Riscurile pe care și le-a asumat au fost terifiante, dar realitatea intensă pe care o zugrăvește îți taie răsuflarea. JON SNOW

Anna Politkovskaia

Doar adevărul

METEOR PRESS

Anna Politkovskaia

DOAR ADEVĂRUL

ARTICOLE SELECTATE

Traducere din limba engleză de Mihai-Dan Pavelescu

METEOR PRESS

Redactor: *Ioana Bârzeanu*
Tehnoredactor: *Rodica Boacă*
Copertă: *www.prodtp.ro*

Traducere din limba rusă de *Arch Tait*
Cu un cuvânt înainte de *Helena Kennedy*

Titlul original: *Nothing But the Truth*
Copyright © Anna Politkovskaia 2007
Copyright © *Novaya gazeta* 2007
Cuvânt înainte © Helena Kennedy 2010
First published in Great Britain in 2010 by HARVIL SECKER

© 2011 Toate drepturile asupra acestei ediții
sunt rezervate editurii METEOR PRESS.

Contact: C.P. 41-128
Tel./Fax: 021.222.83.80
E-mail: editura@meteorpress.ro

Distribuție la:
Tel./Fax: 021.222.83.80
E-mail: comenzi@meteorpress.ro
www.meteorpress.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
POLITKOVSKAIA, ANNA
Doar adevărul / Anna Politkovskaia ; trad.: Mihai-Dan Pavelescu ; red.: Ioana Bârzeanu. - București : Meteor Press, 2011
ISBN 978-973-728-508-9

I. Pavelescu, Mihai Dan (trad.)
II. Bârzeanu, Ioana (red.)

821.161.1-92=135.1

fedprint
tipografie

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE 5

De ce mă fac vinovată? 9
1. Merită sacrificate vieți în numele jurnalismului? 13
2. Războiul din Cecenia 31
Partea I: Reportaje de pe linia frontului 32
Partea a II-a: Protagoniștii 79
Partea a III-a: Familia Kadîrov 109
3. „Cadetul" 163
4. *Nord-Ost* 207
5. Beslan 235
6. Rusia: O țară în timp de pace 258
7. Planeta Pământ: lumea de dincolo de Rusia 274
8. Cealaltă Anna 321
9. Ultimele articole 346
10. După 7 octombrie 354

Glosar 411

Index 417

Anna a reprezentat onoarea şi conştiinţa Rusiei, şi probabil că nimeni nu va şti niciodată sursa curajului ei fanatic şi a iubirii faţă de munca pe care o depunea.

Liza Umarova, cântăreaţă cecenă

CUVÂNT ÎNAINTE

„Mergeți acolo unde domnește tăcerea și spuneți ceva."

Amy Goodman, *Columbia Journalism Review*, 1994

La începutul anului 2005, am fost invitată de PEN, organizația dedicată promovării literaturii și libertății de expresie, să-i înmânez un premiu Annei Politkovskaia. Am fost încântată să am ocazia de a o întâlni, întrucât îi cunoșteam activitatea și-i admiram enorm opoziția curajoasă atât față de conflictul din Cecenia, cât și față de regimul autoritarist al președintelui Putin. Neînfricarea demonstrată în fața primejdiilor făcuse să fie unul dintre puținii ziariști priviți cu respect și admirație pe plan internațional de către activiștii pentru drepturile omului și avocați deopotrivă.

În omagiul pe care l-am adus Annei, i-am salutat prezentarea fără compromisuri a ororilor ce se abătuseră asupra populației din Cecenia, am reamintit torturile și terifianta falsă execuție la care fusese supusă de către militarii ruși pentru că expusese atrocitățile comise împotriva civililor, reportajele despre asediul sălii de teatru moscovite din 2002 și finalul său sângeros, ca și sfidarea hotărâtă a amenințărilor primite din partea autorităților statului și a unor personaje dubioase de pe firmamentul politic rusesc.

Am afirmat că îi datoram, toți, o recunoștință enormă, fiindcă ajutase Occidentul să ajungă la o înțelegere mult mai precisă asupra peisajului care se definise treptat în Rusia postsovietică și fiindcă proiectase o lumină mai clară asupra adevăratei naturi a ocupării Ceceniei, un conflict brutal, prezentat în mod deliberat fals ca fiind frontul privat al Rusiei în războiul împotriva terorismului. Nicio democrație nu-și merită numele dacă libertatea presei

este îngrădită sau dacă scriitorii şi ziariştii sunt reduşi la tăcere; existase totuşi o scriitoare care – asumându-şi riscuri personale însemnate – sfidase intimidarea statului şi rostise adevărul în faţa puterii.

* * *

Anna a primit premiul cu modestie şi bună dispoziţie. Aşa cum dovedeşte volumul acesta de articole, sfera de acoperire a reportajelor ei se extinsese mult dincolo de prezentarea cataclismelor individuale. În mod frecvent ea ridicase vălul de pe actele de cruzime şi de pe lipsa de omenie, subiecte mai generale care nu atrăgeau la fel de mult interes internaţional. Investigaţiile ei tenace implicaseră corespondenţe încăpăţânate şi zile întregi petrecute în sălile de tribunale. Cazul „Cadetului", de exemplu, relevă puterea ei de a insista şi intransigenţa de a prezenta procese lungi, care i-ar fi putut istovi şi înfrânge pe alţii. Serghei Lapin – Cadetul – a fost un ofiţer militar rus care a activat în Cecenia, considerat responsabil pentru multe „dispariţii" de ceceni care au fost ridicaţi cu forţa din locuinţele lor şi n-au mai fost văzuţi niciodată. Căpătase reputaţia unui torţionar şi ucigaş extrajudiciar şi, în ciuda eforturilor depuse pentru a fi judecat, fusese în stare să manipuleze procesul legal prin intimidare şi influenţă secretă. Credinţa Annei fusese că eşecurile tribunalelor de a face dreptate trebuiau redate şi că rolul presei era de a cere transparenţă şi responsabilitate în numele celor care suferiseră sub mâinile Cadetului. Ea se întâlnise cu soţiile şi mamele victimelor Cadetului, le ascultase istoriile şi ştiuse că el era răspunzător. Lupta ei pentru persoanele acelea a dus finalmente la condamnarea lui Serghei Lapin.

După încheierea ceremoniei de premiere, am rămas împreună, am băut vin şi am discutat politică. Anna a zugrăvit un portret memorabil al Rusiei lui Putin – o ţară guvernată de o administraţie care dovedea multe dintre caracteristicile lui Stalin, un stat ale cărui servicii secrete suprimaseră libertăţile civile şi în care frica domnea în universităţi, redacţiile de ştiri şi în toate locurile în care ar fi putut înflori democraţia.

Anna fusese ameninţată în mod repetat cu moartea, atât telefonic, cât şi pe internet. Fusese defăimată în articole de presă, batjocorită şi ostracizată social, ajungându-se ca foşti prieteni şi colegi să evite contactul cu ea de teamă să nu fie compromişi prin asociere. Mi-a vorbit cu tristeţe despre preţul pe care fusese nevoită să-l plătească în viaţa privată, despre efectele asupra familiei şi copiilor. Izolarea şi singurătatea n-o îngenuncheaseră însă, ci păreau să fi devenit o sursă de fermitate şi putere, ca şi cum ar fi traver-

sat un Rubicon şi acum se găsea mai presus de concepţiile banale de „frică" sau „curaj".

Cu puţin timp înainte de primirea premiului, fusese otrăvită pe când zbura spre Rostov pe Don pentru a relata despre criza ostaticilor din Beslan. Teroriştii înarmaţi ţineau captivi o mie de elevi şi adulţi într-o şcoală, un asediu care s-a sfârşit prin pierderi însemnate de vieţi. Anna n-a mai ajuns însă acolo; în seara care s-a prelungit până la urmă în noapte, ea mi-a descris episodul în culori vii, terifiante. Despre discuţiile telefonice cu colegii, care fuseseră probabil interceptate... Despre îmbarcarea în avion şi ceşcuţa cu ceai negru pe care o acceptase imediat înainte de decolare, pentru ca să se trezească pe un pat de spital... Fără să vrem, nutrim fragila speranţă că, dacă îi încărcăm de onoruri internaţionale pe cei care opun rezistenţă, care apără libertatea de expresie, justiţia şi libertatea, le asigurăm un soi de imunitate împotriva răzbunării, indiferent cât de puternici, ticăloşi sau ranchiunoşi le-ar fi inamicii. În cazul Annei, optimismul acesta a fost neîntemeiat.

Ea a fost împuşcată pe 7 octombrie 2006, şi vestea a avut impactul unei lovituri fizice. Necunoscuta forţă motrice care-i oferise puterea de a continua a rămas însă cu ea până la sfârşit. A fost o femeie cu adevărat excepţională, care a lăsat lumii drept moştenire curajul ei în înfruntarea oprimării şi care rămâne o sursă de inspiraţie pentru noi toţi.

Îmi amintesc că, în noaptea aceea, la despărţire, am întrebat-o dacă nu se gândea să părăsească Rusia, cel puţin temporar. M-a prins de mână, mi-a zâmbit şi a spus: „Exilul nu-i pentru mine. În felul acela, ei învinge."

*Helena Kennedy QC**

* Baroneasa Helena Kennedy QC, preşedintă a Consiliului Britanic între 1998 şi 2004, este unul dintre cei mai distinşi avocaţi britanici, apărând libertăţile civile şi drepturile omului. (*n. red.*)

Anna m-a sunat la spital de dimineață, înainte de ora 10. Ar fi trebuit să vină pe la mine, era ziua ei de vizită, dar se întâmplase ceva acasă. Mi-a spus că în locul ei va veni Lena, a doua mea fiică, şi mi-a promis că ne vom întâlni cu siguranță duminică. Părea bine dispusă şi glasul îi era vesel. M-a întrebat cum mă simțeam şi dacă citeam ceva. Ştia că mă dădeam în vânt după literatura istorică şi-mi adusese *Cea mai augustă Curte sub semnul lui Himeneu,* de Aleksandr Manko. Ea n-o citise. I-am spus:

– Ania, îmi vine greu să citesc. Trebuie să reiau fiecare pagină de câte trei ori, fiindcă îl văd permanent în fața ochilor pe tatăl tău. (Soțul Raisei Mazepa murise cu scurt timp în urmă.)

Ea a încercat să mă calmeze:

– Tata n-a suferit deloc, totul s-a întâmplat foarte repede. Venea să te viziteze... Haide mai bine să vorbim despre carte.

– Ania, i-am spus, la pagina 179 este un epigraf care m-a mişcat realmente. Este cu adevărat o parte din noi, este foarte rusesc.

I l-am citit:

– „În istoria popoarelor, există ani de beție. Trebuie să trăieşti *prin* ei, dar niciodată nu poți să trăieşti cu adevărat *în* ei."

– Minunat, mamă, mi-a spus, nu uita, te rog, să pui un semn acolo.

Am întrebat-o cine era autorul epigrafului şi mi-a povestit despre Nadejda Teffi, o faimoasă poetă rusă. Apoi mi-a zis:

– Vorbim mâine, mamă.

Era într-o dispoziție foarte bună. Sau poate că era în dispoziție proastă şi doar pretindea că totul este în regulă, pentru ca să nu mă neliniştească.

Întotdeauna eram foarte îngrijorată în privința ei. Cu puțin timp înainte de a mă interna, purtaserăm o discuție între patru ochi. Ea pregătea un articol despre Cecenia şi am implorat-o să fie atentă. Țin minte că spusese:

– Bineînțeles că ştiu că sabia lui Damocles atârnă mereu deasupra mea. Ştiu, dar n-o să cedez.

Raisa Mazepa (mama Annei Politkovskaia),
Novaia gazeta, 23 octombrie 2006

DE CE MĂ FAC VINOVATĂ?

[Articolul acesta a fost găsit în calculatorul Annei Politkovskaia după moartea ei şi este adresat cititorilor din străinătate.]

„Koverni": un clovn rus a cărui îndeletnicire pe vremuri era de a-i face pe spectatori să râdă, în timp ce decorul din arena circului era schimbat între două numere de spectacol. Dacă nu reuşea să-i facă să râdă, îl huiduiau şi direcţiunea îl concedia.

Aproape toată generaţia actuală de ziarişti ruşi, ca şi acele secţiuni din mass-media care au supravieţuit până acum, este formată din astfel de clovni – este practic un Mare Circ de *koverni*, care au sarcina de a distra permanent publicul şi care, dacă trebuie totuşi să scrie despre ceva serios, se mulţumesc doar să le spună tuturor cât de minunată este Piramida Puterii în toate manifestările ei. „Piramida Puterii" este ceea ce preşedintele Putin a construit cu grijă în ultimii cinci ani, o structură în care toate oficialităţile – de sus în jos, întreaga ierarhie birocratică – sunt numite fie de el, fie de cei învestiţi de el. Reglementarea aceasta a statului este o garanţie că toţi indivizii care manifestă tendinţa de a gândi independent de superiorii lor sunt prompt înlăturaţi din funcţie. În Rusia, cei care au fost astfel numiţi în posturi sunt descrişi de administraţia prezidenţială a lui Putin, care conduce practic ţara, ca fiind „de-ai noştri". Restul sunt „inamicii". Vasta majoritate a celor care lucrează în mass-media susţin acest dualism. Reportajele lor detaliază cât de buni sunt „ai noştri" şi cât de deplorabilă este natura condamnabilă a „inamicilor". Printre aceştia din urmă se numără politicienii cu predispoziţii liberale, activiştii pentru drepturile omului şi democraţii „inamici", caracterizaţi în general ca vânduţi Occidentului. Un exemplu de democrat „de-al nostru"

este, bineînțeles, președintele Putin însuși. Ziarele și televiziunea acordă prioritate absolută „demascărilor" amănunțite ale subvențiilor pe care „inamicii" le-au primit din Occident pentru activitățile lor.

Ziariștii și prezentatorii TV și-au asumat cu entuziasm noul lor rol în Marele Circ. Bătălia pentru dreptul de a transmite informații imparțiale, în loc de a acționa ca slujitori ai administrației prezidențiale, aparține deja trecutului. O atmosferă de stagnare intelectuală și morală prevalează în profesiunea căreia îi aparțin eu însămi și trebuie spus că majoritatea tovarășilor mei jurnaliști nu sunt prea afectați de această trecere de la jurnalism la propagandă în numele actualilor noștri conducători. Ei recunosc deschis că informațiile despre „inamici" le sunt furnizate de membrii administrației prezidențiale și că li se spune ce să prezinte și ce să ocolească pe departe.

Ce se întâmplă cu jurnaliștii care nu vor să joace în Marele Circ? Ei devin paria. Nu exagerez defel.

Ultima mea călătorie în Caucazul de Nord, pentru a transmite reportaje din Cecenia, Ingușetia și Daghestan, a fost în august 2006. Doream să intervievez un înalt funcționar cecen despre succesul sau eșecul unei amnistii pentru luptătorii de gherilă, pe care o anunțase directorul Serviciului Federal de Securitate*.

Am mâzgălit o adresă din Groznîi (o locuință privată ruinată, cu gardul rupt, de la periferia orașului) și i-am strecurat-o fără nicio explicație. În Moscova discutasem despre venirea mea și despre faptul că doream să-l intervievez. După o zi, a trimis la adresa aceea pe cineva, care a rostit criptic:

– Mi s-a cerut să vă spun că totu-i în regulă.

Asta însemna că funcționarul avea să mă vadă sau, mai exact, că avea să apară, ducând o plasă împletită din sfoară, ca și cum tocmai ar fi ieșit pentru a cumpăra pâine.

Informația primită de la el a fost de neprețuit și practic a aruncat în aer relatarea oficială despre desfășurarea procesului de amnistiere. Mi-a fost transmisă într-o odaie de doi metri pătrați, cu o ferestruică minusculă, peste care fusese trasă ferm draperia. Înainte de război fusese o magazie, dar, după bombardarea locuinței principale, proprietarii fuseseră nevoiți s-o utilizeze simultan ca bucătărie, dormitor și baie. Îmi îngăduiseră cu destulă îngrijorare s-o folosesc, totuși îmi sunt prieteni vechi; despre necazurile lor scrisesem cu ani în urmă, când le fusese răpit fiul.

---

* FSB – Federalnaia Slujba Bezopasnosti – *n. red.*

De ce eu şi înaltul funcţionar am recurs la asemenea măsuri? Eram oare paranoici sau încercam să aducem în viețile noastre un fior de incitare? Departe de aşa ceva! Fraternizarea deschisă între un reporter de investigație simpatizant al opoziției, aşa cum eram eu sau oricare altul dintre colegii mei de la *Novaia gazeta*, şi un oficial guvernamental „de-al nostru" ar fi fost un dezastru pentru amândoi.

Acelaşi înalt funcţionar a adus ulterior în fosta magazie luptători de gherilă care doreau să depună armele, dar nu şi să ia parte la spectacolele de circ oficiale. Ei au transmis multe informații interesante despre motivul pentru care niciunul nu dorea să se predea regimului: apreciau că guvernul era interesat doar de relațiile publice şi de aceea nu puteau avea încredere în el.

„Nimeni nu vrea să se predea!" Analiştilor politici le va veni greu să creadă afirmația aceasta. Săptămâni la rând, televiziunea rusă prezentase indivizi cu aspect dubios care declaraseră că doreau să accepte termenii amnistiei şi că „aveau încredere în Ramzan". Ramzan Kadîrov este favoritul cecen al preşedintelui Putin, numit prim-ministru fără a se ține cont de faptul că este un idiot absolut, lipsit de educație, de creier sau de vreun talent pentru orice altceva decât haos şi jafuri violente.

La emisiunile acestea scandaloase sunt aduse plutoane de ziarişti-clovni (eu n-am fost niciodată invitată). Ei notează totul cu atenție în carnețele, fac fotografii, îşi publică reportajele şi de aici rezultă o imagine complet distorsionată a realității. În acelaşi timp însă, este o imagine pe placul celor care au declarat amnistia.

Nu eşti de acord cu situația, dar înveți să te obişnuieşti cu ea. Exact aşa fusesem nevoită să lucrez în al doilea război din Caucazul de Nord. Mă ascundeam de soldații Rusiei federative, totuşi fusesem mereu în stare să stabilesc contacte clandestine cu diverse persoane, folosindu-mă de intermediari de încredere, astfel încât informatorii mei să nu fie denunțați generalilor. Când planul lui Putin de cecenizare a reuşit (punându-i pe cecenii „buni", loiali Kremlinului, să-i omoare pe cecenii „răi", care se opuneau), acelaşi subterfugiu a fost aplicat şi în discuțiile cu funcționarii ceceni „buni". Situația nu diferă cu nimic în Moscova, în Kabardino-Balkaria sau Inguşetia. Virusul este foarte răspândit.

Spectacolele de circ nu durează totuşi mult, pe când regimul care se slujeşte de serviciile jurnaliştilor clovni are longevitatea ciupercilor de mucegai. Cenzurarea-ştirilor a produs minciuni flagrante, orchestrate de oficialități dornice să promoveze „o imagine corectă a Rusiei sub Putin". Chiar şi acum

produce tragedii cărora regimul nu le poate face față și care le pot scufunda portavionul, indiferent cât de invincibil poate să pară. Orășelul Kondopoga din Republica Karelia, la granița cu Finlanda, a fost scena unor revolte anticaucaziene alimentate de votcă și care s-au soldat cu morți. Paradele naționaliste și atacurile cu motivații rasiste ale „patrioților" sunt o consecință directă a minciunilor patologice ale regimului și a lipsei de dialog real între autoritățile statului și poporul rus. Statul închide ochii la faptul că majoritatea cetățenilor trăiesc în sărăcie abjectă și că standardul real al vieții în exteriorul Moscovei este mult mai scăzut decât se pretinde. Corupția din interiorul Piramidei Puterii prezidate de Putin depășește până și culmile atinse anterior și o generație mai tânără crește atât needucată, cât și militantă, din cauza sărăciei.

Eu detest ideologia curentă, care-i împarte pe oameni în „ai noștri" și „care nu-s ai noștri" (sau chiar de „partea greșită"). Dacă un jurnalist se numără printre „ai noștri", va primi onoruri și premii, ba poate chiar va fi invitat să devină deputat în Duma. Invitat – atenție! – nu ales. De acum nu mai avem alegeri parlamentare în sensul tradițional al definiției, cu campanii, platforme-program sau dezbateri. În Rusia, Kremlinul recurge la cei care sunt ireproșabil „ai noștri", care salută la momentele cuvenite, și pe aceștia îi înregimentează în partidul Rusia Unită, cu tot ce atrage după sine apartenența respectivă.

În prezent, un jurnalist care nu face parte dintre „ai noștri" este un proscris. Eu n-am căutat niciodată actualul meu statut de paria și mă face să mă simt ca un delfin eșuat pe țărm. Nu sunt o combatantă politică internă.

Nu voi aminti celelalte bucurii ale căii pe care am ales-o: otrăvirea, arestările, avertismentele primite prin poștă și internet sau amenințările cu moartea primite la telefon. Principalul este să continui cu meseria mea, să descriu viața pe care o văd, să-i primesc zilnic în redacția ziarului nostru pe vizitatorii care n-au unde să-și aducă necazurile, fiindcă Kremlinul le consideră împotriva liniei oficiale. Unicul loc în care le pot face cunoscute lumii este ziarul nostru, *Novaia gazeta*.

De ce mă fac vinovată? Am prezentat doar evenimentele la care am fost martoră, adevărul și numai adevărul.

Publicat într-un număr special din *Soiuz jurnalistov*,
26 octombrie 2006

1. Merită sacrificate vieți în numele jurnalismului?

CHESTIONAR PENTRU PROIECTUL „TERITORIUL GLASNOST"

Transmis către ziariştii, redactorii şi editorialiştii de la *Novaia gazeta.*

1. *Numele şi prenumele, sau pseudonimul*: Politkovskaia, Anna.
2. *Subiectele în care te-ai specializat*: Orice îi interesează pe cititorii noştri.
3. *Crezul profesional sau mottoul*: Importantă este informația, nu ceea ce crezi despre ea.
4. *Prima prioritate ca ziarist.* Să ofer cât mai multe informații cu putință.
5. *Ce crezi despre vremurile în care trăiești, despre oameni, despre țară?* Oamenii sunt remarcabili, țara este sovietică, vremurile sunt alte Timpuri tulburi[1].
6. *Despre ce ți se pare cel mai greu să scrii (care articol o ilustrează cel mai bine)?* Despre vremurile în care trăim.
7. *Despre ce îți place cel mai mult să scrii (care este articolul)?* Despre oameni.
8. *De ce şi pentru cine îți faci meseria?* Pentru oameni şi de dragul oamenilor.

---

[1] „Timpurile tulburi" (în limba rusă: *Smutnoie Vremia*): perioadă din istoria Rusiei care a cuprins anii de interregnum dintre moartea ultimului reprezentant al dinastiei domnitoare Rurik, țarul Fiodor I (1598), şi începutul dinastiei Romanov (1613). (*n. trad.*)

9. *Cum apreciezi activitatea puterii actuale, a celor care iau decizii la nivelul cel mai înalt şi care modelează reputaţia Rusiei atât pe plan intern, cât şi extern (preşedintele, guvernul, aparatul judecătoresc, deputaţii din parlament şi elita oamenilor de afaceri)?* Managementul statului este extrem de ineficient.
10. *Cum apreciezi dorinţa oamenilor de a se privi ca reprezentanţi ai societăţii civile şi de a se angaja în dialog deschis cu autorităţile statului?* Nu foarte laudativ. În societate există prea multă teamă şi prea puţin idealism.
11. *Cum apreciezi nivelul democraţiei şi al independenţei presei? Ce crezi că se întâmplă cu libertatea cuvântului în Rusia şi de unde obţii informaţii demne de crezare (nu ca profesionist, ci ca utilizator)?* Libertatea cuvântului trage să moară. Am încredere 100% într-o informaţie doar dacă am obţinut-o eu însămi.
12. *Ce evenimente recente consideri că au fost puncte de referinţă pentru tine, ţară şi societate (pozitive sau negative)?* Pentru ţară, ocuparea Inguşetiei; pentru societate, la fel; pentru mine, la fel.
13. *Care apreciezi că este problema principală cu care se confruntă societatea rusă?* Faptul că majoritatea oamenilor cred că ei nu vor păţi nimic, niciodată.
14. *Ce calităţi te impresionează cel mai mult, respectiv te dezamăgesc cel mai mult, la personaje publice şi la oamenii de rând? (Dacă este posibil, oferă exemple.)* Admir deschiderea şi sinceritatea. Mă îngreţoşează minciuna şi oamenii care se consideră vicleni.
15. *Ce politicieni, economişti, artişti şi oameni de cultură, sau simpli cetăţeni, ai putea nominaliza ca Persoana Anului, Eroul Timpurilor Noastre ori ca personalităţi emblematice în Rusia contemporană?* Nu întrezăresc niciun erou. Dacă am fi avut vreunul, ar fi pus capăt războiului.
16. *Cum evaluezi calitatea vieţii în Rusia? Care sunt factorii de care ar trebui să se ţină seama?* Foarte proastă. Numărul săracilor este enorm şi asta este ruşinos.
17. *Ce ar putea şi ce ar trebui să facă oamenii (societatea civilă), politicienii, oficialităţile (statul) şi jurnaliştii pentru a îmbunătăţi calitatea vieţii în Rusia?* Jurnaliştii ar trebui să scrie, politicienii ar trebui să se îngrijoreze, nu să se scalde în lux, iar oficialităţile n-ar trebui să fure de la sărmani.

FSB ÎNTREPRINDE ALTĂ OPERAȚIUNE SPECIALĂ ÎMPOTRIVA PUBLICAȚIEI *NOVAIA GAZETA*

Redacția *Novaia gazeta*
28 februarie 2002

Din punctul de vedere al operațiunilor speciale, aceasta a fost destul de jalnică. Pentru competența tehnică, le acordăm cekiștilor[2] trei puncte, dar pentru meritul artistic, vai!, zero.

O declarație făcută de Ilia Şabalkin, reprezentantul FSB, susține că *Novaia gazeta* şi corespondenta sa specială Anna Politkovskaia încearcă să exploateze reportajele acesteia din Cecenia, pentru „a-şi rezolva problemele financiare şi diferendele cu unele fundații". Şabalkin declarase că reportajele lui Politkovskaia se caracterizează printr-o nedorită goană după senzațional şi împiedică operațiunea antiteroristă din Cecenia. De asemenea, el afirmă deschis că această colportare de ştiri senzaționale face parte din tentativa de a convinge Fundația Soros să nu solicite restituirea sumei de 14.000 de dolari, pe care *Novaia gazeta* a primit-o pentru reportaje din locuri „fierbinți" din punct de vedere politic.

Şabalkin susține că ziarul nostru n-a izbutit să furnizeze un raport provizoriu Institutului pentru o Societate Deschisă al Fundației Soros şi că Fundația ne-a informat în scris că propune încetarea susținerii sale financiare. În plus, cekistul Şabalkin subliniază apăsat că Anna Politkovskaia nu a deținut acreditarea de ziaristă în Cecenia.

Iată, aşadar, toate indiciile către o monstruoasă conspirație: legătura cu banii americani, răspândirea nemulțumirii printre soldații ruşi față de ordinele primite de la bogătaşii de pe celălalt țărm al Atlanticului şi absența unei autorizații oficiale de activare în Cecenia.

Descoperirea acestui complot împotriva Federației Ruse a fost anunțată pe toate canalele TV principale, a fost distribuită pe rețeaua de ştiri Interfax şi publicată cu satisfacție pe site-urile Fundației pentru o Politică Eficientă (FEP). Este neplăcut, dar trebuie să răspundem. Ca sute de alte organizații,

---

[2] CEKA (*Comisia extraordinară pe întreaga Rusie pentru combaterea contrarevoluției şi sabotajului – n. red.*) a fost o organizație a poliției secrete sovietice înființată în 1917. A fost predecesoarea KGB-ului, actualul FSB. (*n. ed. engl.*)

Novaia gazeta a primit o bursă de 55.000 de dolari de la Fundația Soros pentru întocmirea unei baze de date cu persoane dispărute fără urmă în Cecenia, facilitarea eliberării de prizonieri și ostatici și acordarea de sprijin unui orfelinat și unui azil de bătrâni. Merită reamintit că, deși bursa a fost acordată anul trecut, noi întreprinseserăm toate aceste activități încă din 1994.

Colegul nostru Viaceslav Izmailov a reușit să elibereze peste 170 de persoane răpite. Prin eforturile publicației *Novaia gazeta*, și mai ales ale editorialistei noastre Anna Politkovskaia, zeci de vârstnici au supraviețuit două ierni într-un azil de bătrâni din Groznîi. Cu ajutorul Ministerului de Interne, i-am readus pe bătrânii aceia, care-și pierduseră orice speranțe, la rudele lor. Fundația Soros a apreciat eforturile respective și ne-a oferit sprijin financiar, pe care am fost încântați să-l acceptăm.

Din cei 55.000 de dolari, am încasat deocamdată numai o primă rată de mai puțin de 14.000 de dolari. Motivul este destul de simplu: timp de trei luni a trebuit s-o ascundem pe Anna Politkovskaia în afara granițelor Rusiei. Când s-a confirmat pregătirea unui atentat împotriva ei, a fost invocată legea „Protecției din partea statului" până la arestarea suspectului. Annei Politkovskaia i-a fost acordat un statut special, despre care nu avem libertatea să scriem.

Din aceste considerente, raportul nostru a fost predat în luna februarie a anului curent. Fundația Soros nu a avut nicio plângere față de *Novaia gazeta*, iar în următoarele douăsprezece luni vom primi restul de 41.000 de dolari și ne vom continua activitatea.

În afirmațiile propagandiste legate de reportajele lui Politkovskaia, cekistul Șabalkin s-a întrecut pe sine. Nu noi, nici Politkovskaia, ci Biroul de Presă al Statului Major al Armatei a emis un comunicat pe 9-10 februarie, în care a susținut că Politkovskaia părăsise Comandamentul din Șatoi fără să-i fi informat pe militari. Politkovskaia avusese motive perfect întemeiate să plece. Faptele ce-i fuseseră comunicate de procurorii militari fuseseră prea serioase pentru a nu reacționa.

Repetăm: noi n-am emis comunicate și nu am generat propagandă. Acestea au fost exclusiv opera FSB-ului, care a folosit armata ca purtător de cuvânt. Așadar, cine a împins bulgărele de zăpadă la vale?

Explicația îngrijorării extreme a FSB-ului poate fi găsită în numerele 11 și 12 din *Novaia gazeta*. Utilizând mărturii din dosarul de acuzare și din interviurile cu procurorii militari, Politkovskaia a dovedit cu fapte și documente că împușcarea a șase civili, printre care o femeie însărcinată, și arderea ulterioară a corpurilor lor au fost efectuate de trupele operațiunilor speciale

din Serviciul de Informații al Armatei. Este un caz unic. Mulțumită curajului procurorilor și divulgării publice a numelor suspecților, au fost arestați 10 militari.

În declarația sa, FSB nu încearcă să combată aceste fapte, ci pur și simplu le ignoră. FSB nu este îngrijorat de faptul că aceste crime inflamează și agravează războiul, ci doar de faptul că Politkovskaia nu a avut acreditările cerute.

În realitate, ea a avut acreditările respective, pe care le reproducem chiar aici. Haideți, cekiștilor! Ar trebui să fiți mai atenți când vă pregătiți dezinformările.

Pentru a-și implementa campania inteligentă, cekiștii i-au utilizat ca marionete pe unii dintre colegii noștri jurnaliști. Mai întâi, foarte respectabilul *Vedomosti* a publicat o știre potrivit căreia *Novaia gazeta* n-ar fi reușit să ofere Fundației Soros un raport de activitate și de aceea este posibilă suspendarea bursei noastre. A fost de neînțeles motivul pentru care un ziar financiar serios a început în mod brusc să numere ceea ce, conform standardelor sale, este mărunțișul din buzunarele altora... decât numai dacă Șabalkin a fost în spatele știrii.

Declarații au fost de asemenea distribuite prin Interfax, însoțite însă deja de comentariile noastre. Din păcate, colegii noștri n-au avut remușcări în a reproduce corespondența privată dintre *Novaia gazeta* și Fundația Soros. S-ar putea crede că iroseam banii contribuabililor sau bugetul statului.

Felul cum au ajuns în posesia corespondenței respective este însă alt subiect. O copie a acesteia se află în posesia Fundației Soros, iar originalul a fost primit de editorul lui *Novaia gazeta* prin poștă.

Nu mai trebuie menționat că nici Fundația, nici editorul lui *Novaia gazeta* nu au transmis materialul respectiv către presă; prin urmare, cineva ne intercepta corespondența, ne-o deschidea și încerca să monitorizeze activitatea ziarului și, poate, activitatea Fundației. Ne bucurăm să anunțăm că nu s-a găsit nimic mai substanțial decât un raport întârziat.

Așa cum o dovedește și cazul nostru, doar eșecurile FSB-ului ne îngăduie să vedem felul în care Serviciul cheltuiește banii contribuabililor. Ca de obicei, se încearcă sugerarea unei legături între articolele care spun adevărul despre războiul cecen și serviciile de informații occidentale, banii occidentali și așa mai departe.

FSB-ului îi place să arate cât de bine informat este despre activitățile altora, mai ales când ele nu sunt treaba sa și nici nu fac obiectul responsabilității sale. Ca atare, este mult mai ușor să arate cu degetul spre probleme inexistente din Rusia, decât să găsească teroriști ca Basaev sau Hattab.

Sau poate că îl împiedică s-o facă Politkovskaia şi rapoartele noastre întârziate. Poate că în felul acesta îşi justifică incompetenţa profesională. Neîndoios, răspunsurile la aceste întrebări şi la altele vor fi obţinute în instanţă. Avocaţii noştri se pregătesc să dea în judecată Serviciul.

Domnule Şabalkin, nu te grăbi prea tare să-ţi strici sacoul, făcând în el o gaură pentru medalia pe care te pregăteşti s-o primeşti!

CE URMEAZĂ?

4 martie 2002

Mai întâi editorul lui *Novaia gazeta* a solicitat ca eu, corespondentul special Politkovskaia, să adresez o scrisoare deschisă furioasă domnului Şabalkin. M-am gândit şi am refuzat. Era pur şi simplu prea plicticos. După aceea, editorul a spus că ziarul trebuie să adreseze o scrisoare deschisă furioasă şefului lui Şabalkin, domnul Patruşev, directorul FSB-ului. M-am gândit serios, dar am refuzat din nou. Nu mă interesează câtuşi de puţin cineva care nu-i poate prinde pe Basaev şi Hattab, deşi are în subordine mii de oameni. Un asemenea individ nu mă poate nici măcar înfuria.

Atunci să-i scriu lui Putin! În loc s-o fac însă, am adresat o scrisoare maiorului Nevmerjiţki, comandantul Detaşamentului Cercetare/Recunoaştere din Comandamentul Militar al raionului Şatoi.

Maiorul Nevmerjiţki a fost martor la tragedia din Şatoi – uciderea şi arderea cadavrelor a şase civili de către soldaţi din Serviciul de Informaţii al Armatei (GRU)*, care s-a petrecut pe 11 ianuarie 2002 şi a fost descrisă în mod oficial de Hankala ca o operaţiune pentru capturarea lui Hattab, liderul rănit al luptătorilor de gherilă. Aceea a fost atrocitatea pe care am investigat-o în februarie în Cecenia. Reportajul meu a iritat în asemenea măsură FSB-ul, încât s-a lansat în campania de dezinformare descrisă mai sus. De ce i-am adresat lui Nevmerjiţki scrisoarea respectivă? Fiindcă aşa am simţit.

* Glavnoie Razvedivatel'noie Upravlenie – *n. red.*

Dragă Vitali,

Uite cu ce se ocupau ei, pe când noi trudeam prin Şatoi! Susțin că noi am fi făcut-o pentru bani. Cartierul General al Armatei din Hankala a afirmat asta şi, de fapt, nici nu contează de ale cărui corzi vocale s-a folosit. Tu alergai prin munți, priveai cu oroare scena măcelului cocoțat pe o stâncă şi străduindu-te să nu cazi, discutai zile la rând despre cine pe cine a omorât şi a ars trupurile şi erai nevoit să dai ochii cu 28 de orfani. Potrivit domnului ofițer Şabalkin, genul acesta de acțiuni sunt plătite în dolari.

Bineînțeles că noi doi nu avem nimic să ne dovedim unul celuilalt şi am putea pur şi simplu să tăcem din gură. Însă ai văzut cu ochii tăi ce s-a petrecut la Dai şi la Nohci-Keloi, ca şi pe drumul spre Barzoi, unde corpurile a doi soldați şi un ofițer, care nu-i interesează pe toți Şabalkinii din lumea aceasta, zăcuseră în râu mai bine de două luni. Tu ştii că aici nu este vorba despre dolari.

La început am fost extrem de furioasă şi m-am gândit că dacă Şabalkin ar fi fost în locul nostru, ar fi avut de spus cu totul altă poveste. După aceea m-am calmat şi a început să-mi pară rău pentru el. „Ei" din Hankala duc o viață grea: trebuie să alerge de colo-colo aidoma unor servitori ai căror stăpâni sunt prost-dispuşi dimineața, fiindcă nu le-au fost lustruite cizmele aşa cum se cuvine. Nu-i realmente uşor să vorbeşti despre locuri în care n-ai fost niciodată şi despre locuri pe care nu le-ai văzut niciodată, şi să laşi totuşi impresia că faci o treabă excelentă şi că ştii tot ce se petrece. Noi doi ne-am fi zburat mai degrabă creierii decât să sărim prin cercurile alea de foc, însă sărmanul de Şabalkin trage din greu. Ca atare, noi suntem mai norocoşi, fiindcă am văzut totul cu propriii noştri ochi şi nu trebuie s-o pretindem. Deşi, când ne gândim la cele ce am văzut, nu suntem mai fericiți.

Cum mai merg lucrurile în Şatoi? Au renunțat să mai trimită elicoptere din Hankala ca să-l prindă pe rănitul Hattab? Cum se descurcă Victor Malciukov, comandantul militar al raionului Şatoi, care a văzut de mult realitatea din jurul lui, un bărbat cu privirea bântuită? Trebuie să-ți fie greu. Eu o duc mai uşor aici, în Moscova, respingând atacurile idioților. Este floare la ureche prin comparație cu munții.

Anna Politkovskaia

În jurul meu, membrii familiei au chipuri neliniştite. Zbor din nou spre Cecenia, atât doar că nu mă voi întâlni cu Vitali. Am alte planuri.

SAGA ANNEI ÎN ŞATOI

14 februarie 2002

[Pe 11 ianuarie 2002, în ceea ce Cartierul General al Armatei a descris în mod oficial ca fiind o operaţiune pentru capturarea liderului gherilei cecene, Hattab, soldaţi din Serviciul de Informaţii al Armatei (GRU) au omorât şase civili, ale căror corpuri le-au ars după aceea. Anna a plecat să investigheze.]

Scot înregistrarea ultimei mele deplasări în Cecenia şi în acelaşi timp răsfoiesc ziarele şi telexurile agenţiei de ştiri.

Ia te uită! Colegii mei par să fi concurat pentru a vedea care poate să scrie articolul cel mai nefondat. Potrivit stimatei noastre agenţii de ştiri Interfax, pe data de 9 februarie am fost reţinută de Comandamentul Militar al raionului Şatoi în decursul unei operaţiuni speciale întreprinse acolo, pentru că nu aveam documentele necesare. Nimeni nu pare preocupat de faptul că în Şatoi n-a existat nicio operaţiune specială, nici în ziua de 9 februarie, şi nici imediat înainte sau după data respectivă.

Pe măsură ce citesc, tonul devine mai caustic. Se pare că am evadat din comandament şi am dispărut, discreditând în felul acesta... Ar trebui să fiu pedepsită în mod exemplar... Biroul de Presă al Statului-Major al Armatei din Cecenia tună şi fulgeră că prin comportamentul meu deplorabil am făcut de ruşine toţi jurnaliştii.

Ce s-a întâmplat de fapt? Pe 8 februarie, a doua zi după ce ajunsesem de la Groznîi la Şatoi, prima mea acţiune, fără să fi încercat vreo clipă să mă strecor neobservată, a fost să mă duc direct la Sultan Mahomadov, directorul Biroului Raional al Ministerului de Interne, şi să-l informez asupra scopului sosirii mele: investigarea unuia dintre cele mai scandaloase şi tragice evenimente recente din Cecenia, executarea extrajudiciară, urmată de arderea cadavrelor a şase civili care reveneau de la Şatoi la casele lor din satul Nohci-Keloi, pe 10 ianuarie 2002. De la miliţie, am mers la Administraţia Raională şi, potrivit legii, am cerut să-mi fie ştampilate delegaţia de la ziar şi ordinul de deplasare, pentru a mi se confirma sosirea. Solicitarea mi-a fost îndeplinită fără comentarii.

De la Administrația Raională am plecat la Comandamentul Militar Raional, pentru a mă întâlni cu colonelul comandant Victor Malciukov. De ce m-am dus la el? Foarte simplu – pentru că-l ştiam de multă vreme şi-i respectam abilitatea de a discuta cu sătenii, rezolvând astfel o sumedenie de conflicte care apar între armată şi civili.

Laolaltă am pus la punct un plan despre modul cel mai bun în care mi-aş fi putut realiza reportajul. Colonelul m-a anunțat că a doua zi dimineață trebuia să plece cu avionul la o întrunire în Hankala, aşa încât, din păcate, îmi putea oferi doar un ajutor limitat.

Colegii mei ziarişti au anunțat că aş fi fost „reținută" şi că apoi „evadasem". Aşa ceva este pur şi simplu un nonsens, deşi, recunosc, doar în privința datei de 8 februarie, înainte să fi intervenit FSB-ul. Până pe 9 februarie, era deja clar că masacrul de lângă satul Dai din raionul Şatoi, comis de soldați din divizia de elită specială a Serviciului de Informații al Armatei, îşi avea rădăcinile, aşa cum spun cecenii, în Cartierul General al Armatei din Hankala.

Pe 9 februarie la ora 11:00, fixasem o întrevedere cu colonelul Andrei Verşinin, procurorul militar pentru raionul Şatoi, care conduce în prezent ancheta în cazul execuțiilor, şi al cărui birou se găseşte în cartierul general al Regimentului 291, lângă satul Barzoi, la câțiva kilometri de Şatoi. Scrupulos, procurorul militar mi-a verificat toate documentele şi apoi mi-a acordat un interviu lung, în care a fost pe cât de deschis a putut să fie înainte ca un caz să compară în fața tribunalului. Îi adresez sincerele mele mulțumiri. Este o persoană deosebită pentru postul acela. Ne-am despărțit în termeni amicali.

Surprizele au început imediat după aceea. În timpul interviului, am descoperit că agenți FSB se interesaseră despre persoana mea la milițienii care-mi asigurau paza şi protecția. Ce căutau ei? De ce? Cine le dăduse autorizația? Am fost abordată de ofițeri pe care nu-i cunoşteam, care mi-au spus că-mi doreau numai binele şi care m-au sfătuit în mod discret să plec repede din regiment, avertizându-mă că se făcuseră pregătiri pentru a mă reține şi că FSB-ul se opunea categoric ziariştilor care-şi băgau nasul în cazul acesta, în care erau implicați comandanți militari de la vârf.

În momentul acela a început „dispariția" mea: o schimbare de maşini, care să-mi acopere urmele, apoi căutarea unui loc unde să înnoptez şi unde să nu mă poată găsi nimeni. Existau numeroase semne că nu era vorba despre o glumă şi că era realmente vital să mă comport exact aşa. Doream să rămân în viață şi să ajung acasă, deşi mă confruntam cu o vânătoare

organizată de bărbați înarmați până în dinți și cu răutate în suflete. De aceea a trebuit să mă evapor în spațiu și timp, și nu, așa acum aveau să scrie în scurt timp colegii mei din presă și ideologii din Hankala, pentru a crea vâlvă și a atrage atenția asupra mea.

În dimineața zilei de 10 februarie am intrat pe jos în Starie Atagi, deghizată și evitând punctele de control și raidurile de securitate care începuseră în satul vecin, Ciri-Iurt. Mă deplasam silențios, aproape târându-mă, având ca principală grijă să nu atrag atenția nimănui, pentru nu fi omorâtă. Plecarea din Șatoi și scăparea de agenții turbați din FSB reprezenta doar jumătate din problemă. Pătrunderea în Starie Atagi, aflat în mâinile wahhabilor, era hopul următor. Pe străzi nu circulau nici soldați federali, nici reprezentanți ai noului guvern cecen, care se temeau să nu fie uciși. Doar jurnaliștii și activiștii pentru drepturile omului, care culegeau în secret informații, se furișau în felul acela, fiindcă, ținând seama de evoluția situației în Cecenia, ziariștii ca mine nu aveau altă opțiune decât să fie foarte discreți.

Poate veți crede că-i un fel de joacă de-a spionii, că nu căutăm decât fiorul de surescitare militarist. Nici vorbă de așa ceva! Eu detest felul acesta de viață. Situația creată în Cecenia de serviciile de securitate, și mai ales de membrii FSB-ului și ai Ministerului Apărării, este atât de dezgustătoare, încât îmi provoacă greață; este o situație în care dorința legitimă a unei ziariste de a deține toate informațiile despre un eveniment duce la amenințări directe la adresa vieții ei. Ce făcusem eu în cele două zile petrecute în Șatoi? Doar meseria, pentru numele lui Dumnezeu, nimic mai mult! Credeți-mă, nu există nimic mai odios decât, fiind în propria ta țară, să te simți ca o țintă în poligon pe care se antrenează paraziții care trăiesc, mănâncă și beau pe cheltuiala ta – un contribuabil. Iar după aceea tot ei au tupeul să te denigreze.

În mod obișnuit, ziariștii nu scriu despre felul în care își obțin datele. Atenția cititorului trebuie să se concentreze doar asupra datelor respective. Aceasta este procedura corectă. De aceea, scuzați-mă că azi a trebuit să mă abat de la acest ideal, deoarece m-am trezit, fără voia mea, ținta unei cascade de minciuni și speculații.

Un reportaj detaliat al activităților mele în Șatoi va apărea în numărul viitor din *Novaia gazeta*. Va fi rezultatul unei investigații asupra uciderii brutale a șase civili în raionul Șatoi și nu voi mai spune niciun cuvânt despre felul în care am obținut datele. Doar azi, înainte de a coborî cortina, îmi voi îngădui câteva concluzii despre evenimentele ce au înconjurat investigația aceasta.

În primul rând, condițiile în care lucrează jurnaliștii în Cecenia au devenit absolut imposibile. Mă refer la obținerea de informații comprehensive despre un eveniment.

În al doilea rând, minciunile sfruntate și nejustificate ale comandamentului armatei, repetate de majoritatea celor din mass-media fără nicio încercare de a le verifica, se găsesc în centrul lumii în care trăim actualmente. Într-o măsură tot mai mare, îngăduim să ne fie spălați creierii. În lumea aceasta, armata rusă este încurajată să-i vâneze pe civili, inclusiv pe jurnaliști, dar nu și pe liderul terorist Hattab.

În al treilea rând, mulți dintre colegii mei jurnaliști care dansează după cum le cântă autoritățile statului și ofițerii superiori din armată sunt actualmente dispuși să facă tot ce li se cere, să prezinte interviuri fără să-și pună întrebări asupra adevărului, să scrie despre scandaluri chiar și când nu există, totul pentru a evita necesitatea de a confrunta în mod direct tragedia fratricidă din Cecenia. Aceasta este tot ce contează realmente în privința întâmplărilor nefericite din timpul ultimului meu reportaj, care au luat sfârșit pe 12 februarie.

Anna Politkovskaia

NOTA EDITORILOR

Novaia gazeta le mulțumește generalului Victor Kazanțev, reprezentant prezidențial plenipotențiar în Districtul Federal Sudic, și multor altora pentru felul în care au răspuns solicitării noastre de a ajuta la căutarea corespondentei speciale Anna Politkovskaia.

Mulțumim Directoratului Securității Personale din Ministerul de Interne al Federației Ruse și, de asemenea, Secretariatului consilierului prezidențial Serghei Iastrjembski, care ne-au ajutat să o găsim pe corespondenta noastră specială după incidentul din raionul Șatoi din Cecenia.

JUSTIFICĂ JURNALISMUL PIERDEREA UNEI VIEȚI?

10 noiembrie 2003

Justifică jurnalismul pierderea unei vieți? Aceasta este întrebarea pe care ne-o punem noi, slujitorii și sclavii informațiilor, de fiecare dată când are loc câte un eveniment precum cel din seara de 3 noiembrie din Riazan – iar atentatele la viața jurnaliștilor nu constituie o raritate în Rusia. Dacă prețul adevărului este atât de mare, n-ar trebui poate să ne oprim pur și simplu și să găsim o profesiune cu risc mai redus de „neplăceri majore"? Cât de mult îi pasă societății, pentru binele căreia depunem activitatea aceasta? În fața acestor situații, fiecare decide numai pentru sine.

Pe 3 noiembrie 2003, la ora 21:04, la intrarea blocului rezidențial de la nr. 26 de pe strada Zubkova din Riazan, a fost comis un atentat criminal asupra lui Mihail Komarov, în vârstă de 30 de ani, redactor-șef adjunct al ediției din Riazan a lui *Novaia gazeta*. Pe când se întorcea acasă, Komarov a fost lovit din spate cu un obiect greu și bont. Reportajele lui Komarov sunt bine-cunoscute în Riazan, iar în ultimii ani el s-a specializat în jurnalismul de investigație, anchetând uneori și activitățile comerciale ale oligarhilor locali.

Noaptea, cartierele rezidențiale din orașele ruseşti seamănă între ele ca două picături de apă. Înrudirea o conferă bezna care coboară peste ele, un întuneric în care poți omorî pe cineva, nevăzut și nestânjenit, pentru ca după aceea să scapi fără repercusiuni.

Ora nu este încă înaintată în data de 4 noiembrie, a doua zi după tentativa de asasinat, dar, de obicei, nu poți să vezi absolut nimic în suburbia Daşkovo-Pesocinoie din Riazan. Cartierul în sine pare să nu existe în realitate. Strada Zubkova, „Broadway", poate fi doar simțită, imersată în întunericul inexistenței. Poți doar percepe că undeva în apropiere locuiesc oameni. Se întrunesc toate condițiile pentru un atentat de succes. Ne căutăm drumul pe bâjbâite, călăuziți de Valentina Komarova, mama lui Mihail, care este șocată de cele întâmplate. Are doi fii. Mezinul, Dima, are 20 de ani și promite ca fotbalist. Fratele mai mare, Mihail, „a ajuns ca bunică-sa", explică Valentina cu un amestec de mândrie și teamă.

– Și ea le trântea adevăru-n față la toți. A supraviețuit războiului și luptă și acum, deși are 80 de ani. Nu cedează, deși este săracă lipită pământului. La fel e și Mișa. De câte ori nu l-am implorat: „Nu, fiule. Lasă-i să-și ducă viețile lor și noi să le ducem pe-ale noastre." La serviciu, colegii mi-au zis

mereu: „N-o să se termine bine". Uite c-am ajuns. Asta-i intrarea noastră: numărul 14.

Pe treptele acestea, doi bărbați cu fesuri din lână neagră și jachete din piele, îmbrăcămintea specifică asasinilor ruși, l-au așteptat pe Mihail. Vecinii i-au observat, dar, așa cum se întâmplă, nu și-au bătut capul cu asta. „Atâta timp cât eu nu pățesc nimic, atâta timp cât nu mă bat pe mine, totu-i în regulă." Aceasta este scara pe care ziaristul a urcat-o târâș, lăsând o dâră de sânge, pentru a scăpa de ucigași. Azi, ca și ieri, ușile sunt încuiate. Intrarea este ideală pentru o ambuscadă, cu unghere întunecoase în care ești propria-ți ambulanță, propria-ți piramidă a puterii, procuratură și miliție.

Întâmplător, secția de miliție din sectorul Octombrie se găsește imediat după colț. A ajuns faimoasă în toată lumea, fiindcă în apropiere, tot în bezna care-i nu doar prietena asasinilor, ci și a FSB-ului, în toamna anului 1999, membri ai Directoratului Riazan al Serviciului Federal de Securitate au fost prinși plasând explozibili într-un apartament de bloc, imediat înainte de reînceperea războiului cecen, așa-numitul exercițiu de antrenament cu „zahăr" hexogen[3].

– Ați auzit că cineva a atentat ieri la viața ziaristului Mihail Komarov în sectorul dvs.? întreb niște milițieni tineri, care trag cu ochiul neliniștiți prin ușă.

– Da. Tocmai am văzut la televizor.

– Probabil că așa ceva se întâmplă frecvent aici, deoarece priviți cu atâta calm situația.

– Nu, aceasta a fost prima dată, spune fără să clipească Vitali Viazkov, ofițerul de serviciu al secției.

Este 5 noiembrie, dimineața devreme. În zilele de miercuri, în secția de miliție a sectorului Octombrie se ține parada de inspecție. Unii milițieni nu s-au sinchisit să participe și fumează lângă ușă, discutând despre tentativa de asasinare a lui Komarov.

– Trebuia să fi stat în banca lui, murmură o femeie cu o țigară în gură. Ceilalți încuviințează.

---

[3] Blocurile de apartamente din Moscova, Buinaksk și Volgodonsk au fost aruncate în aer, se pare de FSB, ceea ce a dus la moartea multor ruși. Cecenii au fost învinovățiți, ca pretext pentru reluarea războiului în Cecenia. O tentativă similară a fost dejucată în Riazan și a fost ulterior prezentată ca „exercițiu de antrenament". (*n. ed. engl.*)

Apar superiorii lor, comandantul secției, Aleksandr Naidionov, şi adjunctul lui, Evgheni Popkov.

– Nu avem nimic de declarat, este scurtul lor comunicat comun.

– Îmi puteți spune cel puțin dacă ați declanşat o anchetă? Este deja 5 noiembrie.

Colonelul Naidionov aproape că fuge de lângă mine, iar ochii îi aleargă în toate părțile.

De ce este neliniştit? Nu-i acțiunea firească? Dacă s-a comis un atac asupra cuiva, cazul nu trebuie anchetat? Sau nervozitatea miliției se datorează faptului că, în declarația sa, Komarov a numit ca prim suspect pe Serghei Kuznețov, oligarhul din Riazan, unul dintre primii zece rezidenți cei mai bogați, proprietarul printre altele al unui centru comercial mare, despre ale cărui metode de afaceri Komarov a scris frecvent?

Explicația aceasta pare să fie confirmată când anchetatorul Mihail Zotov, însoțit de colonelul Naidionov, soseşte pentru prima chestionare a victimei, în clinica neurologică. El insistă să afle motivul pentru care Komarov a scris atât de mult despre Kuznețov. Oare din cauza faptului că, sugerează stăruitor Zotov, luase mită de la acesta, pentru a scrie articole „bune" despre el, pentru ca apoi, când Kuznețov încetase să-l mai plătească, începuse să-l critice? Aşa a susținut Kuznețov. Fără îndoială, toți judecă după propriile lor standarde. „Dă-ne ceea ce vrem şi suntem de partea ta. N-o face şi suntem împotriva ta." Acesta este crezul dezgustător al miliției.

Este aproape amiază, dar oamenii care aplică legea şi ordinea nu se grăbesc să-şi continue munca şi este limpede că nu sunt de partea lui Komarov. Noi alergăm prin Riazan, compilând un dosar: de la procuratura din sectorul Octombrie, la procuratura regiunii Riazan, iar de acolo la secția de miliție din sectorul Octombrie de pe strada Esenin, pentru ca, în cele din urmă, după ce am intrat cu forța în biroul indignatului colonel Naidionov, să întâlnim un georgian foarte amabil, care ne va spune ulterior:

– Eu sunt georgian şi de aceea încă nu s-a născut omul care să mă mituiască.

Este şeful departamentului regional de investigații penale, colonelul de miliție Djansug Mjavanadze, care ne informează oarecum ceremonios că o anchetă judiciară a fost începută pe data de 5 noiembrie la ora 11:30.

– Ce activități se desfăşoară pe linia principală de anchetă, care-l implică pe Kuznețov? Articolele lui Komarov sunt atașate la dosar? Dar declarația lui făcută acum două săptămâni către FSB, în care anunța că fusese amenințat?

– Nu am autoritatea de a vă spune care sunt mijloacele şi metodele utilizate în rezolvarea cazului.

Înțelegem pe deplin şi brăzdăm Riazanul în lung şi-n lat, pentru a încerca să ne asigurăm că acestea nu se transformă în mijloace şi metode pentru acoperirea unei infracțiuni. Oligarhul Kuznețov este un tătuc pentru toți.

Oligarhul este imperturbabil şi foarte democrat în comportament, aşa cum ar fi de aşteptat din partea unui susținător financiar major al guvernatorului regiunii Riazan.

– Ce fel de oligarh sunt eu? întreabă reținut Serghei Kuznețov.

În trecut, a fost secretarul comitetului raional al Uniunii Tineretului Comunist. Radiază comportament civilizat, bonomie şi modestie.

– Ieri am împrumutat 5.000 de dolari de la soacră-mea. Mi-am investit şi ultima copeică în afacerea mea. Nu am o locuință personală. Ar fi trebuit să fi emigrat de mult în Israel. Mama, Galina Abramovna, este acolo, iar eu mă chinuiesc aici pentru a duce o viață mai bună. Sunt un constructor. Prin natura mea, sunt un creator. În mahalaua ruinată şi infestată de şobolani a oraşului, am construit un centru comercial cu amănuntul, cu 600 de magazine. Am deschis cel mai bun salon de înfrumusețare şi cosmetică din Riazan, care are un chirurg excelent. El i-a făcut soției mele un lifting la sâni, iar mie mi-a înlăturat alunițele. Toți, fără excepție, sunt încântați. Numai Mişa Komarov este nemulțumit. El scrie la nesfârşit că operațiile de chirurgie plastică sunt efectuate fără licență. De fapt, are răfuieli personale cu mine. Mă obosesc articolele lui. Am decis că ar trebui să-i dau o lecție.

– Să-i dați o lecție? Ştiați că pe 3 noiembrie cineva a încercat să-l omoare? Imediat după ce plecase de la altă audiere la tribunal împotriva dumneavoastră?

– Poate că n-o să mă crezi, dar am auzit de cele întâmplate abia acum, înainte de întâlnirea noastră.

Oligarhul îl cheamă pe şeful serviciului său de pază, un individ voinic, în jachetă de piele neagră.

– Ai fost la spital? îl întreabă.

Bodyguardul povesteşte în detaliu ce i-a spus medicul despre starea sănătății lui Komarov.

– Nu este ciudat că medicul a transmis toate informațiile acestea – care sunt date medicale confidențiale – „vikingului" dumneavoastră?

Kuznețov este încântat de efectul pe care-l are şi surâde încrezător.

– Despre ce date confidențiale vorbiți? Şi eu am fost tratat exact în aceeaşi secție de neurochirurgie, după ce s-a aruncat cu o grenadă în mine. Se pare însă că Mişa nu vrea, pur şi simplu, să-nvețe nimic.

– Ce drept credeți că ați avea de a-l „educa" pe Komarov, ca şi cum ați fi tatăl lui?

– În Riazan eu sunt tatăl tuturor şi mi se pare că am ceva succes în privința asta. Acum Komarov se gândeşte mai atent la ceea ce scrie, îşi cântăreşte cuvintele. Eu, unul, cred că *Novaia gazeta* este excelentă. Şi nu vă temeți pentru Mişa; a mai fost lovit de multe ori în cap până acum, fiindcă nu ştie când să cedeze.

Ne despărțim, fără să fi ajuns undeva.

* * *

După-amiază, Victor Ogniov, procurorul-adjunct al regiunii Riazan, face un anunț surprinzător: el spune că ancheta judiciară a început ieri, 4 noiembrie, la ora 19:10, nu pe 5 noiembrie la ora 11:30, aşa cum ne asigurase colonelul Mjavanadze cu numai două ore în urmă.

– Miliția a zis cu totul altceva. Noi pe cine ar trebui să credem?

– Miliția n-a ştiut, pur şi simplu.

Ogniov răsfoieşte imperturbabil hârtiile din dosarul său, unde sunt perfect vizibile pentru oricine două directive separate despre declanşarea unuia şi aceluiaşi caz.

– Noi am intervenit operațional, astfel încât totul să se deruleze cât mai eficient. Inițial îl repartizasem pe Skrinnikov, un anchetator tânăr, dar acum, la solicitarea mea, cazul va fi anchetat de o persoană cu mai multă experiență (Mihail Zotov, care-l apăra pe Kuznețov împotriva lui Komarov). Ne pregătim să trimitem un raport special despre cele întâmplate la Procuratura Generală din Moscova, deoarece, aşa cum veți fi de acord, acesta nu este un caz de rutină. Respectăm toate prevederile din Codul de proceduri penale.

– Dar de ce acuzația este doar „tulburarea liniştii"?

– Deoarece Komarov n-a fost nici omorât, nici jefuit. Nu a existat nicio intenție de a-l omorî.

– Cum puteți fi atât de sigur? Cunoaşteți agresorul şi l-ați întrebat despre intenții?

– Ştim că dacă ar fi dorit-o cu adevărat, l-ar fi putut omorî, dar n-a făcut altceva decât să-l sperie. Sunt răni fizice minore, care vor afecta doar pentru scurt timp sănătatea victimei.

– Komarov încă nu şi-a revenit!

– Scuzați-mă dacă vă voi spune că în Codul penal nu există niciun articol asociat cu bătutul jurnaliştilor, rânjeşte sardonic Ogniov.

Se face iarăşi seară. Mişa zace într-unul dintre paturile înguste, tipice spitalelor lipsite de fonduri din Rusia. Are capul bandajat şi este palid. Mama lui i-a adus toate medicamentele, pansamentele şi seringile de care are nevoie, deoarece, ca de obicei, acestea nu există în secția de neurochirurgie. De asemenea, seara nu există doctori sau asistente, dar, din fericire, Valentina este ea însăşi asistentă medicală. Komarov le vorbeşte colegilor de salon despre democrație, despre sarcina mass-mediei şi necesitatea de a fi neabătuți în lupta împotriva corupției, care afectează viețile tuturor. Pacienții îl ascultă posaci, fie din cauza propriilor boli, fie pentru că au prea puțină încredere în victoria democrației sau în necesitatea de a face efortul pe care-l descrie Mişa. Aşezată pe marginea patului vecin, Valentina îşi dăscăleşte fiul:

– Da, înțeleg ce spui tu şi n-am nimic împotrivă să fii ziarist, totuşi trebuie să fii mai atent.

– Nu putem ceda, mamă, răspunde Mihail cu pasiunea celui care nu va face niciun compromis în lupta pentru bine. (Se găseşte într-o stare de euforie posttraumatică, este gata să lupte cu tot ce poate fi mai rău şi nu se teme de nimic.) Ei trebuie să se teamă de ce vom scrie noi despre ei, nu invers!

– Ce vei face acum, Mişa? îl întreb înainte de a pleca.

– Voi continua să scriu articole, răspunde inflexibil.

Aşadar, merită să-ți sacrifici viața pentru jurnalism? În ce fel optăm fiecare dintre noi?

Fiecare atac succesiv împotriva unui jurnalist din Rusia – şi, în mod tradițional, niciun agresor nu este prins vreodată – reduce nemilos numărul ziariştilor care vor să lupte pentru dreptate. Riscurile sunt foarte mari şi nu toți sunt pe măsura tensiunii neîntrerupte care însoțeşte genul acesta de muncă. Cu cât se reduce numărul jurnaliştilor dintr-o anumită categorie, cu atât creşte numărul celor care preferă jurnalismul lipsit de pretenții, reportajele care nu implică scotocirea în locuri în care nu eşti bine-venit.

Mass-media fără pretenții se adresează unui public fără pretenții, gata să fie de acord cu tot ce i se spune. Cu cât acele mijloace de informare sunt mai numeroase, cu atât publicul respectiv devine mai monolitic şi cu atât se reduc şansele ca societatea să vadă ce este greşit în condițiile în care trăieşte.

În ultimele luni, situația s-a deteriorat rapid. Se pare că ne aflăm într-un punct de transformare şi că în curând guvernanții (oligarhii, FSB-ul, birocrația)

nu ne vor mai sufla în ceafă, pentru că vor fi obținut ceea ce doreau: nu va mai exista nimeni dispus să-și riște viața pentru a ajunge la adevărul despre viețile altora. Dacă nu există cerere, nu va exista nici ofertă.

[La mai bine de trei ani după aceea, făptașii tot n-au fost prinși: nici cei care l-au atacat pe Mihail Komarov, nici cei care i-au plătit s-o facă.]

2. Războiul din Cecenia

[Războiul cecen a reînceput în anul 1999, aparent ca răspuns față de un atac cecen asupra republicii vecine Daghestan şi față de aruncarea în aer a unor blocuri din oraşe ruseşti, în urma cărora au murit peste 300 de cetățeni. Opinia larg răspândită este că ambele pretexte amintite au fost orchestrate chiar de guvernul rus, ceea ce ar însemna că a fost responsabil pentru uciderea în masă, motivată politic, a propriilor săi cetățeni. Fostul director al FSB, Vladimir Putin, a ajuns la putere în urma alegerilor prezidențiale din anul 2000, când a fost privit ca un potențial salvator al națiunii, pe un val de isterie anticecenă. Anna Politkovskaia a semnat reportaje lipsite de compromisuri despre război şi despre atrocitățile care l-au însoțit.]

Partea I:
Reportaje de pe linia frontului

LIBERTATE SAU MOARTE? UNEORI SUNT ACELAȘI LUCRU

27 martie 2000

Acestea sunt istorii înspăimântătoare. Uneori oamenii spun că, pentru mai multă siguranță, ar trebui să le reducem de 10, sau de 100, sau de 200 de ori; oricât le-am reduce, continuă să rămână istorii despre atrocități.

Un băiat şi o fată stau ghemuiți şi gârboviți pe pături cenuşii primite de la ONU ca ajutoare umanitare, care acoperă baricade din beton. Încercăm să vorbim despre viitor. Eu amintesc întruna despre perspective, despre problemele mai vaste, despre dimensiunea internațională:

– Ce planuri aveți? Ce vreți să faceți în viață?

Răspunsurile lor se referă doar la concret, la „aici" şi „acum":

– Mâine ne ducem pe munte să căutăm praz sălbatic. Atât a mai rămas de mâncat pe-acolo.

Încerc din nou să vorbesc despre vremea când situația se va îmbunătăți, despre speranțele lor, despre lucruri banale, omeneşti:

– Au început să se deschidă florile sălbatice pe munte?

– Pe-acolo sunt bombe neexplodate şi mulți soldați, soseşte răspunsul, negrăbit şi lipsit de emoții, totuşi ura fluturã aidoma unui stindard îndărătul cuvintelor.

Cei doi sunt Aslanbek şi Rezeda, frate şi soră în vârstă de 18, respectiv 20 de ani. În Primul Război Cecen, abia intrau în adolescență, în al Doilea se înăspriseră. Dacă Rezeda tot mai reuşeşte câte un surâs trecător, Aslanbek este la fel de posac ca betonul murdar care-i înconjoară. Amândoi s-au adăpostit în beciuri pe durata bombardamentelor, până pe 5 februarie, când drama lor personală s-a agravat prin uciderea brutală de către soldații federali a tatălui lor, Salman Bişaev. Acesta avea 54 de ani şi a fost omorât în curtea interioară a imobilului de la nr. 3, de pe strada Kislovodskaia, în Groznîi, în timpul unei razii de securitate efectuate în Aldi, cartierul Cernorecie. L-au ucis şi i-au târât corpul de acolo. Abia după o căutare de 13 zile, Aslanbek şi sora

mai mare a Rezedei, Larisa, în vârstă de 30 de ani, au găsit ceea ce căutaseră cu devotament. Larisa a răzuit creierii lui Salman de pe ziduri într-o pungă, pentru a-i înhuma. Apoi au fugit toți în Inguşetia.

Acum, „casa" lor este o carieră la periferia oraşului Karabulak, unde prosperase cândva o fabrică de materiale de construcție şi unde încă există multe antrepozite din piatră pe jumătate ruinate. Alături de 30 de colocatari, dintre care 23 sunt copii sau tineri între 15 şi 22 de ani, Aslanbek şi Rezeda au ocupat una dintre cutiile din pustiul acesta de beton. O numesc în glumă „Discoteca", dar aici nu există muzică sau dans. Mobilierul constă din paturi făcute din scânduri, iar ochii celor 23 de băieți şi fete care stau pe ele sunt lipsiți de lumină, în timp ce brațele atârnă inert pe lângă trupuri. Locuitorii „Discotecii" au în comun legături de rudenie îndepărtată şi experiența recentelor razii de securitate în decursul cărora au fost torturați şi împuşcați părinții şi bunicii lor, frații şi surorile, mătuşile şi unchii.

– Despre ce vorbiți de obicei?

– Câteodată vorbim zile întregi despre cine a fost omorât şi cum a fost omorât şi unde a fost găsit mormântul cuiva. Este oribil, îmi spune Fatima Doldaeva, în vârstă de 17 ani.

A absolvit liceul nr. 2 din Groznîi la sfârşitul anului 1999, cu medalia de aur. Spusele ei sunt adevărate. Spre seară, discuțiile devin deja insuportabile. În lagărele de refugiați din Cecenia şi Inguşetia, oamenii nu mai vorbesc astăzi decât despre moarte.

Capul unei femei într-o basma roşie

Sultan Şuaipov s-a grăbit spre aeroportul Magas din Inguşetia dis-de-dimineață, deşi toți îi spuseseră că-şi irosea timpul. Auzise la radio că o delegație a Consiliului Europei avea să facă o scurtă escală în Inguşetia şi era decis să-i întâlnească pe străinii aceia binevoitori chiar în clipa când coborau din avion şi să le spună *totul*.

Sultan pare foarte bătrân, deşi se dovedeşte că n-are decât 45 de ani. Capul cu păr sur îi zvâcneşte într-un tic nervos care-i menține ochii în mişcare, iar corpul îi tresare periodic. Este foarte tulburat. Pe 20 februarie, după ce a petrecut Primul Război Cecen în Groznîi, păzindu-şi locuința, a trebuit să adune 51 de cadavre de pe Şefskaia şi străzile vecine, Liniile 3-8. A reuşit să îngroape douăzeci şi unu de trupuri, după ce mai întâi le etichetase pe toate. Când, din cauza epuizării, n-a mai putut să le îngroape şi pe celelalte

treizeci, le-a aşezat în canalul pentru intervenţii al unui atelier auto de pe Linia 3.

Cei 51 de oameni fuseseră omorâţi cu brutalitate în timpul unei aşa-zise razii de securitate în suburbia Novaia Kataiama, în noaptea de 19 februarie. Majoritatea fuseseră prietenii şi vecinii lui Sultan. Se credea că ar fi fost opera notoriei Brigăzi 205, care se răzbunase pentru pierderile suferite în războiul anterior.

Pe 19 februarie, câţiva soldaţi apăruseră pe strada lui Sultan, Linia 5, şi-i avertizaseră pe localnicii care ieşiseră din pivniţe:

– Plecaţi cât puteţi de repede. Cei care vin după noi vor să vă omoare pe toţi.

„Soldaţii au plecat", povesteşte Sultan, „dar noi, eu şi vecinii, ne-am mulţumit să râdem în barbă. Ce şmecheri se crezuseră! Doreau ca noi să fugim, pentru ca ei să ne poată jefui în tihnă casele. În urma lor a venit o echipă de reacţie rapidă. Erau nişte flăcăi foarte la locul lor şi nici atunci nu s-a întâmplat nimic. Ne-am destins. Coşmarul a început însă după căderea nopţii. Soldaţi federali fără petlite au apărut după amurg pe străzile noastre. Vecinul meu, Seit-Selim, de pe aleea Dunaiskaia, s-a numărat printre primii împuşcaţi. Avea vreo 50 de ani. N-a făcut altceva decât să-l întrebe pe un soldat cărui gen de armă îi aparţinea. Dimineaţa, pe când îl îngropam pe Selim în curtea lui, au apărut aceiaşi soldaţi. Ne-au întrebat:

– De ce a murit?

A întrebat chiar cel care-l împuşcase. Noi am răspuns:

– De şrapnele.

Ştiam de acum că, dacă spuneam adevărul, ne vor împuşca şi pe noi. Cel care-l omorâse pe Seit-Selim a izbucnit în râs auzind minciuna noastră. Era tânăr şi-i făcea realmente plăcere ideea că noi, bătrânii, ne temeam de el.

Să revin însă la seara anterioară. Când Said Zubaev, de 74 de ani, a ieşit de la nr. 36 de pe Linia 5, a dat peste soldaţii federali şi ei l-au pus să danseze, trăgând cu puştile la picioarele lui, ca să-l facă să sară. Când bătrânul a obosit, l-au omorât. Slavă lui Allah! Said n-a apucat să ştie ce i-au făcut familiei sale."

Sultan amuţeşte şi-şi lasă capul pe spate, nedorind ca lacrimile trădătoare să-i curgă pe obraji. Nimeni nu trebuie să-i vadă slăbiciunea. Scutură din cap pentru a le alunga şi continuă:

„Pe la ora 21, un vehicul blindat de luptă al infanteriei (MLI) a intrat în curtea familiei Zubaev, smulgând poarta din țâțâni. Foarte eficienți şi fără să îroseascâ vreo vorbă, soldații i-au scos din casă şi i-au aliniat lângă trepte pe Zainab în vârstă de 64 de ani, soția bătrânului, pe fiica lor de 45 de ani, Malika (nevastă de colonel în miliția rusă), pe fetița lui Malika, Amina, de opt ani, pe Mariet, altă fiică a lui Said şi Zainab, în vârstă de 40 de ani, pe nepotul lor Said Saidahmed Zubaev, în vârstă de 44 de ani, pe Ruslan, de 35 de ani, fiul lui Said şi Zainab, pe nevasta lui însărcinată, Luiza, pe fata lor de opt ani, Eliza. Au urmat câteva rafale de pistol-mitralieră şi toți au căzut morți în fața casei părinteşti. Niciunul n-a supraviețuit, cu excepția Inessei, fata de 14 ani a lui Ruslan. Era foarte frumuşică şi, înainte de masacru, soldații au dus-o într-o parte, apoi au târât-o după ei.

Am căutat-o cu disperare pe Inessa, dar parcă dispăruse pur şi simplu. Credem că au violat-o, apoi au îngropat-o undeva. Altfel, ea s-ar fi întors să-şi îngroape morții. În aceeaşi noapte a fost omorât Idris, directorul Şcolii nr. 55. Mai întâi l-au lovit mult timp de un perete şi i-au rupt toate oasele, după care l-au împuşcat în cap. În altă casă, le-am găsit una lângă alta pe o rusoaică de 84 de ani şi pe fiica ei de 35 de ani, Larisa, o avocată bine-cunoscută în Groznîi. Amândouă fuseseră siluite şi împuşcate. Cadavrul lui Adlan Akaev, de 42 de ani, profesor de fizică la Universitatea de Stat cecenă, era răşchirat în curtea casei sale. Fusese torturat. Trupul decapitat al lui Demilhan Ahmadov, de 47 de ani, avea şi brațele tăiate. A fost una dintre trăsăturile operațiunii din Novaia Kataiama: retezarea capetelor oamenilor. Am văzut câțiva butuci de tăiat lemne pătați de sânge. Pe strada Şevskaia era un butuc cu securea înfiptă în el, iar pe butuc un cap de femeie într-o basma roşie. Alături, pe pământ, tot decapitat, zăcea cadavrul unui bărbat. Am găsit trupul unei femei care fusese decapitată şi căreia îi fusese spintecat stomacul. În el îi vârâseră un cap. Era al ei? Al altcuiva?"

Ce au făcut oamenii în dimineața de după pogrom? Pe 20 februarie, bărbații supraviețuitori au rupt fâşii din hainele victimelor şi le-au legat de ramurile copacilor sub care le îngropaseră, astfel încât ulterior, după război, oamenii să-şi poată găsi mormintele rudelor. Novaia Kataiama, unde atâția copaci sunt împodobiți acum cu bucăți de țesături, se ridică la înălțimea reputației straniului său nume japonez. În Japonia, se obişnuieşte să se lege panglici colorate de ramuri, în semn de amintire a unei persoane iubite.

– De ce n-ai fugit la Groznîi, când ți s-a oferit ocazia? De ce nu v-ați dus în Inguşetia, dumneata şi familia Zubaev, profesorul Akaev, Idris, avocata Larisa şi toți ceilalți care au murit?

Răspunsul lui Sultan este devastator:

– În timpul bombardamentelor, am vorbit adesea despre asta în pivnițe. Am crezut realmente că generalii ne-au spus adevărul când ziseseră că viața va reveni la normal după sosirea soldaților federali. Ne dăduseră speranța că lucrurile se vor îndrepta, de aceea ne păziserăm casele. Voiam să fim primii care să revină la muncă după eliberare.

Au crezut în *noi!* Au avut încredere în *noi!* Iar noi i-am omorât!

Sultan s-a dus la aeroport, dar acolo n-a sosit nicio delegație de la Consiliul Europei. Din avion au coborât câțiva înalți funcționari moscoviți, care, chiar acolo, pe pistă, s-au urcat în limuzinele ce-i așteptau și asta a fost tot. Nimeni n-a ascultat ce avea de spus Sultan.

– Cred că ar fi trebuit să mă fi stropit cu benzină ca să le atrag atenția, rostește el serios și se îndepărtează gârbovit, un cecen bătrân și singuratic, care a îngropat 21 de cadavre și n-a mai avut putere să le îngroape și pe celelalte 30.

Capul îi zvâcnește mai mult ca oricând și, la fiecare câteva clipe, trebuie să-și ridice brațele pentru a-și opri pălăria să nu-i cadă.

Găuri de gloanțe într-un pașaport

– Cum voi mai trece acum prin punctele de control, ca să mă-ntorc în Cecenia? Cu pașaportul ăsta, federalii vor vedea imediat că cineva a-ncercat să mă-mpuște și mă vor aresta în mod sigur. Dacă le voi spune adevărul, este și mai sigur că mă vor executa.

Heiedi Mahauri, refugiată din Groznîi, abia poate vorbi și o face poticnit, dar dorește cu disperare ca toți cei care o întâlnesc să-i vadă pașaportul roșu. Este cu adevărat o imagine extraordinară; poți să privești prin cele două găuri de glonț care i l-au perforat. Tânăra georgiană care te privește de pe pagina a doua a documentului are trăsături atât de delicate, chipul atât de interesant și o înclinare exotică a ochilor, încât abia dacă poți compara fotografia cu originalul care îți stă azi în față.

Heiedi plânge. Știe exact ce gândești și este convinsă că-i sortită pieirii, că nu va mai putea să se întoarcă niciodată în Groznîi. Se teme de oamenii în uniforme.

Povestea ei este simplă și teribilă. În timpul războiului, a trăit departe de casă împreună cu cei cinci copii ai ei, în satul Nesterovskaia din Ingușetia, sub acoperișul altcuiva. Când a auzit la televizor că Groznîi fusese eliberat, a decis să se întoarcă și să vadă ce se întâmplase cu casa ei de pe strada

Pugacev nr. 201. Dorea să vadă dacă mai era posibil să trăiască acolo. A plecat la drum împreună cu Larisa Djabrailova, rusoaică şi mamă a patru copii, care-i fusese prietenă şi vecină atât în Groznîi, cât şi în Nesterovskaia. Pe drum li s-a alăturat Nura, o cunoştinţă cecenă care avea aceeaşi destinaţie. A doua zi au ajuns la casa lui Heiedi şi au descoperit că din ea mai rămăseseră doar pereţii. Au pornit spre locuinţa Larisei şi atunci s-a întâmplat lucrul de care se tem cei mai mulţi azi în Cecenia: au dat peste soldaţi care jefuiau. Militarii încărcau saltele, scaune şi pături într-un MLI, iar când femeile au ieşit de pe o stradă lăturalnică, au dat pe neaşteptate nas în nas cu ei.

Heiedi, Larisa şi Nura au fost imediat arestate, legate la ochi şi înghesuite în acelaşi vehicul. Peste puţin timp, au fost coborâte şi li s-a ordonat să meargă înainte, ţinându-se de mâini. După aceea li s-a poruncit să-şi scoată legăturile de la ochi şi s-au pomenit în faţa peretelui unei case ruinate. Au ştiut imediat ce se va întâmpla. Federalii au împuşcat-o mai întâi pe Larisa. Ea a implorat mila, strigând:

– Sunt rusoaică, m-am născut în regiunea Moscova! N-am văzut nimic! N-o să suflăm niciun cuvânt!

Avea 47 de ani şi a murit pe loc, fără chinuri. După aceea au împuşcat-o pe Nura. Şi ea i-a rugat:

– Flăcăi, n-am decât 43 de ani! Am trei fii ca voi!

„Eu am fost a treia", îşi încheie Heiedi povestea. „Au îndreptat o puşcă spre mine şi totul s-a oprit. Mi-am revenit când am simţit o durere ascuţită şi abia mai târziu am înţeles ce se petrecuse. Trăseseră, dar nu mă omorâseră. Îmi pierdusem cunoştinţa şi soldaţii nu mai verificaseră dacă murisem. Ne târâseră trupurile laolaltă, aruncaseră peste noi o saltea din apropiere şi-i dăduseră foc. Doreau să incinereze cadavrele, pentru ca nimeni să nu ştie ce se întâmplase, şi aceea a fost durerea care m-a trezit. Flăcările care-mi atinseseră piciorul. Soldaţii plecaseră. M-am târât de sub saltea şi am zăcut pur şi simplu locului mult timp, înainte de a izbuti să mă îndepărtez. Două cecene care mergeau să-şi mulgă vacile m-au găsit leşinată pe drum, apoi m-am trezit într-o pivniţă. Acolo se aflau şi alţi răniţi, iar cineva a găsit un autobuz pentru noi şi ne-a trimis pe toţi în Inguşetia."

Pe femeia aceasta care stătuse înaintea plutonului de execuţie am întâlnit-o în salonul 1 din spitalul raional Sunja, în Ordjonikidze, la graniţa dintre Cecenia şi Inguşetia. Heiedi este foarte bolnavă. Are dureri mari de la un glonţ care i-a trecut prin spinare şi i-a atins nervii. Partea superioară a trupului îi este complet paralizată şi nu mai simte nimic în braţe. Este prea devreme pentru orice prognostic.

– De ce-au făcut-o? întreabă fata de 13 ani a lui Heiedi, care o îngrijeşte. Este atât de bună şi de blândă... Realmente nu dorea altceva decât să revină acasă.

O infirmieră intră în salon şi începe s-o panseze pe Heiedi. Abdomenul îi este acoperit de cojile găurilor lăsate de gloanţele „paşaport". Nu-şi aminteşte ce s-a întâmplat, deoarece îşi pierduse cunoştinţa după ce se trăsese în ea, dar bănuieşte că, înainte să fi plecat soldaţii, i-au ciuruit stomacul cu gloanţe. Acolo se afla geanta cu paşaportul.

Coşmar în Aldi

Este vremea să mă întorc la carieră, la Aslanbek şi Rezeda. Stau din nou cu ei pe blocurile din beton şi băiatul îmi povesteşte despre atrocităţile comise de soldaţi în Aldi. Ei nu s-au limitat la omoruri, ci au pângărit cadavrele. Tatălui său îi fuseseră smulşi toţi dinţii din gură, nu doar cei din aur. În timpul „raziei de securitate", bunicii Rakiat i-a fost despicată gura până la urechi, când soldaţii au încercat, fără succes, să-i rupă falca.

Rezeda desenează o schiţă a străzii lor, pentru a arăta cum a avansat detaşamentul soldaţilor.

– Asta-i casa noastră, spune ea, iar asta-i a vecinului nostru, un pensionar bătrân, pe nume Sultan Temirov. Soldaţii l-au decapitat şi i-au luat capul. Am aflat că obişnuiesc să ia capetele dacă suspectează că cineva este asociat cu luptătorii de gherilă. Înainte de război, fratele lui Sultan a fost preşedintele parlamentului cecen. De aceea i-au aruncat restul trupului la câini. După ce federalii au trecut la alte case, vecinii au reuşit să-i salveze piciorul stâng şi bazinul din colţii câinilor turbaţi. Asta-i tot ce au putut să înhumeze.

Martorii cred că peste 100 de persoane au fost ucise în timpul raziei de securitate din Aldi. Aceasta este singura cifră disponibilă deocamdată. Suferinţele cele mai mari s-au abătut asupra celor de pe străzile Voronejskaia şi Mataşa Mazaev. (Mataşa Mazaev a fost o eroină a Uniunii Sovietice în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, care s-a născut şi a crescut în satul acesta.) Oamenii aceia au avut pur şi simplu ghinion, fiindcă străzile lor sunt primele după ce se intră în Aldi.

Rezeda continuă, descriind avansarea soldaţilor:

– Au fost la noi, apoi la bunica Rakiat şi la Sultan Temirov. După aceea au trecut la familia Haidarov, unde i-au împuşcat pe tată şi pe fiu, Gulu şi Vahu. Tatăl avea peste 80 de ani. Dincolo de ei locuia Avalu Sugaipov, un bătrân care adăpostea refugiaţi. Nici măcar nu avuseserăm timp să le aflăm

numele, dar erau doi bărbați, o femeie și o fetiță de cinci ani. Toți adulții au fost arși cu aruncătorul de flăcări, inclusiv mama, incendiată în fața fetiței. Înainte de a-i executa, soldații i-au dat fetiței o cutie cu lapte condensat și i-au spus: „Fugi și joacă-te." Bănuiesc că și-a pierdut mințile. Familia Musaev locuia pe strada Voronejskaia, la numărul 120; l-au împușcat pe bătrânul Iakub, pe fiul lui, Umar, și pe nepoții lui, Iusup, Abdrahman și Suleiman. Singurul pe care nu l-au omorât a fost Hasan, bătrânul proprietar al casei. Era considerat Patriarhul lui Cernorecie, dar federalii tot nu l-au lăsat în pace. Au strâns laolaltă cadavrele familiei Musaev și l-au silit pe bătrân să se întindă deasupra lor și să nu se clintească. După aceea au tras o rafală de automate și l-au rănit. I-au spus că dacă se ridică, o să-l omoare, după care au stat în jur, fumând. Hasan nu s-a clintit, iar ei au plecat, încântați de ei înșiși. Nu mai pot continua!

Rezeda fuge afară. Aslanbek se târăște peste paturi într-un ungher îndepărtat și se întoarce cu spatele. Sora lor mai mare, Larisa, continuă istoria. Povestește fapte pe care numai un psihopat și le-ar putea imagina. Povestește cum copacii de pe strada lor sunt mânjiți acum cu pete monstruoase de sânge – locurile în care vecinii au fost lipiți de ei și împușcați.

– Nu-i mai poți curăța! De aceea, eu nu mă voi mai putea întoarce niciodată acolo. Pur și simplu n-aș putea trăi lângă copacii aceia unde au omorât oameni pe care-i cunoșteam și-i iubeam. Când am plecat din Aldi am văzut cum bărbații care supraviețuiseră plângeau ca niște femei; bărbile tinerilor încărunțiseră. În Ingușetia am văzut un reportaj TV despre razia de securitate din Aldi. Au arătat o lunetistă despre care spuneau că ar fi fost cecenă și care i-ar fi împușcat pe federali, trăgând din diverse case din Aldi. Au susținut că acela fusese motivul pentru severitatea represaliilor. N-am putut crede asta. Era Tania Rijaia. Toți din Cernorecie știau că era o alcoolică și, întâmplător, rusoaică. De peste doi ani mâinile îi tremurau în asemenea hal, încât nu putea să țină o lingură. Trebuia s-o hrănim, iar acum se afirma că Tania Rijaia era justificarea pentru coșmarul din Aldi!

Un băiat de vreo șapte ani sare de pe banchetă. Îndreaptă o pușcă de lemn spre mine și strigă:

– Ești rusoaică?

Adulții sâsâie către el, cerându-i să tacă, dar el zbiară:

– Ești o fascistă!

Războiul pe care-l ducem în Cecenia dezonorează întreaga națiune, de la cel mai mic până la cel mai mare. Vă întrebați cum vom putea vreodată

ispăşi pentru păcatul acesta? Cât va dura? Nu uitaţi că Germania a petrecut o jumătate de secol încercând să se elibereze de urmele ruşinii sale naţionale. În deceniile acelea, în jocurile lor, copiii ruşi se luptau cu „nemţii", iar adulţii îi încurajau. Oare acum nu suntem noi în locul „nemţilor"? Cât va mai trece până ce copiii ceceni vor înceta să mai joace jocuri în care băiatul cel mai nepopular trebuie să fie „rusnacul"?

CECENIA APARŢINE RUSIEI, DAR NOI NU-I VREM PE CECENI

31 ianuarie 2000

Rănile cu cruste par pictate. Capul ras al copilei semiconştiente se zbate febril într-o parte şi alta pe o pernă de spital cenuşiu-maronie, spălată de nenumărate ori. Niciun geamăt, niciun scâncet, doar o linişte profund neliniştitoare din partea cuiva atât de grav rănit.

– Are în craniu fragmente mici de şrapnel, dar nu-ţi pierde vremea cu ele, mă instruieşte dintr-un colţ întunecat al salonului glasul lipsit de emoţie al unei femei de vârstă mijlocie. Mult mai rău este faptul că acum e orfană. Şi uită-te sub pătură!

Ţeasta rasă continuă cu încăpăţânare să încerce să-şi alunge delirul. Fetiţa are cinci ani, iar chipul îi este scofâlcit şi gălbejit. Se numeşte Liana Şamsudinova, iar la răstimpuri ochii i se întredeschid pe jumătate şi rătăcesc dezaprobator peste salon, fără a se opri asupra cuiva. Şoldul stâng nu-i este acoperit de pătură şi este mânjit îngrijorător cu puroi care supurează de sub un pansament enorm.

– Voi, ruşii, o socotiţi ca pe o altă luptătoare de gherilă, continuă monologul din colţ. Fata are nevoie de tratament specializat, pentru a nu rămâne schiloadă pentru tot restul vieţii, dar aici nu va avea parte de el, iar noi nu suntem trimişi în clinicile din Rusia, fiindcă suntem ceceni.

Informatoarea mea invizibilă a identificat în mod corect problema cea mai importantă. Scena se desfăşoară în spitalul raional nr. 1 din Sunja, pe graniţa dintre Cecenia şi Inguşetia. Până de curând, fiecare zi a cunoscut un aflux constant de persoane grav rănite în zona de război în urma raziilor de securitate, a raidurilor, a repetării raidurilor şi a repetării raziilor de securitate. Sute de oameni cu membre amputate: femei, copii, bătrâni, inguşi, ceceni şi ruşi. Rănile celor mai mulţi au fost neglijate şi supurează, pentru că ei au fost

nevoiți să se adăpostească două sau trei zile în beciuri, așteptând oprirea bombardamentelor, neputând să-și părăsească satele. După care au trebuit să aștepte încă o dată pe atât, pentru ca soldații din punctele de control să se înduplece și să-i lase să intre în Ingușetia.

Rezultatul a fost un potop teribil de infecții în spitalul Sunja, care a distrus orice terminații nervoase rămase întregi. Pe coridoare, fete spectrale înfășurate în bandaje se târâie cu brațe și picioare lipsite de viață, care nu mai simt nimic. Nervii din unele membre au fost retezați, iar alții au fost cuprinși de cangrenă.

Cine va plăti pentru tratamentele intensive de care vor avea ele nevoie în anii următori? Același buget de stat care finanțează azi războiul care le-a schilodit? De unde se așteaptă statul nostru brav, care desfășoară acest război în conformitate cu „planul său general", să găsească banii pentru a le oferi proteze sutelor de noi handicapați pe care i-a creat? Care dintre planurile sale conține rezervele bugetare pentru așa ceva? Cine va accepta responsabilitatea pentru miile de civili a căror sănătate a fost răpită în decursul acestor lupte?

Sărbătorirea noului mileniu a cauzat această tragedie

Urăsc tabloul unei bătălii. În pictură, ca și în viață, detaliile contează cel mai mult. Detaliile oferă măsura umanității noastre. Felul în care reacționăm față de tragedia unei persoane mărunte reflectă în mod exact atitudinea noastră față de o națiune întreagă; iar multiplicarea numărului de tragedii nu schimbă mare lucru. Micuța Liana Șamsudinova s-a născut în anul 1994 în Martan Ciu, raionul Urus Martan, iar detaliile recente ale vieții ei sunt tipice pentru Cecenia actuală.

Fugind din calea bombardamentelor, familia ei a trăit între lunile octombrie și decembrie 1999 într-un lagăr pentru refugiați din satul Assinovskaia. De la jumătatea lunii decembrie, refugiații au fost supuși presiunilor tot mai mari ale oficialităților Serviciului Migrări, care nu doreau să fie concentrați într-o singură localitate și care i-au îndemnat să se întoarcă în satele lor natale, asigurându-i că pacea revenise și că regiunile erau sigure. Pe 29 decembrie, Malika Șamsudinova, mama Lianei, s-a lăsat convinsă până la urmă de minciunile acelea, familia a revenit în Martan Ciu și, după numai patru zile, Liana era orfană. Pe 3 ianuarie 2000, la ora 20:20, casa lor de pe strada Pervomaiskaia a fost lovită direct de un proiectil de tanc.

La momentul respectiv nu exista niciun conflict militar în Martan Ciu, dar soldatul care trăsese proiectilul știuse perfect ce făcea. El trăsese pur

şi simplu pentru că aşa avusese chef. Potrivit regulamentelor actuale, în Cecenia ora 20:20 înseamnă toiul nopţii. Comandamentul federal ordonase ca absolut toţi locuitorii să rămână în casele lor. Nu aveau voie nici măcar să iasă în propriile lor curţi pentru a se uşura, întrucât riscau să fie împuşcaţi fără avertisment. Aşa se întâmplase de altfel în Novi Şaroi cu Mahomadov, un refugiat din Naur, care se aventurase afară la lăsarea nopţii şi fusese împuşcat de un lunetist în pragul casei sale.

Casa Lianei fusese ţintită în mod premeditat de către cineva perfect conştient că era locuită. Un petromax aprins, semnul cel mai sigur de viaţă, era vizibil prin ferestre. Există toate motivele pentru a presupune că proiectilul fusese expresia unei exuberanţe turmentate din partea tanchiştilor de la periferia lui Martan Ciu. În seara aceea, în sat nu se trăsese niciun alt foc de armă. Soldaţii lansaseră pur şi simplu un proiectil şi entuziasmul lor indisciplinat fusese satisfăcut.

– Sărbătoreau Anul Nou, presupune Raisa Davletmurzaeva, mătuşa Lianei.

La fel au conchis şi sătenii.

Rezultatul a fost că Malika, mama Lianei, a fost omorâtă. Avea 28 de ani şi-l alăpta pe mezinul ei, Zelimhan. Şrapnelul i-a despicat capul în două şi vecinii care au sosit în fugă la locuinţa familiei Şamsudinov i-au găsit corpul începând deja să se răcească, cu sânul dezvelit şi pe Zelimhan lipit de el.

Poziţia băieţelului rămăsese neschimbată în moarte, strâns cu putere în braţele mamei sale. De sub resturile acoperişului, vecinii au scos trupul surorii mai mari a Lianei, Diana, în vârstă de şapte ani, iar de alături pe al mătuşii ei, de 18 ani, Roza Azizaeva, care venise să le dea o mână de ajutor în casă. Vecinii au scos-o pe Liana, care era vie şi zbiera. N-au existat alţi supravieţuitori, iar actualmente fata este orfană; tatăl i-a dispărut prin Ucraina după ce plecase cu un an în urmă la Belaia Kalitva în căutare de muncă.

De atunci, Liana n-a mai vorbit cu nimeni şi cu certitudine nu avea să vorbească în rusă cu mine. Din 3 ianuarie era în stare de şoc şi doar la răstimpuri îşi striga mama în cecenă. În momentele ei de luciditate, vecinii de salon au încercat să-i spună că mama îi murise. Tradiţia cecenă cere ca necazurile să nu fie ascunse, copiii trebuie învăţaţi să fie curajoşi, chiar şi atunci când pe o fetiţă foarte mică o aşteaptă o viaţă întreagă de curaj.

– Sigur că voi avea grijă de ea, îmi spune Raisa, dar există limite în privinţa celor ce pot face. În spitalul Sunja trebuie să ne cumpărăm singuri

totul: seringi hipodermice, medicamente, perfuzii. Ea are nevoie de foarte multe îngrijiri medicale. De unde voi găsi bani pentru toate?

De acum stăm de vorbă în alt spital, în Galaşkino, o facilitate medicală micuţă şi primitivă, cu doar 40 de paturi. Aproape toţi răniţii au fost transferaţi aici din spitalul Sunja, care este închis pentru dezinfecţie. Infecţia care s-a extins de la răni „cecene" neglijate atinsese niveluri de criză.

Deşi nu poate fi învinuită, Liana este şi ea purtătoare de infecţie, şi acum se găseşte în condiţiile evident mai proaste şi în grija mai redusă a cadrelor medicale din spitalul Galaşkino. Saloanele sunt mici şi supraaglomerate, echipamentele sunt puţine şi este îngrozitor de frig, pentru că sistemul de încălzire este inutil. Puţin probabil ca Liana să se refacă în asemenea condiţii, ţinând seama că fracturile ei majore au intrat în cangrenă. Cum ar putea oamenii supravieţui când Imperiul, măturând totul în drumul său, nici măcar nu se sinchiseşte să-şi oprească uitătura rea asupra celor care se întâmplă să-i taie calea?

Pe 4 ianuarie, în Martan Ciu au avut loc funeraliile familiei Şamsudinov. Sub ochii echipajelor de tanchişti care se răsfăţau sub soarele caucazian, toate femeile şi copiii pe care-i uciseseră au fost duşi la cimitir. Nici măcar unul dintre ei nu s-a apropiat să-şi ceară iertare pentru beţia ocazionată de sărbătorirea Anului Nou.

Un comportament la fel de infam, dar încă şi mai cinic, a fost etalat în Şali. Pe 9 ianuarie, conducerea acestei reşedinţe raionale i-a strâns pe locuitori în piaţa centrală pentru a înmâna primele pensii şi indemnizaţii din partea guvernului condus de Nikolai Koşman, instalat de către ruşi. Pe o latură a pieţei este o şcoală şi Zarema Sadulaeva, directoarea adjunctă şi profesoară de matematică, i-a adunat de asemenea pe elevi pentru a le dărui cadourile de Anul Nou şi Kurban-Bairam (Eid ul-Adha).

Ei nu aveau habar că, în acelaşi moment, luptători de gherilă intrau prin capătul opus al acestui sat foarte mare. A fost o rachetă tactică, dar care nu a lovit detaşamentul inamic, ci piaţa centrală aglomerată. Luptătorii de gherilă s-au risipit, dar în piaţă au murit sau au fost grav răniţi mulţi oameni. Câţi? Zeci? Sute? Între cifrele oferite există o discrepanţă majoră, din simplul motiv că sătenii supravieţuitori n-au putut săpa morminte suficient de iute, iar mulţi şi-au îngropat rudele laolaltă, aşa încât gropile au fost mai puţine decât morţii. A fost o altă Guernica, asemănătoare ca oroare cu infamul atac cu rachete asupra pieţei centrale din Groznîi, din luna octombrie a anului trecut.

Coşmarul s-a repetat în Şali în ziua următoare. Ali-bek Keriev, soţul Zaremei, şi-a externat soţia grav rănită, temându-se că spitalul ar putea fi de asemenea ţinta unui atac de artilerie. El şi-a rugat sora, medic, să vină şi să aibă grijă de cumnata ei. Din păcate, Kisa, în vârstă de 40 de ani, a fost ucisă în urma altui bombardament de mortiere şi, de la 9 ianuarie, Ali-bek nu a mai fost în stare să doarmă. El stă permanent de veghe la căpătâiul soţiei sale. Pe 13 ianuarie a izbutit s-o mute, însărcinată şi în pragul morţii, în spitalul central din Nazran, dar prognosticul este rezervat. Nu mai poate suporta să se uite la rănile ei groaznice şi să-i priveàscă convulsiile. Are nevoie cu disperare de medicamente puternice, specifice terapiei intensive, dar, ca de obicei, acestea sunt foarte rare. În nopţile lui nedormite, Ali-bek scrie poezii, o rugă personală către Fiinţa care poate sau nu să fie în ceruri, de unde să observe tot ce se petrece aici. Zarema nu făcuse nimic altceva decât să iasă pentru a împărţi cadouri copiilor.

Indiferent care ar fi rugile adresate Atotputernicului, relaţiile între civili şi soldaţii federali sunt la fel de lipsite de suflet în Şali ca şi în Martan Ciu. Nu va exista nicio anchetă asupra crimelor din Martan Ciu, deoarece masacrarea unei familii nu merită o anchetă. Niciun procuror nu va pune sub semnul întrebării minciunile sfruntate care au păcălit familia Şamsudinov să revină în satul său. Urmarea nefericită a crimei săvârşite de Anul Nou este problema personală a acestei fetiţe ghinioniste şi a mătuşii ei Raisa, căreia îi revine acum sarcina de a încerca să o crească. Raisa vede viitorul cu un pesimism pe care nu-l ascunde; pentru a trata în mod adecvat rănile copilei va avea nevoie de mulţi bani pentru medicamente, de o clinică de vârf şi consultanţi, adică ceva ce nu va găsi în Martan Ciu şi, de fapt, nicăieri în Cecenia sau Inguşetia. Indiferent care ar fi situaţia, Imperiul refuză să facă vreo excepţie: cecenilor nu li se îngăduie să iasă dintre graniţele Ceceniei şi Inguşetiei. Nici măcar un singur general nu va avea decenţa de a recunoaşte că poartă vreo vinovăţie pentru suferinţele Lianei sau că ar fi de datoria lui s-o ajute.

Situaţia este identică şi în cazul din Şali: niciun artilerist sărac cu duhul n-a fost învinovăţit pentru devastarea pieţei centrale, niciun fel de acuzaţii criminale nu sunt aduse pentru uciderea civililor. Nimeni nu şi-a cerut nici măcar scuze.

Madina şi Alihan: o nouă generaţie condamnată la patul de spital

Madina şi Alihan Avtorhanov sunt veri. Mamele lor, Hava şi Aişat, sunt surori. Hava locuia în Samaşki, iar Aişat în Novi Şaroi, în raionul Acihoi-Martan. Nu erau departe una de cealaltă, dar bombardamentele le-au separat printr-un vârtej de schije ucigaşe care zburau în toate direcţiile.

În războiul acesta, reuniunile familiilor au loc în afara teatrelor de operaţiuni. Surorile s-au întâlnit în secţia de terapie a spitalului Sunja. Hava era la căpătâiul Madinei, în vârstă de 22 de ani, iar Aişat avea grijă de mezinul ei, Alihan, în vârstă de 18 ani. (Fiul mai mare a murit în timpul unui bombardament întâmplător al satului lor în Primul Război Cecen.) Madina, până recent o tânără frumoasă, dar descărnată acum de operaţii şi dureri, cu chipul de culoarea pergamentului şi corpul doar o umbră a ceea ce fusese cândva, a rămas schiloadă pe viaţă în urma rănilor suferite pe 22 octombrie. Unele oase i-au fost tăiate şi trebuie să găsească un loc unde să fie operată, iar apoi un loc unde să-şi petreacă convalescenţa, deoarece locuinţa lor, de la nr. 27 de pe strada Kooperativnaia, a fost distrusă.

Istoria lui Alihan este la fel de tragică. Un picior îi fusese deja amputat deasupra genunchiului, ca urmare a blestemului cangrenei. Vreme de câteva zile, soldaţii au refuzat să permită evacuarea răniţilor din satul lor. Tânărul îşi pierduse degetul mare de la celălalt picior, iar până acum încercările de a opri răspândirea cangrenei nu avuseseră succes. Alihan este un tânăr tăcut şi îngândurat, care consideră că Rusia este responsabilă pentru distrugerea vieţii sale pe 23 octombrie, ziua când a fost rănit. Acum nu mai are planuri pentru viitor. Unica lui distracţie este atunci când unul dintre bărbaţii veniţi în vizită la spital îl ia în cârcă şi-l duce „la plimbare" pe coridoare.

Alihan îmi spune că niciunul dintre colegii lui de clasă nu mai trăieşte. El plecase de la şcoală cu alţi opt băieţi şi cu opt fete. Toţi băieţii au fost ucişi. El este viu, dar olog. Se adăpostiseră în beciuri în timpul bombardamentului interminabil asupra lui Novi Şaroi, iar când lucrurile se mai liniştiseră, în jurul orei 9 dimineaţa, colegii lui Alihan se adunaseră discret lângă casa lui de pe strada Ţentralnaia nr. 12, pentru a discuta ce ar trebui să facă în continuare. În urma focurilor de mortiere trase asupra lor, toţi, cu excepţia lui Alihan, fuseseră ucişi. Cine va asigura protezele complexe şi scumpe de care are el nevoie acum?

– Nimeni, bineînţeles, spune Alihan. Sunt un cecen. N-am decât să mă târăsc, de acum şi până voi muri.

– De ce te agiți atâta în privința lor? m-au întrebat ofițerii când am încercat să aflu cine va răspunde de asigurarea de proteze și tratamente necesare după actele acestea imorale împotriva civililor. Ei nu sunt oameni, sunt niște animăluțe blănoase, nimic mai mult. Nu te teme, în scurt timp vor făta multe alte animăluțe blănoase.

Misiunea mea actuală, de a transmite reportaje despre războiul din Caucazul de Nord, mă afundase în suferințele poporului nostru, presărate cu genul acesta de cinism insolent de pe linia frontului și din apropierea ei. Jargonul celor din zona de război nu diferă cu mult de ceea ce se petrece acolo. Ei se referă la bărbații ceceni, chiar și la luptătorii de gherilă, cu termenul mai mult sau mai puțin respectabil de „cecoi". Toți ceilalți ceceni, mai ales băieții, copiii și în general tinerii, sunt numiți „animăluțe blănoase". Cine îi numește așa? Toată infrastructura militară și administrativă care este plătită și deservește războiul actual. Până și medicii din spitale au pe vârful limbii expresia asta oribilă. Și așa sună foarte neplăcut din partea sergenților-majori, dar este realmente rușinos s-o auzi utilizată de intelectuali.

Când coșmarul acesta a început în septembrie 1999, în adâncul sufletului am sperat că statul îi va prinde pe teroriști și va înceta să se mai războiască cu toată Cecenia. Speranțe zadarnice! Astăzi este evident că politica a fost din capul locului orientată spre genocid. Însă genocidul unui popor duce în scurt timp la genocidul altuia, un truism născut de-a lungul secolelor de generații succesive de invadatori și invadați. Pentru imperiul totalitarist care este construit sub ochii noștri, expedițiile punitive reprezintă sensul însuși al existenței. Azi este trimis la ghilotină un grup, mâine un grup diferit. Poimâine va fi rândul micuței Liana, iar mai târziu, nu trebuie să ne îndoim în privința asta, va veni rândul nostru.

Poate că genocidul ar fi justificat, dacă ticăloșii care s-au îmbogățit de pe urma răscumpărărilor cerute pentru persoanele răpite și al petrolului vândut ilegal ar fi fost stârpiți cu toții? Dar nu există nicio șansă în privința aceasta. Răpitorii își reiau discret activitatea sub altă deghizare. Cisternele cu petrol din regiunile eliberate din Cecenia apar din nou în Plievo, în Ingușetia. Rafinăriile își continuă activitatea la viteză maximă. Petroliștii ceceni neautorizați au traversat cataclismul și au revenit la afaceri.

Ce se întâmplă însă cu așa-numiții wahhabi, extremiștii islamici? Poate că au fost arși de aruncătoarele de flăcări, ori poate că s-au refugiat în peșterile din munți? Din nou, greșit! Pe 18 ianuarie, Idris Satuev, refugiat cecen, directorul școlii din Alhan-Iurt, a fost împușcat din imediata apropiere de către

indivizi neidentificați, în Maiskoie, Inguşetia, pentru simplul motiv că purta o cravată.

– Le-am spus că am purtat cravată toată viața cât am lucrat la şcoală. Este un obicei european şi secular, şuieră directorul.

A supraviețuit, dar acum este grav bolnav în supraaglomeratul spital Nazran, în salonul 3 din secția Accidente. Idris zace în pat şi visează la singura cale de ieşire din situația sa: să emigreze o dată pentru totdeauna de pe suprafața noastră continentală, a şasea ca mărime din lume; să nu mai fie un cecen silit să trăiască în apropierea ruşilor.

CUM SE RECRUTEAZĂ O BRIGADĂ DE FEMEI SINUCIGAŞE

9 iunie 2003

[Pe 15 iunie 2003, 17 persoane au murit şi 16 au fost rănite în urma exploziei unui autobuz care transporta soldați şi civili spre baza aviației militare de la Mozdok. Explozia a fost provocată de o teroristă sinucigaşă. Pe 1 august, ca urmare a altui atac terorist în spitalul militar Mozdok, 51 de persoane au murit şi peste 100 au fost rănite.]

O dată în plus, cuvintele se revarsă din ecranul televizorului... „teroriste sinucigaşe", „ticălosul Basaev", „Mashadov ştia", „transformate în zombie în centrele de terorism internațional din afara granițelor Rusiei"... În loc de analize, răcnete primitive de război ideologic: „Inamice ale procesului politic, care încearcă să-i stopeze dezvoltarea", „Îi vom rezolva pe Basaev şi nu vor mai exista teroriste sinucigaşe". Este o suprasimplificare a problemei, la un nivel care nu face decât să ne îndepărteze şi mai mult de luarea unei decizii inteligente privind felul în care să tratăm această nouă etapă a tragediei cecene din Rusia.

Ce se întâmplă de fapt? Ce se întâmplă cu femeile din Cecenia în acest al patrulea an al celui de-al Doilea Război Cecen? Este realmente necesar ca ele să fie „transformate în zombie" şi să le fie „spălați creierii" în centrele de terorism internațional?

Nu, lucrurile nu stau aşa. Pentru ca o cecenă să devină o teroristă sinucigaşă de care te poți dispensa nu este necesar niciun input extern, deoarece treaba a fost făcută deja. În prezent, o cecenă obişnuită este

cu adevărat un zombie: a fost preschimbată de durerea în care a fost afundată, an după an, de mediul care-i înconjoară familia. Nu taberele de instruire străine au antrenat-o să devină o teroristă sinucigaşă, ci brutalitatea părţilor aflate în război faţă de civilii din Cecenia. Aceasta a stârnit în mii de mame, soţii şi surori dorinţa copleşitoare de a-şi duce la capăt propria răzbunare crudă pentru fiii, soţii şi fraţii dispăruţi.

Cecenele procedează astfel nu din cauza dictatelor unei forme cecene de islamism sau a tradiţionalelor *adat* (legi), care guvernează viaţa în ţara lor, ci din cauza disperării. Constituţia adoptată prin referendum pe 23 martie n-a făcut decât să crească numărul celor care s-au aşezat la coadă pentru a se alătura brigăzii de femei pentru aceste operaţiuni speciale, deoarece existau speranţe mari că ar putea schimba ceva. Din păcate, noua Constituţie s-a dovedit a fi doar un teanc de hârtii. Ea n-a oprit anarhia armatei şi nu protejează pe nimeni.

Numărul civililor, bărbaţi şi femei, pe care federalii i-au făcut „dispăruţi" în primăvara anului 2003 a fost mai ridicat decât în aceeaşi perioadă a anului trecut. Mai rău încă, autorii simulacrului de proces politic care a dus la referendumul din 23 martie au promis, în mod inadmisibil, celor care-şi căutau rudele răpite că, prin votul lor, vor contribui la întoarcerea unor dispăruţi, care vor fi eliberaţi din închisori. „Kremlinul a dat unda verde", au minţit ei. „Tot ce trebuie să faceţi este să votaţi!"

Însă nimeni nu s-a întors, aşa încât să nu ne amăgim cu ideea că intensificarea terorismului ce a urmat referendumului este o coincidenţă pe care o exploatează Basaev. De fapt, totul este mult mai complicat.

Cine este ea – cecena de azi? Educaţia tradiţională a unei femei cecene este foarte ascetă. Obligaţia ei este de a îndura totul fără să se plângă. Ea nu trebuie să vorbească despre sentimentele personale. Pentru ea, virtutea înseamnă tăinuire, abilitatea de a-şi ascunde sentimentele foarte adânc, de a nu le afişa – nu numai în public, dar nici chiar acasă, în faţa celor mai apropiate rude masculine. Toate emoţiile ei tumultuoase sunt stăvilite. Poate însă starea aceasta să dureze la nesfârşit?

Devotamentul şi dragostea unei surori cecene pentru fratele ei şi, mai ales, ale unei mame cecene pentru fiii ei sunt pasionale şi absolute. Puterea sentimentelor este vulcanică şi majoritatea cecenelor cred că propria lor viaţă ia sfârşit odată cu pierderea unui frate, fiu sau soţ.

În primii doi ani ai războiului, vulcanii aceştia personali nu au erupt. Cecenele aşteptau, cu speranţa că totul se va îndrepta. Ele spuneau că

nutreau convingerea că bărbaţii îşi vor îndeplini rolul tradiţional. Băieţii ceceni sunt crescuţi în credinţa că prima îndatorire a bărbaţilor este de a-şi apăra femeile şi căminele. Spre deosebire de fete, băieţii pot fi răsfăţaţi; multe le pot fi trecute cu vederea de către femei în schimbul asentimentului lor de a muri pentru a le proteja, dacă aşa ceva va fi necesar.

Nu s-a întâmplat însă aşa. Conflictul armat a continuat, până ce, finalmente, toate tradiţiile s-au prăbuşit sub presiunea războiului impus atât de nemilos de federali. Bărbaţii ceceni s-au trezit că ei înşişi trebuiau să fie apăraţi de către femei. Femeile se târguiau în bazare pentru a-şi hrăni familiile şi se azvârleau sub vehiculele armatei în tentativa de a le opri să le răpească bărbaţii, în timp ce bărbaţii se ascundeau în general în beciuri, pentru a nu fi răpiţi, supuşi raziilor sau aruncaţi în aer.

În felul acesta, cecenele au fost propulsate în prim-planul luptei. Ele au devenit radicale din punct de vedere politic mult mai iute decât bărbaţii care se ascundeau îndărătul lor, chiar dacă aceştia continuă să creadă că mai deţin un anumit nivel de autoritate. Cecenele au găsit până la urmă o cale prin care să-şi lase să izbucnească emoţiile puternice. Vulcanii au erupt cu lavă topită, ale cărei restricţii sunt numai cele pe care şi le impun singuri, justiţia de felul celei aplicate de cetăţeni fiind unicul răspuns eficient faţă de violenţa descătuşată. Femeile s-au ridicat în apărarea familiilor lor, răzbunându-se personal pe cei pe care ele înseşi îi declaraseră vinovaţi de crimă. Ele au optat să moară decât să continue viaţa fără a-şi putea apăra fiii, fraţii sau soţii.

* * *

Parcă îmi aud oponenţii protestând: „Dar Basaev şi-a revendicat responsabilitatea."

Bineînţeles că a făcut-o. El va revendica responsabilitate pentru orice va putea. Mantaua teroristă a lui Salman Raduev, care a „murit" în închisoare, trebuie moştenită de cineva. Important nu este cine anume îşi revendică responsabilitatea, ci faptul că există femei dispuse să execute acţiunile pentru care cineva, ulterior, revendică responsabilitatea. Nu se duce lipsă de femei pregătite să se arunce în aer, iar numărul lor creşte pe măsură ce atrocităţile armatei continuă.

Ce se poate spune însă despre bărbaţii ceceni? După exploziile sinucigaşe din Znamenka şi Ilişkan-Iurt de pe 12 şi 14 mai, mulţi s-au pronunţat cu asprime la adresa femeilor care au executat acele atacuri. „Ne-au umilit", au spus ei. „Ne-au arătat că suntem impotenţi."

Şi exact aşa a fost. I-au umilit într-adevăr pe bărbaţi şi le-au arătat că erau impotenţi. Inversarea rolurilor tradiţionale a fost completă. Femeile au „pus punctul pe i" în mod independent. Ele nu se mai bazează pe bărbaţi, nu discută mai întâi problemele cu ei, nu le mai cer sfaturile. Decid pentru sine, foarte discret şi privat, iar lumea vede doar rezultatele.

Aceasta este realitatea, însă toţi continuă să bată câmpii despre Al-Qaida, acea vestă de salvare pentru politicienii rataţi.

Ce se poate face acum? Realmente nu putem privi cu seriozitate declaraţiile agenţiilor de securitate care afirmă că întăresc punctele de control şi sigilează frontiera administrativă a Ceceniei, şi că totul este „sub control".

În primul rând, nimic nu este sub control, cu excepţia revărsării ilegale a valutei prin amintitele puncte de control. În al doilea rând, impunerea de restricţii încă şi mai severe nu le va opri pe femei să participe la atacuri teroriste. În al treilea rând, este absurd să pretinzi ca Mashadov să le ceară femeilor să abandoneze aceste tactici: ele au ajuns în punctul în care au dat în clocot din cauza acţiunilor multor bărbaţi, printre care şi Mashadov. Pur şi simplu îl vor ignora.

În al patrulea rând, ultimul şi cel mai important, mintea unui om dornic de răzbunare funcţionează extrem de eficient. Nu veţi ţine pasul cu ea şi nici nu veţi izbuti să ghiciţi slăbiciunile pe care le-a identificat. Punctele de control şi verificarea documentelor tuturor persoanelor vor fi ineficiente împotriva femeilor care poartă explozibile asupra lor. „Vom trece «gravide» prin punctele voastre de control", spun unele. „N-o să vă uitaţi sub fustele noastre şi nu puteţi avea câte un ginecolog în fiecare punct de control."

Unica soluţie este revizuirea politicii Rusiei faţă de Cecenia. Dacă dorim să supravieţuim, trebuie să întreprindem paşi în direcţia respectivă, ceea ce înseamnă stăvilirea fermă şi completă a anarhiei armatei. Înseamnă începerea de negocieri de pace (nominal între Mashadov – dacă puteţi vorbi cu Arafat, atunci puteţi vorbi şi cu Mashadov – şi Kremlin), sub ochiul atent al observatorilor internaţionali cu autoritate, pentru o demilitarizare rapidă a republicii, încetarea ostilităţilor şi aducerea criminalilor de război în faţa justiţiei. Unicul rezultat al referendumului a fost acela de a-i ataşa lui Ahmat-Hadji Kadîrov titlul de „Preşedinte în exerciţiu al Republicii Cecene". Este de la sine înţeles faptul că Ahmat Kadîrov, un individ incapabil de orice altceva decât de a-şi garnisi buzunarele, trebuie înlocuit.

Viitorul statutului politic al Ceceniei? Ne vom gândi la asta mai târziu. Deocamdată, să supravieţuim.

Nimeni nu se poate îndoi de faptul că, pentru a descâlci toată mizeria aceasta, va fi nevoie de un erou, iar actualmente eroii sunt foarte rari. Trebuie totuşi să găsim un asemenea erou, fiindcă am ars deja toate celelalte poduri de retragere.

UN CÂMP DE BĂTĂLIE STRANIU PENTRU IMAGINEA PREŞEDINTELUI

16 februarie 2004

Oficialităţile i-au promis lui Putin că până la 1 martie nu vor mai exista tabere de refugiaţi în afara Ceceniei. Oricine va persista în refuzul de a se muta dintr-o tabără din Inguşetia într-una din Cecenia se va „expune", potrivit Garanţiei Guvernamentale, riscului de a i se întrerupe alimentarea cu apă, electricitate şi gaze şi de a-şi pierde dreptul la asistenţă medicală şi educaţie. Slavă Garanţiei! Apărătoarea ei neînfricată, Ella Pamfilova, preşedinta Comisiei Prezidenţiale pentru Drepturile Omului, a fost numită pentru a dirija această masivă violare a drepturilor omului şi a Constituţiei.

* * *

Ar fi greu să numim Okrujnaia oraş, suburbie sau chiar sat. Denumirea cea mai adevărată este pur şi simplu „lagăr", fiind alcătuit din barăci înjghebate în pripă şi nezugrăvite. Nu există gaze, apă curentă sau toalete, nici chiar în curţi. Muncitorii mă privesc bănuitor din motive pe care le voi afla ulterior. Aşa-zisul Consiliu pentru Renovare, care se ocupă de construcţii aici, este incapabil să-i plătească pentru munca lor, dar adoptă ideologia: „Construiţi-o aşezare! Nu mai staţi! A ordonat Putin!"

– Ce şantier este acesta? îl întreb pe Supian Sambaev, care s-a prezentat ca fiind dirigintele de şantier.

Împreună, mergem printr-o zonă presărată cu structuri de lemn şi o reţea defunctă de ţevi ruginite, care este câmpul de bătălie pentru imaginea preşedintelui ca Arhitect al Păcii în Cecenia.

– Pentru case, insistă el morocănos. Ar trebui să ne plătească pentru ele.

– Care case?

Supian îşi fereşte privirea. Barăcile acestea pe jumătate terminate de la periferia oraşului Groznîi au o istorie aparte. Au fost ridicate în grabă, în lungul drumului, la scurt timp după inundaţiile de anul trecut, şi au constituit

dovezi materiale ale resurselor de la buget alocate victimelor inundațiilor. În ciuda situației lor disperate, victimele respective au refuzat în unanimitate să se mute în acest loc îndepărtat și lipsit de infrastructură, preferând să stea în ruinele caselor lor, decât să se mute pe un câmp gol.

După aceea, guvernul cecen, administrația lui Kadîrov, Stanislav Iliasov, ministrul pentru Cecenia, Ministerul de Interne al Federației Ruse, reprezentat de Serviciul Migrări, care este responsabil pentru scoaterea refugiaților din Ingușetia și readucerea lor în zona „luptei continue împotriva terorismului internațional", așa cum o numește președintele, două conciliі pentru reconstruire, unul în Groznîi și celălalt în Moscova – toți acești factori s-au reunit într-o ședință de proporții și au schițat o propunere adresată guvernului rus de a transforma lagărul acesta în care fuseseră aruncate victimele inundațiilor într-un „loc excelent pentru refugiații care optează să se întoarcă din Ingușetia", folosind expresia lui Iliasov". A fost un moment de pură magie neagră birocratică, deși nu au mărturisit după aceea cum au procedat. Comisioane au sosit din capitală și din Districtul Federal Sudic. Domni gravi și-au încruntat sprâncenele de oameni de stat, au condamnat podelele din beton care, potrivit specificațiilor, erau deja acoperite cu linoleum și au decis că în cel mai rău caz trebuie să fie din scânduri.

După aceea au declarat că barăcile (evaluate la 775.000 de ruble bucata!) erau adecvate pentru dotare și locuit. La Kremlin au fost trimise rapoarte că totul era pregătit și doar afurisiții de refugiați, amețiți de propaganda lui Mashadov, persistau în refuzul de a se bucura de norocul care dăduse peste ei. Kremlinul a stabilit o dată limită, 1 martie, înainte de alegeri. Problema consecințelor unui război care fusese început înainte de alegerile anterioare a fost înmormântată. În ianuarie, Ella Pamfilova a fost trimisă aici în numele administrației Putin pentru a-și oferi verdictul profund sincer.

– Pamfilovei i-a plăcut. De ce-ncercați să zgândăriți lucrurile? mormăie muncitorii mohorâți.

– Dumneavoastră v-ar plăcea să locuiți aici, permanent?

– Ce vreți să spuneți prin „permanent"? întreabă dirigintele de șantier. Va fi numai pentru o vreme, până le vor fi reconstruite casele.

– Știți foarte bine cum decurg reconstruirile aici! Există până acum cineva care să se fi mutat înapoi într-o casă reconstruită?

Brigada de muncitori nu răspunde. Nu s-a mutat nimeni și o știu toți.

* * *

Teoretic vorbind, în Cecenia există două metode de reconstrucție. Prima o reprezintă transferul de bani în conturile bancare ale cetățenilor, care după aceea se vor descurca singuri. A doua este construirea de către stat, până la o valoare predeterminată, fără ca niciun ban să treacă prin mâinile cetățenilor.

În realitate, aceste metode se contopesc aidoma confluenței a două râuri. Pentru a vedea dovada, nu trebuie să mergeți prea departe de Okrujnaia. Ba chiar, trebuie doar să traversați drumul. Locuitorii de pe strada Transportnaia nu sunt cei pe care oficialitățile au încercat să-i aducă silit în tabăra din Okrujnaia după ce râul Sunja a ieşit anul trecut din matcă. Oamenii de aici au simțit pe propria lor piele atât prima, cât şi a doua metodă de „reconstruire". Se pare că ei ar fi primit compensații din partea guvernului, iar sumele relevante, judecând după documente, le-au fost transferate în conturile bancare personale, pentru a-şi putea repara locuințele. Dar...

Ce vedem noi? Bojdeucile sunt neschimbate, atât doar că pereții li s-au uscat. Ocupanții le-au cârpit ei înşişi. Aşa arată toată strada Transportnaia. Cum s-au făcut transferurile în conturile bancare personale? De la Consiliul Groznîi au sosit brigăzi care au spus: „Trebuie să întreprindeți lucrări în valoare de 771.000 de ruble (estimarea Comisiei pentru repararea casei unei familii al cărei nume este cunoscut de *Novaia gazeta*), dar trebuie să impulsionăm administrația Kadîrov şi să ajutăm şi Consiliul Moscova, aşa că ni s-au plătit doar 30% din banii care vi se datorează, iar pentru suma respectivă putem doar să vă punem acoperişul". Ceea ce au şi făcut. Iar familiile au semnat pentru 771.000 de ruble.

Lucrurile nu se vor îmbunătăți cu „casele reconstruite" pentru refugiații care se întorc din Inguşetia. Nimeni nu se îndoieşte că barăcile temporare din Okrujnaia vor deveni locuințe permanente imediat ce refugiații le vor trece pragul.

Dirigintele de şantier continuă:

– Nu vă mai faceți griji. Vor veni şi vor pune ei înşişi totul în ordine. Oamenii noştri sunt muncitori călițI. Şi-au petrecut viața lucrând ocazional prin toată Rusia. Noi am ridicat casele acestea şi ei se vor îngriji de restul. Ce-i rău în asta? Fiecărei familii îi place s-o facă în felul ei aparte. Nu-i aşa?

– Aşa este, dar, potrivit planului, acolo ar trebui să fie o bucătărie. Există vreun indiciu că ar fi? Vreun aragaz?

Dirigintele de şantier răspunde printr-o întrebare:

– Dacă pe plan ar figura o toaletă, ar însemna că noi trebuie să montăm vasul de WC, chiar dacă nu există apă curentă?

Aud bocăniturile regulate ale ciocanelor. Undeva, departe, un muncitor înjghebează un fel de coteț pentru păsări, care va fi latrina comună a refugiaților.

– Scuzați-mă, dar chiar dumneavoastră ați spus că se va trage apă curentă.

– Ah, da..., şovăie dirigintele de şantier. Atât doar că nimeni nu ştie când anume.

– Şi când vor căpăta podele? întreb eu, stând într-o casă „complet finisată".

– Asta a căpătat-o, răspunde el şi arată spre ceea ce pare a fi pământ gol sau beton.

Îmi vine greu să precizez, fiindcă este acoperit de un strat de noroi.

– Păi, mi se pare pământ...

– Credeți că-n corturile lor au altceva?

* * *

Sună telefonul şi ştiu cine este. Vera, o rusoaică refugiată din Groznîi, care este măritată cu un cecen. După ce şi-a pierdut firavul reazem din Groznîi, familia ei s-a chinuit mai bine de patru ani într-un cort la periferia satului inguş Ordjonikidzevskaia.

– Ne-au alungat dintr-o tabără! strigă Vera prin bruiajul electronic „antiterorist". Acum suntem în alta, numită Satsit, dar ieri au tăiat apa şi de aici. Cum mai putem trăi? Asta numesc ei repatriere voluntară? Unde ar trebui să ne ducem? În altă tabără? Te rog, fă ceva-n privința asta!

– Dar Pamfilova a venit să vă vadă! strig eu drept răspuns.

Conversația ne este întreruptă, însă ştiu că toate călătoriile întreprinse prin Caucazul de Nord de către preşedinta Comisiei Prezidențiale pentru Drepturile Omului a lui Putin n-au reuşit să readucă în Moscova decât legitimarea batjocurii şi o oportunitate pentru luminile conducătoare ale statului de a le spune colegilor VIP occidentali că dețin controlul situației, în timp ce continuă să calce în picioare Constituția. Doamna Pamfilova este o femeie cu inimă bună, dar actualmente face parte dintr-un sistem de stat care insistă, împotriva oricărei logici, să-i trimită pe refugiați înapoi în Cecenia. Birocrații nu sunt pregătiți să asculte de bunul simț. Ei vor ca toți să plece până la 1 martie, astfel ca până la 14 martie, data alegerilor prezidențiale în Rusia, să aibă timp să înlăture corturile, iar problema lor va fi fost rezolvată. De ce ar trebui să fie aşa?

Una dintre stereotipiile cele mai persistente ale celui de-al Doilea Război Cecen este că refugiații sunt inamicii Rusiei. Nu se vede că trăiesc în corturi din cauză că propriile lor case călduroase au fost bombardate. Nu se consideră că ar fi fost lipsiți de propriile lor drepturi. Nu sunt văzuți ca oameni nevinovați, acuzați pe nedrept.

Ei sunt inamici care trebuie striviți. Ei fac parte din temelia puterii politice a lui Mashadov şi sunt complici ai „terorismului internațional" împotriva căruia Putin a luptat, luptă şi va continua să lupte. Ascultând declarațiile armatei şi ale oficialităților, ai zice că şovăiala refugiaților de a reveni în Cecenia se datorează exclusiv faptului că ei doresc să-şi poată continua propaganda împotriva politicilor lui Putin vizavi de ziariştii străini şi activiştii pentru drepturile omului, care constată că este mai uşor să intre în Inguşetia, decât în zona închisă a Ceceniei.

Aceasta este mentalitatea care se ascunde în spatele soluției la problema refugiaților, la a cărei apoteoză asistăm actualmente. Victoria cu orice preț. Fără negocieri sau înțelegere. Tăiați-le gazele şi apa şi trimiteți-i înapoi la raziile de securitate şi război. Dacă nu fac cum li se spune, e treaba lor. Cu inamicul trebuie să fii precaut.

În Rusia se derulează un program de represiuni care mătură totul din cale. Generează rezistență. Totul pare să fie făcut în ciuda cuiva; totul este direcționat împotriva cuiva. Dar împotriva cui? Doar împotriva refugiaților? Nu, în acelaşi timp este direcționat împotriva voastră şi a mea. Istoria ne învață că acei copii crescuți în rezervații nu-i iartă niciodată pentru copilăria lor umilitoare pe copiii crescuți în case călduroase.

ELȚÎN ŞI DUDAEV ÎMPART PREMIUL ÎNTÂI. ARGINTUL LE REVINE LUI PUTIN, BASAEV ŞI LEONTIEV

5 iulie 2004

Pentru început, profilurile candidaților la Premiul Războiului, decernat pentru dezlănțuirea şi instigarea tragediei cecene dintre anii 1994 şi 2004. Premiul a fost înființat de *Cecenskoie obşcestvo*, neîndoios, cel mai bun dintre ziarele care se publică actualmente în Cecenia şi Inguşetia şi al cărui tiraj a crescut cel mai dinamic. Editorul său este Timur Aliev. Anunțând Premiul Războiului, *Cecenskoie obşcestvo* a dovedit, de asemenea, că se găseşte

în contact cu starea sufletească publică din Caucazul de Nord într-o măsură mai mare decât concurența sa. Întrebarea „Cine poartă vina pentru toate ororile acestea?" este una pe care oamenii şi-o pun atunci când se trezesc, când merg la culcare şi practic în tot restul timpului.

Potrivit regulamentului, oricine putea să nominalizeze un candidat şi de asemenea să voteze, iar câştigătorul urma să fie desemnat prin majoritatea simplă. Rezultatele acestui vot popular au depăşit toate aşteptările ca acuratețe a alegerii, ceea ce dovedeşte că publicul este foarte conştient de adevărata natură a evenimentelor. Desigur, însă, cine ar fi putut să fi fost câştigătorii, dacă nu Elțîn şi Dudaev? Şi cine ar fi putut obține locul al doilea, dacă nu demnul succesor al lui Elțîn – Putin, jurnalistul Mihail Leontiev, primul ideolog al vărsării de sânge, şi iubitorul de putere personală şi bani Ahmat-Hadji Kadîrov? Şi, desigur, Basaev, care le-a oferit tuturor celor mai de sus un ajutor de neprețuit în discreditarea gherilei cecene şi reducerea ei la statutul de „forțe teroriste internaționale", eliminând astfel practic orice şansă de îmbrățişare a cauzei sale.

Iar premiile? Cei de pe locul al doilea nu capătă, vai!, nimic, decât ratingul lor negativ. Pe de altă parte, câştigătorii locului întâi primesc diplome pe care le pot ridica de pe strada Mutaliev, nr. 52, din Nazran, un abonament pe un an la *Cecenskoie obşcestvo* (analize foarte bune, vi le recomandăm) şi, cel mai important, o excursie de trei zile cu toate cheltuielile plătite în zona de război Cecenia. Întrucât Djohar Dudaev nu mai este printre noi, Boris Elțîn va fi răsplătit cu o excursie memorială de şase zile, pe un itinerar în a cărui construire a fost activ implicat.

MAMELE SOLDAȚILOR ANALIZEAZĂ PROPUNERILE PĂRȚII CECENE. DAR VOR OPRI ELE TERORISMUL?

28 februarie 2005

Cel mai recent eveniment din istoria Rusiei este faptul că în al şaselea an al celui de-al Doilea Război Cecen a fost semnată la Londra prima declarație de intenție ruso-cecenă pentru restabilirea păcii în Caucazul de Nord. Declarația este scrisă în limba engleză şi nu este disponibilă în rusă. Se intitulează „Calea spre pace şi stabilitate în Cecenia (Memorandumul de la Londra)". A fost semnată pe 25 februarie 2005, când femeile care reprezentau

Uniunea Comitetelor de Mame ale Soldaților din Rusia, după o serie de tentative eşuate de a găsi un loc în Europa unde să discute un acord de pace cu reprezentanții lui Mashadov, au ajuns finalmente la Londra, capitala noii emigrații ruse. Acolo s-au întâlnit cu cei pe care Aslan Mashadov îi delegase din partea gherilei cecene (Amina Saiev, ministru-adjunct de externe al Icikeriei, Ahmed Zakaev, reprezentantul special al lui Mashadov în Europa, şi Iaragi Abdullaev).

[Următoarea relatare a istoriei acestui eveniment este preluată din articolul Annei Politkovskaia „Lupta pentru pace este mortal de periculoasă", *Novaia gazeta*, 25 octombrie 2004.]

Pe 9 octombrie, o zi de sâmbătă, când de obicei este ceva mai liniște în biroul strâmt al Uniunii Comitetelor de Mame ale Soldaților din Rusia şi te poți gândi şi la altceva decât la grijile imediate de primire a soldaților, recruților şi părinților lor, Valentina Melnikova, membră a Comitetului de Coordonare a Uniunii, şi Ida Kuklina, membră a Comisiei Prezidențiale pentru Drepturile Omului, s-au aşezat laolaltă. Au discutat despre ceea ce preocupă aproape toate organizațiile care luptă pentru drepturile omului: incapacitatea vădită a autorităților statului de a face față crizei din Cecenia, continuarea actelor de terorism şi acțiunile pe care le-ar fi putut întreprinde mişcarea Mamele Soldaților pentru a schimba situația. Era momentul să acționeze.

Aşa a apărut ideea de a adresa o scrisoare deschisă comandanților gherilei cecene. Alte trei zile au fost petrecute pentru a revizui scrisoarea şi a discuta cu membre ale comitetului, iar pe 13 octombrie următorul text a fost remis agențiilor de ştiri:

> „Înțelegem costul violenței armate din Cecenia, care implică pierderi imense şi ireparabile pentru ceceni. Sute de mii de oameni au fost omorâți sau au dispărut fără urmă. Vorbim acum despre refugiați, despre ruine, în locul oraşelor şi satelor. Au murit mii de fii de-ai noştri, atât soldați, cât şi ofițeri. Sute de victime inocente ale terorii. O generație de tineri militari ceceni şi ruşi a fost schilodită de violență şi încălcarea legii. Mii de invalizi săraci sunt sortiți unei vieți de sărăcie lucie. Zeci de mii de familii jelesc pierderea celor dragi. Acestea sunt costurile războiului cecen, care au depăşit de mult pierderile suferite în războiul din Afghanistan. Zece ani de război nu au adus rezultatele dorite nici pentru voi,

nici pentru autoritățile federale. Teroarea atrage lupta antiteroare şi invers. Oamenii nu se mai simt în siguranță nici în Cecenia, nici în Rusia.

Comandanți ai grupurilor armate cecene! Veți ucide sau veți fi uciși la nesfârşit. Nu veți putea schimba nimic, până nu veți fi recunoscuți ca parteneri de negocieri. Mamele Soldaților apelează la aceia dintre voi care caută cu adevărat binele poporului cecen şi vă propun să dați păcii o şansă şi să începeți negocieri pentru o rezolvare paşnică. Suntem de acord să călătorim oriunde şi să ne întâlnim oriunde cu cei pe care-i autorizați, doar pentru a stopa această cursă a morții. Oferindu-ne serviciile ca inițiatoare ale negocierilor, vom întreprinde toate eforturile necesare pentru a implica în procesul de negociere reprezentanți ai conducerii Republicii Cecene şi ai administrației prezidențiale ruse, organizații interguvernamentale şi de pace, ca şi persoane publice influente şi respectate. Vă aşteptăm răspunsul.

Membrele Comitetului de Coordonare a Uniunii Comitetelor de Mame ale Soldaților din Rusia, Valentina Melnikova, Maria Fedulova, Natalia Jukova."

Răspunsul nu s-a lăsat mult aşteptat. Chiar în ziua următoare, Aslan Mashadov a comunicat prin intermediul lui Ahmed Zakaev, reprezentantul său special în Europa, că el şi luptătorii de gherilă salutau inițiativa Mamelor Soldaților şi erau doritori să participe la o asemenea întrunire. Peste încă o zi, Zakaev a sunat-o pe Melnikova şi comunicarea lor a încetat să fie doar în scris. „Am căzut de acord că întâlnirea va trebui să aibă loc într-o țară europeană în noiembrie", explică scurt Valentina.

* * *

„Mamele" au zburat la Londra pe 24 februarie. Cazarea lor era cu siguranță acceptabilă: Waldorf, unul dintre cele mai luxoase hoteluri din centrul Londrei, lângă faimosul pod Waterloo peste Tamisa. La ora 17:00 au coborât în recepția hotelului, comportându-se inițial aidoma unor agenți secreți infiltrați în spatele liniilor inamice. Erau foarte nervoase. Aceea a fost de altfel şi nota în care a început întâlnirea dintre grupul Idei Kuklina (colegă cu Pamfilova şi membră a „Comitetului pentru Promovarea Societății Civile" al preşedintelui Putin, ea conducea spectacolul „Mamelor") şi echipa lui Zakaev. Întâlnirea s-a desfăşurat în sala de conferințe a hotelului, de la ora 17:00 până la miezul nopții. Inițial, „Mamele" au cerut negocieri secrete, ceea ce sugera că aceste

reprezentante ale societății civile aveau secrete pe care nu doreau să le destăinuiască societății civile. Totuşi, la ora 19:00, la insistențele cecenilor, au fost admişi observatori de la *Novaia gazeta* şi Radio Libertatea. Era clar că jurnaliştii, spre deosebire de politicieni, nu doreau decât să vadă în sfârşit pe cineva care să cadă de acord în privința încheierii păcii în Cecenia şi care să întreprindă ceva practic în direcția respectivă. În scurt timp, însă, a devenit clar motivul pentru care „Mamele" manifestau atâta reținere în admiterea persoanelor din exterior. Ele veniseră la Londra fără nicio altă propunere, decât „înființarea unui Grup de Lucru Multilateral, care să înceapă examinarea şi stabilirea etapelor preliminare pentru procesul de negociere", după cum s-a exprimat Ida Kuklina.

– Care ar trebui să fie, în opinia voastră, mecanismul pentru încetarea focului? au întrebat cecenii.

– Asta va decide Grupul de Lucru, au replicat „Mamele".

– Totuşi, Grupul de Lucru nu poate activa atâta vreme cât războiul continuă, a rostit şovăitor o „Mamă". Avem nevoie de o încetare a focului. Acesta este lucrul principal.

– Este o chestiune pe care o va stabili Grupul de Lucru, nu noi, au corectat-o alte „Mame".

– Noi am dori să propunem două grupuri de delegați, câte unul din fiecare tabără, care să formuleze propriile lor idei despre mecanismul pentru încetarea focului, după care cele două grupuri să fie aduse laolaltă.

– Nu. Numai un Grup de Lucru Multilateral, care să-i înglobeze pe toți. Cu observatori terți.

Era aproape inutil să încerce să discute orice subiect, ceea ce părea în mod clar straniu. „Mamele" acționaseră de mult timp pentru reuniunea aceasta şi era de presupus că se pregătiseră pentru ea. Din păcate, nu pot să scriu în detaliu despre cele discutate în hotelul Waldorf. „Mamele" au insistat să transmit doar esența, fiindcă este extrem de importantă pentru oricine nutreşte speranțe mari pentru pacea care ar putea rezulta din această întrunire. Esența a fost că toate propunerile părții cecene au fost respinse. Nici măcar una n-a fost integrată în memorandumul final. Aşa cum a explicat ulterior Ida Kuklina:

– Le vom lua cu noi şi le vom analiza.

– Şi ce acțiune veți întreprinde? a întrebat *Novaia gazeta*.

– Nu ştiu, a răspuns Ida Kuklina.

– De ce ne tot sâcâiți? a adăugat Valentina Melnikova. Suntem nişte pensionare bătrâne şi bolnave.

– Pentru a putea scrie despre cele petrecute.

– Scrieți orice doriți.

Şi asta a părut foarte ciudat. Ce rost avusese convocarea acestei întruniri, dacă de fapt nu exista o urgență? Era evident că „Mamele" veniseră la Londra cu alt scop.

În hotelul Waldorf moleşeala a alternat de fapt cu răbufniri de hiperactivitate. „Nu putem aştepta ca societatea rusă să ajungă la un consens", au declarat „Mamele". „În ultimii 16 ani noi am fost în prima linie. Noi nu aşteptăm, ci acționăm după cum o cere situația. Unicul loc în care oamenii pot veni după ajutor este Comitetul Mamelor Soldaților." Aceasta este o exagerare. Comitetul nu reprezintă în niciun caz unicul loc unde pot apela oamenii, chiar în Moscova. Afirmația a fost urmată însă de o exagerare realmente absurdă: „Generalii vor face ceea ce le cerem noi".

Cecenii au fost uimiți. De ce atunci nu le ceruseră să oprească războiul cu mult timp în urmă? Sau nu la asta se referiseră?

* * *

Grupul lui Zakaev a încercat în mod consecvent să le grăbească pe „Mame". A încercat să le convingă să profite de moment. Timpul nu era de partea lor: au explicat că radicalii se înmulțeau printre ei şi, în scurt timp, probabil nu vor mai putea fi stăviliți. Situația generală în Caucazul de Nord era extrem de explozivă. „Mamele", însă, n-au cedat. Câte un pas pe rând. „Oamenii aşteaptă miracole din partea noastră, dar nu va exista aşa ceva." Am auzit fraza aceasta repetată de nenumărate ori.

Convingerea „Mamelor" că o abordare neprecipitată constituie un principiu fundamental al diplomației populare a fost susținută de observatori din instituțiile europene: „Suntem pregătiți să asigurăm condițiile pentru alte reuniuni cu aceiaşi participanți în Strasbourg sau Bruxelles şi vom continua dialogul." Reprezentanții europeni care au venit special cu avionul la Londra au fost Vitautas Landsbergis, fost preşedinte al Lituaniei şi actualmente membru al Parlamentului European, şi colegul său belgian Bart Staes. Ulterior, pe 25 februarie, li s-au adăugat Andreas Gross, membru al Adunării Parlamentare a Consiliului Europei (APCE), lordul Judd, fost raportor APCE pentru Cecenia, şi baroneasa Sarah Ludford, organizatoarea principală a întâlnirilor ruso-cecene din Londra.

Ei au început lucrul pe 24 februarie, după ce au convenit asupra unei ciorne a unui memorandum comun, care recunoştea miile de victime şi faptul că conflictul nu poate fi rezolvat prin mijloace militare.

* * *

Queen Anne's Gate este numele unei străzi londoneze de lângă Parcul St. James's. În dimineața zilei de 25 februarie, aici s-au întâlnit părțile, în prezența observatorilor europeni, pentru o discuție finală de două ore şi o conferință de presă, care urma să aibă loc pe teritoriu neutru, în cabinetul britanic al Uniunii Europene.

Baroneasa Ludford a prezidat ferm şi constructiv întrunirea. Obiectivul acesteia era de a finaliza o declarație comună – Memorandumul de la Londra: „Calea spre pace şi stabilitate în Cecenia". Mulțumită eforturilor supraomeneşti ale baronesei, acesta s-a materializat în cele din urmă. Motivul principal pentru care Memorandumul de la Londra a fost adoptat în limba engleză a fost faptul că este limba nativă a baronesei şi că nu mai rămăsese timp pentru a fi tradus. În felul acesta, formularea în engleză a Memorandumului de la Londra a devenit parte a istoriei războiului ruso-cecen din secolele al XX-lea şi al XXI-lea.

Ca aspect secundar, dar semnificativ pentru natura ruso-cecenă a evenimentelor din Caucazul de Nord şi a climatului complicat şi paradoxal al întrunirilor din Londra, „Mamele" au petrecut exagerat de mult timp străduindu-se să reducă încărcătura emoțională a limbajului Memorandumului. Ele au dorit să se asigure că nimeni n-a etichetat în mod oficial războiul ca fiind „ruso-cecen", ci doar prin expresia blândă şi inofensivă „acest conflict", în concordanță cu poziția oficială a Kremlinului, care-l caracteriza drept un „conflict armat interior". Faptul în sine, că Memorandumul va intra în istorie într-o limbă străină, demonstrează că acest conflict este ceva mai mult decât o chestiune internă.

Întâlnirea din Queen Anne's Gate a luat sfârşit la ora 14:00 GMT, pe 25 februarie 2005. Cel mai important rezultat pozitiv a fost acela că se ținuse, cel puțin, o întrunire. Deocamdată, asta este tot. „Mamele" au văzut că cealaltă tabără nu este compusă din diavoli cu coarne, că nu muşcă, ci că sunt rezonabili şi moderați. Dacă pe 24 februarie totul începuse tensionat şi nervos, întrunirea din data de 25 s-a finalizat cu o fotografie de grup, deşi până şi aceasta a necesitat un grad de organizare. Se poate spera că ideile acestea noi vor fi duse la Kremlin. Dar după aceea? Cine poate şti?

În sfârşit, cine a decontat totul? În mod tradițional, ruşii sunt interesați de acest aspect atunci când ceva are loc la Londra. Poate că Berezovski a plătit picnicul acesta? Ei bine, de data asta puteți fi liniştiți. Am verificat. Totul a fost plătit de Parlamentul European. Ba chiar, „Mamele" le-au dat

reprezentantelor lor biletele de avion ca dovadă a cheltuielilor. Pentru aceasta datorăm Parlamentului European mulţumiri din inimă, fiindcă ne-a scutit de zvonuri păgubitoare.

Propunerile părţii cecene, prezentate „Mamelor Soldaţilor", au fost:

Etapa 1. Încetarea focului şi luptă împotriva terorismului. Prin intermediul reprezentanţilor speciali, părţile opuse vor crea un mecanism pentru o încetare imediată a focului, fără precondiţii. Partea cecenă este dispusă să coopereze în combaterea terorismului, atât în cadrul relaţiilor bilaterale, cât şi ca parte a coaliţiei internaţionale de luptă împotriva terorismului.

Etapa 2. Demilitarizarea. După stabilirea armistiţiului vor avea loc simultan evacuarea trupelor ruseşti din Republica Cecenă şi dezarmarea Miliţiei Naţionale. Funcţiile de păstrare a siguranţei vor fi transferate unui contingent temporar de menţinere a păcii.

Etapa 3. Perioada de tranziţie. În perioada dintre încetarea focului şi alegeri, funcţiile statului vor fi asumate de un guvern de coaliţie temporar, creat sub control internaţional. În ce priveşte păstrarea siguranţei, guvernul provizoriu se va baza pe contingentul de menţinere a păcii. (Opţiunea „Kosovo" – AP) Baza legală pentru crearea şi funcţionarea guvernului de coaliţie temporar al Republicii Cecene Icikeria va fi tratatul din 12 mai 1997 („Tratatul de pace şi principiile relaţiilor mutuale între Federaţia Rusă şi Republica Cecenă Icikeria", încheiat în conformitate cu Constituţiile FR şi RCI – AP).

Etapa 4. Alegerile. Pe baza tratatului din 12 mai 1997, guvernul provizoriu va pregăti şi va organiza alegeri democrate directe, cu participarea tuturor forţelor politice din Republica Cecenă, sub monitorizarea instituţiilor internaţionale.

Etapa 5. Reconstrucţia economică. Uniunea Europeană va fi solicitată să acorde ajutor economic direct la scară mare pentru reconstrucţia Ceceniei.

SECRETUL ASASINĂRII LUI MASHADOV. CUM ŞI DE CE A FOST UCIS AL DOILEA PREŞEDINTE AL CECENIEI?

19 septembrie 2005

În săptămâna aceasta, la Tribunalul Suprem Cecen din Groznîi începe procesul persoanelor care au fost alături de Mashadov în momentul asasinării sale.

A fost ucis? S-a sinucis? Corpul i-a fost adus din altă parte? A fost o acţiune plănuită sau absolut întâmplătoare? Încă se mai discută despre „cum" şi „de ce" a murit, pe 8 martie 2005 în satul Tolstoi-Iurt, Aslan Mashadov, preşedinte ales al Ceceniei în 1997 şi 1999. După izbucnirea celui de-al Doilea Război Cecen, Mashadov a fost conducătorul gherilei împotriva trupelor federale ruse şi, treptat, a devenit un inamic personal al lui Vladimir Putin.

Înainte de 8 martie, orice conversaţie cu soldaţii ruşi din Cecenia despre Mashadov şi Basaev se încheia cu afirmaţia că toţi ştiau unde se afla Mashadov, atâta doar că încă nu fusese primit ordinul de a-l aresta şi că, de altfel, acela era unicul motiv pentru care niciunul dintre ei nu se găsea deja în închisoare.

Să însemne asta că pe 8 martie a fost transmis finalmente ordinul respectiv? După asasinare, nu numai federalii, ci practic toată lumea a început să născocească relatări tot mai bizare şi mai contradictorii. Mashadov se împuşcase singur... Le ordonase bodyguarzilor să-l împuşte... Fusese ucis în alt loc şi corpul îi fusese adus la Tolstoi-Iurt...

Novaia gazeta a intrat în posesia dosarului de instrumentare a Cazului Penal nr. 20/849, referitor la circumstanţele asasinării lui Mashadov. Ancheta a fost condusă de aceeaşi echipă a Procuraturii Generale ca şi în cazul Beslan. Patru persoane au fost reţinute, din luna martie până în luna septembrie, în detenţie preventivă în închisoarea Vladikavkaz şi au dat declaraţii la procuratura din Osetia de Nord. Actualmente, ele se găsesc în arestul tribunalului din Groznîi.

Cei patru acuzaţi sunt: Ilias Irishanov, unul dintre bodyguarzii lui Mashadov care i-au aranjat cazarea în Tolstoi-Iurt; Vahid Murdaşev şi Vishan Hagimuratov, bodyguarzi ai lui Mashadov; şi Musa (Skandarbek, potrivit paşaportului său) Iusupov, proprietarul casei de pe strada Suvorov, nr. 2, din Tolstoi-Iurt, în care Mashadov a locuit fără să o părăsească între 17 noiembrie 2004 şi 8 martie 2005. Toţi patru sunt acuzaţi în conformitate cu Codul

penal rus, articolul 209, partea 2 („banditism: calitatea de membri ai unui grup înarmat") şi articolul 222, partea 3 („achiziţionare ilegală, depozitare sau port de arme de foc, dispozitive explozive, recuzită militară, sub egida unui grup organizat").

* * *

Întrebarea principală este de ce a fost ucis Mashadov în martie 2005 şi nu mai devreme sau mai târziu? El şi-a petrecut ultima iarnă a vieţii sperând în iniţierea unor contacte privind încheierea păcii. Ştim acum că aceasta nu este o speculaţie, ci realitatea.

Din depoziţia unui martor: „El (Mashadov) mi-a spus că trebuia să înceapă negocierile cu Putin. Pe 23 ianuarie, Aslan Mashadov mi-a spus că suspendase războiul dinspre partea cecenă." Mărturii similare se întâlnesc şi-n alte locuri din dosar. Pe ce se bazau speranţele lui Mashadov? Cine i le-a insuflat şi i le-a menţinut până în ultima zi a vieţii sale?

Răspunsul acesta ne este cunoscut. A fost vorba în primul rând despre Andreas Gross, membru al parlamentului elveţian şi fost raportor pentru Cecenia al Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, care a vizitat ţara sub monitorizarea vigilentă a Direcţiei Operaţiunilor Speciale din FSB şi care s-a convins până în iarna anului 2004 că ştia tot ce era de ştiut despre Cecenia. De asemenea, Ahmed Zakaev, rezident în Marea Britanie, reprezentantul special al lui Mashadov în Europa. De asemenea, membre ale Comitetului Mamelor Soldaţilor.

Începând cu luna noiembrie – exact momentul când Mashadov s-a stabilit în Tolstoi-Iurt – dl Gross a început o serie de deplasări între diverse capitale europene şi Moscova, pregătind terenul pentru discuţiile mesei rotunde despre Cecenia. El s-a întâlnit cu mai multe persoane cu funcţii înalte, membri ai administraţiei prezidenţiale, care l-au asigurat că erau „pregătite pentru pace". Singura condiţie pe care i-au pus-o lui Gross a fost să elimine toate contactele indezirabile. Prin aceasta se înţelegea că deplasările lui diplomatice pentru pace trebuiau să-i excludă pe toţi cei care insistaseră pentru pace după declanşarea celui de-al Doilea Război Cecen. Printre cei consideraţi inacceptabili se găseau în principal activişti civili pentru drepturile omului, inclusiv autoarea acestor rânduri. Cei acceptabili au fost oficialii Ceceniei promoscovite: Hanid Iamadaev, Alu Alhanov, ba chiar şi Ramzan Kadîrov şi Mahomed Hambiev, fostul ministru al apărării din Icikeria, care trecuse de la Mashadov la Kadîrov.

Gross a fost sincer şi s-a dedicat atât sarcinilor pentru „pace" care îi fuseseră trasate de administraţia prezidenţială a lui Putin, cât şi diplomaţiei

itinerante ce-i fusese încredințată. Mi-a povestit totul despre el în Helsinki, în lunile acelea de iarnă. Escala principală în călătoriile sale era Londra, unde l-a asigurat pe Ahmed Zakaev că acela era modul cel mai bun în care să procedeze. Zakaev păstra contactul permanent cu Mashadov, i-a transmis toate aceste speranțe de pace și l-a încurajat să creadă că mult-așteptatele negocieri cu Moscova ar putea începe în scurt timp.

Între timp, negocierile de la Londra dintre Uniunea Comitetelor de Mame ale Soldaților și reprezentanții uneia dintre părțile beligerante s-au împotmolit. Colapsul lor s-a datorat motivului foarte întemeiat că „Mamele Soldaților" au început brusc să adopte o poziție intransigentă, ca și cum ar fi fost inconștiente că un eșec era exact ce aștepta Moscova din partea lor.

În felul acesta, Mashadov a rămas cu o singură cale spre pace, potențial promițătoare, dar, de fapt, dezastruoasă: „calea lui Gross". El a muşcat momeala. Asigurat de linguşirile lui Gross, pe care le-a aflat de la Zakaev şi de pe internet, Mashadov a lăsat garda jos şi a început să utilizeze în mod regulat un telefon mobil. Rusia reuşise să-l omoare pe predecesorul său, preşedintele Dudaev, localizându-l prin intermediul unui telefon mobil şi, de când începuse războiul, Mashadov nu se atinsese până atunci de aparatul respectiv. Acum, principala lui metodă de comunicare o constituiau SMS-urile.

După cum declară un martor: „Aslan Mashadov utiliza telefonul mobil pentru a expedia SMS-uri. Când l-am întrebat de ce nu suna pe nimeni, mi-a răspuns: «Toată lumea îmi cunoaşte glasul. Îşi vor da seama imediat unde mă aflu.»."

Prin intermediul traficului telefonului mobil, a fost stabilită poziția lui Mashadov. Mai exact, serviciile de informații au aflat că sursa traficului se afla în Tolstoi-Iurt.

Dacă încercăm să rezumăm ce s-a petrecut în ultimele luni ale vieții lui Mashadov, descoperim că se săturase de război şi de obligația de a sta mereu ascuns. S-a străduit din răsputeri să obțină pacea, făcând compromisuri majore; a acceptat necesitatea de a întreprinde paşi extrem de radicali şi, pentru a-şi demonstra acceptul, a anunțat o încetare unilaterală a operațiunilor militare pe 14 ianuarie, cu o prelungire pe 23 februarie. Cu alte cuvinte, în iarna 2004–2005, Mashadov a fost pe de o parte atras în jocurile Kremlinului, dar pe de alta a depăşit în mod clar Moscova în managementul procesului de pace. Poate că „management" nu este termenul cel mai potrivit, însă aproximează cel mai bine ce s-a întâmplat în timpul iernii pe axa Tolstoi–Iurt–Moscova–Helsinki–Bruxelles (unde s-a ținut masa rotundă a lui Gross)–Londra.

Până în luna martie, Moscova a ajuns la concluzia că activitățile lui Mashadov erau intolerabile şi procesul a ieşit de sub controlul lui Gross, deşi acesta era o persoană foarte influentă. „Inițiativele de pace ale lui Mashadov" au fost un subiect constant de conversație în saloanele politice ale Europei: Parlamentul European şi Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei. Ştiu ce spun, deoarece am fost acolo. În cercurile cele mai înalte ale diplomației continentale, Putin a început să treacă pe planul al doilea, dobândind reputația unui personaj care „nu va face compromisuri, indiferent ce ar dicta simțul realității", un personaj „care înaintează spre următorul Beslan". La un moment dat, Putin a fost supus, în mod clar, unei considerabile presiuni din partea liderilor occidentali ca urmare a inițiativelor pentru pace ale lui Mashadov.

Despre ce vorbim noi atunci? Despre faptul că asasinarea lui Mashadov a fost rezultatul direct al eforturilor sale pentru pace din iarna trecută. Prin confiscarea, chiar pentru scurtă durată, a inițiativelor pentru pace, el şi-a semnat propria condamnare la moarte.

După toate aparențele, Mashadov se pregătea în mod foarte serios să declare o încetare unilaterală a focului, care ar fi trebuit să coincidă cu începutul contactelor între grupul lui Ahmed Zakaev şi „Mamele Soldaților" din Londra, ca semn de bunăvoință din partea uneia dintre părțile aflate în conflict. Încetarea focului urma să fie prelungită pentru a coincide cu masa rotundă organizată de Gross în Bruxelles.

Pentru a obține însă un armistițiu real, Mashadov trebuia să ajungă la un acord cu principalul actor din războiul cecen: Basaev. Ca atare, pe 13 noiembrie 2005, Basaev, convocat de Mashadov, a apărut pe strada Suvorov nr. 2, unde a rămas pentru şase zile. Materialele de la dosar nu sunt foarte clare în privința datelor, deoarece se afirmă atât că Mashadov a sosit în Tolstoi-Iurt pe 17 noiembrie, cât şi că Basaev l-a vizitat acolo pe 13 noiembrie. Informațiile noastre susțin că Basaev a stat în Tolstoi-Iurt începând cu13 decembrie.

A rămas acolo şase zile, iar durata pe care cei doi au petrecut-o împreună este foarte importantă. În primul rând, ea respinge zvonurile potrivit cărora Mashadov şi Basaev n-au stat niciodată în acelaşi loc, şi nici atât de mult timp, pentru a nu fi omorâți simultan. Faptul rămâne însă fapt: ei au locuit laolaltă într-o casă foarte mică.

Din declarația unui martor: „El (Basaev) a stat şase zile în casa veche (pe atunci, proprietarul, Musa Iusupov, avea două case pe un teren de 1.500 de metri pătrați: una veche, din chirpici, şi una nouă, din piatră). El şi Mashadov au fost tot timpul împreună şi au discutat mult. Când erau împreună, nu îngăduiau pe nimeni în apropiere."

În al doilea rând, cele şase zile petrecute în discuţii reprezintă dovada clară că Basaev nu dorea deloc un armistiţiu. Mashadov nu l-a lăsat să-i scape din cârlig şi a reuşit să-l convingă; Basaev a cedat şi armistiţiul a fost mai mult sau mai puţin respectat de oamenii săi. Aşa cum avea să declare ulterior până şi un oficial mass-media, exploziile de la începutul verii anului 2005-au fost doar actele unor nemulţumiţi care căutau răzbunare. Aceştia formau de mult timp o a treia şi foarte serioasă forţă în Cecenia, care nu accepta ordine nici de la Mashadov, nici de la Basaev.

Acordul pentru respectarea încetării focului a fost convenit între Mashadov şi Basaev, însă ridică o întrebare chinuitoare: dacă Mashadov a fost în stare să-l influenţeze pe Basaev în această privinţă, de ce n-a făcut-o şi în cazul evenimentelor din Beslan? De ce nu şi-a utilizat toată influenţa pentru a împiedica luarea copiilor ca ostatici?

După cum relatează unul dintre martori: „Mashadov mi-a spus, de asemenea, că episodul Beslan a fost o eroare. Era foarte nemulţumit în această privinţă." O „eroare"? Nu o catastrofă?

Iată acum câteva detalii despre ultimele luni de viaţă ale lui Mashadov, care ne demonstrează, de asemenea, foarte multe. Ar fi fost posibil ca trupele federale să-i fi arestat mai devreme pe Mashadov şi Basaev? Au fost ei în raza lor de acţiune? Judecaţi şi singuri, de pildă, după felul în care ambii au călătorit prin Cecenia în iarna trecută, când, chipurile, totul se găsea de mult sub control şi, chipurile, au fost „constant organizate operaţiuni pentru a-i urmări pe cei vinovaţi de tragedia din Beslan".

Din declaraţia unui martor: „17 noiembrie 2004. În timpul nopţii am mers la o întâlnire (cu Mashadov, lângă Avturi). Am intrat în Colhozul 4 la ora 21:30. La 200 de metri de staţia pentru autobuze, am oprit maşina, am semnalizat cu farurile de două-trei ori şi după două minute o maşină care se afla în staţia pentru autobuze a pornit în direcţia Mozdok. (În staţia pentru autobuze) stăteau Vahid şi Vishan, care sunt rude îndepărtate cu Mashadov, şi Mashadov însuşi. Lângă ei erau cinci genţi mari. Aveau cel puţin trei puşti şi o armă de lunetist, neagră, cu ţeavă groasă. Aveau, de asemenea, trei pistoale. Al lui Mashadov era mai lung decât al bodyguarzilor. Toţi trei purtau uniforme verzi de război. Într-o geantă am văzut o uniformă militară de război."

Urmează o descriere a felului în care bagajele acelea au fost încărcate de Mashadov şi bodyguarzii săi în portbagaj şi pe bancheta din spate a automobilului, după care s-a plecat spre Tolstoi-Iurt, prin toate punctele de control, prin localităţi ticsite de secrete nocturne şi patrule. Avturi, locul unde

Mashadov şi bodyguarzii săi aşteptau într-o staţie pentru autobuze, se află în totalitate sub controlul unuia dintre regimentele Ministerului de Interne, iar acolo există permanent mulţi kadîroviţi. Sau cel puţin aşa afirmă kadîroviţii. Detaliile acestea susţin, chiar dacă indirect, ipoteza că în noiembrie 2004 nu fusese emis niciun ordin pentru uciderea sau măcar arestarea lui Mashadov. Ordinul respectiv a fost emis în februarie 2005.

Chiar şi mai surprinzătoare este declaraţia privind călătoria lui Basaev la Tolstoi-Iurt pentru a se întâlni cu Mashadov: „La jumătatea drumului spre Colhozul 4 (tot în Avturi, cel strict supravegheat) se afla o maşină. Când mai aveam 200 de metri până la el, maşina a plecat şi noi ne-am apropiat de Şamil Basaev. Era singur. Avea un sac de plastic şi o geantă sport mare. Era înarmat cu o puşcă. Când l-am întrebat ce avea în sac, mi-a răspuns «un sac de dormit»."

Dacă este posibil ca vocea lui Mashadov să nu fi fost cunoscută în toată lumea, faţa lui Basaev este cu certitudine familiară de acum întregii planete. Iar el stătea într-o staţie pentru autobuze, complet singur, fără cagulă, purtând o puşcă şi un sac de dormit.

Să ne reamintim versiunea oficială a motivului pentru care s-a susţinut că Basaev nu putea fi prins. Se spunea că el s-ar fi ascuns tot timpul în pădurile de pe munţi, locuind într-o reţea de grote, iar când ieşea de acolo era înconjurat întotdeauna de bărbaţi înarmaţi până-n dinţi, astfel încât capturarea lui ar fi costat prea multe vieţi din rândul „alor noştri". Să însemne asta că până în prezent nu s-a emis niciun ordin pentru arestarea sa? La întrebarea aceasta nu avem un răspuns.

Mashadov a petrecut aproape patru luni în Tolstoi-Iurt, timp în care aproape că n-a ieşit din casă. Iniţial a locuit în vechea casă din chirpici, după care, la sfârşitul lunii decembrie, s-a mutat împreună cu bodyguarzii în beci. Materialele de la dosar afirmă că beciul avea dimensiunile 2 x 2 x 2 metri. O pivniţă strâmtă.

Din declaraţia unui martor: „Ieşeau din beci doar pentru namaz, în zori şi seara. Aslan Mashadov, Vahid şi Vishan (Murdaşev şi Hagimuratov) aveau trei calculatoare care se deschideau ca nişte cărţi şi două videocamere. Mashadov îşi petrecea practic toată ziua la calculator. Uneori se filmau cu videocamerele. La începutul lunii februarie 2005, a venit un bărbat de vreo 40 de ani. Avea barbă scurtă şi purta haine civile. În conversaţia purtată cu Mashadov, l-au numit Abdul Halim (Sadulaev, succesorul lui Mashadov. El a intrat şi a ieşit fără cea mai mică greutate.)

Pe 8 martie, pe la ora 9:00, bărbați înarmați au intrat în curtea de la nr. 2 de pe strada Suvorov, strigând: «Ieşiți afară, unul câte unul, cu mâinile sus!» L-au întrebat pe Musa Iusupov dacă existau beciuri. Le-am arătat pivnița de sub casa nouă. După aceea au început să scotocească, iar în casa veche au găsit intrarea pivniței în care locuiau Aslan Mashadov, Vahid şi Vishan. Au aruncat uşa în aer şi după aceea unul dintre ei a strigat: «Văd un corp!» Au strigat prin spărtura pe care o făcuseră, pentru a vedea dacă în beci mai trăia cineva şi, la scurt timp după aceea, i-au scos pe Vahid şi Vishan din casa veche."

Potrivit materialelor de la dosar, când a fost aruncată în aer uşa beciului, Mashadov se afla lângă ea şi a fost lovit în plin de suflul exploziei. De aceea a decedat instantaneu. Bodyguarzii lui au supraviețuit doar fiindcă el a jucat rolul de paravan.

Vă mai reamintiți imaginile de la televiziune ale cadavrului lui Mashadov, gol până la brâu, zăcând pe beton într-o curte interioară? Era curtea lui Iusupov, în ciuda tuturor basmelor oficiale care au sugerat că ar fi fost curtea lui Kadîrov.

Curtea lui Iusupov nu mai există. Casa de chirpici s-a năruit în timpul operațiunii de la 8 martie, iar federalii au sosit după patru zile, au împânzit casa nouă cu explozibili şi au distrus toate dovezile, anulând astfel orice posibilități de teste sau de investigații ale unor organizații independente. Rămâne o întrebare importantă: cât de siguri au fost soldații de prezența lui Mashadov în beci?

Cu trei zile înainte de operațiune, ei ştiau doar că un personaj important se găsea în partea aceea din Tolstoi-Iurt. Poate Basaev, poate Umarov [Doku Umarov a fost ulterior preşedinte al Icikeriei] sau poate Mashadov. Asta era tot. Însă în noaptea de 7 martie, din urmărirea mesajelor scrise de pe telefonul mobil, a devenit clar, cu un grad însemnat de probabilitate, că pe strada Suvorov locuia Mashadov. Informația a fost trimisă la Moscova şi, în timpul nopții, o unitate rusească specială, aflată sub conducerea nemijlocită a directorului FSB, a decolat într-acolo. Motivul pentru care faza finală a operațiunii n-a fost încredințată soldaților din Centrul de Operațiuni Speciale al FSB, care are un sediu permanent în Cecenia, a fost simplu: neîncrederea în miniştri şi mai ales în ofițerii aflați în misiune permanentă în Cecenia. Problema scurgerii de informații este acută.

Avionul special cu care trupele au venit din Moscova şi faptul că în Cecenia nimeni n-a mişcat un deget vreme de câteva ore, aşteptând sosirea

lor, este o dovadă suplimentară a faptului că aveau de-a face cu Mashadov. Agenții moscoviți care au ajuns la Tolstoi-Iurt făceau parte din cele mai bune trupe de comando ruseşti, a căror unică misiune este aceea de a ucide. Şi au ucis, fiindcă de data aceasta ordinul fusese emis.

Ce resurse avea Mashadov pentru a se apăra, dacă, într-adevăr, ar fi intenționat să se apere? Ce s-a găsit în beci?

Trebuie spus că nu s-a găsit mare lucru. Mashadov avea genul de arme tipice pentru ceceni: patru puşti automate (pentru cinci bărbați). Trei erau de calibrul 5,45 mm, iar una de 7,62 mm. S-au găsit, de asemenea, trei grenade artizanale şi o grenadă de tip F1 pentru a se arunca în aer. Ar fi trebuit, de asemenea, să se fi găsit şi faimosul Stechkin, pistolul personal de ofițer din armată al lui Mashadov. În documentele din dosar apar frecvent întrebări ale anchetatorilor despre această armă, dar se pare că la momentul respectiv nimeni n-a fost atent la soarta ei.

Moartea nu poate fi, desigur, privită cu amuzament, totuşi, moralitatea soldaților ruşi aflați în Cecenia, unde jaful se instaurase ca o stare de fapt de-a lungul multor ani, nu ne poate opri un zâmbet trist. Nici chiar operațiunea de suprimare a lui Mashadov n-a fost scutită de un furtişag. Ca să mă exprim politicos, pistolul Stechkin a fost şterpelit de ucigaşi. Mashadov îl avusese cu el în beci, însă după operațiune n-a mai fost găsit nicăieri. Nu-i greu să ne imaginăm detaliile: arma atârnă acum pe un perete sau poate că se află într-un seif, aparținând unui membru al unității de operațiuni speciale FSB, care, după ce bea câteva pahărele, îşi arată trofeul camarazilor, prietenelor ori, Dumnezeu ştie, poate chiar copiilor săi. Peste vreo 50 de ani probabil că Stechkin va apărea scos la o licitație. Asemenea lucruri s-au întâmplat destul de frecvent în trecut.

Care este, prin urmare, situația în septembrie 2005, când va începe un proces în care vor fi examinate ultimele luni ale vieții lui Mashadov, cu abundența de inițiative de pace, cu internetul şi SMS-urile piuind din zori până în noapte?

Basaev şi Sadulaev nici nu vor să audă de pace. Răspunsul lor față de asasinarea lui Mashadov este un război lung, un guvern clandestin paralel şi explozii, conflicte armate şi oameni care mor zilnic în ambele tabere.

Iar pe fundalul acesta se revarsă minciunile permanente ale oficialităților guvernamentale despre viața minunată din Cecenia nou cecenizată şi kadîrovizată. Mike Tyson, o Miss Sobchak pe jumătate goală, un Aqua Park, un Disneyland, alegeri parlamentare libere, Jirinovski şi toți ceilalți pozând

în decorul lui Groznîi, în care se afirmă că ar fi revenit pacea. De fapt toți se găsesc într-un buncăr, într-un oraş asediat aflat în interiorul unui oraş, un complex guvernamental în care n-au construit nici măcar case pentru birocrați, aşa încât să nu fie niciodată nevoiți să rişte ieşirea dintre zidurile fortăreței. Realitatea – nu realitatea virtuală a politicienilor – este absența celui mai elementar control asupra țării, la care se adaugă o absență la fel de totală a securității pentru oameni, care nu au unde să se refugieze şi sunt siliți să supraviețuiască prin mijloace cinstite sau necinstite.

Oare nu s-ar fi putut să i se dea păcii o şansă?

CAZUL „8 MARTIE": CONDAMNAREA CELOR AFLAȚI ALĂTURI DE MASHADOV ÎN MOMENTUL LICHIDĂRII SALE

5 decembrie 2005

Tribunalul Suprem al Republicii Cecene i-a condamnat pe Vahid Murdaşev la 15 ani închisoare, pe Vishan Hagimuratov la şapte ani închisoare, pe Musa Iusupov la şase ani închisoare, şi pe Ilias Irishanov la cinci ani şi jumătate închisoare. Potrivit standardelor cecene recente, sentințele acestea sunt considerate uşoare. Flăcăii pe care serviciile de securitate îi ridică, îi torturează şi-i silesc să mărturisească acte de „terorism" capătă de obicei între 17 şi 24 de ani de temniță.

Nu putem decât să emitem ipoteze cu privire la condamnările decretate. Aplicând pedepsele maxime prevăzute de lege unor oameni despre care nimeni nu ştie nimic, judecătorii nu-şi asumă niciun risc şi, în acelaşi timp, se pun bine cu autoritățile. În cazul asociaților lui Mashadov, riscul este evident: în Cecenia există destui oficiali profederali, care continuă să-i achite lui Basaev o „taxă de rezistență", pentru a se feri de necazuri şi a evita să fie executați în calitate de colaboraționişti.

Totuşi, nu acesta este motivul principal pentru sentințele „uşoare". În decursul procesului n-a devenit clar cine l-a omorât de fapt pe Mashadov. Fără să convoace măcar un singur martor, acuzarea a făcut publice concluziile unui test balistic potrivit căruia Mashadov a fost ucis de un glonț tras de pistolul Makarov care-i aparținea lui Hagimuratov, nepotul şi bodyguardul său.

De ce ar trebui să presupună tribunalul că a fost ucis de un glonț? Rezultatele autopsiei n-au fost publicate, aşa încât cauza decesului rămâne

necunoscută şi se poate discuta oricât despre orice „dovezi" balistice. Hagimuratov nu şi-a recunoscut responsabilitatea omorului şi tribunalul a sfârşit prin a nu şti ce să aleagă – se pare că a acceptat că Hagimuratov ar fi tras glonţul, totuşi nu l-a găsit vinovat de crimă.

Concluzia evidentă este că scopul procesului a fost acela de a crea o legendă despre moartea lui Mashadov. Verdictul clarifică legenda care a fost necesară pentru public: federalii n-au avut practic nicio legătură cu asasinarea, ci cecenii înşişi şi-au ucis liderul. Mai mult încă, totul s-a petrecut în familie. Mashadov a fost omorât de nepotul lui, aşadar orice răfuieli şi răzbunări vor trebui limitate în interiorul familiei.

Asta aşteptaserăm noi de la procesul Mashadov? Bineînţeles că nu. Speraserăm să aflăm adevărul despre moartea lui, dar acesta a fost ţinut secret, aşa că, în anii următori, ne putem aştepta la nesfârşite zvonuri, invenţii, bârfe şi legende, aşa cum s-a întâmplat când a fost asasinat predecesorul său, Djohar Dudaev.

OMUL CARE A REEDUCAT TERORISTELE SINUCIGAŞE

21 septembrie 2006

Pe 13 septembrie, într-o ciocnire de acum notorie la un punct de control de frontieră între miliţiile cecene şi inguşe, adjunctul comandantului detaşamentului de operaţiuni speciale de miliţie OMON din Cecenia, Buvadi Dahiev, a fost rănit la cap. La scurt timp după aceea a murit. Cauzele ciocnirii sunt destul de clare şi au fost mult dezbătute şi analizate în mass-media. Eu vreau doar să povestesc despre unele aspecte ale caracterului lui Buvadi, care n-au putut fi menţionate în scris în timpul vieţii sale. Este mai mult decât un tribut adus amintirii unui bărbat care, în multe ocazii, m-a ajutat în activitatea mea din timpul războiului şi care, uneori, mi-a salvat probabil viaţa.

Buvadi a fost o persoană deosebită, sfâşiată de contradicţii şi cu dublă personalitate. Îmi reamintea de monumentul de pe mormântul lui Hruşciov din cimitirul mânăstirii moscovite Novodevici, care este jumătate negru ca noaptea şi jumătate alb ca zăpada.

Pe de o parte, Buvadi a fost un arhetip al membrilor serviciilor de securitate, ca mulţi alţii din Cecenia. A fost ofiţer în miliţia cecenă promoscovită, în care activase încă dinainte de epoca prezentă, când delincvenţii şi foştii

luptători de gherilă răspund prompt chemărilor lui Kadîrov. S-a numărat printre cei care s-au opus preşedintelui Djohar Dudaev, iar din 1995 s-a dedicat activităţii în detaşamentele de operaţiuni speciale OMON cecene, atrăgându-şi eticheta de ofiţer prorus devotat pe vremea când Cecenia era parte din Rusia. Pentru aceasta a fost decorat şi a primit Medalia de Bravură, fiind avansat la gradul de locotenent-colonel. Buvadi a refuzat să trăiască în Cecenia cât timp Mashadov şi Basaev erau la putere, iar când a început al Doilea Război Cecen, s-a găsit în primele rânduri ale celor care li s-au opus.

Uneori, acţiunile în care s-a implicat au fost extrem de crude. Să nu ne ascundem după deget: cei din trupele OMON ceţene nu sunt copilaşi care împart între ei o acadea. Rolul lor este să tragă cu arma şi trag pentru a omorî înainte de a fi ei înşişi omorâţi. Arestează oameni care, uneori, nu mai sunt văzuţi niciodată. Îi bat, şi chiar mai rău decât atât.

Ultima mea întâlnire cu Buvadi s-a petrecut în luna august, în Groznîi. Evita să mă privească în ochi şi muşca încruntat şi vinovat dintr-un pepene. Era nervos şi devora fructul roşu ca şi cum ar fi fost lihnit de foame, străduindu-se din răsputeri să îndepărteze discuţia de la un student cecen care fusese „ridicat" de unităţile lui şi despre care se credea că ar fi fost în arestul lor înainte de a fi dispărut pur şi simplu. Mama lui Alihan Kuloiev – Aminat, o pensionară bătrână – , se alăturase celorlalte mame care scotoceau frenetic prin Cecenia şi-i implora pe toţi cei cu care se întâlnea să-i pună măcar o vorbă bună pe lângă Buvadi. Poate că el i-ar fi putut spune unde se afla unicul ei fiu.

Eu am pus vorba aceea, însă Buvadi n-a zis nimic. Nu avea nimic de zis. Studentul acela fusese şi acum nu mai era. Buvadi a rostit:

– N-a fost vinovat de nimic.

– Atunci de ce n-a fost eliberat?

Buvadi n-a răspuns, ci a continuat să muşte din pepene.

În acelaşi timp, însă, putea să fie adesea omenos, spre deosebire de mulţi alţii. Toţi membrii agenţiilor de securitate cecene pot fi împărţiţi în cei care gândesc înainte să omoare şi cei care au încetat de mult să mai gândească. Buvadi încerca măcar să stabilească cine era persoana pe care o avea în vedere şi asta a salvat viaţa multora, inclusiv a unora care, în mod obişnuit, ar fi părut condamnaţi, potrivit regulilor maşinii cecene de tocat carne.

Puţini din Cecenia ştiau că Buvadi încercase să salveze văduvele comandanţilor, femei care ar fi trebuit să fi fost măcelărite fără ezitare ca „văduve negre", probabile viitoare teroriste sinucigaşe. Cum le-a salvat? După

ce văduvele erau răpite, Buvadi le ducea la el acasă, ceea ce contrazicea toate regulile.

Şi apoi? Ele se găseau acolo într-un fel de custodie, similară unei carantine. Buvadi revenea acasă de la muncă şi discuta cu ele nopţi la rând. Locuinţa îi semăna cu un cămin în care adăpostea, multe săptămâni, femei care, fără nicio exagerare, erau potenţiale teroriste sinucigaşe. Ele erau complet pregătite pentru aşa ceva, deoarece, înainte să fi ajuns la Buvadi, fuseseră instruite de soţii lor şi de camarazii acestora să manipuleze explozibili şi să conducă autobuze, astfel încât, atunci când primeau ordin, intrau cu maşina în orice.

– De ce le-ai luat la tine?

– Toate aveau copii.

– Şi copiii lor locuiau cu tine?

– Da, stăteau acolo cu copiii lor. Doream să văd dacă erau suflete pierdute, dacă mai erau capabile să-şi crească copiii sau dacă nu mai exista nicio speranţă.

Niciuna dintre „văduvele negre" n-a plecat din casa lui ca un suflet pierdut. Rezultatul acelei bizare activităţi de reeducare, efectuate de agentul de Operaţiuni Speciale Buvadi în cadrul celei mai disprețuite secţiuni a societăţii cecene a fost acela că mamele, adesea minore, au fost salvate pentru a-şi creşte copiii. Buvadi le-a ajutat realmente să înţeleagă că prima lor îndatorire era cea maternă.

– Începeau prin a spune „Lasă-mă să mor pentru soţul meu", mi-a povestit el. Nu acceptau nici măcar o coajă de pâine din partea mea, fiindcă era pâine de la necredincioşi. Nu-şi atingeau copiii, de parcă nici n-ar fi existat. Stăteau purtându-şi *hijabul*[4] ca şi cum ar fi fost moarte şi asta era tot.

– Şi după aceea?

– Mai târziu începeau să vorbească, iar după două-trei zile începeau să mănânce. Câteva şi-au scos chiar *hijabul* şi au purtat doar basmaua în maniera cecenă. A existat una care ne-a furat – era o wahhabi adevărată! –, dar a fost singura. Mai târziu, după ce reveniseră la viaţă, le aranjam să locuiască undeva, fie în străinătate, fie aici, în Rusia. Căutam rude de-ale lor cu care puteau să stea, cât mai departe posibil de oraşele mari. Dădeam telefoane, obţineam accepte...

L-am întrebat care-i erau motivele, de ce proceda în felul acela?

[4] Vălul musulman. (*n. trad.*)

– Ce ştiu fetele astea? a replicat el. La vârsta lor, noi eram pionieri, mergeam în tabere, ne duceam la cinematograf şi mâncam îngheţată. Ele n-au nimic din toate astea şi de aceea au sfârşit aşa. Mă simt vinovat faţă de ele.

– Care-i concluzia ta despre teroristele sinucigaşe? Sunt o cauză pierdută?

– Nu, faptul că devin wahhabi nu înseamnă sfârşitul poveştii pentru cele mai multe. Atâta doar că s-a lucrat asupra minţilor lor goale.

Nu voi aminti numele tinerelor văduve pe care le-a salvat Buvadi. Ele ştiu însă cui îşi datorează a doua viaţă. După ce le-a trimis departe de Caucaz, au continuat să-i telefoneze, cerându-i sfatul în situaţii concrete, până pe data de 13 septembrie anul acesta.

Mă întorc cu amintirile în anul 2002, sau poate chiar la sfârşitul anului 2001. Este toiul iernii şi se aud răpăituri de arme şi explozii, dar cel puţin Kadîrov junior continuă să stea liniştit în colţul lui, în timp ce adulţii discută. Groznîi abundă în *jamaat*[5] clandestine, majoritatea formate din copii cu vârstele cuprinse între 14 şi 16 ani.

– Îmi pare foarte rău pentru ei, mi-a spus Buvadi, care a condus mai multe operaţiuni pentru lichidarea lor. Îi înconjurăm, ei ştiu că vor muri şi le pot auzi discuţiile la radioul meu.

– De ce îţi pare rău pentru ei?

– Este la fel ca în cazul „văduvelor negre". Ei n-au avut niciodată o viaţă reală, n-au văzut niciodată nimic. Mă simt vinovat eu însumi pentru că le-a fost răpită copilăria. Ştii de câte ori mi-au strigat din casele pe care le încercuisem: „Unchiule, lasă-ne să murim!"? Îi las să se arunce în aer, fiindcă ştiu ce li s-ar întâmpla dacă i-am captura vii. Au fost situaţii în care le-am transmis părinţilor ultimele lor cuvinte.

Dintr-un motiv pe care nu-l mai ţin minte, în luna aceea am petrecut mai mult timp ca de obicei cu istorii despre băieţii din *jamaat* pe care-i omorâse. Buvadi era mulţumit că la momentul respectiv încă nu fusese promulgată legea idioată care interzice returnarea trupurilor.

– Eu, personal, le-am dus părinţilor corpurile lor. Cum să mai pot face asta acum?

În 2002 sau 2003 am discutat despre cine credea el că erau wahhabii şi ce ar trebui făcut cu ei. La momentul acela, cecenii pro-Rusia spuneau despre wahhabi numai lucruri îngrozitoare şi-i omorau fără ezitare. Buvadi însă şi-a luat libertatea de a rosti cu glas tare:

---

[5] Grup de insurgenţi radicali din Orientul Mijlociu. (*n. trad.*)

– Erau şi ticăloşi printre ei, dar unii erau oameni complet puri. Noi i-am omorât fără discriminare.

Îmi amintesc cu exactitate locul unde mi-a spus asta: la nivelul al doilea al „cutiei albe", cartierul general al detaşamentului OMON din Groznîi, în biroul comandantului Mussa Hazimahomadov, care a fost ulterior omorât. De faţă erau ofiţeri beţi din serviciile de informaţii ruseşti, care se bălăbăneau de colo-colo, incoerenţi, cu ochi goi de ucigaşi. Făceau parte din echipele morţii din Centrul de Intervenţii Speciale al FSB şi din GRU – colegii de război ai lui Buvadi. El scosese gustări, nişte sticle şi le adresase cuvintele acelea şi lor.

– Oameni puri? Cum pot fi „puri" dacă, aşa cum se zice..., şi i-am repetat ceva monstruos despre faptele celor pe care ei îi numeau wahhabi.

Buvadi m-a oprit.

– Fratele meu a fost wahhabi. A fost complet pur. N-am mai întâlnit pe cineva mai pur, nici înainte şi nici după el. A fost pur din toate punctele de vedere, în gând şi în faptă. N-a băut, n-a fumat, n-a înjurat, n-a făcut nimic rău.

– A încercat să te convertească?

– Niciodată. N-a încercat niciodată să-mi impună nimic.

– Unde-i acum?

– A fost omorât.

După o pauză prelungă, zâmbind, cu o mândrie imensă, ba chiar cu bucurie, de parcă mi-ar fi spus că fratelui său îi fusese decernat Premiul Nobel, a continuat:

– A murit în bătălie. Aşa cum se cuvenea.

Ofiţerii care mâncau şi beau în clipa aceea s-au oprit. Demonstrarea genului acela de mândrie faţă de un wahhabi chiar în centrul mişcării antiwahhabi l-ar fi putut trimite foarte rapid pe urmele fratelui său.

A venit apoi rândul lui Kadîrov junior. Cât l-a mai urât pe Buvadi! A încercat întruna să-l demaşte ca luptător de gherilă. „Tu îi ajuţi!" Toată vara s-a străduit să-l scoată din OMON şi să-l alunge din Cecenia. Atunci a fost instigat dezgustătorul proces al „cecenizării" războiului, când a fi mârşav a început să fie considerat ceva la fel de onorabil cu a fi curajos. Oamenii îi reaminteau lui Buvadi, un soldat până în măduva oaselor, de fratele său şi-l acuzau că era indulgent cu luptătorii de gherilă, din cauza eforturilor lui de a le recupera pe „văduvele negre".

Însă Buvadi n-a contenit niciodată să fie mândru de puritatea fratelui său wahhabi sau de campania lui personală de recuperare a mamelor pentru

copiii lor. N-a încercat nici măcar să le treacă sub tăcere. Mulți din Cecenia se află azi în situația lui, având frați în tabăra adversă. Războiul civil a subminat în asemenea măsură moralitatea familiei, încât a devenit acceptabil să-ți denunți în mod public fratele, dacă nu s-a înrolat sub stindardul cuvenit.

În privința morții lui Buvadi există două versiuni. Versiunea „neagră" afirmă că a ajuns într-un loc unde milițienii ceceni și inguși aveau o controversă violentă, că a lovit cu pumnul un milițian inguș și că a fost împușcat imediat. Nu cred varianta aceasta. Este posibil să fi împușcat pe cineva, dar nu-l văd lovind cu pumnul un om. Nu era stilul lui și, în orice caz, știa prea bine care ar fi fost pasul următor într-o ceartă dintre doi *vainahi*[6].

A doua versiune este că Buvadi n-a fost de față când a început altercația, ci undeva în apropiere, și că a intervenit pentru a calma lucrurile. A coborât din mașină, a încercat să-i convingă să se liniștească și cineva a tras în el cu o armă automată.

Cred că versiunea aceasta este mult mai probabilă și aș dori să cred că Buvadi s-a comportat așa cum îi era firea până la sfârșit, încercând să prevină vărsarea de sânge. Știu că era expert în trasul în ținte vii, totuși cred că și-a petrecut ultima clipă în „jumătatea albă".

– Toți s-au săturat până peste cap de război, mi-a spus el cu o lună înaintea morții. Ar trebui să facem pace.

Cecenia oficială de azi suferă de o lipsă acută de bărbați ca el: nu îngeri, ci oameni reali, cu agonii și suferințe. În Cecenia se înmulțește, pe zi ce trece, numărul celor care sunt la fel de rudimentari ca amibele, pentru care uciderea unui semen nu diferă cu nimic de sorbirea unui pahar de ceai. Amibele sunt incapabile să înțeleagă alte persoane care au fost declarate inamici doar pentru că își trăiesc viața în alt mod.

Ce înseamnă „înțelegere" în Cecenia? Înseamnă să nu omori. Acesta este felul în care este recunoscută toleranța, iar deocamdată nu există altă cale. Chiar și acum mai există unii care continuă să creadă că participarea în jocurile de-a amnistia dovedește toleranță din partea lui Kadîrov, pentru că el ar salva sufletele luptătorilor și ar păstra națiunea. Prostii și aiureli! Nu face altceva decât să-i lege pe oameni laolaltă prin și mai multă vărsare de sânge, având grijă să-i înlănțuie astfel de cauza lor. Buvadi a dorit să-i lege pe oameni laolaltă, oferindu-le șansa de-a trăi fără implicarea sa. Asta era

[6] Termen generic pentru locuitorii Caucazului de Nord. (*n. trad.*)

fundamental. El le-a dăruit o a doua viață, deşi meseria lui era să le-o sfârşească pe prima. Le-a dăruit-o din mărinimie şi nu există nimeni care să-l înlocuiască.

Ultima dată când l-am văzut, am petrecut mult timp luându-ne rămas-bun.

– Sper că au măcar o puşcă în casa în care o să dormi la noapte, a mormăit Buvadi.

– Nu există nicio puşcă, am murmurat, şi nici nu vreau una. M-am săturat de arme. Le avem în jurul nostru de şapte ani. Tu chiar nu te-ai săturat de ele?

N-a răspuns nimic, dar i-am simțit solidaritatea. Şi el era sătul de arme, de teama permanentă. Îl obosea teribil să nu se despartă niciodată de pistol, să doarmă în uniformă de luptă şi să trăiască într-o casă care semăna cu o cazarmă. Se spune că oamenii mor atunci când obosesc.

Partea a II-a:

Protagoniştii

CECENIA ESTE PREŢUL PE CARE ÎL PLĂTEŞTI PENTRU A FI SECRETAR-GENERAL AL ONU

21 mai 2001

Săptămâna trecută a adus dovezi elocvente despre entuziasmul cu care ne-am repezit să reînviem perioada Brejnev.

Influentul grup Human Rights Watch a publicat raportul său despre numai una dintre sutele de gropi comune pentru civili din Cecenia, astfel încât să coincidă cu sosirea în Moscova a secretarului-general al ONU, Kofi Annan, în tentativa de a solicita sprijinul comunităţii internaţionale, şi în particular al ONU, pentru o investigaţie corespunzătoare. A urmat un potop masiv de comentarii, negări şi repudieri din partea Kremlinului.

De ce s-au foit atât de nervoase autorităţile statului pe scaunele lor, ca şi cum cineva le-ar fi pus pioneze pe ele? Este posibil ca vizita secretarului-general Annan să fie văzută ca o pioneză? Şi de ce, finalmente, a tăcut principalul diplomat ONU – în mod cu totul dezonorant pentru cineva aflat în poziţia sa – când era de aşteptat măcar puţină compătimire umană şi câteva cuvinte, chiar dacă învăluite în termeni diplomatici, prin care să se refere la nevoia de a înfrâna actualele crime de război din Cecenia?

Nu încape îndoială că am fost martorii încheierii unei tranzacţii comerciale pe un postament din oseminte umane. A fost semnarea unei convenţii între doi jucători majori: Kremlinul şi cea mai înaltă oficialitate ONU. De ce atunci atâta nervozitate? Care a fost motivul rafalei iritate de comentarii făcute de mincinoşii Curţii lui Putin? Totul era perfect logic: partea rusă nu era complet sigură că deţinea controlul şi o îngrijora posibilitatea ca înţelegerea să fie anulată în ultima clipă, ca urmare a raportului publicat de Human Rights Watch.

S-o luăm însă metodic. Să examinăm principalele puncte ale raportului, un document foarte detaliat, aproape legist, despre o groapă comună descoperită în ianuarie–februarie anul acesta nu departe de Groznîi şi practic vizavi

de Hankala, principala bază militară rusă din Cecenia. Au fost deshumate 51 de cadavre, iar felul în care a fost identificată groapa comună este absolut tipic pentru țara aceasta. Informația despre primul cadavru, al lui Adam Cimaev, care a dispărut pe 3 decembrie 2000, a fost obținută de familia Cimaev după o înțelegere mercantilă: rudele i-au plătit unui ofițer care-l păzise pe Adam în timpul cât fusese închis în baza militară echivalentul în ruble a 3.000 de dolari pentru informații despre locul unde fusese îngropat. După achitarea sumei, familiei i s-a îngăduit să recupereze corpul.

Vestea s-a răspândit iute în Cecenia şi rudele altor ceceni care dispăruseră fără urmă s-au revărsat în Dacinoie. Au fost identificate 19 cadavre, iar 34 au rămas neidentificate. Pe 10 martie 2001, fără niciun avertisment prealabil, cadavrele neidentificate au fost înhumate din nou de către soldați, care n-au păstrat însă specimene biologice, aşa cum este obligatoriu în asemenea cazuri. În raportul său, Human Rights Watch citează numeroase relatări ale martorilor despre comportamentul procuraturii şi al instituțiilor guvernamentale şi prezidențiale ruse la momentul respectiv şi-l caracterizează ca „nesatisfăcător".

În esență, comportamentul autorităților ruse a dovedit că nu doreau investigarea gropii comune; au negat sec că ar fi avut orice legătură cu armata. Însă activiştii pentru drepturile omului au avertizat de asemenea comunitatea internațională că închidea ochii față de scandalul de la Dacinoie. SUA, Uniunea Europeană, Parlamentul European şi Organizația pentru Securitate şi Cooperare în Europa (OSCE) au făcut de altfel tot ce au putut pentru a înăbuşi povestea. Alvaro Gil-Robles, comisar pentru drepturile omului al Consiliului Europei, care a efectuat în 27–29 februarie un tur de inspecție prin Cecenia imediat după descoperirea gropii comune, nici măcar n-a vizitat Dacinoie pentru a se întâlni cu rudele morților care fuseseră identificați.

Raportul concluzionează că este esențială continuarea anchetei privind gropile comune şi că ar trebui în mod urgent creată o comisie specială internațională. Prima ei sarcină ar fi exhumarea celor 34 de cadavre neidentificate care au fost îngropate din nou în grabă, operațiune care ar trebui să se desfăşoare sub supravegherea Crucii Roşii Internaționale, a grupului de susținere OSCE, a experților din Consiliul Europei şi reprezentanților Comisiei ONU pentru Drepturile Omului.

Pentru a înțelege ce s-a aflat în spatele reacțiilor Kremlinului şi ale secretarului-general Annan față de toate acestea, să vedem ce se întâmplă în ONU în primăvara anului 2001, în primul rând în privința lui Kofi Annan

însuşi. Trebuie să stabilim dacă principial este posibilă existenţa unui protectorat internaţional în Cecenia sub egida ONU şi care sunt puterile secretarului-general.

Merită amintit că înainte să se fi auzit ceva despre raportul Human Rights Watch sau înainte să se fi iscat vreun scandal asociat acestuia, *Novaia gazeta* încercase deja să găsească răspunsuri la aceste întrebări în New York, direct de la sediul general ONU. Am acţionat în centre foarte discrete de putere ale înaltei diplomaţii, mai precis în sala Consiliului de Securitate unde se elaborează aşa-zisa politică umanitară internaţională. Nu mai trebuie menţionat că reportera de la *Novaia gazeta* a fost escortată în această enclavă privilegiată, care este protejată de ochi iscoditori, şi prezentată „neoficial" persoanelor cuvenite. Sunt enorm de recunoscătoare persoanei care mi-a satisfăcut cererea, fiindcă ştia exact ce întrebări doream să pun, ca şi scopul real al vizitei mele la Consiliul de Securitate: de a descoperi ce putea face ONU pentru a soluţiona criza teribilă din Cecenia.

Concluzia mea, după ce am discutat zeci de căi pentru o rezolvare paşnică a conflictului cu sute de persoane din Cecenia – oameni simpli şi oameni aflaţi în funcţii oficiale, oameni din Groznîi, din sate, văi şi munţi –, este clară: ţinând seama de felul în care a evoluat situaţia până în prezent, este imposibil să putem face ceva fără un protectorat internaţional. Este imperativă implicarea terţilor. Este necesară o separare temporară a părţilor aflate în conflict, iar părţile acelea nu sunt, în niciun caz, luptătorii de gherilă şi trupele federale, aşa cum vrea să ne facă să credem propaganda oficială a Kremlinului. Conflictul este între federali şi populaţia civilă. Sunt necesare intervenţii pentru domolirea pe cât posibil a patimilor şi pentru progresul spre o destindere a poziţiilor.

Să revenim însă la ONU din Manhattan. Majoritatea diplomaţilor din Consiliul de Securitate ONU pe care i-am întrebat au fost de acord că ar fi practic imposibilă aprobarea unei rezoluţii. Consiliul de Securitate nu poate mandata trupele de menţinere a păcii fără să fi obţinut în prealabil acordul ambelor părţi aflate în conflict. În cazul acesta concret, populaţia civilă din Cecenia, care suferă zilnic de pe urma încălcărilor drepturilor omului, nu poate fi recunoscută, potrivit definiţiei ONU, ca o astfel de parte într-un conflict. De asemenea, nu se poate pune problema obţinerii acordului guvernului rus.

Există însă altă posibilitate pentru obţinerea unui mandat ONU de impunere a păcii, iar evenimentele din Irak şi Iugoslavia s-au derulat în conformitate cu acest protocol, ce ulterior a atras neplăceri majore pentru SUA,

care şi-a pierdut locul în Comisia ONU pentru Drepturile Omului. Diplomaţii din Consiliul de Securitate m-au asigurat că dacă am putea obţine analizarea crizei cecene în termenii impunerii păcii, n-ar mai fi necesară obţinerea acordului părţilor implicate în conflict.

Însă Irakul şi Iugoslavia nu sunt Rusia. Ele sunt doar membre ale ONU, pe când Rusia este membră permanentă a Consiliului de Securitate şi are drept de veto. Consiliul de Securitate ia o decizie în conformitate cu articolul 7 [care se referă la crimele împotriva umanităţii], ceea ce înseamnă că până nu vor fi introduse asemenea propuneri, rezultatul, după discuţii prelungite, va fi o concluzie dinainte ştiută, care depinde de punctul de vedere al guvernului rus. Majoritatea diplomaţilor mi-au declarat că nici nu se poate pune în discuţie impunerea păcii de către ONU în Cecenia. Singura cale de influenţare a situaţiei şi de găsire a unei ieşiri din impas ar fi fost intervenţia personală a secretarului-general ONU.

Ca atare, ne-am întors către Kofi Annan. Ne puteam pune speranţele în el? Pe atunci, la sfârşitul lunii aprilie, diplomaţii din Consiliul de Securitate întrevăzuseră deja turnura evenimentelor aşa cum le văzuserăm noi înşine în Moscova, în ultimele zile: ei simţiseră că secretarul-general Kofi Annan va ignora situaţia drepturilor omului în Cecenia şi, drept urmare, raportul Human Rights Watch. Diplomaţi de rang înalt care lucrau sub conducerea directă a lui Kofi Annan m-au asigurat că el nu vrea să se focalizeze actualmente asupra suferinţelor dintr-o zonă minusculă a planetei, care se găseşte pe teritoriul Federaţiei Ruse. La urma urmelor, şansele lui de a căpăta un al doilea mandat ca secretar-general sunt nule fără ajutorul Rusiei.

La ce conduce toată această acumulare de date? În viaţă există momente când toţi se îndepărtează de tine. Când situaţia se înrăutăţeşte, până şi prietenii apropiaţi fac un pas îndărăt. Descoperi că de fapt nu ai aliaţi, aşa încât trebuie să continui singur. Exact asta se întâmplă cu Cecenia: noi înşine trebuie să oprim războiul acesta. Nimeni nu ne va ajuta. Nu uitaţi: noi am mai trecut prin asemenea situaţii. Acordul tacit al comunităţii internaţionale de a nu pune sub semnul întrebării autenticitatea lagărului „model" de detenţie preventivă din Cernokozovo, Cecenia, care treptat a dobândit statutul unui fictiv sat al lui Potemkin pentru vizitele VIP-urilor internaţionale, a dus ulterior la evoluţii ruşinoase. Oamenii au început să nu mai fie închişi, ci pur şi simplu să dispară, mai întâi cu zecile, apoi cu sutele, după care trupurile le mai puteau fi găsite doar din întâmplare, îngropate în condiţii cumplite.

Chiar dacă Moscova ar ceda presiunilor exercitate de Human Rights Watch şi ar fi de acord să continue ancheta asupra gropii comune de la Dacinoie, aceasta ar avea tot soarta lui Cernokozovo. Indiferent cât de respingător ar suna, Dacinoie ar deveni o groapă comună model. Autorităţile statului ar găsi o cale de a se eschiva. Înainte să ne dăm seama, jurnalişti şi parlamentari străini vor fi transportaţi cu cârdul pentru a vizita Dacinoie. Acela ar fi rezultatul final al raportului pe care Human Rights Watch l-a elaborat cu intenţia de a exercita presiune asupra secretarului-general ONU. Trist, dar adevărat.

Ce se întâmplă între timp în Cecenia? În principiu, cam acelaşi lucru: un val de atrocităţi, minciuni şi teroare. Se zvoneşte că, pe 13 mai, în Urus Martan ar fi fost arestat Arbi Baraev – comandant şi ucigaş brutal –, care a fost eliberat în aceeaşi zi de către comandantul militar al raionului Urus Martan, cu invocarea unor ordine primite de la superiori. Pe 14 mai, tot în Urus Martan, un MLI fără semne specifice s-a oprit înaintea locuinţei familiei Bardukaev. În decursul unei razii de securitate în luna ianuarie, din casa respectivă fuseseră ridicaţi şase bărbaţi. Trei au fost eliberaţi la scurt timp după aceea, dar familia n-a mai ştiut nimic, aproape o jumătate de an, despre soarta celorlalţi. Ofiţerul care a coborât din vehicul a utilizat exact aceleaşi metode ca Arbi Baraev (vă reamintiţi capetele retezate ale inginerilor occidentali zăcând în zăpadă?) şi a arătat fotografii ale cadavrelor fraţilor Bardukaev rudelor lor, care le-au confirmat identitatea. Ofiţerul a cerut 1.500 de dolari pentru a dezvălui unde erau îngropate. Exact ca în cazul lui Adam Cimaev în Dacinoie. Atât doar că aici era vorba despre mai puţine trupuri, aşa că preţul a fost mai mic: nu 3.000 de dolari, ci doar 1.500.

ÎNSTRĂINAT DE EL ÎNSUŞI. MOTIVUL CENZURĂRII INTERVIULUI

21 mai 2001

Oamenii sunt rareori aşa cum ne convine. De altfel, ca viaţa însăşi. Ne dorim întruna să înlocuim realitatea prin ceea ce vrem să credem despre ea şi fie c-o vedem prin ochelari cu lentile roz, fie îi atribuim coarne şi coadă, în funcţie de înclinaţiile personale ale fiecăruia.

În prezent, Aslan Mashadov este o persoană virtuală. Nu este nici „realmente" într-un loc, dar nici nu este „complet absent" din locul respectiv. Societatea nu l-a văzut şi n-a auzit nimic despre el de multă vreme, aşa că atunci când preşedintele Icikeriei independente apare pe neaşteptate ca să declare ceva, majoritatea este rezervată. Mashadov de la sfârşitul lunii mai 2001 diferă mult de Mashadov de la începutul războiului, ca să nu mai amintesc de preşedintele Ceceniei din 1997–1998. Actualmente, el este un ofiţer vârstnic, epuizat, înghesuit într-un colţ, care înţelege multe, dar nu poate face mare lucru. Nu mai deţine toate informaţiile la vârfurile degetelor, iar concluziile lui sunt în general vagi. Încearcă să-şi păstreze locul în istoria poporul său, dar, din păcate, nu ştie cum să procedeze. S-a înstrăinat de fosta lui identitate.

Pe de altă parte, însă, acelaşi lucru se poate spune despre noi toţi, membrii societăţii care dorim ca informaţiile primite să fie obiective. Unii sunt decişi să-l apere pe Mashadov din prezent, alţii să-l acuze. Cei dintâi îl zugrăvesc în culori roz, pe când ceilalţi îl prezintă cu coarne înfricoşătoare; de fapt, ar trebui să-l asculte pur şi simplu şi să reţină tot ce spune, pentru a cunoaşte adevărata situaţie, pentru a înţelege ce gândesc cei din tabăra opusă şi cât de adânc este hăul dintre noi.

Aşa cum poate aţi bănuit, la *Novaia gazeta* a avut loc o controversă pornind de la întrebarea dacă interviul acesta ar putea sau ar trebui să fie publicat. Ceea ce doreau oamenii să creadă cântărea mai greu decât realitatea şi textul a fost emasculat. S-a susţinut, pe de o parte, că Mashadov nu-şi face niciun fel de favoruri în interviu, iar noi nu dorim să-i înrăutăţim situaţia, publicându-l.

Pe de altă parte, interviul a fost văzut atât de intervievator, cât şi de intervievat ca fiind provocator de necazuri, deoarece publicarea sa ar fi dus imediat la sancţiuni din partea autorităţilor statului pe temeiul acuzaţiei de îndemn la răzvrătire. Argumentul era că liderii Rusiei sunt atât de entuziasmaţi de propria lor propagandă diabolică, încât nu mai doresc să cunoască adevărata situaţie din Cecenia şi preferă să rămână la „Mashadov cu coarne" inventat chiar de propaganda lor.

S-a decis ca din interviu să fie tăiat paragraful următor. Îl oferim azi aici, separat de interviu, alături de comentarii care n-ar fi fost practice în contextul interviului în sine.

Nici cecenii şi nici liderii ceceni nu vor da vreodată ordinul, indiferent de beneficiile politice pe care l-ar putea aduce acesta, de a se trage în propriii lor cetăţeni. Contravine însuşi modului nostru de gândire, mai ales în propriul nostru sat, mai ales faţă de propriile noastre rude. Este genul de acţiune de care sunteţi capabili voi, în Rusia. Noi, nu. Ca pretext pentru agresiune militară sau pentru a eticheta pe cineva ca terorist, voi, în Rusia, puteţi ordona foarte calmi aruncarea în aer de blocuri de apartamente în care trăiesc şi locuiesc cetăţenii voştri sau săvârşirea de diverse acte de terorism în locuri aglomerate. Acestea sunt astfel programate, încât să aibă loc imediat înainte de deschiderea Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, sesiunilor Organizaţiei pentru Securitate şi Cooperare în Europa şi aşa mai departe. Cultura noastră se opune complet la aşa ceva. Preşedintele cecen nu poartă război împotriva propriului său popor şi nu poartă război nici împotriva femeilor şi copiilor din Rusia. Preşedintele Federaţiei Ruse este cel care recurge la asemenea acţiuni şi este satisfăcut de ele. Da, satisfăcut. Noi luptăm cu agresori, mercenari, soldaţi năimiţi, generalii voştri Şamanov [acuzat de crime de război] şi coloneii Budanov [violator şi ucigaş, susţinut de Şamanov, dar condamnat după o prelungită campanie de presă]. Aceia sunt oamenii cu care luptăm şi cu care vom continua să luptăm până îi vom distruge fără milă.

Ce este asta? Paranoie tipică de război? Pe Mashadov îl afectează profund acest aspect, lăsând la o parte orice altceva. Paragraful cenzurat subliniază însă doar natura tragică a unei situaţii în care, în cealaltă tabără conflictuală, federalii nu sunt mai puţin paranoici în hotărârea lor de a crede că Mashadov este întruparea diavolului. Ce se va întâmpla între timp cu cei prinşi între două focuri? Tragedia Ceceniei continuă şi, până nu vom înceta să mai mintim, toţi suntem complici în persecutarea nevinovaţilor.

[Urmează textul acceptat al interviului cu Aslan Mashadov:]

ASLAN MASHADOV: „ŞI NOI NE ÎNTREBĂM CUM SĂ DEPĂŞIM STAREA DE IMPAS"

28 mai 2001

Şchiopătând, ţara noastră intră în a treia vară consecutivă a celui de-al Doilea Război Cecen. De ambele părţi s-au consemnat mii de victime şi poate un milion de suflete zdrobite. De ce durează atât de mult războiul acesta? Chiar putem crede că o armată mare şi bine echipată continuă să urmărească o duzină de comandanţi prin micuţa Cecenie fără ca, din motive necunoscute, să-i poată prinde? Odată cu venirea primăverii, televiziunea îşi va reîncepe programul de îndoctrinare, explicând felul în care „camuflajele din frunze" sunt principalul obstacol pentru încheierea victorioasă a războiului. Ca ţară, este limpede că ne-am rătăcit.

Oferim acum punctul de vedere al celeilalte părţi: un interviu cu Aslan Mashadov, acordat într-un moment când toţi înalţii funcţionari moscoviţi susţin că el este imposibil de găsit, ba chiar un interviu care s-a desfăşurat în zona unde „totul este sub control". Altfel spus, în mijlocul poziţiilor fortificate ale trupelor federale.

Ce credeţi că va urma? Cum se poate pune capăt războiului?

Şi noi ne punem aceleaşi întrebări. Încotro ne îndreptăm? Cum ieşim din actuala stare de impas? La urma urmelor, şi noi recunoaştem că suntem într-un impas şi că războiul nu-i decât un măcel reciproc, inutil şi prostesc – omoruri înfăptuite cu o brutalitate ieşită din comun şi alimentate de o ură incredibilă.

Nu are rost să încercăm să pretindem că operaţiunea militară s-a încheiat, cu atât mai puţin că s-ar fi încheiat cu succes şi că acum FSB-ul condus de Patruşev va trece la prinderea teroriştilor. Astfel de afirmaţii nu pot stârni decât râsul. Rezultatul operaţiunii militare este schimbarea mareşalului Sergheev, ministrul rus al apărării. Învingătorii nu sunt destituiţi, ci promovaţi.

Rusia a pierdut războiul. Lucrul acesta este clar până şi pentru beligeranţii din Kremlin şi pentru conducătorii Rusiei. Nu a avut loc războiul-fulger victorios pe care generalii i l-au promis lui Puţin. Armata rusă este epuizată, demoralizată şi pe cale de dezintegrare.

Eu am purtat vreme de 25 de ani uniforma de militar. Am servit în armata sovietică, am ajutat la ridicarea capacității ei de luptă, am fost mândru de ea şi i-am dedicat tot sufletul meu. Mă întreb şi eu de unde au apărut toți psihopații de Kvaşnin [general, şeful statului-major al armatei ruse] şi Budanov în armata asta – de care, cândva, toți eram mândri. De unde au apărut criminalii care servesc în ea? Din lagărele de muncă? Sunt mercenari? Sunt jefuitori?

Dumneavoastră de unde credeți că au apărut?

Maşina aceasta militară enormă nu se mai află acum sub controlul generalilor ei. Ce trebuie făcut atunci? Moscova a început să flirteze deopotrivă cu comandanții ceceni „buni" şi „răi", şi vorbeşte deschis despre cei care sunt şi cei care nu sunt pregătiți să poarte negocieri. Recrutează în armată marionete şi trădători ai țării lor.

Din experiența ultimului război cecen, ştim că aceasta este o fundătură. Mai ții minte incidentul cu Gerishanov, fostul ministru al securității statului? Oricine, indiferent cât de faimos ar fi, ofițer superior de stat-major sau de teren, constată că statutul i se transformă în cel de trădător, dacă a trecut dincolo de linia acceptată. A trecut-o azi şi mâine descoperă că nu-i urmat de nimeni, că a rămas pe cont propriu. Când se întâmplă aşa, trădătorul nu mai este util nimănui. Nici nouă, nici oponenților noştri.

Cum priviți posibilitatea negocierilor de pace care se desfăşoară între federali şi comandantul Gelaev? Ştiți probabil că, recent, federalii au făcut publicitate acestor negocieri. Reprezentantul preşedinției, Victor Kazanțev, a făcut şi o declarație în această privință.

Gelaev ai zis? Ce-i cu el? Oricine, inclusiv Gelaev, care păşeşte dincolo de linia acceptată trebuie să se aştepte la aceeaşi soartă pe care a avut-o Gerishanov. Pentru partea cecenă este destul de clar că războiul trebuie oprit. Cecenii n-au nevoie de el – în principal, civilii sunt cei ucişi –, dar, în acelaşi timp, noi înțelegem ce-i aşteaptă pe oamenii noştri dacă nu insistăm, dacă cedăm, dacă suntem aduşi în genunchi. Un general rus, nu-i țin minte numele, a spus: „Trebuie să-i distrugem pe toți, până la copiii de cinci ani, apoi să-i încercuim cu sârmă ghimpată şi să-i reeducăm." I-am auzit pe alții spunând: „Ar trebui să-i trecem pe toți prin punctele de filtrare, pe cei între zece şi şaizeci de ani." Altfel spus, să le rupă coastele şi să-i schilodească pe toți. Până şi „intelectualii" au declarat: „Trebuie să construim un Mare Zid Chinezesc în lungul autostrăzii Baku."

Asta este soarta care-l aşteaptă pe poporul meu. Să ne ferească Dumnezeu să fim învinşi! Pentru a ne salva poporul de la genocid, unica opţiune este să ne apărăm. Doar asta. Şi ne vom apăra.

Care credeţi că este inamicul principal al negocierilor dintre dumneavoastră şi federali? De fapt, sunt posibile negocieri? Ce ar putea aduce ele?

Reprezentanţii mei îi contactează cu regularitate pe liderii ruşi, pe înalţii funcţionari, şi le spun: „Au fost destule lupte. Este momentul să ne aşezăm la masa negocierilor." Şi imediat îi auzim pe triumfalişti zbierând: „Ce vreţi să ziceţi prin «negocieri»?! Negocierile înseamnă moartea noastră politică! Cum le-am putea explica poporului nostru?" şi aşa mai departe.

Atunci, reprezentanţii mei spun: „Totuşi, războiul trebuie oprit. Nu vă daţi seama de asta?" Şi ei răspund: „Da, războiul trebuie oprit." Iar următoarea întrebare este: „Dar cum?"

...După cum văd eu lucrurile, principala problemă este faptul că la Kremlin nu există nicio oficialitate cu care să putem discuta rezonabil şi calm. Nici chiar despre interesele Rusiei, despre aspectele de care va beneficia în primul rând Rusia. Trebuie să înţelegeţi că acolo nu există nimeni cu care să se poată negocia!

Credeţi, totuşi, că negocierile sunt posibile? Sau trenul a plecat deja din gară şi de-acum nu mai există altă cale decât să luptaţi între voi până la sfârşitul dureros?

Negocierile sunt atât posibile, cât şi inevitabile. Războaiele iau sfârşit doar prin negocieri şi sunt convins că şi războiul acesta se va încheia în acelaşi mod. Propunerile noastre pentru un acord de pace sunt clare pentru toţi: să ne aşezăm la masa negocierilor fără să avem niciun fel de pre-condiţii şi acolo să decidem ce trebuie făcut în continuare, cum să îmbunătăţim relaţiile. Cred că este crucial să ne fundamentăm relaţiile mutuale pe baza tratatului de pace semnat pe 12 mai 1997. Punctul 2 din tratatul acela stipulează: „Relaţiile mutuale dintre Federaţia Rusă şi Republica Cecenă vor fi clădite pe normele universale şi principiile legislaţiei internaţionale". Aceea este cerinţa cea mai importantă. Lipsa de claritate în privinţa relaţiilor mutuale este cauza şi pretextul pentru provocări şi războaie.

Asta defineşte şi felul în care abordez eu presupusele negocieri şi contacte cu Nemţov [liderul partidului Uniunea Forţelor de Dreapta]. Nu ştiu

nimic despre aşa ceva. Nu am dat nimănui niciun fel de autorizaţie pentru aşa ceva, din simplul motiv că nu poţi desfăşura negocieri cu Nemţov dacă el vrea să construiască un Mare Zid Chinezesc în lungul autostrăzii Baku.

Ce ştiţi despre cauzele mult-mediatizatei asasinări a lui Adam Deniev în Avturi? De la începutul primăverii acestea, Deniev s-a autorecomandat ca fiind adjunctul lui Ahmat-Hadji Kadîrov, dar după moartea sa, nici chiar departamentul de personal al Administraţiei cecene nu a putut găsi documente referitoare la numirea sa.

Habar n-am al cui adjunct a fost Deniev. Nu ne interesează aspectul acesta. Prima posibilitate care îmi vine în minte este aceea că, înţelegând că războiul este deja pierdut, serviciile de informaţii ruse îi lichidează pe martorii nedoriţi, aşa cum s-a întâmplat în ultimul război.

Altă posibilitate: Deniev avea 11 duşmani la sânge numai în satul său natal, Avturi. Era foarte posibil ca indivizii aceia să încerce să se răzbune pe el în orice moment.

Partea cecenă n-ar fi avut ceva concret de câştigat de pe urma morţii sale, deşi serviciile noastre de informaţii îl decretaseră trădător, iar pentru asta ar fi fost adus cândva în faţa unui tribunal *sharia*, potrivit Codului penal al Republicii Cecene.

Nu văd niciun rost în a-i împuşca din umbră pe aceşti oameni ori din a întreprinde atacuri teroriste împotriva lor. Cât despre dimensiunea financiară, despre care Kremlinul a făcut mare caz, eu nu ştiu ca Deniev să fi împiedicat resurse financiare să ajungă în tabăra noastră.

O altă acuzaţie recentă îndreptată împotriva dumneavoastră este că aţi fi fost implicat în uciderea brutală a unui păstor şi a trei ajutoare pe 17 aprilie, în satul dumneavoastră natal Alleroi, în raionul Kurcealoi.

Agenţii operativi ne-au informat într-adevăr că o patrulă de recunoaştere din trupele ruseşti a ucis cu brutalitate un păstor şi pe cele trei ajutoare ale sale în plină zi, pe 17 aprilie 2001, în Alleroi. Ei au fost omorâţi între orele 12:00 şi 16:00, lângă râpa în care le-au fost descoperite trupurile, iar în noroi existau o mulţime de urme lăsate de bocancii şi cizmele de cauciuc ale soldaţilor. Se pare că, înainte să fi fost împuşcaţi, cecenii au fost siliţi să se întindă cu faţa în jos pe pământ, iar după aceea au mai fost împuşcaţi o dată în cap.

Numele victimelor sunt Hogeahmed Alsultanov, păstor, în vârstă de 44 de ani, fratele lui Saidahmet Alsultanov, care a fost bodyguard al

preşedintelui Ceceniei, asasinat în 1998; Islam, fiul lui Hogeahmed; şi doi nepoţi, Şamhan şi Şahid Umarhagiev.

Investigaţia noastră preliminară a determinat că, în după-amiaza zilei de 17 aprilie, cumnatul mai vârstnic al lui Kadîrov a organizat o petrecere de mutare în casă nouă, la care a participat Kadîrov însuşi, însoţit de numeroşi bodyguarzi. La periferia de sud-est şi nord-est a satului au fost observate patrule ruseşti de recunoaştere şi bănuim că cea care i-a împuşcat pe păstori făcea parte din ele.

MARTORUL ACUZĂRII DEVINE MARTORUL APĂRĂRII. CAZUL ZAKAEV: CEA MAI RECENTĂ SENZAŢIE ÎNTR-UN TRIBUNAL LONDONEZ

28 iulie 2003

În dimineaţa zilei de 24 iulie 2003, puţine persoane se găseau în Sala 3 a Tribunalului de pe strada Bow din Londra. Deşi se reluau audierile în cazul „Guvernul Federaţiei Ruse vs. Ahmed Zakaev", partea rusă indicase deja că ziua respectivă va fi de prea puţin interes, aşa cum proceda de fiecare dată când urma contrainterogatoriul unui martor în apărarea lui Zakaev. De data aceasta, se observa o lipsă considerabilă a membrilor procuraturii ruse, care de obicei privesc cu mult entuziasm orice deplasare la Londra. Serghei Fridinski, procurorul-adjunct al Districtului Federal Sudic, însărcinat cu extrădarea reprezentantului special al lui Mashadov, decisese să nu vină. Igor Mednik, anchetator din procuratura Districtului Federal Sudic, şi omul al doilea în cazul Zakaev, decisese, de asemenea, să-i ignore pe martorii aduşi de Zakaev în apărarea sa.

O alegere lipsită de înţelepciune. Mednik şi Fridinski ar fi fost surprinşi să descopere că un martor al acuzării, o presupusă victimă a lui Zakaev, a apărut înaintea judecătorului Timothy Workman ca martor în apărarea lui Zakaev. În materialele trimise de la Moscova şi pregătite de anchetatorul Mednik, Duk-Vaha Duşuev figura ca fost bodyguard al lui Zakaev, care, în decembrie 2002, declarase sub jurământ că în luna ianuarie 1996, la ordinul lui Zakaev, ceilalţi bodyguarzi ai săi luaseră ostatici doi preoţi ortodocşi, aflaţi în Cecenia într-o misiune de menţinere a păcii, în scopul obţinerii răscumpărării. Respectivii erau părintele Anatoli Cistusov, care ulterior a decedat în

captivitate, şi părintele Sergius Jigulin, cu numele monastic părintele Filip, care depusese deja mărturie în faţa Curţii.

Date generale

Ahmed Zakaev, născut în 1959 în Kazahstan, absolvent al secţiei de Coregrafie a Colegiului Cultural din Groznîi şi al Institutului Naţional de Artă din Voronej. Între anii 1981–1990, actor la Teatrul Dramatic Hanpaşa Nuradilov din Groznîi.

Din 1991, preşedinte al Sindicatului Actorilor de Teatru din Cecenia şi membru al consiliului de administraţie al Sindicatului Actorilor de Teatru din Rusia.

Din 1994, ministrul culturii în Cecenia.

Din 1995, de la începutul Primului Război Cecen, comandant al frontului Urus Martan. Ulterior, general de brigadă, consilier al preşedintelui Icikeriei pentru securitate naţională, membru al delegaţiei care a pregătit acordul de la Hasaviurt [care a pus capăt Primului Război Cecen în 1996].

În 1997 a candidat la preşedinţia Ceceniei.

Din 1998, viceprim-ministru. De la începutul celui de-al Doilea Război Cecen, comandant al unei brigăzi de operaţiuni speciale.

În martie 2000 a fost rănit şi evacuat din Cecenia.

Din 2001, reprezentant special al preşedintelui Aslan Mashadov.

Procuratura Generală a Federaţiei Ruse a adresat Interpolului cererea de extrădare a lui Zakaev, ceea ce a dus la arestarea acestuia pentru prima dată pe 30 octombrie 2002, în Copenhaga. Pe 3 decembrie 2002, a fost eliberat de tribunalul danez, care a refuzat extrădarea pe temeiul probelor insuficiente. Pe 5 decembrie 2002, Zakaev a sosit în Londra, unde a fost din nou arestat pe aeroportul Heathrow, pentru a fi eliberat pe cauţiune după trei ore. După sesiunile procedurale preliminare, audierile cazului au început în Tribunalul de pe strada londoneză Bow, pe 9 iunie 2003.

* * *

Un cecen scund a avansat către boxa martorilor aflată în dreapta judecătorului. Picioarele îi erau nefiresc de ţepene şi-şi silea tălpile recalcitrante să înainteze, străduindu-se să nu privească spre nimeni şi să ascundă pe cât putea dificultatea pe care o avea la mers. Era Duk-Vaha Duşuev. Deşi ne

găseam în Londra, al Doilea Război Cecen m-a învățat să recunosc problema imediat: Duk-Vaha umbla exact așa cum fac mulți alți bărbați ceceni care au supraviețuit „operațiunii antiteroriste", dar au rămas cu oasele membrelor prost sudate după ce le-au fost fracturate.

– Pe ce trebuie să jur? l-a întrebat martorul pe translator, întinzându-se către pupitru, iar zâmbetul lui nu a părut real, ci mai degrabă o mască. Pe Biblie sau pe Coran?

– Cum doriți.

După ce a jurat, Duk-Vaha a spus că s-a născut în 1968, deci avea numai 35 de ani, deși arăta ca și cum s-ar fi apropiat de 50.

Avocatul pledant Edward Fitzgerald, consilier regal (QC), a început contrainterogatoriul în apărarea lui Zakaev:

– Ați depus mărturie împotriva domnului Zakaev pe 2 decembrie 2002?

– Da.

– Aceasta este mărturia?

Lui Duk-Vaha i s-au arătat materialele trimise la Londra de Procuratura Generală și el a confirmat că aceea era înregistrarea interogatoriului care îi fusese luat în Groznîi de către consilierul juridic stagiar Konstantin Krivorotov, anchetator al Cazurilor Foarte Grave al procuraturii cecene. Iată declarația respectivă:

„Cam prin luna octombrie 1996, am aflat că ar fi posibil să devin bodyguard în Ministerul Culturii Republicii Cecene. Timp de patru luni am lucrat în schimburi, păzind clădirea Ministerului Culturii. Cam prin luna februarie 1997, (nume șters) m-a invitat să lucrez ca bodyguard al lui Zakaev. Am fost de acord și din februarie 1997 până în februarie 2000 am fost practic tot timpul lângă Zakaev. La una dintre vizitele lui în Urus Martan, am fost însărcinat să-l însoțesc împreună cu (nume șters). Chiar înainte de aceasta, observasem un lanț din metal alb purtat de (nume șters) pe pantaloni. L-am întrebat de unde avea lanțul acela, la care (nume șters) mi-a răspuns că-l luase de la un preot ortodox care avusese pe el o cruce ortodoxă. (Nume șters) mi-a spus că în anul 1995 în Urus Martan sosiseră doi preoți pentru a negocia eliberarea de soldații ruși. Zakaev ordonase răpirea preoților, în scopul obținerii unei răscumpărări de 500.000 de dolari, pentru a finanța achiziția de arme și echipamente pentru luptătorii de gherilă.

Executând ordinul, (nume șters) a recrutat cinci-șase dintre bodyguarzii lui Zakaev ca să participe la răpire. Pentru implementarea cu succes a planului, (nume șters) însuși și-a schimbat hainele și și-a îmbrăcat subor-

donații în uniforme de milițieni. L-am întrebat pe (nume șters) cine putea plăti o sumă așa de mare pentru eliberarea preoților, la care mi s-a răspuns că papa era pregătit să plătească 1 milion de dolari și că 500.000 de dolari fuseseră promiși de patriarhul [ortodox rus] Aleksei al II-lea. Din relatarea lui am înțeles că Zakaev nu izbutise să obțină răscumpărarea. De la începutul operațiunii antiteroriste, adică din 1999, Zakaev conducea așa-numitul Front Cernorecie, care se împotrivea cu arma în mână trupelor Federației Ruse care se apropiau de Groznîi. În perioada aceea am fost permanent lângă Zakaev. Ne-am opus trupelor ruseşti până în februarie 2000, când ne-am retras în masă din Groznîi. La momentul respectiv, Zakaev era paralizat. Acolo l-am văzut pentru ultima dată."

– Da, aceasta este mărturia mea.

– Ați spus atunci că domnul Zakaev a dat ordine să fie răpiți doi preoți?

– Da, așa am zis.

– Este adevărat?

– Nu, nu este adevărat.

– Atunci de ce ați făcut-o?

– Am fost silit.

– De ce? Ce s-a întâmplat?

– Eu trăiam în Groznîi. Prin noiembrie 2002, am fost oprit împreună cu un camarad la un punct de verificare. Ne-am prezentat documentele. În apropiere staționau două vehicule militare blindate. Bărbați înarmați și cu cagule au sărit din ele și, fără să ne explice nimic, ne-au pus cătușe la mâini, ne-au tras saci peste capete și ne-au aruncat în mașini. Un soldat s-a așezat pe mine, apoi vehiculul a pornit. Am mers 20–25 de minute.

– Unde ați fost dus?

– Nu știu exact, dar cred că în Hankala. Acolo am fost apucat de brațe și târât cam 30 de metri. Mi s-a spus să ridic picioarele, apoi am fost aruncat într-o groapă peste care a fost coborât un capac din metal. Am fost ținut acolo șase zile.

– În acest timp ați fost interogat?

– Da, zilnic.

– De către cine?

– Nu știu exact – tot timpul am fost legat la ochi – , dar erau ruși. Apoi am descoperit că erau din FSB. Am fost scos din groapă și dus într-o clădire. La primul interogatoriu, am fost avertizat că nu trebuie să folosesc cuvintele „nu știu" sau „nu", deoarece voi fi omorât pe loc.

– Ştiau că aţi avut legături cu Zakaev?

– Da. Mi-au cerut să le spun cum am luptat cu Zakaev în Daghestan şi în batalionul *jamaat* musulman pe care-l comanda Zakaev. „Aţi decapitat soldaţi ruşi!" Când am spus că nu era adevărat, mi-au replicat: „Ce contează?" Şi au început tortura.

– Cum aţi fost torturat?

– Cu curent electric: am fost, de asemenea, lovit cu picioarele şi probabil cu bastonul de cauciuc. Nu puteam să văd ce foloseau. La un interogatoriu m-au întrebat dacă ştiam numărul de telefon al lui Zakaev. Le-am spus că nu. La momentul acela, Zakaev era deja arestat în Danemarca. Mi-au spus că aveau echipamente telefonice şi numărul de telefon. M-au legat de scaun, mi-au ataşat ceva de picioare, unul dintre ei a format un număr de telefon, zicând că-l apela pe amicul meu din Copenhaga, şi au pornit curentul electric. Asta se petrecea zilnic. După ce terminau interogatoriul, mă aruncau înapoi în groapă şi acolo am stat tot timpul.

– În luna noiembrie?

– Da, era deja iarnă. Era frig. Groapa era prea mică pentru a sta în picioare. Stăteai cu capul lipit de capacul din metal şi nu puteai nici să te aşezi – fiindcă era apă pe fundul gropii. În cele din urmă, le-am spus că voi face orice doresc. Nu mai puteam rezista torturii. Trebuie să mă înţelegeţi, sunt om. Vă rog să mă-nţelegeţi.

În sala de tribunal s-a lăsat o tăcere şocată. Nimeni nu clintea. Judecătorul nu mai răsfoia hârtiile din faţa sa, ci, ca toţi ceilalţi, îl privea direct pe Duk-Vaha. Oare îl credea?

– Mi-au cerut să semnez o declaraţie că Zakaev le ordonase bodyguarzilor lui să răpească preoţi. Le-am spus: „Nu-l ştiam pe Zakaev pe atunci şi nu ştiu ce a făcut pe atunci." Ei au zis: „Nu contează. Ştim noi. Tu nu trebuie decât să semnezi." M-au avertizat că „te vom jupui de viu" dacă mă voi gândi vreodată să-mi retractez declaraţia. Apoi m-au dus la sediul general cecen al FSB-ului din Groznîi, în centru. Acolo, mi-au scos pentru prima dată căţuşele şi legătura de pe ochi. Am semnat ce mi-au dat.

– Inclusiv afirmaţia despre papă?

– Da.

– În timp ce semnaţi, eraţi filmat cu o videocameră?

– Mi-au spus dinainte să învăţ pe dinafară textul pe care mi l-au dat să-l semnez. M-au avertizat să nu ezit în faţa videocamerei când începeau să-mi pună întrebări. Trebuia să mă prefac că răspund. M-au dus într-o odaie în

care erau şapte-opt soldaţi şi doi civili. Un civil mi s-a prezentat, spunând că era de la postul de televiziune NTV, de la emisiunea *Strict secret*.

– Toate acestea s-au petrecut în clădirea FSB-ului din Groznîi?

– Da.

– Unde aţi fost dus după înregistrare?

– La închisoarea din Groznîi, dar mai întâi la tribunal. Eram într-o stare foarte proastă, bătut, plin de vânătăi, dar judecătorul (în tribunalul din sectorul Staropromislovski) nu m-a întrebat nimic, ci m-a condamnat la 10 zile de arest, pentru ca să mi se vindece rănile. După aceea m-au dus la închisoare, dar acolo n-am fost acceptat, fiindcă le-a fost teamă că voi muri şi vor fi traşi la răspundere. M-au dus în seara aceea la altă închisoare, care m-a acceptat şi am rămas acolo două luni.

–Aţi ştiut că mărturia dumneavoastră împotriva lui Zakaev fusese televizată?

– Da, gardienii de la închisoare mi-au spus că fusese transmisă pe toate posturile. După două luni, am fost readus în sala de tribunal. Acolo era un membru al FSB-ului, un cecen pe care îl cunoşteam, fiindcă fusesem colegi de şcoală. El m-a prevenit: „Ştii de ce te eliberează acum? Ca să te poată omorî şi să dea vina pe Zakaev. Vor susţine că el îi ucide pe cei care depun mărturie împotriva lui. Dacă vrei să trăieşti, pleacă imediat din Groznîi." Aşa am şi făcut.

Judecătorul britanic s-a priceput de minune să-şi ascundă gândurile. Din partea judecătorilor nu se aşteaptă să spună prea multe, doar „da", „nu" şi, posibil, „Domnule Zakaev, următoarea înfăţişare va fi pe data de... Dacă nu veţi fi aici la ora 10:00, veţi fi arestat." Totuşi, tradiţionala rezervă britanică a fost afectată de această dezvăluire legată de justiţia rusă. Judecătorul a fost într-atât de mişcat, încât a comentat:

– Este o situaţie cu totul extraordinară, o răsturnare spectaculoasă a evenimentelor.

A solicitat apoi răspunsuri imediate la mai multe întrebări esenţiale. De pildă, care era motivul pentru care Procuratura Generală a Rusiei asigurase tribunalul britanic că martorul Duşuev trebuia protejat de Zakaev şi de aceea îi ştersese numele din actele de solicitare a extrădării ce fuseseră trimise în Marea Britanie, pe când, de fapt, Duşuev era în închisoare şi, astfel, în mâinile celor care făcuseră respectivele afirmaţii? Procuratura a indus în mod deliberat în eroare tribunalul? Judecătorul era revoltat.

Inducerea în eroare a tribunalului reprezintă o încălcare gravă a conduitei în Marea Britanie. Potrivit sistemului judiciar, Zakaev are avocaţi care-l apără, iar Procuratura Generală are avocaţi care susţin cererea de extrădare. Aceştia sunt numiţi de Serviciul de Procuratură al Coroanei (CPS – „Crown Prosecution Service"– *n. red.*), care colaborează cu Procuratura Generală. Dacă se constată că a existat o tentativă deliberată de producere a unei erori judiciare, pe care avocaţii Serviciului de Procuratură al Coroanei nu au sesizat-o, întrucât s-au bizuit în mod nejustificat pe cuvântul colegilor lor ruşi, CPS se va confrunta cu o anchetă disciplinară şi penalizări. Ar fi o lovitură serioasă pentru reputaţia avocaţilor respectivi, pe care domeniul lor profesional n-o va uita, o pată pentru toată cariera lor. Marea Britanie nu tolerează asemenea jocuri.

Avocaţii Serviciului de Procuratură al Coroanei au fost de asemenea şocaţi. Ei s-au văzut puşi în situaţia de a-şi apăra propria reputaţie, care era contestată. Tribunalul a discutat apoi despre această mostră de justiţie a Kremlinului, precum şi faptul că o asemenea situaţie nu fusese auzită nici chiar în epoca stalinistă a proceselor. Stingheriţi, avocaţii i-au cerut judecătorului o amânare până pe 8 septembrie, repetând:

– Acuzaţiile acestea sunt foarte serioase. Nu suntem pregătiţi... Nu putem face niciun comentariu astăzi...

Judecătorul a insistat însă pentru un răspuns „azi, fără eschivări" şi le-a acordat numai două ore pentru a contacta Moscova (probabil pe Fridinski). După ce avea să audă răspunsurile, judecătorul Workman urma să decidă în ce fel va continua procesul.

Două ore s-au dovedit insuficiente şi judecătorul a cedat, acceptând să acorde Procuraturii Generale termenul de 1 septembrie pentru a oferi explicaţii în scris, şi a anunţat că procesul se va relua pe 8 septembrie. A adăugat, fără echivoc, că audierile nu vor dura mai mult de patru-cinci zile, după care se va retrage pentru a reflecta asupra verdictului.

Care este semnificaţia episodului la care tocmai am asistat? Am încercat să infiltrăm în Europa practica noastră judiciară coruptă, de măsluire a cazurilor oricând şi oricum decretează autorităţile statului, şi ne-a fost tras covorul de sub picioare.

Statul rus n-a reuşit manevra aceasta în Marea Britanie. I-ar fi fost imposibil, deoarece britanicii nu au niciun motiv să se lase infectaţi de virusul nostru. Cine îi poate învinovăţi? Ce se poate însă spune despre noi, cetăţenii Rusiei, cu gangsterii noştri care aplică legea, dar care sunt aliniaţi împotriva

noastră? Britanicii vor supraviețui invaziei noastre. Ei vor consemna însă în scris, pentru posteritate, cu ce fel de indivizi au de-a face în sistemul juridic rusesc şi, desigur, nu-l vor extrăda pe Zakaev.

Dar noi? Noi, cetățenii, trebuie să ne facem auziți, nu să ne mulțumim să rămânem cu capetele plecate. Dacă nu vă simțiți motivați să-l apărați pe Zakaev, atunci ridicați-vă cel puțin în propria voastră apărare. Sistemul statului reprezintă o amenințare mortală. Oricine poate fi torturat. Acestea sunt acte teroriste săvârşite de regim împotriva noastră, a tuturor.

CECENIA–LONDRA: ALTĂ MINUNE ÎN CAZUL ZAKAEV

11 septembrie 2003

În Londra, la Curtea Magistraților de pe strada Bow, la audierile legate de extrădarea în Rusia a lui Ahmed Zakaev, care s-au reluat pe 8 septembrie, au continuat minunile de aflare a adevărului despre războiul cecen prin intermediul legii. Interesul nostru se datorează faptului că este o situație pe care o întâlnim foarte rar în Rusia. Cu această ocazie, domnului judecător Timothy Workman i-au fost prezentate informații despre cleştele în care procuratura rusă şi alte instituții federale însărcinate cu aplicarea legii țin administrarea justiției în Cecenia şi despre motivul pentru care, ca rezultat, am fost nevoiți să recurgem la sistemul juridic britanic.

Le reamintim cititorilor noştri că principalul eveniment din audierea anterioară în cazul Zakaev, pe 24 iulie, a fost interogatoriul încrucişat al lui Duk-Vaha Duşuev, în vârstă de 35 de ani, fost rezident în Groznîi. Acesta era amintit în documentele Procuraturii Generale a Rusiei ca martor al acuzării, dar, în tribunalul londonez, sub stare de jurământ, şi-a început declarația ca martor al apărării, relatând cum în noiembrie–decembrie 2002 a fost torturat în Cecenia de membri ai FSB, care i-au cerut să depună mărturie falsă împotriva lui Zakaev, ceea ce el a acceptat. Direcția aceasta de desfăşurare a evenimentelor a cunoscut o întorsătură nouă şi senzațională pe 8–9 septembrie.

S-a dovedit că însuşi anchetatorul Konstantin Krivorotov fusese „zombificat" de Codul de procedură penală rus. Indiferent ce a fost întrebat în tribunalul de pe strada Bow, chiar dacă întrebarea respectivă fusese specifică şi necesita ca răspuns doar „da" sau „nu", consilierul juridic stagiar Konstantin Krivorotov, anchetator al procuraturii cecene pentru cazurile foarte

grave, a răspuns cu o lungă prelegere despre Codul de procedură penală, explicând cât de înțelept şi benign era, ce binecuvântări le aducea celor arestați şi supuşi anchetei, şi ce oportunități uriaşe le oferea anchetatorilor de a-i trata cu omenie pe suspecți.

Însă... nimic la subiect. Încercările de a-i opri pledoaria despre binefacerile legislației ruseşti au fost inutile. S-a iritat, a cerut să nu fie întrerupt, ba chiar a clătinat amenințător din deget spre politicoşii avocați britanici.

Poate că vă întrebați de ce a procedat aşa? Foarte simplu. Anchetatorul Krivorotov avea o misiune precisă. El fusese adus aici pentru a deruta şi a abate cazul de la detalii, fiindcă detaliile relatate de Duk-Vaha Duşuev erau potențial fatale pentru extrădare.

S-o luăm însă pe rând. Krivorotov, susținătorul înfocat al Codului de procedură penală, a ajuns în Londra doar ca urmare a depoziției lui Duşuev. La sfârşitul lunii noiembrie 2002, după ce, solicitând extrădarea lui Zakaev din Danemarca, Procuratura Generală a Rusiei a expediat o documentație de susținere neconvingătoare din punct de vedere legal şi Zakaev a fost eliberat, Duşuev a fost oprit la un punct de control din Groznîi şi transportat, legat la ochi, în Hankala. După ce a fost torturat, i s-a oferit posibilitatea de a-şi salva viața în schimbul depunerii de mărturii mincinoase împotriva lui Zakaev şi a fost dus în clădirea FSB de pe strada Garajnaia din Groznîi, vecină cu procuratura. Anchetatorul Krivorotov a scris câteva declarații, iar lui Duşuev i s-a cerut să le semneze. O echipă a televiziunii a fost chemată în clădirea FSB-ului pentru a înregistra „mărturia voluntară a unui bodyguard al lui Zakaev", care a fost după aceea difuzată pe postul de televiziune NTV. Duşuev a fost ținut în închisoare vreme de două luni pentru o acuzație de rutină în Cecenia – „membru al unui grup ilegal înarmat" –, dar acuzația respectivă a fost retrasă pe temeiul mărturiei pe care o depusese şi a fost eliberat. Duşuev a părăsit Cecenia chiar în aceeaşi zi şi a trecut prin mai multe țări, înainte de a decide să-i caute pe avocații lui Zakaev şi să recunoască ce făcuse. Acelea fuseseră evenimentele care-l aduseseră pe el, şi drept urmare pe Krivorotov, în fața judecătorului Workman.

– Spuneți-mi, domnule Krivorotov, este posibil ca domnul Duşuev să fi putut reclama orice maltratări pe care le-ar fi suferit în decursul anchetei? Mă refer la perioada anterioară acestei audieri din Londra?

James Lewis, unul dintre avocații anchetatorului Krivorotov, pune o întrebare care i se pare importantă. Domnul Lewis face parte din Serviciul de Procuratură al Coroanei Britanice, care susține (aşa se procedează în Marea

Britanie) solicitarea de extrădare a lui Ahmed Zakaev formulată de Procuratura Generală a Rusiei.

– Există o procedură clară, rosteşte Krivorotov păstrându-se cu fermitate în domeniul său teoretic. Duşuev a beneficiat de mai multe oportunităţi pentru a reclama că împotriva sa au fost utilizate metode inacceptabile – prima dintre ele a fost cu ocazia anchetei preliminare, pe care am întreprins-o chiar eu. Codul de procedură penală...

Tribunalul este în pragul disperării. Doar Serghei Fridinski, procurorul-adjunct al Districtului Federal Sudic, care a jurat în mod public că-l va readuce pe Zakaev în Rusia, pare încântat. Astăzi este prezent în Londra şi zâmbeşte satisfăcut pe sub mustaţă când Krivorotov revine prompt la subiectul său favorit.

– Care au fost acuzaţiile pe care i le-aţi adus lui Duşuev?

Cel care pune acum întrebările este Edward Fitzgerald, avocatul lui Zakaev. Abordarea lui este ocolită şi nu este limpede motivul pentru care l-ar interesa acest detaliu.

– Era ilegal să fie bodyguardul lui Zakaev? La urma urmelor, guvernul din care făcea parte Zakaev fusese recunoscut de preşedintele Elţîn.

– Este o noutate pentru mine faptul că guvernul lui Mashadov a fost recunoscut de preşedinte.

Anchetatorul Krivorotov răspunde pentru prima dată cu sinceritate. A fost realmente luat prin surprindere. Îşi recapătă totuşi iute aplombul.

– Constituţia rusă nu stipulează că ministrul unui republici autoproclamate poate avea un bodyguard înarmat. La momentul respectiv, Duşuev purta ilegal armă. Începând cu anul 1999, Duşuev a făcut parte dintr-un grup ilegal înarmat, Frontul Cernorecie. Acelea au fost acuzaţiile ce i-au fost aduse.

– Cu alte cuvinte, oricine s-a împotrivit trupelor ruse în 1999 era acuzat de un delict penal?

– Bineînţeles. Krivorotov strânge din umeri, priveşte inexpresiv către Fridinski şi latră frazele pe care le-a memorat: Orice persoană care se opune armatei federale se face vinovat de o acţiune care periclitează societatea. În conformitate cu Codul penal.

Audierea continuă în felul acesta, revenind inexorabil la întrebarea centrală la care Rusia nu are răspuns: ce s-a întâmplat de fapt şi ce continuă să se întâmple în Cecenia din punct de vedere legal? Cine opune rezistenţă acolo împotriva cui şi de ce? Şi cum poate fi soluţionată situaţia?

De data aceasta, domnul Fitzgerald este întrerupt de domnul Lewis, în spatele căruia indignatul procuror-adjunct Fridinski îi adresase o remarcă. Nu este permisă discutarea aspectului politic al activității Procuraturii Generale.

– Perfect. Explicați cum i s-a asigurat un avocat lui Duşuev.

Cititorii ar trebui să ştie că Aisa Tataev, de la Serviciul de Asistență Juridică Staropromislovski, apăruse la multe zile după ce Duşuev fusese ținut într-o groapă îmbibată de apă în Hankala, din care era târât periodic afară pentru a fi interogat sub tortură. Ea îl sfătuise să le spună „tot ce vor să audă".

– Avocații apărării pot fi aleşi de acuzați sau numiți de Tribunal. Eu ştiam unde o pot găsi pe Tataev la momentul acela şi a fost chemată. Adică, eu, personal, am invitat-o.

– Cum ați consemnat interogatoriul lui Duşuev? Ați scris tot ce a spus el?

– Am propria mea metodă. Mai întâi ascult ce spune persoana, apoi scriu, punând întrebări suplimentare. Duşuev a venit cu o recunoaştere a vinovăției, am ascultat, apoi am scris.

Versiunea oficială, trimisă la Londra cu semnătura lui Fridinski în ajunul audierii de azi, este că Hankala n-a fost niciodată implicată, că n-a existat nicio tortură şi că Duşuev a născocit totul. El s-a prezentat la procuratura din Cecenia pe 1 decembrie 2002 din proprie inițiativă, dorind să-şi mărturisească vina pentru participarea într-un grup ilegal înarmat, iar subiectul lui Zakaev apăruse cu totul întâmplător în timpul interogatoriului.

– De ce, în acest caz, în dosarul pe care l-ați instrumentat apar foarte puține consemnări despre ce a făcut Duşuev, în schimb există o pagină întreagă despre ce a făcut Zakaev, bazată mai degrabă pe zvonuri. Ar fi trebuit să investigați delictele lui Duşuev, nu? Pare ciudat.

Anchetatorul Krivorotov schimbă din nou direcția şi se repede în hățişurile Codului de procedură penală.

– Perfect. Dar ştiați despre cazul extrădării lui Zakaev?

– Da. Am înțeles că înregistrarea interogatoriului lui Duşuev va fi utilizată în dosarul penal împotriva lui Zakaev.

– Atunci, de ce în înregistrarea respectivă nu există nicio indicație a faptului că martorul a fost el însuşi anchetat?

– Ce rost ar fi avut?

– Ştiați că Duşuev va fi filmat de o echipă a televiziunii? În clădirea FSB-ului?

– Cred că da. Departamentul de presă al FSB-ului adresase o solicitare în privința respectivă.

– În scris?

– Verbală.

– Duşuev fusese arestat şi se afla în custodia dumneavoastră, iar dumneavoastră l-aţi predat membrilor FSB-ului, care l-au dus pentru filmări în clădirea lor. Este corect?

– Da.

Krivorotov îşi pierde răbdarea. Clatină din nou degetul spre completul de judecată.

– Este dreptul lui Duşuev de a vorbi sau nu cu presa.

– Nu v-aţi gândit că acest interviu filmat, în care Duşuev l-a acuzat, pe baza unor zvonuri, pe Zakaev de delicte serioase, de comerţ ilegal cu arme, ar putea afecta cazul lui Zakaev?

– Nu înţeleg întrebarea.

– Nu vi se pare ciudat că Duşuev era suspectul dumneavoastră, dar că FSB-ul avea acces la el când dorea? Şi, de fapt, de unde a ştiut FSB-ul că Duşuev era la dumneavoastră? Aţi anunţat arestarea aceasta FSB-ului? Şi dacă da, de ce aţi făcut-o?

– Nu, n-am anunţat-o. (Pentru prima dată se pare că Krivorotov ar spune adevărul.) Când Duşuev a venit la procuratură cu recunoaşterea vinovăţiei sale, era însoţit de ofiţeri FSB şi de aceea l-am dat pe mâinile FSB-ului pentru filmare.

QED[7]! Anchetatorul Krivorotov a lunecat pe o coajă de banană. Recunoaşterea aceasta a fost încărcată de consecinţe: înseamnă că toate documentele oficiale, inclusiv cele semnate de procurorul-adjunct Fridinski, erau neadevărate. Tribunalul nu se putea baza pe ele, deoarece se descoperise că conţineau minciuni. În plus, din ele reieşea în mod evident că Duşuev avusese dreptate când susţinuse că procuratura din Cecenia nu lucra independent, ci că întocmea documentele procedurale necesare şi astfel legitima torturile la care FSB-ul îi supunea pe oameni.

– Nu consider esenţial locul unde a venit întâi Duşuev, la FSB sau la noi.

Krivorotov a înţeles brusc ce porumbel îi scăpase pe gură. El explică faptul că majoritatea celor care soseau pentru a-şi mărturisi vinovăţia mergeau

---

[7] *Quod erat demonstrandum. (n. red.)*

întâi la FSB, după care FSB-ul îi aducea la procuratură, pentru a le oficializa declarația. Însă, cu cât vorbește mai mult, cu atât este mai evidentă ilegalitatea săvârșită în Cecenia cu binecuvântarea Procuraturii Generale.

– Chiar nu știți că oamenii sunt torturați de FSB pentru a se obține mărturiile dorite?

Deși avocatul Fitzgerald își păstrează calmul, este evident că el știe deja că a câștigat. Uneori, în audierile de luni și marți, aveai impresia că se ajunsese într-o fundătură. O tabără spunea ceva, cealaltă tabără afirma exact contrariul... și cum putea fi totul reconciliat? Cum puteai găsi cel mai important factor comun care, de unul singur, ar fi putut face mărturiile „fundături" comprehensibile pentru judecător și în același timp relevante pentru deciderea extrădării? Recunoașterea, în mod nechibzuit, de către anchetatorul Krivorotov a faptului că FSB-ul i-l adusese pe Dușuev fusese sclipitor pusă la cale de Fitzgerald. O victorie subtilă, de maestru, asupra minciunilor.

– Nu știu nimic despre tortură.

Krivorotov este invitat să se familiarizeze cu concluziile oficiale ale Comitetului European pentru Prevenirea Torturii în legătură cu acest subiect. Anchetatorul este silit să afirme că nu știe ce se petrece în camera vecină cu el, dar nu trece decât un minut și-l regăsim pe individul fascinat de Codul de procedură penală.

– Noi, cei din procuratură, avem obligația de a întreprinde măsurile legale atunci când ies la lumină asemenea fapte.

Bineînțeles că aveți obligația aceasta, dar ideea este că ați ignorat-o ani de zile!

Anchetatorul Krivorotov a devenit astfel un martor al apărării, iar extrădarea a devenit imposibilă. De ce? Se dovedise că organele de drept ce funcționau pe teritoriul Ceceniei erau total arbitrare și abuzive. De aceea, Krivorotov le-a putut oferi ascultătorilor din tribunalul londonez doar explicații îndelungate despre cum ar trebui să stea lucrurile. El știa foarte bine cum ar fi trebuit să stea lucrurile, dar știa de asemenea că între teorie și practică nu exista nicio relație. O ticăloșie. Totul este permis și nimic nu pare condamnabil. Barbaria devine norma.

La ora 13:00 GMT, judecătorul Workman îl întrerupe pe anchetatorul Krivorotov cu anunțul magic:

– Pauză de o oră pentru prânz.

Potrivit tradiției, absolut nimic nu poate avea întâietate față de ora prânzului. Aceleași reguli inflexibile cer însă ca un martor al cărui interogatoriu

încrucișat nu s-a încheiat să nu discute cu nimeni aspecte legate de acesta. Ceea ce înseamnă că, în timp ce toți pleacă la prânz, anchetatorul Krivorotov rămâne singur ca o statuie la ușa sălii de judecată, fumând nervos. Procurorul-adjunct Fridinski trece pe lângă el, îndreptându-se către restaurantul italienesc de peste drum. Și alte persoane implicate în caz ies pentru pauza de prânz. Era imposibil să nu-ți pară rău pentru Krivorotov și un impuls omenesc o îndeamnă pe semnatara acestor rânduri să-i ofere un sandvici. Dumnezeule, cum mai tresare!

– Nu!

Clatină din cap de parcă i s-ar fi oferit arsenic.

– Am două. N-o să le mănânc pe ambele.

– Nu!

Anchetatorul Krivorotov se înroșește la față și-mi întoarce spatele, de parcă nu ne-am fi cunoscut. Ceva nu-i în regulă.

PROCURATURA GENERALĂ PIERDE: CHELTUIELILE DE JUDECATĂ VOR FI SUPORTATE DE CONTRIBUABILUL RUS

17 noiembrie 2003

Oamenii pot avea perspective complet diferite: să-l iubească pe Zakaev ori să-l urască, să susțină atrocitățile Kremlinului în Cecenia ori să lupte împotriva lor, să se alăture iubirii de Putin a liderilor mondiali ori să fie oripilați de ea, dar pe 13 noiembrie 2003, cu puțin timp înainte de amiază, ora GMT, întreaga națiune rusă a primit un șut zdravăn și binemeritat din partea Europei. Procuratura Generală și-l „ceruse" de multă vreme. În tribunalul de pe strada Bow, în cazul „Guvernul Federației Ruse vs. Ahmed Zakaev", domnul judecător Timothy Workman a anunțat un verdict sincer și fără compromisuri, dincolo de orice îndrăzneră să spere și cei mai nesăbuiți optimiști când ne asiguraseră că Zakaev nu va fi extrădat.

Refuzul judecătorului Timothy Workman de a-l extrăda pe Zakaev a fost bazat în primul rând pe temeiul că Rusia nu are un sistem judecătoresc independent, astfel încât nu se poate aștepta cu încredere un proces obiectiv; în al doilea rând, pe faptul că rasismul înflorește în țara noastră; și, în al treilea rând, pentru că ceea ce se petrece în Cecenia nu este o rebeliune sau o „operațiune antiteroristă", ci un război civil real, instigat chiar de guvernul

rus, în contradicție cu obligația sa de a evita războaiele, de a le pune capăt și de a nu le ațâța în interiorul granițelor sale.

Verdictul n-a fost anunțat în sala obișnuită de tribunal în care se derulaseră audierile martorilor, ci într-o sală de ceremonii splendidă, cu un jilț asemănător unui tron aflat pe un postament înalt, pe care stătea judecătorul. Translatorul a jurat pe Biblie că nu va minți și domnul judecător Workman a început:

– Federația Rusă a solicitat extrădarea lui Ahmed Zakaev pe baza a treisprezece capete de acuzare, care, potrivit legislației Marii Britanii, ar fi echivalat cu infracțiunea de instigare a unor persoane la crimă, trei acuzații de omor, două acuzații de rănire cu premeditare în scopul vătămării corporale, o acuzație de falsă întemnițare și șase acuzații de complotare cu alte persoane care ar fi implicat în mod necesar săvârșirea delictelor de crimă, rănire și luare de ostatici.

Judecătorul a continuat:

– Sunt aproape convins că evenimentele din Cecenia din 1995 și 1996 pot fi definite din punct de vedere juridic ca reprezentând un conflict armat intern. Mulți observatori le-ar considera chiar ca un război civil. În susținerea acestei definiții, am ținut seama de dimensiunea luptelor – bombardamentele intense asupra orașului Groznîi, care au dus la peste 100.000 de victime – și de recunoașterea conflictului în termenii unui tratat de încetare a focului și de pace. Nu am putut accepta opinia exprimată de un martor că acțiunile guvernului rus de bombardare a orașului Groznîi au fost operațiuni antiteroriste. După ce am conchis că este vorba despre un conflict armat intern, care s-ar încadra în prevederile Convenției de la Geneva, am ajuns la concluzia că aceste presupuse capete de acuzare despre care se afirmă că ar fi contribuit la preluarea controlului asupra unor zone specifice din Cecenia prin utilizarea forței sau a rezistenței armate nu sunt extrădabile, deoarece comportamentul în circumstanțele respective nu ar fi echivalat cu un delict în Marea Britanie. Pe această bază, propun anularea capetelor de acuzare 7, 8, 9 și 13.

Următoarea secțiune a verdictului a purtat titlul foarte elocvent „Abuzuri procedurale" și s-a referit la metodele profesionale ale Procuraturii Generale ruse, al cărei reprezentanți străluceau prin absență. Ieri, circulase zvonul că Serghei Fridinski, care a condus campania de extrădare a lui Zakaev și care i-a dat președintelui cuvântul său că-l va readuce în Rusia, a fost prevenit de Serviciul de Procuratură al Coroanei că era foarte probabilă pronunțarea unui verdict nefavorabil și, de aceea, toți au decis să absenteze de la umilirea publică.

Punctul lor de vedere poate fi lesne înțeles. S-a constatat că mărturiile depuse de martorii acuzării nu au fost demne de încredere. Merită reamintit cine făcea parte din acel grup pregătit de Fridinski: Ahmed Zavgaev, senator care reprezenta Cecenia și care se pregătește actualmente de intrarea în Dumă; Iuri Kalinin, ministru-adjunct al justiției, responsabil cu sistemul penitenciar; Konstantin Krivorotov, anchetator din procuratura cecenă; Iuri Bessarabov, profesor de drept la Institutul de Cercetări al Procuraturii Generale; și Stanislav Iliasov, ministru pentru Cecenia din guvernul rus. După o asemenea dizgrație publică, indivizii aceștia n-ar trebui să mai continue să-și ocupe posturile.

– Presupusele delicte pentru care este căutat domnul Zakaev s-au petrecut în anii 1995 și 1996. Delictele ar fi trebuit să fi fost evidente pentru autorități la momentul respectiv și doi martori m-au asigurat că au depus declarații la procuratură la scurt timp după evenimente. Abia după șase ani a fost luată decizia de a-l aresta pe domnul Zakaev, și abia pe 25 octombrie 2002, solicitarea de arestare a părții ruse a fost înaintată Interpolului. În anii 2001 și 2002, domnul Zakaev a acționat în calitate de emisar al păcii, călătorind foarte mult, dar se pare că mișcările sale erau cunoscute autorităților rusești. Astfel, pe 18 noiembrie 2001, domnul Zakaev a aterizat pe aeroportul din Moscova în încercarea de a negocia dezarmarea. El s-a întâlnit cu înalți funcționari din guvern, care fuseseră ei înșiși asigurați că nu se anticipau niciun fel de acuzații împotriva sa. Pare să fi fost trecută cu vederea existența deciziei de a-l aresta, veche deja de două luni. Domnul Fridinski, procurorul rus al acestui caz, a explicat că ei nu știuseră că domnul Zakaev va participa la o întâlnire în Moscova. Deși accept, desigur, că este posibil ca domnul Fridinski să nu fi știut lucrul acesta, mi se pare surprinzător ca autoritățile de imigrare ruse să fi trecut cu vederea un mandat pentru asemenea delicte serioase despre care se susține că ar fi fost comise de o persoană bine cunoscută.

Pe lângă întârzierea arestării, se constată că au existat întârzieri în investigarea și pregătirea dosarului de acuzare. Deși doi martori mi-au spus că au dat declarații la scurt timp după evenimente, declarațiile respective nu au fost prezentate sau înaintate apărării. Cu o excepție (un martor nenumit) care a dat o declarație pe 13 martie 2000, ceilalți 11 martori au dat declarații după arestarea domnului Zakaev. În cazul a patru dintre martorii respectivi, declarațiile au fost luate abia după eșuarea solicitării de extrădare adresate Danemarcei. De remarcat că, în solicitarea respectivă, s-a susținut că domnul Zakaev a fost implicat în asediul teatrului moscovit și că l-a omorât pe părintele

Sergius (cunoscut actualmente ca părintele Filip). Ambele acuzații au fost retrase ulterior, iar părintele Filip şi-a depus mărturia în fața mea.

Am constatat, de asemenea, că Kremlinul a negat existența oricăror proceduri penale împotriva domnului Zakaev, deşi mandatul de arestare nu fusese anulat. Am observat că guvernul rus a continuat să negocieze cu domnul Zakaev în ciuda existenței mandatului şi că n-a existat nicio tentativă de extrădare a domnului Zakaev până în momentul Congresului Mondial Cecen şi al asediului teatrului moscovit. Am mai observat că în declarațiile sale, ministrul rus de externe l-a asemănat pe domnul Zakaev cu Osama bin Laden.

Când factorii aceştia sunt examinați laolaltă, concluzia inevitabilă este că ar fi injust şi represiv să-l trimitem acum pe domnul Zakaev pentru a fi judecat în Rusia.

Am constatat că depozițiile susținute de domnii de Waal, Rîbakov şi Rîbkin au fost corecte şi precise, iar din mărturiile lor am dedus că este mai probabil ca motivația guvernului Federației Ruse să fi fost şi să fie aceea de a-l exclude pe domnul Zakaev din negocierile de pace şi de a-l discredita ca moderator. Prin urmare, constat că, în realitate, guvernul rus doreşte extrădarea în scopul de a-l acuza pe domnul Zakaev pe temeiul naționalității şi opiniilor sale politice. Mai consider că domnul Zakaev are dreptul să beneficieze de protecția oferită de Secțiunea 6(i)(c) [din Convenția Europeană de Extrădare].

Cu destulă neplăcere am ajuns la concluzia inevitabilă că dacă autoritățile sunt pregătite să recurgă la torturarea martorilor, există riscul substanțial ca domnul Zakaev să fie el însuşi supus torturii. Apreciez că o asemenea pedeapsă şi detenție s-ar datora naționalității şi opiniilor sale politice. De aceea, apreciez că domnul Zakaev are dreptul să beneficieze de 6(i)(d) şi să nu fie extrădat pentru a fi judecat în Federația Rusă...

Drept urmare, îl declar pe acuzat nevinovat.

Acesta este sfârşitul. Judecătorul tace, sala este animată. Oamenii încearcă să-l felicite pe Zakaev, dar procesul încă nu s-a sfârşit. Edward Fitzgerald, avocatul lui Zakaev, se ridică în picioare. Problema lui se extinde dincolo de aspectul juridic, la cel financiar. Cine va plăti cheltuielile de judecată? Judecătorul acceptă calm notele de plată şi facturile, aşa cum se obişnuieşte în Marea Britanie. Asta înseamnă că este clar cine va plăti. Cheltuielile de judecată ale unui proces care a durat aproape un an vor fi suportate de

partea perdantă, adică de voi şi de mine, deoarece noi îi plătim pe funcţionarii din Procuratura Generală, cei care n-au izbutit să înveţe să lucreze în concordanţă cu legea, dar care excelează în îndeplinirea ordinelor politice, aşa cum a demonstrat-o tribunalul londonez.

Fiecare şi-a primit răsplata cuvenită. Zakaev este liber, paşaportul îi va fi restituit în viitorul apropiat şi va putea să călătorească din nou după voie prin toată lumea. Reprezentanţii Serviciului de Procuratură al Coroanei care, în conformitate cu sistemul judiciar britanic, au reprezentat Procuratura Generală rusă, l-au sfătuit insistent pe domnul Fridinski să nu se gândească să recurgă la un apel, deoarece acesta n-ar avea nicio şansă de succes şi ar putea duce doar la un rezultat încă şi mai jenant; toate capetele de acuzare au fost respinse ca neavând temei legal, ceea ce înseamnă că nu vor fi acceptate noi dovezi. Procuratura Generală rusă a suferit o grea umilinţă.

Acestea însă nu sunt decât detalii. Pe 13 noiembrie, în Londra, au fost stabilite trei adevăruri importante. Primul este că, pentru întâia oară în atâţia ani de război monstruos, autorităţile federale şi cecenii au comunicat reciproc prin limbajul legii, nu prin cel al conflictului armat, al raziilor de securitate, ambuscadelor şi exploziilor. Forumul care a înlesnit comunicarea a fost un tribunal britanic, care a demonstrat că era preocupat doar de dovezile obiective şi că nu avea niciun interes în oportunitatea politică.

Al doilea adevăr este că verdictul a fost stabilit într-o sală de judecată, nu în ziare sau la televiziune, nu în saloanele establishmentului sau la conferinţe, după examinări îndelungate ale dovezilor pro şi contra, strânse acum în câteva volume. Aşa cum majoritatea noastră ştiam deja, însă eram incapabili s-o dovedim, ceea ce se petrece în Cecenia nu este o „operaţiune antiteroristă", ci un război.

Al treilea adevăr este că, după verdictul tribunalului londonez, va fi imposibil să mai pretindem că ţara noastră se găseşte pe drumul spre democraţie. Nu există reforme; în locul lor avem autoritarism, tribunale servile, tortură în locurile de detenţie şi hărţuire rasială. Cadrul relaţiilor internaţionale se năruie, fiindcă în tribunal s-a arătat că sistemul despre care vorbeşte regimul rus pur şi simplu nu există. Rusia este o ţară radical diferită de cea zugrăvită de politicieni. Noi recurgem la un război brutal, rasism şi violenţă ca mijloace de rezolvare a tuturor problemelor.

Acesta este sfârşitul poveştii procesului lui Ahmed Zakaev din tribunalul londonez. Guvernul dorea să arate lumii întregi cât de sofisticaţi suntem

şi cum respectăm justiţia, dar a izbutit să arate doar adevărata noastră natură. Guvernul rus este ţinta batjocurii Europei, fiindcă nu are substanţă, ci doar pretenţii exagerate.

* * *

Faptul că verdictul judecătorului britanic avea să fie împotriva Procuraturii Generale ruse a devenit clar pe Şeremetievo-II, aeroportul moscovit de pe care decolam spre Londra pentru a asculta verdictul.

Mi-am întins paşaportul. Tânărul grănicer a tastat mult timp la calculator şi, în cele din urmă, mi-a spus:

– Aveţi probleme.

– Ce fel de probleme?

– Le ştiţi şi singură.

– Nu, nu le ştiu.

Pe ecranul lui apăruse că deţinătorul paşaportului respectiv urma să fie reţinut şi supus la neplăceri generale şi la tot soiul de percheziţii suplimentare şi umilitoare.

– De ce?

– Secret militar, mi-a răspuns el.

Ai fi putut crede că zâmbea, dar nu se vedea nici urmă de surâs.

A sosit femeia-grănicer din tura respectivă, o fată drăguţă pe nume Iulia Demina. Mi-a luat tot felul de obiecte pe care nu avea niciun drept să le ia: paşaportul meu, biletul de avion. Mi-a ordonat să stau într-un loc anume şi să nu mă clintesc, apoi a plecat. A lipsit foarte mult timp şi avionul era pe punctul să decoleze. Tânărul grănicer a ieşit din ghereta lui şi a bolborosit din nou despre „probleme" pe care „le ştiţi şi singură".

– Veţi avea probleme şi la întoarcere?

– Ce vreţi să spuneţi?

– De pildă, s-ar putea să nu fiţi lăsată să intraţi în ţară.

Este metoda uzuală în era celui de-al Doilea Război Cecen. În orice clipă poţi să devii un nimeni, mai ales dacă ai fost martor la ceva. Pentru asta nu-i necesară nicio lege, aşa cum s-a dovedit în Londra, spre care mi s-a îngăduit să plec în ultima clipă.

Partea a III-a:

Familia Kadîrov

RĂZBOIUL CA SUPERMARKET. EXTERMINAREA CECENILOR, ACUM CU AUTOSERVIRE

26 iunie 2000

Kremlinul îşi continuă munca miciurinistă de sădire şi îngrijire a războiului civil din Cecenia, la fel de asiduu ca şi răposatul părinte al hibridizării sovietice. Contribuţia sa cea mai recentă s-a petrecut pe 8 iunie, când preşedintele a semnat ordinul de numire a lui Ahmat-Hadji Kadîrov, în vârstă de 49 de ani, ca „Şef al Statului Cecen" (Directorul Administraţiei Provizorii). Kadîrov este asociat de majoritatea populaţiei doar cu conflicte şi dezbinare. Oamenii l-au poreclit „muftiul intermediar", legătura dintre banditii ceceni şi acei cetăţeni moscoviţi sus-puşi, a căror prioritate principală este de a prelungi politica intimidării în Caucazul de Nord.

Cele trei săptămâni scurse de la 8 iunie au servit doar pentru a confirma cele mai rele predicţii despre numirea domnului Kadîrov. Conflictul între ceceni şi ceceni a răbufnit cu vigoare. Imaginile transmise de agenţiile de ştiri urmează acelaşi scenariu ca în cazul izbucnirii războiului civil în Tadjikistan.

În aceste trei săptămâni, numai trei din cei 18 şefi ai administraţiilor raionale au acceptat să lucreze sub muftiul intermediar. Doisprezece dintre ei au trimis preşedintelui Putin aşa-numita „Scrisoare a celor 12", în care i-au cerut în mod ferm fie să-şi schimbe ordinul, fie să se aştepte la sabotaje. Când Moscova a optat pentru ignorarea somaţiei, o întrunire a şefilor administrativi în Gudermes pe 16 iunie a analizat o propunere de a încerca să convingă „Centrul" ca măcar să amâne cu două luni, până la sfârşitul sezonului de recoltat, ascensiunea la tron a lui Kadîrov. Motivul este ca oamenii să poată recolta cele 85.000 de hectare pe care le-au însămânţat fără teama că venirea lui Kadîrov la putere vesteşte o reînnoire a operaţiunilor de luptă în viitorul apropiat sau că banda Kadîrov, a cărei existenţă Putin nu se mai sinchiseşte de acum s-o nege, va începe pur şi simplu să jefuiască fără ruşine recolta, ale cărei hectare au fost stropite cu sânge şi lacrimi.

Mai mult, Cecenia este abandonată de membri ai Administrației Provizorii, conduși de fostul șef Iakub Deniev. Și aceștia au trimis o petiție la Kremlin („Scrisoarea celor 44"), în care au afirmat în mod categoric că apreciază ca inacceptabil din punct de vedere moral să lucreze sub conducerea cuiva care declarase *jihad* Moscovei, numai pentru ca Moscova să-i înmâneze tronul Ceceniei, și care acum cerea, de asemenea, să aibă controlul bugetului.

S-a vărsat sânge. A fost asasinat un imam bine cunoscut din Urus Martan, Umar Idrisov, iar serviciile de informare și-au și început jocurile de imagine în jurul morții lui tragice. Ca răspuns parcă la ordine sosite de sus, majoritatea mass-mediei a declarat că imamul fusese susținătorul lui Kadîrov, ceea ce era neadevărat. Dimpotrivă, Idrisov fusese un oponent ferm al lui Kadîrov și refuzase să-l recunoască drept muftiu ori să-i ierte pretențiile de a se considera liderul spiritual ales al Ceceniei. Oamenii au făcut imediat conexiunea între asasinarea imamului și minciunile din mass-media și au concluzionat că Moscova umflă în mod artificial statutul lui Kadîrov, fără a se da în lături nici de la omorârea imamului, astfel încât să poată pretinde că fusese martirizat deoarece îl susținuse pe Kadîrov.

Dar care sunt, cu exactitate, acuzațiile pe care majoritatea cecenilor le aduc muftiului intermediar?

În primul rând, banii. În anul 1992, Kadîrov a fost trezorierul unui pelerinaj al musulmanilor din Cecenia la Mecca. Kadîrov a strâns de la fiecare participant sume între 300 și 500 de dolari, însă regele Arabiei Saudite a plătit pentru toți pelerinii ceceni. Kadîrov nu a restituit cei 220.000 de dolari pe care-i strânsese. A izbucnit un scandal, s-a deschis dosar penal și Kadîrov a fost ținut în arest preventiv timp de șase luni, după care dosarul a fost închis de procuratură și, la ordinul președintelui Dudaev, Kadîrov a fost eliberat.

Următorul detaliu al portretului său este mai recent. Se referă la una dintre primele sale acțiuni de după numire și ne spune și câte ceva despre morala lui. Budruddin Jamalhanov, de acum fostul director al departamentului de legătură al Administrației Provizorii cu agențiile de securitate, relatează: „Socrul meu, Nasuha-hagi Ahmadov, a construit în 1989 o moschee în Kurcealoi, care ulterior a fost transformată în *madrasah*[8]. Socrul meu a susținut-o pe cât a putut, dar în primăvară a solicitat ajutorul administrației provizorii. Koșman [reprezentantul guvernului rus în Cecenia] a fost de acord, văzând că acolo copiii învățau câte ceva. A sosit apoi numirea lui Kadîrov, care a

[8] Instituție educațională, în limba arabă. (*n. trad.*)

primit, în mod firesc, toate documentele cu bugete detaliate, liste de personal, eşalonări şi termene. Primul lucru pe care l-a făcut a fost să-şi scrie propriul nume: «Kadîrov – 3.000 ruble». A continuat după aceea, solicitând ca lista personalului să fie completată cu rudele sale, ca falşi profesori. Dezgustat, socrul meu a abandonat."

În al doilea rând, Kadîrov nu este un muftiu, deoarece există deja un muftiu în viaţă, Mahomed-Başir-hagi Arsanukaev, ales în 1992 potrivit tradiţiei cecene la un consiliu de *ulema* (delegaţi din toate raioanele). Arsanukaev, unul dintre cei mai eminenţi teologi ai republicii, a căzut în dizgraţia preşedintelui Dudaev, întrucât i-a blestemat acţiunile ce duseseră la divizarea poporului cecen. Istoria ascensiunii lui Kadîrov în rol de contrapondere a lui Arsanukaev a început în luna august 1995, la faimoasa întrunire a principalilor comandanţi ceceni care a avut loc în Vedeno. Acolo, Dudaev a proclamat înfiinţarea unui nou stat, Republica Islamică Icikeria, după care l-a proclamat muftiu pe Kadîrov, pe atunci, un *mullah* puţin cunoscut şi nepopular. Kadîrov era însă dispus să declare *jihad* împotriva Rusiei. Numirea a fost contrară tradiţiei cecene şi de aceea populaţia a ajuns să-l considere pe Kadîrov ca pe un soi de preot militar sau muftiu pentru comandanţii ceceni. Începând cu luna februarie 1996, Kadîrov a orchestrat persecuţia în Cecenia a tuturor membrilor Muftiatului Arsanukaev. *Mullahii* au fost răpiţi şi ucişi fără milă, iar Muftiatul ales a fost distrus. Preşedinţii Dudaev, Iandarbiev şi ulterior Mashadov au reconfirmat în câteva rânduri statutul lui Kadîrov fără a mai consulta *ulema*.

Mashadov l-a recompensat cu câteva petroliere şi puţuri de petrol în raioanele Nojai-Iurt şi Groznîi Rural, îngăduindu-i să devină extrem de bogat şi să întreţină un detaşament mare de mercenari bine înarmaţi. În primăvara anului 1999, a început una dintre redistribuirile periodice de influenţă între membrii elitei conducătoare din Cecenia, iar Kadîrov a stricat prietenia cu Şamil Basaev, care îi uzurpa interesele petroliere. Acesta a fost motivul real care a stat la baza condamnării incursiunii lui Basaev în Daghestan [de care guvernul rus s-a folosit pentru a justifica declanşarea celui de-al Doilea Război Cecen]. Ruptura dintre ei s-a adâncit şi, în august 1999, Mashadov l-a demis pe Kadîrov din funcţia de muftiu. Kadîrov a refuzat să se conformeze şi se consideră şi actualmente muftiul Ceceniei, după ce a schimbat tabăra şi-i susţine pe federali, exact cei împotriva cărora declarase *jihad*.

Iakub Deniev, care până la retragerea sa din 20 iunie a fost şeful Administraţiei Provizorii, calitate în care a activat pe durata a opt luni de

război, afirmă: „Kadîrov este cea mai proastă opțiune posibilă pentru Cecenia. Numirea lui este o insultă și o umilință pentru majoritatea cecenilor și o palmă pentru cler. Nu se poate ascunde faptul că este un brigand. Numirea lui este un semn că etapa militară a operațiunii va fi continuată și escaladată. În prezent, la Moscova nu există absolut nicio dorință pentru pace, iar lui Kadîrov îi prieşte conflictul. Politica pe care o aplică țintește adâncirea dezbinărilor din interiorul Ceceniei. Desigur, în viață ne întâlnim cu indivizi înclinați spre confruntări, însă Kadîrov bate toate recordurile în această privință."

Pentru ce are Kremlinul nevoie de toate astea? Ce speră să obțină prin aceste provocări? Se pare că ne confruntăm cu tranziția spre o etapă nouă a așa-numitei „operațiuni antiteroriste". Întrucât războiul de gherilă nu dă semne de destindere, iar măseaua stricată care este Cecenia nu poate fi extrasă prin mijloace militare, intenția pare a fi de a o distruge prin metoda testată și sigură a semănării de vrajbă fratricidă.

Occidentul va închide ochii, declarând că „se luptă pur și simplu între ei" și nimeni din Rusia nu se va sinchisi de măcel, deși a fost instigat de sus.

SCHIȚE PENTRU UN PORTRET AL LUI AHMAT-HADJI KADÎROV

16 septembrie 2002

„Șeful Ceceniei", Ahmat-Hadji Kadîrov, are propriul său grup ilegal înarmat, care se ocupă de răpiri și care are, de asemenea, o închisoare privată în satul Țentoroi.

Cum așa? Iată mai întâi mărturia needitată a unui martor ocular care a supraviețuit. Explicațiile necesare pot sosi ulterior.

„Vizavi de casa în care Kadîrov locuieşte în Țentoroi, cam la 20–30 de metri depărtare, lângă drum și cişmea, se află o căsuță doar cu parter. Kadîroviții o numesc sediul lor general. De obicei acolo stau bodyguarzii șefului republicii. Casa are cinci odăi, dintre care una este utilizată permanent drept celulă pentru prizonieri.

În spatele sediului general a fost construită o anexă, în care sunt alte trei celule, ocupate în mod invariabil de indivizi arestați.

Cine sunt ei? În primul rând, oameni prinși cu explozibili. În al doilea rând, cei asociați cu grupurile *jamaat* ale wahhabilor [islamici]. În al treilea

rând, diverse alte persoane. Cazurile lor sunt judecate de Ramzan, mezinul lui Kadîrov. Este ca un tribunal adevărat, atâta doar că-i condus de Ramzan.

Cei pe care nu-i găseşte vinovaţi de lucruri foarte serioase sunt lăsaţi în celule pentru diverse perioade; sentinţele sunt decise de Ramzan şi Ruslan, şeful «serviciului de pază şi protecţie» al lui Kadîrov. Cei găsiţi vinovaţi de lucruri serioase sunt trimişi la Colhozul Comsomolist nr. 15, la 15–20 de kilometri vest de Groznîi. Nimeni nu ştie ce se întâmplă după aceea cu persoanele respective.

Colhozul Comsomolist nr. 15 şi-a câştigat reputaţia unui liman pentru răpitori. Şi, sub conducerea lui Mashadov, în satul acesta au locuit mulţi răpitori şi victimele lor. Sora lui Zavgaev, de pildă, a fost ţinută acolo timp de un an şi opt luni. Actualmente, aceiaşi infractori se găsesc în acelaşi loc, legitimizaţi doar prin protecţia lui Kadîrov."

Înainte de a explica în detaliu despre ce este vorba, ar trebui să amintesc că am ales relatarea aceasta ca fiind tipică pentru multe altele. Cam aceleaşi descrieri le-au oferit şi alţii care au avut neşansa de a veni în contact cu „serviciul de pază şi protecţie" al lui Kadîrov, însă care au reuşit să scape şi chiar au acceptat să depună mărturie, cu condiţia păstrării anonimatului.

Ce se întâmplă în prezent în Cecenia? Convingerea mea profundă este că avem de-a face cu un război civil lipsit de ambiguitate, provocat în mod deliberat de aşa-numita „operaţiune antiteroristă" care a durat trei ani şi în care fraţii se luptă între ei, iar familiile se înverşunează una împotriva alteia.

Toată regiunea este ticsită cu detaşamente înarmate, în principal trupe din armata rusă, unităţi pentru operaţiuni speciale, echipe de reacţie rapidă, unităţi speciale de miliţie, grupe alfa şi aşa mai departe. Acestora li se opun aşa-numitele forţe de gherilă, grupuri ilegal înarmate, o suită cu totul pestriţă de luptători care, în majoritate, răspund doar în faţa propriei lor conştiinţe.

În ultimele şase luni, a apărut însă o nouă forţă punitivă, un soi de „umplutură de sandvici" cecenă, în sensul că nu aparţine niciunei tabere, deşi are afinitate ideologică cu federalii.

Aceste detaşamente punitive sunt cunoscute drept „kadîroviţi", botezate după întemeietorul lor, Ahmat-Hadji Kadîrov, care acum doi ani şi jumătate a fost numit şef al republicii de către preşedintele rus Putin.

Kadîroviţii sunt tot un grup ilegal înarmat. În mod curent sunt numiţi „serviciul de pază şi protecţie" al lui Kadîrov, ceea ce ar părea că le conferă o urmă de legalitate, dar lucrurile nu stau aşa. Ministerul de Justiţie cecen a confirmat că „serviciul de pază şi protecţie" al lui Kadîrov nu este înregistrat

nicăieri şi, ca urmare, nu are dreptul legal de a exista, la fel ca brigada lui Basaev sau ca rămăşiţele detaşamentelor lui Hattab sau Baraev.

Ei există însă şi se simt în largul lor într-un război civil. „Serviciul de pază şi protecţie" nu doreşte câtuşi de puţin să vadă sosirea „dictaturii" legii pe care a promis-o Putin. Ba chiar dimpotrivă.

La început, lucrurile au arătat mai puţin rău. Detaşamentul pentru pază şi protecţie personală al lui Kadîrov era alcătuit în principal din rudele sale, dar, cu trecerea timpului, a degenerat într-un hibrid monstruos în tradiţia poliţiei secrete ţariste şi a NKVD-KGB-ului sovietic.

Închisorile secrete şi torturile sunt, bineînţeles, ţinute în cel mai mare secret; cu atât mai mult cu cât kadîroviţii nu sunt naivi şi încearcă să nu lase în viaţă niciun martor. Totuşi, viaţa din Cecenia modernă a conspirat împotriva lor.

Una dintre tragediile cele mai teribile ale Ceceniei este dispariţia în masă a cetăţenilor. În prezent, există aproape 3.000 de „dispăruţi", deşi nimeni nu poate oferi o cifră exactă. Rudele îi caută pe pământ şi sub pământ, în tabăra rusă şi în tabăra adversă. După ce se va termina războiul, putem fi siguri că cei mai buni detectivi din Rusia vor fi rudele dispăruţilor.

Aceşti „detectivi" recrutaţi de necazuri i-au descoperit pe kadîroviţi. De mai mult timp, urmele răpirilor duseseră cu încăpăţânare spre satul Ţentoroi, devenit faimos ca reşedinţă a lui Kadîrov. Dovezile indicau clădiri adiacente locuinţei acestuia, mai precis foarte agreabilul lui domeniu şi casele ocupate de bodyguarzii săi. Altă pistă ducea la fel de insistent spre Colhozul Comsomolist nr. 15, un sat pe drumul spre Groznîi.

A început să se distingă un şablon recurent: în timp ce unii reveneau la libertate din celulele de tortură din Ţentoroi, dinspre Colhozul Comsomolist nr. 15 nu apărea decât răceala glacială a mormintelor. Uneori, din întâmplare, erau găsite osemintele celor care fuseseră urmăriţi până la Colhozul Comsomolist nr. 15, împrăştiate sau pe jumătate roase de câini.

În timp a mai apărut o informaţie: Kadîrov cumpăra terenuri din Ţentoroi, strămutând în alte sate familiile pe care nu le dorea şi înlocuindu-le cu familiile bodyguarzilor săi. Dracula îşi clădeşte un castel ferit de ochii iscoditori, ai cărui locuitori sunt legaţi de el prin lanţurile puternice ale vinovăţiei împărtăşite.

Multe conversaţii purtate cu rudele dispăruţilor, care au constatat că toate drumurile duc la Ţentoroi şi Colhozul Comsomolist nr. 15, arată că la început oamenii n-au crezut pur şi simplu că aceşti kadîroviţi ar îndrăzni să revină la vechile lor metode, la răpirile notorii din vremea lui Mashadov, înainte

ca Ahmat-Hadji Kadîrov să renască în fason de gentleman care respectă legea şi se teme de Kremlin.

Treptat, însă, faptele au început să vorbească de la sine; s-au petrecut acte de terorism, iar aceia dintre oamenii lui Kadîrov consideraţi vinovaţi de crime au fost ei înşişi trimişi pe lumea cealaltă, potrivit tradiţiei vendetei. S-au consemnat numeroase rapoarte despre atacuri cu focuri de arme sau explozibili asupra coloanelor de maşini ale lui Kadîrov. El, personal, n-a suferit niciodată, însă au fost ucişi nepoţi şi veri de diverse grade care făceau parte din gărzile sale.

Poate că veţi fi de acord cu această abordare a chestiunilor de viaţă şi de moarte, sau poate că o veţi respinge în mod categoric, însă ceea ce gândiţi dumneavoastră sau eu nu va schimba nimic. Ţinând seama de faptul că majoritatea organelor de drept care operează actualmente în Cecenia sunt pe deplin conştiente de ticăloşiile „serviciului de pază şi protecţie" al lui Kadîrov şi nu ridică niciun deget împotriva lor, ce se poate face pentru a le opri? Şi, de fapt, cum a fost posibil ca serviciile de informaţii, care abundă în Cecenia, să fi îngăduit asemenea orori?

Există două răspunsuri; unul logic şi unul iraţional. Voi începe cu al doilea: politica generală a serviciilor care supraveghează regiunea operaţiunii antiteroriste este simplă: „Lasă-i să se bată între ei. Cu cât se varsă mai mult sânge, cu atât va fi mai bine." Pornind de la această premisă, domnia lui Kadîrov este exact ceea ce doriţi.

Răspunsul logic este că atât Kadîrov, cât şi serviciile de informaţii doresc să-i distrugă prin orice mijloace pe Mashadov şi pe susţinătorii săi. Deocamdată ei sunt aliaţi, uniţi prin acest obiectiv, cu interesele suprapunându-se atât de mult, încât fiecare închide ochii la delictele celuilalt. Două aspecte trebuie notate aici. Mai întâi, faptul că unii dintre cei care au trecut prin celulele de tortură ale lui Kadîrov au dus într-adevăr un război cu Rusia în era Republicii Islamice Icikeria sau au fost membri de vază ai guvernului respectiv, sau cel puţin l-au simpatizat. Nu numai o dată Kadîrov a dovedit că nu poate tolera niciun fel de concurenţă sau rivalitate. El face o excepţie în cazul luptătorilor de gherilă care s-au dezis şi i-au jurat credinţă, dezertori ca Suleiman Iamadaev, răpitorul din Gudermes, care a fost pus în funcţia de lup păzitor la stână, fiind numit comisar-adjunct de război în Cecenia. Iamadaev a fost încântat să domnească peste foştii lui camarazi de arme, dintre care pe mulţi îi trimisese cu mâna lui în celulele din Ţentoroi.

Celălalt aspect ce trebuie remarcat este acela că, de la începutul acestui an, o temă care se repetă în relatările martorilor la răpirile care au indicat ulterior spre Ţentoroi şi Colhozul Comsomolist nr. 15 a fost aceea că bărbaţi neidentificaţi, îmbrăcaţi în uniforme de camuflaj, cu veste antiglonţ, cagule şi căşti cu microfoane încorporate, intrau extrem de silenţios în casele victimelor, comunicând între ei în şoaptă. Au devenit cunoscuţi ca „Tăcuţii", fiindcă acţionau aproape neauziţi, coordonându-şi mişcările prin radio şi purtând încălţăminte cu talpă foarte groasă din cauciuc. Au fost cazuri în care rude ce dormeau în camerele vecine nici măcar nu s-au trezit până nu s-a închis uşa înapoia „Tăcuţilor", iar o mamă n-a ştiut că fiii ei fuseseră răpiţi decât atunci când a intrat în dormitorul lor.

Tehnica de furişare este modul de operare al lui Kadîrov. Răpitorii aceştia nu sunt kadîroviţi, ci mai probabil agenţi din Serviciul Federal de Informaţii al Armatei (GRU). Aceasta duce la concluzia foarte neplăcută că agenţii GRU fie acţionează sub ordinele directe ale kadîroviţilor, răpind cetăţeni potrivit instrucţiunilor acestora, fie, dacă constată că au răpit din greşeală o altă persoană, o lasă în mila „serviciului de pază şi protecţie" al lui Kadîrov.

Am discutat de prea multe ori despre banda lui Kadîrov cu membri ai procuraturii cecene, ca să nu ştiu că ei sunt perfect conştienţi de ceea ce se întâmplă şi că au încercat să se opună acestui haos anarhic. În acelaşi timp, însă, au recunoscut că „serviciul de pază şi protecţie" al lui Kadîrov se poartă aşa cum o face, deoarece Kadîrov este acum practic mai presus de lege, graţie relaţiei sale intime cu autorităţile ruseşti.

Situaţia aceasta nu va dura la infinit. Interesele vor diverge, iar atunci Kadîrov şi kadîroviţii se vor găsi într-o poziţie deloc de invidiat. Este dificil de imaginat vreun loc de pe planetă unde îşi vor putea găsi refugiu.

ABUZURI ALE RESURSELOR ADMINISTRATIVE ŞI MILITARE, AMBIŢII NEÎNFRÂNATE CU TENDINŢE GANGSTEREŞTI, ATÂTA DOAR CĂ ACUM ALEGERILE NU SUNT ÎN RUSIA, CI ÎN CECENIA

23 septembrie 2002

Continuăm să schiţăm portretul lui Ahmat-Hadji Kadîrov, „şeful" Republicii Cecene, numit de preşedintele Putin cu peste doi ani în urmă.

De ce i se îngăduie lui Kadîrov să acționeze fără restricții? De ce este complet ignorat de serviciile de informații? Ca de obicei, când lucrurile sunt complicate, explicațiile sunt simple. În cazul acesta, răspunsurile sunt crude și cinice. Victimele aduse la Țentoroi sunt torturate și dispar pur și simplu din cauza slăbiciunii electorale a lui Kadîrov.

Fostul muftiu este obsedat de dorința de a fi „ales democratic". Indiferent care ar fi costurile, el vrea să se simtă egalul lui Mashadov, să se bucure de aceeași măsură a legitimității. O fi Kadîrov șeful Republicii Cecene, dar asta numai fiindcă a fost numit în funcția respectivă, ceea ce nu-i conferă aceeași validitate. În realitate, puterea îi este derizorie, dar el tânjește după puterea autentică cu atâta disperare, încât și-a pierdut simțul măsurii.

Din cauza aceasta, grupul ilegal înarmat cunoscut în mod uzual ca „serviciul de pază și protecție" al lui Kadîrov îi vânează inamicii, adică cei pe care el îi consideră potențiali rivali în cazul în care procesul politic militarizat din Cecenia ar ajunge vreodată la momentul unor alegeri.

Principalii săi inamici sunt așa-numiții icikerieni, cei care au slujit și au susținut Republica Cecenă Icikeria și pe președintele Mashadov, wahhabii musulmani, membrii grupărilor *jamaat*, teroriștii care simpatizează cu oricare dintre cei de mai sus, ca și orice persoană asociată cu idealurile separatiste ale lui Djohar Dudaev, care a susținut secesiunea Ceceniei de Rusia.

Acestea sunt țintele împotriva cărora kadîroviții își îndreaptă eforturile principale și, evident, ei se bucură de susținerea Statului-Major al Armatei ruse și a FSB-ului, care sunt răspunzătoare pentru conducerea „operațiunii antiteroriste în Caucazul de Nord". Întrucât toate dezbaterile privind metodele acceptabile de combatere a terorismului și toate criticile aduse excesului de violență au încetat de multă vreme, entuziasmul manifestat de Kadîrov față de echipele morții nu atrage nicio încruntătură.

Absența constrângerilor hrănește corupția și-i îngăduie lui Kadîrov să încheie socotelile cu oricine l-ar fi ofensat în trecut. Iar asta trece dincolo de rivalitățile politice sau ideologice. Țintele secundare ale bodyguarzilor par la prima vedere să fie indivizi absolut aleatorii, dar de fapt mulți dintre ei sunt persoane care în tinerețe l-au ofensat cumva pe Kadîrov sau care nu i-au susținut cariera religioasă.

A treia categorie, specială, de persoane susceptibile de a fi ucise de „serviciul de pază și protecție" al lui Kadîrov sunt liderii neoficiali ai satelor cecene, persoane care – din cauza situației militare, a disperării sătenilor față de ceea ce se întâmplă și fiindcă nu există protecție – au devenit foarte

active în raioanele şi satele lor şi au demonstrat calităţi de conducători. Şeful republicii a întrevăzut în popularitatea lor o ameninţare la adresa perspectivelor sale electorale. Nu în sensul că ei înşişi ar fi putut să fie aleşi: Turko Dikaev, de exemplu, nu a avut asemenea ambiţii. Ei au dovedit pur şi simplu că sunt capabili să-şi mobilizeze satele şi că ar fi fost improbabil să le mobilizeze pentru Kadîrov.

Turko Dikaev a fost unul dintre prietenii personali ai lui Kadîrov. Se cunoşteau de multă vreme, dar asta nu l-a salvat. În ultimele luni, Turko s-a trezit inclus în categoria liderilor populari neoficiali. Nu pentru că şi-ar fi dorit în mod deosebit acest lucru, ci pentru că birocraţia sufocantă îl împinsese să întreprindă acţiuni esenţiale pe care toţi ceilalţi erau prea speriaţi pentru a le face.

Drept urmare, în luna august a anului curent, în circumstanţe misterioase care indică complicitatea „serviciului de pază şi protecţie" al lui Kadîrov, Turko Dikaev a fost omorât. La momentul respectiv, ca persoană responsabilă şi populară, el devenise şeful administraţiei lui Ţoţan-Iurt, în raionul Kurcealoi. Istoria recentă a lui Ţoţan-Iurt era înspăimântătoare. Cu ocazia Anului Nou 2002, aşezarea fusese supusă la una dintre cele mai brutale razii de securitate pe care le cunoscuse Cecenia. Pe 1 ianuarie, soldaţii intraseră în casele sătenilor şi le uraseră „An Nou mizerabil!". Şeful de atunci al satului fugise pur şi simplu. Soldaţii nu acceptau să negocieze returnarea cadavrelor decât cu şeful satului, şi Turko, pe atunci membru al Consiliului Bătrânilor din Ţoţan-Iurt, şi-a asumat, în momentul acela, responsabilitatea.

Ne-am întâlnit la începutul lunii martie. În piaţa centrală din Ţoţan-Iurt se ţinea un priveghi-maraton pentru victimele raziilor de securitate. De câteva zile, Turko nu fusese în stare să doarmă şi din cauza hipertensiunii se găsea într-o stare groaznică. Odată cu sosirea primăverii, raidurile necontenite ale armatei asupra satului nefericit au fost înlocuite de o nouă oroare: aproape zilnic, cadavre mutilate erau azvârlite la periferie. Sătenii trăiau într-o permanentă stare de panică şi şoc. Ei au apelat la Turko, însă lui i-a fost imposibil să convingă vreun oficial din Groznîi să vină în sat. A făcut tot ce a putut pentru a alina situaţia consătenilor săi, încercând să negocieze cu federalii, mergând personal la Groznîi şi încercând să obţină o audienţă la vechiul lui prieten, Kadîrov.

Kadîrov a refuzat să-l primească, neacceptându-l nici măcar în anticameră. În tot acel timp, şeful „serviciului de pază şi protecţie" se plimba ţanţoş în sus şi-n jos pe coridoarele clădirii guvernamentale, povestindu-le tuturor

că brutalitatea era unicul mod prin care trebuia tratat Ţoţan-Iurt, deoarece era un bastion şi un simbol al anarhiei.

Să fim foarte clari: Kadîrov a abandonat satul, lăsându-l să supravieţuiască aşa cum putea, fără niciun sprijin din partea lui. A abdicat de la responsabilităţile sale în Ţoţan-Iurt, în timp ce Turko n-a făcut nimic altceva decât să refuze să-şi trădeze consătenii. El a acceptat autoritatea respectivă şi a făcut pentru ei tot ce a putut în momentul cel mai nefericit al existenţei lor. Pentru asta şi-a câştigat un respect imens şi, în plus, n-a ţinut secret faptul că îşi pierduse încrederea în calităţile morale ale lui Kadîrov. De aceea a fost omorât.

Turko a presimţit ce se va întâmpla şi mi-a spus că-l considera pe Kadîrov pericolul cel mai mare pentru propria lui persoană. Aidoma unei locomotive scăpate de sub control, Kadîrov pufăia de zor spre alegerile pe care le pregătise şi azvârlea în lături pe oricine i-ar fi stat în cale sau ar fi vorbit împotriva sa.

* * *

Acesta este răspunsul la principala noastră întrebare – de ce este regimul Kadîrov aşa cum este? Banda lui netezeşte drumul pentru alegerea şefului ca preşedinte. Bodyguarzii lui răpesc şi torturează oameni, fiul lui respingător, în tandem cu şeful „serviciului de pază şi protecţie", îi judecă, după care ei dispar pur şi simplu. Totul numai pentru că Ahmat-Hadji Kadîrov are această nerăbdare electorală, această patimă pentru legitimitate. El este la putere de doi ani, dar stă pe un taburet, nu pe un tron. Nu poate vorbi despre nimic altceva decât iminenta lui victorie finală asupra lui Mashadov. Indiferent ce l-aţi întreba, revine întruna la subiectul acesta.

Kadîrov a înţeles că numai alegerile îi vor pecetlui victoria asupra fostului camarad, cândva elev spiritual şi actual Inamic nr. 1. Pentru a-şi atinge obiectivul, Kadîrov a conceput chiar o nouă Constituţie, deoarece alegerile trebuie să fie constituţionale. Constituţia Ceceniei datează de pe timpul preşedinţilor Dudaev şi Mashadov, iar potrivit ei, Cecenia are deja un preşedinte.

Kadîrov a căzut de acord cu Kremlinul că luna noiembrie ar fi momentul optim pentru un referendum privind noua Constituţie. Trebuie să se grăbească, cât timp Cecenia continuă să fie plină de soldaţi ruşi care pot vota aşa cum se cuvine, odată ce drumul spre tron îi este curăţat.

A trecut cu vederea peste un singur detaliu. În această poveste murdară de patimi ucigaşe, Kremlinul – care-l susţine cu încăpăţânare pe Kadîrov, o susţinere ce-l eliberează pe acesta de orice constrângeri morale – insistă să ignore faptul că Ahmat-Hadji Kadîrov poate câştiga doar acele alegeri în

care forțele de securitate, alcătuite din mii de indivizi, deturnează votul „democratic".

Cei doi ani în care Kadîrov a condus prin decretul Kremlinului au fost irosiți, deoarece nu și-a câștigat respectul electoratului, ci a pierdut orice respect de care s-a bucurat cândva. Dacă Putin a intrat în cursa electorală ca o cantitate necunoscută, ceea ce a îngăduit diverse manipulări, Kadîrov nu beneficiază de opțiunea aceasta. El este nociv și nefast, și toată Cecenia o știe. Cum poți încredința guvernarea țării unor indivizi precum Kadîrov, care n-au nicio perspectivă de a se bucura vreodată de popularitate în rândul electoratului? Drept urmare, el a trebuit să recurgă la măsuri extreme. Nu este Putin vinovat de crimă împotriva unui popor care s-a săturat să mai aștepte să fie eliberat de război, dezastre, funeralii, cadavre și torturi?

Domnule președinte, dacă nu cunoașteți numele unor oameni decenți din Cecenia, întrebați-i pe aceia care îi cunosc. Este elementar și în acest fel vor fi salvate vieți.

* * *

PS. În redacția *Novaia gazeta* s-a născut o controversă legată de faptul dacă ar trebui să scriem serviciul de pază și protecție sau „serviciul de pază și protecție"? Operațiunea antiteroristă sau „operațiunea antiteroristă"? Opiniile au fost împărțite. Din punct de vedere gramatical, este clar că n-ar trebui să existe ghilimele, dar realitatea actuală din Cecenia este atât de neconvingătoare, încât respectarea regulilor gramaticale este imposibilă. În Cecenia totul există între ghilimele, deoarece se desfășoară un război ilegal într-o zonă a cărei existență în sine este ilegală. Un guvern nelegitim dă naștere unor soldați care nu respectă nicio lege. Nodul a fost deja strâns atât de tare, încât este greu de imaginat cum poate fi desfăcut, chiar dacă, într-un moment magic, iluminarea ar trebui să vină la aceia care au puterea în mâinile lor, poate chiar împreună cu un licăr de responsabilitate.

O VENDETĂ A FOST DECLARATĂ ÎMPOTRIVA FAMILIEI „PREȘEDINTELUI ÎN EXERCIȚIU AL CECENIEI"

16 iunie 2003

În îndepărtatul sat cecen Bachi-Iurt, „indivizi mascați neidentificați, îmbrăcați în uniforme de camuflaj", care vorbeau numai în cecenă, au executat

patru membri ai familiei Ablaev-Dauthajiev. Trei bărbați, cu vârste cuprinse între 45 şi 55 de ani, au fost împuşcați, alături de o femeie de 27 de ani; în urma lor au rămas un prunc de două luni şi doi fii, în vârstă de patru, respectiv cinci ani. Ucigaşii au venit în timpul nopții şi au spus că răzbunau prin sânge evenimentele din 14 mai, când câteva teroriste sinucigaşe atentaseră la viața „preşedintelui în exercițiu al Republicii Cecene", Ahmat-Hadji Kadîrov, în apropiere de satul Ilashan-Iurt. În urma atacului au murit cinci dintre body-guarzii săi; ucigaşii i-au descris ca fiind camarazii lor şi acesta era motivul pentru care acum aplicau principiul „ochi pentru ochi şi dinte pentru dinte".

Niciun fel de pietre funerare nu au fost puse deocamdată pe mormintele celor executați, iar bărbații din familia celor patru morți nu au vizitat cimitirul. Asta înseamnă că ei au declarat vendetă pentru asasinate, de data aceasta împotriva lui Ramzan Kadîrov, mezinul „preşedintelui în exercițiu", care, cu susținerea deplină a tatălui său şi ocupând postul de comandant al unei legendare „unități speciale a Ministerului de Interne" de la Curtea acestuia, comite cu brigada sa jafuri, crime şi răfuieli generale împotriva celor pe care-i consideră inamici personali.

– Şahidat şi Aimani nu puteau fi vinovate, clatină din cap Zinaida Dauthajieva, fără să-şi mai şteargă de acum ochii umflați de plâns. (Este bunică, iar în luna mai au fost omorâți şase membri ai familiei ei.) De ce a murit fiica mea? Au târât-o aici, în pivnița în care avem o bucătărie. Eu strigam: „Luați-mă pe mine, ea are un prunc!" Mi-au răspuns: „Tu nu eşti rudă de sânge. N-avem nevoie de tine." Copiii ei plângeau. Bărbați mascați i-au scu-lat pe toți din paturi şi au întrebat: „Tu cine eşti?" Sau: „Tu al cui eşti?" Pe cei pe care i-au ales i-au dus în pivniță şi i-au împuşcat. Pe Liza mea au omo-rât-o prima. Pentru ce? Şahidat şi Aimani n-au avut niciun amestec în explo-ziile acelea. Toți ştiu asta.

Femeile din jurul nostru plâng ca nişte copii, suspinând încet. Tatăl bătrân al Lizei cedează nervos. Este insuportabil, deoarece toți pot vedea cum vor continua lucrurile.

Mai întâi, însă, o cronologie a celei mai recente năpaste care s-a abătut asupra lui Bachi-Iurt şi a motivului acestor evenimente.

Pe 14 mai, dată care a coincis cu ziua de naştere a Profetului, în timpul unui miting electoral pentru partidul conducător Rusia Unită desfăşurat în Ilashan-Iurt, un sat din raionul Gudermes, a avut loc un atac terorist soldat cu numeroase victime. Televiziunea cecenă invitase cu insistență populația să vină pe câmpia de lângă Ilashan-Iurt, promițând o întâlnire cu Kadîrov

şi cadouri în onoarea acestuia din partea Rusiei Unite. Abia după atentat, Kadîrov a afirmat la televiziune că mitingul de la Ilashan-Iurt era o sărbătoare religioasă; propaganda făcută de mass-media cecenă înainte de 14 mai sublinia că era o campanie preelectorală pentru candidaţii Rusiei Unite, susţinută de resursele administrative ale statului. Şefii administraţiilor rurale fuseseră instruiţi să organizeze curse de autobuze cu care să-şi aducă consătenii la Ilashan-Iurt, pentru a spori numărul participanţilor.

Oamenii au sosit în vehicule şi pe jos. Cu câteva zile înainte, televiziunea locală a anunţat că va vorbi Kadîrov şi, ca semn de clemenţă, va discuta cu mame ale căror copii dispăruseră în timpul raziilor de securitate. Mii de persoane au răspuns la anunţul acela. Un factor crucial în participarea atâtor oameni a fost acea aluzie, potrivit căreia Kadîrov urma să facă un anunţ despre soarta dispăruţilor. În Cecenia, numărul acestora era de ordinul miilor şi majoritatea rudelor lor treceau zilnic republica prin sită, în speranţa de a găsi urmele celor dragi.

În mulţime se aflau Şahidat Baimuradova, sora ei Aimani Visaeva, mamă a 11 copii şi de mult timp pensionară, şi Zulai Abdurzakova. Prezenţa lor era perfect întemeiată. Parte tipică a decorului cecen modern, ele sunt mame care-şi caută zadarnic fiii, sperând ca, undeva, să aibă norocul de a întâlni un reprezentant cinstit al celor care aplică legea. Ele poartă permanent asupra lor teancuri de documente.

Pe 13 mai, cu o zi înaintea mitingului, Şahidat şi Aimani au mers la casa tatălui lui Kadîrov în satul Ţentoroi, pentru a-l ruga să le ajute să obţină o audienţă la „preşedintele în exerciţiu", ocazie cu care i-ar fi putut înmâna documentele şi scrisorile. Tatăl le-a spus să se ducă la Ilashan-Iurt, fiindcă ar fi fost mai uşor să se întâlnească cu el acolo. I-au urmat sfatul. Pe 14 mai a avut loc atentatul şi în aceeaşi seară procuratura a anunţat numele acestor trei femei vârstnice ca fiind teroristele sinucigaşe. Pe 16 mai, după ce specialişti în medicină legistă le-au examinat în morga din Hasaviurt, Daghestan, trupurile lui Şahidat şi Aimani au fost înapoiate rudelor, iar pe 17 mai au fost înmormântate în Bachi-Iurt, satul de baştină.

Banditii care năvăliseră noaptea răcniseră: „De ce le-aţi îngropat aici?"

– Chiar aşa, întreb eu, de ce le-aţi îngropat aici, când ele locuiau în alte sate?

– Pentru ca să fie lângă mormântul mamei lor. Acolo unde locuiau nu mai aveau pe nimeni, îmi răspund rudele, care sunt convinse că Şahidat şi Aimani nu au fost teroristele sinucigaşe.

– Cum puteți fi atât de sigure că n-au fost ele sinucigașele?

– Amândouă aveau prea multe lucruri de care să se îngrijească și pur și simplu nu erau genul acela de oameni.

În ziua înmormântării, spre seară, la casa familiei au venit doi bărbați, Roman Edilov și Arbi Salmaniev. Deși Dauthajiev este numele de familie al fratelui lui Șahidat și Aimani, numele lor de fată este Ablaev, deoarece tatăl lor a avut mai multe neveste și unii copii au păstrat numele mamei. Familiile Ablaev și Dauthajiev au case alăturate în Bachi-Iurt. Priveghiul a avut loc după înmormântarea lui Șahidat și Aimani.

Edilov și Salmaniev sunt bine-cunoscuți în Bachi-Iurt. Edilov este recent-numitul șef al Biroului Afacerilor Interne din raionul Kurcealoi. Anterior, a făcut parte din „serviciul de pază și protecție" al lui Kadîrov sau, așa cum îi zic cei de-aici, „banda lui Ramzan". Edilov este privit ca un individ însărcinat cu apărarea intereselor familiei conducătoare în Kurcealoi. Salmaniev, adjunctul lui și tot soldat de-al lui Kadîrov, trăiește în Bachi-Iurt.

Salmaniev și Edilov au anunțat familiile că se fac vinovate de actul de terorism comis de Șahidat și Aimani. „Acum", au spus ei, „va trebui să plătiți cu sânge atentatul asupra lui Kadîrov și moartea soldaților lui Ramzan."

– Știați că se va întâmpla asta? îl întreb pe Ahmat Temirsultanov, cadiu (judecător musulman) al raionului Kurcealoi și imam în Bachi-Iurt.

Bătrânul – respectat, bolnav și gârbov – se preface că este surd, pentru a nu fi nevoit să răspundă la întrebare. Insist, dar în zadar. Până și cadiul și imamul se tem să nu cadă în dizgrația clanului Kadîrov. Teama aceea poate fi simțită azi în toată Cecenia, un gen de teamă necunoscut cu numai un an în urmă. Oamenii au învățat din vărsările de sânge și doar cei mai curajoși vor șopti: „Ne este frică de Kadîrov."

– Există altcineva, familiile altor oameni care au murit la Ilashan-Iurt, care să vă poarte o ranchiună similară? Ați fost avertizați în privința lor? am întrebat-o pe Zinaida Dauthajieva.

Ritualul declarării unei vendete este strict. Nu este privit cu ușurință, iar procedura implică un cadiu sau un imam.

– Nu, nimeni altcineva nu ne poartă pică, fiindcă toți știu că Șahidat și Aimani n-au fost vinovate. Procuratura a recunoscut că a făcut o greșeală.

Așa s-a și întâmplat, într-adevăr. O cercetare amănunțită a trupurilor lui Șahidat și Aimani, efectuată la insistența echipei de investigații din cadrul procuraturii care a condus ancheta asupra atentatului, a dovedit că nu fusese nevoie nici măcar de o examinare din partea medicilor legiști. Natura rănilor

lor a demonstrat că nu femeile fuseseră autoarele exploziilor. O sentință la moarte cauzată de o greşeală de exprimare.

* * *

Ivan Nikitin este un tânăr înalt, care poartă adidaşi şi un automat atârnat neglijent pe umăr. Conduce echipa care investighează „actul de sabotaj şi terorism" din Dosarul penal nr. 32046. Echipa lui Nikitin a fost formată de procuratura republicii şi are sediul în Gudermes, aproape de Ilashan-Iurt, pentru facilitarea chestionării martorilor.

– Femeile acestea, Baimuradova, Visaeva şi Abdurzakova, nu au purtat dispozitivele explozive, confirmă Nikitin, ci au stat pur şi simplu la doi metri de epicentru. I-am spus asta cadiului Temirsultanov, când a venit să întrebe dacă erau sau nu vinovate. Am înțeles că trebuia s-o ştie, pentru a evita o vendetă.

– Spuneți-mi atunci, de ce s-a grăbit procuratura să declare că ele au fost teroristele sinucigaşe? În urma anunțului respectiv au fost ucise patru persoane complet nevinovate, dintre care una avea un prunc de două luni pe care-l alăpta la sân.

Nikitin înțelege perfect. Suspină şi parează prin:

– Este numai vina mass-mediei.

În realitate, chiar Serghei Fridinski, procurorul-adjunct al Rusiei pentru Districtul Federal Sudic şi superiorul imediat al lui Nikitin, a anunțat numele presupuselor teroriste sinucigaşe înainte de orice confirmare a datelor. Nikitin refuză să comenteze în această privință şi mă sfătuieşte să mă adresez „mai sus". Nu mai trebuie să explic că „mai sus", oficialii din procuratura cecenă nu se grăbesc să comenteze propriile lor afirmații iresponsabile care au dus la asasinate.

La revenirea în Bachi-Iurt, Zinaida Dauthajieva, mama Lizei, are de asemenea foarte puține de adăugat. Îi este teribil de frică să spună ceva ce ar putea regreta, ceva ce s-ar putea dovedi fatal pentru altul dintre copiii ei.

– Trebuie să-nțelegi că aceşti kadîroviți sunt peste tot şi a declara o vendetă asupra lui Kadîrov este...

Sătenii din Bachi-Iurt încearcă să explice situația, însă nu izbutesc.

– Ce este?

– Înseamnă să-ți asumi un risc prea mare. Este o condamnare la moarte. Asta-i viața aici.

Se pare că nu există nimeni care să-i poată proteja, nici procuratura, nici preşedintele Putin, nici Organizația Națiunilor Unite.

Edilov şi Salmaniev plecaseră şi întrucât acuzaţiile lor păruseră atât de absurde, complet nepotrivite cu toate regulile şi obiceiurile, bărbaţii rămăseseră acasă. Nimeni nu plecase să se ascundă, aşa cum se obişnuieşte când cineva declară o vendetă. În circumstanţele respective, bărbaţii expuşi riscului nu dorm acasă. Ei însă au rămas şi, în noaptea de 17 mai, au fost executaţi: doi dintre fiii lui Aimani, Hanpaş şi Movsar Visaev, fratele lui Aimani, Said Mohamed Ablaev, şi Şahidat, nepoata lor.

De ce? Fiindcă devenise de-acum aproape un obicei. Kadîroviţii pot să facă orice le place, până şi lucruri interzise de tradiţie. Ei trăiesc ca şi cum ziua de mâine n-ar mai exista, sfidând legile, scrise şi nescrise. Dacă Ramzan doreşte un teren în Gudermes pentru benzinăria sa, îl ocupă fără ca măcar să se sinchisească să informeze Ministerul Educaţiei căruia îi aparţine Institutul Pedagogic aflat pe terenul cu pricina.

Ca atare, în locul Institutului Pedagogic din Gudermes există acum benzinăria lui Ramzan. Aşa se derulează afacerile, acolo unde sunt implicaţi bani; dar acelaşi lucru se aplică în cazul sângelui, al torentelor de sânge vărsate de mâinile kadîroviţilor. Fiindcă ei se ocupă de aceste vărsări de sânge; toţi oamenii din Cecenia ştiu că dacă trebuie să te răzbuni pe cineva pentru vărsare de sânge, te înrolezi în divizia lui Ramzan. Vei fi primit cu braţele deschise şi vei căpăta armă şi binecuvântarea pentru răzbunare. Kadîroviţii se ocupă cu învrăjbirea între oameni. De ce o fac? Pentru a-şi consolida propria putere. Acolo unde nu există ordine, rămân doar sângele şi teama pentru a-ţi asigura baza tronului.

URNE DE VOT SAU URNE FUNERARE?

25 august 2003

Luptele pentru putere nu sunt niciodată nobile sau frumoase, dar lupta pentru putere din Cecenia, care se derulează pe fundalul unui război care a intrat în al cincilea an, este la fel de infectă ca un trădător reutilizabil.

* * *

Ibrahim arată ca un pirat. Cicatricele i se vindecă încet sub păr, iar ochii îi sunt ascunşi în spatele ochelarilor negri. A fost grav rănit. Şchiopătează stângaci, lăsându-şi complet greutatea mai întâi pe un picior, apoi pe celălalt, un indiciu comun în Cecenia pentru cei care au fost bătuţi în zona rinichilor.

Ibrahim Garsiev, în vârstă de 36 de ani, tată de familie, este din Tangi Ciu. Este unul dintre bodyguarzii lui Rustam Saidulaev, fratele politicianului Malik Saidulaev din opoziție.

Pe 7 august, el a plecat cu mașina de acasă și trecea prin raionul Urus Martan, când a fost oprit de „indivizi mascați neidentificați, îmbrăcați în uniforme de camuflaj" – povestea obișnuită în Cecenia. L-au dezarmat, l-au dus la secția de miliție raională și au început să-l interogheze.

– Voiau să mărturisesc că aruncasem în aer un rezervor de apă militar din Tangi Ciu și că-l ucisesem pe Batalov, șeful Biroului raional pentru combaterea crimei organizate, povestește Ibrahim. Însă au făcut asta doar ca intimidare. Șeful Departamentului de investigații penale este un bărbat decent. Mi-a spus: „Uite care-i treaba, recunoaște cel puțin că ai avut o grenadă de mână. Va fi mai bine pentru tine, vei face închisoare numai un an. Altfel, kadîroviții te vor ucide. Îți vor capul."

Ibrahim s-a încăpățânat însă și, la scurt timp după aceea, a fost legat la ochi și împins într-o mașină care a demarat.

În Cecenia, „kadîroviții" sunt unități subordonate lui Ramzan Kadîrov, fiul „șefului Ceceniei". Ramzan este șeful „serviciului de pază și protecție" al tatălui său și se comportă într-o manieră care amintește de Aleksandr Korjakov, bodyguardul președintelui Elțîn, care și-a extins rolul în asemenea măsură, încât se comporta ca al doilea om în ierarhia statului.

Iată un exemplu simplu: felul în care sunt colectate fondurile pentru campania electorală a lui Ahmat-Hadji Kadîrov. Așa cum recunosc majoritatea miniștrilor din guvernul cecen, Ramzan numește o sumă de bani cu care va trebui să contribuie ministerul lor. Nu vorbim de mii de ruble, ci de mii de dolari. Ministerul întocmește o listă și repartizează suma între funcționari, în funcție de postul pe care-l ocupă. Miniștrii-adjuncți pot contribui cu până la 5.000 de dolari, pe când șefii de departamente sau consilii sunt taxați cu 1.000–2.000 de dolari. Ei sunt avertizați că vor fi demiși dacă ministerul nu izbutește să contribuie cu suma cerută de Ramzan. Funcționarii civili se tem cu disperare să nu-și piardă slujba, fiindcă salariile finanțate de bugetul statului sunt unica formă de venit mai mult sau mai puțin stabilă din Cecenia. Drept urmare, jumătate din Cecenia este actualmente datoare celeilalte jumătăți. Toți au împrumutat și re-împrumutat unii de la alții, pentru a nu intra în atenția familiei Kadîrov.

După funcționari vine rândul piețelor cecene, a doua vacă de muls a republicii. Femei cecene nefericite – profesoare, doctorițe, casnice, infirmiere și jurnaliste – vând în piețe, întrucât acesta este modul în care majoritatea

familiilor au izbutit să se hrănească în timpul războiului. Bărbaţii ceceni stau acasă şi încearcă să evite raziile de securitate şi punctele de control, iar femeile fac comerţ. Fiecărei vânzătoare din piaţă i se fixează, de asemenea, o taxă în beneficiul lui Ahmat-Hadji Kadîrov. Metoda este aceeaşi: Ramzan îi comunică şefului pieţei o sumă, care după aceea se împarte proporţional.

Evident, funcţionarii civili n-au protestat, dar femeile au intrat în grevă. Fiecare fusese taxată cu 500 de dolari (aşa cum veţi remarca, serviciile politice sunt destul de scumpe în Cecenia) şi ele au anunţat că nu vor reveni în pieţe până ce nu se stabilea o taxă mai rezonabilă. Greva a luat însă sfârşit când kadîroviţii au ameninţat că vor ucide familiile a una sau două dintre conducătoarele revoltei, iar banii au fost plătiţi. Puteţi judeca şi singuri cât de remarcabil de oneste şi democratice vor fi viitoarele alegeri.

* * *

În Cecenia, cuvântul „kadîrovit" este aplicat unui număr mare de detaşamente descentralizate şi anarhice, dotate cu tot soiul de arme, printre care automate israeliene şi pistoale Beretta, care sunt interzise pe teritoriul Federaţiei Ruse.

În mod oficial, personalul de pază şi protecţie al lui Ahmat-Hadji este alcătuit din 61 de persoane, dar dacă includem şi unităţile aflate sub comanda lui Ramzan, unele echipe înarmate ale miliţiei şi diversele unităţi de operaţiuni speciale care abundă în Cecenia şi în care Kadîrov a reuşit să-şi infiltreze propriii oameni, cifra oficială se ridică la 1.200.

În realitate, însă, în Cecenia sunt câteva mii de kadîroviţi. Ei înşişi apreciază că ar fi uneori 3.000, alteori 5.000. De unde provin? Diviziile comandate actualmente de Ramzan Kadîrov acceptă pe oricine care doreşte să se înroleze, de exemplu foşti luptători de gherilă care au fost amnistiaţi. Practic, amnistia declarată de Duma rusă îi obligă pe amnistiaţi să fie absorbiţi în detaşamentele lui Kadîrov. Fostele unităţi de luptă amnistiate alcătuiesc în prezent coloana vertebrală a kadîroviţilor. În vara aceasta, ei au recrutat în toate centrele raioanelor şi în majoritatea satelor. Luptătorii şi membrii gherilei care au refuzat amnistia în condiţiile respective depun mărturie că aceia care s-au predat erau priviţi în general ca brute şi criminali în comunităţile lor.

Deşi kadîroviţii susţin că ei curăţă Cecenia de wahhabii musulmani extremişti, în realitate curăţă republica de toate persoanele de care doresc să scape, ceea ce înseamnă inamicii politici ai lui Ahmat-Hadji Kadîrov.

Alt exemplu recent: detaşamentul lui Movladi Baisarov îşi are baza în satul Colhozul Comsomolist nr. 15, de lângă Groznîi. Detaşamentul a fost

comandat anterior de Vaha Arsanov, adjunctul lui Mashadov, şi a trecut din rândurile separatiştilor direct în organizaţia kadîrovită.

Oamenii lui Baisarov au răpit recent trei ofiţeri FSB şi au încercat să-i propună la schimb contra unuia dintre camarazii lor, care fusese arestat pentru implicare în altă răpire. Baisaroviţii au scăpat cu faţa curată, deoarece acum sunt consideraţi kadîroviţi.

În secţia de miliţie a raionului Urus Martan, exact cu un asemenea „dezertor" s-a pomenit faţă în faţă Ibrahim Garsiev, mai precis cu un participant la câteva răpiri senzaţionale pe timpul lui Mashadov, un bărbat pe numele căruia fusese emis un mandat federal de arestare, dar care în prezent este comandantul-adjunct al secţiei de miliţie a raionului Urus Martan.

Acest criminal organizase răpirea lui Garsiev, ştiind că făcuse parte dintre bodyguarzii lui Saidulaev, şi apelase la serviciile „cecenilor mascaţi neidentificaţi, îmbrăcaţi în uniforme de camuflaj". Ibrahim a fost luat şi dus înaintea lui Ramzan Kadîrov în curtea interioară a fortăreţei în care locuieşte acesta în Ţentoroi.

Ai fost interogat de Ramzan personal?

Da. M-a întrebat ce fel de maşină folosea Saidulaev şi câţi bodyguarzi avea. Nu i-am răspuns. Am fost bătut pe tot corpul cu o coadă de hârleţ; Ramzan personal m-a bătut. M-au legat de un copac, atârnat de braţe, şi m-au bătut. Ramzan n-a fost singurul care a condus operaţiunea aceasta, ci mai exista şi un al doilea individ, care ulterior mi-a spus că fusese şeful de stat-major al lui Basaev şi acum era şeful operaţiunilor de recunoaştere ale lui Ramzan. Ramzan spusese că-şi va dărui ceasul de aur celui care va inventa moartea cea mai crudă pentru mine.

Câţi erau?

Şaizeci–şaptezeci.

Cine a câştigat?

Fostul şef de stat-major al lui Basaev. El a spus să fiu spânzurat de braţe şi apoi să mi se facă o mie de crestături pe piele. Au plecat şi au discutat între ei. Crezusem că decid în ce fel să mă omoare, dar când s-au întors au început din nou să mă bată, cu pauze. Mă băteau, apoi mă întrebau: „Ai de gând s-o faci?" A treia oară am spus că nu mai pot rezista şi o să fac ce vor ei.

Ce anume voiau?

Să duc o mină terestră în casa lui Rustam şi să-l arunc în aer pe Malik Saidulaev când sosea. Am fost de acord. Ramzan a strigat: „Credeţi c-o să vă las să câştigaţi preşedinţia? Vă voi împuşca pe toţi, chiar dacă Malik va fi ales."

Vorbea aşadar despre asasinarea lui Malik Saidulaev? Ramzan te însărcina pe tine cu atentatul? Urma să-ţi dea o mină terestră?

Da.

Şi dacă n-ai fi acceptat?

M-ar fi omorât.

Ce s-a întâmplat după ce ai acceptat?

Nu m-au mai bătut şi au adus alţi oameni din celule. Există celule care se deschid direct în curtea lui Ramzan. Am văzut eu însumi trei deţinuţi. Nu ştiu ce făcuseră. Pe doi i-au împuşcat în picioare în faţa mea. Al treilea, care fusese deja împuşcat în picioare, a fost suit într-o maşină şi luat de acolo. După aceea mi-au dat ceai, ca şi cum aş fi fost unul de-al lor. Mi-au dat ceva de mâncare. Au adus nişte fete care au cântat şi au dansat. În ziua următoare m-au eliberat. Urma să le spun când sosea Malik să-şi vadă fratele şi aveau să-mi dea imediat mina. Eu m-am ascuns. Mi-am luat şi familia cu mine. Ramzan mă avertizase că dacă nu voi face ceea ce promisesem, mă va omorî şi-mi va masacra familia. Am trimis o declaraţie la procuratură. În cazul în care Kadîrov senior ajunge preşedinte, unica mea şansă va fi să mă alătur unui grup care luptă împotriva lui. Ce pot face? Trebuie să supravieţuim. A doua oară nu le voi îngădui să mă ia prizonier de viu.

* * *

Ascuns în spatele ochelarilor săi negri, Ibrahim se îndepărtează şchiopătând. Tot ce i s-a întâmplat în luna august este tipic pentru viaţa din Cecenia în perioada preelectorală. Puteţi să-i înlocuiţi cu uşurinţă numele cu ale altor persoane care au fost torturate în acelaşi loc şi în acelaşi scop. Adevărata campanie preelectorală a emisarilor lui Kadîrov este intimidarea în masă sub sloganul: „Sau cu Kadîrov, sau morţi!"

Se apropie nişte alegeri cu adevărat ale disperării. Kremlinul a creat un monstru mai teribil decât cei care l-au precedat şi de care nu mai poate scăpa acum uşor. Dacă va câştiga Kadîrov, fără îndoială că îşi va încheia

socotelile cu oponenții săi, că ei vor plăti cu aceeaşi monedă, că vor urma şi mai multe vărsări de sânge şi atrocități, neîncredere şi radicalizare. Că va fi un război, indiferent dacă îl veți numi război civil sau al Treilea Război Cecen.

DE CE A ÎNCEPUT SĂ-L URASCĂ KADÎROV PE MOŞ BALU: PUTEREA PREZIDENȚIALĂ ÎN ZONA AȘA-ZISEI „OPERAȚIUNI ANTITERORISTE"

20 noiembrie 2003

Doreşte Kadîrov să fie un adevărat preşedinte? Doreşte el să fie la înălțimea rezultatelor alegerilor comunicate pe 5 octombrie şi, în conformitate cu Constituția, să protejeze populația Ceceniei de război, răpiri, foamete şi umilințe? Cum va proceda? Cu ce se va alege populația?

În ultimele cinci luni, Marat Isakov şi-a căutat peste tot tatăl în vârstă de 77 de ani, Said Mahomed-hagi Isakov, „Bătrânul" satului Dişne-Vedeno, un bărbat bine cunoscut în această regiune şi respectat pentru autoritate, onestitate şi cucernicie. Pur ca aurul, aşa cum spun despre el cei din Vedeno. A făcut zece pelerinaje la Mecca, s-a ridicat împotriva wahhabilor şi nu veți găsi nicio casă de aici în care Moş Balu, aşa cum este numit cu dragoste, să nu-i fi îngropat pe răposați, să-i fi împăcat pe inamici ori să-i fi sfătuit pe tineri.

De o vreme, însă, mai vârstnicul Isakov fusese un obstacol în opinia lui Kadîrov. Moş Balu nu-l susținea, îi critica metodele, iar pe 21 iunie anul curent, între referendumul ținut pe 23 martie şi alegerile din 5 octombrie, când Kadîrov a măturat pur şi simplu opoziția, Said Mahomed-hagi Isakov a fost răpit de „soldați neidentificați", când mergea la un priveghi pe strada vecină din Dişne-Vedeno. Familia sa nu are nicio îndoială că a fost mâna kadîroviților.

Zeinap, soția în vârstă de 75 de ani a lui Said Mahomed, care i-a născut zece copii şi cu care a împărțit 60 de ani de viață, a adresat scrisori tuturor persoanelor la care s-a putut gândi, de la procurorul raionului Vedeno la preşedintele Putin şi patriarhul Aleksei. A anexat cópii după cartea lui de muncă, de lucrător la joagărul forestier Vedeno şi lăcătuş, după premiile sale, expresii ale aprecierii pentru numeroasele succese înregistrate în întrecerea socialistă. Totul în zadar. „Informații cu privire la circumstanțele detenției şi domiciliului actual al lui S. Isakov nu se găsesc în posesia niciunuia dintre ministerele Federației Ruse de pe teritoriul Republicii Cecenia." În Cecenia

contemporană, declarația aceasta este o respingere teribilă, care nu mai lasă nicio speranță. I-a fost trimisă lui Zeinap, semnată de procurorul militar al Unității Militare 20116, colonelul I. Holmski.

S-ar părea că Balu a fost înghițit de pământ, un bărbat care „s-a bucurat de autoritate indiscutabilă în rândul tuturor păturilor populației", așa cum s-a formulat într-o petiție colectivă a Adunării Cetățenilor din raionul Vedeno, adresată președintelui Putin, prin care se solicita readucerea bătrânului în sat.

– A fost ciudat felul în care până și oameni care fuseseră de acord să ne ajute, oameni care intră în bazele militare, în Hankala, și-au schimbat brusc tonul după o zi sau două, afirmă Marat, unul dintre cei șapte fii ai lui Said Mahomed. Azi ei spun „Da, l-am văzut. Va fi cu siguranță eliberat.", pentru ca mâine să spună: „Nu, nu știu nimic."

– Și ce crezi că înseamnă asta?

– Este ca și cum ar fi descoperit ceva, după care nu mai vor să aibă nimic de-a face cu realitatea respectivă.

Zeinap continuă:

– El este bolnav, ia medicamente, are hipertensiune și probleme cu stomacul. Simt că nu se mai află printre noi. N-ar fi rezistat atât de mult în închisoare. Ar putea măcar să ne trimită osemintele lui. Am fost cu o petiție la tatăl lui Kadîrov. Am încercat să ajung la Kadîrov însuși, dar bodyguardul lui a țipat la mine și m-a alungat. Dacă un luptător în gherilă este omorât în luptă, soldații îi restituie trupul rudelor pentru 15.000 de ruble. Aici, însă, este vorba despre cineva care nu s-a făcut vinovat de nimic. Niciunul dintre fiii lui n-a fost implicat în nimic și noi nu putem nici măcar primi corpul. Am mers la Comandamentul militar din Vedeno și am spus: „Un vinovat este trimis în fața tribunalului, dar un nevinovat dispare pur și simplu?" Comandantul n-a avut nimic de spus.

* * *

Moș Balu era tot atât de intransigent pe cât era de legendar. Se știa că nu s-a plecat niciodată în fața nimănui. A ignorat cererea lui Kadîrov adresată tuturor *mullahilor* și liderilor religioși și nu și-a îndemnat consătenii să voteze în favoarea noii Constituții în referendumul din 23 martie. Aproape toți ceilalți au mormăit în barbă, dar au făcut așa cum li se ceruse. Mai mult chiar, Said Mahomed a respins categoric metodele lui Kadîrov de conducere a Ceceniei, de exemplu atunci când a anunțat că postul musulman nu va fi respectat în conformitate cu calendarul islamic, ci va fi decalat cu o săptămână. Acela a fost modul lui de a afla ce *mullahi* îl sfidau. Majoritatea au fost speriați și s-au

supus, chiar dacă fără entuziasm. Ei doreau să supravieţuiască. Said Mahomed nu s-a supus. El a afirmat public: „Trebuie să ne temem de Atotputernic, nu de Kadîrov." Bineînţeles, cuvintele sale i-au fost transmise lui Kadîrov şi represaliile n-au întârziat.

– Kadîrov n-a făcut altceva decât să-i identifice pe *mullahii* care erau de partea lui, e de părere un sătean. Noi ne-am temut foarte mult pentru Said Mahomed şi l-am implorat să plece la fiul lui, la Moscova. Kadîrov îndepărta din calea lui pe oricine se bucura de autoritate şi care nu era de partea lui. Dar Said Mahomed a refuzat. Ne-a răspuns: „Sunt prea bătrân ca să fug."

Cu puţin timp înainte de dispariţie, Moş Balu a mers la Ilashan-Iurt, unde are loc un festival religios anual, important pentru ceceni. Oamenii se roagă împreună. Când s-a apropiat de sat, bătrânul a văzut că partidul Rusia Unită făcea propagandă electorală în toiul festivalului religios şi, desigur, Kadîrov era acolo. Isakov nu şi-a ascuns indignarea şi a plecat imediat. Kadîrov a fost, bineînţeles, informat.

De obicei, oamenilor puternici nu le vine greu să respecte autoritatea altor oameni puternici. Oamenii slabi sunt cei care caută răzbunare. După foarte puţin timp, o coloană întreagă de vehicule blindate a sosit să-l ridice pe bătrân. În jur de 200 de soldaţi, toţi pentru a aresta un moşneag bolnav.

Said Mahomed a ieşit pe poartă. Zeinap a încercat să-l oprească, dar el a replicat că nu vor face rău unui bătrân. Fusese verificat de sute de ori. A ieşit pe poartă şi după aceea n-a mai fost văzut. Zeinap a auzit mugind motoarele coloanei de blindate, care au întors şi au plecat. Ea şi fiii lui au adresat scrisori tuturor instituţiilor posibile. Sătenii au ţinut un miting pentru a-i solicita personal lui Kadîrov şi armatei restituirea imediată a bătrânului lor foarte respectat. Procuratura a deschis chiar Dosarul penal nr. 24049, însă răspunsurile oficiale, atunci când au sosit, nu au făcut decât să ridice alte ziduri. „În perioada 20–23 iunie anul curent, trupele federale nu au desfăşurat măsuri speciale (razii de securitate) în satul Dişne-Vedeno."

– N-a existat decât aparenţa unei anchete şi investigaţii, este convins Marat Isakov. El a fost luat de kadîroviţi. Kadîrov îi sileşte pe *mullahi* să fie corupţi, însă tata era cu totul diferit. Kadîrov îi îndepărtează pe toţi cei cu adevărat religioşi, cei care separă religia de bani. Aşa a fost întotdeauna în familia noastră. Ne-am ferit de politică şi am evitat prietenia cu oficialităţile guvernamentale.

Aproape toţi *mullahii* din Cecenia care l-au găsit pe Kadîrov inacceptabil şi au declarat-o în mod deschis în public au fost de acum eliminaţi. Acelaşi

lucru este valabil pentru aproape toți conducătorii administrațiilor rurale din Cecenia. (Sistemul administrativ cecen este bazat pe „sate" enorme de 15.000–20.000 de locuitori.) Dar ce se poate spune, între timp, despre „președintele Republicii Cecene"?

După ce a fost proclamat președinte, Ahmat-Hadji Kadîrov poate fi găsit rareori la birou, iar felul în care își petrece timpul poate fi cu greu descris ca fiind „conducerea Republicii". Viața îi este împărțită între casa-fortăreață din Țentoroi și Moscova, cu foarte mult timp petrecut în capitala Rusiei. Asta n-ar trebui să fie o surpriză. Kadîrov nu se poate elibera de trecut și continuă să vadă menținerea mulțumirii Kremlinului ca principală prioritate a președinției sale, cu mult înainte de activitatea în folosul poporului. Adevărul este că ar trebui să mute munți din loc pentru a-i câștiga respectul. În ultima vreme, „activitatea" lui în Moscova s-a concentrat asupra îndelungatei și tărăgănatei retrageri a lui Aleksandr Voloșin, șeful administrației prezidențiale a lui Putin. Kadîrov n-a fost nicio clipă departe de Kremlin în timpul retragerii acestuia, deoarece instalarea sa fusese cântecul de lebădă al lui Voloșin, fără de care era lipsit de putere. A început să fie nervos când oligarhul Mihail Hodorkovski a fost închis și a vizitat frecvent Moscova pentru a încerca să găsească un protector nou și la fel de puternic.

În Cecenia, Kadîrov face un spectacol oribil. Când călătorește de la Țentoroi la Groznîi, ca să „lucreze", ca să spunem așa, măsurile de securitate sunt chiar mai spectaculoase decât cele luate pentru călătoriile lui Putin în jurul Moscovei. Toate drumurile sunt închise, iar mașinile și pietonii deopotrivă se găsesc sub stare de asediu. Se teme că vreunul dintre supușii săi poate decide să-l arunce în aer pe apărătorul acestei vieți noi și minunate.

Treptat, și idealul prezidențial al lui Kadîrov devine clar. În ultimul timp, el a început să strecoare aluzii referitoare la faptul că Türkmenbaşi[9], tatăl tuturor turkmenilor, a transformat Turkmenistanul în cel mai oprimat despotat oriental din teritoriile postsovietice. Türkmenbaşi este realmente speriat de poporul său și distruge orice aparență de disidență, oricât de măruntă; el le dă frâu liber oficialilor săi pentru a tâlhări și controlează în mod personal corupția. Are o armată de mercenari brutali și susținători influenți dincolo de granițele statului său.

---

[9] Türkmenbaşi, „șeful tuturor turkmenilor", este titulatura pe care și-a luat-o Saparmurat Ataievici Niyazov (1940–2006), primul președinte al Turkmenistanului independent. (*n. red.*)

Cine ar putea nega că toți dictatorii din lume au trăsături comune? Kadîrov îi are pe Putin şi Kremlinul ca susținători, la care se adaugă campania criminală împotriva bătrânului Isakov şi a *mullahilor*, ascensiunea lui regală şi nivelarea societății prin simpla măsură de a reteza orice capete care se ițesc deasupra parapetelor. Iar în privința venalității şi birocrației, Cecenia lui Kadîrov este un vast poligon pentru mită şi corupție.

Un exemplu curent este soarta compensațiilor făgăduite – principala platformă a campaniei electorale a lui Kadîrov şi un subiect despre care el şi Putin au vorbit întruna la televiziune. Este deja luna noiembrie şi n-a fost plătită nicio compensație. Kadîrov a organizat totul, înființând numeroase comisii de plată (ceea ce a dus în mod evident la creşterea accentuată a numărului funcționarilor). Comisiile sunt conduse de o falangă de indivizi leneşi, iar între funcționarii aceia şi cetățenii care şi-au pierdut bunurile şi acoperişurile de deasupra capetelor se duce un război continuu. Scopul campaniei este jefuirea fondului de compensații. Tot aşa cum el controlează conducta de țiței şi tot aşa cum Türkmenbaşi controlează conducta de gaze, Kadîrov le-a făcut cadou funcționarilor conducta de compensații.

Şefii acestor funcționari trag din greu, deoarece stăpânesc pe deplin tehnica bine-cunoscută a „tubului cu pastă de dinți", de a stoarce un procentaj, o mită. Mai întâi se asigură că nimeni nu poate realmente să pună la dispoziție documentele ce dovedesc dreptul la compensare şi astfel la bani. Oamenii trebuie să fie înregistrați şi re-înregistrați, iar listele trebuie „plivite" şi colaționate. Cei care au fost înlăturați de pe liste trebuie să facă eforturi imense pentru a reapărea pe ele, eforturi exprimate în termenii unui procentaj dedus din compensația plătită.

De acum populația este atât de supusă, încât nu se mai plânge. În Avturi, singura persoană care a primit vreo compensație a câpătat 175.000 de ruble, în locul celor 350.000 la care avea dreptul, restul dispărând în mod ilegal, dar este fericită şi recunoscătoare lui Kadîrov. În Groznîi n-am putut găsi nici măcar un asemenea individ norocos care să poată spune: „Da, am primit compensația şi-mi construiesc o casă nouă."

Ori Kadîrov nu ştie ce se întâmplă, ori promisiunile lui Putin au fost tot atâtea amăgiri nefondate. Şi credeți-mă, acolo unde este vorba despre bani, Kadîrov ştie totul.

Ahmat-Hadji Kadîrov este prezentat la televiziunea rusă alături de Putin mult mai frecvent decât prim-ministrul rus, Mihail Kasianov. Kadîrov este cel pe care preşedintele Putin îl prezintă cu insistență Orientului şi Occidentului

ca fiind „chipul noii Cecenii". Noua Cecenie se găseşte acum în a doua lună a existenţei sale. Nimeni nu ştie unde se află Moş Balu şi nimeni nu-l contestă pe Kadîrov. Impasul cecen al lui Putin este tărâmul disperării al lui Kadîrov. Sfârşitul anului 2003: „pacea" de după „alegeri".

UTILIZAREA UNEI GROPI DE TEMNIŢĂ CA URNĂ DE VOTARE: CECENIA REVINE ÎN EVUL MEDIU

17 noiembrie 2005

În cei şase ani sau mai bine ai celui mai recent război, cecenii s-au obişnuit în asemenea măsură cu alegeri frecvente şi trucate, încât iminenta revenire a alegerilor parlamentare n-a creat nicio surescitare vizibilă. Apatia populară este consolidată de gangsterismul răspândit în republică. Totul depinde doar de faptul dacă ai plătit sau nu; funcţionarii şi agenţiile de securitate locale fie plătesc tribut, fie îl încasează. Răpirile continuă să fie evenimente la ordinea zilei şi, din punctul acesta de vedere, nu s-a schimbat nimic, decât faptul că acum există numai două motive pentru aproape toate răpirile: fie cineva n-a plătit (în cazul oficialilor), fie cineva nu şi-a răscumpărat libertatea (în cazul luptătorilor de gherilă renegaţi).

Vechiul meu prieten Mahomet din Gudermes este o persoană notabilă în republică. Este un bărbat blând şi educat, care, cu ani în urmă, a scris o carte foarte bună despre artistul plastic cecen Pavel Zaharov. Mai întâi, Kadîrov senior l-a făcut pe Mahomet, în casa căruia locuiau mulţi orfani şi care avea nevoie pe atunci de fonduri serioase, ministru al muncii şi dezvoltării sociale. Ulterior, l-a uns prim-viceprim-ministru pentru probleme sociale. Dar a furat Mahomet?

Recent, kadîroviţii l-au răpit şi l-au dus la Ţentoroi, unde se află actualmente principala „bază de reeducare" cecenă, scop în care au fost săpate numeroase gropi pentru pedepsire – aşa-numitele *zindan*. A fost bătut şi i-a fost arătată o notă de plată de 200.000 de dolari, dacă nu dorea să sfârşească pe lista activiştilor pentru drepturile omului dispăruţi fără urmă. Se pare că suma respectivă făcea parte dintr-o datorie pe care n-o plătise, la care se adăuga şi dobânda.

Mahomet a plătit cash, pe loc. Kadîroviţii i-au scuturat hainele, le-au netezit şi l-au readus în biroul său pe înaltul funcţionar care se ocupă de

susținerea celor defavorizați din punct de vedere social. Cu alte cuvinte, un grup de funcționari ai statului au extorcat o taxă de protecție de la alt funcționar al statului.

Un caz similar l-a implicat pe Ahmed, un tânăr și promițător conducător din raionul Șali, care a fost de asemenea invitat de Kadîrov senior să lucreze ca șef al administrației. Și Ahmed a fost răpit și dus la Țentoroi, unde a fost bătut și i s-a cerut să plătească 100.000 de dolari pentru a fi eliberat. El a plătit banii, dar și-a pierdut oricum slujba, deoarece speculanții lui Kadîrov au concluzionat că nu se puteau bizui pe el și nu vedeau nicio posibilitate de a ajunge cu el la un aranjament satisfăcător. Ahmed a fugit imediat în străinătate. Acum, șeful administrației raionului Șali este în mod clar unul de-al lor, Eduard Zakaev, prieten al lui Kadîrov junior, nu al lui Kadîrov senior.

Totuși, ce sunt datoriile acestea, la asemenea valori? Și în ce fel pot apărea astfel de datorii între funcționarii statului?

Cu numai un an în urmă, în lunile de după întronarea lui Kadîrov junior, formularea „ai noștri" se referea în Cecenia la persoanele considerate loiale. Sigur că da, „loial" însemna în primul rând „legat prin rudenie", dar, în esență, loial. Acum, „ai noștri" înseamnă oricine care fură și este capabil să plătească tribut. Toți funcționarii și toți membrii agențiilor de securitate plătesc tribut șefilor lor – banda Kadîrov – și cu cât un oficial are o poziție mai înaltă, cu atât trebuie să plătească mai mult. Un membru al securității sau un funcționar din asistența socială plătește în mod regulat. De exemplu, unei secții locale de miliție i se poate cere să contribuie cu câte 1.000 de dolari pentru fiecare persoană care lucrează acolo: 150 de milițieni înseamnă 150.000 de dolari lunar, care sunt trimiși la Țentoroi.

Și, să te ferească Domnul să încerci să ascunzi ceva! Kadîroviții au un serviciu de control și protecție a afacerilor ilegale de invidiat, fiind mult mai eficace decât orice rețea pe care Putin se amăgește că ar urmări-o Basaev. Dacă nu plătești tributul sau dacă încerci să ascunzi ceva, primești una după ceafă, iar suma pe care o datorai este mărită, ca amendă. Dacă nu plătești nici a doua oară, ar fi mai bine să fugi înainte să fii răpit, cu consecințe fatale.

Cu alte cuvinte, există o piață, iar aceasta este condusă de șefi care strâng banii și-și iau partea. Șefii sunt o bandă care acționează privat și care se bucură în Cecenia de patronajul principalelor autorități ale statului rus. Drept urmare, orice este posibil în materie de jafuri armate sau corupție, economie sau politică, ori numirea de candidați pentru postul de deputați.

Nici chiar calitatea de membru al partidului Rusia Unită al lui Putin nu conferă imunitate. Trebuie să plăteşti şi să promiţi că vei plăti în continuare.

Un ultim exemplu: un bărbat care a fost un apropiat al familiei Kadîrov, Taus, cel mai loial dintre loiali, câinele lor de pază în cecenizare. Taus a locuit mult timp cu Kadîrovii. Îl respecta pe Ahmat-Hadji, l-a slujit şi a fost moştenit de Ramzan, pe care-l cunoscuse de când era copil. Taus aspira să fie politician. El a fost arhitectul acordului privitor la împărţirea puterii între regimurile rus şi cecen, şi era o persoană cu care Surkov discuta la Kremlin. Tânjea să ajungă preşedintele parlamentului şi o vreme s-a bucurat de funcţia de preşedinte al Consiliului de Stat al Republicii Cecene, o instituţie cvasi-parlamentară, care autoriza în mod automat decizii politice în numele lui Ahmat-Hadji şi Ramzan.

A existat însă o dispută. Până la urmă, nici cei mai loiali dintre loiali n-au mai putut tolera super-insolenţa bandei lui Kadîrov şi super-pretenţiile ei. Bazându-se pe poziţia sa de vechi camarad, Taus a avut insolenţa de a face o remarcă violentului Ramzan, care l-a bătut ca pe un câine, în public, aşa cum obişnuia să bată pe oricine care nu-i plăcea. L-a lovit cu pumnul în faţă şi l-a scos cu şuturi din încăpere.

Taus a plecat şi, chiar înainte de alegeri, Ramzan a numit alt preşedinte al parlamentului, Dukvaha, de la Ministerul Agriculturii, în funcţia de vice-prim-ministru. Întâmplător sau nu, Ministerul Agriculturii plăteşte către Ţentoroi mai mult decât celelalte ministere; Dukvaha decisese că asta l-ar putea ajuta în carieră.

Ce vreau să spun? În ajunul acestei ultime runde de alegeri „în stil european", Cecenia a fost finalmente transformată în bazarul unui bei, în care beiul este unicul oligarh, care îşi afişează maşinile Hummer, closetele din aur masiv şi aparatul represiv brutal, care nu se dă în lături de la nimic, precum şi alte semne ale sindromului Türkmenbaşi. Ştiţi ce face parlamentul în Turkmenistan? Autorizează în mod automat deciziile lui Türkmenbaşi. Ei bine, în Cecenia un regim de türkmenbaşism total construieşte o faţadă „europeană", un mecanism de autorizare automată a oricărui impuls visceral al lui Ramzan.

Desigur, n-are cum să nu ne pară rău pentru cei care se întrec să plătească pentru dreptul de a deveni non-entităţi, aşa cum a făcut Alu Alhanov anul trecut, fiind „ales în mod democratic" preşedintele Republicii Cecene. Fiecare decide însă pentru sine, iar în contrapondere pentru cei care doresc

să candideze şi să ofere bani există alţii care au fost şi ei îndemnaţi să intre în cursa electorală, dar care au refuzat categoric.

Un lucru, însă, este insuportabil. Pentru ce şi-au sacrificat viețile mii şi mii de oameni de la începutul celui de-al Doilea Război Cecen în 1999? Pentru aşa ceva? Şi de ce suferă atât de mult cei care mai sunt încă în viaţă, încropindu-şi o existenţă precară, fără nicio binefacere a civilizaţiei secolului al XXI-lea în ruinele şi casele distruse din Cecenia?

Este greu de recunoscut, dar trebuie s-o facem: regimul care a fost instalat a anulat orice sens al sacrificiilor întreprinse. Pe măsură ce se apropie ziua alegerilor din 2005, ne întoarcem practic în 1997, anul în care Mashadov era un şef de stat ineficient şi peste toţi domnea legea armelor lui Basaev, ridicată la statutul de politică naţională.

Anul 1997 a dus la noul război din 1999. Nici aranjamentele de azi nu pot dura mult. Este foarte probabil să izbucnească un alt război pe tărâmul acesta care a plâns deja până n-a mai avut lacrimi de vărsat. Notaţi-vă în agendă: alegerile vor avea loc peste zece zile.

O PREMIERĂ VIDEO ÎN CECENIA

20 martie 2006

Săptămâna trecută, publicul rus interesat de aşa ceva a fost şocat când pe internet au apărut două fotografii cu „Cineva Care Semăna cu Ramzan Kadîrov" (din considerente de spaţiu, îl voi denumi în continuare „CCSRK"). Fotografiile erau stop-cadre dintr-o filmare video făcută cu telefonul mobil, despre care se afirma că s-ar fi găsit în posesia unui website canadiano-cecen. În imagini, CCSRK îmbrăţişează o brunetă tânără şi atrăgătoare cu sutien stacojiu, fără a-şi ascunde fericirea omenească pe care o simte.

A izbucnit un scandal. Apărătorii moralei s-au raliat, iar procuratura cecenă a izbutit un tur de viteză nemaivăzut de foarte multă vreme, anunţând chiar în aceeaşi seară că deschidea dosar penal împotriva celor care săvârşiseră impertinenţa aceea. În niciun caz, pentru a stabili identitatea lui CCSRK.

Cele două fotografii au fost însă joacă de copil. „Filmul din baie", aşa cum a fost poreclit, este floare la ureche prin comparaţie cu alte filme în care apar acelaşi CCSRK şi acoliţii lui, care au fost realizate cu ajutorul telefoanelor mobile şi care au intrat în posesia publicaţiei *Novaia gazeta*.

* * *

Să începem: Scena 1. Primul film, în ordine cronologică, a fost şi cel dintâi care a sosit la redacţia noastră. O şosea obişnuită din Groznîi, în mod evident la sfârşitul toamnei 2005, probabil în luna noiembrie. Un incident local banal: un accident rutier care a implicat un transportor de trupe blindat federal (toate TAB-urile din Cecenia sunt federale) şi un automobil aparţinând cuiva din aşa-zisele forţe de securitate cecene. În cadru apar în fuga mare oameni în uniforme din „serviciul de pază şi protecţie" al lui Kadîrov. În mulţime se văd de asemenea membri ai miliţiei rutiere. Gloata se grăbeşte spre locul unde zac soldaţi ruşi, evident din TAB-ul implicat în accident.

Un federal care încă stă în picioare este împins de bărbaţi în uniforme kadîrovite către locul unde sunt ceilalţi. Gloata se strânge în jurul lor. Braţe se ridică şi lovesc, pumni, paturi de arme. Obiectivul telefonului mobil urmăreşte ce se întâmplă.

Un membru al miliţiei rutiere strigă în cecenă:

– Încetaţi să-i mai bateţi! Dispersaţi-vă! Aslanbek!

Cei care filmează cu telefonul mobil vorbesc tot în cecenă:

– N-au încasat-o destul.

După aceea adaugă în rusă:

– Ticăloşii.

Din nou în cecenă:

– O să le-arătăm noi să nu mai fie nepoliticoşi cu Ramzan!

În cele din urmă, mulţimea se împrăştie. Trupurile soldaţilor, răşchirate pe taluzul umed şi noroios al unei şosele cecene, rămân nemişcate, cu faţa în jos în glod. Unul dintre ei este călcat pe cap. Nu reacţionează. Sunt fie morţi, fie în stare de inconştienţă. Un lucru este clar: au fost bătuţi zdravăn.

Scena 2. Posibil luna ianuarie, anul acesta, sau poate în decembrie anul trecut. O mare de bărbaţi îmbrăcaţi în diverse uniforme de camuflaj, într-o piaţă, fie în Groznîi, fie în Gudermes. Din difuzoarele unei gherete se revarsă acordurile unui cântec pop rusesc: „În lume-i armonie...". În mijlocul mulţimii este vizibil CCSRK.

Filmarea se face de la geamul unui automobil. Cei implicaţi în filmare vorbesc în şoaptă în cecenă:

– Ce face, îl bagă-n portbagaj?

– Da.

– Acum bagă altul.

– Da, sunt doi.

– Vezi? Este o Lada 10.

– Suie şi Ramzan în ea?

– Din cauza ta, n-aud ce vorbesc!

Mulţimea de bărbaţi îmbrăcaţi în uniforme de camuflaj freamătă în mişcare browniană. CCSRK conduce totul din centru. Trupele paramilitare îl îndeasă pe un individ, care nu opune rezistenţă, în portbagajul unui autoturism Lada 10 alb. După aceea, îl înghesuie pe un al doilea, care este mai puţin cooperant. Un paramilitar se suie pe el. În cele din urmă, capacul portbagajului este trântit şi maşinile se pregătesc de plecare.

CCSRK s-a urcat deja pe pragul maşinii. În surescitarea dirijării răpirii, îşi întinde braţul ca Lenin pe maşina blindată la gara Finlanda în 1917.

– Ce face cu Lada aia? exclamă cei care filmează.

Au dreptate. Barosanii din Cecenia se deplasează doar în jeepuri rapide şi blindate.

Scena 3 este de fapt „Filmul din baie", din care două stop-cadre au fost făcute publice săptămâna trecută. Important în acest video este ceea ce n-a fost arătat. După ce CCSRK o îmbrăţişează pe femeia cu sutien stacojiu, urmează o scenă mai greu de înţeles. CCSRK îi dă drumul femeii în roşu, apoi o trage iarăşi spre el, râzând. Ea încearcă să danseze, în timp ce el îi vorbeşte într-o rusă stricată, pentru ca apoi să strige în cecenă către cineva aflat în afara cadrului:

– Haide, dă-ţi jos pantalonii!

Iar după aceea:

– Daţi-i nişte şampon [*sic*], să-şi poată trage pantalonii de pe el!

Toate acestea însoţite de multe râsete. CCSRK se distrează, este relaxat, în largul său.

Scena devine în cele din urmă mai inteligibilă. CCSRK vrea ca domnişoara să privească pe cineva aflat în afara obiectivului de filmare, care-şi dă jos pantalonii la comanda lui. Vedem apoi un tânăr stângenit, cu şapcă de baseball neagră, care-şi lasă pantalonii în vine. Fie a fost bătut, fie este handicapat mental, fie se găseşte sub efectul drogurilor. Se mişcă încet, totuşi se supune ordinelor.

Pe de altă parte, CCSRK se află într-o stare clară de surescitare. Ţipând încântat, se desprinde de femeie şi se grăbeşte spre tânărul cu şapcă, ţinând el însuşi un telefon mobil, cu care filmează partea inferioară a trupului

nefericitului. Domnişoara nu mai contează de acum, deoarece „cameramanul" se concentrează asupra lui CCSRK care zbiară şi continuă să filmeze cu entuziasm dotările personale ale tânărului cu şapcă. CCSRK se distrează în mod evident. Cum? Filmând umilinţa extremă a cuiva care şi-a dat pantalonii jos la ordinul lui şi care nici măcar nu-şi ascunde chipul. O scenă de sex ar fi fost preferabilă. Aşa ceva este morbid.

Întrebarea importantă, însă, este cine a decis difuzarea acestui material şi de ce? De ce tocmai acum? Care este publicul ţintă?

Fără nicio îndoială, cei responsabili s-au găsit în imediata apropiere a lui CCSRK, bodyguarzi şi soldaţi de încredere, „fraţi", pentru că nimeni alţii n-ar fi putut filma. Sau ar fi putut, dar ar fi fost ucişi imediat ce ar fi devenit clar că filmul ieşise din cercul lor.

Toţi kadîroviţii au telefoane mobile de ultimul tip, mai ales cei aflaţi la nivelurile superioare ale ierarhiei, cel mai aproape de Marele Om. Au bani mulţi pe care i-au câştigat uşor şi acesta este felul în care se amuză. Filmează totul şi pe toţi, dar în primul rând pe ei înşişi. Am văzut-o personal, iar ei mi s-au lăudat despre cât de moderne le sunt telefoanele şi mai bune decât al meu.

Filmarea unor delicte însă, aşa cum au fost episoadele cu TAB-ul şi cu Lada, nu este totuşi recomandabilă pentru cei care au ambiţia de a rămâne în viaţă şi de a sta şi pe viitor în preajma Şefului. Este momentul să speculăm: cine le-a îngăduit libertatea aceasta?

Cu puţin timp în urmă, în raionul Vedeno, câteva zeci de kadîroviţi s-au alăturat luptătorilor de gherilă. Trădarea lor nu a fost raportată, însă nu este negată nici chiar de Hankala, generalii din cartierul general regional operativ care conduc monstruozitatea din Caucazul de Nord.

Putem presupune că acei kadîroviţi renegaţi au fost cei care au distribuit materialele compromiţătoare pe care le stocaseră. I-a ajutat gestul respectiv să fie acceptaţi printre luptătorii de gherilă, locul din care au provenit, de fapt, majoritatea kadîroviţilor? Puţin probabil. Înregistrările sunt un detaliu subsidiar şi rămâne deschisă întrebarea: de ce n-au fost ei ucişi când au încercat să revină printre foştii colegi?

Care este publicul ţintă al filmelor? Aceasta este de fapt întrebarea importantă. Care este „consumatorul" vizat al înregistrărilor cu CCSRK? Publicul rus? De multă vreme, nimeni din Rusia nu-şi face nicio iluzie în privinţa lui Ramzan. Până şi în cercurile de la Kremlin, cei mai mulţi înţeleg că Putin a făcut o greşeală gravă când a ales familia Kadîrov drept echipă a sa în Cecenia.

Electoratul din Cecenia? Influența sa nu mai interesează de mult pe nimeni. A fost ales un parlament, care, la momentul potrivit, îl va numi președinte pe Ramzan Kadîrov. Deputații săi nu reprezintă o amenințare pentru nimeni. Cu genunchii tremurători, ei își adulează prim-ministrul și filmele acestea nu-i privesc.

Nu am absolut nicio îndoială că filmele acestea realizate cu telefonul mobil au fost difuzate pentru o singură persoană din Rusia: Putin. Ele au scopul de a fi prezentate într-o sală al cărei singur spectator refuză cu încăpățânare până și să pretindă că ar fi preocupat de ticăloșia a ceea ce el însuși a cârpit laolaltă din materialele cel mai ușor disponibile.

PS. Cerem în mod oficial ca Procuratura Generală să trateze articolul acesta ca fiind declarația unui martor. Suntem pregătiți să înaintăm fără ezitare înregistrările video aflate în posesia publicației *Novaia gazeta*.

[Răspunsul a constat în faptul că, pe 24 aprilie 2006, procuratura cecenă a deschis un dosar penal cu privire la atacul asupra soldaților federali, care a avut loc pe 7 octombrie 2005 în Groznîi. Celelalte materiale video urmează să fie examinate în contextul unui dosar penal deja existent.]

UN CAP UMAN PE CONDUCTA DE GAZE. BARBARIA MEDIEVALĂ A LUI KADÎROV – ÎN IULIE 2006

3 august 2006

Potrivit unui raport al organizației moscovite Memorial Human Rights Centre, pe 28 iulie, în Kurcealoi, centrul administrativ al raionului cu același nume, kadîroviți înarmați au expus capul retezat al unui om pe o conductă de gaze în mijlocul satului. Aceea a fost urmarea evenimentelor care se petrecuseră acolo cu o noapte în urmă. În jurul miezului nopții, doi luptători de gherilă căzuseră într-o ambuscadă la periferia de vest. A urmat un schimb de focuri și unul dintre ei, Hoj-Ahmed Dușaev, din Kurcealoi, a fost ucis, iar celălalt, Adam Badaev, a fost capturat.

În zori, vreo douăzeci de mașini cu bărbați înarmați s-au adunat în sat lângă Biroul raional al Ministerului de Interne și au așezat capul retezat al lui Dușaev pe conducta de gaze. Dedesubt i-au atârnat pantalonii însângerați.

Duşaev a fost identificat de rezidenţii care locuiau în apropierea clădirii Ministerului de Interne.

Totul s-a petrecut sub conducerea unui consilier al prim-ministrului Kadîrov, Idris Gaibov, fost şef al administraţiei raionului Kurcealoi. Martori oculari l-au auzit pe Gaibov telefonându-i prim-ministrului Kadîrov şi raportându-i că-l uciseseră pe „diavolul nr. 1 din Kurcealoi şi-i puseseră capul la vedere". („Diavoli" este numele pe care kadîroviţii îl folosesc pentru wahhabi.) Kadîroviţii au petrecut următoarele două ore filmând capul cu videocamere şi telefoane mobile.

În dimineaţa de 19 iulie, miliţieni din Biroul raional Kurcealoi al Ministerului de Interne au luat capul de pe conducta de gaze, neatingându-se însă de pantalonii pătaţi de sânge. În acelaşi timp, ofiţeri din Ministerul de Interne şi membri ai procuraturii şi-au început activitatea în locul respectiv. Localnicii l-au auzit pe un ofiţer întrebându-şi subordonatul: „N-au terminat încă de cusut capul ăla?" În scurt timp, corpul lui Duşaev a fost adus la locul ambuscadei cu capul cusut pe gât.

Memorial Human Rights Centre crede că pângărirea trupului lui Duşaev de către Gaibov a fost un act de răzbunare personală. Sătenii declară că, pe data de 10 iunie, Duşaev îl ucisese pe nepotul lui Idris Gaibov, Adam Gaibov, soldat în batalionul lug („Sud"), şi-i retezase de asemenea capul.

Să fim foarte clari în legătură cu ce s-a întâmplat acolo. Un funcţionar civil din aparatul administrativ, consilier al prim-ministrului unui guvern care face parte din Federaţia Rusă, a ordonat unor soldaţi care nu se găseau sub comanda lui să decapiteze un om. Prim-ministrul a ştiut ce s-a întâmplat, sau cel puţin a fost informat despre evenimente în timp ce se petreceau, şi n-a făcut nicio tentativă de a interveni. Kadîroviţii, care actualmente sunt recunoscuţi în mod oficial ca angajaţi ai Ministerului de Interne rus, au îndeplinit ordinul. Membri ai procuraturii, instituţia însărcinată cu supravegherea aplicării corecte a legii, în deplină cunoştinţă de cauză asupra celor petrecute, s-au mulţumit să le spună celor responsabili să se grăbească şi să coasă capul la loc. În sfârşit, toate aceste fapte abominabile s-au petrecut sub ochii copiilor şi adulţilor care trăiesc în Kurcealoi.

Întrebarea pe care trebuie s-o punem este dacă aceasta reprezintă o parte componentă a noii noastre „democraţii suverane" sau doar un efect secundar?

Aşteptăm cu nerăbdare concluziile procuraturii militare, teritoriul lui Serghei Fridinski, a cărei sarcină este de a supraveghea acţiunile membrilor

Ministerului de Interne rus, concluziile lui Iuri Ceaika, procurorul-general, a cărui sarcină este de a supraveghea comportamentul înalților funcționari ai statului, ca și ale membrilor mai puțin importanți ai procuraturii.

Procuratura cecenă a confirmat relatarea de mai sus, atât în privința decapitării, cât și a coaserii capului de trup, pe 28–29 iulie în Kurcealoi. Deocamdată, nu a anunțat dacă a deschis un dosar penal în această privință.

Vasili Pancenko, șeful Biroului de presă al Ministerului de Interne rus, a declarat pentru *Novaia gazeta*: „De la data de 2 august, la sediul Internelor nu a fost primită nicio solicitare din partea procuraturii sau a Comandamentului Armatelor Reunite din regiunea Caucazul de Nord. Ca atare, nu putem face niciun comentariu, dar suntem pregătiți să răspundem oricăror întrebări din partea procuraturii despre lucrătorii Ministerului de Interne."

Biroul de presă al președintelui Republicii Cecene, Alu Alhanov, a refuzat să comenteze.

DEPUNEREA ARMELOR, DESCOTOROSIREA DE KADÎROV

14 august 2006

O amnistie este un lucru bun. Speranța este întotdeauna mai bună decât absența speranței, dar cum se desfășoară „Amnistia 2006" pentru luptătorii de gherilă din Caucazul de Nord? De ce aceia care s-au predat (în mod oficial, sunt vreo 80) s-au comportat așa cum au făcut-o? Cine sunt ei? Ce ar trebui să prevadă legea amnistiei care-și va începe „drumul" prin Dumă în septembrie, pentru a-i încuraja și pe alții să le urmeze exemplul? Ce condiții și ale cui garanții sunt necesare pentru cei care doresc să se predea?

Căutând răspunsuri la aceste întrebări, am călătorit prin Ingușetia, Daghestan și, desigur, prin Cecenia. Am descoperit că situația reală diferă mult de felul în care este prezentată în rapoartele serviciilor de informații.

Descoperirea nr. 1 și cea mai importantă: cei care și-au predat armele, așa cum afirmă propaganda oficială, pur și simplu nu există. Nimeni dintre cei care se ascundeau în păduri, în munți sau în beciuri nu a venit la procuratură și nici nu a primit autorizația de a locui la domiciliul său legal. De ce? Care este situația reală?

Mai întâi, despre Daghestan și Ingușetia; situația în Cecenia diferă radical de cea din aceste două republici. În prezent, Daghestanul adăpostește cel

mai mare număr de *jamaat* active din Caucazul de Nord. În terminologia antiterorism a serviciilor noastre de informații, *jamaat* sunt considerate grupări ilegal înarmate. În *jamaat* există destui oameni care s-ar putea preda dacă ar opta s-o facă.

Predarea în Daghestan are însă caracteristici de natură comercială unice. Există deja un preț stabilit. Trebuie să-i plătești procurorului 60.000 de ruble pentru a-ți oficializa predarea cu o recunoaștere a vinovăției. Dacă nu ai 60.000 de ruble, va trebui să suporți consecințele, pe care Putin le-a descris ca fiind „măsuri active împotriva celor care refuză să depună armele". În Daghestan se glumește că statisticile despre cei care încearcă să profite de pe urma amnistiei relevă doar cât de bine prosperă procurorii raionali și orășenești implicați.

Pe 8 august s-a raportat că, în cursul altui act de terorism, Bitar Bitarov, procurorul raionului Buinaksk, a fost ucis în urma exploziei unei bombe. În al Doilea Război Cecen, raionul acesta a fost cel mai sângeros din Daghestan în ce privește actele de terorism, operațiuni secrete și confruntări armate. Bitarov a fost omorât, dar este improbabil ca moartea lui să aibă vreo legătură cu noua amnistie și cu oportunitățile sale de îmbogățire. Luptătorii de gherilă știu foarte bine, și mi-au și spus-o, că, ținând seama de corupția totală din Daghestan, suma de 60.000 de ruble va trebui plătită indiferent de persoană, celui care va fi numit în locul procurorului asasinat.

Următoarea mea escală a fost în Ingușetia, unde operează cele mai îndrăznețe și mai militante *jamaat*. Acolo se afirmă că doar trei indivizi s-ar fi predat. Declarațiile lor au fost difuzate de televiziunea națională, însă toți au fost răpiți cu câteva luni în urmă. Procedura a fost cea devenită de acum clasică în Ingușetia: au fost răpiți de membri ai unor „agenții de securitate neidentificate", după care au apărut în penitenciarul pentru detenție preventivă din Vladikavkaz, așteptând să fie judecați sub acuzația de participare la formațiuni ilegal înarmate.

Un detaliu comun tuturor este faptul că, în prezent, sunt în închisori. Se află exact în aceeași situație în care au fost înainte de a declara că doreau să fie amnistiați. Niciunuia nu i s-a permis să revină acasă. Ancheta împotriva tuturor este dirijată de o echipă a Procuraturii Generale condusă de Konstantin Krivorotov; s-a considerat că eforturile lui de a stârpi cauzele ce au dus la episodul Beslan vor potoli apetitul pentru activități teroriste în Caucazul de Nord, dar, din păcate, au avut exact efectul contrar. De aproape doi ani, activitatea sa de investigare a constat în a eticheta diverse persoane ca fiind

terorişti, în timp ce adevăraţii bandiţi hălăduiesc liberi prin păduri şi munţi şi detonează bombe când şi unde doresc.

Despre cei trei inguşi care au supravieţuit (iar supravieţuirea a fost anunţată de rudele lor şi de avocaţi cu mult înainte ca Patruşev să-şi fi formulat propunerile de amnistie) ştim că au fost torturaţi în decursul anchetei şi că au semnat „mărturii voluntare". Avocaţii care îi apără pe acuzaţii anchetaţi de echipa lui Krivorotov au declarat că anchetatorii nu le-au făcut nicio propunere de a fi incluşi în amnistie. Ei au comentat că declaraţiile celor trei fac parte dintr-o înţelegere negociată de rude pentru a le reduce duratele sentinţelor.

Cu alte cuvinte, şi în Inguşetia amnistia este mai apropiată de un aranjament negociat decât de conciliere. Nu indică în niciun caz o creştere a numărului de luptători de gherilă care au trăit o revelaţie şi vor să revină la civilie. „Amnistiaţii" au fost oricum readuşi la „civilie" în lagăre de muncă forţată cu regimuri severe.

– Persoanele care doresc să profite de amnistie apelează pentru mediere la dumneavoastră ori la parlament? îl întreb pe Mahomet Sali Auşev, deputat în Adunarea Poporului din Inguşetia şi membru al recent createi Comisii Parlamentare pentru Încălcarea Drepturilor Civile.

– Nu. Nu se întâmplă aşa.

– În opinia dumneavoastră, amnistia aceasta va aduce o îmbunătăţire a situaţiei din Inguşetia din punctul de vedere al exploziilor, bombardamentelor şi înfruntărilor armate?

– Aceasta nu-i o amnistie reală, ci pur şi simplu un apel adresat oamenilor de a depune armele. Mulţi au ales calea pădurilor. Unii dintre ei nu vor abandona niciodată calea respectivă. Mai sunt apoi, desigur, cei pe care i-am putea numi „romantici". Pentru oricare dintre cei care şovăie, această propunere este bineînţeles foarte importantă, dar pentru majoritatea, care reprezintă în jur de 90%, amnistia este irelevantă. O persoană apropiată lor a fost omorâtă şi caută să o răzbune. Nu există niciun motiv pentru care să se căiască. Dimpotrivă, îi aşteaptă să se căiască pe cei care le-au făcut vreun rău. Mi se pare că această „amnistie" nu a fost concepută de fapt pentru noi, ci că a fost destinată pentru a avea impact în Cecenia.

Să pornim atunci spre Cecenia, care joacă un rol definitoriu în regiune. Se afirmă că aproape 70 de persoane au cerut să profite de amnistie, atâta doar că niciuna dintre ele nu era luptător de gherilă. Dintr-o mare varietate de motive, mulţi oameni au afirmat că ar dori să profite de propunerea lui

Patrușev. Unul a copt pâine pentru Dudaev, altul a declarat odată că simpatiza cu Mashadov, un al treilea a dus mâncare celor ascunși în păduri. Individul care se apropie cel mai mult de un luptător de gherilă, și care este prezentat la televiziune, a făcut parte din detașamentul lui Doku Umarov, dar, la o cercetare mai atentă, se dovedește că, de câțiva ani buni, făcea negoț în piața Urus Martan, fără să se ascundă de nimeni. I s-a strecurat aluzia că ar putea fi în interesul lui să ajute la creșterea statisticilor... și asta a și făcut.

De ce este nevoie pentru ca amnistia să fie reală și autentică? Am pus întrebarea aceasta tuturor. Atât luptătorilor de gherilă care n-au nici cea mai mică intenție de a „intra în legalitate", cât și celor care își roagă rudele să-i ajute să ia legătura cu instituțiile însărcinate cu aplicarea legilor atâta timp cât mai există oportunitatea respectivă. De asemenea, șefilor promoscoviți ai agențiilor de securitate cecene, dintre care mulți sunt foști luptători de gherilă amnistiați în urma garanțiilor oferite de Kadîrov senior. Multă vreme, exact oamenii aceștia erau considerați bastionul puterii lui Kadîrov junior.

Răspunsurile lor sunt extraordinar de consecvente: „Puțin probabil ca cineva să se predea lui Kadîrov".

Aceasta este realitatea într-o republică despre care se susține că-l adoră pe Ramzan și care este inundată de manifestări de respect. Peste tot se pot vedea afișe: Ramzan cu „Tătucul", Ramzan cu Putin, Ramzan singur, cu fruntea încruntată, apoi „Tu ești eroul nostru" și „Suntem mândri de tine". Ele sunt lipite pe toate drumurile, la intrările din satele cele mai neînsemnate, în toate școlile și instituțiile de stat, pe garduri, uși, porți și stâlpi de iluminat stradal, pe blocurile de beton ale punctelor de control dezafectate... Toți cecenii îl iubesc până peste cap.

De ce, atunci, oamenii nu sunt pregătiți să-i predea armele? De acum înainte, nu mai pot da nume de persoane. Toate conversațiile mele despre acest subiect au avut loc cu condiția anonimatului complet.

– De ce crezi că Ramzan trebuie înlăturat înainte ca oamenii să iasă din păduri? îl întreb pe un influent comandant promoscovit al forțelor de securitate cecene, pe care-l cunosc de mult timp.

Are încredere în mine, iar eu am încredere în el. Ne-am dezvoltat încrederea aceasta reciprocă în timpuri mai rele.

– Oamenii nu vor ieși pentru ca să fie sclavi, iar pentru noi, Ramzan înseamnă continuarea sclaviei. Ei vor ieși când se va instaura domnia legii, nu mai devreme. O a doua condiție este să li se garanteze o slujbă care să nu implice arme, altfel spus, să nu schimbe pădurile cu încadrarea în detașamente înarmate.

– Ce vrei să spui? Vor să li se dea slujbe? Asta-i imposibil! Şomajul reprezintă aici aceeaşi problemă pentru toţi.

– Nu, mă refer la altceva. Actualmente, nimeni din Cecenia, inclusiv dintre cei care n-au luptat niciodată nicăieri şi care n-au practic de ce să fie amnistiaţi, nu poate fi sigur că va mai avea o slujbă mâine, dacă lui Ramzan, din cine ştie ce motiv, nu-i mai plac ochii lui. Nimeni nu poate fi sigur nici măcar că va mai fi în viaţă, dacă lui Ramzan nu-i mai plac ochii lui.

Vorbim după aceea despre Eşiev. Informatorul meu nu are pic de simpatie pentru el, dar trebuie discutat ce s-a întâmplat. Maierbek Eşiev, un bine-cunoscut comandant din raionul muntos Vedeno al cărui nume în codul radio era Mullah, s-a predat împreună cu detaşamentul său în urma garanţiilor oferite de Ramzan după asasinarea lui Mashadov. Să nu ne facem iluzii – Eşiev este un fanatic religios.

Kadîrov l-a numit imediat comandant al Centrului Antiterorism din raionul Vedeno. Toate centrele antiteroriste au sucursale în oraşele şi satele din Cecenia, iar ofiţerii lor provin din vechiul regiment A. Kadîrov, în care se puteau înrola foştii luptători de gherilă. Toţi îi erau subordonaţi direct lui Ramzan Kadîrov. Mult timp, centrele antiteroriste au constituit baza sa de putere, dar în primăvara acestui an au fost desfiinţate. Aceea a fost considerată ca o primă mişcare din partea Moscovei de a potoli ardoarea lui Ramzan. Majoritatea membrilor centrelor antiteroriste au fost înrolaţi în batalioanele Nord şi Sud, aflate sub umbrela Ministerului de Interne al Federaţiei Ruse. Pe data de 1 iunie ei au depus jurământul de credinţă faţă de Rusia.

Întâmplător, acest plan federal pentru îmblânzirea lui Kadîrov junior s-a bucurat de succes. Mulţi foşti luptători de gherilă care deveniseră kadîroviţi au profitat de oportunitate pentru a se distanţa de el. Kadîrov a reacţionat prompt şi a încercat să se asigure că următorul lot de luptători amnistiaţi va sosi la el. Ideea amnistiei actuale, pe care Patruşev a anunţat-o după moartea lui Basaev, a venit parţial din hotărârea lui Kadîrov de a-şi restaura baza de putere.

Să revenim însă la Eşiev. Anul trecut, pe 10 noiembrie, de Ziua Miliţiei, Kadîrov l-a propus pe Eşiev pentru o medalie, care i-a fost imediat acordată în cadrul unei ceremonii solemne de către generali din Ministerul de Interne. Mulţi miliţieni ceceni au refuzat să intre în sală cu ocazia respectivă. În timpul iernii, însă, o parte din detaşamentul lui Eşiev l-a respins pe Kadîrov şi a luat din nou calea munţilor. A urmat o fraternizare între oamenii lui Eşiev şi luptătorii de gherilă, iar Ramzan l-a acuzat pe Eşiev de trădare. S-a susţinut că el

se predase în urma instrucțiunilor primite de la Basaev, doar pentru a-i câștiga încrederea lui Kadîrov, a ajunge aproape de el și a-l omorî.

Rezultatul a fost că toți membrii familiei lui Eșiev, care au fost găsiți în raioanele Vedeno și Gudermes, au fost mai întâi răpiți, apoi au dispărut de pe fața pământului. Este vorba despre 24 de persoane, printre care femei și un copil de trei ani. Doar un membru foarte vârstnic al familiei a fost lăsat în viață pe considerentul că era prea bătrân ca să mai aibă copii.

Soarta familiei Eșiev a devenit cunoscută în toată Cecenia și, bineînțeles, printre luptătorii de gherilă. Acum, nimeni nu se mai grăbește să se predea lui Ramzan.

– Eșiev intenționa realmente să-l trădeze pe Ramzan? i-am întrebat pe cei care au informații de genul acesta.

– Da, au răspuns ei.

Așa cum spun comandanții promoscoviți ai forțelor de securitate cecene, „loialitate" însemna acceptarea supunerii totale față de Kadîrov, o propunere nu tocmai atractivă, însă epoca aceea se apropie iute de sfârșit. Actualmente, loialitatea demonstrativă față de Ramzan, care i-a ajutat pe mulți de aici să prospere, este înlocuită de împotrivirea fermă a forțelor de securitate. Nu așa stăteau lucrurile înainte de vara aceasta.

* * *

Pe 25 iulie, German Gref și Aleksei Kudrin, ministrul rus al dezvoltării economice, respectiv al finanțelor, au sosit cu avionul în Groznîi. A urmat o ședință de partid despre finanțarea reclădirii Ceceniei. În maniera sa grosolană obișnuită, Kadîrov a cerut pe față aproape două miliarde de ruble pentru proiecte ce fuseseră deja terminate, la care Gref și Kudrin au răspuns într-un mod fără precedent, cerându-i să ofere documentația completă a proiectelor, inclusiv facturile.

Documentația este într-o stare de haos absolut. Reclădirea are loc, dar nu există niciun fel de acte pentru aproximativ patru miliarde de ruble. Gref a fost concis în replica sa: „Frumoasă încercare...". Intonația, susțin cei prezenți, sugera foarte clar: „la-ți gândul!" Kudrin a replicat clar că nu intenționa să ajungă în închisoare din cauza lui Ramzan: banii aveau să fie transferați doar după primirea documentației complete a proiectelor, cu facturile detaliate. Kadîrov a fost indignat: „O să vă trimit mâine un geamantan de documente!" Kudrin nici n-a vrut să audă: „Mulțumesc, dar îmi voi trimite propria comisie de evaluare de la Moscova, ca să estimeze cât ar fi trebuit să coste proiectele." Kadîrov a înnebunit de furie, dar a tăcut mâlc.

La şedinţa aceea au participat foarte multe persoane şi toate au sesizat schimbarea de ton pe care miniştrii federali au adoptat-o cu Ramzan. I-au reamintit totodată de fondurile alocate pentru „prejudiciile cauzate de inundaţii", care trebuiau justificate. Ramzan n-a avut replică. Dukvaha Abdurahmanov, preşedintele parlamentului cecen, a început să-şi recite poezia favorită din ultimele luni – că Moscova nu dăduse Ceceniei nici măcar o copeică drept ajutoare – , dar a fost oprit în mijlocul frazei.

Până atunci nu se mai întâmplase aşa ceva. În trecut, aceiaşi miniştri federali se adresaseră „echipei Kadîrov" pe tonul unor părinţi indulgenţi. Martorii au observat, de asemenea, că miniştrii au refuzat să fie transportaţi de la aeroport cu jeepurile Land Cruiser negre ale lui Kadîrov, cu numere de înmatriculare moscovite, preferând automobilele prezidenţiale ale lui Alhanov.

În culisele aceleiaşi şedinţe, miniştrii federali au fost înştiinţaţi că, în cazul în care Kadîrov va deveni preşedinte, jumătate din Republica Cecenă va părăsi Cecenia. Li s-a mai spus, de asemenea, că probabil nimeni nu va da curs amnistiilor semnate de Ramzan.

În Cecenia s-a răspândit iute zvonul că Moscova îl debarcă pe Ramzan. După şedinţă, care a avut efectul detunăturii pistolului de start, au apărut primele semne de răzmeriţă.

Tulburările s-au ivit mai întâi în aşa-numitul „Regiment al petrolului", serviciul de securitate interdepartamental. Paznicii petrolului au refuzat să-şi plătească tributul în aşa-zisul Fond Kadîrov şi l-au avertizat pe Kadîrov să nu încerce să-i determine să-şi atace propriii oameni. I-au spus că nu vor deschide focul şi nu vor mai lua parte la încheierea socotelilor bandei sale. Aveau să-şi predea armele şi să plece. După aceea, s-au revoltat funcţionarii din Ministerul pentru Situaţii de Urgenţă, care şi ei au refuzat să plătească tribut – 3.000–4.000 de ruble oprite din salariile lor – şi au depus la procuratură reclamaţii oficiale despre colectarea banilor respectivi. Rebeliunii i s-a alăturat şi detaşamentul condus de Movladi Baisarov, care continuă să fie influent, deşi numărul membrilor săi s-a împuţinat. Batalionul Vest, subordonat actualmente în mod oficial Serviciului de Informaţii al Armatei, l-a urmat aproape imediat.

În cele din urmă, s-a ajuns la război deschis. Muslim Iliasov, comandantul unuia dintre batalioanele transferate la Ministerul de Interne rus, el însuşi fost luptător de gherilă, care se predase lui Kadîrov senior, era prieten apropiat cu Ramzan, totuşi l-a părăsit. Şi alte batalioane au fost atrase: Vest, Est, OMON, Nord şi Sud, care s-au scindat, cu unele facţiuni alăturându-i-se lui Ramzan şi altele opunându-i-se. Balanţa de forţe n-a fost în favoarea lui

Ramzan, iar Iliasov, care instigase rebeliunea, l-a declarat inamicul său. A explicat şi motivele: umilinţe, insulte şi batjocuri, sclavie. Ramzan a clocotit, dar a bătut în retragere, fiindcă nu avea susţinere.

– Asta nu va dura mult, a spus unul dintre comandanţii care au participat la evenimente. Eu zic că-n două luni se va termina.

Alt coleg de-al lui, care nu va putea, de asemenea, să evite participarea la confruntare, a spus „trei luni". Toţi cei care au detaşamente în agenţiile de securitate cecene promoscovite sunt de acord că înlăturarea lui Ramzan de pe scenă este doar o chestiune de timp.

– Deşi, adaugă ei, se poate întâmpla orice.

– Ce vreţi să spuneţi prin asta?

– Dacă Moscova decide să-l păstreze, îl va păstra.

– Dar cine este Moscova, în opinia voastră?

– Putin, personal. Ramzan a solicitat o întâlnire urgentă cu el, prin intermediul lui Surkov.

Pe 9 august, la Kremlin a avut loc într-adevăr o întâlnire, dar Ramzan s-a ales cu puţine avantaje de pe urma ei: a apărut la televiziune, însă n-a primit niciun ban.

* * *

Să revenim la evenimentele de după revoltă. A urmat 3 august, Ziua Jurământului, când s-a jurat credinţă lui Ramzan Kadîrov pe Coran. Sărmanul Coran!

– Am fost convocaţi toţi la Hosi-Iurt (alt nume pentru Ţentoroi), povesteşte unul dintre participanţi. Era aniversarea lui Ahmat-Hadji Kadîrov (împlinea cincizeci şi cinci de ani). Ne-au dus în sala de sport şi ne-au spus că trebuia să-i jurăm credinţă lui Ramzan pe Coran. Toţi comandanţii de batalioane erau acolo. *Mullahul* citea şi noi trebuia să repetăm după el. Videocamerele filmau. Timp de câteva zile după aceea, ne-au arătat buzele mişcându-se la televiziune. Eu unul i-am jurat credinţă tatei.

Alt comandant râde:

– Eu am jurat să fiu credincios nevestei.

Pentru participanţi, jurământul acesta n-a fost nici pe departe primul. Cei pe care-i intervievez zâmbesc:

– Am văzut acolo oameni care juraseră credinţă pe Coran de cinci ori pentru conducători diferiţi şi care-şi încălcaseră jurământul. Îl vor încălca şi pe acesta cu prima ocazie.

Acesta este purul adevăr. Obligativitatea jurământului n-a făcut decât să-i irite şi mai mult pe cei care i se opun acum lui Ramzan.

– Jurământul ăsta a fost o dovadă a panicii, spune cu convingere un comandant. (Întâmplător, el nu s-a dus pe 3 august la Ţentoroi.) Ramzan încerca să arate Moscovei că ţine totul sub control, că este la conducere, dar a dovedit Ceceniei doar că este într-o stare de depresie nervoasă.

– Câţi oameni crezi că va avea Ramzan când se vor da cărţile pe masă?

– Între 50 şi 100.

– Cercul lui cel mai apropiat?

– Nu, ci doar aceia care-şi dau seama că dacă dezertează de lângă el îi aşteaptă închisoarea. Niciunul dintre ei nu va mai fi acceptat acum în păduri. Cei din cercul lui cel mai apropiat îl vor trăda primii. Ăla-i genul de oameni pe care i-a atras de partea lui.

Ce schimbare s-a petrecut aşadar în situaţia din Cecenia la sfârşitul acestei veri? Declaraţia de amnistie şi asasinarea succesorului lui Mashadov la preşedinţia Icikeriei, Abdul Halim Sadulaev, după uciderea lui Basaev, au disipat brusc inerţia. Evenimentele acelea i-au determinat pe oameni să se gândească unde se aflau, care era tabloul de ansamblu din Cecenia, la ce ar putea duce el şi ce rol juca fiecare. Neîndoios, este un pas în direcţia cea bună.

A mai apărut de asemenea o schimbare. Dacă înainte aproape toţi cecenii credeau că Ramzan va fi înlăturat în timp de cei care-l ridicaseră – „ruşii" – , acum cei din agenţiile de securitate, şi subliniez că este vorba despre agenţii cecene promoscovite, afirmă că vor trebui mai întâi să elibereze ei înşişi Cecenia de Ramzan. Ei apreciază că principala problemă cu care se confruntă Cecenia azi nu o constituie grupările *jamaat*, ci Ramzan, kadîroviţii şi conflictul tot mai larg care le este asociat.

De ce?

– Deoarece kadîroviţii reprezintă cea mai bună maşină inventată până acum pentru exterminarea cecenilor. Asta-i o realitate recunoscută în prezent de majoritatea oamenilor.

Explicaţia aceasta despre actuala situaţie politică ruso-cecenă mi-a fost oferită de o persoană înţeleaptă, un rezident din Groznîi pe care-l cunosc. În timpul lui Mashadov, el a locuit în Moscova deoarece îi considera inacceptabili pe wahhabi; a revenit când puterea a fost transferată reprezentantului guvernului rus, Nikolai Koşman, dar acum i se pare aproape imposibil să trăiască sub Ramzan.

– Problema este că Moscova nu se poate decide dacă să silească Cecenia să asculte sau nu de legi, iar până nu va lua o hotărâre, Ramzan va rămâne. El este un simbol al nesupunerii față de legi. Cei care doresc să iasă din păduri așteaptă restabilirea legii. Oamenii doresc legalitate.

– Nu-i vorba totuși doar de faptul că Moscova tărăgănează luarea unei hotărâri, îi răspund. În mod clar problema este că voi, cecenii, demonstrați periodic că nu vreți să trăiți potrivit legilor. Cum să decidă Moscova, dacă toți cei de aici spun „Hio nohci vats?" („Nu ești cecenă?") Care-i calea de ieșire? Cum vor fi siliți cecenii să trăiască în conformitate cu legile? Chiar dacă ei vor să accepte legea și nu nesupunerea față de lege a lui Ramzan, vor fi în stare după aceea s-o respecte? Acesta-i inconvenientul. La sfârșitul anilor 1990, Mashadov s-a confruntat exact cu aceleași probleme. În 1998, mi-a spus într-un interviu, în prezența unui grup de jurnaliști, că unicul mod de a-i sili pe ceceni să respecte legea este impunerea islamismului.

– Mashadov a greșit. Nu este nevoie de islamism, ci de *Adat*, străvechile legi nescrise ale cecenilor. Ele sunt pline de înțelepciune. Deși poate părea paradoxal, cecenii pot fi siliți să trăiască potrivit legilor ruse prin intermediul lui *Adat*.

– Revenind la amnistie, care este personalitatea al cărui cuvânt poate fi acceptat ca garanție? întreb eu. Putin?

– Mai ții minte misiunea lui Hambiev în Azerbaidjan, când fostul ministru al apărării în regimul lui Mashadov a mers la Baku din ordinul lui Ramzan pentru a-i convinge pe foștii luptători să revină și să accepte amnistia? Nimeni nu s-a întors cu el, decât două rude de-ale lui, care au fost arestate la graniță. N-am un răspuns la întrebarea ta. Cred că garanțiile nu trebuie să vină din partea lui Ramzan, nici din partea lui Putin sau Alhanov, ci doar din partea legii.

* * *

Aslan are 31 de ani. A terminat școala pe când URSS-ul se prăbușea și Cecenia șovăia în privința sistemului pe care să-l accepte. Ca majoritatea bărbaților din Cecenia, luptă de mulți ani. Trăiește sub un nume fals, ca mulți din Cecenia. Ar dori să se predea, dar nu poate, de asemenea ca mulți din Cecenia. Aslan nu mai reprezintă viitorul – este prea obosit și dezilu-zionat –, dar viitorul Ceceniei poate să depindă de felul în care va fi el tratat. Interviul care urmează este aproape complet. Trageți singuri concluziile: am discutat cu 24 de ore înainte ca Aslan să se predea procuraturii.

– Am luptat din 2000 până în 2002, nu chiar de la începutul războiului. Am făcut-o fiindcă fratele meu a fost închis pe nedrept, iar fratele mai mic a fost rănit grav de o bombă. În casa noastră intrau permanent indivizi de la tot felul de agenții, care ne terorizau. Nu mai puteam rezista. Era imposibil să stau acasă şi să aştept pur şi simplu să fiu umilit. Am luptat într-un detaşament de 12 bărbați care îi erau loiali lui Mashadov.

– De ce ai renunțat la Mashadov?

– Era vorba despre lupte grele pe termen lung, iar condițiile erau dificile. Am stat de vorbă cu nişte flăcăi pe care-i cunoşteam şi am convenit să mergem împreună şi să profităm de amnistia lui Ahmat-Hadji Kadîrov. Am devenit kadîrovit. Mi s-a spus: „N-ai de ce să-ți faci griji. Nu există niciun cap de acuzare împotriva ta."

– Ce ai făcut pentru Kadîrov?

– Am luptat.

– A fost mai dificil să lupți pentru Kadîrov sau pentru Mashadov?

– A fost acelaşi lucru. Mai târziu au început să desființeze centrele antiteroriste, pentru a crea batalioanele Nord şi Sud. Mi-am dat seama că mă săturasem de toate. Nu mai voiam să alerg c-o puşcă-n mână. Mi-am predat maşina şi arma, dar am descoperit repede că amnistia anterioară nu avusese temei legal şi condamnările începuseră în conformitate cu articolul 205, partea 3 (Acte de terorism).

– Ai avut atitudini diferite față de Ahmat-Hadji şi Ramzan?

– Da. Ahmat-Hadji avea capul pe umeri. Ştia ce trebuie făcut.

– Ți-e frică de Ramzan?

– Nu, nu mi-e frică de el, dar nu-mi place.

– După moartea lui Ahmat-Hadji Kadîrov, s-a vorbit mult că dacă voi, kadîroviții şi foştii luptători de gherilă, n-ați fi fost transferați lui Ramzan, care trebuia să-şi înlocuiască tatăl, ați fi plecat iarăşi în păduri.

– Nu era adevărat. Nimeni nu plănuia să revină în păduri. Oamenii nici măcar nu se gândeau la asta ca soluție finală.

– Dintre foştii kadîroviți, câți sunt ca tine, care ar dori o amnistie?

– Eu ştiu vreo douăzeci. Ei ar dori-o, dar nu există garanții. Toți cei care l-au părăsit pe Ramzan au descoperit că mandatele federale împotriva noastră n-au fost anulate.

– Eşti pregătit să revii în alt detaşament, potrivit amnistiei?

– Nu. Care-i diferența dintre a merge în alt detaşament sau a merge la închisoare?

– Ce speranțe aveți, tu și cei douăzeci de foști kadîroviți – la ce anume sperați?

– La suveranitatea legii. Așteptăm să fie restabilită legea. Însă cei care vin direct din munți n-au acum absolut nicio șansă, și ei o știu.

– Ce semnificație a avut pentru tine moartea lui Basaev?

– Niciuna.

– Ce consideri că ești tu?

– Un luptător de gherilă.

– Ce deosebește un luptător de gherilă de ceilalți oameni? Dorința de a lupta?

– Trebuie să ai dorința lăuntrică pentru răzbunare. Simpla dorință de luptă nu-i de-ajuns.

– În cine crezi acum? În cine ai încredere?

– În nimeni. Puțină încredere am totuși în Alhanov, fiindcă el n-a promis nimic. Nu cred în cei care promit multe.

– Patrușev? Putin?

– Nu-i cunosc. Înainte de a putea avea încredere în ei, ar trebui să stăm de vorbă față în față.

– Intenționezi totuși să te duci la procuratură. Care crezi că-i riscul de a fi aruncat în închisoare?

– Optzeci la sută.

– Și totuși te duci?

– M-am săturat de lupte.

RAMZAN KADÎROV, MÂNDRIA CECENIEI: PRIMA SUTĂ DE ZILE ÎN FUNCȚIE A NOULUI PRIM-MINISTRU

5 iunie 2006

Peste câteva zile, Rusia, ba chiar întreaga lume, va sărbători Prima Sută de Zile de guvernare a lui Ramzan Kadîrov, sau cel puțin așa crede prim-ministrul Republicii Cecene. El face pregătirile corespunzătoare.

Să ridice mâna cei care nu știu nici până acum că Ramzan Kadîrov este Ramzan Constructorul! El readuce Cecenia ruinată la aspectul ei antebelic, înlăturând orice urme ale bătăliilor care, cu scurte întreruperi, s-au desfășurat aici încă din 1994.

De fapt, toți știu. Știu că, de aproape 100 de zile, indiferent unde apare coloana auto a lui Kadîrov, vor răsuna ordine de a iuți viteza cu care se construiește orice ar vedea el. Au apărut piețe și benzinării, iar gropile din drumuri au fost astupate. Gardurile din lungul șoselelor au fost vopsite, taberele temporare pentru refugiați au fost demolate, în spitale se pregătește supă pentru pacienți, iar terenurile sunt însemnate pentru derivațiile viitoarelor conducte de gaze. Copiii cântă „Dumnezeu să-l aibă-n pază pe Ramzan!". Vorbesc foarte serios. Aproape zilnic la televiziunea națională răsună imnuri despre actualul mediator dintre Atotputernic și poporul cecen.

O singură întrebare rămâne destul de îngrijorătoare: ai cui sunt banii cu care se achită de fapt această reconstrucție? Pare rezonabil să întrebăm. Răspunsul oficial, care este îndesat în capetele cecenilor, este că totul se face cu banii lui Ramzan. De acord, el se pricepe foarte bine să extragă bani de la oameni, dar n-o face pentru sine, ci pentru Popor.

Este bine așa? Cum să nu, e absolut minunat! Cecenia este însă inundată de zvonuri despre mecanismul acestei operațiuni de stoarcere. Din gură în gură se aude exact cât de mult plătește fiecare muncitor pentru familia conducătoare. De exemplu, cea mai recentă din seria de măsuri pregătitoare pentru sărbătoarea celor o Sută de Zile se referă la personalul din serviciul de securitate interdepartamental al Ministerului de Interne. (Alhanov, ministrul de interne, este rudă cu familia Kadîrov și a fost bodyguardul lui Kadîrov senior.) La apelul de dimineață, ofițerii comandanți au anunțat că noile rate de contribuție la fondul Reconstruirea Ceceniei vor fi de câte 1.000 de dolari pentru ofițeri și de câte 10.000 de ruble pentru membrii de rând (ceea ce nu-i deloc puțin!). Cine nu poate ori nu vrea să plătească va fi destituit.

Nu au existat rapoarte privind destituiri: serviciul de securitate interdepartamental a mers să-i convingă pe cei pe care-i protejează, iar majoritatea copleșitoare a fost fericită să se supună; la urma urmelor, o făcea pentru Popor. Totul de dragul Poporului.

Trebuie să recunoaștem că juniorul Kadîrov este un elev care învață remarcabil de iute de la colegii săi mai sus-puși din Moscova, printre care se numără președintele Federației Ruse. Important nu este să faci realmente un lucru sau altul, ci să spui că tu l-ai făcut. Aceasta este principala lecție pe care a învățat-o. Să ne aplecăm asupra textului Ordonanței Guvernamentale nr. 184-r din 25 aprilie 2006, semnată de R. Kadîrov. Ea enumeră proiectele finanțate prin investiții de capital în anul 2006.

Ce vedem? Din cele 27 de proiecte planificate, doar şase vor fi parţial finanţate din „venituri suplimentare", unde putem bănui cel puţin participarea personală a lui Ramzan Constructorul cu o contribuţie din aşa-numitul Fond Regional Kadîrov, sipetul în care curg contribuţiile voluntare ale cetăţenilor. Optsprezece proiecte au fost finanţate din bugetul federal de către noi, contribuabilii ruşi. Sumele respective acoperă toate reparaţiile şcolilor şi căminelor, conductele de gaz promise sătenilor, construcţia de policlinici, ba chiar şi restaurarea „Muzeului de Stat Ahmat-Hadji Kadîrov". Alte două proiecte au finanţare comună din partea bugetului federal şi a Fondului Federal de Dezvoltare Regională. Cu alte cuvinte, în 19 proiecte din 27, Kadîrov junior n-a jucat absolut niciun rol. El trebuie doar să fie cu ochii în patru ca nu cumva fondurile respective să fie deturnate. Sau...?

Şi trebuie să acceptăm un „sau". Lui Ramzan i se îngăduie să facă orice doreşte. Ca unic moştenitor al misiunii nobile a lui Kadîrov senior, el ştie mai bine decât cecenii cum să cheltuiască banii pentru Popor. Fundamentul acestei afirmaţii este credinţa că, pe undeva, Kadîrov senior a fost intermediarul între Atotputernic şi Popor, Cel Mai Bun dintre Cei Buni, aşa cum era numit, şi că el i-a transmis fiului său această misiune de mandatar.

Legenda Celui Mai Bun dintre Cei Buni necesită, desigur, o permanentă îngrijire cosmetică. Ar fi absolut nebunesc să fie lăsată să se dezvolte spontan şi, de aceea, Suta de Zile a lui Kadîrov junior s-a contopit în mod natural cu „pregătirile republicii de a sărbători a 55-a aniversare a primului preşedinte al Republicii Cecene, Eroul Rusiei, Ahmed Kadîrov", aşa cum se formulează în Ordonanţa Guvernamentală nr. 241 din 24 mai 2006, semnată de R. Kadîrov. Ideea bizară de a marca această aniversare este de fapt un mod convenabil de a ocoli distrageri nedorite, aşa cum este Ziua Victoriei, deoarece ar fi evident nepotrivit pentru ceceni să sărbătorească 9 Mai, când este şi ziua în care a fost asasinat Kadîrov senior. În mod limpede, considerăţia aceasta trebuie să capete prioritate faţă de orice celebrare a victoriei asupra fascismului.

Nu sunt solicitate niciun fel de iniţiative creatoare pentru felul în care va fi marcată a 55-a aniversare a lui Ahmat-Hadji Kadîrov. Fiul Celui Mai Bun dintre Cei Buni a făcut deja toate „pregătirile". Documentul le enumeră după cum urmează:

I. Citate din A. Kadîrov, care vor fi utilizate în transmisiunile televiziunii: „Obiectivul meu nu este de a stopa războiul, ci de a-l sfârşi o dată pentru totdeauna."; „Arma mea este Adevărul, în faţa căruia toate armatele sunt neputincioase."

II. Lista persoanelor care vor fi intervievate despre Kadîrov senior. Cine sunt acestea?

În primul şi în primul rând, fiul: „Interviu cu R. Kadîrov, «Tata m-a învăţat cum să trăiesc»", urmat de „Amintirile lui Hoj-Ahmed Kadîrov" (un unchi), „El a crescut sub ochii mei" şi „Discursul preşedintelui Adunării Poporului Republicii Cecene, D. B. Abdurahmanov, «A. A. Kadîrov – arhitectul construirii păcii în Cecenia»".

III. Titluri de articole şi conţinutul lor:

1. Articol în ziarul *Vesti*, „A. A. Kadîrov – un lider pentru epoca sa". Inevitabilitatea istorică a apariţiei lui A. Kadîrov pe scena politică a Ceceniei şi a Rusiei.

3. Articol în ziarul *Molodejnaia smena*, „A. Kadîrov, făuritorul păcii".

...17. Emisiuni la posturile TV Vainah şi Groznîi: „V. V. Putin şi A. A. Kadîrov, arhitecţii noilor relaţii ruso-cecene"; „A. Kadîrov, diplomatul".

18. Emisiuni la posturile radio Vainah şi Groznîi: „El i-a unit pe toţi musulmanii din Cecenia."

...34. Serial TV, „A. Kadîrov: drumul vieţii" (săptămânal).

35. Emisiune de divertisment, „Kadîrov zâmbeşte" (echipa „Amprente cecene").

...38. Telegrame şi mesaje de felicitare. Recunoaşteri ale meritelor lui A. Kadîrov.

...42. Panouri publicitare, bannere stradale, afişe pe ziduri, „R. Kadîrov: «Voi duce cauza tatălui meu la finalul victorios»"...

Planul acesta, remarcabil chiar şi potrivit standardelor actuale, include o listă a articolelor ce trebuie neapărat publicate în luna iunie, deoarece Suta de Zile-a lui Ramzan se apropie de final:

...5. Articol în revista *Nana*, „A. A. Kadîrov reamintit de camarazii de arme, familie şi prieteni".

6. Articol în *Orga* (o revistă a scriitorilor), „Un portret al lui A. A. Kadîrov, artistul".

7. În revista *Vainah*: poezii de diverşi autori, dedicate lui A. A. Kadîrov.

...10. Transmisiune simultană pe posturile naționale de radio și televiziune. Talk-show „«Sunt un cetățean» A. Kadîrov, omul care a readus renumele bun al cecenilor".

IV. Evenimente:

...23. Simpozion școlar, „Rolul și semnificația lui A. Kadîrov în istoria modernă".

24. Concurs pentru cel mai bun declamator. Poezii dedicate lui A. A. Kadîrov.

25. Expoziție de desene ale copiilor, „Ahmat-Hadji Kadîrov, omul care ne-a adus pacea în cămine".

De organizat de către R. Alhanov, ministru de interne: jurământ de credință cauzei lui A. A. Kadîrov și înmânarea unui drapel cu portretul lui A. Kadîrov pentru cea mai bună divizie de miliție.

* * *

Ramzan Kadîrov este un bărbat încă foarte tânăr și n-a citit multă istorie, dar ce se poate spune despre cei care s-au născut cu mult timp în urmă și-și amintesc vremea când planuri exact ca acesta erau întocmite de comitete centrale, comitete municipale, comitete raionale și toate celelalte la a 100-a aniversare a lui Lenin, la a 70-a aniversare a lui Brejnev și așa mai departe, până la îngrețoșare?

Pentru a fi cinstiți, ar trebui să menționăm că festivitățile celei de-a 55-a aniversări sunt finanțate de Fundația A. Kadîrov, cu fonduri extorcate de la poporul cecen de către gangsteri oficiali.

Un exemplu grăitor al practicilor financiare ale fundației este oferit de recentul concurs Miss Cecenia, organizat în cadrul Sutei de Zile. După cum știm, Kadîrov junior și-a propus să-i facă pe oamenii din jurul său cât mai fericiți cu putință în această perioadă.

Atât Kadîrov junior, cât și „echipa" sa, așa cum se obișnuiește să fie numită acum, s-au străduit din răsputeri să sublinieze faptul că acest concurs a fost ideea lui Ramzan. Actualmente, el este mai bogat decât a fost vreodată tatăl lui, un oligarh care se scaldă în bani și căruia îi place să arunce cu ei, așa cum avea să arate concursul.

După ce juriul a anunțat numele câștigătoarei și multe fete au fost premiate cu automobile, a fost oferit un dineu festiv într-un restaurant din Gudermes. A sosit și Kadîrov junior, însoțit de câteva zeci de bodyguarzi. Câștigătoarelor li s-a ordonat să danseze pentru el și anturajul lui și, în timp

ce dansau, Kadîrov le-a poruncit bodyguarzilor să arunce spre domnişoare cu bancnote de 100 de dolari şi de 1.000 de ruble.

Un reporter de la *Cecenskoie obşcestvo* a calculat că pe pardoseala din marmură a restaurantului Olympus au sfârşit vreo 30.000 de dolari, socotind şi echivalentul rublelor. Domnişoarele au cules cuminte banii. Când una dintre ele a izbucnit brusc în plâns, Ramzan a aranjat să-i fie dăruit un ceas elveţian Chopard împodobit cu diamante. Ceasul a apărut rapid în Gudermes, lacrimile au secat şi un ceas cumpărat cu bani extraşi de la cetăţenii Ceceniei a fost aruncat în mod public la picioarele altei finaliste.

Anii vor trece, toate vor trece şi nimeni nu va avea dorinţa de a rememora vreun detaliu al acestei Sute de Zile cu jurămintele ei de loialitate adresate cauzei Kadîrov. Ce se poate spune însă despre fetele care, în luna mai 2006, s-au târât în patru labe pe podeaua restaurantului? Ce se poate spune despre tinerii ziarişti care şi-au pus semnăturile în publicaţia intitulată *Kadîrov, făuritorul păcii*, într-un moment în care sute de oameni fuseseră torturaţi în Ţentoroi? Cum se vor împăca ei cu propriile lor fapte? Nu-mi pot imagina.

* * *

PS. În dimineaţa zilei de 31 mai, câţiva kadîroviţi (care nu mai există din punct de vedere oficial, deoarece au fost transferaţi la Ministerul de Interne) au capturat luptători de gherilă în satul Nesterovskaia din Inguşetia. Potrivit comunicatului Biroului de Presă al Ministerului de Interne rus, „Urmăriţi de membri ai miliţiei, briganzii au trecut graniţa dintre Cecenia şi Inguşetia şi s-au ascuns în casa de la nr. 9, luându-i ostatici pe locuitorii acesteia".

În casa înconjurată de kadîroviţi locuiau Haiharoevii, familia comandantului Ruslan Haiharoev, el însuşi un răpitor de oameni care a fost ucis în 1999. Printre membrii familiei se număra Rizvan, fiul de 19 ani al lui Ruslan, care, aşa cum mărturisesc vecinii lor, nu făcea parte din gherilă. Când luptătorii de gherilă au rănit un miliţian, kadîroviţii s-au retras, luându-l cu ei pe Rizvan Haiharoev, pe care l-au înghesuit în portbagajul unui vehicul, care a fost după aceea parcat vizavi de casă. Automobilul respectiv a fost folosit drept paravan în schimburile de focuri care au durat două ore. După ce totul s-a terminat, Rizvan a fost scos din portbagaj şi un kadîrovit i-a tras un glonţ în ceafă cu revolverul, după care altul a tras în el cu pistolul-mitralieră. Asasinatul a fost comis sub ochii celor din Nesterovskaia, o execuţie extrajudiciară săvârşită de indivizi care sunt consideraţi în mod oficial membri ai Ministerului de Interne al Federaţiei Ruse.

KADÎROVIȚII VOR FI ÎNVINȘI: DEOCAMDATĂ, DOAR ÎN INGUȘETIA

11 septembrie 2006

Pe 7 septembrie un conflict de proporții a izbucnit la un punct de control de la periferia lui Alhasti, la granița dintre Cecenia și Inguşetia. Bărbați în uniforme militare au venit din partea cecenă și, susținând că fac parte din trupele de pază și protecție ale prim-ministrului Ramzan Kadîrov, și-au manifestat nemulțumirea față de „obrăznicia" paznicilor din punctul de control. Aceştia erau grăniceri din regimentul Ministerului de Interne al Inguşetiei, care solicitaseră să vadă documentele, ordinele de deplasare și alte forme necesare pentru trecerea armelor de foc peste frontieră. Kadîroviții au început să-și fluture pumnii și au tras focuri în aer.

Trei milițieni au fost răniți, dintre care doi au fost spitalizați, iar kadîroviții au trecut granița fără autorizație. Ofițerii din Ministerul de Interne inguş au emis mandate de arestare pe numele lor și au promis că vor căpăta o chelfăneală zdravănă, dacă vor fi găsiți în Inguşetia. Anturajul lui Ramzan Kadîrov a făcut, de asemenea, o declarație în care a afirmat că totul era o minciună, deoarece oamenii lor nu trec granița cu TAB-uri.

Indiferent cine ar fi fost în TAB-uri pe 7 septembrie – kadîroviți actuali, kadîroviți reclasificați ca membri ai batalioanelor Ministerului de Interne rus sau alt soi de bandiți –, a fost o manifestare a sindromului Kadîrov, de mult instaurat, ale cărui principale caracteristici sunt insolența, grosolănia și brutalitatea, care sunt prezentate ca forme de curaj. În Cecenia, kadîroviții bat femei și bărbați după bunul lor plac, exact în același fel în care îi băteau wahhabii în zilele Icikeriei lui Mashadov. Își decapitează inamicii, exact așa cum făceau wahhabii, iar organele de drept închid ochii sau chiar se referă în mod oficial la comportamentul respectiv ca fiind rezultatul unei conștiințe naționale sporite, în urma alegerii irevocabile pe care a făcut-o poporul cecen în favoarea Rusiei.

În Cecenia n-a existat nicio tentativă de a opri răspândirea acestei infecții, ci dimpotrivă, a fost încurajată. „Haideți, băieți, noi suntem altceva. O să le-arătăm noi cine-s șefii! Avem toate drepturile!" Sindromul Kadîrov prinde printre adolescenții ceceni care sunt cunoscuți ca Noii Wahhabi, sau Fan-clubul R. Kadîrov. Ei „absolvă" Fan-clubul și-și ocupă locul în viața adultă și în lumea muncii.

Timp de doi ani, toate acestea au clocit doar în Cecenia, cu răbufniri ocazionale în Daghestan, mai ales în raionul de graniță Hasaviurt. Actualmente, însă, sindromul Kadîrov se întinde. În prezent, mulți ceceni care trăiesc în afara Ceceniei şi chiar în afara Rusiei sunt infectați de virus.

Însă nici cei din jur n-au stat locului. Oricum, nu toți mai cred în basmele televizate care-l descriu pe Ramzan Kadîrov ca fiind un Erou al Rusiei. Mulți sunt de-a dreptul iritați de sindromul Kadîrov, ceea ce a produs o tendință compensatorie sub forma mişcării intitulată „Te vom învinge". Nu toți doresc, aidoma multor ceceni, să-i lase pe kadîroviți să-i calce în picioare. Aşa s-a ajuns la tulburări anticecene în Kondopoga, Karelia, iar acum la acest incident din Alhasti.

3. „Cadetul"

[Eşecul conducătorilor Rusiei, în ciuda afirmaţiilor lor publice, de a susţine suveranitatea legii le-a îngăduit criminalilor de război să prospere în Cecenia. Curajul şi tenacitatea necesare pentru a se împotrivi unor forţe îndreptate către deformarea cursului justiţiei sunt ilustrate de mai multe cazuri care au fost prezentate de Anna Politkovskaia; în urma reportajelor ei, destui ticăloşi au fost aduşi în faţa tribunalului.]

CAZUL „CADETUL": DISPĂRUŢII

10 septembrie 2001

Imaginaţi-vă că un grup de bărbaţi neidentificaţi, purtând uniforme militare, vă năvăleşte în casă, vă înhaţă un membru al familiei, îl târăşte afară şi...

Şi gata! Un om a existat, dar acum nu mai există. Este ca şi cum ar fi fost şters, ca un desen făcut cu creta pe tablă neagră de la şcoală, peste care s-a trecut cu buretele. Puteţi să vă agitaţi, să vă ieşiţi din minţi, să imploraţi, cerând măcar un minimum de informaţii, dar oficialul care ar trebui să se ocupe de căutarea dispărutului vă sfătuieşte în mod destul de direct: „Daţi-l uitării." Şi acela este sfârşitul.

În Cecenia actuală, tragedia cea mai teribilă o reprezintă dispăruţii, cei care se „evaporă" fără urmă. În mod oficial, numărul lor curent este în jur de 1.000; neoficial, sunt aproape 2.000. Oamenii aceia au dispărut din timpul războiului şi până în prezent, din localităţi diferite şi în circumstanţe diferite,

dar toate relatările despre dispariţiile lor au două caracteristici comune. Cea dintâi este că au fost văzuţi ultima oară ridicaţi de soldaţi; a doua – că foarte ramificatele instituţii însărcinate cu aplicarea legii din Cecenia nu sunt capabile să găsească pe nimeni.

O dată pe lună, în birourile noului guvern din Groznîi are loc o şedinţă specială despre răpiri. Alt subiect bifat de pe listă. De obicei, şedinţa este prezidată de Vladimir Kalamanov, reprezentantul special al preşedintelui pentru Respectarea Drepturilor şi Libertăţilor Omului în Cecenia.

Procurorul cecen, Vsevolod Cernov, vorbeşte cel mai mult, deoarece responsabilitatea de a-i găsi pe dispăruţi este în primul rând a sa. Participă de asemenea reprezentanţi ai principalei baze militare din Hankala, care privesc cu un scepticism întipărit parcă pe vecie pe chipurile lor. Cei din Procuratura Militară Naţională păstrează o tăcere de mormânt. Şedinţa se prelungeşte interminabil; participanţii discută problemele obosiţi şi ascund cu greu cât de plictisitor – ba chiar supărător – li se pare totul.

Pierzându-şi răbdarea, Taisa Musaeva sare în picioare. Glasul îi tremură:

– Despre ce tot vorbiţi aici? Nu vă doresc decât un singur lucru: să vă puneţi în locul meu! Nimeni nu-mi caută soţul şi nici n-are intenţia s-o facă.

Taisa are 25 de ani şi nu ştie dacă mai este soţie ori se poate considera deja văduvă.

În data de 2 iulie, în decursul masivelor razii de securitate, de acum notorii prin brutalitate, în satele Assinovskaia şi Sernovodsk, soţul Taisei, Zelimhan Umhanov, a fost ridicat în prezenţa întregii sale familii din locuinţa lor de pe strada Kutalov din Sernovodsk şi dus la o destinaţie necunoscută. Lumea întreagă a aflat despre raziile de securitate, preşedintele a ţinut o cuvântare şi, pentru prima dată în atâtea luni de război, s-a referit cu indignare la lipsa de sens a „măsurilor speciale" utilizate. Procuratura Generală ne-a asigurat în mod public pe toţi că se demarase o anchetă amănunţită.

– A fost o minciună. Nu există nicio anchetă.

Taisa insistă să se afle adevărul. Timp de două luni, familiile lui Zelimhan, în vârstă de 28 de ani, şi Apti Isigov, în vârstă de 22 de ani, de asemenea ridicat din Sernovodsk de către militari, nu au putut convinge procuratura cecenă să le accepte măcar o declaraţie despre evenimentele la care fuseseră martore. Rudele au început să umble prin republică după procurorul Cernov, implorându-l să le accepte dovezile. Zadarnic.

Ce anume nu doresc să ştie procurorii din Cecenia? Poate că măcar asta i-ar interesa pe superiorii lor din Procuratura Generală rusă. Ei bine,

ei nu doresc să ştie, de exemplu, numărul de identificare al TAB-ului din care au coborât indivizii mascaţi care i-au ridicat pe Umhanov şi Isigov, fără ca măcar să le privească paşapoartele. Numărul era „4025". De asemenea, nu doresc să ştie apelativul radio al vehiculului – „88"; sau al ofiţerului care a comandat acţiunea de răpire – „12". Numărul camionului militar din Ural care a participat la acţiune era „O 1003 KSh". Pe 3 iulie, Umhanov şi Isigov au fost zăriţi în partea din spate a acestui camion. Staţiona în Assinovskaia, iar răpiţii zăceau întinşi, acoperiţi cu o prelată. Trăiau şi au cerut apă când au auzit glasuri în apropiere. Există martori cărora nefericiţii au reuşit să le spună că de mai bine de 24 de ore nu li se îngăduise să iasă de sub prelată.

„Căutarea dispăruţilor s-ar putea încheia, credem noi, în câteva ore", au spus mamele bărbaţilor din Sernovodsk într-o scrisoare adresată preşedintelui Putin. Pe 28 august, după ce pierduseră speranţa de a găsi ajutor în Cecenia, ele au scris la Moscova. „Nu este nevoie", l-au sfătuit mamele pe preşedinte, „decât să fie reuniţi responsabilii acelei operaţiuni speciale (care sunt toţi cunoscuţi), să fie întrebaţi mai mulţi soldaţi şi ofiţeri (care sunt, de asemenea, cunoscuţi) şi, dacă este necesar, să se efectueze o trecere în revistă pentru identificare. În Sernovodsk există martori oculari."

Mamele sunt femei simple, neinstruite în munca de detectiv, care nu fac decât să constate ceea ce este evident. Ele nu ştiu că sute de familii cecene au călcat deja pe drumul acesta. Aproape toate i-au scris preşedintelui că deţin informaţii graţie cărora dispăruţii pot fi găsiţi în câteva zile. Dacă se doreşte, bineînţeles. Şi tocmai aceasta este problema.

* * *

Pe 2 ianuarie anul curent, Zelimhan Murdalov, un bărbat de 26 de ani din Groznîi, mergea pe stradă când a fost atacat pe neaşteptate de şase bărbaţi îmbrăcaţi în uniforme de camuflaj, a fost dezbrăcat şi înghesuit într-o maşină, sub privirile pasagerilor dintr-un autobuz care oprise în apropiere. Ulterior, două femei din autobuz, o mamă şi fiica ei, în vârstă de 73, respectiv de 40 de ani, s-au prezentat ca martori oficiali ai răpirii. Ele au încercat să-l ajute pe Zelimhan şi au avut de suferit din această cauză. Femeii de 73 de ani i-a fost spartă proteza dentară, când a fost lovită în maxilar de către „soldaţi". Ambele au fost trântite la pământ, după care s-a tras cu arma deasupra capetelor lor. Dârze, ele au avut ulterior curajul de a-şi identifica atacatorii, membri ai Biroului Temporar al Ministerului Afacerilor Interne din raionul Octombrie, din unitatea combinată de miliţie Hanti-Mansiisk.

Murdalov a fost foarte ghinionist. Detaşamentul Hanti-Mansiisk are o reputaţie atroce în Groznîi. În sediul unităţii de miliţie, Zelimhan a fost predat maiorului Aleksandr Prilepin, şeful Miliţiei Penale, mai bine cunoscut sub numele său de cod „Aleks". De asemenea, a intrat pe mâinile anchetatorului Juravliov şi ofiţerului Serghei Lapin, alias „Cadetul". Cel din urmă avea numele acesta tuns pe ceafă. O anchetă ulterioară a stabilit că ei personal conduseseră şi participaseră la torturarea lui Zelimhan.

La primele ore ale zilei de 3 ianuarie, „Cadetul" l-a târât pe Murdalov într-o celulă din blocul de detenţie preventivă, unde a fost văzut de alţi deţinuţi.

Colegii lui de celulă au zărit rezultatele orgiei sadice a miliţienilor. Osul ieşea afară din antebraţul drept al lui Zelimhan. Urechea dreaptă îi fusese smulsă. Coastele îi fuseseră rupte. Era fără cunoştinţă. Deţinuţii au început să spună o rugăciune, crezând că era pe moarte. Au cerut un medic, care, după ce a inspectat victima, a anunţat că era esenţială o intervenţie chirurgicală de urgenţă. Ofiţerii au refuzat, declarând că bărbatul se dovedise a fi un cecen adevărat, dur, nedoritor să se predea şi ca atare perfect capabil să supravieţuiască fără tratament medical.

În dimineaţa de 3 ianuarie, deţinuţii au auzit pe cineva avertizând prin radio: „Procurorul este la graniţă..." Răspunsul la inspecţia aceea neanunţată a fost: „Lăsaţi-l s-aştepte." („Graniţa" este porecla pentru punctul de control al unităţii.) Un medic a sosit, l-a injectat pe Zelimhan, după care acesta a fost scos, târât de braţe. Seara, deţinuţii au fost informaţi că Murdalov fusese dus la spital, dar evadase. Nimeni n-a crezut anunţul acela şi s-a bănuit că, deoarece Zelimhan nu era în niciun caz capabil să se mişte, cu atât mai puţin să fugă, murise în cursul dimineţii. Pentru a evita repercusiunile, asasinii îi ascunseseră în mod evident cadavrul. Biroul Raional Octombrie este înconjurat de case ruinate, din care se aud permanent explozii. Nimeni nu ştie ce anume le provoacă sau din ce motive, dar, aşa cum s-a aflat în tot Groznîi, zona duhneşte îngrozitor a cadavre.

După ce Murdalov fusese scos din celulă, procurorului i s-a îngăduit să intre şi a constatat că acolo nu se găsea nimeni cu numele Murdalov. Se pare că nu s-a gândit să întrebe din ce motiv îi fusese refuzat aşa de mult timp accesul.

Procurorul a apărut în Biroul Ministerului Afacerilor Interne din raionul Octombrie doar fiindcă fusese silit să meargă acolo de către părinţii lui Zelimhan, Rukiiat şi Astemir Murdalov, care trăseseră toate sforile de care dispuneau. Ei sunt bine-cunoscuţi în Groznîi. De atunci şi până acum, părinţii,

iar nu avocații sau anchetatorii, au fost cei care au condus adevărata investigație asupra circumstanțelor răpirii fiului lor și care au silit realmente procuratura din Groznîi să-și facă treaba, deschizând Dosarul penal nr. 15004 despre răpirea, torturarea și dispariția ulterioară a lui Murdalov.

Un detaliu concludent: unitatea de miliție Hanti-Mansiisk a terorizat nu numai cetățenii din Groznîi, ci și procuratura din Groznîi. Când unul dintre milițienii implicați în cazul Murdalov a fost citat de procurori, o brigadă de miliție înarmată până în dinți a înconjurat clădirea pe durata anchetării sale. Membrii ei au spart mobilierul de pe coridoare și au ținut aruncătoare de grenade îndreptate spre clădire, amenințând c-o vor transforma în ruine dacă tovarășul lor nu era eliberat. Cartierul General din Hankala n-a reacționat deloc în fața acestei amenințări, de parcă așa ar fi fost firesc să se comporte soldații din Comandamentul Armatelor Reunite din Caucazul de Nord.

Pe 7 ianuarie, anchetatorii criminaliști au decis să-l aresteze pe anchetatorul Juravliov din Biroul Octombrie, după ce stabiliseră că el îl torturase pe Zelimhan. Șeful departamentului, colonelul Valerii Kondakov, a emis însă rapid un ordin antedatat pe 5 ianuarie, prin care l-a trimis pe Juravliov acasă, în Nijnevartovsk. Potrivit martorilor, Kondakov însuși era implicat în cele întâmplate lui Zelimhan și nu dorea ca altcineva să înceapă să vorbească înaintea procuraturii. Pe 18 ianuarie, trucul a fost repetat. Încercarea de a-l reține pe Lapin, „Cadetul", a fost dejucată când Kondakov l-a trimis acasă; iar pe 7 februarie, întregul contingent Hanti-Mansiisk, sărbătorind sfârșitul misiunii sale de 90 de zile – perioada uzuală de stagiu în Cecenia a soldaților – , a revenit la Nijnevartovsk.

Acolo ei au devenit practic inaccesibili, atât pentru anchetare, cât pentru arestare, ca și cum Nijnevartovsk n-ar fi fost un oraș siberian cu un sfert de milion de locuitori, ci o așezare îndepărtată din America Latină unde se pot ascunde criminalii de război. Pe 12 martie, de exemplu, procuratura din Groznîi a trimis doi ofițeri la Nijnevartovsk pentru a-l aresta pe „Cadet" și a-l aduce sub pază în Cecenia, unde se comisese presupusa crimă. Pe 2 aprilie, ofițerii au revenit în Groznîi, doar cu o declarație semnată de Lapin prin care se angaja să nu părăsească Nijnevartovsk. Pe 20 aprilie, investigatorii au fost informați că tribunalul municipal Nijnevartovsk îl eliberase până și de angajamentul respectiv. Au mai aflat, de asemenea, despre declarațiile procurorului-adjunct din Nijnevartovsk, care anunțase că el nu va preda pe nimeni din orașul său pentru a răspunde acuzațiilor legate de dispariția unui cecen și că dosarul respectiv trebuia închis. Așa a și procedat. Cazul intra într-un

impas. În ultimele opt luni, puterea colectivă a organelor de drept din Rusia se dovedise incapabilă să rezolve problema.

S-a aflat că vina lui Murdalov fusese de a se găsi în locul şi la momentul nepotrivit. Pe 2 ianuarie, milițienii avuseseră nevoie urgentă de un informator cecen care să acuze în mod fals un suspect, astfel încât ei să poată raporta superiorilor un succes. Detaşamentul Hanti-Mansiisk înhăţase prima persoană pe care o găsise şi încercase s-o silească să colaboreze, utilizând metodele sale obişnuite. Nimic mai simplu.

„De ce?" Aceasta este singura întrebare la care mama lui Zelimhan, Rukiiat, doreşte să i se răspundă, după ce şi-a pierdut unicul fiu. Astemir, tatăl lui, a slăbit mai bine de 20 de kilograme şi recunoaşte că nu va putea niciodată să ierte crima aceasta.

Abdulkasim Zaurbekov de pe strada Novosadovaia din Groznîi abia începuse să lucreze pentru Biroul Raional Octombrie, ca măcaragiu temporar. Pe 17 octombrie anul trecut, la ora 9:00, el a intrat în clădire pentru a-şi încasa salariul, a semnat o chitanță pentru 2.400 de ruble şi n-a mai fost văzut niciodată. Fiul său Aindi, de 18 ani, şi-a aşteptat până seara tatăl la punctul de control, dar părintele lui n-a mai ieşit din clădire şi nici până în ziua de azi nu se ştie nimic de el.

Pe 27 august anul trecut, Mahomed Umarov a fost răpit în zori din locuința sa de pe strada Kliucevaia din sectorul Staropromislovski, Groznîi, de către bărbați îmbrăcați în uniforme de camuflaj. Până la ora 9:00, părinții săi, Ruslan şi Leila, i-au putut identifica pe câțiva răpitori, care făceau parte din Biroul Comandamentului Raional. Ei au reuşit să obțină deschiderea unui dosar penal de către procuratură, dar la momentul respectiv contingentul acela de soldați a părăsit Cecenia, revenind acasă, şi aşa s-a încheiat totul.

Până şi Eva Hubalkova, care activează în Misiunea Consiliului Europei din Znamenskoe şi se fereşte de orice riscuri, a oferit până la urmă o statistică ce arată că dintre solicitările asociate „dispăruților" care au fost trimise de cabinetul lui Vladimir Kalamanov, reprezentantul special al preşedintelui, către procuratură şi alte organe de drept din Cecenia, 55% nu au primit niciun răspuns. În cazul restului de 45%, majoritatea copleşitoare a răspunsurilor sunt dure şi resping problema cu indiferență. Este cât se poate de evident refuzul ostentativ al organelor de urmărire penală de a acționa în cazurile de răpiri care implică armata.

Un om există acum, iar peste un minut a dispărut. În Cecenia, orice întâlnire cu un milițian se poate dovedi fatală. El poate fi „Cadetul". Este o

epocă de imoralitate ruşinoasă pentru armată şi miliție, când se îngăduie tot ceea ce ar trebui curmat. Deocamdată, asta este valabil doar în Cecenia, dar această situație se bucură de consimțământul tacit al celor mai importanți lideri ai statului nostru. Ce va urma?

DIN PARTEA REDACȚIEI

24 septembrie 2001

Suntem destul de obişnuiți cu amenințările de diverse tipuri, de la pumnii oficiali care izbesc în masă, până la şoapte îngrijorate la telefon sau on-line, care ne avertizează anonim că n-ar fi „recomandabil" să publicăm un anumit articol. Ne-am obişnuit cu toate acestea, deoarece am descoperit un antidot. Facem publice orice comploturi, cât de mici, sau aluzii obscure, fiindcă nu dorim să jucăm vreun rol în ele. Avem cu totul altă profesie şi aceasta este regula pe care o urmăm acum.

În *Novaia gazeta* nr. 65 am publicat reportajul Annei Politkovskaia „Dispăruții", o investigație jurnalistică bazată pe materiale de la procuratură şi declarații ale martorilor. Ea a inclus referiri la ofițeri din unitatea combinată de miliție Hanti-Mansiisk, printre care Serghei Lapin, alias „Cadetul". Citățm: „O anchetă ulterioară a stabilit că ei [„Cadetul" şi alți ofițeri] personal conduseseră şi participaseră la torturarea lui Zelimhan". Dosarul penal deschis împotriva „Cadetului" a intrat în impas. Ba chiar tribunalul municipal local l-a eliberat de angajamentul său de a nu părăsi Nijnevartovsk şi se pare că Lapin a decis să profite de circumstanța respectivă.

Săptămâna trecută, în căsuța poştală electronică a departamentului de investigații al *Novaia gazeta* a sosit următoarea scrisoare:

> Potrivit unor informații demne de crezare, un ofițer din departamentul de investigații criminalistice care a efectuat serviciul militar în Cecenia şi care utilizează numele de cod personal „Cadetul" a fost special instruit de Serviciul Federal de Securitate (FSB) în acțiuni de sabotaj şi tir cu arme cu lunetă; el deține de asemenea abilități pentru supraviețuire în condiții extreme, în timpul operațiunilor de luptă. Domiciliul său actual nu este cunoscut, dar există indicații conform cărora ar poseda arme de foc şi ar avea intenția să viziteze Moscova. Puteți arunca vreo lumină

asupra motivului pentru care acest membru discreditat al Biroului Ministerului de Interne ar veni în Moscova?

Subiectul mesajului e-mail era „Dispăruții", iar expeditorul era Cadet@email.ru.

Nu intenționăm să verificăm dacă aceasta este o glumă malițioasă, o farsă, un avertisment serios sau o amenințare. Nu acesta este rolul jurnaliștilor. Datoria noastră este să ne informăm pur și simplu cititorii și autoritățile despre ce am aflat și să nutrim încrederea că organele de drept vor întreprinde acțiuni efective. Obligația lor profesională este de a descoperi autorul acestui mesaj și de a stabili motivele pentru care s-a adresat ziarului nostru.

Până atunci, continuăm să ne îndeplinim obligațiile, publicând un alt reportaj de Anna Politkovskaia din Groznîi.

[După publicarea articolului în data de 10 septembrie 2001, la redacția ziarului au început să sosească scrisori de amenințare adresate Annei Politkovskaia.]

NU VA EXISTA NICIO RETRACTARE

Novaia gazeta, 15 octombrie 2001

Acesta este al doilea mesaj e-mail pe care l-am primit:

> Scuzați-mă că vă deranjez, dar dispuneți de numai 10 zile pentru a publica o retractare a articolului dvs. „Dispăruții". În caz contrar, milițianul pe care l-ați angajat nu vă va mai putea proteja. Al dumneavoastră, sincer, „Cadetul".

Am solicitat imediat informații la Directoratul Ministerului de Interne din Hanti-Mansiisk, unde lucrează prezumtiva sursă a acestor amenințări, pentru a afla dacă agentul de operațiuni speciale cu numele de cod „Cadetul" are vreo legătură cu această instituție. Continuăm să nu excludem posibilitatea ca totul să nu fie decât o simplă farsă. La momentul trimiterii articolului la tipar, nu căpătasem niciun răspuns.

Nimeni nu trebuie să se îndoiască de faptul că vom lua toate măsurile necesare pentru a ne proteja colega.

Şi, în plus, *Novaia gazeta* nu răspunde la ultimatumuri.

Către Ministrul de Interne al Federației Ruse, B. V. Grîzlov

Dragă Boris Viaceslavovici,

În *Novaia gazeta* nr. 65 am publicat articolul Annei Politkovskaia, „Dispăruții", care descria atrocitățile comise de anumiți membri ai miliției din Cecenia. După apariția articolului, la redacția *Novaia gazeta* au început să sosească mesaje e-mail de amenințare semnate în numele uneia dintre persoanele menționate în articol.

Ziariştii de la *Novaia gazeta* sunt supuşi tot mai mult violențelor criminale: în luna mai 2000, Igor Domnikov a fost omorât, iar în luna decembrie 2000, Oleg Lurie a fost atacat cu brutalitate. Făptaşii au rămas în libertate. Situația aceasta mă convinge că amenințările respective trebuie privite cu seriozitate şi pot fi duse la îndeplinire. După părerea mea, viața şi securitatea Annei Politkovskaia sunt expuse unui risc real.

Vă solicit să întreprindeți toate măsurile cerute de lege pentru a-i identifica şi reține pe vinovați şi pentru a preveni comiterea unei crime împotriva unui ziarist.

Al dumneavoastră sincer,
Iu. P. Şcekocihin
Vicepreşedinte,
Comitetul Securității Statului din Dumă
[Redactor-şef adjunct al *Novaia gazeta*]
15 octombrie 2001
Anexă: 5 pagini

REDUCEREA LA TĂCERE A MARTORILOR: DE CE REVINE ÎN CECENIA UNITATEA COMBINATĂ DE MILIȚIE HANTI-MANSIISK

11 martie 2002

În numărul acesta din *Novaia gazeta* ar fi trebuit să fi publicat un cu totul alt reportaj din Cecenia, continuând cronica uneia dintre cele mai teribile razii de securitate din 2002, petrecută în Starie Atagi. Suntem obligați să-l amânăm până lunea viitoare, pentru ca astăzi să descriem evenimente a căror anunțare întârziată ar putea duce la nenorociri.

Odată cu trecerea timpului, am tot mai acut impresia că în Rusia există mai multe state paralele care funcționează simultan și care se află într-o stare conflictuală. Mai mult chiar, în interiorul unui același minister destinat securității coexistă sisteme statale diferite, care nu numai că au sarcini și obiective diferite, ci și constituții complet diferite. Rezultatul este o succesiune de tragedii, deoarece un sistem protejează o persoană, pe când altul o persecută ca răzbunare.

După cum vă amintiți, acum mai bine de un an Groznîi era terorizat de „hantii". Acela era numele sub care erau cunoscuți soldații din unitatea combinată de miliție Hanti-Mansiisk, dintre care mulți au făcut parte din Biroul Temporar al Ministerului de Interne din raionul Octombrie, Groznîi. Actualmente, aceste birouri raionale temporare sunt un ghimpe real în trupul Cecen iei. Birourile raionale permanente sunt formate din milițieni locali, dar cei din birourile temporare sunt aduși din toate colțurile țării, de obicei pe o durată de 90 de zile, potrivit unui plan întocmit la Moscova.

Mult timp Biroul Temporar Octombrie a fost unul dintre locurile cele mai temute din Groznîi și a fost amintit în repetate rânduri în *Novaia gazeta*. A existat vreun șef al grupărilor din Ministerul de Interne cecen care să fi avut curajul de a încerca să oprească brutalitatea criminală a „hantiilor"? Vreun comandant patern din Hankala, care să fi avut responsabilitatea restaurării sistemului de aplicare a legii în Republică, din care făcea parte, conform planului, și Biroul Raional Octombrie?

Nu. N-a existat nimeni. Sigur că da, erau destui generali, dar niciun bărbat care să fi dat dovadă de un asemenea curaj. Până și procurorii ezitau să investigheze activitățile Biroului Raional Octombrie, temându-se de „hantii" la fel de mult ca oricare alt cecen.

* * *

6 martie 2002, Groznîi. Primăvara este neobişnuit de caldă. Până şi mugurii liliacului s-au deschis şi zâmbesc spre locuitorii din Groznîi care au tremurat în timpul iernii. Cu toate acestea, Rukiiat Murdalova plânge în tăcere, disperată. Trecem cu maşina prin Minutka, piaţa din centrul acestui oraş ruinat, unde, pe 2 ianuarie 2001, „hantii" l-au înhăţat pe Zelimhan, fiul în vârstă de 26 de ani al lui Rukiiat, şi l-au îndesat într-un automobil, ocazie cu care au bătut cu brutalitate şi două femei (una dintre ele fiind o bunică de 73 de ani), ce încercaseră să-l protejeze pe băiatul acela care mergea pur şi simplu pe stradă. Ambele femei sunt azi martori împotriva „hantiilor", şi acesta este un detaliu important al relatării noastre.

Zelimhan a fost dus la Biroul Temporar Octombrie. Aşa cum echipa de investigatori a dovedit deja, torturarea lui fost condusă şi efectuată de maiorul Prilepin (alias „Aleks"), maiorul Lapin (alias „Cadetul") şi anchetatorul Juravliov. Torturile au fost realmente inchizitoriale, atât de brutale şi patologice, încât nu le voi descrie, deşi ştiu totul despre actele monstruoase, sălbatice, săvârşite în noaptea de 2 ianuarie 2001 de către aceşti ofiţeri din Ministerul de Interne.

Au existat martori? Da, şi ei reprezintă astăzi problema. Au existat martori care au supravieţuit şi au dat declaraţii despre starea în care se afla Zelimhan, când „Cadetul" l-a târât în celula de detenţie preventivă a Biroului Octombrie. Ei au povestit în ce fel şi de către cine a fost scos bărbatul muribund din celula aceea în dimineaţa de 3 ianuarie, după care a dispărut fără urmă.

Rukiiat plânge:

– Unde-i Zelim? Unde-i băiatul meu? A zis ceva Lapin? Spune-mi...

Au trecut deja un an şi două luni. Stăm lângă gardul birourilor procurorului Republicii Cecene de pe strada Garajnaia. Nu ni se îngăduie să intrăm, iar soldaţii care fac de pază râd de noi şi ne batjocoresc. Nu ascund defel faptul că acţionează aşa potrivit instrucţiunilor primite. Stăm exact în faţa ferestrelor lui Vsevolod Cernov, procurorul Ceceniei, iar la răstimpuri, jaluzelele verticale crem se depărtează puţin. Procurorul trage cu ochiul, întrebându-se despre ce este vorba.

Dosarul penal nr. 15004 a fost deschis de procuratura din Groznîi, numai pentru că părinţii lui Zelimhan, Rukiiat şi Astemir Murdalov, au reuşit ceva aparent imposibil în circumstanţele actuale din Cecenia, în care legea şi organele de drept, inclusiv procuratura, au încetat practic să mai funcţioneze în cazul crimelor de război, de teama de a nu atrage răzbunarea soldaţilor

scăpați de sub orice control. Rukliat și Astemir nu sunt nici avocați, nici detectivi, dar s-au substituit întregului sistem de urmărire penală din republică, vânzându-și toate bunurile pentru a-și putea desfășura propriile investigații și a vizita închisorile și penitenciarele pentru detenție preventivă din Caucazul de Nord. Prima lor prioritate a fost de a-și căuta fiul, viu sau mort, dar sunt de asemenea decişi ca și cei care l-au ridicat din casa lor în ziua de 2 ianuarie 2001 să răspundă potrivit legii. În locul lor v-ați mulțumi cu mai puțin?

Din păcate, au întâmpinat dificultățile cele mai mari exact din partea organelor de drept. Superiorul imediat al „hantiilor", colonelul Valerii Kondakov, comandantul unității combinate de miliție, a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a se asigura că „colegii" lui supuși investigării vor putea părăsi discret Cecenia, revenind în Siberia. Iar după aceea? După aceea, nimic. Deși anchetatori ai procuraturii au venit la Nijnevartovsk pentru a-i aresta pe suspecți, „hantii" i-au scuipat în față, iar procuratura din Nijnevartovsk și șefii miliției provinciei au sărit în apărarea „Cadetului" și a complicilor lui. Anchetatorii s-au șters pe fețe și au plecat. Indivizii care comiseseră crimele cele mai odioase au continuat nu doar să se bucure de libertate, ci și să rămână angajați ca ofițeri în Ministerul de Interne, în calitate de „păzitori ai legii" în numele statului. Situația respectivă a continuat o lună, două, trei... șase. Nu poți să nu te întrebi dacă Rusia are un minister de interne funcțional sau doar un surogat virtual? O procuratură generală?.Un președinte? Sau toți aceștia sunt buni doar pentru a apărea la televiziune, pentru a debita nonsensuri radicale?

Pe 10 septembrie 2001, *Novaia gazeta* a publicat articolul „Dispăruții", despre principalul subiect din Cecenia contemporană: miile de oameni care, după ce au fost ridicați de federali, dispar fără urmă. Am povestit, printre altele, istoria lui Zelimhan Murdalov și am primit o replică promptă. Era definitorie pentru un stat în care există mai multe state. Nu a sosit din partea Ministerului de Interne, a Procuraturii Generale sau a președintelui, ci din partea „Cadetului" însuși, care se considera în mod clar un Dumnezeu. „Cadetul" a fost atât de indignat, încât a trimis amenințări ziarului nostru: mai întâi una, apoi încă una, acordându-ne 10 zile pentru a ne retracta acuzația, întrucât, în caz contrar, autoarea articolului, care este și autoarea acestui articol, va fi omorâtă. Au urmat o serie de solicitări oficiale pentru protecție din partea conducerii ziarului către ministrul de interne rus, Boris Grîzlov, și de asemenea zeci de articole în mass-media din toată lumea despre ce se întâmplă în Rusia cu ofițerii care au activat în Cecenia. Drept rezultat, la

sfârşitul lunii ianuarie a anului curent, „Cadetul" a fost arestat şi, conform legii, trimis sub pază în Groznîi, locul unde a fost comisă crima.

S-a petrecut în sfârşit ceva care continuă să fie excepţional de rar în Cecenia, unde majoritatea soldaţilor, cu complicitatea superiorilor lor, au creat un haos total şi unde procurorul, care se strecoară timid pe lângă ei, a devenit un personaj de ocară.

După ce „Cadetul" a ajuns într-o celulă, ni s-a părut că, graţie în primul rând insistenţei lui *Novaia gazeta*, legea îşi va urma cursul. Cazul intrase pe mâna celor mai înalţi responsabili.

Ne-am înşelat. Pe 28 februarie, autoarea acestor rânduri a fost convocată la Groznîi, la biroul procurorului Republicii Cecene, pentru a „ajuta la investigaţii asociate Dosarului nr. 15004", urmând a fi chestionată aidoma unei persoane nedreptăţite. Evident, *Novaia gazeta* a considerat că era de datoria ei să se conformeze, crezând cu fermitate că ajutase procuratura să restabilească legea şi ordinea şi că ar trebui să procedeze ca atare şi în continuare.

Lucrurile au început să meargă prost din clipa în care am sosit în Cecenia. Anchetatorul Vladimir Ignatenko s-a comportat atât de impropriu, încât uneori aveai senzaţia neplăcută că principalul lui obiectiv nu era de a-i strânge pe toţi martorii din acest caz, ci mai degrabă de a-i demoraliza, de a-i determina să refuze să mai depună mărturie şi astfel să demonteze cazul. La un moment dat, Ignatenko le-a ordonat soldaţilor de pază să mă scoată noaptea târziu afară din curtea procuraturii, tărăgănând în mod deliberat ancheta până s-a făcut întuneric beznă şi interdicţia de circulaţie intrase de mult în vigoare. În Groznîi aşa ceva este echivalent cu... ei bine, este echivalent cu ceea ce promisese „Cadetul" în septembrie. Cu altă ocazie, m-a silit să stau sub pază timp de câteva ore lângă „chioşcuri", o zonă aflată nu departe de clădirea procuraturii, care era vizibilă din locul respectiv, dar nu se afla nici pe teritoriul, nici sub controlul ei. Deşi eram înfrigurată şi flămândă, mi s-a refuzat permisiunea de a folosi toaleta şi n-am fost lăsată să dau un telefon pentru a anunţa redacţia *Novaia gazeta* despre ce se întâmpla. Am căpătat doar rar apă, şi tot sub pază. Personalul procuraturii făcea glume compătimitoare: „Consideraţi-vă în stare de arest administrativ." Mulţumesc foarte mult!

Voi omite detaliile campaniei de umilire care a continuat multe zile. Am fost supusă unui tratament extrem de nepoliticos care m-a lăsat fără nicio fărâmă de respect pentru cei care poartă uniforme de camuflaj şi se intitulează „procurori civili" în Cecenia. Toate încercările de a apela la Cernov, procurorul Ceceniei, pentru a afla ce se întâmpla au eşuat. Era mereu foarte

ocupat. O dată era la baie, altă dată prânzea, altă dată cina. Sau cel puțin așa spuneau cei însărcinați cu securitatea lui.

Nimic din toate acestea nu contează însă cu adevărat. Ceea ce contează sunt martorii, fără de care cazul va eșua în tribunal, iar „Cadetul" va dispărea în istorie de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic, ba chiar cu aura unui martir pentru cei din tagma sa.

Ignatenko m-a asigurat că reprezentanții de la Memorial Human Rights Centre, care-i cunosc bine pe martorii din Groznîi, ar fi refuzat să ajute la desfășurarea investigației dacă nu erau plătiți. Aserțiunea respectivă este de-a dreptul grotescă. I-am cunoscut pe oamenii aceia foarte bine în decursul celui de-al Doilea Război Cecen, când și-au riscat viața pentru a obține informații precise despre cele ce se întâmplau, întreprinzând în mod altruist acțiuni care, întâmplător, constituie responsabilitatea procuraturii. Nu l-am crezut pe Ignatenko și, bineînțeles, am început să-i verific afirmațiile.

Iată ce am aflat. Martorii sunt într-adevăr îngroziți să depună mărturie. Ei își schimbă permanent locul în care înnoptează, încercând să rămână în viață și să-și protejeze familiile. Șansele lor de a reuși asta au fost semnificativ reduse, deoarece „hantii" se întorc: unitatea combinată de miliție Hanti-Mansiisk revine pentru alt stagiu în Groznîi, potrivit unei decizii luate de administrația centrală a Ministerului de Interne.

Se pare așadar că mâna dreaptă a Ministerului de Interne, controlată de ministrul Boris Grîzlov, face tot ce poate pentru a aduce în fața tribunalului crimele acestei unități, în timp ce, simultan, mâna stângă face tot ce poate pentru a se asigura de contrariul: să înlesnească pedepsirea celor care au cutezat să ridice glasurile împotriva unui criminal de război de către opresorii lor.

Și ce se poate spune despre procuratura Groznîi și despre Ignatenko? Ei dârdâie de spaimă.

Un detaliu esențial: nimeni, nici martorii, nici cei din procuratură care instrumentează cazul împotriva „Cadetului" nu se îndoiesc vreo clipă că motivul pentru care „hantii" doresc atât de mult să ajungă la Groznîi este de a se răzbuna și de a-l ajuta pe „Cadet". Unicul fel în care pot face asta este să-i reducă la tăcere pe martori și să-i elimine pe anchetatori. Asemenea lucruri s-au mai întâmplat în Cecenia și este bine știut că sistemul rusesc de aplicare a legii a eșuat în mod repetat să-i protejeze pe martorii crimelor de război din Cecenia, ba chiar să vadă finalizarea unui dosar care implicase uciderea propriilor colegi din procuratură.

Când martorii au apelat la Ignatenko pentru protecție, întrebându-l unde ar trebui să-şi trimită copiii şi unde s-ar găsi ei înşişi în siguranță, el a încercat să-i ia peste picior, întrucât, desigur, el însuşi era îngrozit de consecințe. În Cecenia, aşa ceva se numeşte „teama cecenă" şi toți înțeleg că-i vorba despre teama de armată. Teama aceea îl împiedică pe Ignatenko să ridice un deget pentru a se ajuta pe sine ori pentru a ajuta oameni care, nu din vina lor, au suferit nedreptăți uriaşe, însă care au avut curajul să lupte în căutarea dreptății.

Şi ca şi cum vestea sosirii iminente a unității Hanti-Mansiisk n-ar fi fost îndeajuns, procuratura cecenă a fost supusă unor presiuni intense din partea Procuraturii Generale din Moscova. Nu cred în coincidențe sau simple „întâmplări". Anchetatorul Ignatenko a fost supus unor presiuni extraordinare, aşa cum, în cele din urmă, mi-a recunoscut chiar el. A cedat. A fost intimidat şi s-a frânt, transferând presiunea aceea asupra martorilor deja lipsiți de apărare şi, bineînțeles, asupra mea, printre alții.

Este Ignatenko capabil să lupte, chiar dacă poartă Medalia Pentru Bravură din Primul Război Cecen, chiar dacă este locotenent-colonel? Nu, nu-i capabil, şi este un mare păcat. În mod regretabil, concluzia aceasta este susținută de felul în care a condus alte cazuri de când lucrează în procuratura cecenă. A existat, de pildă, dosarul omorârii medicilor din Ministerul pentru Situații de Urgență, care a eşuat când Ignatenko a optat să nu scormonească mai adânc. Drept urmare, un bărbat care avea alibi se află acum la închisoare, pe când ucigaşii au plecat liberi. De ce a îngăduit Ignatenko să se întâmple aşa? Fiindcă a vrut să-şi păstreze postul. A vrut să evite „problemele personale". A fost supus presiunilor din partea superiorilor care doreau închiderea cazului şi nu le-a înşelat aşteptările. Activiştii ceceni pentru drepturile omului îl caracterizează pe Ignatenko drept un expert în închiderea dosarelor împotriva armatei.

Se va dovedi un anchetator atât de docil în stare să conducă un caz aşa de dificil cum este cel împotriva „hantiilor", un caz care necesită un considerabil curaj personal? Putem presupune că totul va merge ca pe roate acum, după ce „Cadetul" a fost finalmente arestat, şi să sperăm că de data aceasta justiția va fi aplicată? Să nu ne amăgim!

Insistăm ca unitatea Hanti-Mansiisk să fie trimisă înapoi fără întârziere. Considerăm că aceasta ar fi trebuit să fie prima prioritate a anchetatorului Ignatenko şi a procurorului cecen Cernov. Presupunând, bineînțeles, că ei mai doresc încă să vadă legea triumfând deasupra dreptului celui mai puternic de a-şi impune propria versiune de justiție.

Credem cu fermitate că „hantii" nu au de ce să-şi mai arate chipurile în Cecenia. Ei sunt *persona non grata* pentru totdeauna. Nu avem nicio îndoială că martorii în cazul „Cadetul" trebuie să fie protejaţi de instituţiile statului. În caz contrar, va fi limpede că statul nu-şi face treaba şi intervine doar pentru a încuraja comportamentul criminal al armatei.

Insistăm pentru desfăşurarea a cel puţin unei anchete interne asupra acelor generali din conducerea Ministerului de Interne care au decis să-i trimită pe „hantii" înapoi în Cecenia. Ei facilitează continuarea comiterii crimelor de război în Cecenia şi decizia lor este echivalentă cu obstrucţionarea justiţiei. Dacă a fost pur şi simplu rezultatul incompetenţei, avem credinţa că o explicaţie în această direcţie va sosi din partea instituţiilor a căror sarcină este de a planifica desfăşurările de trupe în Cecenia, alături de scuze publice pentru neglijenţa lor şi pentru aprecierea eronată a situaţiei. În acelaşi timp, însă, trebuie să fie clar că această neglijenţă este criminală. Indiferent cine s-ar fi făcut vinovat de ea, indiferent dacă a fost sau nu deliberată, ea împiedică investigarea crimelor comise de unitatea combinată de miliţie Hanti-Mansiisk.

DOVEZI MATERIALE SE AFLĂ ÎN MÂINILE DEMNE DE ÎNCREDERE ALE SUSPECŢILOR

8 aprilie 2002

Pe 11 martie am.publicat reportajul „Reducerea la tăcere a martorilor", despre situaţia ambiguă care se dezvoltă în jurul Dosarului penal nr. 15004, în care un „hanti", maiorul Lapin, alias „Cadetul", este acuzat de torturarea şi uciderea în ianuarie 2001 a lui Zelimhan Murdalov, în vârstă de 26 de ani, din Groznîi.

Pe 11 martie am solicitat Ministerului de Interne să retragă imediat din Groznîi unitatea combinată de miliţie Hanti-Mansiisk şi am cerut ca martorii să fie protejaţi de autorităţile statului. Finalmente, am cerut anchetarea persoanelor din conducerea Ministerului de Interne care stabilesc planurile pentru efectuarea serviciului militar în Cecenia.

Pe 19 martie, fără să nutrească prea mari speranţe că articolele relevante din *Novaia gazeta* ar fi citite în Ministerul de Interne, editorii ziarului au înaintat în mod direct o solicitare oficială adresată lui Boris Grîzlov, ministrul de interne

al Rusiei. De asemenea, Memorial Human Rights Centre a adresat aceleaşi cereri liderilor politici ai ţării.

Din păcate, Moscova este foarte departe de Groznîi şi, în aceeaşi săptămână, între 11 şi 19 martie, o parte din unitatea combinată de miliţie Hanti-Mansiisk a ajuns fără niciun impediment în Groznîi. „Hantii" au acţionat mai rapid ca noi. În timp ce scriam apeluri mişcătoare, încercam să-i găsim pe miniştri şi să le înmânăm scrisori indignate, aşteptând apoi nerăbdători ca aceştia să ofere măcar un răspuns şi sperând că următorul apel telefonic va fi de la cabinetul lui Boris Grîzlov, pe 15 martie „hantii" au vizitat locuinţa improvizată în care trăiau părinţii lui Zelimhan Murdalov în Groznîi.

Doar mama sa, Rukiiat, era acasă. Indivizi mascaţi au apărut într-un vehicul fără plăcuţe de înmatriculare (un aspect uzual în Cecenia, indiferent cât de des s-ar fi pronunţat în această privinţă generalul Moltenskoi, comandantul Armatelor Reunite) şi au avertizat-o pe Rukiiat să fie mai atentă, deoarece „hantii" reveniseră în oraş. După aceea au plecat. În ce stare se găseşte Rukiiat? Ne vine greu până şi să vorbim despre asta. Vă puteţi imagina cum este să trăieşti în mijlocul ruinelor, într-un loc în care legea nu este respectată şi în care, dacă cineva decide să te omoare, strigătele de ajutor nu-ţi vor fi auzite de nimeni.

Au existat motive pentru vizita „hantiilor". Abia reveniţi la Biroul Temporar al Ministerului de Interne din raionul Octombrie, ei au observat că colegul lor „Cadetul", aflat acum în arest în Groznîi, începuse să-şi toarne camarazii.

În primul rând, el ceruse arestarea ofiţerului care-l încurajase în săvârşirea faptelor respective: „Aleks", pentru a-i folosi numele de cod în Cecenia, dar cunoscut în lumea din exterior ca maiorul Aleksandr Prilepin.

În al doilea rând, când fusese dus la locul crimei, sediul Biroului Temporar Octombrie, el arătase, în cele din urmă, locul gropii comune în care „hantii" aruncau cadavrele celor pe care-i torturaseră şi-i uciseseră.

Cu toate acestea, anomaliile s-au înteţit. Procuratura cecenă n-a făcut nicio încercare de excavare a gropii, pe temeiul că începuseră ploile. De regulă, rudele persoanelor dispărute întreprind în mod voluntar astfel de exhumări în Cecenia, dar în cazul acesta aşa ceva era imposibil, deoarece groapa se găsea într-o zonă de maximă securitate. Drept urmare, groapa, al cărei conţinut putea să devină o dovadă majoră a crimelor comise de „hantii", a fost trecută chiar sub paza aceloraşi „hantii". Ce părere aveţi? Oare până acum au avut timp destul pentru a distruge dovezile materiale, mai exact osemintele victimelor?

Bocetele mamelor, surorilor şi nevestelor victimelor unităţii Hanti-Mansiisk se aud constant în Groznîi şi de aceea:

Cerem Ministerului de Interne rus să ne spună cât li se va mai permite „hàntiilor" să rămână în Groznîi?
Insistăm ca ministrul de interne Boris Grîzlov să intervină imediat în farsa aceasta.
Cerem ca familiilor să le fie restituite osemintele celor dragi.
Implorăm factorii de decizie din Rusia să înceapă să se comporte ca nişte oameni.

Alo, Procuratura Generală – este cineva acolo? Ce se întâmplă cu Dosarul penal nr. 15004, care, potrivit informaţiilor deţinute de *Novaia gazeta*, a fost strămutat în grabă din Cecenia? Unde se află? Au fost scoase pagini din el? Au fost inserate alte pagini în locul lor? Ce garanţii există că dosarul va ajunge vreodată înaintea tribunalului?

Arătaţi în sfârşit datele acestea societăţii!

TRIMITEREA MARTORILOR LA TEMNIŢĂ? UNUL DINTRE CEI MAI BRUTALI CRIMINALI DE RĂZBOI DIN AL DOILEA RĂZBOI CECEN A FOST ELIBERAT DIN ÎNCHISOARE

8 iulie 2002

Serghei Lapin a fost eliberat din penitenciarul pentru detenţie preventivă din Piatigorsk. Aceasta a fost decizia tribunalului municipal Piatigorsk, ca urmare a cererii avocaţilor atribuiţi din oficiu lui Lapin de la Consiliul Regional al Procuraturii Generale din Caucazul de Nord. Temeiurile pentru eliberarea sa au fost simple: „Cadetul" nu constituie un pericol pentru societate şi poate să se plimbe nestingherit în aşteptarea procesului.

Lapin a fost arestat în februarie 2002 şi a fost dus sub pază la centrul de detenţie şi investigare din Groznîi, unde fuseseră comise crimele. Ancheta a înaintat o vreme, dar apoi atmosfera din jurul Dosarului nr. 15004 a început să se schimbe şi „Cadetul" a fost transferat la penitenciarul Piatigorsk. Anchetatorii care se ocupau de caz au fost învârtiţi şi suciţi între ei ca bucăţelele de sticlă dintr-un caleidoscop şi, în cele din urmă, toţi au ajuns în

Essentuki, nicidecum în Cecenia. Drept urmare, nimeni din Biroul Temporar al Ministerului de Interne din raionul Octombrie n-a considerat că excavarea gropilor colective ar fi o problemă cât de cât urgentă.

În cele din urmă, bănuielile noastre s-au dovedit adevărate: dovezile anchetei fuseseră vădit „curățate", iar din capul de acuzare fuseseră eliminate incidente ce erau esențiale în aducerea de acuzații penale împotriva altor persoane împreună cu care Lapin își comisese crimele, adesea cu directa lor autorizare. Pe alocuri, intervențiile au fost chiar hazlii: procurorii au început să se refere la ofițerii care erau scoși din culpă cu atâta grijă ca „grup neidentificat de indivizi"; asta, la sfârșitul unei anchete în care nu existaseră doar martori, ci și documente ce stabiliseră fără urmă de ambiguitate cine lucrase în Birou, în ce zile și între ce ore.

N-a mai fost însă amuzant când unitatea Hanti-Mansiisk a fost readusă în Groznîi (potrivit instrucțiunilor președintelui Putin, așa cum am fost informați de Ivan Golubev, ministru-adjunct de interne al Federației Ruse), iar martorii cazului, care până atunci fuseseră ignorați în Groznîi, n-au mai putut risca să doarmă două nopți consecutive în același pat.

Pentru ca acum să aflăm că Lapin a fost pus în libertate până la proces.

* * *

În Rusia există ceva fundamental greșit. Viața a fost răsturnată cu fundul în sus și legea nu are substanță. Tot domeniul de servicii publice este pus la muncă în numele delincventului: avocați, procurori, tribunale – ba chiar și, trist s-o spun, opinia publică. Pentru victime se oferă foarte puțin ajutor, mai ales dacă se întâmplă să fie ceceni. Astăzi, partea vătămată, familia lui Murdalov, nu are nici măcar un avocat – plătit sau nu – în ciuda faptului că aceasta este o cerință a legii. Părinții tânărului nu beneficiază de protecție din partea procuraturii, deoarece nu au bani, deoarece și-au cheltuit de mult toate resursele în căutarea lui Zelimhan.

În același timp, însă, Lapin se bucură de simpatia procuraturii, de înțelegerea tribunalului, are un avocat și colegi care-l apreciază și, ca urmare a eforturilor lor, se află în libertate.

Așteptăm un răspuns prompt din partea procurorului-general Vladimir Ustinov: sunt aceste acțiuni ale membrilor procuraturii în conformitate cu legea? De ce trebuie să fie prompt răspunsul? Pentru că în orice clipă poate deveni tardiv. În Rusia există o problemă majoră cu ofițerii care au servit în Cecenia. Potrivit celor mai rezervate estimări, „Cadetul" are aproape o

jumătate de milion de tovarăşi de arme în Rusia, echivalentul unui oraş mare, populat numai de „Cadeţi".

Din partea editorilor:

„Cadetul" este cel care, în repetate ocazii, a ameninţat c-o va omorî pe editorialista noastră Anna Politkovskaia, după care ea a fost plasată mai întâi sub protecţia Ministerului de Interne, fiind apoi obligată să plece în străinătate. „Cadetul" recunoaşte faptele acestea, fără să trădeze vreo remuşcare. Cerem ca [...] cetăţeanul Lapin să fie arestat din nou, întrucât suntem siguri că vieţile martorilor şi editorialistei noastre sunt din nou ameninţate.

GĂURI ÎN SEIFURILE PROCURORILOR: DISPARIŢIA UNOR DOCUMENTE IMPORTANTE DIN DOSARUL „CADETUL"

8 august 2002

A fost descoperită o problemă majoră cu privire la Dosarul penal nr. 15004 [...] Au dispărut documente de importanţă fundamentală. Deşi fuseseră anexate dosarului, numerotate şi indexate potrivit reglementărilor şi depuse în seiful anchetatorului Ivanteiev din Consiliul Procuraturii Generale din Caucazul de Nord, un seif aflat în Essentuki şi păstrat încuiat, cu o singură cheie aflată în grija lui Ivanteiev, cu toate acestea...

Trebuie să recunosc că cea mai recentă dispariţie de documente nu este surprinzătoare. Felul în care cazul fusese condus de câteva luni sugera că va ajunge înaintea tribunalului „curăţat şi optimizat" în beneficiul lui Lapin. Aceea părea să fie şi opinia membrilor procuraturii din Essentuki.

Dar... surpriză! Cópii ale documentelor dispărute se află în siguranţă în posesia publicaţiei *Novaia gazeta*, ale cărei seifuri, spre deosebire de cele ale procuraturii din Essentuki, nu au găuri prin care pot dispărea hârtii pentru care anumiţi infractori, aşa cum obişnuia să spună neuitatul personaj de film – detectivul Gleb Jeglov – „sunt gata să ofere orice". Noi păstrăm cópii tocmai în eventualitatea unor asemenea accidente ghinioniste. Nu toţi cei din miliţia din Nijnevartovsk sunt de partea lui Lapin. Nu întrebaţi cum am ajuns în posesia acestor cópii. Deocamdată, până la audierile din tribunal, putem doar spune că au sosit din adâncurile pământului.

Ca atare, dragi cititori, vă invităm să vedeţi fotografii ale membrilor unităţii de miliţie Hanti-Mansiisk făcând scandal prin Groznîi şi aşa cum apar în

fotografiile ataşate Dosarului nr. 15004, care-i identifică pe complicii „Cadetului".

Priviţi-le cu atenţie chipurile. Nu au nimic neobişnuit. Sunt nişte oameni ca oricare alţii. Sunt ca noi. Totuşi, chipurile acestea aparţin unor indivizi care au torturat, au ucis sau care au fost ucenici la toate, torturând, ucigând şi aruncând în aer cadavrele.

De ce au făcut mârşăviile acelea? Nu căutaţi motive speciale. Le-au făcut pur şi simplu. Îşi urau victimele. Ura este mantra „hantiilor", aprobată chiar de la nivelul cel mai de sus al statului. Pentru gloria măreaţă a mantrei lor, oamenii aceia au fost pulverizaţi (nu doar la figurat, ci la propriu), zeci de oameni cu totul asemănători lor. Probabil că n-am fi publicat niciodată aceste fotografii ale „hantiilor", nu în ultimul rând din cauza faptului că fac parte dintr-un dosar penal şi n-ar trebui să fie făcute publice. Procuratura însă nu ne-a lăsat alternativă.

Pe lângă fotografii, au dispărut şi înregistrările interogatoriului martorului Dalaev, căruia Lapin i-a pilit dinţii, încercând să-l silească să se autoacuze. Mărturia sa este importantă şi în privinţa dispariţiei lui Zelimhan Murdalov, întrucât a fost ultima persoană care l-a văzut când a fost târât de Lapin personal – un miliţian rus cu porecla „Cadetul" tunsă pe ceafă – în celula secţiei de detenţie din Biroul Raional Octombrie, după ce fusese torturat. Nu vom nega faptul că şi noi suntem în căutarea acelor înregistrări, astfel încât Constituţia rusă să câştige în bătălia cu cei care ar trebui s-o protejeze şi tribunalul să deţină toate informaţiile disponibile.

În cele din urmă, câteva cuvinte despre felul în care lucrează în prezent Consiliul Procuraturii Generale a Federaţiei Ruse din Caucazul de Nord, centrul unde sunt trimise urmăririle judiciare pentru crimele de război din Cecenia. Cum poate fi posibil aşa ceva? De ce ar trebui procuratura să se încăpăţâneze în asemenea măsură să-i scape cu faţa curată pe criminalii de război? Cum a fost posibil ca instituţia aceasta să fie redusă la nivelul lui Essentuki SA, o întreprindere de stat cu răspunderi extraordinar de limitate?

De la începutul celui de-al Doilea Război Cecen, procuratura şi-a câştigat reputaţia de a fi servilă Kremlinului, comportându-se în toate chestiunile legate de crimele de război precum un furgon care se târăşte în ariergarda îndepărtată a armatei. Acum culegem fructele amare ale eşecurilor ei. Pentru a deschide un dosar penal împotriva unui militar care a fost văzut furând, jefuind, răpind persoane, vânzând cadavre, torturând şi ucigând (pentru a enumera doar crimele de război cele mai uzuale în Cecenia), cazul trebuie să fie

„răsunător", aşa cum vor explica toţi, de la procurorul raional şi până la însuşi procurorul-general. Un caz devine răsunător când procurorii capătă un imbold din partea publicului, din paginile ziarelor, de pe ecranele televizoarelor. Simplul fapt că au avut loc crime, răpiri, jafuri şi alte delicte nu-i suficient pentru a-i determina să acţioneze.

Aşa stau lucrurile de trei ani încoace, de la începutul războiului în sine. În acest răstimp, zeci de oameni care lucrează în procuratură au primit premii guvernamentale, titluri şi funcţii pentru pângărirea profesiunii lor, în vreme ce puţinii activişti onorabili care încearcă să-şi îndeplinească obligaţiile sunt înlăturaţi fără milă din aceste rânduri strânse, iar cei mai buni au fost chiar ucişi în Cecenia, în circumstanţe misterioase. De exemplu, neînfricatul Aleksandr Leuşin, primul anchetator care a preluat cazul „Cadetul" şi încerca să obţină emiterea unui mandat de arestare, a fost împuşcat mortal de „atacatori neidentificaţi".

În mod firesc, „a nu-ţi băga nasul" a devenit un reflex condiţionat pavlovian pentru procurorii care lucrează în Cecenia şi Essentuki. Ei salivează când aud clopoţelul. Din această cauză, avem o dată în plus în ţara noastră o regiune în care legile Federaţiei Ruse nu operează. Ea se numeşte Cecenia. Acolo soldaţii pot face orice le dictează pofta, iar dosarele penale deschise împotriva lor, chiar şi după ce au fost instrumentate, sunt supuse „curăţirii" în Essentuki, cu o încuviinţare blajină din cap spre ucigaşi şi cu o lipsă de omenie de-a dreptul incredibilă faţă de victimele lor.

CAZUL „CADETUL": DESCHIDEREA UNUI DOSAR PENAL ÎN URMA AMENINŢĂRILOR CU MOARTEA PRIMITE DE ANNA POLITKOVSKAIA, EDITORIALISTĂ LA *NOVAIA GAZETA*

5 septembrie 2002

„Scuzaţi-mă că vă deranjez, dar dispuneţi de numai 10 zile pentru a publica o retractare a articolului dvs. «Dispăruţii». În caz contrar, miliţianul pe care l-aţi angajat nu vă va mai putea proteja. Al dumneavoastră, sincer, «Cadetul»."

Acesta a fost al doilea mesaj cu semnătura respectivă care a sosit în căsuţa poştală electronică de la *Novaia gazeta*. Am fost siliţi să luăm măsuri

suplimentare de pază şi protecţie, iar Anna Politkovskaia a părăsit Rusia în cadrul Programului pentru Protecţia Jurnaliştilor.

A trecut aproape un an. Au fost deschise dosare penale împotriva „Cadetului" şi a mai multor ofiţeri, acuzându-i de răpire, omoruri, profanare de cadavre şi alte delicte foarte serioase.

După care s-a petrecut ceva straniu. Din dosar au început să dispară documente, unii martori s-au temut să mai depună mărturie, iar decizia potrivit căreia Anna Politkovskaia trebuia clasată ca victimă (la urma urmelor, primise o ameninţare cu moartea) a fost efectiv anulată. Ca o încununare a tuturor acestor absurdităţi, suspectul Lapin a fost eliberat după ce semnase un angajament că nu va părăsi Nijnevartovsk.

Novaia gazeta a scris în mai multe rânduri despre acest caz scandalos, în care se duce, cu unele succese sporadice, o luptă împotriva anarhiei. Iată cel mai recent document pe care l-am primit:

> Notificare
>
> Prin prezenta vă informăm că cererea dvs. din 26 octombrie 2001, adresată şefului Directoratului Afacerilor Interne al regiunii autonome Hanti-Mansiisk, cu privire la primirea de către redacţia *Novaia gazeta'* în data de 15 septembrie 2001 prin poşta electronică a unui mesaj referitor la plecarea spre Moscova a unui agent înarmat din Departamentul Investigaţii Penale din Ministerul Afacerilor Interne (cod de nume personal „Cadetul"), care a urmat cursuri de instruire în sabotaje şi tir cu arma cu lunetă, a fost examinată şi, pe data de 14 decembrie 2001, a fost respinsă deschiderea unui dosar penal.
>
> Pe 29 iulie 2002, procurorul regiunii autonome Hanti-Mansiisk a retras directiva care refuza deschiderea unui dosar penal şi un dosar penal a fost deschis acum în lumina unui posibil delict, potrivit definiţiei din articolul 119 din Codul penal al Federaţiei Ruse (ameninţarea cu moartea sau cu cauzarea de răni grave).
>
> Anchetatorul procuraturii Nijnevartovsk
>
> V. A. Ciurikov

Acesta reprezintă alt delict serios asociat „Cadetului" care este investigat şi nu putem decât să salutăm victoria legii. Rămâne totuşi deschisă întrebarea dacă nu cumva „Cadetul", care se pare că „nu prezintă niciun pericol pentru

societate", prezintă un pericol pentru Anna Politkovskaia, pe care a amenințat s-o omoare. Şi ce se poate spune despre ceilalți martori şi victime?

Credem că răspunsul nu poate să fie decât un „Da, neîndoios". Dorim să cunoaştem opinia procuraturii.

Novaia gazeta

„NU-ȚI MAI FACE GRIJI...": „CADETUL" ÎȘI RECUNOAȘTE VINOVĂȚIA ȘI ÎNCEARCĂ SĂ SE SCUZE

5 decembrie 2002

Nu poți aduce în fața tribunalului o persoană bolnavă mintal. Un bolnav trebuie să fie compătimit şi să i se ofere tratament. Poate că nu toți sunt de acord cu mine, dar aceasta este convingerea mea.

Serghei Lapin, pe care cititorii ziarului nostru îl ştiu mai bine după porecla sa cecenă „Cadetul", a scris redacției noastre. El citeşte *Novaia gazeta* şi de aceea publicăm această scrisoare sosită de la un cititor:

Moscova
Către: A. Politkovskaia
Dragă Anna,

Am citit un articol despre mine în ultimul număr din *Novaia gazeta*, nr. 36, cel adresat procurorului. „Viețile jurnaliştilor de la *Novaia gazeta* sunt din nou amenințate", iar aceasta s-a datorat scrisorilor mele din închisoarea preventivă din Piatigorsk, însă acum mi-am schimbat decizia. Mai precis, nu mai vreau să te mai împuşc cu o armă cu lunetă. Mai ales pentru că nu am o asemenea armă şi ar fi o prostie să cumpăr una doar pentru dumneata. Nu-ți mai face griji, nu am nevoie de dumneata. Exact asta am declarat şi tribunalului, care m-a pus în libertate deoarece nu prezint niciun pericol pentru societate. Am scris amenințarea aceea pentru că n-aveam ce face şi a fost o glumă. Nu sunt chiar atât de idiot încât să-ți trimit scrisori în care să te amenințcu moartea şi să-mi dezvălui adresa exactă. Am glumit, astfel ca să-ți pot scrie acum altă scrisoare, pe care s-o poți publica în „editorialul" tău, pentru ca toți s-o poată citi şi să-mi vadă talentul literar. Poate fi partea a II-a din scrisorile mele către

dumneata. Cred că-mi reaminteşte de cineva, însă poate doar mi se pare aşa, fiindcă totul este propria-mi operă literară, nu a altcuiva. Oricum, „Cadetul" scrie:

CĂINȚĂ
Îți scriu această scrisoare
Fiindcă vreau să vezi acum
Că nu-mi pasă dacă-ți sunt îndatorat
Ori dacă mă priveşti de sus:
La început, mi-am spus să tac chitic
Şi n-ai fi ştiut niciodată,
Ai fi crezut că am amuțit.
Apoi mi-am spus c-ar fi fost trist,
Aşa că poezia pe care ți-o scriu acum
E greu s-o fac să se potrivească
Şi s-o fac să iasă bine.
Să te torturez şi poate să te-mpuşc
şi să-ți tai gâtul şi să te sugrum când sunt beat...
„Cadetul"

Scrisoarea nu mai are nevoie de comentarii. Fostul milițian este pur şi simplu foarte bolnav, o stare obişnuită ținând seama de felul în care a evoluat al Doilea Război Cecen sub conducerea comandantului nostru suprem, Vladimir Putin. Majoritatea soldaților care au fost în Cecenia au nevoie de terapie serioasă, dar n-o capătă, iar maşinăria statului care i-a împins în tragedie scuipă acum peste ei din înălțimea clopotniței Kremlinului. Aşa cum face peste noi toți.

Nu vom întreprinde acțiune legală împotriva unui om bolnav: îl iert şi-i accept „căința".

Să fie totuşi clar că în opinia noastră Serghei Lapin trebuie condamnat pentru crimele pe care le-a comis în Groznîi, iar ziarul acesta va face tot ce poate să facă un ziar pentru a prezenta integral procesul Dosarului penal nr. 15004. Ne vom strădui din răsputeri să împiedicăm ca el să fie prezentat ca un soi de nou şi pervers „Erou al Rusiei" în matrița fostului colonel Budanov, în loc să se arate că a fost un torționar diabolic şi un ucigaş.

UNITATEA CADEȚILOR SERGHEI LAPIN: CÂTE PROCURATURI EXISTĂ ÎN RUSIA?

7 august 2003

Se petrec lucruri ciudate. Procuraturile din părți diferite ale Rusiei declară independență unilaterală. Se pare că nu există o ierarhie care să le controleze şi ele par să nu aibă obiective şi obligații stabilite pe plan național. Pe scurt, nu există o „dictatură a legii", ci fiecare procuratură din cadrul propriei sale regiuni îşi face legea „din mers". Lupta pentru independență a procuraturilor municipale, raionale, regionale şi națională este demonstrată prin modul realmente extraordinar în care ele trag în direcții diferite în cazul „Cadetului", nr. 200201389/46.

Novaia gazeta a scris de mai multe ori despre această saga. Indignarea noastră legată de faptul că, după toate cele ce s-au întâmplat, „Cadetul" a continuat să acționeze ca ofițer de miliție în Nijnevartovsk a dus la punerea lui sub acuzație şi trimiterea la închisoarea din Piatigorsk. Nu însă înainte ca el să fi avut timp să ne contacteze redacția pentru a-şi exprima nemulțumirea şi pentru a amenința că ne va ucide. După aceea, când în mod surprinzător a fost eliberat din închisoare întrucât n-ar fi prezentat niciun pericol pentru societate, şi-a retras în scris afirmațiile anterioare, menționând că nu-şi mai putea permite să cumpere o puşcă cu lunetă.

În prezent, „Cadetul" a fost adus totuşi în fața tribunalului şi în același timp contribuie, cât poate mai bine, la lupta internă dintre procuraturile din Rusia. Imediat ce procuratura din districtul moscovit Basmanni m-a citat pentru altă serie de întrebări (ultima dată fusese pe 30 iulie), anchetatorul G. Rodionov mi-a scris pentru a cere să prezint originalul scrisorii lui Lapin în care îşi retrăgea amenințarea cu moartea, deşi acesta fusese depus de mult la procuratura din Nijnevartovsk. Pe 2 august, o scrisoare oficială, Înştiințarea nr. 104402 din 24 iulie 2003 din partea procuraturii Nijnevartovsk, mi-a fost adusă la uşă.

> Prin prezenta vă aducem la cunoştință că în urma rezultatelor investigațiilor preliminare în Dosarul penal nr. 200201389/46, s-a decis ca dosarul penal (capul de acuzare) să fie închis, întrucât S. Lapin nu a comis niciun delict potrivit articolului 109 din Codul penal al Federației Ruse. Anchetator-şef al procuraturii oraşului Nijnevartovsk, E. N. Şcinov.

Se observă că data este cu o săptămână înainte de declarațiile pe care le-am dat la procuratura din Moscova, unde am fost asigurată în mod oficial că instrumentarea cazului continua şi că vor fi necesare investigații ulterioare, de exemplu analiza grafologică a scrisorii. Acum, în mod la fel de oficial, anchetatorul-şef Şcinov pare să fi închis acelaşi dosar.

Pe care dintre procuraturile suveran teritoriale ar trebui să o cred? La pieptul căreia ar trebui să-mi aşez capul obosit şi să implor protecție? Întrebarea este foarte serioasă. Iar asta nu-i totul. Pe lângă procuratura orăşenească şi cea raională, mai există procuratura Districtului Federal Sudic, aflată sub conducerea lui Serghei Fridinski, de la care sosesc încă şi mai multe decizii în privința cazului „Cadetul". Apoi există Procuratura Generală, direct subordonată procurorului-general Vladimir Ustinov. Aceasta are propria ei versiune, a patra, despre felul în care se pot derula în continuare evenimentele.

A trecut aproape un an, timp în care dosarul a fost închis şi redeschis de patru-cinci ori de diverse procuraturi. Procuratura Generală îl deschide şi formulează cerințe, cea din Nijnevartovsk îl închide şi nu mai vrea să primească nimic. Districtul Federal Sudic îl redeschide, iar Basmanni îl pierde şi-l dă uitării.

Te-ai putea resemna pur şi simplu, punând totul pe seama străvechii incapacități ruseşti de a acționa de comun acord. Telefonul nu funcționează, faxul a fost decuplat, a fost o aversă, se aşteaptă un viscol, s-a revărsat o cascadă de hârtii birocratice. Dar dacă cineva are nevoie realmente de stat pentru a fi protejat împotriva răzbunării unui nebun? Conflictul dintre procuraturi elimină orice posibilitate pentru o asemenea protecție viitoare.

Pentru ceea ce se întâmplă există o explicație posibilă, rezumată prin expresia „ne trag pe sfoară". Oficialitățile fac tot ce le stă în putință pentru a se asigura că, în tot acest timp, „Cadetul", care este acuzat de crime de război comise în timpul celui de-al Doilea Război Cecen, va avea şansele cele mai bune de a eluda justiția.

Aveți grijă, cititorilor! Dacă din întâmplare asasinii trimişi pe urmele voastre n-au reuşit să-şi facă treaba, feriți-vă de procuraturi! Ele sunt adevărata Unitate a Cadeților. Asociația Națională a Procurorilor pentru Ajutorarea Acuzaților. Dacă asasinul n-a fost încă dovedit, el poate fi sigur că procuratura îl va asculta cu înțelegere. Dacă nu una dintre ele, atunci alta, fiindcă toate lucrează complet independent.

AR TREBUI ARESTAT „CADETUL" PENTRU EVADARE?

23 octombrie 2003

„Cadetul", Serghei Lapin, până recent milițian în Nijnevartovsk, este unul din cei peste un milion de membri ai personalului militar federal care au servit în Cecenia. El are reputația nefastă de torționar și răpitor. În plus, acum „Cadetul"/Lapin s-a dovedit a fi laș. Pe 14 octombrie, nici el, nici avocatul lui, nu s-au prezentat la audierea de la tribunal.

Să ne reamintim cazul. În ianuarie 2001, în Groznîi n-a existat un loc mai temut decât strada Pavel Musorov, unde își aveau sediul „hantii" – unitatea combinată de miliție Hanti-Mansiisk. Pe 2 ianuarie, un grup din care făcea parte Lapin l-a răpit din stradă pe Zelimhan Murdalov, în vârstă de 26 de ani. Acesta a fost dus în clădirea „hantiilor" și torturat cu brutalitate, după care a dispărut fără urmă. A fost o atrocitate tipică pentru Cecenia, dar care a avut o continuare atipică, întrucât de data aceasta s-a dovedit posibilă nu numai deschiderea unui proces penal împotriva lui Lapin, ci și aducerea sa înaintea tribunalului.

Mai mult încă, a fost adus înaintea tribunalului din Groznîi, în ciuda tentativelor Tribunalului Suprem din Cecenia de a sabota primul proces al unui militar federal. Doar mulțumită fermității Tribunalului Suprem Rus, procesul lui Lapin a fost deschis în tribunalul raionului Octombrie. Judecător a fost Maierbek Mejidov, un profesionist care a activat mulți ani sub diverse regimuri. Când a intonat obișnuita formulare: „Încep audierile în cazul...", glasul judecătorului cu păr sur tremura, ca și cum ar fi fost un elev aflat la examen. „E speriat rău", șopteau cu înțelegere cei din sala de tribunal. Desigur, frica este o prezență permanentă în viețile tuturor locuitorilor din Groznîi; frica de a nu suferi soarta lui Zelimhan Murdalov se află la baza vorbelor și faptelor celor care au trăit mulți ani în îmbrățișarea războiului și a morții. Judecătorii nu constituie o excepție, în ciuda faptului că ar trebui să se bucure de protecția prezidențială. Însă președintele este departe, la Kremlin, pe când „hantii", care, în perioada premergătoare procesului colegului lor, i-au amenințat pe toți cei asociați cu cazul acesta, sunt foarte aproape. N-ai cum să scapi de ei în Groznîi.

– Acuzatul, Lapin, nu s-a prezentat la această audiere, tremură Mejidov. Nu au fost primite niciun fel de explicații. Acuzarea are cuvântul.

În agitația sa, judecătorul uită procedura judiciară corectă şi-l cheamă la bară pe avocatul reclamanților, nu pe reprezentantul procuraturii. Stanislav Markelov este primul avocat moscovit care a riscat să vină în Cecenia în timpul războiului pentru a apăra interesele unei familii din Groznîi ce-şi caută fiul dispărut. Este laconic, dar precis, şi cere ca Lapin să fie arestat şi adus sub pază înaintea judecătorului Mejidov.

– În trecut, spune Markelov, acuzatul a subminat cu regularitate procesul de cercetare penală fără a oferi motive, ceea ce este o sfidare flagrantă a legilor Rusiei. Tribunalul trebuie să ia măsurile cuvenite.

Judecătorul pare oripilat. Avocatul acesta din Moscova vorbeşte într-un mod nemaiauzit în Groznîi. În acelaşi timp, însă, nu poate ocoli faptul că Lapin se comportă cu o insolență incredibilă. Una dintre condițiile eliberării sale – acordată acum mai bine de un an, când tribunalul municipal Piatigorsk a declarat că acest torționar şi răpitor „nu prezintă niciun pericol pentru societate" şi l-a eliberat imediat din închisoare – a fost că se va prezenta imediat la orice citație a tribunalului.

– Dumneavoastră, Murdalov? întreabă judecătorul.

– Eu nu numai că-l susțin pe avocat, ci şi insist în această privință, replică sec Astemir Murdalov, tatăl dispărutului.

El este cu adevărat un erou. Prin propriile sale eforturi titanice a întreprins majoritatea activităților de investigație din acest caz, care ar fi trebuit să fi fost efectuate de procuratură.

– Îl invit să ia cuvântul pe reprezentantul procuraturii, tremură judecătorul.

Rolul acesta i-a fost atribuit procurorului Antonina Juravliova:

– Aş fi fost înclinată să fiu de acord cu această cerere, dar după ce m-am familiarizat cu documentele...

Juravliova observase că, surprinzător (sau poate deliberat), chiar tribunalul făcuse discret jocul „Cadetului". Judecătorul Mejidov nu întreprinsese pur şi simplu etapele procedurale necesare pentru a asigura prezența acuzatului. Este posibil aşa ceva într-un dosar atât de important, al cărui rezultat este aşteptat de zeci de mii de persoane ale căror rude au dispărut răpite de federali în Cecenia? Când a apărut finalmente o oportunitate de a folosi legea pentru a stabili măcar ce se întâmplase cu unul dintre oamenii aceia?

Procurorul Juravliova insistă ca tribunalul să urmeze litera legii:

– Tribunalul trebuia să fi trimis o citație prin intermediul aprozilor. Ar fi trebuit să-l fi avertizat pe avocatul Derida [apărătorul lui Lapin] prin intermediul baroului Stavropol şi să fi propus sancționarea sa în barou.

– Curtea se retrage să delibereze, murmură judecătorul Mejidov şi dispare în grabă.

Nu trebuie să aşteptăm mult timp. Vorbim încet cu alţi oameni din sala de tribunal. Şamhan Haisumov are o privire chinuită. A venit aici pentru că de trei ani îşi caută zadarnic fratele, Şarip, care a fost de asemenea ridicat de „hantii" din propria sa casă, vizavi de curtea lor.

– Noi le-am poreclit sediul „Buchenwald", fiindcă putem auzi gemetele în tot cartierul. Ştiu exact care „hantii" au fost implicaţi în dispariţia fratelui meu: Rauf Baibekov, Andrei Karpenko şi Raşid Iagofarov. În cursul cercetării au fost înlocuiţi câţiva anchetatori. Actualmente, se ocupă de ea Konstantin Krivorotov, de la procuratura cecenă. I-am cerut să interogheze un martor care i-ar putea arăta un loc unde „hantii" îi zideau de vii pe cei pe care-i răpiseră. Poate că acolo am putea găsi osemintele fratelui meu. L-am rugat să inspecteze locul acela, dar Krivorotov mi-a răspuns că li se interzisese să se deplaseze la locul unor crime, deoarece era prea periculos. Ce părere ai de asta? Le-am scris lui Putin, lui Grîzlov, lui Patruşev...

Alaudin Sadikov, fost profesor de educaţie fizică în vârstă de 53 de ani, se află şi el în sala de tribunal. În ziua de 25 martie 2000, „hantii" l-au ridicat de pe stradă, l-au torturat şi i-au tăiat urechea stângă. După aceea, unul dintre ei, Igor Vanin, care se ocupă de paza celulelor în Biroul Raional Octombrie, a defilat afişând urechea sa pe piept, aidoma unei amulete. În mod miraculos, Alaudin a supravieţuit, iar acum cazul său este investigat de Krivorotov.

– I-am cerut lui Krivorotov să-i găsească, dar mi-a răspuns: „Au tăiat o bucată de carne de care nici n-aveai nevoie de fapt. Rangul meu nu-mi permite să anchetez persoana care ţi-a retezat urechea. Trebuie să-mi înţelegi situaţia." Acum nu mai aud. Sunt pe jumătate surd.

Judecătorul Mejidov revine în sală şi anunţă verdictul:

– ... va fi obligat să compară.

Niciun cuvânt despre măsurile cerute de procurorul Juravliova, niciun răspuns la comportamentul avocatului lui Lapin. Din tonul lui Mejidov ai crede că se adresează unui elev neastâmpărat.

Groznîi se găseşte în gheara unei spaime care paralizează acţiunile civile şi naşte apatia. Următoarea audiere a cazului Lapin este fixată pentru 24 octombrie. Poate că măcar jurnaliştii ceceni, dintre care doar unu este în sală la acest caz care stabileşte un precedent, îşi vor învinge frica. După ei, cine ştie, poate că autorităţile judiciare îşi vor îndrepta spinarea şi vor oferi

cecenilor speranța că nu-i totul pierdut și că aflarea adevărului este încă posibilă.

CADETOFILIE TOTALĂ DIN PARTEA PROCURATURII

3 noiembrie 2003

Pe 30 octombrie, procesul „Cadetului" din Groznîi a fost amânat pe termen nedefinit la insistența procuraturii.

Procesul fusese programat să înceapă la ora 10:00, dar judecătorul Mejidov nu și-a făcut apariția. Pe la amiază publicul a început să se agite. Se îmbolnăvise? Personalul de pază și protecție m-a înștiințat confidențial că judecătorul părăsise clădirea tribunalului.

Ce se întâmpla? Cei mai bine informați au explicat că telefoanele tribunalului de pe strada Popovici fuseseră deconectate în cursul dimineții, astfel încât judecătorul rămăsese izolat, fără niciun telefon prin care să-i poată fi transmise instrucțiuni. În momentul acela, procuratura a recurs la un alt șiretlic: la 10:10, Antonina Juravliova și-a făcut apariția în cabinetul lui Mejidov. Este o blondă din Stavropol, impozantă, elegant îmbrăcată, care este simultan acuzator și reprezentantul procuraturii în cazul „Cadetul". Ea l-a informat pe Mejidov că procuratura era scandalizată de acțiunile sale și că depusese o plângere împotriva lui la Tribunalul Suprem cecen pentru conduită inadecvată la audierea anterioară, când Mejidov îndrăznise să respingă cererea „Cadetului" de strămutare a procesului din Cecenia în alt loc din Rusia unde s-ar fi simțit mai puțin expus riscurilor. Juravliova a continuat să-l dojenească pe judecător, avertizându-l ca nici măcar să nu se gândească să decidă azi arestarea „Cadetului". Anticiparea ei era de admirat, fiindcă exact acela era verdictul pe care-l așteptau toți.

Mejidov a cedat. Nu putea nici măcar să folosească telefonul. Și-a cerut scuze grăbit și a plecat să-și consulte superiorii din Tribunalul Suprem cecen. Ce trebuia să facă acum în privința „Cadetului", când procuratura era pe picior de război?

La 12:13 s-a anunțat că revenise și că peste câteva minute încep audierile. Stanislav Markelov, reprezentantul reclamanților, cere imediat arestarea acuzatului insolent. El prezintă tribunalului opinia lui Iuri Savenko, președintele Asociației Psihiatrilor Independenți din Rusia, un consultant cu cele mai

înalte calificări profesionale şi 42 de ani de practică. Acesta a răspuns la întrebarea dacă Lapin „Cadetul" putea sau nu să compară înaintea tribunalului din cauza unor „probleme de adaptare", pe care le oferise drept motiv al absenţei sale.

„În conformitate cu conceptul actual, aşa cum este definit în clasificarea internaţională a bolilor, disfuncţia adaptivă este o stare de disconfort cauzată de stres local sau prelungit. Este însoţită de reducerea randamentului activităţilor normale şi este privită ca fiind la limita între reacţiile normale faţă de stres sau supărări şi tulburările mintale minore. În spectrul bolilor mintale, este unul dintre diagnosticele cele mai puţin grave şi nu este periculos. Nu poate fi utilizat pentru a justifica neprezentarea la o audiere înaintea tribunalului. În acelaşi timp, nu este considerată ca bază suficientă pentru eliberarea unui certificat medical de incapacitate de muncă. De altfel, una dintre cauzele cele mai comune ale disfuncţiei adaptive este o situaţie nedefinită sau aşteptarea unor evenimente neplăcute, de exemplu o iminentă audiere la tribunal. Din punctul de vedere al practicii psihoterapeutice, în astfel de cazuri este indicată accelerarea evenimentelor respective, nu evitarea lor."

Judecătorul anexează opinia respectivă la dosarul cazului şi dă cuvântul doamnei Juravliova. Pledoaria ei este ezitantă şi ilogică – nu este un orator priceput –, dar direcţia e perfect clară. Ea caută orice scuză posibilă pentru a nu-l irita pe „Cadet" arestându-l, ignorând astfel în mod deliberat disprețul lui impardonabil faţă de legile Rusiei.

– Da, desigur, acuzatul nu este aici. Dar medicul care i-a eliberat certificatul lui Lapin a fost avertizat că acesta este tras la răspundere pentru mărturii false? [Şi cine ar fi trebuit să-l avertizeze? „Cadetul"? Nu era sarcina procuraturii?] Am altă solicitare. Aţi respins cererea lui Lapin pentru audiere în faţa unui organ colegial [pe 24 octombrie, „Cadetul" ceruse să nu fie audiat de un singur judecător], totuşi în luna iulie aţi dat un verdict contradictoriu. Procuratura a înaintat apel şi procesul trebuie amânat până la examinarea chestiunii.

Însă chestiunea ce trebuie examinată nu este motivul pentru care „Cadetul" şi-a arătat atât de arogant disprețul faţă de tribunal, dimpotrivă, este acţiunea judecătorului Mejidov, care a cutezat să ceară ca „S. V. Lapin să fie adus fără întârziere în faţa tribunalului pe 30 octombrie". Este un exemplu al unei lumi anapoda, de oglinzi strâmbe, a procuraturii ruse. Trăim în vremuri în care procuratura este cu adevărat independentă: independentă de lege, de logică, de decenţă şi de conştiinţă. În acelaşi timp, procurorii sunt cu totul dependenţi de instrucţiunile venite de sus, de linia partidului şi a guvernului,

aşa cum a fost ea formulată la Kremlin. Instituţia care depune asemenea eforturi pentru a uşura condiţiile pentru un acuzat ucigaş şi răpitor este procuratura Districtului Federal Sudic condusă de Serghei Fridinski, adjunctul procurorului-general al Rusiei. Potrivit legii, el trebuie să procedeze exact invers, adică să asigure îndeplinirea legii şi respectul faţă de interesele victimelor.

Judecătorul Mejidov iese grăbit din sala de judecată. Este dureros să-l priveşti pe Astemir Murdalov, tatăl victimei „Cadetului", care îşi strânge mâinile în jurul capului plecat, ca şi cum ar încerca să-l oprească să nu explodeze. În mod ostentativ, doamna Juravliova deschide un roman poliţist de Marinina. Judecătorul revine repede:

– Audierile sunt amânate pe termen nedefinit...

Mejidov a fost călcat în picioare; în mod evident, Tribunalul Suprem cecen l-a sfătuit să se împace cu situaţia. Satisfăcută de turul ei de forţă, Juravliova părăseşte imediat tribunalul cu pas voios. O dată în plus, „Cadetul" a scăpat. Astemir Murdalov exclamă sonor, disperat. Publicul se scoală în tăcere, arătând de parcă ar fi fost scuipat sau pedepsit. Într-adevăr, cum poţi, în Cecenia de azi, să-i ceri legii să acţioneze şi să pui capăt răpirilor şi execuţiilor extrajudiciare, dacă ţi se opun până şi tribunalul şi procuratura, principalele puteri legale din acest teritoriu răvăşit de bande de persoane neidentificate?

Clădirea cu urme de şrapnele a tribunalului raionului Octombrie este împodobită cu graffiti care proclamă: „Lupii *jihadului*". Cât de elocvent! Procuratura şi tribunalul din Cecenia le fac jocul celor care au scris lozinca aceea. Procurorii şi întregul aparat putred al aşa-zisului „război împotriva terorii din Caucazul de Nord" sunt adevăratul grup de susţinere a terorismului.

TRIBUNALUL ESTE ÎNCONJURAT DE BODYGUARZII ACUZATULUI

29 noiembrie 2004

În Groznîi continuă primul proces legal din istoria „operaţiunii antiteroriste" împotriva unui ofiţer federal, miliţianul Serghei Lapin.

În tribunalul raionului Octombrie, prezidat de Maierbek Mejidov, investigaţiile legale au început de un an şi jumătate, dar abia acum, în decursul mai multor audieri de la sfârşitul lunii noiembrie 2004, s-a dovedit posibilă continuarea procesului. S-a început examinarea acuzaţiilor împotriva „Cadetului",

potrivit articolului 286 din Codul penal, Partea 3, „Depăşirea atribuţiilor oficiale", articolul 111, „Vătămarea cu premeditare a integrităţii corporale" şi articolul 292, „Uz de fals".

Până acum, acest „războinic împotriva terorismului" a sfidat tribunalul în mod deschis şi şi-a continuat liniştit viaţa. În ciuda gravităţii delictelor de care este acuzat „Cadetul", scumpul nostru minister de interne, acţionând în mod discret, fără să atragă o publicitate nedorită, l-a reinstaurat pe acuzat ca ofiţer de miliţie, iar acum, aflat sub angajamentul de a nu părăsi Nijnevartovsk, el lucrează din nou în Departamentul Investigaţii Criminalistice din Biroul Afacerilor Interne al oraşului Nijnevartovsk.

La audierile din noiembrie, „Cadetul" s-a comportat însă ca un vechi şi priceput deţinut, schimbându-şi în mod insolent pentru a şasea oară relatarea, refuzând în mod ferm să-şi recunoască vinovăţia şi încercând să dea toată vina pe colegii din „operaţiunea antiteroristă" care muriseră între timp. O comportare de bărbat adevărat, nu credeţi?

* * *

Maierbek Mejidov este preşedintele tribunalului raionului Octombrie din Groznîi şi îşi desfăşoară activitatea în clădirea pe jumătate ruinată a fostului Departament al Securităţii Statului Icikeria, de pe strada Popovici. Privită din faţă, clădirea aceasta paralelipipedică seamănă cu un bloc de apartamente, dar din spate se poate vedea că este doar cu nitel mai mult decât o faţadă. Mai puţin de jumătate din parter a fost reparat în mod grosolan pentru exercitarea justiţiei. Înăuntru este la fel de rece ca într-o cameră frigorifică şi rarele becuri din era sovietică oferă o lumină atât de sărăcăcioasă, încât lectura rapoartelor, a înregistrărilor interogatoriilor şi a altor materiale similare pe care trebuie s-o facă judecătorul Mejidov – deja la o vârstă înaintată – este o faptă cu adevărat eroică săvârşită pentru cauza justiţiei.

Altă faptă eroică este de fapt şi împărţirea justiţiei într-o clădire care a fost înconjurată. Unde ai mai găsi ceva similar? Azi dimineaţă, indivizi îmbrăcaţi în uniforme de camuflaj, cu feţele rase şi înarmaţi până în dinţi, au sosit la clădirea tribunalului în transportoare auto blindate şi camioane militare şi şi-au aţintit armele spre oricine intra sau ieşea din tribunal. Ba chiar au strigat în limbaj colorat la unii dintre noi.

Aceştia sunt bodyguarzii care-l escortează pe acuzat. „Cadetul" soseşte cu ei şi pleacă tot cu ei. Chiar şi când iese pentru a fuma o ţigară în timpul pauzelor, membrii brigăzii îl protejează cu corpurile lor. Ofiţerul comandant

al acestei unități a Ministerului de Interne ni s-a prezentat ca fiind Oleg. Are un aspect absolut abominabil şi ține în brațe o puşcă uriaşă sau un aruncător de grenade. Ne spune că pe baza ordinelor verbale primite de la comandantul trupelor Ministerului de Interne aflate în Cecenia se găseşte aici pentru a-l proteja pe Lapin.

– Împotriva cui să-l protejați?

– Ştii tu prea bine, scuipă Oleg.

Probabil împotriva cecenilor.

Împotriva Aletei, mătuşa lui Zelimhan Murdalov, pe care „Cadetul" l-a omorât prin tortură, care s-a îmbolnăvit când tribunalul a început să citească ce i-au făcut „hantii" nepotului ei pe 2-3 ianuarie 2001; împotriva lui Astemir Murdalov, tatăl lui Zelimhan, care-şi smulge părul încărunțit de pe capul plecat; împotriva acelor victime ale „hantiilor" care au supraviețuit printr-un miracol şi au ieşit din camerele de tortură ale Biroului Temporar al Ministerului de Interne din raionul Octombrie, Groznîi; împotriva nevestelor şi mamelor celor pe care „hantii" i-au răpit, care ascultă acum fiecare cuvințel pe care-l spun judecătorul şi „Cadetul" cu speranța că vor afla un indiciu despre soarta soților, fiilor sau fraților.

Toți aceşti ceceni sunt adunați într-o parte a sălii de judecată. Brigada personală a lui Lapin rânjeşte cu satisfacție ostentativă; este tabloul monstruos al unui stat care-i încurajează pe criminalii în uniformă.

Audierile încep într-un târziu. Doar răsuflarea audienței va îndepărta treptat răceala din sala înghețată. Devine mai cald, totuşi oamenii continuă să tremure din cauza umezelii. „Cadetul" cere aprobarea de a vorbi. Sună ca un gangster în carne şi oase, iar acum îşi neagă toate mărturiile anterioare.

Judecătorul: Atunci de ce ați dat declarațiile acelea?

„Cadetul": Mi-a fost frică. Am fost torturat timp de o lună în Directoratul Cecen pentru Combaterea Crimei Organizate.

Judecătorul: Cine v-a torturat?

„Cadetul": Anchetatorul Baitaev. Aş fi fost în stare să recunosc şi asasinarea preşedintelui Kennedy. N-am avut alternativă. Trebuia să spun ceva.

„Cadetul" adoptă un ton lacrimogen. Afirmația sa că a fost torturat în decursul anchetei preliminare va fi repetată de multe ori. Începe să se contureze următorul tablou: ori de câte ori Baitaev, Moroz (pe atunci procurorul

în funcțiune din Groznîi) sau Ignatenko (anchetator în procuratura cecenă) l-au interogat pe „Cadet", el a fost supus la presiuni psihologice sau fizice insuportabile. „Mărturisește-ți vina", i-au spus ei, „dacă nu, te aruncăm în închisoare."

– N-am vrut să intru în celulă, așa că am mărturisit, zice „Cadetul".

– Toate acestea se petreceau însă în prezența unui avocat, îi reamintește judecătorul.

– Care avocat? Abalaeva a spus că celor ca mine ar trebui să li se reteze beregatele.

Vladimir Rozetov (procuror al raionului Octombrie și procurorul în acest proces): Ați suferit răni de natură fizică în timp ce ați fost închis în celulele Directoratului Cecen pentru Combaterea Crimei Organizate?

„Cadetul": Da, și am fost închis fără periuță și pastă de dinți. Vă puteți imagina?

Stanislav Markelov (avocatul moscovit al reclamantului Astemir Murdalov): De ce în dosar nu există nicio declarație a dumneavoastră privind abuzurile la care ați fost supus?

Grigori Degtiarev (avocat din Nijnevartovsk care-l apără pe „Cadet") ridică imediat glasul, mai să răcnească. Are o manieră foarte bizară, care în cele din urmă îl molipsește și pe judecător:

– Clientul meu a fost traumatizat mintal. Prezintă simptome de perturbări de performanță posttraumatică! N-aveți niciun drept...!

Asta este o cacealma. În audierile precedente s-a stabilit deja că acuzatul nu are o asemenea boală.

Judecătorul: Anterior ați declarat că l-ați luat pe Murdalov din complexul Biroului Temporar, după care el a dispărut. De ce negați acum?

„Cadetul": Am spus-o, fiindcă Moroz m-a supus la presiuni psihologice când m-a interogat.

Procurorul Rozetov (încet și amar): Moroz a fost omorât între timp.

Judecătorul Mejidov: Ați reclamat acțiunile lui Moroz?

„Cadetul": Am decis că ar fi mai bine să n-o fac.

Istoria „presiunilor psihologice" exercitate de Moroz nu este decât un alt nonsens și se impune o scurtă digresiune. În 2001, când „Cadetul" a fost

chemat de Moroz pentru primele declarații la procuratura Groznîi, „hantii" au apărut în forță și au înconjurat clădirea, amenințând cu puști și aruncătoare de grenade tot timpul cât „Cadetul" a fost cu Moroz. În timp ce el era chestionat, camarazii săi au bântuit prin clădire, amenințând să se răzbune pe toți cei care lucrau acolo. Sigur că da, a existat o presiune psihologică, dar nu din partea procurorilor... ci exercitată asupra lor.

Judecătorul Mejidov: Cine v-a supus la presiuni psihologice în Nijnevartovsk? Acolo nu mai erați în Cecenia.

„Cadetul": Procurorii Din și Leușin, care au venit din Republica Cecenă să mă interogheze. (Leușin fusese și el omorât între timp.)

„Cadetul" își schimbă stilul dezgustător de lacrimogen cu un ton grosolan și, periodic, împunge amenințător cu degetul spre judecător. El anunță:

– Cred că Murdalov a fost bătut de Taimashanov [Salim Taimashanov a fost de asemenea ofițer în Biroul Octombrie.] Taimashanov l-a scos din celulă și l-a dus undeva.

Judecătorul: Nu ați depus nicio mărturie împotriva lui Moroz sau Taimashanov cât timp au fost în viață, iar după ce ați aflat că au fost omorâți, v-ați schimbat imediat depoziția. Cum explicați asta?

„Cadetul": Dacă ești torturat zile în șir, vei semna orice. N-am avut de ales.

De pe scaunul său, Astemir Murdalov întreabă apăsat:

– Și oamenii noștri au avut de ales?

În cele din urmă, avocații încep să-și piardă răbdarea. Procurorul Rozetov îi cere judecătorului să citească mărturia anterioară a lui Lapin pentru a-i reaminti ce declarase, întrucât există discrepanțe majore. Judecătorul Mejidov începe să citească înregistrările interogării anterioare a „Cadetului", care a avut loc în Nijnevartovsk, orașul său de rezidență, în Piatigorsk, în Groznîi, în diverse locuri și cu diverși anchetatori: „Refuz serviciile unui avocat. Mă pot apăra și singur." „Pledez nevinovat." „Am oferit declarația aceasta în mod voluntar." „Sunt gata să repet declarația aceasta în prezența celor la care se referă."

„Cadetul" aranjează întruna pe masă Codul penal și Codul de procedură penală. Este iritat și nu face niciun efort pentru a-și ascunde starea respectivă, totuși judecătorul continuă.

Întrebare din partea anchetatorului: Cine vă influențează? De ce vă schimbați întruna mărturia?

Răspuns: Nu mă influențează nimeni. Acum mi-am schimbat mărturia pentru prima dată, deoarece anterior n-am privit procedurile cu seriozitate.

Ultima remarcă revelatorie constituie de fapt adevărul. Vasta majoritate a federalilor din Cecenia nu şi-au imaginat niciodată, nici măcar pentru o clipă, că legea penală le poate fi aplicată şi lor pentru răpirea şi uciderea civililor. Printre ei, oricine a omorât un cecen este un erou; laşii sunt aceia care se tem să-i ucidă. Asta se petrece de cinci ani, şi „Cadetul", care a fost adus pe neaşteptate în fața justiției, constituie unica excepție la această impunitate. De câteva ori în decursul audierilor din luna noiembrie, el a repetat: „Nu crezusem niciodată că aşa ceva va fi luat în serios". Aşa că a mințit fără să clipească, din nou şi din nou.

Următoarea audiere a cazului va fi pe 15 decembrie, când vor fi interogați martorii acuzării.

„CADETUL" CAPĂTĂ O CONDAMNARE MAI MARE DECÂT A LUI BUDANOV[10]: ÎNCHEIEREA PRIMULUI PROCES AL UNUI CRIMINAL DE RĂZBOI

31 martie 2005

Pe 29 martie, Maierbek Mejidov, preşedintele tribunalului raionului Octombrie din Groznîi, a pronunțat sentința finală în cazul lui Serghei Lapin. Procesul a durat un an şi jumătate şi, la răstimpuri, a părut să intre în colaps.

Acuzația împotriva lui Lapin, sentința şi circumstanțele în care un criminal de război a fost găsit în cele din urmă vinovat în Groznîi sunt fără precedent. În istoria celui de-al Doilea Război Cecen, este pentru prima dată că un dosar penal a fost deschis împotriva unui ofițer federal din Cecenia pentru ceva „banal" – răpirea şi torturarea unui civil.

[10] În anul 2001, Iuri Dmitrievici Budanov (n. 1963), fost colonel rus, a fost condamnat la 9 ani de închisoare de un tribunal rus pentru crime de război comise în Cecenia. (*n. trad.*)

Condamnarea a fost foarte dificil de obținut și doar poziția principială a Tribunalului Suprem al Rusiei a făcut posibilă rezistența în fața presiunilor imense exercitate de Ministerul de Interne. Inițial, ministerul milițienilor s-a străduit să facă tot ce putea pentru a se asigura că Lapin era judecat oriunde altundeva decât în Cecenia. După aceea, când Tribunalul Suprem a refuzat să-l susțină, a încercat în mod fățiș să-i intimideze pe participanții în procesul din Groznîi.

Atât judecătorul Mejidov, cât și procurorul Vladimir Rozetov au rămas însă inflexibili. Rezultatul este că Lapin va executa 11 ani într-o colonie de muncă cu regim strict, urmați de o interdicție de alți trei ani de a activa în instituțiile însărcinate cu aplicarea legii. O suspendare temporară au primit șefii Directoratului Afacerilor Interne al regiunii autonome Hanți-Mansiisk, care au încercat din răsputeri să obstrucționeze cursul justiției și să ascundă o serie de crime brutale.

Detalii în numărul nostru viitor.

LAPIN, UN TORȚIONAR BRUTAL, A FOST GĂSIT VINOVAT, DAR REFUZĂ SĂ-ȘI IMPLICE COMPLICII

4 aprilie 2005

Așa cum am anunțat deja, pe 29 martie în Groznîi a fost pronunțată sentința în cazul lui Serghei Lapin (alias „Cadetul"). Torționarul a fost condamnat la 11 ani într-o colonie de muncă cu regim strict. Să vă prezentăm mai întâi câteva extrase din sentință:

„După ce l-a luat pe Murdalov în custodie de la anchetatorul Juravliov, Lapin l-a dus în biroul său unde, pentru câteva ore, l-a bătut pe Murdalov, împreună cu alți colegi neidentificați în cursul investigației, aplicându-i numeroase lovituri cu mâinile, picioarele și cu un baston de cauciuc PR 73 pe diverse părți ale corpului, care au provocat vătămări sub formă de traume cranio-cerebrale însoțite de stări patologice foarte periculoase, respectiv pierderea prelungită a cunoștinței, convulsii și probleme respiratorii. Când ofițerii de la celula de detenție preventivă au refuzat să-l primească pe Murdalov după ce i-au văzut rănile, Lapin a scris un raport explicativ în numele acestuia, afirmând că rănile fuseseră cauzate de căderea sa de la echivalentul propriei lui înălțimi.

Martorul N. G. Maliukin (pe atunci medic militar în Biroul Temporar al Afacerilor Interne) a depus mărturie că, pe data de 2 ianuarie 2001 în jurul orei 21:00, l-a examinat pe Murdalov în celula de detenție preventivă. El a rămas în celulă până la miezul nopții, timp în care Murdalov a avut câteva crize. Toți mușchii corpului i s-au contractat violent, a încleștat dinții și a dat ochii peste cap. A încetat să mai respire și și-a pierdut cunoștința. Maliukin i-a făcut patru injecții. Pe la miezul nopții a părăsit celula.

Martorul K. D. Hadaev (coleg de celulă) a relatat tribunalului că, în seara de 2 ianuarie, Lapin și alți trei-patru milițieni l-au adus pe Murdalov în celula de detenție preventivă. Murdalov nu putea sta în picioare. Urechea dreaptă îi fusese ruptă și atârna numai de piele. Brațul îi fusese fracturat, iar hainele erau murdare de excremente și urină. Un medic l-a consultat și martorul l-a auzit spunându-i ofițerului superior, Prilepin, că Murdalov avea o fractură deschisă a brațului, traume cranio-cerebrale, testiculele strivite și necesita intervenții chirurgicale urgente, deoarece nu putea supraviețui cu leziunile respective. Medicul a plecat. După o jumătate de oră, cei din celulă au început să strige după ofițerul de serviciu, anunțându-l că Murdalov murea. Ofițerul i-a sfătuit să se roage pentru sufletul lui, potrivit ritualului musulman. Murdalov a rămas în comă până în dimineața de 3 ianuarie, când Lapin, Prilepin și alți milițieni l-au târât afară. Era incapabil să stea în picioare. Martorul era sigur că Murdalov murise în urma rănilor și că milițienii i-au ascuns cadavrul. Lapin era de o brutalitate extremă în torturarea deținuților. Deținuții Dalaev și Gajaev i-au spus că fuseseră torturați de către el cu curent electric, bâte și ciocane. Lui Dalaev îi smulsese carnea de pe piept cu cleștele, asmuțise câinii asupra lui și-i bătuse un cui în claviculă. În timpul torturii era întrebat unde se ascundeau luptătorii de gherilă.

Martorul S. K. Batalov a declarat că în decursul verificării declarației reclamantului Astemir Murdalov, membrii procuraturii au descoperit pe un teren de lângă Biroul Temporar al Afacerilor Interne din raionul Octombrie corpurile a trei băieți care fuseseră văzuți plimbându-se cu bicicletele prin vecinătate. Cadavrele fuseseră mutilate, ochii scoși și scalpurile jupuite. Un dosar penal separat a fost deschis pentru persoanele neidentificate care au comis aceste crime împreună cu Lapin.

În dimineața de 3 ianuarie, temându-se că vătămările corporale pe care i le pricinuise lui Murdalov vor deveni cunoscute, Lapin, în complicitate cu alți milițieni neidentificați de anchetă, a semnat numele lui Murdalov pe un ordin de eliberare din celula de detenție preventivă în rubrica pentru numele

deținutului, ca și pe declarația de percheziție personală a lui Murdalov în rubrica de confirmare a restituirii și primirii bunurilor. După aceea, milițieni din Biroul Temporar al Afacerilor Interne din raionul Octombrie neidentificați de anchetă, acționând cu știința și aprobarea lui Lapin, l-au scos pe Murdalov din celula de detenție preventivă și l-au dus la o destinație necunoscută."

Este clar ce s-a întâmplat. Declarațiile martorilor, acceptate de tribunal, nu lasă nicio urmă de îndoială, dar unde este victima? Aceasta este întrebarea cea mai importantă. Zelimhan Murdalov rămâne una dintre persoanele dispărute și procesul n-a făcut nimic pentru a clarifica subiectul acesta. În mai bine de patru ani de zile, multe persoane s-au străduit din răsputeri pentru a se ajunge la acest verdict. L-au urmărit pe Lapin când se ascundea. Au contestat certificatele medicale când el a încercat să pretindă că era prea bolnav pentru a compărea înaintea tribunalului. Au îndurat comportamentul huliganic al lui Lapin și al colegilor săi din Directoratul Afacerilor Interne al regiunii autonome Hanti-Mansiisk în decursul audierilor. Pentru ce toate acestea? Pentru o sentință de 11 ani într-o colonie de muncă cu regim strict?

Bineînțeles că nu. Familia Murdalov a început această campanie împotriva sistemului aproape lipsită de speranțe – ceva ce înaintea lor niciuna dintre miile de familii aflate în aceeași situație în Cecenia nu avusese (și nu are nici acum) curajul să facă –, deoarece dorea să-l găsească pe Zelimhan. Familia a așteptat ca statul să-i ofere răspunsul la această întrebare, deoarece Lapin este angajatul statului.

Statul nu a răspuns nimic. La răstimpuri în decursul procesului, Lapin, adresându-i-se lui Astemir, tatăl lui Zelimhan, a repetat doar: „Nu l-am omorât eu. Nu l-am omorât eu." Sau: „Mă aflu aici doar pentru a-i dovedi tatălui că nu eu i-am ucis fiul". Judecătorul Mejidov a întrebat: „A fost el omorât? Și dacă da, cine l-a omorât? Și dacă nu, unde se găsește acum?" Nu a căpătat niciun răspuns și n-a putut face mai mult. Potrivit actualului nostru Cod de procedură penală, judecătorul nu are dreptul să întrebe nimic din ceea ce depășește acuzațiile aduse de procuratură, iar procuraturile din Republica Cecenă și din Districtul Federal Sudic nu numai că n-au mai adus alte acuzații, ci au condus cazul într-o manieră care le-a îngăduit camarazilor sadici ai lui Lapin să rămână „neidentificați". Deși declarațiile martorilor i-au identificat în mod direct pe superiorii lui Lapin, Prilepin și Kondakov, care au fost prezenți în timpul comiterii crimelor sale, procuratura a decis că niciunul dintre ei nu trebuia să apară la proces. Nu au fost citați în calitate de co-apărători. Tribunalul n-a putut face nimic în această privință: legea era de partea torționarilor.

Asta înseamnă că sentința pronunțată este un compromis între justiție și imunitatea legală a acelor milițieni federali. Este mai puțin decât echitabilă, este doar o jumătate de rezultat. Va fi satisfăcătoare doar când Zelimhan Murdalov sau cadavrul lui va fi găsit, iar asta se va întâmpla doar când Prilepin și Kondakov, și poate cineva aflat mai sus pe scara ierarhică, acela care a dat ordinele, vor fi aduși înaintea tribunalului.

Procesul a evidențiat o dată în plus faptul dezonorant că răpirile efectuate de către angajați ai statului și pedepsele extrajudiciare aplicate de aceștia (Abu Ghraib a noastră[11]) continuă în Rusia pentru că statul, sub paravanul procuraturii, îi acoperă pe cei care au suficiente stele pe epoleți. Statul nu-i caută pe dispăruți și familii întregi sunt lăsate să se descurce cu propriile lor resurse.

Cine a plătit pentru cazul acesta? Cum a fost posibilă ajungerea la acest verdict? Familia Murdalov a avut un avocat bun. Procesul în sine a durat un an și jumătate și a fost precedat de o anchetă lungă și detaliată. Un avocat bun trebuie să fie plătit, cu atât mai mult cu cât o parte importantă a activității sale trebuie desfășurată în Tribunalul Suprem din Moscova, ceea ce necesită un avocat moscovit. Pentru prima dată într-un proces care are loc în zona „operațiunilor antiteroriste", un moscovit – și, detaliu important! – avocat rus, Stanislav Markelov, a reprezentat interesele unei familii cecene. Markelov a fost un pionier. Toți cei care au văzut în ce fel s-a comportat în Groznîi i-au admirat curajul, stăpânirea de sine și profesionalismul în situații foarte supărătoare[12].

Prin urmare, cine l-a plătit pe Markelov, care a trebuit să zboare frecvent cu avionul, uneori săptămânal, în Caucazul de Nord? În istoria celui de-al Doilea Război Cecen trebuie consemnat faptul că întreaga povară financiară a procesului lui Lapin a fost suportată de biroul londonez al lui Amnesty International, faimoasa organizație internațională pentru drepturile omului. Amnesty și-a asumat povara respectivă deoarece n-ar fi făcut-o nimeni

[11] Închisoarea centrală din Bagdad. (*n. trad.*)

[12] Pe 19 ianuarie 2009, Stanislav Markelov a fost împușcat în centrul Moscovei, împreună cu Anastasia Baburova, reporter liber-profesionist care lucra pentru *Novaia gazeta*. El tocmai pleca de la o conferință de presă la care protestase împotriva eliberării înainte de termen a fostului colonel Iuri Budanov, violator și ucigaș. Anna Politkovskaia jucase un rol important în obținerea condamnării lui Budanov. Nici președintele Medvedev, nici prim-ministrul Putin n-au comentat aceste asasinate. (*n. ed. engl.*)

altcineva, nicio organizație rusească pentru drepturi civile sau voluntară. Fără excepție, oamenii de afaceri ceceni au ignorat de asemenea în mod spectaculos oportunitatea de a susține un proces crucial care stabilea un precedent, de o importanță vitală pentru mii de familii din Cecenia care se află în situația lui Murdalov. Din păcate, în loc să procedeze în felul acesta constructiv, cecenii bogați plătesc răscumpărarea atunci când federalii o cer pentru o persoană pe care au răpit-o, asigurând astfel susținere financiară pentru încălcarea legilor de către federali și pentru ierarhia terorismului statal. Este ruşinos!

Pe lângă finanțare, Amnesty International a organizat de asemenea o petiție la nivel mondial, prin care a solicitat un proces cinstit. Au sosit mii de scrisori adresate lui Putin, care au fost incluse în dosarul cazului. Judecătorului Mejidov i-a fost pur și simplu imposibil să le ignore și le-a citat el însuși în sala de tribunal. Scrisorile i-au întărit de asemenea poziția și, pentru a fi cinstiți, el s-a comportat eroic. Pe durata procesului, a mers pe muchie de cuțit, deoarece se afla în Groznîi.

Oare eforturile atâtor persoane se vor dovedi nefructuoase, sau federalii vor fi siliți până la urmă să recunoască faptul că nu pot răpi și ucide cu impunitate în Cecenia? Și vor recunoaşte oare cecenii că nici ei nu trebuie să îngăduie să fie intimidați, ci să se împotrivească criminalilor de război, aşa cum a reuşit familia Murdalov? Să le dea Dumnezeu putere! Pentru moment, însă, nu există altă cale de a reduce numărul execuțiilor extrajudiciare și al masacrelor din Cecenia.

MANDATE DE ARESTARE PENTRU ALȚI DOI „HANTII": COMPLICII „CADETULUI" SUNT HĂRȚUIȚI

9 februarie 2006

Au apărut informații despre rolul exact jucat de superiorii „Cadetului" în crima comisă de acesta. Pe 18 noiembrie anul trecut, procuratura cecenă a deschis un nou dosar penal împotriva lui Aleksàndr Prilepin (alias Aleks) și a lui V. Minin, în conformitate cu articolele 286 și 111 din Codul penal rus.

Tentativele inițiale de a-i chestiona pe superiorii „Cadetului", care ar putea să explice ce s-a întâmplat cu victima „Cadetului", Zelimhan Murdalov,

au fost întâmpinate cu opoziție vehementă de colegii lor din Directoratele Afacerilor Interne din Hanti-Mansiisk şi Nijnevartovsk. Prilepin şi Minin au refuzat în mod categoric să se întâlnească cu anchetatorii.

Procuratura cecenă a emis acum pe numele amândurora mandate federale de arestare[13].

[13] În toamna anului 2006, anchetatorii din Procuratura Generală care au mers la Hanti-Mansiisk pentru a urmări o pistă de investigație în cazul asasinării Annei Politkovskaia au descoperit că Prilepin şi Minin locuiseră în tot acel timp la adresele lor din buletin, merseseră la serviciu şi nu fuseseră căutați de nimeni. (*n. ed. engl.*)

4. *Nord-Ost*

[Pe 23 octombrie 2002, teroriştii ceceni care i-au luat ostatici pe spectatorii muzicalului *Nord-Ost* au ajuns capul de afiş al ştirilor din toată lumea. Pe baza informaţiilor provenite de la fostul membru FSB Aleksandr Litvinenko, între timp omorât, Anna, care a încercat să negocieze cu teroriştii înăuntrul teatrului, a fost în stare să dovedească, cu multă certitudine, că evenimentul acela şi rezultatul său dezastruos s-au datorat regimului rus.]

ANNA POLITKOVSKAIA ÎNTÂMPINĂ DIFICULTĂŢI ÎN ÎNCERCAREA DE A REVENI LA MOSCOVA PENTRU A AJUTA LA NEGOCIERILE CU TERORIŞTII

24 octombrie 2002[14]

Din partea editorilor *Novaia gazeta*:

Ora 12:30

Editorialista Anna Politkovskaia de la *Novaia gazeta* este pregătită să înceapă negocieri cu extremiştii care au luat ostatici în Moscova. Ea le priveşte cu înţelegere cererea de încheiere a războiului cecen, dar le dezaprobă metodele. Civilii n-ar trebui să sufere din cauza erorilor autorităţilor statului.

Anna Politkovskaia se află actualmente în Washington, DC, unde este angajată în discuţii cu oficialităţi de vârf din Departamentul de Stat şi Casa

[14] Data postării pe site-ul Web al publicaţiei *Novaia gazeta*. (*n. ed. engl.*)

Albă despre găsirea unei soluții pașnice pentru problema cecenă. Printre participanții la discuții se numără Ilias Ahmadov, un politician respectat de ceceni; dr. Zbigniew Brzezinski, fost consilier național de securitate al preşedintelui Jimmy Carter; şi lordul Judd, care a vizitat de câteva ori Cecenia din partea Consiliului Europei. În felul acesta, deşi departe de Rusia, Anna Politkovskaia este angajată în mod efectiv în soluționarea cererilor teroriştilor din Moscova.

Imediat ce va reveni la Moscova, adică nu mai devreme de 13 ore, întrucât primul avion spre Moscova pleacă din Washington peste patru ore şi jumătate, ea va merge la locul evenimentelor şi-i va contacta pe teroriști. Din păcate, reprezentanții ambasadei Statelor Unite ne roagă să aşteptăm până la ora locală 9:00 (în Washington, DC, este acum ora 5:00) pentru a solicita ajutor oficial. Ni se pare că cerem o favoare foarte mică pentru a ajuta pe cineva să se îmbarce în prima cursă Washington-Moscova. De favoarea aceasta depind vieți de oameni – inclusiv ale cetățenilor americani aflați printre ostatici. Anna Politkovskaia este unica persoană în care rebelii şi-au exprimat încrederea şi pe care au cerut-o ca mediator în negocieri.

Îi rugăm pe americani s-o ajute pe Anna Politkovskaia să revină cât mai curând posibil la Moscova.

Ora 13:30

Problema facilitării unui zbor de urgență de la Washington, DC, la Moscova pentru editorialista Anna Politkovskaia de la *Novaia gazeta* rămâne deocamdată nerezolvată. Teroriştii din Moscova şi-au exprimat dorința de a negocia cu ea.

Întrucât Anna este actualmente în America, am apelat pentru ajutor la ambasada Statelor Unite, care ne-a răspuns prin domnul Paul Carter din departamentul juridic al ambasadei. Dânsul ne-a declarat că erau dispuşi să ne ajute, dar a solicitat ca Ministerul de Externe rus să confirme că este o inițiativă guvernamentală şi că statul este pregătit să negocieze, nu să soluționeze problema prin forță.

Am sunat la departamentul nord-american al Ministerului de Externe rus, care a confirmat că Paul Carter le telefonase, dar a precizat că întrucât chestiunea nu era de jurisdicția sa, nu putea lua nicio decizie şi nu avea să se implice în facilitarea revenirii urgente a Annei Politkovskaia în Rusia. Am fost sfătuiți să telefonăm la secția de informații operaționale a Ministerului de Externe, al cărei director, Vladimir Oşurkov, a declarat că nu avea „nicio

informație pentru mass-media". Am întrebat dacă se va cere totuşi ajutorul americanilor, la care domnul Oşurkov a răspuns: „De fapt, ce legătură are Ministerul de Externe cu problema aceasta? De ce ar trebui ministerul să se agite pentru a o aduce pe Anna Politkovskaia în Rusia? Problema respectivă este de competența ministerelor de securitate. Dacă ele consideră necesar ca Anna Politkovskaia să revină pentru a negocia cu teroriştii, atunci se vor implica oficial. Problema nu are nicio legătură cu Ministerul de Externe."

Anna Politkovskaia are nevoie de peste 1.000 de dolari pentru biletul acesta fără rezervare. Dacă Ministerul nostru de Externe (care reprezintă guvernul rus) nu doreşte să se implice, periclitând negocierile cu teroriştii şi riscând astfel viețile ostaticilor, vom găsi singuri banii.

Ora 14:30

Potrivit celei mai recente informații, Anna Politkovskaia revine în Rusia cu prima cursă disponibilă.

NORD-OST: PREȚUL DISCUȚIILOR

28 octombrie 2002

Implicarea mea personală în criza aceasta a început în ziua de 25 octombrie, la ora 14:00. La ora 11:30, vorbisem la telefonul mobil pentru prima dată cu cei care luaseră ostatici şi acceptaseră o întâlnire. La ora 13:30, am sosit la cartierul general al operațiunii de securitate. Altă jumătate de oră s-a consumat cu coordonarea generală: o persoană necunoscută rezolva probleme îndărătul uşilor care erau trântite întruna.

În cele din urmă, am fost condusă la un cordon protector format din camioane, cineva a spus „haide să-ncercăm, poate că tu reuşeşti", şi împreună cu dr. Leonid Roşal [directorul Centrului Medical pentru Situații de Urgență] am înaintat spre intrare. Era realmente înfricoşător.

Am intrat în clădire şi am strigat:

– Alo! Este cineva aici?

N-a răspuns nimeni. Clădirea părea complet pustie.

– Eu sunt, Politkovskaia! am strigat. Politkovskaia!

Am început să urc încet pe scara din dreapta. Medicul a spus că el ştia drumul. În foaierul de la primul etaj era tot tăcere, întuneric şi frig. Nici țipenie. Am strigat din nou:

– Sunt Politkovskaia!

În cele din urmă, un bărbat s-a ivit din spatele tejghelei barului.

Cagula lui neagră nu era bine aşezată şi-i puteam vedea clar trăsăturile. N-a fost agresiv faţă de mine, însă a manifestat ostilitate faţă de medic. De ce? Nu ştiam, dar am făcut tot ce am putut ca să calmez situaţia care devenea încinsă.

– Ce vrei, doctore, să promovezi în carieră? l-a tachinat mascatul.

Doctorul Roşal are 70 de ani, este academician şi a realizat deja atât de multe, încât realmente nu mai are motive să se gândească la cariera personală.

Am spus exact asta, a început o discuţie în contradictoriu şi am simţit că trebuia să ne calmăm, fiindcă altfel... Altfel era evident ce se putea întâmpla.

Bărbatul cu cagula prost fixată s-a retras în adâncul foaierului întunecat, continuând să mormăie:

– De ce zici că tratezi *şi* copii ceceni, doctore?

Au urmat alte nepoliteţuri destul de incoerente, care se rezumau la sugestia că menţiunea făcută de Roşal că el trata *şi* copii ceceni dovedea că nu credea că aceştia erau egalii celorlalţi copii... ba poate chiar că cecenii nu sunt oameni.

Refrenul era familiar şi l-am întrerupt, nu pentru că ar fi fost un gest inteligent din partea mea, ci pur şi simplu fiindcă mă săturasem. Am spus:

– Toţi oamenii sunt la fel. Au aceeaşi piele, aceleaşi oase şi acelaşi sânge.

Formularea aceea, nici pe departe originală, a avut în mod neaşteptat un efect împăciuitor. Am cerut permisiunea să mă aşez pe singurul scaun din mijlocul foaierului, la vreo cinci metri de bar, deoarece simţeam că genunchii mi se transformaseră în gelatină.

Permisiunea mi-a fost acordată imediat. Pantofii mi-au alunecat pe o substanţă roşie şi dezgustătoare care fusese atât de călcată în picioare, încât pătrunsese în mochetă. Am privit cu prudenţă locul respectiv, nedorind să par foarte interesată, dar nici să calc pe sânge închegat. Slavă Domnului, era numai un soi de desert care fusese scăpat pe jos, posibil fructe şi îngheţate. Am tremurat ceva mai puţin.

Am aşteptat vreo 20 de minute, cât timp l-au chemat pe liderul lor. În timp ce aşteptam, deasupra balconului au apărut ocazional capete cu cagule. Unele acopereau complet feţele, altele doar pe jumătate.

– Tu i-ai ajutat pe cei din Hotuni împotriva regimentului de paraşutişti? au întrebat capetele.

– Da.

Capetele au fost satisfăcute. Hotuni, un sat din raionul Vedeno, s-a dovedit a fi paşaportul meu de trecere. Dacă am fost acolo, merita să se stea de vorbă cu mine.

– De unde eşti? l-am întrebat pe bărbatul din spatele tejghelei barului.

– Din Tovzeni, mi-a răspuns. Mulţi dintre noi suntem din Tovzeni şi în general din raionul Vedeno.

Au urmat o mulţime de veniri şi plecări dezordonate de bărbaţi cu cagule, semnul unei tragedii în desfăşurare. Timpul trecea pur şi simplu, dispărea în neant, umplându-mă de presimţiri stupide. Conducătorul lor tot n-a apărut. Poate că urma să fim împuşcaţi, aici şi acum.

În cele din urmă, se iveşte un bărbat în uniformă de camuflaj, cu faţa complet acoperită. Este îndesat şi are ţinuta ofiţerilor ruşi de operaţiuni speciale care-şi privesc cu multă seriozitate forma fizică.

– Urmează-mă, îmi spune.

Picioarele mi se înmoaie din nou, totuşi mă împleticesc după el. Acesta este Liderul.

Ne oprim într-o odaie de serviciu murdară, lângă un bufet jefuit, îndărătul căruia este un robinet. Cineva păşeşte în spatele meu şi mă întorc să mă uit. Îmi dau seama că am comportamentul unei persoane nervoase, însă ce pot face? N-am experienţă în discuţiile cu teroriştii în condiţii atât de încordate ca acum. Liderul mă readuce la logica glacială.

– Nu te uita-n spate! Vorbeşti cu mine, aşa că te uiţi la mine.

– Cine eşti? Cum ar trebui să te numesc? întreb, fără să mă aştept de fapt la un răspuns.

– Bakar. Abubakar.

De acum şi-a ridicat cagula pe frunte. Are o figură deschisă, cu pomeţi înalţi, de asemenea foarte tipic pentru militarii noştri. Ţine pe genunchi o puşcă, pe care o pune la spate abia la sfârşitul discuţiei noastre, când îşi cere de altfel scuze.

– M-am obişnuit în asemenea măsură cu ea, încât de acum n-o mai simt. Dorm cu ea, mănânc cu ea. Este mereu cu mine.

Chiar şi fără explicaţia aceea, înţeleg deja totul.

– Câţi ani ai?

– Douăzeci şi nouă.

– Ai luptat în ambele războaie?

– Da.

– Ai fost în Georgia?

– Nu. N-am ieşit niciodată din Cecenia.

Bakar aparţine unei noi generaţii de ceceni, care în ultimii 10 ani n-au cunoscut nimic în afară de puşcă şi păduri. El a abandonat şcoala, iar viaţa în păduri a devenit unica lui opţiune. Un destin lipsit de alegeri.

– Putem începe? propun eu.

– Da.

– În primul rând, în legătură cu copiii care mai sunt înăuntru. Trebuie să-i lăsaţi să plece. Sunt doar nişte copii.

Serghei Iastrjembski, consilierul preşedintelui Federaţiei Ruse, îmi ceruse să le spun că aceea era principala mea prioritate.

– Copii? Nu există niciun copil aici. În razele de securitate, voi îi luaţi pe ai noştri de la 12 ani. Vom proceda la fel cu ai voştri.

– Ca răzbunare?

– Ca să înţelegi cum ne simţim noi.

Revin de multe ori la subiectul copiilor, cerând să le fie acordate măcar unele înlesniri, de pildă să le aduc mâncare, dar răspunsul este un „nu" categoric.

– Voi îi lăsaţi pe ai noştri să mănânce în razele de securitate? Şi ai voştri pot rezista fără să mănânce.

Pe lista mea figurează alte patru cereri: mâncare pentru ostatici, obiecte de igienă personală pentru femei, apă şi pături. Ca să n-o mai lungesc, obţin doar acordul pentru apă şi sucuri. Mi se va îngădui să le aduc, să strig de jos şi după aceea voi fi lăsată să intru.

– Pot veni de câteva ori? Nu pot căra prea mult o singură dată. Ostaticii sunt mulţi. Îmi daţi voie să vin şi cu un bărbat?

– Bine.

– Vă deranjează dacă este unul dintre ziariştii noştri?

– Nu. Să vină şi cineva de la Crucea Roşie.

– Mulţumesc.

Încep să întreb care sunt doleanţele lor, dar Bakar este complet dezorientat din punct de vedere politic. Este un simplu soldat şi nimic mai mult. Îmi explică ce doresc, ba chiar pe îndelete, însă deloc limpede, totuşi identific patru puncte din spusele lui. Primul este că Putin trebuie „să dea semnalul" – să declare sfârşitul războiului. Al doilea este că în 24 de ore trebuie să

demonstreze că n-au fost vorbe în vânt, de exemplu retrăgând trupele dintr-un raion.

– Din care raion? Din al vostru? Din Vedeno?

– Ce eşti tu, agentă GRU? Mă interoghezi ca o agentă GRU. Asta-i tot ce am de spus, acum pleacă!

Este imposibil să plec în momentul acesta, deşi o doresc foarte mult. Glasul îmi sună aproape implorator, ceea ce, desigur, este greşit:

– Te rog, înţelege, trebuie să ştiu ce doriţi. Şi trebuie să ştiu cu exactitate. Altfel...

Din când în când, mă poticnesc. Îmi frământ creierii cu o problemă dificilă: cum pot uşura cât mai mult suferinţa ostaticilor – pentru că teroriştii au fost cel puţin de acord să discute cu mine – dar fără a-mi pierde în acelaşi timp credibilitatea în ochii lor? Şi încurc lucrurile rău de tot. De foarte multe ori nu ştiu ce să mai spun şi rostesc o mulţime de aiureli, sperând să nu-l aud pe Bakar zicând „Gata!", moment în care ar trebui să plec cu mâinile goale, fără să fi reuşit să fi negociat absolut nimic pentru ostatici. Când ne apropiem de al treilea punct al planului „lor", Boris Nemţov [preşedintele coaliţiei politice Uniunea Forţelor de Dreapta] îl sună pe Bakar pe telefonul lui mobil. Luptătorii de gherilă au luat telefonul de la un ostatic, un instrumentist din *Nord-Ost*, şi acum îl utilizează pentru toate conversaţiile lor.

În timp ce vorbeşte cu Nemţov, Bakar devine foarte agitat. După aceea îmi spune că Nemţov încearcă să-l tragă pe sfoară. Nemţov a declarat ieri că războiul din Cecenia poate fi încheiat, dar azi, 25 octombrie, raziile de securitate au fost reluate. Atunci îl întreb:

– În cine ai avea încredere? Pe cine ai crede dacă ţi-ar spune că trupele sunt retrase?

Se dovedeşte că ar avea încredere doar în lordul Judd, raportorul Consiliului Europei pentru Cecenia.

Ajungem la al treilea punct al „lor", care este simplu: dacă primele două cereri le sunt satisfăcute, îi vor elibera pe ostatici.

– Şi voi?

– Vom rămâne pe loc să luptăm. Ne vom purta ca nişte soldaţi şi vom muri în luptă.

– De fapt, cine sunteţi? întreb, sperlindu-mă pe mine însămi cu această îndrăzneală.

– Batalionul pentru Recunoaştere şi Sabotaje.

– Sunteţi toţi aici?

– Nu, doar unii. Pentru operațiunea asta i-am ales pe cei mai buni. Dacă vom muri, vor fi alții care să ne continue lupta.

– Acceptați autoritatea lui Mashadov?

Este derutat de întrebarea aceasta şi devine din nou foarte iritat. Explicațiile lui care divaghează pot fi cel mai bine rezumate ca: „Da, Mashadov este preşedintele nostru, însă noi luptăm pe cont propriu."

Aceasta îmi confirmă temerile cele mai rele: acesta este unul dintre grupurile care acționează independent în Cecenia. Membrii săi îşi duc propriul lor război radical. În general vorbind, nu au timp pentru Mashadov, pe care-l consideră insuficient de intransigent. Eu continui:

– Ştii însă că Ilias Ahmadov în America şi Ahmed Zakaev în Europa poartă negocieri pentru pace, şi că ambii îl reprezintă pe Mashadov. N-ai vrea să-i contactezi acum? Sau să mă laşi pe mine să le telefonez? Voi aveți o cauză comună.

– Pentru ce? Nu-i recunoaştem. În timp ce noi murim în păduri, ei îşi poartă pe ascuns negocierile, fiindcă ploaia nu cade peste capetele lor. Ne-am săturat de ei.

Nu există niciun al patrulea punct real al planului lor, cu excepția unor remarci apăsate ale lui Bakar: „Oamenii au cerut de un an şi jumătate să vină aici în rol de kamikaze" şi „Am venit ca să murim". Aceştia sunt bărbați şi femei condamnați, pregătiți să moară şi să ia cu ei câte vieți pot.

Telefonul mobil sună din nou. Bakar ascultă. Este un apel de acasă, din raionul cecen Vedeno. Începe să strige furios:

– Să nu mai suni aici! Niciodată! Aici e sediul. Îmi deranjezi treburile.

– Pot să vorbesc cu ostaticii?

– Nu.

Peste cinci minute se adresează însă unui „frate", care stă aproape imediat în spatele meu:

– Bine, adu unul.

Din sală este adusă Maşa, o fată drăguță şi îngrozită. Ostaticii nu au nimic de mâncare şi ea este atât de speriată şi de slăbită, încât nu poate vorbi.

Pe Bakar îl irită bolboroselile ei şi ordonă să fie luată.

– Adu pe alta, mai mare.

Între timp îmi povesteşte cât de nobili sunt ei toți. Au sub puterea lor multe fete drăguțe – Maşa este într-adevăr foarte frumuşică –, totuşi nu nutresc nicio poftă. Îşi păstrează toate forțele pentru lupta de eliberare a țării lor.

Înțeleg că vrea să spună că ar trebui să fiu recunoscătoare fiindcă n-au violat-o pe Maşa.

Discutăm succint despre morală şi etică, dacă acestea sunt cuvintele potrivite.

– Poate că n-o să crezi, dar din punct de vedere moral, ne simțim mai bine aici decât în oricare alt moment din ultimii trei ani de război. În sfârşit, facem ceva. Ne simțim cu adevărat acasă. Ne simțim mai bine ca oricând. Vom fi bucuroşi să murim. Faptul că vom intra în istorie este o mare onoare. Nu mă crezi? Văd că nu mă crezi.

De fapt, îl cred întru totul. Genul acesta de discurs se aude deja de un an printre luptătorii ceceni. Furioase pe lipsa oricăror acțiuni din partea lui Mashadov, multe unități de gherilă au stat toată iarna în păduri şi acum s-au săturat. Nu pot ieşi din păduri şi nu pot lupta. Simt nevoia să facă ceva, dar n-au primit niciun ordin de la Comandantul Suprem. Pe măsură ce starea aceasta s-a agravat, unitățile fie s-au dezintegrat, fie s-au radicalizat, declanşând practic războaie paralele asupra cărora Mashadov nu are nicio autoritate.

„Fratele" aduce altă fată drăguță într-o stare de epuizare nervoasă extremă.

– Sunt Anna Andrianovna, corespondentă pentru *Moskovskaia Pravda*. Toți cei de afară trebuie să înțeleagă, vă rugăm, că noi ne aşteptăm deja să murim. Ne dăm seama că Rusia ne-a abandonat. Suntem un al doilea *Kursk* [submarinul care s-a scufundat şi al cărui întreg echipaj a pierit, la scurt timp după ce Putin a devenit preşedinte]. Dacă vreți să ne salvați, ieşiți pe străzi şi demonstrați. Dacă jumătate din Moscova îl va implora pe Putin, vom supraviețui. Ne este foarte clar că dacă noi murim azi, aici, în Cecenia va începe un nou măcel, care va ricoşa în Rusia şi va dezlănțui alte carnaje.

Ania vorbeşte întruna. Bakar începe să se enerveze, dar ea nu observă. Mă încearcă din nou, apăsător, teama că el va decide să se comporte autoritar. În cele din urmă, fata este îndepărtată şi noi convenim că voi organiza imediat aprovizionarea şi voi aduce apă în clădire. Pe neaşteptate, Bakar adaugă:

– Poți să aduci şi nişte sucuri.

– Pentru voi?

– Nu, noi ne pregătim să murim; nu mâncăm şi nu bem nimic. Pentru ei.

– Pot să aduc şi nişte mâncare? Măcar pentru copii.

– Nu. Ai noştri flămânzesc, aşa că să flămânzească şi ai voştri.

Ies din cameră. Constat că dr. Roşal a plecat deja. Începe să plouă cu găleata – fir-ar al naibii! – exact în momentul cel mai nepotrivit. „N-am nici măcar o umbrelă", îmi spun. „Arăt ca o curcă plouată."

Facem o chetă printre cei strânşi acolo. Jurnaliştii sunt primii care scot bani, apoi pompierii. Cineva fuge la magazinul cel mai apropiat ca să cumpere sucuri. Constatăm că reprezentanţii statului nu au la îndemână bani mărunţi. Pare straniu, totuşi nu trebuie să pierd timpul gândindu-mă la asta, fiindcă ştiu că trebuie să ne mişcăm cât mai iute cu putinţă, înainte să se răzgândească teroriştii.

Sosesc sucurile. Roman Şleinov (un coleg de la *Novaia gazeta*) şi eu luăm fiecare câte două baxuri şi încercăm să mergem. În dreapta noastră se află un ofiţer de la Ministerul de Interne, în stânga un ofiţer FSB. Cei doi se ceartă între ei. Cel de la Ministerul de Interne are ordine să ne lase să trecem, deoarece sunt ajutoare pentru ostatici şi constituie o oportunitate de a prelungi cât mai mult posibil contactul cu teroriştii. Cel de la FSB are ordin să nu ne lase să trecem.

Cearta continuă. Aversa de ploaie nu încetează, iar noi stăm ca doi idioţi în bătaia tuturor lunetiştilor, parcă aşteptând – cel puţin aşa mi se pare mie – să înceapă să tragă cineva. Până la urmă, ofiţerul FSB acceptă:

– Daţi-i drumul, atunci.

Luăm o serie de baxuri, apoi alta. A început să se întunece; cei dinăuntru ne spuseseră să venim înainte să se înnopteze, însă trece scandalos de mult timp până ce statul izbuteşte să vină cu banii pentru seria următoare.

A treia oară, cecenii îngăduie unui grup de ostatici bărbaţi să se întâlnească cu noi. Mi-e frică să spun ceva, orice, ca nu cumva teroriştii să deschidă focul. Rostesc doar „Salut" şi ostaticii îmi răspund la fel. Li se permite să iasă în şir indian. Un tânăr în frac şi cămaşă albă trece pe lângă mine. Probabil că este muzician în orchestră. Îmi şopteşte:

– Ne-au spus că vor începe să ne omoare în seara asta la ora zece. Transmite mai departe.

Când revin data următoare, mă mulţumesc doar să-l privesc în ochi, încuviinţând tăcut din cap, ca să ştie că am anunţat autorităţile. Ostaticii sunt coborâţi pe trepte pentru a ne întâlni, probabil pentru a se demonstra cât de bine sunt trataţi. Ridicându-şi baxul de sucuri, muzicianul meu şopteşte la plecare:

– Am înţeles.

Brusc, teroriştii încep să devină foarte nervoşi. Strigă şi umblă încolo şi încoace. De sus, un ostatic strigă:

– Aduceţi nişte dezinfectanţi! Avem neapărată nevoie! Am cerut...

Este îndepărtat. Cer permisiunea să aduc dezinfectantul, dar sunt refuzată ferm.

– Cel puţin nişte mâncare? Doar puţină? Pentru copii? Vă rog...

– Noi murim de foame, n-au decât să moară şi ei de foame. Pleacă.

Această zi din istorie ia sfârşit şi va fi urmată de asalt. Acum mă întreb întruna dacă am făcut tot ce a fost posibil pentru a evita morţile acelea. Omorârea a 67 de ostatici (fără a-i pune la socoteală pe cei care au murit după ce au ajuns la spital) a însemnat o mare victorie? Am fost eu de ajutor cuiva cu sucurile mele şi eforturile de ultim moment? Cred că da, însă mai cred şi că am fi putut face mai mult.

Am lăsat prea multe în urmă, dar şi mai multe ne aşteaptă în viitor. Tragedia *Nord-Ost*, pentru care au existat, desigur, motive, nu va însemna sfârşitul. De azi înainte, va trebui să trăim cu o teamă constantă când copiii sau bătrânii noştri pleacă de acasă. Îi vom mai revedea vreodată? Va fi într-adevăr aşa cum au trăit cecenii în ultimii ani.

Există numai două opţiuni. Prima este să recunoaştem în sfârşit că, cu cât vom face în Cecenia mai mult exces de forţă – mai mult sânge, omoruri, răpiri şi umilinţe –, cu atât mai mulţi ceceni vor visa la represalii cu orice preţ şi cu atât mai mulţi se vor înrola în rândurile celor gata să moară pentru răzbunare.

Şi pentru că războiul acesta nu s-a dus pe un câmp de bătălie, ci între noi, implicând oameni complet nevinovaţi – voi, eu şi noi toţi –, putem fi siguri că va mai fi şi un alt *Nord-Ost* şi că nimeni, niciunde, nu se va mai simţi în siguranţă, indiferent dacă va ieşi sau va rămâne în apartamentul său. Un luptător încolţit va imagina mijloace tot mai ingenioase de răzbunare.

A doua opţiune abundă în dificultăţi, dar este, cel puţin, o mişcare în direcţia corectă. Trebuie să începem să dialogăm cu Mashadov, un individ care se agaţă de puţina putere ce i-a rămas. Altfel, suntem condamnaţi să purtăm negocieri ca aceasta de la *Nord-Ost*, într-un cadru general de deznădejde, având ca miză vieţi de oameni nevinovaţi.

57 DE ORE

4 noiembrie 2002

Ultimele zile au trecut într-un delir febril. Moscova îi înmormântează pe ostatici. Azi, ca şi ieri, ca şi mâine. Este insuportabil. Feţele morţilor sunt calme, nu contorsionate, ca şi cum ar fi adormit pur şi simplu. Şi de fapt exact asta s-a şi întâmplat, fiindcă Rusia n-a reuşit să administreze gazul [utilizat înaintea asaltului] în concentraţia corectă.

De regulă, nu scriu reportaje de la înmormântări, dar acum va fi o excepţie. Lena, vechea şi buna mea prietenă, îşi îngroapă fiul, Andriuşa, şi soţul, Serghei. Pe 23 octombrie ei trei au mers împreună la teatru. Au stat împreună, au aşteptat împreună sosirea ajutoarelor, dar numai Lena a supravieţuit.

Sicriele lui Andriuşa şi Serghei stau laolaltă în biserică, despărţite de un spaţiu îngust. Sunt atât de mulţi oameni, încât nu-ţi poţi croi drum printre ei. Nimeni nu mai ţine niciun discurs, nu se vorbeşte despre politică, doar Lena merge înainte şi înapoi prin spaţiul acela îngust, murmurând la răstimpuri. Când se opreşte, se reazemă cu câte o mână de fiecare sicriu şi încearcă să nu se prăbuşească. Îşi pleacă fruntea între sicrie, semănând cu o pasăre cu aripile întinse, ori cu un om rănit care se străduieşte să se scoale în picioare.

Mă simt, iremediabil, teribil de vinovată pentru tot ce s-a abătut asupra Lenei şi doar eu cunosc motivul. Este prea târziu pentru a mai face ceva în privinţa aceasta.

După funeralii, plec cu avionul la Paris pentru câteva ore şi foarte repede regret că am făcut-o. Postul de televiziune France 2 m-a invitat să particip la cea mai populară emisiune de sâmbătă seară. Am fost de acord doar pentru că toţi mi-au spus cât de puţin înţeleg occidentalii despre cele ce se petrec în „Orient".

În emisiunea prezentată de Thiérry Ardisson, o celebritate a televiziunii franceze, imediat înaintea mea trebuia să evolueze un bine-cunoscut cântăreţ francez. Nu i-am notat numele şi nu mi-l pot reaminti acum. Era, de asemenea, prezent ministrul sănătăţii din guvernul cecen de pe timpul lui Mashadov – Umar nu-mai-ştiu-cum. S-au revărsat torente de cuvinte despre ceceni şi despre lupta lor îndelungată şi neobosită pentru libertate. Cântăreţului i s-a părut ceva extraordinar, ca şi prezentatorului. Mi-a mai rămas doar foarte puţin timp să spun... De fapt, ce să spun, acum, când beneficiam de oportunitatea aceasta?

Am vorbit prost, puțin și deloc la subiect. A fost ruşinos, desigur, pentru că dacă ți se oferă ocazia să-ți expui punctul de vedere, ar trebui să fii pregătit s-o faci. Dar indiferent cât de mult aş fi încercat, mă simțeam complet străină în mediul acela. Eram pe lungimi de undă diferite. Nimeni din public nu dorea să audă despre ceea ce – abia sosisem de la înmormântări – conta cel mai mult pentru mine: victimele şi urmările teribile ale asediului. Ministrul icikerian al sănătății (care, de fapt, nu avea nicio legătură cu nimic şi părea destul de bulversat) s-a trezit că devenise focarul unui vârtej de exclamații emoționate din partea franțuzoaicelor de aceeaşi vârstă cu mine, departe de tinerețe, dar extatice, căzute în admirație. Superficialitățile lor romantice îmi stârneau greața, întrucât femeile acelea erau la fel de oarbe față de realitate ca şi... ei bine, ca şi noi! Atât doar că pentru ele toți cecenii sunt buni, pe când pentru ruşi toți cecenii sunt răi.

Am revenit la Moscova. Congresul Mondial Cecen s-a desfăşurat în Copenhaga imediat după asalt şi a fost supus unui potop de proteste fără precedent din partea Kremlinului, care a anulat vizite şi summituri. (Moscova a trebuit să se mulțumească cu arestarea lui Ahmed Zakaev ca premiu de consolare din partea guvernului danez.) Pe 1 noiembrie, participanții moscoviți la congres, în concordanță cu rezoluția finală pronunțată, au depus o coroană de flori în locul unde muriseră victimele asediului de la *Nord-Ost*.

M-au invitat să mă alătur lor, dar n-am făcut-o. Primul motiv a fost simplu: din principiu, evit să merg în alaiuri şi n-am depus nicăieri nimic ca membru al unei mulțimi. Al doilea motiv a fost şi mai simplu: eram încă în avion. A existat totuşi şi un al treilea motiv, cu adevărat important, care m-a întristat şi pe care cred că trebuie să-l explic.

Ceva n-a fost tocmai în regulă cu ceremonia aceea de depunere a coroanei funerare. Nu pentru că, aşa cum cred mulți oameni actualmente, „cecenii trebuie învinuiți pentru tot". Ba chiar şi mai puțin pentru că eu, personal, aş avea ceva împotriva cecenilor. Bineînțeles că nu am.

Nu mi-a plăcut însă realmente felul în care majoritatea cecenilor pe care-i cunosc s-au comportat în decursul acelor 57 de ore când totul era pe muchie de cuțit, când în orice clipă ostaticii de la *Nord-Ost* puteau fi aruncați în aer, când un simplu mesaj din partea unor ceceni influenți adresat lui Baraev junior ar fi avut mai multă greutate decât orice ar fi putut spune altcineva. Cel puțin aşa am simțit eu. Ei n-au spus nimic. N-a urmat nicio declarație, iar tăcerea lor ține acum de istorie. Acesta este alt motiv pentru care franțuzoaicele mi-au dat o senzație de rău fizic.

Doar Aslambek Aslahanov, cecen şi deputat în Duma Rusiei, a mers să stea de vorbă cu teroriştii, în ciuda faptului că acţiunea ar fi putut avea consecinţe extrem de neplăcute pentru el; la urma urmelor, este general în Ministerul de Interne şi, fără discuţii, un „federal" în minţile celor care au luat ca ostatici spectatorii lui *Nord-Ost*. Dar Aslahanov s-a dus, deşi avea copii mici acasă. A intrat acolo, şi gestul lui va rămâne de asemenea în istorie.

Dar unde au fost toţi ceilalţi? Unde a fost omul de afaceri şi politicianul Malik Saidulaev? Unde au fost Umarii? (Le-am uitat prenumele şi realmente nu mă interesează să încerc să le redescopăr.) Mă refer la acel bogătaş Umar nu-ştiu-cum, care deţine un hotel lângă gara Kievski din Moscova. Şi ce se poate spune despre Bislan Gantamirov, fostul primar din Groznîi? Sau despre Salambek Hajiev? Şi aşa mai departe... şi aşa mai departe, la infinit.

Niciunul dintre ei n-a deschis gura; nici chiar Kadîrov, în jurul căruia majoritatea cecenilor moscoviţi se agită atât de animaţi când soseşte din Groznîi, încât începi să ai bănuieli obscure despre interese ascunse de ambele părţi. La bătrâneţe, Kadîrov s-a acoperit de o ruşine de neşters, preţuindu-şi viaţa mai mult decât vieţile a cincizeci de spectatori complet inocenţi ai muzicalului *Nord-Ost*. Teroriştii l-au invitat în calitate de conducător al Ceceniei numit de Putin, ca să-i viziteze în schimbul a cincizeci de ostatici, dar el nu s-a dus, afirmând ulterior că „nu auzise despre invitaţia aceea".

În decursul celor 57 de ore, cecenii moscoviţi şopteau pe la colţuri, ceva cu totul nesatisfăcător. Nici măcar nu l-au criticat pe Kadîrov sau n-au încercat să-l convingă să intre în istorie ca bărbatul care a salvat vieţile a cincizeci de femei şi copii. Pentru 57 de ore, aproape întreaga aşa-zisă diaspora cecenă n-a fost de găsit, unii dintre membrii ei apărând doar în Copenhaga.

Mie mi-a rămas un gust amar. N-a fost vorba numai despre felul în care ar fi trebuit să se fi comportat oamenii aceia. Poate că mă înşel profund şi mi se va spune ulterior că cecenii au fost terifiaţi de consecinţe şi că principala lor prioritate este supravieţuirea într-o societate care este azi mai înverşunată ca oricând împotriva lor etc. etc.

Neîndoios că toate acestea sunt adevărate, dar putem realmente ierarhiza temerile? Diaspora a părut nepăsătoare faţă de faptul că ostaticii erau terifiaţi de inevitabilitatea morţii, iar pentru mai bine de o sută dintre ei (şi nu ştim încă nici pentru câţi alţii) acele 57 de ore de înfruntare a morţii au fost şi ultimele ore ale vieţii. De aceea participăm azi la funeralii după funeralii,

în care preoții își pierd glasurile fiindcă nici chiar coardele lor vocale foarte antrenate nu pot face față atâtor slujbe.

Ar trebui atunci să fim de acord cu temerile diasporei cecene? Nici vorbă! Scuzați-mă, dar eu resping temerile acelea în totalitate. Toți cei implicați au fost speriați, inclusiv cei care au asaltat clădirea teatrului și cei dinăuntru. De aceea, haideți să revenim la întrebarea noastră inițială: de ce s-au comportat cecenii așa cum au făcut-o în cele 57 de ore?

Pentru că sunt lași! Puși în fața generației lor mai tinere, care s-a transformat în radicali ce nu fac compromisuri, ei toți au bătut în retragere. Au plecat pe furiș. Și poate că, de asemenea, au considerat că sunt mai presus de tot ce s-a întâmplat. Se consideră elevați, dar acum putem vedea cât de meschini sunt în realitate.

Și asta aparține de acum istoriei. Legenda bravurii incomparabile a nației cecene a fost expediată în istorie, rămânând valabilă pentru perioada de dinainte de 23 octombrie 2002.

În Cecenia, raziile de securitate continuă. Oamenii sunt torturați și suferă la fel de mult ca înainte. Sate au fost supuse blocadelor. Zona din spatele barierei Ceceniei a fost transformată iarăși în poligon pentru armată. De partea aceasta a barierei, lucrurile stau mai bine, dar nu cu mult.

UN MEMBRU AL GRUPĂRII TERORISTE *NORD-OST* A SUPRAVIEȚUIT: NOI L-AM GĂSIT

28 aprilie 2003

Acum șase luni, a avut loc o acțiune teroristă în timpul muzicalului *Nord-Ost*. De atunci ne-am întrebat de multe ori cum s-a putut întâmpla așa ceva. Cum au intrat teroriștii în Moscova? I-a lăsat cineva? De ce? Acum am descoperit existența unui martor, care a fost de asemenea membru al grupului de teroriști.

La început, a existat doar informația că unul dintre teroriștii de la *Nord-Ost* se află încă în viață.

Am verificat informația aceea, am analizat în mod repetat lista grupului lui Baraev care a fost publicată în presă, am făcut investigații și i-am dat de urmă: un bărbat al cărui nume apare într-adevăr enumerat în mod oficial alături de ale celorlalți teroriști.

Ai fost membru al grupului Baraev, care a luat ostatici spectatorii muzicalului Nord-Ost*?*

Da.

Ai intrat cu spectatorii în clădirea teatrului?

Da.

Privesc o legitimație pe care scrie „PRESĂ" cu majuscule pe fundal întunecat: „Hanpaş Nurdievici Terkibaev. *Rossiiskaia gazeta*. Corespondent special. Legitimația nr. 1165." Este iscălită de Gorbenko. *Rossiiskaia gazeta* nu are niciun director cu numele acesta.

Despre ce subiecte scrii dumneata? Despre Cecenia?

Niciun răspuns.

Lucrezi la ziar? În ce redacție? Cine este şeful dumitale?

Din nou, niciun răspuns. Se preface că nu înțelege foarte bine rusa, totuşi cum poți să fii corespondent special al principalului ziar guvernamental din țară, dacă nu vorbeşti rusa? Ochii înguşti, de mongol, ai lui Hanpaş, care nu prea seamănă cu cei ceceni, exprimă neînțelegere. Nu se preface, ci realmente nu înțelege despre ce vorbesc. El nu este jurnalist rus.

Legitimația aceasta ți-a fost dată de cineva drept acoperire?

Surâde şiret:

Nu m-ar deranja să scriu. Atâta doar că încă n-am avut timp să mă gândesc la asta. Am primit legitimația abia pe 7 aprilie. Vezi data? Nu trebuie să merg la redacție, lucrez în serviciul de informații prezidențial.

Sub Porşnev? Cu ce te ocupi?

(Igor Porşnev este şeful serviciului de informații al administrației prezidențiale Putin, ceea ce înseamnă că ar trebui să fie superiorul direct al lui Hanpaş.) Nici măcar numele Porşnev nu-i este mai cunoscut „corespondentului special" al *Rossiiskaia gazeta*. Hanpaş n-are habar cine este Porşnev.

Când este nevoie, mă-ntâlnesc cu Iastrjembski [consilier prezidențial]. Lucrez pentru el. Uite o fotografie a mea cu el.

Într-adevăr, este Hanpaş, fotografiat alături de Serghei Iastrjembski. Serghei nu priveşte spre obiectivul foto şi pare nemulţumit. Pe de altă parte, Hanpaş, care stă acum în faţa mea în hotelul Sputnik de pe bulevardul Lenin din Moscova, se uită drept în obiectiv, ca şi cum ar spune: „Uite! Ăştia suntem." Din fotografie, îţi poţi da seama că pentru Iastrjembski a fost un moment în mod clar neplăcut; mai poţi deduce că pentru instantaneul acesta a insistat bărbatul care acum îmi spune povestea complicată a vieţii lui, punctând-o cu numeroase fotografii pe care le scoate din servietă.

Ăsta-s eu cu Mashadov, eu cu Iastreb, din nou eu cu Mashadov, eu şi Arsanov, eu în Kremlin, eu şi Saidulaev, eu şi Gil-Robles (comisarul Consiliului Europei pentru Drepturile Omului).

Mă uit mai atentă şi destule fotografii mi se par fotomontaje grosolane. (Ulterior au fost verificate de specialişti şi s-a dovedit că acela era adevărul.)

Ce vrei să dovedeşti cu asta? întreb.

Hanpaş pare din nou să nu priceapă, scotoceşte prin servietă şi scoate „eu cu Margaret Thatcher şi Mashadov", pentru a dovedi cât de obişnuit este cu scena londoneză. Este anul 1998, Mashadov poartă o căciulă înaltă din astrahan, Thatcher este în mijloc şi Hanpaş de cealaltă parte. În mod straniu, Mashadov arată ca înainte de război, pe când Hanpaş arată ca acum. Bizar... El însă îmi prezintă deja altă fotografie cu Mashadov din războiul actual. Mashadov poartă uniformă de camuflaj, are barba foarte sură şi pare epuizat. Nici Hanpaş n-arată mai strălucit. Fotografia aceasta este autentică.

Nu te temi să umbli prin Moscova cu fotografii ca acestea? În Cecenia te-ar împuşca pe loc pentru cea cu Mashadov. Aici te-ar acuza pentru port ilegal de arme de foc şi te-ar trimite pentru ani buni la închisoare.

El răspunde:

Eu sunt mână-n mână cu Surkov.

Hanpaş începe să sune lăudăros.

După *Nord-Ost*, l-am vizitat pe Surkov. De două ori.

(Vladislav Surkov este influentul prim-adjunct al şefului administraţiei prezidenţiale a Rusiei.)

De ce?

L-am ajutat să elaboreze o politică cecenă pentru Putin. După *Nord-Ost*.

Şi ai fost în stare să-l ajuţi?
Este nevoie de pace.

Asta-i o idee foarte originală.
Actualmente, lucrez la negocierile pentru pace, pentru Iastrjembski şi Surkov. Ideea este să se negocieze cu luptătorii care se ascund în munţi.

Este ideea dumitale sau a Kremlinului?
A mea, susţinută de Kremlin.

Negocieri cu Mashadov?
Nu. Kremlinul nu va fi de acord să negocieze cu el.

Atunci cu cine?
Cu Vaha Arsanov [fost vicepreşedinte al Icikeriei, repudiat de Mashadov]. Tocmai am avut o întâlnire cu el.

Unde?
Acolo.

Şi ce veţi face atunci în privinţa lui Mashadov?
Până la următoarele alegeri prezidenţiale din Cecenia, trebuie convins să renunţe la puterile pe care le deţine.

Eşti implicat şi în alegeri?
Da, dar fără să mi se fi cerut; o fac pur şi simplu pe cont propriu. De fapt, s-ar putea să nici nu se organizeze alegeri.

Dacă vom apuca totuşi să trăim ca să vedem organizate alegeri, pe cine ai miza?
Pe Hasbulatov sau Saidulaev. Ei sunt o a treia forţă. Nu pe Mashadov, nici pe Kadîrov. Aşa cred eu. După *Nord-Ost*, eu şi Iastrjembski am organizat negocierile între deputaţii din parlamentul cecen şi administraţia prezidenţială.

Da, mulţi au fost surprinşi când Isa Temirov şi alţi deputaţi ceceni au apărut în mod deschis în Moscova, au luat cuvântul la falmoasa conferinţă de presă de la agenţia de ştiri Interfax şi au cerut populaţiei să voteze la

referendum. A fost o lovitură împotriva lui Mashadov, deşi anterior ei fuseseră de partea lui. Deci, dumneata ai fost autorul din culise?

Da, eu, răspunde mândru.

Şi după aceea ai votat la referendum?

Eu? Nu.

[Râde.]

Eu sunt din *teipul*[15] familiei Charto. În Cecenia ni se spune „evrei".

Ar fi corect să spunem că tragedia Nord-Ost *a fost gândită similar luării de ostatici din spitalul Budionnovsk [un punct de răscruce în 1995, care a dus la încheierea Primului Război Cecen], având aşadar scopul de a sfârşi al Doilea Război Cecen?*

Întrebarea aceasta este crucială. Hanpaş este băgat în toată politica rusă. Îi cunoaşte pe toţi şi este acceptat peste tot. Este capabil să pună la cale tot felul de întorsături şi răsturnări în Caucazul de Nord. Dacă este nevoie ca Mashadov să intre în scenă, vă va duce la Mashadov. Vreţi să-l excludeţi pe Mashadov? Poate să aranjeze şi asta. Cel puţin aşa îmi povesteşte mie. Dar profesiunea lui, îmi spune, este actoria. A absolvit Facultatea de Artă Dramatică a Universităţii Groznîi. Ce mai contează faptul că niciodată n-a existat o asemenea facultate şi că el nu-şi poate aminti vreun nume de profesor – afirmaţia îi permite să susţină că este prieten cu Ahmed Zakaev. „Am jucat împreună pe scenă." În Primul Război Cecen a cumpărat o videocameră şi a început să lucreze în televiziune. L-a însoţit pe Basaev în raidul Budionnovsk, dar n-a fost închis pentru că a luat parte la el. Dimpotrivă, a fost amnistiat în aprilie 2000.

De unde ai primit actele pentru amnistie?

De la Biroul FSB-ului cecen din Argun.

Acesta este un detaliu important. În timpul războiului, Biroul FSB-ului din Argun a fost unul dintre cele mai temute. În perioada în care Hanpaş a primit amnistia de acolo, aproape toţi cei care cădeau în mâinile Argunului erau lichidaţi. Hanpaş este prima persoană pe care am cunoscut-o şi care

[15] Teip (taip sau taipa): este o organizaţie tribală sau de clan cecenă şi ingušă, auto-identificată prin descendenţa dintr-un strămoş comun şi locul geografic. (*n. trad.*)

i-a supraviețuit, ba chiar a căpătat un certificat de amnistie pentru implicarea în episodul Budionnovsk.

Între cele două războaie, Hanpaş, considerat „eroul de la Budionnovsk", a devenit prim-consilier al Biroului de Presă al preşedintelui Mashadov. A avut propria sa emisiune TV pe postul lui Mashadov – *Inima preşedintelui*, redenumită ulterior *Calea preşedintelui*. A fost silit să părăsească anturajul lui Mashadov chiar înainte de al Doilea Război Cecen, dar a revenit după reînceperea operațiunilor militare şi a devenit iarăşi un *jihadist* furios. Este uimitor, însă în toiul luptelor intense, când toți fugeau să se adăpostească, Hanpaş a izbutit, chiar sub nasul soldaților federali şi al tuturor agenților de informații ruseşti, să realizeze o emisiune TV al cărei titlu cecen poate fi tradus aproximativ ca „Patria mea se află acolo unde-i *jihadul*".

Evident, nu am crezut asta nici atunci, nici acum.

Ce vrei să spui? Patria ta nu se află acolo unde-i jihadul?

Acela era doar numele emisiunii.

Am auzit că recent Mashadov te-a respins din nou.

Nu Mashadov, ci reprezentanții lui în străinătate, dar n-am încredere în ei. Rahman Duşuev din Turcia mi-a zis că a primit de la Mashadov o casetă în care spunea că preşedintele nu mai dorea să mă intitulez reprezentantul lui, dar eu însumi n-am auzit caseta aceea şi nici n-am discutat direct cu Mashadov. Recent, n-am avut niciun fel de probleme în a mă întâlni cu Kusama şi Anzor (soția şi fiul lui Mashadov) în Dubai. Ei m-au acceptat. Am mâncat şi am dormit în casa lor.

Dubai... Turcia... Iordania... Strasbourg... Pari să fii mereu pe drumuri. Cum obții vizele?

Îi cunosc pe toți cecenii. Călătoresc în diverse țări şi le telefonez tuturor, îndemnându-i să facă pace şi să se unească.

Ai mers în Dubai din Baku?

Da.

Ai apărut în Dubai după acțiunea teroristă din octombrie, de la Moscova, şi ai cerut ajutorul cecenilor rezidenți acolo? Le-ai spus că eşti un participant supraviețuitor de la Nord-Ost *şi că aveai nevoie urgentă de contacte în lumea arabă pentru a scăpa de urmărire?*

De unde ştii?

Mi-au spus cecenii din Baku şi am citit în ziare. Numele dumitale figurează pe lista teroriştilor de la Nord-Ost. *Apropo, vrei să-i acționezi în judecată pentru calomnie?*

Nu. De ce aş face-o? L-am întrebat pe Iastrjembski: „Cum s-a-ntâmplat asta?".

Şi ce ți-a răspuns?

„Ignoră, pur şi simplu."

Cea mai recentă spirală ascendentă a vertiginoasei cariere politice a lui Hanpaş Terkibaev este asociată într-adevăr cu evenimentele dezastruoase din 23-26 octombrie 2002, când luarea de ostatici la muzicalul *Nord-Ost* a dus la pierderea multor vieți.

Îl ştiai de mult pe Baraev junior?

Da. Îi ştiu pe toți din Cecenia.

Au avut, aşadar, explozibili acolo?

Nu, bineînțeles că nu.

După *Nord-Ost*, Hanpaş a devenit un confident al administrației prezidențiale Putin. A deținut toate autorizațiile necesare pentru a-i permite să se deplaseze nestânjenit între Mashadov şi Iastrjembski. A negociat din partea administrației Putin cu deputați din parlamentul cecen, pentru a-i determina să susțină un referendum. A obținut garanții de imunitate pentru deputați, astfel ca ei să poată veni la Moscova. Hanpaş însuşi, ca lider al grupului lor, i-a dus la Strasbourg pentru a se întâlni cu înalte oficialități din Consiliul Europei şi Adunarea Parlamentară, unde deputații au făcut tot ce li s-a cerut la ordinul lui Dmitri Rogozin, preşedintele Comitetului pentru Afaceri Externe al Dumei.

În mod firesc, se ridică întrebarea: de ce l-au ales pe Hanpaş? Ce servicii adusese el? Cum îşi demonstrase loialitatea? Pentru că, fără asemenea dovezi concrete, el n-ar fi fost implicat în toate activitățile amintite. Ajungem acum la o repovestire a celei mai importante părți din conversația noastră îndelungată.

Hanpaş pare să fie omul pe care-l căutaseră cu atâta sârg toți cei implicați în tragedia *Nord-Ost*. El este persoana din interior, care a făcut posibilă

acțiunea teroristă. Informații intrate în posesia lui *Novaia gazeta* (pe care nu le neagă, deoarece este înfumurat) arată că Hanpaş a fost un agent infiltrat de serviciile de informații.

El a intrat în clădire împreună cu teroriştii, ca membru al grupului lor. Susține că le-ar fi aranjat în secret să călătorească prin Moscova şi chiar până la teatru. El i-a asigurat pe terorişti că totul era sub control, că existau destule persoane corupte, că ruşii acceptaseră din nou să fie mituiți, aşa cum făcuseră când luptători de rang înalt din gherilă reuşiseră să scape din încercuirea de la Groznîi şi Komsomolskaia. Le-a spus că nu trebuia decât să facă mult tărăboi şi ar fi fost un al doilea Budionnovsk, asigurând astfel pacea. Apoi, după ce şi-ar fi încheiat misiunea, li s-ar fi permis să scape. Nu tuturor, dar multora. „Multora" s-a dovedit a fi doar Hanpaş însuşi.

El a părăsit clădirea înainte de începerea atacului. Avea o hartă a complexului teatral Dubrovka, ceva ce nu dețineau nici Baraev, care îi comanda pe terorişti, nici chiar, inițial, unitatea de operațiuni speciale care pregătea asaltul.

Cum aşa? Deoarece Hanpaş aparține unor forțe aflate mai sus pe scara ierarhică a miliției şi securității decât trupele de operațiuni speciale Viteaz şi Alfa care-şi riscau viețile în atacul clădirii.

De fapt, nici nu-i chiar atât de important dacă spune sau nu adevărul în privința hărții. Hanpaş ar fi în stare să mintă şi pentru o copeică, aşa cum o demonstrează fotografiile lui falsificate. Cei care ar putea confirma ori infirma unele detalii ale poveştii sale, de pildă unde a avut postul de luptă, au fost, după toate aparențele, eliminați sau sunt mai puțin guralivi. Dacă eu cred că înăuntru fuseseră infiltrați mai mulți agenți ai serviciilor de informații ruseşti? Mi se pare perfect posibil.

Important este că dacă un agent al serviciilor de informații a operat la *Nord-Ost*, autoritățile ştiau de existența lui şi erau implicate în pregătirea unei acțiuni teroriste. Nu contează deocamdată motivele. Principalul este că „ei" (care secțiune a lor?) au ştiut ce se întâmplă cu mult înainte să fi ştiut şi noi, restul. „Ei" şi-au supus propriii cetățeni unei situații îngrozitoare, ştiind ce se va întâmpla, pe deplin conştienți că mii de persoane vor fi permanent afectate şi că sute vor fi rănite sau omorâte. Administrația a regizat alt dezastru *Kursk*. (Mai țineți minte mesajele trimise de nefericiții ostatici? „Suntem un al doilea *Kursk*. Rusia ne-a dat uitării. Rusia nu are nevoie de noi. Rusia ne vrea morți." Mulți au fost indignați şi au apreciat că era o reacție de isterie, dar în realitate era o descriere precisă a situației.)

Rămâne atunci întrebarea: de ce s-a făcut asta? De ce au fost uciși oamenii aceia, acum șase luni?

Prima etapă este găsirea celor răspunzători. Cine, din cadrul regimului, era la curent cu ce se întâmpla? Kremlinul? Putin? FSB-ul? – triada clasică a Rusiei moderne?

Autoritățile statului nu sunt un monolit și afirmația aceasta este valabilă și în privința serviciilor de informații. În tot cazul, nu se poate spune că majoritatea ofițerilor din sediul operațional de lângă complexul Dubrovka se prefăceau doar că încearcă să evite tragedia, perfect conștienți că totul era o înscenare. Cei mai mulți erau pe deplin dedicați, ca unitățile Viteaz și Alfa, ca noi ceilalți.

Dar dacă Hanpaș a fost înăuntru, nu se poate ocoli adevărul că într-un ungher întunecat al autorităților statului se știa despre ce era vorba și doar s-a simulat compasiunea în decursul celor trei zile de nebunie. Aceasta modifică total complexitatea evenimentelor.

Care au fost așadar serviciile de informații care au știut adevărul? În niciun caz trupele de operațiuni speciale care au dat asaltul. Dacă soldații aceia ar fi cunoscut profunzimile duplicității, poate că s-ar fi produs o repetare a anului 1993, când au refuzat asaltul [asupra Casei Albe a lui Elțîn, la cererea liderilor puciului anti-Gorbaciov], și sfârșitul ar fi putut fi complet diferit.

Nu au știut nici ofițerii din FSB și Ministerul de Interne, care au plănuit cu bună credință operațiunea de salvare a ostaticilor. Nu ei l-au infiltrat pe Hanpaș în grupul terorist și nu ei i-au făcut rost după aceea de o slujbă.

Hanpaș n-avea de gând să-mi spună cine era, dar în mod clar FSB-ul și Ministerul de Interne au acționat pe baza scenariului altcuiva.

În al Doilea Război Cecen, astfel de metode au fost utilizate pe scară largă de serviciile militare de informații. În așa-numitele „grupe ale morții", cei care iau decizii sunt ofițerii din GRU, Serviciul de Informații al Armatei. Specialitatea lor este uciderea extrajudiciară a concetățenilor. Împotriva acestor indivizi stropiți de sânge, nici FSB-ul, nici Ministerul de Interne, nici procuratura, nici tribunalele nu pot ridica vreun deget. Unitățile GRU au obiceiul de a-i exploata pe criminalii ceceni, ca și pe propriile lor victime, așa cum sunt văduvele rămase după trecerea grupelor morții, atribuindu-le rolul convenabil de carne de tun pentru atingerea țelului lor de intimidare a întregii societăți ruse.

A fost așadar GRU sau altcineva, deocamdată necunoscut? Nu am un răspuns, dar este vital să aflăm.

De ce au murit oamenii aceia? De ce a fost nevoie să se înregistreze un asemenea număr incredibil de 129 de morți?

Asta se întâmplă când ridicăm un colț al cortinei, când auzim povestea unui agent dublu, al unui provocator al zilelor noastre, atât de straniu de similar lui Ievno Azef[16].

Au murit oameni, însă provocatorul este bine-sănătos. El este cel infiltrat politic. Are râtul afundat în troacă, arată bine și, cel mai important, continuă să lucreze în branșă. Peste câteva zile va reveni în Cecenia. Ce va pregăti acum?

– În 24 de ore mă pot întâlni cu Mashadov, se laudă el.

– În numai 24 de ore?

– Bine, hai, în 48 de ore.

Hanpaș este tolerant față de naivii ca noi.

UN PLAN DE PROTECȚIE ÎMPOTRIVA MARTORILOR: TERORISM CONTROLAT ÎN ȚARA DEMOCRAȚIEI CONTROLATE?

22 decembrie 2003

Agențiile de știri au transmis: „Hanpaș Nurdievici Terkibaev a murit în urma unui accident de automobil în Cecenia." În decursul vieții sale relativ scurte, știm acum că bărbatul de 31 de ani din Mesker-Iurt a jucat multe roluri, dintre care cel mai important a fost, fără doar și poate, complicitatea la luarea de ostatici în octombrie 2002, la *Nord-Ost*.

Cine a fost Terkibaev? La prima vedere a fost ultimul martor supraviețuitor dintre teroriștii care au luat ostatici în complexul teatral Dubrovka. Enumerat în mod oficial printre teroriști, el a susținut că a intrat în clădire pe 23 octombrie anul trecut ca membru al unității lui Baraev. În realitate, așa cum Terkibaev însuși mi-a declarat, și așa cum se confirmă indirect, a fost un agent dublu infiltrat în interior, care, după ce a ajuns în sala de teatru, a furnizat informații pentru serviciile secrete, apoi a părăsit clădirea cu puțin timp înaintea asaltului.

[16] Spion al poliției țariste, care a organizat acțiuni teroriste criminale, asasinându-l chiar pe unchiul țarului pentru a-și înșela colegii din Partidul Socialist Revoluționar. (*n. ed. engl.*)

Anterior, Hanpaş Terkibaev fusese jurnalist pentru Mashadov şi prezentase emisiunea de televiziune a preşedintelui între cele două războaie. După *Nord-Ost*, a fost membru al administraţiei prezidenţiale Putin, din partea căreia a condus o delegaţie de deputaţi ceceni la Parlamentul European din Strasbourg, în aprilie 2003. De asemenea, el arăta oricui era interesat legitimaţia lui de corespondent special al ziarului oficial *Rossiiskaia gazeta*. Pe scurt, slujea la mai mulţi stăpâni.

Apogeul carierei sale a fost neîndoios *Nord-Ost*. Relatarea lui şocantă a dovedit că Hanpaş acţiona realmente în cercurile pe care le-a descris şi, potrivit spuselor lui, atrocitatea a fost regizată de cel puţin unul dintre serviciile secrete ruseşti. Simultan, alt serviciu secret rusesc şi câteva divizii de operaţiuni speciale au luptat împotriva ei, culminând cu utilizarea unei arme chimice secrete împotriva cetăţenilor ruşi.

În luna mai anul curent, ziarul nostru a publicat un interviu cu Terkibaev, care, la momentul respectiv, era încă stăpân pe situaţie. Din destăinuirile lui a reieşit clar că tragedia de la *Nord-Ost* a fost avantajoasă pentru regimul foarte original cunoscut ca „democraţia controlată rusă".

Ce s-a întâmplat după interviul nostru? Am anunţat echipa care investiga *Nord-Ost*, pentru a discuta atât cu Terkibaev, cât şi cu autoarea acestor rânduri despre subiectul Terkibaev. Un anchetator a venit odată la redacţia *Novaia gazeta*. În raportul său despre vizita efectuată, el a scris orice a vrut, aşa cum se obişnuieşte în prezent, o aşa-zisă parafrazare liberă. Interesul său faţă de Terkibaev nu s-a extins dincolo de faptul că, după reportajul publicat de noi, Basaev l-a ameninţat pentru trădarea lui.

Mare parte din an, Terkibaev a locuit în Baku, unde lucrurile au mers atât de prost pentru el, încât n-a avut alternativă decât să plece. Mai devreme sau mai târziu, oamenii lui Basaev l-ar fi lichidat, aşa încât s-a dus în Cecenia. Gestul respectiv a fost mânat de disperare – practic şi-a vârât singur capul în botul leului. Trupele federale nu mai aveau acum timp pentru el şi Terkibaev nu mai avea altă sursă de sprijin. A urmat accidentul de automobil.

Care este cel mai important aspect al acestei istorii? Aşa cum ştim cu toţii, agenţii dubli şi tripli sfârşesc prin a fi ucişi, dar în cazul nostru concret asta nu face decât să înrăutăţească lucrurile. Terkibaev n-a fost niciodată anchetat şi, ca atare, a fost ruptă altă verigă fragilă din lanţul care duce la adevărul despre *Nord-Ost*. Terkibaev a luat cu sine informaţii ce ar fi trebuit să fie cunoscute de toţi ruşii, răspunsuri la întrebări fundamentale despre *Nord-Ost* la care noi, graţie eforturilor celor aflaţi în vârful piramidei politice,

nu avem răspunsuri. Cine a susținut grupul lui Baraev în Moscova? (Nu ne referim la oficialii corupți care eliberează vize, deşi, ca o ironie a sorții, unii sunt aduşi în fața tribunalului chiar săptămâna aceasta.)

De fapt, cum au intrat oamenii lui Baraev în Moscova? Cum au fost făcute pregătirile pentru un atac terorist în Moscova? Cine a fost superiorul lui Terkibaev în serviciile secrete şi, de fapt, care a fost serviciul secret respectiv? De ce a fost declanşat asaltul? De ce au fost suspendate negocierile care aveau unele şanse de succes în eliberarea ostaticilor? Cine a fost implicat în luarea unor decizii atât de criminale?

Dacă reducem întrebările acestea la cel mai mic numitor comun, vor arăta ceva ce suspectăm toți, dar nu putem dovedi: a fost un act de terorism controlat, în care Baraev a fost manipulat şi în care teroristele sinucigaşe îmbrăcate în negru care l-au însoțit au fost înşelate.

Un detaliu important pentru toți cei interesați de primirea de informații corecte este faptul că Terkibaev n-a fost interogat de membrii anchetei oficiale de la *Nord-Ost* şi a fost ignorat până şi de membrii Comisiei Publice de Investigare, care există, într-adevăr, deşi este atât de inactivă, încât ar putea la fel de bine să fie desființată.

Momentul accidentului auto este de asemenea revelator: este posibil ca Terkibaev să fi fost pe punctul de a vorbi. CIA îşi manifestase interesul față de el. Agenții CIA desfăşurau (foarte decent) propria lor anchetă privind decesul unui cetățean american care fusese în public şi lăsaseră să se înțeleagă că erau interesați de Terkibaev ca sursă de mărturii. (Este posibil ca acesta să fi fost unul dintre motivele pentru care Terkibaev s-a mutat în Baku; acolo era accesibil pentru CIA, ceea ce nu se putea spune despre Cecenia.)

Şi ce înseamnă toate acestea? „Agentului nu trebuie să i se îngăduie să vorbească", iar Terkibaev a fost prompt redus la tăcere.

Aceasta este ipoteza principală despre cauzele accidentului auto. Nimeni nu va putea vreodată să demonstreze că a fost un accident autentic. Şi chiar dacă aşa a fost, nimeni n-o va crede.

Vorbind în general acum, în absența, veşnică, a lui Terkibaev, cel neinterogat şi lichidat, eu nu voi crede niciodată că serviciile secrete nu sunt implicate în organizarea de acte de terorism. Dimpotrivă, au făcut tot ce au putut ca să mă convingă că sunt implicate. Dacă va mai exista o luare de ostatici, prima întrebare care-mi va apărea în minte va fi: cine se ascunde în spatele ei? Care dintre agențiile care ar trebui să ne protejeze îi dirijează de fapt pe teroriştі?

CU O LUNĂ ÎNAINTE DE ÎNCHEIEREA ANCHETEI *NORD-OST*, AUTORITĂȚILE STATULUI ÎNGROAPĂ RĂSPUNSURILE LA ÎNTREBĂRILE PRINCIPALE ȘI ARUNCĂ ADEVĂRUL ÎN CELE PATRU VÂNTURI

19 ianuarie 2004

La sfârşitul unei întâlniri de două ore [între conducătorul anchetei oficiale privind luarea de ostatici de la *Nord-Ost* şi victime şi rude], a trebuit să intervin şi să-i reamintesc domnului Vladimir Kalciuk despre adevărul cazului Terkibaev.

Reacția lui a fost bizară. Mi-a spus să dispar şi să încetez de a-i mai scrie, fiindcă altfel va „sugera" victimelor de la *Nord-Ost* că numărul de telefon mobil al fiului meu fusese găsit în memoria telefonului pe care-l foloseră teroriştii „şi după aceea vom vedea ce-ți vor face. S-ar putea să fie foarte interesați să ştie exact ce fel de legături personale ați avut cu teroriştii – dumneata şi fiul dumitale..."

Având în vedere acest lucru, va trebui să-i amintesc câteva lucruri domnului Kalciuk. În primul rând, în decursul asediului trebuiau purtate negocieri, ceea ce am făcut chiar eu. În al doilea rând, am ales să fiu ajutată într-adevăr de fiul meu, Ilia Politkovski, care a făcut-o în mod curajos şi responsabil, încercând în mod deschis să salveze, printre altele, viața prietenului său apropiat Ilia Lisak, muzician în orchestra *Nord-Ost*. Lisak se afla în sala teatrului şi s-a folosit de legătura lui personală cu familia mea pentru a facilita negocierile – la fel de curajos şi ignorând posibilele consecințe. El, actualmente grav bolnav, le-a dat telefonul său mobil teroriştilor şi aceştia au vorbit cu mine şi cu fiul meu, pentru a conveni asupra orei exacte când voi intra în clădirea ocupată. L-au utilizat, de asemenea, pentru a vorbi cu Serghei Iastrjembski, consilierul preşedintelui.

Sunt convinsă că majoritatea copleşitoare a oamenilor ar fi procedat la fel în circumstanțele respective. Se pare că nu şi cel căruia i-a fost încredințată conducerea anchetei asupra tragediei de la *Nord-Ost*.

5. Beslan

[Una dintre cele mai teribile atrocități din al Doilea Război Cecen s-a petrecut în Beslan, Osetia de Nord, pe 1 septembrie 2004, când au fost luați ostatici 1.200 de oameni, dintre care 770 de copii aflați în prima zi a anului școlar. Pe 3 septembrie, trupele guvernului rus au atacat școala – 331 de ostatici au murit, dintre care 186 de copii. Și în cazul acesta se pare că principala grijă a regimului a fost aceea de a manipula situația în propriul său avantaj politic. *Jurnal rusesc*[17] conține mai multe articole ale Annei Politkovskaia despre această tragedie.]

CE S-A ÎNTÂMPLAT CU POLITKOVSKAIA?

6 septembrie 2004

De Dmitri Muratov și Serghei Sokolov (corespondenți speciali ai *Novaia gazeta* în Rostov-pe-Don și Moscova)

Pe măsura derulării tragediei din Beslan, sute de colegi jurnaliști, oficialități și cititori au întrebat ce s-a întâmplat cu Anna Politkovskaia, editorialistă la *Novaia gazeta*. În opinia lor, prezența Annei în Beslan ar fi putut să fie prețioasă, însă ea n-a ajuns niciodată acolo.

În seara de 1 septembrie, Politkovskaia a plecat în automobilul lui *Novaia gazeta* la aeroportul Vnukovo. Anterior, ea contactase o serie de politicieni

---

[17] Editura Meteor Press, 2010. (*n. trad.*)

ruşi, ca şi pe Ahmed Zakaev, reprezentantul lui Mashadov la Londra, propunând, în esenţă, ca toţi cei care puteau lua legătura cu teroriştii să o facă neîntârziat, fără a se gândi la consecinţe, pentru a-i salva pe copii. „Să meargă Mashadov şi să cadă la înţelegere cu ei", a insistat Politkovskaia. Zakaev a anunţat că Mashadov era pregătit s-o facă, fără condiţii sau garanţii.

Pe Vnukovo, zborurile spre Vladikavkaz fuseseră anulate. Cele spre localităţile din apropiere fuseseră şi ele anulate. Politkovskaia s-a prezentat de trei ori la îmbarcare şi de trei ori n-a putut pleca. Editorii i-au spus să plece spre Rostov şi de acolo să continue drumul cu automobilul. Compania aeriană Karat a acceptat-o la bord.

Politkovskaia nu avusese timp să mănânce în ziua respectivă. În avion – şi ea este o persoană cu multă experienţă – a refuzat mâncarea, deoarece îşi luase un baton cu cereale. Se simţea bine şi i-a cerut stewardesei doar ceai. La zece minute după ce l-a băut, şi-a pierdut cunoştinţa, având timp abia să apeleze stewardesa.

Din cele ce au urmat îşi aminteşte doar fragmente. Medicii din centrul medical al aeroportului Rostov au depus eforturi remarcabile pentru a o scoate din comă. Au reuşit. Acţiunile medicilor din Departamentul 5 Boli Infecţioase din Spitalul municipal nr. 1 Rostov au fost de asemenea ireproşabile. În condiţii de subfinanţare, ei au readus-o la viaţă cu toate mijloacele de care dispuneau, ajungând chiar s-o înconjoare cu sticle din plastic pline cu apă fierbinte, administrându-i perfuzii şi injecţii. Până dimineaţă, ea şi-a recăpătat cunoştinţa.

Grigori Iavlinski, colegii noştri de la *Izvestia* şi prieteni din armată au depus toate eforturile pentru a-i ajuta pe medici într-o sarcină care, în opinia lor, era aproape lipsită de speranţe. Le mulţumim din suflet!

În seara de 3 septembrie, cu ajutorul altor prieteni (vă mulţumim, bancherilor!), Anna a fost adusă cu un avion privat la o clinică din Moscova. Analizele de laborator din Rostov nu fuseseră încă încheiate. Dintr-un motiv necunoscut, primele analize, făcute pe aeroport, au fost distruse. Medicii din Moscova au declarat în mod deschis că nu pot deocamdată identifica toxina, dar că era limpede că în organismul ei intrase o otravă.

Până ce aceste circumstanţe vor fi clarificate, nu dorim să ne angajăm în teorii ale conspiraţiilor. Totuşi, atât cazul lui Andrei Babiţki, jurnalist la Radio Libertatea care a fost debarcat pe aeroportul Vnukovo dintr-un avion spre Caucazul de Nord, fiind suspectat că ar avea explozibili în bagaje (!) – nu mai trebuie precizat că nu s-a găsit nimic –, cât şi incidentul Politkovskaia ne obligă să ne gândim că au fost întreprinse tentative de a opri mai mulţi

jurnaliști cu autoritate, respectați în Cecenia, să prezinte reportaje despre tragedia din Beslan.

Politkovskaia se află acum acasă, sub îngrijire medicală. Rinichii, ficatul și sistemul endocrin i-au fost grav afectate de o toxină necunoscută. Nu se știe cât va dura convalescența.

Ne întrebăm oare de ce oficialii aceia atât de îngrijorați de activitatea lui Politkovskaia nu se preocupă de meseria lor? De pildă, să evite actele teroriste.

COLIBELE AU NEVOIE DE PACE, PALATELE AU NEVOIE DE RĂZBOAIE

13 septembrie 2004

Primele trei zile din luna septembrie 2004 au demonstrat o dată în plus că nivelul moral și intelectual al actualilor ocupanți ai Kremlinului nu oferă motive de speranță că nu va mai exista niciodată un alt Beslan. Dimpotrivă, zilele scurse de la tragedie au demonstrat că ei nu au nicio intenție de a învăța ceva din masacrul acela, ci persistă în minciuni și eschivări, insistând că negrul este alb. În felul acesta, copiii și nepoții noștri rămân oricând expuși pericolului.

Autoritățile statului operează în secret, iar în momentele de tragedie națională se ascund pur și simplu. Noi avem nevoie de oameni care cel puțin să nu se ascundă. În lumina evenimentelor recente, întrebarea crucială este: cum au răspuns autoritățile statului față de tragedia din Beslan? Ce au făcut ele pentru a îmbunătăți securitatea cetățenilor?

A existat un singur răspuns vizibil: o reorganizare administrativă „antiterorism" în sudul Rusiei. În fiecare regiune a fost numit câte un ofițer superior „antiterorism" din Ministerul de Interne, care este direct subordonat celor care au responsabilitatea generală pentru regiune. În structura birocratică actuală, existentă și înainte de Beslan, în fiecare regiune există câte o Comisie Antiteroristă condusă de un președinte (Ziazikov, Alhanov, Dzasohov, Kokoev etc.) complet răspunzător pentru acțiunile teroriste de pe teritoriul său. Noii ofițeri superiori „antiteroriști" vor comanda, fiecare, câte 70 de militari din cadrul operațiunilor speciale. Întărirea securității post-Beslan în sudul Rusiei înseamnă, așadar, câte 71 de agenți antiteroriști suplimentari

în fiecare regiune. Asta-i tot? Da! O manevră tipic birocratică, menită să evite publicitatea nefavorabilă.

Ce ştim noi, de fapt, despre conducătorii Comisiilor Antiteroriste din sudul Rusiei? Să examinăm dosarele unora dintre aceşti domni a căror sarcină a fost de a împiedica producerea tragediei din Beslan şi care, după declanşarea ei, au fost personal răspunzători pentru desfăşurarea de operaţiuni pentru eliberarea ostaticilor.

Fiecare epocă are propriile sale caracteristici. Epoca Brejnev a fost caracterizată prin demenţă cinică. Sub Eltîn, sloganul a fost „gândeşte pe picior mare, înhaţă pe picior mare". Sub Putin, trăim într-o epocă a laşităţii. Să-i privim pe cei din jurul preşedintelui.

Mai întâi, domnul Murat Ziazikov, preşedintele Inguşetiei. Ziazikov se află la putere de mai bine de doi ani, după ce şi-a petrecut cariera exclusiv în KGB şi FSB. Este unul dintre asociaţii profesionali ai lui Putin şi nimeni nu se îndoieşte de faptul că a fost impus în biroul prezidenţial de către Putin şi echipa sa. Sub preşedinţia lui, serviciile secrete au luat-o razna în Inguşetia, ignorând Constituţia. Cetăţeni au fost răpiţi de FSB şi grupele morţii, iar drept urmare, tinerii fug în munţi ca să se alăture luptătorilor şi se consemnează un val de acţiuni teroriste. Ce a făcut Ziazikov, acest jalnic preşedinte al Comisiei Antiteroriste a Inguşetiei? A stat nemişcat în jilţul lui, ca o gorilă FSB tipică.

La urma urmelor, gorilele FSB sunt indivizi care văd lumea din spatele altora. Asta este meseria lor. Sunt luptători invizibili împotriva unei ameninţări invizibile. Problemele încep când ameninţarea devine vizibilă şi reală, iar preşedintele trebuie să iasă din birou şi să organizeze apărarea eficientă împotriva proscrişilor, aşa cum au fost cei care au atacat Inguşetia în data de 21 iunie 2004[18].

În noaptea aceea au murit zeci de oameni, în timp ce Ziazikov a stat pitit în beciul său, aşteptând să vadă ce se va întâmpla şi păzindu-şi propria piele atât de preţioasă. Bineînţeles că viaţa preşedintelui este foarte preţioasă şi importantă, aşa încât poate că, într-adevăr, el ar fi trebuit să se ascundă în beci. În acelaşi timp, însă, nu este mai preţioasă decât viaţa oricărui alt om.

---

[18] În noaptea de 21 iunie 2004, 300 de luptători de gherilă au ocupat oraşul Nazran; 98 de oameni au fost ucişi şi peste 100 au fost răniţi. Luptătorii de gherilă au capturat 1.056 de arme de foc şi au incendiat câteva clădiri administrative, inclusiv birourile sediului raional al Afacerilor Interne din Nazran. (*n. ed. engl.*)

Rezultatul acelei nopți a fost pierderea multor vieți, care a fost pusă pe seama totalei lipse de apărare împotriva atacatorilor. Alt rezultat important a fost faptul că atacatorii au fost încurajați să se gândească la viitoare acțiuni similare.

Să examinăm apoi ziua de 21 august 2004 şi ocuparea oraşului Groznîi de luptătorii de gherilă într-o reeditare exactă a scenariului din Inguşetia. Unde au fost în noaptea aceea favoriții lui Putin, Alu Alhanov şi Ramzan Kadîrov, care ne anunță de atâtea ori la televizor că i-au prins şi pe ultimii proscrişi? Ei s-au aflat de asemenea în beciuri, în loc să conducă apărarea. Îşi păzeau propriile piei atât de prețioase pentru bătălii viitoare împotriva terorismului internațional. Rezultatul de data aceea a fost pierderea a peste 50 de vieți şi un alt imbold pentru încrederea în sine a luptătorilor de gherilă.

Ajungem finalmente la Beslan, unde brute au aşezat explozibili în jurul copilaşilor şi au cerut încheierea blestematului de război din Cecenia. Ce ar fi trebuit să facă Ziazikov, Alhanov şi redutabilul Ramzan Kadîrov – responsabili cu activitățile antiteroriste în teritoriile lor, care îi dăduseră lui Putin toate asigurările că inamicul nu va război niciodată – în acea primă dimineață de 1 septembrie? Alături de Mashadov, al cărui nume a fost menționat de brute, ei ar fi trebuit să meargă în şcoală şi, cu toate mijloacele de care dispuneau, fără să încerce să se târguiască în privința garanțiilor securității lor personale, să fi încercat să stea de vorbă cu brutele acelea pe care ei înşişi le creaseră, pentru a elibera copiii. Numai după aceea ar fi trebuit să se ciondănească despre cine are sau nu dreptate.

Ce s-a întâmplat? Nici Ziazikov, nici Alhanov, nici Ramzan Kadîrov, nici Mashadov nu s-au apropiat măcar pe departe de şcoală. Ei s-au ascuns, punându-şi propriile vieți mai presus de viețile a sute de copii. Pentru mine, judecând în lumina celor ce au rezultat din acțiunile ambelor grupuri, laşii nu sunt cu nimic mai buni decât criminalii.

Persoane inteligente afirmă acum că ar fi fost o nebunie din partea lor să se repeadă pentru a negocia în Beslan, o nebunie fiindcă ar fi însemnat moartea sigură. Foarte posibil. Şi ce dacă? Vinovații trebuie să-şi asume răspunderea. În cele din urmă, niște copii inocenți au suportat consecințele laşității şi stupidității celor care, poate că vă reamintiți, au clamat la momentul alegerilor: „Noi ne asumăm completa responsabilitate."

Vă veți reaminti de asemenea că, anterior, unica persoană din istoria noastră recentă care a decis să-şi salveze propria piele în loc de a salva vieți de femei şi copii a fost Kadîrov senior (care a fost asasinat pe 9 mai anul

acesta). În octombrie 2002, când teroriştii care ocupaseră teatrul în care se juca muzicalul *Nord-Ost* au anunţat că erau pregătiţi să elibereze cincizeci de femei dacă Ahmat-Hadji Kadîrov venea să discute cu ei, el a refuzat. La scurt timp după aceea, Putin a lăsat să se înţeleagă că Ahmat-Hadji era favoritul său în Cecenia.

Ziazikov, Kadîrov junior şi Alhanov sunt actualii favoriţi ai lui Putin, iar ei au procedat exact la fel. Singura persoană care a cutezat să intre, Ruslan Auşev, fostul preşedinte al Inguşetiei, a fost mustrată de Kremlin. Acum, noua iniţiativă antiteroristă constă din alocarea unui ofiţer superior şi a 70 de militari din trupele de operaţiuni speciale în sprijinul fiecăruia dintre laşii aceştia. Ei sunt cei care vor evita viitoarele acte de terorism.

Atâta doar că laşii sunt incapabili să evite acte de terorism: laşitatea este lipsită de putere în faţa terorismului. Evident. Ofiţerii superiori din Ministerul de Interne pot sluji doar pentru a păstra vieţile celor Trei Mari data viitoare când se va sparge buboiul. Ei nu vor face nimic pentru noi, ceilalţi.

Concluzia este simplă: lui Ziazikov, Alhanov şi Ramzan Kadîrov nu li se poate îngădui să rămână în funcţiile lor. Ar fi o condamnare la moarte, dar nu pentru ei, ci pentru noi. Iar asta doar în primul rând. În al doilea rând, ce putem noi opune terorismului? Cum vom reduce potopul de acte teroriste şi cum le vom pune capăt? Avem nevoie în principal de autorităţi curajoase, cu un plan transparent de contraatacare a terorismului. Iar după aceea? Ce trebuie schimbat în Caucazul de Nord pentru a minimaliza probabilitatea unor viitoare acţiuni teroriste?

Vă voi spune ce propun eu. Este planul unei ziariste care a criticat aspru majoritatea lucrurilor petrecute în ţara noastră în primul mandat al preşedinţiei lui Putin şi care se petrec în continuare. Sunt idei despre posibilitatea de a reglementa gradat criza cecenă; şi nimeni, cu excepţia lui Putin, nu pare să se îndoiască de faptul că această criză se află la baza celor petrecute în Beslan şi imediat după aceea.

Iată ce ar trebui să facem acum în privinţa atacurilor sinucigaşe din Caucazul de Nord, în privinţa lui Mashadov, în privinţa faptului că rândurile mişcării de rezistenţă s-au îngroşat în anul acesta mai mult decât în oricare dintre anii anteriori ai celui de-al Doilea Război Cecen, în privinţa detaşamentelor de mercenari active în Cecenia şi în teritoriile vecine, în privinţa numărului crescând al celor care caută răzbunare pentru uciderea sau dispariţia rudelor şi celor dragi, în privinţa depravării fără precedent a militarilor, în privinţa detaşamentelor federale ale morţii care operează în afara

Constituției, persecutându-i pe civili şi întreprinzând execuții extrajudiciare, în privința federalilor care „poartă război" doar pentru statistici, pentru primele de participare la lupte, ranguri şi decorații şi nu pentru a-i căuta şi anihila pe proscrişi, în privința corupției absolute a regimului Kadîrov, susținut de Kremlin şi urât de populație şi, ca urmare, în privința nivelului de neîncredere față de autoritățile federale în rândul tuturor păturilor societății cecene, care, în prezent, a atins cote incredibile.

Ce anume îmi dă dreptul să mă pronunț în această privință şi să propun un plan? Simpla mea experiență din anii în care am lucrat în Cecenia. Este, desigur, experiența unei jurnaliste, care constă în principal din întâlniri permanente cu oameni de la toate nivelurile societății cecene: cu profederali şi antifederali, cu cei activi în gherilă şi cu oponenții lor, cu copii şi tineri, bătrâni şi femei, cu kadîroviți şi milițieni, cu militari din trupele pentru operațiuni speciale şi birocrații lui Kadîrov, cu *mullahi* şi muftii şi cu mulți alții.

Misiunea mea a fost să merg dintr-un sat la altul, dintr-un oraş la altul şi să întreb, să întreb şi iar să întreb, să încerc să înțeleg după ce cod moral trăiesc oamenii, ce vor accepta şi ce consideră inacceptabil.

Cu alte cuvinte, munca acestei ziariste a fost întreprinderea de sondaje sociale, lună după lună, din vara anului 1999, în toate oraşele şi satele din Cecenia, despre un subiect crucial: ce trebuie făcut pentru a aduce pacea acolo? În ce rol al procesului respectiv se văd oamenii? Care va fi viitorul Ceceniei – alături de Rusia sau nu? Dacă va fi alături de Rusia, cum vom fi reconciliați? Cum vom fi reconciliați când Mashadov a fost înlăturat în mod efectiv din ecuație ca potențial negociator, şi oricum este practic imposibil de condus negocieri cu cei care l-au îndepărtat?

Propuneri pentru rezolvarea crizei cecene

1. Înființarea unui Consiliu Federal pentru Rezolvarea Crizei Cecene (o instituție consultativă). Condiția principală va fi să nu cuprindă reprezentanți ai ministerelor securității statului sau ai birocrației, întrucât nimeni nu are încredere în aceştia. Ar trebui să fie alcătuit exclusiv din reprezentanți ai societății civile, aleşi dintre cei care au activat în Cecenia ca observatori ai drepturilor omului de-a lungul anilor de război. Ei sunt cei care şi-au câştigat încrederea populației, nu cei care se ascund îndărătul gardurilor înalte ale complexului guvernamental din Groznîi. Ar trebui să includă figuri publice din Rusia care s-au opus cu consecvență războiului, indiferent în ce fel ar fi

bătut vântul, care s-au pronunțat pentru o soluție pașnică și un proces politic autentic (nu alegerile ridicole care s-au ținut de două ori în Cecenia și au fost aproape total ignorate de populație).

2. Din clipa înființării Consiliului, orice decizie politică sau financiară despre Cecenia nu va mai fi luată decât cu aprobarea sa.

3. Consiliul va trebui să întocmească un plan pentru acțiuni clare și specifice – „1, 2, 3, 4" – și să-l anunțe public. Obiectivul va fi ca toate punctele planului să fie complet transparente pentru toți din Cecenia: ce se va face și când, cu termene finale, pentru încheierea conflictului.

4. Negocierile politice cu Mashadov sunt esențiale, deși majoritatea populației nu-l mai respectă. Este totuși necesar ca aceste negocieri să aibă loc, scopul lor fiind de a-i oferi lui Mashadov oportunitatea de a-și cere scuze poporului său și fie să plece, fie să răspundă potrivit legii pentru cele întâmplate. Este important nu numai pentru el, ci și pentru cei care l-au ales la un moment dat. Majoritatea oamenilor consideră că acesta este punctul de plecare pentru un proces politic credibil de soluționare a situației.

5. Consiliul Federal va adresa neîntârziat scuze publice victimelor civile ale războiului.

6. Teritoriul Ceceniei va fi demilitarizat imediat, ca primă condiție a soluționării situației politice. Aceasta este imposibilă fără retragerea trupelor. Trupele pot rămâne doar în locurile lor de încartiruire permanentă pe o perioadă de tranziție strict definită, cu termen pentru retragere anunțat în mod public. Trebuie făcut de asemenea public modul în care vor fi retrase trupele, cu prevederea de sancțiuni pentru încălcarea condițiilor.

7. Ținând seama de neîncrederea totală existentă între trupele federale și serviciile de informații, populația civilă și kadîroviți, unicul mod de a pune în practică demilitarizarea este de a fi implementată în prezența unor observatori internaționali cu statut recunoscut, în care populația să aibă încredere (ONU, OSCE, PACE etc.). Observatorii internaționali sunt considerați singurii garanți posibili ai unei demilitarizări imparțiale. Ar fi posibilă întreprinderea unei dezarmări forțate a celor care dețin în mod ilegal arme de foc, dar populația o va accepta numai dacă se va derula în prezența observatorilor internaționali și fără implicarea de militari federali.

8. Prezența observatorilor internaționali este esențială pe toată perioada de tranziție, până la calmarea pasiunilor inflamate. Solicitarea de observatori adresată comunității internaționale de către Consiliul Federal ar trebui să fie văzută nu ca un semn de slăbiciune, ci ca unul de putere.

9. Conducerea politică în perioada de tranziție ar trebui să se găsească în mâinile unui guvernator rus (terminologia favorizată de majoritate) cu rangul de reprezentant plenipotențiar al președintelui rus pentru soluționarea conflictului cecen. El poate fi un viceprim-ministru cu puteri speciale. Continuarea președinției lui Alu Alhanov este probabilă pentru o vreme, dar iese din discuție păstrarea sub orice formă a lui Ramzan Kadîrov, care este disprețuit.

10. Criteriul principal pentru reprezentantul rus este să fie o persoană civilă. Trebuie să fie bine-cunoscut și respectat de societatea cecenă și să aibă trecut de oponent consecvent al războiului din Cecenia, care nu și-a schimbat atitudinea în funcție de „linia partidului".

11. Este esențial ca în Groznîi să existe un Oficiu cecen al reprezentantului rus, cu reprezentanți ruși și ceceni ai societății civile care au cunoscut bine situația și nevoile populației în anii de război. Aceștia trebuie să fie persoane care au lucrat în timpul războiului ca observatori pentru respectarea drepturilor omului și și-au câștigat prețuirea publică. Fără birocrați!

12. Instituțiile economice pentru guvernarea republicii trebuie subordonate Oficiului reprezentantului rus. Veniturile trebuie să se afle sub controlul societății civile și al membrilor Consiliului Federal cu reputație nepătată.

13. Trebuie organizată treptat o dezbatere publică despre viitorul Ceceniei. Va fi republică parlamentară sau prezidențială? Aspectul acesta nu poate fi decis de Moscova. Deciziile Moscovei nu vor fi acceptate, și armonia națională va fi subminată.

14. Trebuie organizată o dezbatere publică despre tipul de Constituție după care vor trăi cetățenii. Este esențială abolirea, prin dezbateri publice, a actualei „puteri duale" constituționale, în care o parte a populației nu acceptă Constituția din 1992, iar altă parte n-o acceptă pe cea din 2003. Astfel de dezbateri pot aduce o normalizare și alegeri cu adevărat libere și corecte în conformitate cu o Constituție unică, la care să poată participa toți cetățenii.

15. În cele din urmă, după câțiva ani de proces de pace și demilitarizare, trebuie organizate alegeri libere, potrivit republicii parlamentare sau prezidențiale adoptate de majoritatea populației.

Alții pot avea alte planuri și argumente diferite de ale mele. Cu atât mai bine. În Rusia avem o Convenție Constituțională, atunci să existe și o convenție cecenă care să discute și să dezbată opțiunile. N-a mai rămas timp. Avem nevoie de brainstorming energic și imediat, fără ambiții personale, fără

lăudăroşenii despre cine a fost invitat primul şi cine a fost invitat al doilea, şi fără obişnuitul comportament mojic al elitei noastre politice.

Trebuie să ne punem mintea la contribuţie acum pentru a supravieţui, pentru binele tuturor. În memoria copiilor din Beslan.

Laşii pot fi de ajutor numai dacă pleacă. Ei au făcut deja prea multe.

TOT MAI MULTE ÎNDOIELI

1 decembrie 2005

S-a terminat! Raportul cu concluziile uneia dintre comisiile parlamentare despre măcelul din Beslan a fost difuzat la o sesiune a parlamentului din Osetia de Nord. Inerţia a fost depăşită, ceea ce nu poate fi decât spre bine.

Totuşi, unele dintre concluziile raportului creează o impresie stranie. De exemplu, domnul Kesaev, şeful comisiei, ne asigură că primul contact telefonic cu separatiştii a avut loc la 28 de ore după începerea acţiunii teroriste, adică spre amiaza zilei de 2 septembrie. Este incorect. Contactul fusese stabilit la două ore după începerea atacului terorist, în dimineaţa de 1 septembrie, aşa cum o ştiau de mult persoanele interesate de problemă. Cine a iniţiat contactele respective? Păi, întâmplător, chiar eu, şi acesta este motivul pentru care o ştiu. Mai mult chiar, acest detaliu al stabilirii contactului cu tabăra lui Mashadov a fost consemnat ulterior în dovezile „Marii Comisii Parlamentare" a lui Aleksandr Torşin. Eu am oferit dovada respectivă în Sovietul Federaţiei, iar domnul Torşin a utilizat-o ulterior, când a discutat despre tragedia din Beslan într-un documentar TV ocazionat de prima sa aniversare. Documentarul a fost televizat şi nu pot decât să presupun că a fost văzut de vreun membru al comisiei lui Kesaev.

Potrivit raportului comisiei, conducătorii Osetiei de Nord (Dzasohov şi Mamsurov) au încercat să-l contacteze pe Mashadov, dar fără succes. Şi această afirmaţie este incorectă. Pe 3 septembrie, domnul Dzasohov a vorbit cu domnul Zakaev, pe atunci reprezentantul special al lui Mashadov în Europa, şi domnul Zakaev a cerut doar un coridor de trecere pentru Mashadov. Domnul Dzasohov a promis că va face aranjamentele necesare, dar nu şi-a mai folosit telefonul mobil, iar asaltul a început.

O altă concluzie a raportului este că aceste contacte au fost oricum lipsite de sens, deoarece Mashadov şi Zakaev fuseseră complici în orga-

nizarea acțiunii teroriste. Aceasta duce la concluzia potrivit căreia conducătorii Osetiei de Nord au procedat corect, nedorind să negocieze cu părțile culpabile.

Ancheta Beslan nu examinează însă punctul cel mai important: faptul că toate aceste întrebări (Dacă tancurile au tras asupra şcolii şi când? Dacă au existat pe cer elicoptere Bumblebee?) n-ar mai fi fost necesare, dacă liderii ar fi negociat. Conducerea din Kremlin a dat însă semnalul de atac şi plevuştile din Vladikavkaz au făcut aşa cum li s-a spus. Adoptând linia dură, ele au transformat tragedia într-o operațiune militară la scară totală, cu consecințe catastrofice.

Pare legitim să întreb care a fost, de fapt, țelul acestei anchete? A fost întreprinsă pentru victime, în primul rând, astfel încât să se ştie în mod clar cine a fost răspunzător pentru morțile celor dragi? A fost întreprinsă pentru societate, astfel încât să se evite repetarea unui caz similar?

Evitarea repetării cazului nu înseamnă să ne asigurăm că la următorul atac terorist, următorul general FSB se va gândi de două ori înainte să aducă tancurile şi va decide să utilizeze în locul lor o armă strict secretă care este silențioasă, incoloră, inodoră şi imposibil de detectat.

Nu înseamnă deloc aşa ceva. Pentru evitarea repetării cazului este esențial ca, data viitoare, autoritățile statului să înceapă imediat negocierile, fără a pierde niciun minut, să ştie cât de mult sunt pregătite să negocieze şi să aibă pregătiți negociatori. Şi mai trebuie ca negocierile acelea să fie duse până la capăt, astfel încât să nu se mai ajungă niciodată la focuri de arme şi explozii.

„PREŞEDINTELE A DISPĂRUT PUR ŞI SIMPLU DE PE LISTA MARTORILOR"

23 ianuarie 2006

Prima şedință din noul an a Comisiei Parlamentare Federale despre cazul Beslan, prezidată de Aleksandr Torşin, se va ține pe data de 26 ianuarie 2006. Aşa cum am anunțat deja, a apărut o divergență. Pe 28 decembrie, chiar înaintea vacanței de revelion, în locul raportului promis de mult timp a fost prezentată o dare de seamă asupra activității comisiei în ultimele 16 luni. Darea de seamă a fost evident superficială şi rezultată din aserțiunile anchetei oficiale. Majoritatea membrilor comisiei au rămas complet tăcuți,

respectându-şi angajamentul semnat de a nu vorbi despre date concrete sau despre progresul înregistrat de comisie. Iuri Ivanov, deputat comunist în Duma de Stat, este de altă părere şi a răspuns la întrebările ziarului nostru.

Iuri Pavlovici Ivanov a fost deputat al Partidului Comunist în Duma de Stat din anul 1994 şi este actualmente vicepreşedinte al Comitetului Dumei pentru redactarea Constituţiei. El nu mai face parte din Partidul Comunist, are 61 de ani şi este un avocat bine-cunoscut; i-a apărat, printre alţii, pe Vladimir Kriuhov, directorul KGB, în procesul împotriva puciştilor din 1991, pe Aleksandr Ruţkoi după bombardarea Parlamentului în octombrie 1993 şi Partidul Comunist în Curtea Constituţională.

De ce au jurat membrii comisiei păstrarea secretului? Ce secrete sunt atât de teribile, încât să le păstraţi toţi?

Habar n-am. Cred cu tărie că toate persoanele oficiale care au trecut prin faţa Comisiei ar fi trebuit să fi fost chestionate deschis şi public, în prezenţa presei. Acesta este un principiu fundamental. Comisia şi-a desfăşurat lucrările pe baza procedurilor aprobate de Serghei Mironov (preşedintele Sovietului Federaţiei), dar regulile n-au fost nici măcar discutate în Duma. Am fost informat că toţi membrii comisiei semnaseră un acord secret şi acceptaseră răspunderea legală în cazul încălcării lui. Trebuie să menţionez că recent votata lege despre anchetele desfăşurate de parlament nu conţine asemenea prevederi. Procedura noastră a specificat că toate şedinţele despre Beslan se vor ţine cu uşile închise, în ciuda faptului că legea amintită cere exact contrariul – ca toate şedinţele să fie publice, cu excepţia circumstanţelor excepţionale, în care sunt investigate probleme ce implică secrete de stat.

Ce parte din dovezile auzite de comisie are vreo relaţie cu secretele de stat?

Nu au existat chestiuni care să fi fost clasificate ca secrete şi cu atât mai puţin ca secrete de stat. După un an şi jumătate, preşedintele comisiei, Aleksandr Torşin, a declarat că doar 1% din ce s-a discutat era secret. Strict secrete mi s-au părut mie doar nişte diagrame care arătau poziţiile lunetiştilor şi le dezvăluiau numele, ca şi numele tanchiştilor care au tras asupra clădirii. Asta a fost tot. Chiar dacă nimeni n-ar fi semnat nimic, nici nu ne-ar fi trecut prin minte să vorbim în public despre aşa ceva.

De ce a fost atunci necesar ca lucrările comisiei să fie învăluite în atmosfera aceasta de mare secretomanie?

Boris Grîzlov, preşedintele Dumei, a venit la una dintre şedinţele noastre. Întâmplător, a fost una dintre şedinţele la care toate propunerile mele au fost respinse. Recomandasem ca dumneata şi Andrei Babiţki de la Radio Libertatea să fiţi chestionaţi de comisie pentru a stabili de ce n-ai putut ajunge la Beslan la momentul respectiv şi ce s-a aflat în spatele incidentului de pe aeroportul Vnukovo de pe 2 septembrie, când Babiţki a fost reţinut imediat înaintea plecării şi aşa mai departe [a se vedea mai sus, pagina 235]. Dorisem, de asemenea, să căutăm informaţii despre cazul Aleksandr Pumane. Dacă mai ţii minte, câteva zeci de generali din FSB şi Ministerul de Interne s-au întâlnit într-o secţie de miliţie districtuală din mijlocul Moscovei, după care Pumane n-a fost doar ucis, ci şi bătut înainte în asemenea hal, încât nici soţia şi nici mama lui nu l-au putut identifica. Îl transformaseră pur şi simplu în carne tocată şi au fost necesare teste ADN. La momentul respectiv, s-a susţinut că Pumane plănuise să arunce în aer alaiul prezidenţial pe bulevardul Kutuzovski şi că totul era strâns legat de terorism.

Grîzlov a declarat însă că propunerile mele erau irelevante şi nu aveau nicio legătură cu comisia. Nici măcar n-au fost supuse la vot. În mod paradoxal, procedura îl definea în mod clar pe Torşin ca preşedinte al comisiei pentru toate şedinţele, în timp ce Grîzlov, în calitate de preşedinte al Dumei, putea să participe doar ca observator, nu să conducă lucrările ori să-şi facă cunoscute părerile despre propunerile mele.

Trebuie să recunosc, totuşi, că Mironov a avut mai mult tact. El a participat destul de frecvent la şedinţe, a luat loc, a ascultat, a cerut permisiunea de a vorbi. Pe de altă parte, a fost foarte clar cu privire la obiectivul comisiei: „Trebuie să direcţionaţi, să direcţionaţi şi iar să direcţionaţi". Atunci am înţeles totul.

Ce să direcţionaţi?

Starea de spirit a publicului. Sarcina noastră era de a linişti publicul.

Totuşi, singurul fel în care o puteaţi face ar fi fost prin stabilirea adevărului.

Mă îndoiesc că până şi adevărul ar fi alinat suferinţele mamelor din Beslan, dar subliniez că preşedintele Sovietului Federaţiei a considerat din capul locului că principala sarcină a comisiei o reprezenta direcţionarea îngrijorării publice. El îi considera pe membrii comisiei ca pe nişte lucrători

de relații publice, în timp ce eu consideram că comisia trebuie să prezinte societății adevărul. Mi se încredințase misiunea stabilirii cauzelor și circumstanțelor atacului terorist și ar fi trebuit să le definesc clar. Campania de liniștire a dus la interacțiuni complet aberante între public și autoritățile statului, de exemplu, atunci când anchetatorii au fost obligați să apară înaintea victimelor într-un centru comunitar din Beslan și să ofere un raport comun chiar la începutul anchetei. După-părerea mea, la momentul acela, Putin și administrația sa ar fi trebuit să dea victimelor o explicație.

Care sunt principalele date despre Beslan care au fost eliminate când s-a redactat darea de seamă din 28 decembrie și care puteau să fi fost esențiale într-o evaluare a tragediei?

Eu împart toate investigațiile legate de Beslan în două categorii: penale și parlamentare. Comisia n-a dispus și nu dispune nici acum de instrumentele necesare pentru a stabili în mod complet circumstanțele reale. Nu avem dreptul de a-i avertiza pe oameni să nu depună mărturii false, de a-i confrunta pe martori cu cei despre care depun mărturie, ori de a efectua noi înșine teste. Asta înseamnă că orice concluzie am trage se va baza în proporție de 75% pe informații din ancheta oficială, care pot să fi fost parcimonioase în privința adevărului sau distorsionate. Ar fi trebuit mai degrabă să ne concentrăm asupra acțiunilor oficialităților federale. Aspectele naționale urmau să fie examinate de o comisie din Parlamentul Osetiei de Nord prezidată de Stanislav Kesaev, care, în opinia mea, a făcut o treabă bună. Raportul lor este franc și onest, și asta-i ceea ce contează, realmente.

Ar fi trebuit să fi început prin evaluarea acțiunilor președintelui și ale lui Patrușev, directorul FSB-ului. Din păcate, în cele 16 luni care au trecut, comisia nu a analizat problema responsabilității președintelui în cazul Beslan. Inițial, ne așteptam să-i punem întrebări; Putin a figurat pe lista martorilor un an întreg, dar a dispărut în mod brusc.

Comisia n-a elaborat nicio rezoluție pentru scoaterea lui de pe listă?

Nu, și nici n-a discutat despre cauzele dispariției numelui său de pe lista martorilor.

O altă întrebare foarte importantă, pe care am ridicat-o de multe ori, a fost citarea reprezentanților clerului caucazian. Nimeni din comisie n-a părut să obiecteze față de audierea wahhabilor. Eu am dorit tot timpul să-i contactez, să stau de vorbă cu ei și să-i înțeleg. Wahhabismul nu este interzis.

Am început să încerc să-i găsesc. Când am ascultat declarațiile șefilor FSB și ale Serviciului de Informații Externe, i-am întrebat care erau emisarii wahhabilor din Caucaz. Fie nu știau, fie n-au vrut să răspundă, dar rămân convins că ar trebui să ne strângem laolaltă și să discutăm. Îmi amintesc că am mers la Comitetul pentru Chestiuni Religioase al Dumei și am întrebat dacă puteam căpăta numele liderilor wahhabismului, deoarece voiam să mă întâlnesc cu ei. Unul dintre vicepreședinți a spus: „Uite numărul de telefon al principalului wahhabi. El îți va spune tot ce trebuie să știi." Am sunat și s-a dovedit a fi Geidar Gemal, un bine-cunoscut filozof și comentator politic moscovit. Ăsta-i nivelul nostru de înțelegere a acestor probleme.

Dacă Putin n-ar fi fost scos de pe lista martorilor, ce l-ați fi întrebat?

Comisia Kesaev a confirmat că Zakaev declarase că Mashadov era pregătit să participe la negocieri. Este clar că intrarea lui Mashadov în școala din Beslan ar fi putut duce la eliberarea copiilor. Sunt sigur că luptătorii de gherilă s-ar fi supus autorității sale. Ei declaraseră că sunt sub comanda lui Basaev, dar că Mashadov era președintele lor și că negocierile trebuiau duse cu el. Putin însă n-a dorit ca Mashadov să apară la Beslan, întrucât orice sporire a popularității sale ar fi știrbit imediat autoritatea clicii Kadîrov.

Când a fost publicat raportul lui Kesaev, presa proprezidențială a susținut că el sublinia că Aușev și Dzasohov îi telefonaseră lui Zakaev și ceruseră venirea lui Mashadov, dar că acesta nu stabilise niciun contact cu ei. Aceea a fost o denaturare deliberată a situației.

Eu cred că totul ar fi trebuit abordat altfel: programele TV trebuiau să se întrerupă, iar președintele trebuia să apară pe toate posturile și să anunțe că-i asigura lui Mashadov un coridor de trecere și că-i garanta imunitatea. Mashadov trebuia să apară în Beslan urgent, indiferent unde anume ar fi fost, și să le ordone luptătorilor din gherilă să-și înceteze acțiunea. Apoi ar fi fost liber să plece.

Putin a optat să nu procedeze așa. El anunțase deja că Mashadov era un criminal și că cei ca el trebuiau tratați într-un singur mod: să fie pulverizați. În situația aceea teribilă din Beslan, președintele a fost ostaticul propriei lui guri bogate; vanitatea nu i-a îngăduit să-și retragă cuvintele, iar viețile a mii de oameni sunt pe locul al doilea față de vanitatea lui. De aceea Putin a delegat problema de la nivel federal la nivel regional și, în calitate de președinte al Osetiei de Nord, Dzasohov nu avea autoritatea să organizeze un coridor sau să garanteze escortarea lui Mashadov.

A urmat apoi asasinarea lui Mashadov, care ar fi putut fi chestionat ulterior despre multe lucruri. Aşa se face că cineva a dat ordinul să nu fie capturat de viu, ci să se arunce cu grenade în el. Putin vorbeşte mult despre terorismul internaţional, însă dacă l-ar fi luat prizonier pe Mashadov, cine ar fi fost mai autorizat să spună cine-i finanţează pe teroriştii, dacă luptătorii de gherilă au propria lor reţea de agenţi şi încasatori de mită la Kremlin şi de unde au sosit armele care au fost utilizate în Beslan? În mod clar, Putin n-a dorit ca Mashadov să fie capturat viu.

Aţi declarat în câteva rânduri că la Beslan n-a existat niciun indiciu al implicării terorismului internaţional. Pe ce v-aţi bazat afirmaţia aceasta?

Comisia nu are nicio dovadă despre implicarea terorismului internaţional la Beslan. Muniţiile au fost ruseşti şi nu se ştie nimic despre finanţatorii grupului. Vorbind în faţa comisiei, Lebedev, directorul Serviciului de Informaţii Externe, s-a referit frecvent la modul în care „terminaseră" lucrurile atât în străinătate, cât şi în Rusia, dar ce înseamnă „a termina"? Omorau oameni? Îi aduceau înaintea tribunalului? Să vedem atunci rapoartele agenţiilor de investigaţii şi verdictele tribunalelor. Nu există nimic. Comisia deţine doar un raport vag. Dacă mi se oferă date concrete, îmi voi schimba punctul de vedere, dar deocamdată nu sunt decât simple vorbe.

Ce procentaj dintre cei care au depus mărturie în faţa comisiei v-a determinat să aveţi îndoieli de felul acesta, cu privire la calitatea dubioasă a informaţiilor lor?

N-am ţinut socoteala. Ţi-am dat exemplul lui Lebedev. I-am cerut să-i numească pe emisarii wahhabismului în Rusia şi a răspuns că nu era problema lui. În privinţa mercenarilor arabi, ni s-a spus că unii fuseseră în Beslan şi am apelat în mod repetat la reprezentantul procuraturii pentru a vorbi cu ambasada Arabiei Saudite şi a afla dacă au fost implicaţi saudiţi. Fără confirmarea respectivă nu putem realmente face o asemenea aserţiune. Şi, de fapt, ce ar conta chiar dacă Arabia Saudită ar confirma prezenţa unora? Din punctul meu de vedere, n-ar conta absolut deloc. Teroriştii individuali ar putea recurge la atacuri înarmate, fie pentru bani, fie motivaţi de fanatismul lor religios. În unele părţi ale lumii există mulţi asemenea indivizi, dar asta nu înseamnă că ei sunt membri ai reţelei teroriste internaţionale Al-Qaida.

Cât despre înregistrarea audio misterioasă pe care Torşin a prezentat-o în decursul declaraţiei sale publice, ea n-a fost descoperită de anchetatorii

oficiali, ci se pare de copii, care au înmânat-o unui jurnalist american. În înregistrarea respectivă, un presupus arab, Abu Dzeit, vorbeşte într-o rusă mai fluentă decât vorbim noi acum! Unde-i dosarul lui? Toate informaţiile provin şi în acest caz din străinătate. Comisia nu are nimic.

În calitate de membru al comisiei, eu declar în mod public că n-am auzit nimic concret de la agenţiile de informaţii. N-am văzut nicio dovadă din care să fi putut concluziona cine era Abu Dzeit. Dacă citesc raportul comisiei 11 Septembrie a Congresului American, găsesc informaţii foarte detaliate despre fiecare terorist în parte: unde s-a născut, unde a studiat, unde a urmat lecţiile de pilotaj, din ce resurse trăia şi aşa mai departe. În comisia noastră există doar o listă de nume primită de la procuratură. Corespund ele realităţii? De ce au devenit persoanele acelea luptători de gherilă? De ce au întreprins o acţiune atât de cumplită? Publicul nu va căpăta niciun răspuns.

La ce concluzii aţi ajuns cu privire la motivele pentru care a fost format grupul care a ocupat şcoala Beslan?

Pentru aceasta ar trebui studiată compoziţia grupului. Identitatea a opt teroriştii n-a fost nici măcar stabilită; asupra celorlalţi deţinem doar informaţii generale, de felul numelui, naţionalităţii, cazierului unora dintre ei şi faptului că unii consumau droguri. Însă cum au reuşit cei dependenţi de droguri să reziste cu atâta disperare timp de ore bune? Există un episod cu adevărat extraordinar: Hucibarov a împuşcat trei terorişti, două femei şi un bărbat, deoarece au refuzat să-i asculte ordinele. Când copiii au început să bea urină şi sufereau îngrozitor, oamenii aceia au început să strige la Huchbarov că nu poate să facă aşa ceva şi că trebuie să-i elibereze pe copii. Cu alte cuvinte, ei au participat la luarea de ostatici, dar în decursul acţiunii şi-au repudiat obiectivul iniţial, iar pentru asta au fost omorâţi. Cine au fost ei? N-ar trebui ca trupurile lor să fie restituite rudelor? Sunt luptători de gherilă sau victime? În Codul penal există un concept care se referă la refuzul voluntar de înfăptuire până la capăt a unui delict. Refuzul acela nu te exonerează complet, dar în stabilirea sentinţei se ţine seama de el. Din păcate, comisia n-a examinat şi personalităţile teroriştilor. Aş propune s-o facem.

Beslan face parte integrantă din măcelul cecen, un episod dintr-o dramă aflată în plină desfăşurare. Dacă comisia ar trebui să stabilească motivele pentru ocuparea şcolii, este destul de clar că ele nu vor fi găsite în Osetia. Mă alarmează faptul că nimeni nu intenţionează – şi aici sunt în contradicţie fundamentală cu raportul lui Torşin – să investigheze cauzele. În raportul

care se află în curs de pregătire nu există niciun fel de considerații asupra motivelor pentru care au apărut de fapt luptătorii de gherilă. De ce se bucură ei de sprijin în societatea lor? Ce rol joacă – în faptele întâmplate – masiva încălcare a drepturilor omului în Cecenia?

Comisia a studiat măcar istoria atacului asupra Inguşetiei din 21-22 iunie 2004, imediat anterior episodului Beslan?

Nu. Care sunt dezacordurile mele cu comisia? În primul rând, faptul că Putin, refuzând să-i acorde salvconduct lui Mashadov, s-a asigurat că asaltul va avea loc. În al doilea rând, deşi consilierii lui Patruşev şi Putin [Anisimov şi Pronicev, directori-adjuncți ai FSB] au fost implicați activ, ei nu poartă nicio responsabilitate. În al treilea rând, încălcarea drepturilor omului în Caucaz este o cauză importantă a tragediei din Beslan, generând şi mai mulți noi luptători de gherilă. În al patrulea rând, noi nu am investigat cauzele. Ocuparea Inguşetiei şi alte acțiuni teroriste n-au fost deloc examinate de comisie, ca şi cum n-ar fi avut nicio legătură cu Beslanul.

Există o problemă serioasă. Ținând seama de confuzia care s-a stârnit, şi mai ales după asasinarea lui Mashadov, se speculează existența unei explicații alternative înfricoşătoare, care poate fi auzită la toate discuțiile dintre deputații Dumei. Poate că cineva a produs explozia din interiorul şcolii care a declanşat asaltul şi tot ce a urmat, tocmai pentru a-l opri pe Mashadov să ajungă la Beslan. În conformitate cu raportul comisiei Kesaev, consilierii Anisimov şi Pronicev au avut propriul lor birou separat în cartierul general operativ. Ce s-a întâmplat acolo? Ce decizii au fost luate? Cine va crede acum că exploziile au fost accidentale, mai ales pentru că nu s-au produs la parter, unde nu există nici măcar un crater, ci undeva deasupra tavanului?

Preşedintele însuşi a sădit semințele pentru această explicație a evenimentelor. Este o explicație pe care oamenii încearcă să n-o discute şi pretind că nu există, dar care va discredita complet statul. De aceea eu doresc răspunsuri din partea lui Putin.

Comisia i-a chestionat în mod oficial pe Anisimov şi Pronicev. Ce au avut ei de spus?

Au declarat că au fost trimişi la Beslan de către Patruşev pentru a oferi consiliere şi asta a fost tot. Mai departe, pătrundem pe tărâmul speculațiilor cu privire la ce au făcut sau n-au făcut acolo. În opinia mea, preşedintele şi Patruşev au încurcat situația în mod incredibil. Potrivit legii despre lupta

împotriva terorismului, acolo nu trebuia să existe consilieri, ci doar un cartier general operativ, care purta responsabilitate completă. În Beslan am avut consilieri nechemați, care au funcționat în contradicție cu legea, în paralel cu cei aflați la comandă. Dacă Andreev [Valerii Andreev, șeful Directoratului FSB din Osetia de Nord la momentul ocupării școlii], care conducea operațiunea antiteroristă, era consiliat de doi dintre superiorii săi, cum putea să mai ia decizii responsabile?

Ne puteți oferi o apreciere a activității principalelor oficialități ale statului? Patruşev, de exemplu? A făcut el tot ce i-a stat în putință?

El ne-a spus că a fost în Moscova, nu în Beslan, dar noi avem altă nemulțumire la adresa lui: de ce până acum n-au fost infiltrați informatori eficienți printre teroriști? De ce FSB-ul n-a fost pregătit, nu numai în Beslan, ci și în Inguşetia, când luptătorii de gherilă s-au comportat violent și necontrolat pentru câteva ore, omorând persoane care susțineau autoritățile federale? Aceea a fost o ruşine.

Același lucru este valabil și pentru ministrul Nurgaliev. Reproşul cel mai serios împotriva celor din Ministerul de Interne este că n-au reuşit să organizeze un cordon eficient în jurul școlii. Ei au afirmat că oamenii din Caucaz sunt firi înfierbântate și i-au ignorat pur și simplu. Ministrul Nurgaliev l-a trimis acolo pe adjunctul său, Pankov. În jurul școlii erau o mulțime de oameni, care s-au alăturat asaltului, iar mașinile pompierilor nu puteau trece, fiind împiedicate de un număr uriaș de automobile private. Ce făcea miliția între timp? Nu pot afirma că Nurgaliev ar trebui să-și asume responsabilitatea personală pentru asta, dar Pankov ar trebui cu certitudine s-o facă. Explicația lui a fost însă: „A fost minunat că au asistat și localnicii. Fără ei ar fi murit și mai mulți oameni, iar ei au scos de sub dărâmături mulți răniți." Ce să însemne asta? Că pe viitor rudele ostaticilor ar trebui să înhațe orice le cade în mână și să treacă la atac?

Cum apreciați acțiunile lui Dzasohov?

Adică dacă eu cred că ar fi trebuit să fi intrat în școală? Nu am ce să răspund la așa ceva. Oare ar fi trebuit să meargă la moarte? Este o întrebare prea dificilă. Este foarte clar că Auşev, care a intrat, risca mult mai puțin ca Dzasohov. Ținând seama de trecutul lor, Auşev se confrunta cu un pericol mai mic decât Ziazikov sau Dzasohov, care, sunt aproape sigur, n-ar fi scăpat cu viață. Pentru mine este evident că, în asemenea situații, președinții

republicii trebuie protejați. Ei nu trebuie să fie împovărați cu tot ce se întâmplă în cursul unei operațiuni antiteroriste. Dacă a făcut Dzasohov tot ce putea? Păi... ce putea să facă? A inițiat procesul negocierii cu Zakaev... A fost la locul faptelor, printre oameni, fără să se ascundă... Îmi imaginez că a făcut ce a putut.

Dar Ziazikov?

Dacă ar fi intrat, l-ar fi ucis. Pentru ei, el era cu adevărat trădătorul.

Dr. Roşal a făcut destul?

Roşal a compărut înaintea comisiei. Este un om decent. Impresia mea este că nu trebuia să i se fi cerut să meargă să discute cu luptătorii de gherilă. Singura discuție pe care a avut-o cu ei s-a sfârşit prin a fi numit „jidan" – o insultă urâtă, mizerabilă. Pe de altă parte, el a fost cel solicitat inițial şi s-a prezentat.

Cum apreciați acțiunile lui Auşev?

Auşev este un personaj din elita caucaziană a epocii Elțîn. La început, toți erau preşedinți şi prim-miniştri: Auşev, Mashadov, Dudaev, Basaev stăteau adesea la aceeaşi masă. Caucazul este o frăție. Apoi cecenii au luat-o razna şi au început să omoare oameni. A început războiul cu Rusia, şi Auşev s-a dat de partea Rusiei. În Beslan, el a făcut totul aşa cum trebuia.

Dar aşa-zişii consilieri Anisimov şi Pronicev?

Decizia de a trimite consilieri a fost luată de Patruşev şi Putin. În fața comisiei, Anisimov şi Pronicev au susținut că primiseră ordine, că merseseră la Beslan şi oferiseră consiliere.

Ce lucruri noi ați aflat în urma activității comisiei?

Descoperirea cea mai neaşteptată a fost activitatea organizațiilor pentru drepturile omului. Eu le consideram nişte „găinățuri", ca să folosesc expresia lui Pavel Graciov [ministrul rus al apărării în Primul Război Cecen], o părere ce data din anii 1993–1995, când mă întâlneam cu refugiați din Cecenia şi îmi dădusem seama că acolo avea loc un genocid al ruşilor, iar activiştii pentru drepturile omului nu vorbeau în numele lor, ci numai în al cecenilor. Asta mă înfuriase. Actualmente, însă, trebuie să admit că organizațiile pentru drepturile omului au depăşit prejudecata aceea. Ele luptă pentru drepturile

omului în Caucaz, indiferent de naționalitate, protejând drepturile cetățenilor obișnuiți, nu ale noilor îmbogățiți. Membrii lor își asumă riscuri. Nu se cruță. În orice clipă pot fi înjunghiați sau împușcați.

O ultimă întrebare: după cum ați povestit, Grîzlov a preluat la un moment dat președinția comisiei, dar comisia a fost vizitată și de Liubov Sliska, vicepreședinta Dumei. Dânsa ce justificare a oferit pentru intruziune?

În luna noiembrie, Sliska și Mironov au venit la comisie și ne-au spus că ar trebui să ne anunțăm concluziile înainte de Anul Nou. Sliska a declarat că publicul era stârnit și că trebuia să lucrăm cât mai repede. A fost susținută. Este o femeie foarte atrăgătoare, care apare frecvent în revistele mondene. Cum ai putea s-o refuzi? Bineînțeles, nu era treaba lui Grîzlov de a o delega să vină și să ne spună nouă ce să facem, totuși nu aș numi-o „intruziune". Să zicem doar că a fost mai puțin o întrunire a comisiei, și mai mult o întâlnire cu o femeie atrăgătoare. Sliska a cerut comisiei să-și termine activitatea. Noi am fost de acord și am pronunțat o rezoluție, dar apoi ne-am răzgândit. În locul raportului final, Torșin a prezentat, pe 28 decembrie, o dare de seamă asupra activității noastre de până atunci. Întâmplător, nici Grîzlov, nici Mironov sau Sliska n-au venit s-o asculte.

L-am rugat pe Torșin să anunțe public că nu eram de acord cu darea de seamă, nici ca formă și nici ca fond. N-a făcut-o și m-a obligat efectiv să mă adresez presei. De aceea v-am acordat acum acest interviu, adresându-mă personal publicului rus.

BASAEV FĂCUT FĂRÂME: CECENIA FĂRĂ TERORISTUL NR. 1

13 iulie 2006

Săptămâna aceasta s-a petrecut un eveniment mult așteptat: potrivit surselor oficiale, a fost omorât teroristul nr. 1, Șamil Basaev, un individ responsabil pentru zeci de acte teroriste și pentru moartea a sute de oameni. Dacă aceasta a fost, așa cum s-a susținut, o operațiune de succes a serviciilor de informații, atunci ele trebuie felicitate, ca și noi toți.

Cu privire la explozia fatală, care a avut loc în satul Ekajevo, există destule întrebări. Neîncrederea față de versiunea oficială este firească: Basaev a mai fost „omorât" de câteva ori până acum, pentru ca după aceea

să se descopere că revendicările au fost neîntemeiate. Ba chiar, în şi mai multe rânduri, el a izbutit să scape din situaţii ce păreau complet fără ieşire, aşa cum s-a petrecut la raidul din Daghestan în 1999 [suspectat a fi fost orchestrat de FSB şi utilizat ca pretext pentru începerea celui de-al Doilea Război Cecen], când hoarda lui a ieşit neatinsă, în formaţie, sub privirile derutate ale trupelor de operaţiuni speciale care urmăreau alaiul prin lunetele armelor.

Indiferent care ar fi fost adevărul, indiferent dacă Basaev a fost lichidat ori s-a autolichidat, ticălosul nu mai evoluează nici pe scena politicii, nici pe cea a terorismului. Putem răsufla mai uşuraţi, dar ne putem realmente destinde?

Cariera teroristului Basaev

1991, 5 octombrie: Participă la ocuparea clădirii KGB din Groznîi. Deocamdată o figură secundară, sub Labazanov şi Gantamirov.

1991, 9 noiembrie: Participă la deturnarea unui avion de pasageri TU-154 de pe aeroportul Mineralnie Vodî. Teroriştii au fost conduşi de Said Ali Satuev, pilot profesionist în aviaţia civilă.

1991: În urma unei decizii a Confederaţiei Muntenilor din Caucaz, susţinută de serviciile secrete ruse şi mai ales de Serviciul de Informaţii al Armatei (GRU), detaşamente înarmate de voluntari participă la operaţiuni de luptă, susţinând Abhazia împotriva Georgiei. Detaşamentul condus de Şamil Basaev îşi câştigă reputaţia pentru brutalitatea deosebită faţă de civili.

După Abhazia, Basaev şi gloata sa au apărut ca mercenari pe frontul azero-armean.

1995, iunie: Sechestrarea a peste 1.600 de ostatici în Budionnovsk, dintre care 150 de copii. O sută treizeci de oameni au murit ucişi de Basaev şi ticăloşii săi.

1999, toamna: Detonarea blocurilor de apartamente din Moscova, Buinaksk şi Volgodonsk. Serviciile de informaţii ruse afirmă că teroriştii au fost antrenaţi prin eforturile comune ale lui Hattab şi Basaev.

2002, octombrie: Spectatorii muzicalului *Nord-Ost* şi alte persoane sunt luaţi ostatici în Moscova.

2004, 22 iunie: Raidul asupra Inguşetiei în care au murit aproximativ 100 de persoane. Organizat de Basaev şi de actualul preşedinte al nerecunoscutei [sic!] Republici Icikeria, Doku Umarov.

2004, 25 august: Detonarea a două avioane de pasageri cu pierderea a 90 de vieți.

Și finalmente, cea mai oribilă atrocitate teroristă dintre toate: luarea de ostatici în școala din Beslan, pe 1 septembrie 2004.

În noaptea de 9 iunie 2006, Basaev, bin Laden al Rusiei, a fost „făcut fărâme", potrivit unui comunicat de presă al Directoratului FSB în Inguşetia, în urma unei explozii puternice din Ekajevo. El a reapărut, fragmentar, în ziua de marți 11 iulie, când capul i-a fost trimis la Nazran pentru o procedură de identificare, iar proteza ortopedică la Vladikavkaz pentru altă procedură de identificare.

Acestea sunt anunțurile oficiale şi ele ar putea naşte zâmbete, dacă nu ne-am referi la moartea emblematică a unui terorist pe care am încercat fără succes să-l prindem în ultimii 10 ani. Până în ziua de miercuri 12 iulie însă, serviciile de informații ofereau relatări complet contradictorii despre moartea teroristului nr. 1. Basaev a sărit în aer ca un prost, deoarece în convoiul cu care venise din străinătate călătorea într-un camion plin cu explozibili şi detonatoare amorsate; ca variantă, Basaev fusese trădat de cineva din propria sa tabără, care înghițise momeala de o jumătate de milion de dolari.

Călcându-se practic pe picioare unele pe altele, serviciile de informații au pus temelia viitoarei legende, de tipul celei care, de mulți ani, a înconjurat moartea preşedintelui Djohar Dudaev. Deoarece numai cei cu acces la informații secrete au habar unde se găseşte mormântul lui Dudaev şi fiindcă nimeni altcineva nu l-a văzut mort, multe persoane din Cecenia vă vor spune chiar şi acum că Djohar este viu şi va reveni la momentul potrivit... sau că este viu şi a plecat în exil cu complicitatea serviciilor de informații... sau că de fapt nu o rachetă l-ar fi ucis, ci...

Cu alte cuvinte, atunci când nu se oferă informații plauzibile, apar miturile. Mulți ceceni afirmă acum că de fapt Basaev n-a murit. Şi el va deveni o legendă, şi vor circula poveşti că a fost zărit pe o insulă îndepărtată din Oceanul Indian sau că...

Indiferent care ar fi fost circumstanțele morții sale, indiferent dacă a fost detonat ori s-a aruncat singur în aer, important este că a murit. Factorul acesta nociv a fost îndepărtat din ecuație. Ce se va întâmpla în Cecenia în continuare? Ce stindarde vor urma luptătorii de gherilă? Explozia din Ekajevo a fost probabil salutată de unii dintre cei care i s-au opus deschis lui Basaev şi care l-au văzut ca pe o oaie neagră care-i făcea de ruşine pe toți. Să nu

uităm că detaşamentul lui Gelaev, care a fost omorât ulterior în Daghestan, a plecat în Georgia tocmai pentru că nu dorea să lupte după metodele lui Basaev. A fost un moment al adevărului: să se continue strategia unor atrocităţi ca acelea de la *Nord-Ost* şi Beslan, ori să fie respinsă şi să se adopte o politică nouă, care să nu permită în niciun fel de circumstanţe comiterea de atrocităţi împotriva unor victime inocente? Mijlocul anului 2002 a fost un moment de cumpănă, în care serviciile noastre de informaţii ar fi trebuit să dea dovadă de inteligenţă, dar oportunitatea respectivă a fost ratată.

Ne găsim acum în 2006, la aproape patru ani după *Nord-Ost* şi în curând se vor împlini doi ani de la Beslan. În societatea cecenă există un grup nou, format în principal din tineri care oscilează şi sunt nesiguri. Ei refuză în mod categoric să aştepte pasiv venirea brutelor lui Kadîrov după ei în toiul nopţii, dar şovăie să se alăture luptătorilor de gherilă, dacă asta înseamnă să ajungă ca Basaev, în vremea când Basaev însemna Beslan.

În viitorul apropiat, este probabil ca aceia care l-au urmat pe Basaev să i se alăture lui Doku Umarov, care gândeşte la fel despre caracterul terorist al războiului. Este improbabil să fie urmaţi de resturile altor detaşamente, astfel încât este mult mai plauzibil că vom asista la o abundenţă de recruţi care au fost intimidaţi de prezenţa setoasă de sânge a lui Basaev. Întrebarea interesantă este: care va fi configuraţia finală a separatiştilor?

Doar timpul ne va răspunde. Un lucru însă este deja clar: până ce relaţiile dintre Moscova şi Cecenia nu vor fi soluţionate, în cele din urmă, într-o manieră acceptabilă nu numai de către Kadîrov, ci şi de majoritatea populaţiei, probabil că nu se va aplana nimic. Faptul că Basaev a fost făcut fărâme nu este factorul decisiv, ci doar o parte a procesului.

6. Rusia: O țară în timp de pace

[Așa cum ilustrează textele următoare, o temă recurentă în articolele Annei Politkovskaia a fost utilizarea de către regim a resurselor statale în vederea întăririi puterii sale de control, nu pentru soluționarea problemelor imense și presante ale populației pe care o conduce.]

METEORITUL TUNGUSKA A ATERIZAT DREPT ÎN MIJLOCUL RUSIEI, LA FEL CA NOI

25 decembrie 2000

Cedând înaintea dorinței de a găsi un mod diferit pentru a începe noul secol, ziarul nostru a decis să-și lase amprenta acolo unde nimeni nu și-a mai lăsat-o până acum. Cu excepția meteoritului Tunguska...

Pe 22 decembrie, ziua solstițiului de iarnă, am sosit exact în punctul care, după dizolvarea URSS, a fost centrul geografic al Federației Ruse, Districtul Autonom Evenkia. Acolo, în piața principală a orașului Tura, capitala Evenkiei, am înălțat un monument conceput de artistul moscovit Dmitri Krîmov.

Este adevărat, piața din Tura nu are încă un nume, așa că dacă veți dori s-o vizitați, va trebui să întrebați un trecător unde se află monumentul ridicat în cinstea centrului geografic al Rusiei. Toți îl cunosc, deoarece toată populația din Tura, cu excepția pruncilor și a celor grav bolnavi, a participat la ceremonia de inaugurare. Îl cunosc până și aceia care n-au participat, ci au preferat să se ducă la Palatul Culturii local, la un concert susținut de Dmitri Haratian și Aleksei Buldakov. La invitația adresată de *Novaia gazeta*, aceștia au călătorit

mai bine de şapte ore, schimbând avioane de la Moscova, pentru a oferi o sărbătoare de neuitat cu ocazia dezvelirii monumentului.

Ivan Bahtin, adjunctul guvernatorului Evenkiei, ne-a mărturisit că nici chiar cu 12 ore înaintea evenimentului nimeni din Tura n-a crezut că monumentul va fi ridicat realmente, sau că vor sosi oaspeți de la Moscova, sau că vor exista focuri de artificii, un concert şi cadouri.

– De ce s-au îndoit în această privință?

– Fiindcă temperatura de azi este 48 de grade sub zero, ceea ce pentru noi este considerat cald.

Cititorii noştri doresc să ştie, şi pe bună dreptate, cum este centrul geografic al Rusiei. Fără îndoială, este un loc extrem de simbolic. Ceea ce conferă aici înțeles vieții, în toată varietatea ei, este lupta pentru supraviețuire. Dacă doreşti să trăieşti, trebuie să fii mereu în alertă. Dacă te destinzi, mori. Dacă vrei să mănânci, asigură-te că împuşti mult vânat. Dacă vrei încălțări din piele îmblănită şi haină de blană ca să nu îngheți, fă troc cu pieile şi blănurile de urşi, samuri şi reni pe care i-ai împuşcat, şi ia-ți haine. Şi nu rămâne niciodată pe cont propriu. Dacă eşti singur şi ai o problemă, mori. Lumea este ordonată într-o manieră primitivă, dar strictă şi logică, aşa cum se cuvine unui simbol.

Am aflat că din centrul geografic al Rusiei până la polul frigului este o aruncătură de băț. Zăpada nu era doar foarte abundentă, ci singurul lucru pe care puteai să-l vezi. Pinii şi brazii nu supraviețuiesc aici, şi chiar mestecenii sunt pitici, deprimanți. Taigaua locală este alcătuită exclusiv din zade, aşa că zada ar trebui să fie simbolul acestui simbol al Rusiei, roşcat-maronie şi recalcitrantă, nu mesteacănul deschis la culoare şi apatic.

Solul abundă în diamante, țiței şi gaze naturale. Problema este că mai întâi trebuie să ajungi aici.

În centrul Rusiei nu există oraşe, ci doar târguri, sate şi fabrici. Locuințele nu au gaze naturale, deşi depozitele subterane sunt bogate; nu există apă curentă, canalizare, şosele sau rambleuri, nici în lungul râului Podkamennaia, nici peste Nijniaia Tunguskaia. Ambele râuri au bazine hidrografice întinse care acoperă toată Evenkia. Nimeni nu s-a gândit să încerce să construiască ceva ce ar semăna cu o şosea respectabilă. Nu există căi ferate, nici drumuri pietruite, ci doar un drum de pământ lung de 14 kilometri, care leagă aeroportul Gorni de Tura. Pe toate celelalte „şosele" se poate circula doar iarna. Ca atare, rutina activităților administrației locale constă din numai trei preocupări: în primul rând, să întrețină drumurile de iarnă; în al doilea rând, să

monitorizeze forțele Mamei Natură, care le distruge în mod constant; şi în al treilea rând, să ia totul de la început. Dacă-ți lași mintea să rătăcească şi te opreşti din monitorizarea zilnică a infrastructurii, în scurt timp nu te vei mai putea deplasa absolut deloc. Lumea ți se va contracta la dimensiunea propriei tale lumi interioare şi vei exista într-o celulă mărginită de zăpezi.

Ați putea întreba: cine poate îndura asemenea greutăți? Răspuns: numai 20.000 de cetățeni ai Rusiei. Aici, în chiar inima Rusiei, la începutul secolului anterior a căzut un meteorit, care a devenit cunoscut ca meteoritul Tunguska. Iar acum noi înşine ne aflăm aici.

BĂTRÂNELE HOMELESS

11 noiembrie 2004

Sunt înşiruite în lungul peretelui unei instituții, bătrânele care au abandonat Groznîi în diverşi ani şi în diverse războaie. Hainele lor datează din anii 1980, cizmele din epoca sovietică. Totul este uzat şi pare că ar fi fost lepădat de alții. Pe chipuri li se citeşte lipsa de speranță ce poate fi întâlnită în azilurile cu oameni care au fost abandonați şi au încercat să-şi pună capăt zilelor. Asist la o şedință a „Casei noastre", un cerc format din 53 de familii, care a fost organizat pentru ele de refugiații „afiliați la limba rusă" din Cecenia. Toate femeile sunt acum la vârsta pensionării şi le-a adus laolaltă hotărârea de a lupta împotriva statului pentru dreptul lor legal de a obține acte de identitate, statut oficial, locuințe şi pensii. Ne găsim în Moscova şi este luna octombrie a anului 2004. Pentru multe dintre bătrânele acestea s-au împlinit 10 ani de la exod şi începutul strădaniilor lor. Ce succes au avut?

Taisia Tolstova are 81 de ani. Aude, vede, se deplasează şi în general este foarte activă. Taisia a fost rănită în al Doilea Război Mondial. A lucrat timp de 58 de ani, dintre care 34 ca profesoară, iar 30 de ani dintre aceia în Norilsk. A revenit din Nordul Extrem în capitala Ceceniei, unde se născuse, o groznîiană rusă de a patra generație. Acum Taisia face curățenie de trei ori pe săptămână pe scările şi palierele unui bloc de apartamente cu 16 etaje din centrul Moscovei. Nu are de ales.

Remunerația ei constă exact în ceea ce are nevoie: un loc unde să doarmă, cămăruța portăreselor. Portăresele sunt plătite ca să fie acolo 24 de ore din 24, dar nopțile pleacă acasă, eliberând odaia pentru Taisia. Este un spațiu

mic, înghesuit, în care încape doar un divan mititel, dar poți să dormi aici, chiar dacă trebuie s-o faci alternativ cu fiul tău Volodea, handicapat mintal.

Taisia se roagă pentru oamenii care locuiesc în blocul acesta, fiindcă sunt unica ei speranță de a nu decădea la traiul prin beciuri puturoase. Potrivit legilor din uimitoarea noastră țară, ea a pierdut dreptul la muncă. Nu are niciun statut, iar fără acte de identitate nu poți avea nici slujbă, nici alte drepturi. În cei 10 ani care au trecut de când a fugit din Groznîi, pierzând tot ce deținuse, Taisia n-a primit nimic de la statul care i-ar fi putut compensa, fie și parțial, pierderile, ceea ce ar fi ajutat-o să-și readucă viața pe un făgaș normal și să-i ofere un viitor fiului ei.

Taisia are o fiică, ea însăși pensionară. Trăiește în Norilsk, însă autoritățile orășenești refuză să le permită femeilor bătrâne să se mute acolo. Când a plecat din Groznîi, Taisia n-a putut merge direct în Norilsk. Pe lângă fiica ei, bătrâna are doi cumnați, frații soțului ei de mult decedat, care locuiesc în Moscova, respectiv în Regiunea Moscova. La invitația lor, a mers să locuiască cu ei acum 10 ani, iar unul dintre cumnați s-a străduit să facă tot ce a putut pentru văduvă. A depus eforturi considerabile pentru a-i face rost de acte de identitate, ca să stea în casa lui, dar nici el nu mai este tânăr. În cele din urmă, membrii familiei lui l-au întrebat de ce trebuie să aibă ei atâtea bătăi de cap. Responsabilitatea de a se îngriji de bătrână revenea statului. Așa era, iar acum bătrâna face curățenie pe 16 etaje de trei ori pe săptămână și toate bunurile ei încap într-un dulap pentru mopuri.

– Oriunde ne-am duce, oamenii se încruntă. „De ce v-ați întors în Moscova?" ne întreabă. Dar unde altundeva m-aș putea duce? Aici mi-a fost familia.

– Unde mănânci? N-ai nici plită, nici apă curentă.

– Eu am grijă și de cei care dorm în intrarea blocului. Asta-i o clădire mare și tot timpul sunt oameni acolo. Tot acolo gătesc și eu.

– Unde te speli?

– În același loc.

– Și unde te duci la toaletă?

– Trebuie să rog pe câte cineva să mă lase în apartamentul lui.

Întrebați-vă: cât timp ați rezista în asemenea condiții?

– Oare voi muri sub un acoperiș care să fie al meu? rostește Taisia.

Se adresează apoi unor locatari din blocul în care i se îngăduie să trăiască și care trec pe lângă noi:

– Uitați-vă, a venit o ziaristă să mă vadă. Ia spuneți-i – are cineva de zis vreo vorbă rea despre mine? Sunt o femeie rea? Sau certăreață?

Majoritatea locatarilor aceia nu înțeleg la ce se referă. La 81 de ani, n-ar trebui de fapt să dovedești că nu ești cel mai josnic membru al societății. Tot ce-ți dorești la vârsta aceea este să te poți odihni până la sfârșitul vieții, cu o pensie de la stat.

La ședința „Casei noastre", Wanda Voițehovskaia stătuse nemișcată ore la rând. Toți vorbiseră, cu excepția ei. Își ține capul drept, mândru, iar ochii ei frumoși privesc ferm. Arată îndărătnică. Dar când rămân cu ea între patru ochi, Wanda este nervoasă și mult mai puțin stăpână pe sine.

– Nu am casă, sunt o proscrisă și o cerșetoare. N-am somn, n-am viață, n-am odihnă. (Din cauza hipertensiunii, Wanda are dificultăți de vorbire.) Înainte, am avut de toate: casă, dacea, garaj, mașină. Am locuit în Groznîi din 1950. Am fost trimisă acolo după ce am absolvit Institutul de Inginerie din Kiev. Am lucrat 38 de ani ca proiectantă în același serviciu. Soțul meu era invalid din al Doilea Război Mondial. În 1992, fiica mea s-a măritat cu un bărbat foarte bun și a venit aici, la Moscova. El are o cameră în căminul Uzinei de Automobile Komsomol și acolo locuim toți. Soțul meu a murit în 1996. Eram într-o stare groaznică atunci când vecinii din Groznîi m-au suit în tren și m-au trimis la fiica mea. Am crezut că va fi doar pentru scurt timp. Crezusem că voi avea dreptul la pensie.

Acum Wanda doarme pe un divan cu nepotul ei de 12 ani. Pe divanul vecin doarme nepotul mai mic. În odăița aceea strâmtă poți fie să dormi, fie să te scoli și să ieși. Nu există niciun loc în care să stai pur și simplu. Este intolerabil pentru o persoană bătrână și bolnavă. Deoarece din cauza vârstei obosește foarte repede, Wanda este convinsă că nu-i decât o povară pentru copiii ei.

– Sunt foarte bolnavă și mă așteaptă probabil imobilizarea completă. Îmi doresc să pot sta în picioare cât pot mai mult, ca să nu fiu o greutate pentru nimeni. Strâng sticle goale ca să-mi plătesc medicamentele. De ce statul și-a trecut problemele lui pe umerii copiilor noștri? Nu pot să-nțeleg. De ce nu mi se poate da un colțișor numai al meu? Nu eu am distrus tot ce aveam în Groznîi.

Valentina Kuznețova este fragilă și frumoasă. Nu-și scoate nici basmaua, nici haina. Ține mâinile încleștate și buzele țuguiate. Se stăpânește ca să nu izbucnească în lacrimi. O îmbujorare febrilă îi pătează obrajii, însă tremură întruna și se foiește, chiar și când sudoarea curge în șiroaie pe celelalte din cauza aerului înăbușitor. Malnutriția cronică este tovarășa refugiaților. Îi afectează pe toți, indiferent de meritele lor, iar Valentina, care a fost inginer în

Groznîi, a avut parte de multe necazuri în trecut. Acum are 78 de ani. În ianuarie 1995, ea şi sora ei mai mare Aleksandra au fost târâte pe jumătate moarte din beciul lor din Groznîi de către soldați ai Ministerului pentru Situații de Urgență şi trimise la Moscova, când s-a descoperit că aveau rude acolo. A fost o acțiune perfect rezonabilă.

Au trecut aproape zece ani şi, în tot acel timp, Valentina a locuit în Moscova cu sora ei de 80 de ani țintuită la pat, în cămăruța de serviciu a şcolii nr. 1142.

– Bineînțeles, condițiile sunt de coşmar, spune directorul Iosif Protas. Valentina a lucrat mai întâi ca femeie de serviciu în şcoală, dar apoi ni s-a impus să folosim firme de pază şi protecție private. Nu le-am putut arunca pur şi simplu în stradă. Conştiința nu-mi îngăduia asta. Acum au fost luate de nepotul lor. El este plecat undeva cu serviciul şi apartamentul îi va fi liber o vreme. Ne-au părăsit, totuşi problema locuinței lor nu şi-a găsit nici pe departe soluție. Autoritățile nu le vor repartiza nimic. Nu înțeleg cum se pot comporta în felul acesta.

Se pot comporta în felul acesta foarte uşor. Situația legală a refugiaților ruşi bătrâni din Cecenia este următoarea: potrivit legii, ei sunt „persoane strămutate intern". Statutul respectiv este acordat pentru numai cinci ani, iar unele bătrâne l-au obținut. Ele s-au luptat ca să-l capete de la Serviciul Migrări, care în ultimul deceniu a fost reorganizat de mai multe ori. Refugiații cu acest statut beneficiază măcar de dreptul de a se deplasa nestingheriți prin Moscova şi de asistență medicală gratuită. Alții au fost mai puțin norocoşi, funcționarii de la Migrări i-au refuzat ferm.

După terminarea perioadei de cinci ani, persoanele care avuseseră statutul respectiv s-au găsit practic în aceeaşi situație cu celelalte. În ochii Serviciului Migrări, ele nu aveau absolut niciun drept. Prin urmare, cinci ani este durata maximă pentru care statul este pregătit să-şi asume vreo responsabilitate privind îndeplinirea obligațiilor față de cetățenii care au pierdut totul în urma acțiunilor sale. Vreme de cinci ani statul este obligat să aibă grijă de persoanele strămutate intern, să le asigure cazare, asistență medicală şi ajutor financiar social. Se presupune că în felul acesta ele beneficiază de timpul necesar pentru a-şi construi o viață nouă, pentru a lua totul de la capăt după ce au pierdut în mod irecuperabil tot ce au avut.

Statul nostru le-a înşelat pur şi simplu pe „persoanele strămutate intern" din Cecenia. Le-a amăgit vreme de cinci ani şi nu le-a asigurat nimic. Serviciul Migrări a anunțat că asistența sa era limitată în timp, iar după expirarea duratei respective, responsabilitatea lui încetează.

Cine ar putea contesta că regula celor cinci ani este rezonabilă pentru persoanele tinere şi de vârstă mijlocie, care se pot aştepta să găsească de muncă şi să aibă grijă de ele însele? Ce se întâmplă însă cu cele de şaptezeci şi optzeci de ani? Cu cele handicapate? Cum se presupune că ar putea să ia viaţa de la început?

Vă puteţi întreba de ce reportajul de faţă se limitează doar la refugiaţii ruşi din Groznîi, în loc să-i includă pe toţi cei care au fost siliţi să părăsească această interminabilă „operaţiune antiteroristă" care le cuprinde oraşul iubit?

Motivul este că familiile cecene, chiar dacă trăiesc în sărăcie, îşi vor ajuta întotdeauna rudele. Acesta este comportamentul lor şi nu veţi vedea niciodată o cecenă de 81 de ani spălând podelele într-un bloc cu 16 etaje. Le veţi vedea însă făcând asta pe bătrânele rusoaice. Ce poate fi făcut? Cum poate fi rezolvată situaţia aceasta, rapid şi eficient? Bătrânele nu pot aştepta.

În „Casa noastră" sunt 53 de familii, cele mai sărace dintre toţi cei fără un adăpost, oameni lipsiţi de orice posibilităţi. Este inutil să se spere că în direcţia lor vor sosi resurse din supraabundentul buget „proficit" al Rusiei. Oficialităţile mai degrabă ar muri decât să renunţe la şperţurile lor.

Toţi aceşti homeless trebuie să-şi agaţe speranţele de lumea „afaceriştilor conştienţi social" în favoarea căreia a vorbit recent şi cu atâta patos la televiziune Vladimir Potanin [oligarh pro-Putin]. Preşedintele poartă o responsabilitate personală pentru ceea ce se întâmplă în Cecenia şi pentru toate consecinţele, aşa încât să lăsăm Comisia Prezidenţială pentru Drepturile Omului să medieze pentru ei cu lumea afacerilor. Dintre membrii comisiei fac parte reprezentanţi iluştri ai societăţii civile, ca Svetlana Gannuşkina, directoarea Ajutorului Cetăţeanului, fundaţia voluntară rusă cea mai activă în apărarea cetăţenilor, sau Liudmila Alekseeva, preşedinta Grupului Moscova Helsinki. Putin însuşi trebuie convins să le susţină petiţia de către preşedinta comisiei, Ella Pamfilova. Cincizeci şi trei de companii moscovite ar trebui să cumpere fiecare câte un apartament, câte unul pentru fiecare familie. N-ar fi un efort prea mare pentru ele.

* * *

Şedinţa „Casei noastre" s-a terminat.

– Statul vrea să aştepte să murim toţi, ca să nu fie nevoit să cheltuiască bani cu noi. Sunt sigură în privinţa asta, remarcă la plecare Zoia Markarianţ.

A fost specialistă în pedagogie, iar casa ei din centrul oraşului Groznîi a fost lovită direct de un proiectil. Prin distrugerea locuinţei, a pierdut tot ce avea şi acum este pur şi simplu un alt refugiat de război.

UN OSTATIC AL FEDERAȚIEI RUSE

8 septembrie 2005

Oricine urmărește posturile televiziunii naționale ruseşti a văzut ştirea. Adam Citaev, fost luptător de gherilă pe numele căruia fusese emis un mandat de arestare, a fost reținut în Ust-Ilimsk, din provincia Irkuțk. Citaev era acuzat de răpirea de soldați ruşi şi de membri ai unor misiuni internaționale şi în momentul arestării se dădea drept profesor de engleză.

Rusia a fost învățată de mult timp să creadă asemenea afirmații. Dacă un cecen a fost arestat, înseamnă că existau motive întemeiate, şi chiar dacă motivele nu erau tocmai întemeiate, mai bine să-ți iei măsuri de siguranță decât să-ți pară rău. Nimănui nu i-a păsat de Citaev. Sute de dosare penale asociate aşa-zisului terorism internațional sunt „preparate" acum în toată țara precum pelmenii siberieni[19], pe principiul „cu cât mai multe, cu atât mai bine" şi oricum nu-i poți deosebi pe inocenți de vinovați. Arestarea unui sau altui Citaev a fost privită ca absolut firească, întrucât acesta este scopul organelor de drept. Însă asta doar pentru cei care nu ştiu cine este Adam Citaev şi, extinzând, cine sunt frații Citaev. În Strasbourg, un număr tot mai mare de oameni ştiu despre ce este vorba. Acela de altfel este răspunsul la întrebarea: „De ce o persoană care nu se ascundea de nimeni a fost brusc arestată în îndepărtatul Ust-Ilimsk, doar ca să se anunțe întregii Rusii că se ascunsese?"

Frații Citaev sunt reclamanți în procesul *Strasbourg vs. Federația Rusă*. Mai mult încă, ei aproape că au câştigat. În vara aceasta, cazul examinat de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, o procedură care durează întotdeauna mulți ani, a luat sfârşit printr-o victorie provizorie – aşa-numita „Decizie asupra admisibilității apelului nr. 59334/00".

Novaia gazeta a revenit în câteva rânduri la povestea familiei Citaev. Destinul membrilor acesteia n-a fost neobişnuit potrivit criteriilor cecene din anul 2000. O soartă asemănătoare s-a abătut asupra multor oameni, însă foarte puțini au încercat să caute reparație legală prin intermediul tribunalelor.

Arbi, născut în 1964, a fost inginer şi a locuit tot timpul în Groznîi. Adam, născut în 1967, a fost profesor de şcoală. Ca mulți ceceni, el a trăit mult timp

---

[19] Preparat tradițional rusesc, din aluat şi umplutură, asemănător colțunaşilor. (*n. red.*)

în Kazahstan, înainte de a reveni în Cecenia în 1999, imediat înainte de război. Împreună cu soția și cu cei doi copii ai săi, s-a mutat cu fratele lui în Groznîi. „În toamna anului 1999, în Cecenia au început confruntări armate între trupele ruseşti şi rebelii ceceni", declară verdictul Curții Europene care, în concordanță cu regulile de la Strasbourg, este bazat pe documente care confirmă fiecare cuvânt. „Groznîi şi suburbiile sale au fost ținta unor atacuri la scară mare ale soldaților ruși."

Apartamentul lui Arbi din Groznîi a fost distrus (așa cum o confirmă un certificat, atașat dosarelor cazului din Strasbourg, din partea unei administrații de bloc din Groznîi). „Reclamanții, împreună cu familiile şi bunurile lor, s-au mutat în casa tatălui lor, în Acihoi-Martan. Pe 15 ianuarie 2000, membri ai Biroului Temporar al Afacerilor Interne (ocupat provizoriu de milițieni din provincia Voronej) au percheziționat casa reclamanților. Au luat cu ei un telefon fără fir, nou, în ambalajul său original."

Pe 18 ianuarie, unul dintre frații Citaev a depus o reclamație la Biroul Afacerilor Interne şi a cerut restituirea telefonului. Aparatul i-a fost înapoiat, dar pe 12 aprilie au urmat represaliile. A fost efectuată altă percheziție şi au avut loc alte furturi, dar şi o arestare, urmată de şi mai multe furturi. Lucrurile au mers din rău în mai rău, în ciuda faptului că se furase deja tot ce prezenta cât de cât interes: un videorecorder, o imprimantă, televizoare, un calculator, o aerotermă şi „două dosare cu documente". În mod interesant, o listă a bunurilor furate a fost transmisă la Strasbourg sub semnătura unui anume Vlasenko, ofițer din Biroul Temporar al Afacerilor Interne din Acihoi-Martan.

Arbi şi Adam au fost arestați. Pe 14 aprilie, tatăl lor, Salaudi, a mers să afle ce se întâmplase cu fiii lui şi a fost el însuşi arestat, acuzația oficială fiind încălcarea interdicției de circulație în timpul serii. A fost eliberat după cinci zile. Frații au fost ținuți 17 zile în Biroul Afacerilor Interne.

> Au fost legați cu cătuşele de scaun şi bătuți. Diverse părți ale corpurilor lor, printre care vârfurile degetelor şi urechile, au fost supuse la şocuri electrice, brațele le-au fost răsucite, au fost bătuți cu bastoane de cauciuc şi sticle de plastic umplute cu apă, au fost sufocați, utilizându-se bandă adezivă, pungi de polietilenă şi măşti de gaze; asupra lor au fost asmuțiți câini şi le-au fost smulse bucăți din piele, folosindu-se cleşti. Reclamantului nr. 1 (Arbi Citaev) i s-a pus pe față o mască pentru gaze, care după aceea a fost umplută cu fum de țigară. Reclamantul nr. 2 (Adam Citaev) a fost adus într-o odaie şi i s-a spus că trebuie să

mărturisească faptul că este luptător de gherilă şi că a participat la răpiri de persoane. Când Reclamantul nr. 2 a refuzat să semneze mărturisirea, a fost legat peste gură cu bandă adezivă şi lovit peste spate şi organele sexuale. Simultan, altă persoană a îndreptat o armă spre el şi a amenințat că-l va împuşca dacă se clinteşte.

Pe 28 aprilie, frații Citaev şi alte persoane reținute în birou au fost scoşi din clădire legați la ochi şi li s-a spus că vor fi împuşcați. De fapt, au fost duşi la închisoarea preventivă de la Cernokozovo, unde:

> Au fost siliți să alerge până la camera de interogatorii, aplecați şi cu mâinile pe cap, în timp ce paznicii îi băteau pe spinări. În camera de interogatorii se aflau o masă şi un scaun din fier, iar pe perete era un cârlig. Au fost loviți cu picioarele şi bătuți cu paturile armelor şi ciocane pe diverse părți ale corpului, în mod deosebit pe genunchi; le-au fost puse cămăşi de forță care erau atașate de cârlig, astfel încât atârnau de el, după care au fost bătuți. Degetele de la mâini şi de la picioare le-au fost strivite cu ciocane şi în cadrul uşii; mâinile şi picioarele le-au fost legate laolaltă la spate (poziția „rândunică")... Deținuților nu li s-a permis să-şi facă rugăciunile, fiind amenințați cu alte bătăi.

Frații Citaev au avut noroc. Ei au ieşit din Cernokozovo în octombrie 2000, după ce trecuseră prin toate chinurile iadului, dar cel puțin au rămas în viață. Ei au fost scandalizați de arestarea şi schingiuirile lor ilegale, o raritate printre supraviețuitorii de la Cernokozovo, care este, de altfel, o dovadă în sine a credinței lor ferme că regimul rus nu avusese absolut niciun temei pentru a-i aresta. Frații Citaev nu erau şi nu fuseseră niciodată membri ai rezistenței cecene. A contat de asemenea faptul că ei sunt educați, serioşi, activi social şi cu vederi progresiste. Indignarea lor i-a purtat mai întâi la instituțiile legislative ruseşti – procuratură şi tribunale –, iar apoi, când n-au reuşit să le trezească acestora niciun interes față de suferințele lor, au mers mai departe, la Strasbourg. Arbi şi Adam Citaev au depus reclamații oficiale, iar Arbi a luat decizia dificilă de a emigra din Rusia, convins că nu mai putea trăi într-o țară în care erau posibile asemenea umilințe. Noi l-am întâlnit în străinătate, unde nu se bucura de exil şi unde-i era dificil să-şi câştige existența, dar cel puțin se simțea în siguranță. Trecuseră patru ani, dar, amintindu-şi detaliile din lunile de detenție, în timp ce privea pe fereastră afară, spre viața din Europa,

el tremura, ca şi cum ar fi avut Parkinson. Adam, însă, a decis să rămână, s-a mutat în Siberia şi şi-a găsit o slujbă de profesor. Între timp, în Strasbourg, cu încetineala care pare să fie esenţială, cazul aştepta la rând să fie examinat, alături de alte mii de reclamaţii ale compatrioţilor săi suferinzi.

Fraţii Citaev ştiau că reclamanţii ceceni la Strasbourg se găseau într-o situaţie extrem de periculoasă. Înainte de a fi auzit vreun verdict, foarte mulţi dintre ei erau omorâţi de „membri mascaţi ai unor agenţii de securitate neidentificate, îmbrăcaţi în uniforme de camuflaj", aşa cum sunt descrişi în mod curent.

Fraţii Citaev nu şi-au retras însă apelul. Dimpotrivă, au răspuns conştiincios la orice întrebare venită din partea Curţii Europene a Drepturilor Omului, au scris explicaţii suplimentare şi au fost foarte activi. Pe de altă parte, nici autorităţile statului rus nu i-au lăsat în pace. Au fost ameninţaţi cu dosare penale, arestări şi represalii. Cu cât se apărau mai viguros, cu atât erau supuşi unor presiuni mai mari.

Pe 30 iunie 2005, cazul lor a intrat finalmente pe rol la Strasbourg. Citind înregistrările procesului, ai senzaţia că lipseşte ceva. Tot ceea ce susţin fraţii Citaev este confirmat prin documente: toate răspunsurile guvernului nostru la întrebările Curţii Europene a Drepturilor Omului despre tratamentul degradant la care au fost supuşi fraţii Citaev sunt aserţiuni lipsite de orice dovezi, simple fantezii de forma: „Pe 12 aprilie, când a fost inspectată locuinţa reclamanţilor, au fost găsite opt mantale militare şi patru vestoane militare... înregistrări video ale unor interviuri cu Şamil Basaev, o copie a filmului documentar *Nohcio Cecenia: ziua libertăţii*, fotografii ale lui Arbi Citaev cu o puşcă."

Se sugerează că acolo ar fi existat un cuib de luptători de gherilă şi răpitori de soldaţi, fără să mai conteze faptul că mantalele aparţineau chiar fraţilor Citaev, care sunt în număr de patru; sau că, de fapt, acelea sunt mantale militare din epoca sovietică, datând din perioada în care fraţii îşi satisfăcuseră stagiul militar.

Rezultatul acestei abordări nu se reflectă bine asupra Rusiei: o „decizie de admisibilitate" înseamnă efectiv un verdict în favoarea cuiva al cărui apel a fost acceptat pentru examinare. Fundamentul şi abordarea viitorului verdict sunt deja evidente în decizia de admisibilitate, aşa cum sunt evidente în cazul fraţilor Citaev. Aceştia vor câştiga procesul împotriva Federaţiei Ruse, deoarece statul rus n-a izbutit să ofere nicio justificare pentru arestarea sau pentru jefuirea locuinţei lor.

Fiecare etapă de deliberări în Strasbourg a fost urmărită de autoritățile ruseşti: un reprezentant oficial al guvernului a fost prezent la fiecare audiere, inclusiv la cea finală, din data de 30 iunie. Cât mai avea încă timp, înaintea verdictului final, regimul a redeschis dosarul penal împotriva lui Adam, deoarece Arbi nu mai era accesibil. Se regăsesc cele opt mantale militare şi interviul cu Şamil Basaev. Un mandat a fost emis pentru arestarea lui Adam şi localizarea lui n-a fost dificilă, întrucât el nu se ascundea, ci locuia chiar la domiciliul înregistrat oficial. Adam, un cetățean care nu numai că respecta legea, ci susținea cu fermitate respectarea ei, a fost arestat şi trimis sub escortă în Cecenia.

Aceasta este o măsură fățiş punitivă pentru apelul pe care l-a făcut la Strasbourg, încercarea statului de a se răzbuna pe cineva care nu este pregătit să se comporte ca o oaie din turmă.

HODORKOVSKI, DEȚINUȚII ŞI PERSONALUL COLONIEI PENALE 14/10 POT FI ÎN PERICOL

3 aprilie 2006

Oamenii se împart în cei care cred în conspirații şi cei care nu cred. Eu aparțin celei de-a doua categorii. Istoriile despre conspirații mi se par terne, indiferent dacă se referă la preluarea puterii prin violență ori la contele de Monte Cristo. Încâlcelile stranii produse de viața reală sunt de o mie de ori mai spectaculoase.

Am însă în fața mea un document care nu a ajuns întâmplător la *Novaia gazeta*. A fost adus aici chiar de către autorul său, un individ sigur pe sine, cu ținută milităroasă. El şi-a arătat actele de identitate, paşaportul, diploma de absolvire de la un colegiu militar şi certificatul de eliberare dintr-un penitenciar.

„În luna februarie, anul curent", scrie în document, „am acceptat să particip la o operațiune în Krasnokamensk, din provincia Cita. Natura ei era după cum urmează:

În timpul nopții, un grup de şase persoane în două vehicule blindate avea să treacă cu forța prin gardul Instituției 14/10 şi să pătrundă în curtea lagărului de muncă. După ce ajungea în sectorul indicat de ofițerul comandant al grupului, trebuia să ocupe o poziție defensivă pe care s-o mențină vreme de cinci minute. După aceea urma să plece pe aceeaşi rută, să abandoneze vehiculele după câțiva kilometri şi să dispară.

Joncțiunea trebuia să aibă loc pe 20 aprilie, în Hugeand, Tadjikistan. Acolo toți participanții aveau să primească paşapoarte autentice de cetățeni tadjici şi, deghizați ca muncitori sezonieri, aveau să fie transportați la locul evenimentelor plănuite. Aveau să fie înregistrați şi pregătiți pentru operațiune la aproximativ 100–150 de kilometri de Krasnokamensk. Toate echipamentele esențiale pentru desfăşurarea operațiunii aveau să fie pregătite de altă unitate care acționa independent. Grupul urma să plece chiar în ultimul moment. Destinația exactă era cunoscută numai de doi dintre cei şase oameni, de mine şi de ofițerul comandant. Ceilalți nu aveau niciun fel de date şi urmau să fie recompensați material. De ce am apelat la voi? Convingerea mea fermă este că MBK are dreptul fundamental de a lua decizii referitoare la propriul său destin. În luarea hotărârii mele din 10 februarie de a participa la operațiune, am fost convins că el fusese organizatorul. Acum nu mai sunt 100% sigur în această privință."

MBK este Mihail Borisovici Hodorkovski, fostul oligarh, aflat acum în detenție în colonia penală 14/10 de la periferia oraşului Krasnokamensk.

Dacă am înțeles corect, documentul descrie planul unei „evadări" în forță. O asemenea tentativă de evadare din colonie putea să aibă un singur final pentru Hodorkovski (şi nu numai pentru el): un glonț. „Împuşcat în timp ce încerca să evadeze în decursul unei acțiuni puse la cale de membri ai grupului de crimă organizată din compania petrolieră lukos." Şi acela avea să fie finalul telenovelei sale „Exilul decembrist", cu interminabilele procese pentru orice pretexte, avocații neobosiți, fundația Rusia Deschisă, substanțele chimice şi destinele, discuția despre dreptul la activități intelectuale în lagărele penitenciare, vizitele prezentate pe larg în presă şi aşa mai departe. Telenovelei i s-ar fi pus capăt şi fără îndoială că Leonid Nevzlin, colegul lui Hodorkovski, ar fi fost extrădat până la urmă din Israel. Este varianta aceasta credibilă? Pe de-a-ntregul.

În acelaşi timp însă, poate că totul nu-i decât o aiureală absolută, nebunia unui cetățean oarecare. Asemenea lucruri se întâmplă. Şi totuşi... dacă nu-i o nebunie? Ar fi putut exista şi un alt final posibil: să se fi descoperit că a fost o revoltă a deținuților – şi cine ar fi putut să fi fost liderul unei asemenea revolte în colonia penală 14/10? Evident, o persoană care aspira, cel puțin potrivit afirmațiilor Kremlinului, la puterea supremă în stat. Ar fi fost atunci pe deplin îndreptățiți să-l fi închis pe Hodorkovski în celulele punitive şi chiar să-i fi lichidat pe rebeli.

Toți jurnaliştii ştiu că există lucruri pe care este mai bine să le publici decât să le ții pentru tine. Există, poate, o şansă ca în felul acela să salvezi

viața cuiva. Dacă ar fi să acordăm crezare planului descris mai sus şi explicațiilor informatorului nostru, atunci viețile deținuților din Lagărul de Muncă Corecțională 14/10, a lui Hodorkovski, ca şi ale militarilor şi ofițerilor care-i păzesc sunt în prezent amenințate.

Ar trebui ziarele să anunțe probabilitatea unei amenințări la adresa vieții unei persoane? Neîndoios, pentru a evita o posibilă tragedie. „Evadarea" în forță, indiferent cine ar pregăti-o sau în ce scop, nu este deloc în interesul lui Hodorkovski. Tentativa de a o pune în practică ar putea duce la moartea altor deținuți şi soldați din lagăr, cu atât mai mult cu cât, la o cercetare atentă, „muncitorii sezonieri" din „grupul de pătrundere" s-au dovedit a fi foşti militari şi foşti membri KGB, cu o reputație nu tocmai nepătată. Ba chiar unii dintre ei au fost închişi pe diverse durate.

Dar dacă este o farsă şi *Novaia gazeta* este implicată într-un complot doar imaginar? Vom suspina uşurați şi-i vom mulțumi lui Dumnezeu că n-a fost nimic mai serios. Şi vom reflecta asupra unui fapt care este oricum evident: că pe întinderile fostei URSS, păpuşarii din aparatul PR guvernamental le găsesc de lucru şi militarilor trecuți în rezervă cu cazier. Buna şi bătrâna URSS!

UN PRESUPUS PARTICIPANT LA UN ATAC PLĂNUIT ÎMPOTRIVA COLONIEI PENALE A LUI HODORKOVSKI A FOST GĂSIT VINOVAT

În tribunalul Basmanni din Moscova a fost pronunțată sentința în cazul lui Vladimir Zelenski. Zelenski a informat-o pe editorialista Anna Politkovskaia de la *Novaia gazeta* despre un presupus atac iminent asupra coloniei penale în care este închis Mihail Hodorkovski, fostul director al companiei petroliere lukos. Zelenski a fost condamnat la trei ani într-o colonie de muncă corecțională cu regim strict pentru „comunicarea deliberată de informații false despre un act de terorism".

Acest episod bizar i-a uluit pe avocatul lui Zelenski şi pe alți participanți la proces şi a lăsat numeroase întrebări fără răspuns. Zelenski însuşi a refuzat să depună mărturie, s-a recunoscut vinovat şi a cerut doar ca procesul să se termine cât mai repede cu putință.

Declarațiile sale înainte de arestare au fost relatate în articolul Annei Politkovskaia. Zelenski i-a telefonat editorialistei în primăvara acestui an,

spunând că avea încredere numai în ea şi că deţinea informaţii importante asociate cu Hodorkovski. După aceea i-a înmânat o însemnare despre presupusul complot pus la cale pentru a-l îmboldi pe Hodorkovski să „evadeze".

Zelenski a dezvăluit că organizatorul planului era un anume Babakov, fost agent al KGB-ului din Tadjikistan, şi a cerut cu insistenţă organizarea unei întâlniri între el (Zelenski) şi rudele lui Hodorkovski sau unii dintre foştii colegi ai acestuia, ca Leonid Nevzlin.

Povestea avea aerul unei farse sau absurdităţi totale, dar examinarea psihiatrică ulterioară a lui Zelenski n-a dezvăluit probleme mintale. Când a fost arestat în Cita, s-a descoperit într-adevăr că avea un paşaport fals pe numele unui cetăţean tadjic pe care-l utilizase pentru a trece graniţa, ca şi un plan detaliat al atacului asupra coloniei penale.

Originar din Soci, ţinutul Krasnodar, Vladimir Zelenski absolvise Academia Militară Superioară de Pregătire pentru Apărare împotriva Armelor Chimice din Saratov. Fusese condamnat la şase ani de închisoare de un tribunal din Novosibirsk pentru vătămare corporală cu premeditare, dar fusese eliberat condiţionat în august 2004, cu aproape trei ani suspendaţi din sentinţă, pe care tribunalul Basmanni i-a cumulat acum. El s-a recunoscut vinovat fără rezerve înaintea acuzaţiei de comunicare deliberată de informaţii false despre un act de terorism.

Zelenski a refuzat să-şi aleagă un avocat şi tribunalul l-a numit din oficiu pe Anatoli Avilov, fost preşedinte al tribunalului Basmanni în 1992–1995. Lui Avilov, cazul i se pare derutant. El sugerează că povestea lui Zelenski a fost atât de neplauzibilă din capul locului, încât nu se poate considera că ar fi fost comis vreun delict. De asemenea, nu poate înţelege motivul pentru care Zelenski a admis capul de acuzare chiar înainte să fi fost identificat în mod oficial, adică înainte să fi fost clar că bărbatul care a venit la redacţia *Novaia gazeta* a fost realmente el, nu altă persoană cu un paşaport pe numele său.

– Este foarte straniu, spune Avilov. De obicei, persoanele care fac în mod deliberat declaraţii false încearcă după aceea să dispară, însă Zelenski a ieşit în faţă. Doar el ştie de ce a procedat aşa, dar cred că este întru totul posibil ca altcineva să se fi prezentat în locul lui.

Mai multe coincidenţe curioase ne invită să gândim că a fost în mod deliberat un tertip murdar. După ce Zelenski s-a prezentat la ziar cu povestea sa, au apărut două declaraţii publice. Prima a fost făcută de un deputat din Partidul Liberal-Democrat extremist de dreapta al lui Jirinovski, care a informat

presa că *Novaia gazeta* se găsea în posesia unei informații importante pe care n-o prezenta organelor de drept. A doua, aparținând unui comentator politic proeminent, i-a acuzat de asemenea pe editori de tăinuirea de informații despre un delict iminent.

Persoanele respective şi-au susținut declarațiile foarte categoric şi cu aplomb, neştiind că noi transmiseserăm deja toate informațiile către instituțiile în drept.

După condamnarea lui Vladimir Zelenski pe baza acestor întâmplări realmente stranii, avem mai multe întrebări:

1. De ce un individ care n-a fost identificat şi care ar fi putut să fi pledat „nevinovat" a acceptat fără comentarii capul de acuzare, a declinat un avocat şi doreşte să revină într-o colonie de muncă cu regim strict din care a fost eliberat recent?
2. De unde a găsit un fost militar, şomer şi recent eliberat din închisoare, banii necesari pentru a călători prin țară şi cum a dobândit un paşaport fals, pe numele unui cetățean tadjic, de o asemenea calitate, încât să-i îngăduie să treacă fără dificultate prin controalele grănicerilor?
3. Verdictul acestui proces împotriva lui Zelenski nu este un şiretlic conceput pentru a împiedica o investigație mai profundă şi pentru a tăinui identitatea celor aflați îndărătul acestui tertip murdar eşuat?

[Pe 11 octombrie 2006, Anna Politkovskaia trebuia să depună mărturie la tribunal în cazul Zelenski, urmând să confirme sau nu identitatea bărbatului din boxa acuzaților.]

7. Planeta Pământ: lumea de dincolo de Rusia

[Anna Politkovskaia nu a criticat doar regimul Putin şi „forţele de securitate" ale Rusiei; ea nu s-a sfiit să critice şi Occidentul. În acelaşi timp, însă, a admirat atitudinile civilizate şi iluminate acolo unde le-a întâlnit şi a sperat că pot fi transplantate în ţara ei.]

PRINCIPIUL DANEMARCEI: O ÎNCHISOARE ÎN CARE DEŢINUŢII NU SUNT BĂTUŢI, CI RESPECTAŢI

1 februarie 2001

În general, se acceptă ideea că noi, ruşii, nu ne iubim prea mult pe noi înşine. O dovadă clară în această privinţă o constituie starea jalnică a celor 195 de închisori preventive din ţară (în care acuzaţii aşteaptă să fie judecaţi). Pentru al doilea an consecutiv, inspectorii Consiliului Europei au descris condiţiile din acestea ca fiind foarte apropiate de tortură. Din peste un milion de oameni aflaţi în detenţie, aproape 300.000 îşi aşteaptă verdictul în închisori preventive. Potrivit lui Oleg Mironov, împuternicitul pentru drepturile omului în Federaţia Rusă, 85.000 dintre aceştia nu au unde dormi (penitenciarele sunt ocupate în capacitate de 226,3%), peste 90.000 suferă de o formă activă de tuberculoză şi peste 5.000 au fost depistaţi pozitiv la testul HIV. Nici gardienii nu-i tratează cu blândeţe pe deţinuţi: în anul 1999, 3.583 de lucrători din sistemul penitenciarelor au fost pedepsiţi pentru încălcări ale legii şi 106 au fost acuzaţi de crime comise în timpul serviciului. Activităţile lor afectează

în mod direct aproape două milioane de oameni, deoarece acesta este numărul de deținuți care trec anual prin închisorile preventive din Rusia – aproape de două ori mai mulți decât cei care execută condamnarea pronunțată de un tribunal. Motivul principal pentru situația aceasta o reprezintă arestările nejustificate, care rămân metoda uzuală de luptă împotriva infracționalității; drept urmare, fiecare al cincilea bărbat din Rusia a trecut prin închisoare. În anul 1999, procuratura a primit 263.645 de reclamații privind metodele de anchetare și interogare utilizate de personalul Ministerului de Interne, iar una din patru reclamații a fost confirmată. Șaptezeci la sută din reclamațiile privind verdictele tribunalelor primite în 1999 de către împuternicitul pentru drepturile omului conțin afirmații potrivit cărora în timpul interogatoriilor sau al anchetei preliminare a fost utilizată violența pentru obținerea de mărturii, ceea ce a dus la pronunțarea unor sentințe incorecte.

Novaia gazeta a descoperit însă că pe glob există închisori în care rușii sunt priviți cu bunăvoință, ceea ce nu este cazul în propria noastră patrie; în care gardienii abia așteaptă să ne vadă și vor face tot ce le stă în putință pentru a ne ajuta în orice probleme. Închisorile acelea se găsesc în Danemarca, un regat modern, complet democratic, iar inspectorii Consiliului Europei le consideră satisfăcătoare.

– Mie, personal, îmi plac rușii foarte mult.

Gardiana Ani, o doamnă daneză masivă, cu un smoc de păr baltic blond coafat cu stil, îmi povestește încântată despre ea și lumea ei. Este adevărat însă, merge înainte și înapoi, din obișnuință, cu ținuta militărească a unei persoane obișnuite cu disciplina, cu mâinile încleștate la spate.

– Rușilor nu trebuie să le spui nimic de două ori. Ei îndeplinesc imediat toate instrucțiunile. Nu încep să peroreze despre drepturile lor. Nu sunt mofturoși în privința mâncării. Sunt fericiți să muncească.

Ani răspunde de parterul închisorii preventive din orașul Esbjerg de pe coastă, unde este cunoscută sub denumirea de modă veche „Casa de corecție". Îmi demonstrează cu energie activitatea pe care o prestează și pot vedea că acesta este realmente felul în care muncește ea. Îmi explică faptul că în închisorile daneze problema egalității sexelor nu este lăsată să se rezolve de la sine, ci că există proporții stricte stabilite de Ministerul Justiției. În „închisorile închise" și în cele pentru detenție preventivă, numărul gardienelor nu trebuie să fie mai mic de 45%. Se consideră că astfel se creează atitudini mai blânde și o atmosferă favorabilă. În „închisorile deschise" proporția este de 30%. Casa de corecție din Esbjerg este o închisoare închisă, ceea ce

înseamnă că deținuții sunt în așteptarea sentinței tribunalului sau sunt condamnați la sentințe mai scurte de șase luni. Ușile sunt ferm încuiate și nu poți ieși să te plimbi în oraș. Vom ajunge în scurt timp și la închisorile deschise din Danemarca. Ani continuă:

– Imediat ce ni se aduce un rus care a fost reținut preventiv în urma ordinului tribunalului, îi dăm o broșură în rusă care se numește *Ghid pentru executarea sentințelor în închisori*. Ea descrie în cele mai mărunte detalii viața și responsabilitățile deținutului în închisoare.

Pe când stăm de vorbă, cineva se reazemă de peretele din exteriorul celulei nr. 6 și imediat dinăuntru apare un deținut cu privirea indignată. Întâmplător, a fost apăsat comutatorul pentru lumina din celula sa. Nr. 6 îl reaprinde și intră tăcut înapoi.

– A crezut că vrem să-i oprim lectura, comentează Ani. Mulți dintre deținuții noștri sunt foarte irascibili, ceea ce este de înțeles. Aici este sala de biliard, care să-i ajute să se relaxeze. Aici este sala de gimnastică. Din păcate, deținutul care o utilizează în clipa de față a cerut să nu fie deranjat, așa că n-o putem vizita. Va trebui să așteptăm până termină. Aici este curtea pentru plimbări în aer liber. Aici este o încăpere specială pentru narcomanii care suferă de sevraj, ca și pentru alcoolicii violenți sau persoanele bolnave mintal care suferă crize. Are un pat cu curele de imobilizare. În ușile celulelor nu există vizete; iar supravegherea este interzisă. Toate paturile au așternuturi curate. Fiecare celulă are propria sa chiuvetă. Deținuții trebuie să anunțe atunci când vor să meargă la toaletă. Frigider? Sigur că da, însă televizorul trebuie să ți-l aduci personal. Mufe pentru antenă există peste tot. Alte întrebări?

În ciuda blândeții sale evidente, Ani are ochii reci, tipici temnicerilor. Autoritară și directă, este, până la urmă, o gardiană, dar în decursul conversației noastre încep să am îndoieli. De partea cui este ea? Ale cărui drepturi le apără? Nu drepturile deținuților ei? Primul comentariu, firesc, care apare pe buzele oricărei persoane obișnuite să trăiască nu în Danemarca, ci, să zicem, în Moscova, este: „Pentru numele lui Dumnezeu, dar asta nu-i o închisoare, ci o casă de vacanță!"

– Nu sunt de acord. Avem reguli stricte. Nu suntem o închisoare deschisă. Toți cei de aici sunt obligați să lucreze zilnic în ateliere. Dacă ești în închisoare, trebuie să muncești – punct!

Ani are o logică daneză de fier și o manieră similară de interacțiune socială. Nuanțele, așa cum este implicația pe care o sugerează cuvintele ei că în afara închisorii oamenii nu sunt obligați să muncească, îi scapă complet.

– Personalul de pază trebuie să le găsească de lucru deținuților. Discutăm cu diverse companii şi le subliniem beneficiile. La urma urmelor, forța de muncă din închisori este mai ieftină.

Răsfoiesc împreună cu Ani *Ghidul pentru executarea...* În mod limpede este mândră de el şi de fapt de întregul sistem al penitenciarelor daneze. Capitolele sunt intitulate „Timpul liber", „Tratamente stomatologice", „Scrisori". Ajungem în cele din urmă la cireaşa de pe tort: „Dacă aveți dificultăți cu cititul, vă rugăm să raportați problema personalului de pază, care vă va ajuta să vă înregistrați scrisoarea pe un casetofon." Iar în capitolul despre „Religie": „Dacă religia dvs. vă interzice să lucrați la anumite ore sau în anumite zile, veți fi scutit de muncă în momentele respective." Sau în „Vizitatori": „Dacă nu aveți rude sau prieteni care să vă viziteze, puteți ruga personalul de pază să vă aranjeze să vă întâlniți cu membri ai Societății Prietenilor Deținuților. Puteți să vă întâlniți cu reprezentanții presei."

Ei bine, cred că ajunge, ba chiar este prea mult. Eu renunț! Este foarte evident motivul pentru care ruşii se comportă atât de frumos aici, ca nişte copii de familie bună, şi de ce nimeni nu încearcă să evadeze. Casa de corecție Esbjerg nu numai că arată pe dinafară ca una dintre cele mai bune şcoli ruseşti, dar interiorul ei, în culori vesele bleu şi bleumarin, sala de biliard şi celelalte facilități de divertisment ar fi invidiate de multe grădinițe ruseşti. Iar ca o încununare finală, danezii înțeleg că lucrul cel mai important pe care trebuie să-l arăți unui deținut este acela că, indiferent de ce s-a întâmplat în trecut, el rămâne o ființă umană şi nu trebuie să uite asta niciodată. Ce rus ar rămâne impasibil dacă cineva i-ar spune „ştim că nu eşti un rahat"?

Şeful lui Ani vine s-o ajute, în timp ce ea este tot mai derutată față de uimirea noastră când vedem cum se trăieşte într-o închisoare daneză. Persoana cu rangul cel mai mare din Casa de corecție este şeful poliției districtuale, Jørgen Ilum, un bărbat care arată ca un avocat bine plătit şi cu clientelă multă, câtuşi de puțin ca un şef de post local. Suntem încântați să descoperim că pe Jørgen nu-l tulbură nimic. Este un profesionist şi reflectează îndelung şi profund, ascultându-ne cu atenție straniile noastre întrebări ruseşti.

– Anchetatorii din Danemarca îi torturează pe acuzați pentru a le obține mărturia?

Întrebarea trezeşte în mod evident consternare, după care urmează o discuție prelungă, pe care n-o putem înțelege, între domnul Ilum şi adjunctul său, Sten Bolund. Sten poartă un costum de-o eleganță regală, ultima modă, gri cu scânteieri, asortat cu o cravată strălucitoare ultramodernă. Cei doi par

realmente incapabili să înțeleagă cum poate să apară o asemenea întrebare, dacă salariile anchetatorilor sunt plătite de contribuabili. În cele din urmă, îmi răspund:

– Nu.

– Când a fost ultima dată găsit vinovat de violență un polițist danez?

Din nou consternare și altă discuție îndelungată în daneză, la care participă de data aceasta și Nils Hedegger, șeful Asociației Polițiștilor din Esbjerg, sindicatul lor. Reprezentanții sindicatului sunt obligați să fie prezenți în toate secțiile de poliție. Cei trei răspund că în anul 1993, în districtul vecin, a existat o reclamație împotriva a doi polițiști. Într-un bar, un bărbat (reclamantul) se comportase agresiv, alți clienți ceruseră să fie evacuat și proprietarul chemase poliția. Bărbatul agresiv apreciase că fusese evacuat prea în forță. Tribunalul districtual îi găsise vinovați pe polițiști, dar Curtea de Apel îi achitase pe temeiul că forța pe care o utilizaseră fusese justificată pentru a-i proteja pe ceilalți clienți din bar.

– Totuși, nu ne putem reaminti vreo reclamație de comportament brutal în timpul unei anchete, confirmă toți trei.

Deoarece atât Jørgen, cât și Sten se apropie de 50 de ani, iar Nils are în jur de 40 de ani, memoria lor profesională colectivă trebuie să se întindă pe minimum două decenii.

– Care sunt criteriile de evaluare a activității dvs.?

Polițiștii zâmbesc uşurați și încep să ne povestească despre lucruri care pentru ei sunt la fel de clare ca marea și soarele. La fiecare trei ani, în Danemarca are loc un sondaj de opinie publică și cetățenii sunt invitați să spună dacă se simt siguri în locuințele lor și pe străzi, dar și dacă îi consideră pe polițiști amabili, corect îmbrăcați și bine instruiți.

Sondajul acela reprezintă evaluarea activității lor. Dacă rezultatele sunt proaste, șeful poliției va fi înlocuit și unii polițiști vor fi trimiși la instruire suplimentară, pe când alții pot chiar să fie destituiți. Nu există obiective pentru rezolvarea unui procentaj prestabilit de infracțiuni, statistici care în Rusia trebuie umflate prin mijloace corecte sau incorecte și care duc la dialoguri dureros de familiare cum sunt: „Mărturisește, nemernicule, că ai omorât... furat... tâlhărit... fiindcă altfel..."

În alt sondaj, mai puțin direct, populația este întrebată pe care dintre următorii angajați în sectorul public, care sunt plătiți din taxele lor, îi apreciază cel mai bine: medicii, profesorii, șoferii autobuzelor municipale sau polițiștii?

– În ultimii ani, ne informează mândru domnul Ilum, polițiștii au ieşit pe primul loc.

Poliția este pasibilă de sancțiuni, dacă lucrează prea lent. În prezent, de exemplu, societatea daneză întreprinde un efort concertat pentru a eradica violența pe principiul că, deşi hoția este desigur un lucru rău, violența fizică este cu totul inacceptabilă. Parlamentul danez a decis că poliția trebuie să aibă prioritate în investigarea delictelor violente şi că respectivele cazuri trebuie aduse înaintea tribunalului în termen de 30 de zile. Dacă poliția nu reuşeşte să respecte termenul acela, suspectul va primi o condamnare mai mică, chiar dacă ulterior va fi găsit vinovat.

– Glumiți?

– Publicul ne cere să lucrăm foarte repede, adaugă Ilum.

– Şi, din aceste motive, trebuie să-i eliberați pe delincvenți? Pentru că n-ați putut procura dovezile la timp?

– Ocazional, deschide larg brațele Sten Bolund. Dar aceasta este problema noastră. Suntem responsabili pentru ea şi nu poți să te joci cu legile aprobate democratic.

Călătorind de la Esbjerg, ajungi la satul Skærbæk. Poți intra în satul acesta la fel ca în oricare altul, deşi aici se află Închisoarea Deschisă Regională Renbæk, cu 110 deținuți şi 62 de gardieni. Este alcătuită dintr-un grup de rulote (care joacă rolul celulelor), un magazin mic (prăvălia închisorii), ateliere, un staul, un teren de fotbal, un teren de golf şi o stație de autobuz. Absolut oricine poate să vină aici. Soția? Prietena? Da – zilnic, dacă doresc, dacă ți-ai terminat munca. Aici nu există garduri sau gratii. Unica restricție pusă libertății este că rulotele în care se locuieşte – de fabricație scandinavă, intime, dar banale – sunt încuiate la ora 22:00 şi descuiate la ora 7:00 de către un supraveghetor care stă peste noapte cu deținuții. Dacă nu te întorci până la ora 22:00, se consideră că ai încercat să evadezi. Nimeni însă nu va pleca în fuga mare să te caute. Acțiunea respectivă este considerată responsabilitatea ta strict personală, a nimănui altcuiva. Dacă evadezi, când vei fi prins vei fi transferat într-o închisoare închisă, unde nu vei mai fi liber decât după mult timp şi unde nu sunt permise decât vizitele săptămânale. Iar sentința îți va fi prelungită. Vei pierde fotbalul, golful, privilegiul responsabilității personale şi alocația de întreținere. În închisoarea deschisă trebuie să te hrăneşti singur: fiecare deținut capătă 20 de coroane pe zi [circa 5 euro] şi trebuie să-şi cumpere mâncarea, s-o gătească, să spele vesela şi să facă curat în chicineta rulotei sale. Rațiunea închisorilor deschise daneze este că trebuie

să munceşti pentru orice. Este logic aşa ceva? Da! La urma urmelor, nu eşti trimis în vacanţă pentru că ai comis un jaf.

Vorbim cu Eric Pedersen, guvernatorul închisorii Renbæk, un uriaş cu obraji trandafirii. Este greu de distins printre deţinuţii care umblă prin sat, deoarece niciunul dintre aceştia nu poartă uniformă. Guvernatorul ne invită în sala de conferinţe, aprinde lumânări pe masă şi, după ce ne oferă ceai şi cafea, ne povesteşte despre deţinuţii lui, pentru ca să nu ne facem iluzii: oamenii care merg pe străzile acestea, care joacă fotbal şi tenis, sunt totuşi delincvenţi şi criminali.

– Cel care juca vesel tenis de masă când am trecut pe lângă el şi-a ucis soţia. Cincisprezece la sută dintre deţinuţii de aici au fost condamnaţi pentru delicte sexuale, 25% pentru violenţă şi numai 25% pentru jaf.

– Nu este totuşi un sistem prea tolerant? Poate că ei reprezintă într-adevăr un pericol pentru societate şi ar trebui izolaţi.

– Ce rost ar avea? Şi ce ar trebui făcut cu ei după aceea, după ce şi-au ispăşit pedepsele? Munca este o parte obligatorie din şederea aici. Sau învăţătura, dacă n-ai absolvit deja învăţământul secundar. Studiile în clase sunt considerate echivalentul activităţilor depuse în atelierele închisorii. Noi privim asta ca o încercare de reeducare.

S-a dus mitul lui Hamlet şi al replicii „Danemarca este o închisoare". Sub presiunea democraţiei totale, închisoarea, ca să nu mai spun de întregul regat, seamănă cu orice doriţi, numai cu o închisoare nu.

Noi, ruşii, năzuim întruna să fim admişi în Europa. Nu din punct de vedere geografic, ci ca un stat european complet valid, în sensul definit la Strasbourg. Vorbim şi scriem mult despre această ambiţie admirabilă şi ocazional chiar visăm că am ajuns deja acolo. Acum este însă momentul să căutăm nu numai formele, ci şi fondul, iar asta înseamnă că trebuie să ne rezolvăm lipsa totală a unui proces legal corespunzător şi să ne ridicăm la nivelul Danemarcei! La nivelul lui Renbæk şi al politicosului şef de poliţie, ca şi la nivelul Casei de corecţie Esbjerg, unde cei de acolo îi plac din toată inima pe ruşi.

PS. Articolul acesta a fost pregătit cu sprijinul Federaţiei Internaţionale Helsinki pentru Drepturile Omului.

SECRETUL DE LA CLARIDGE'S. CE AU DISCUTAT ÎN TIMPUL PRÂNZULUI PREMIERUL MARII BRITANII ŞI EDITORIALISTA DE LA *NOVAIA GAZETA*?

14 mai 2001

Londra, 30 aprilie 2001. Oraşul era neprimitor. Oamenii care aşteptau primăvara continuau să se confrunte cu ploi, vânt rece şi muşcător, un crepuscul permanent, o senzaţie de toamnă care nu putea fi alungată în ciuda lalelelor de mai ce străjuiau aleile parcurilor.

Vremea reprezenta un fundal potrivit pentru sarcina pe care mi-o stabilisem după ce ajunsesem în capitala Marii Britanii: cum voi obţine răspunsul la întrebarea pe care doream să i-o pun lui Tony Blair, prim-ministrul acestui influent regat insular? De ce, de destul timp de acum, era el în relaţii atât de bune cu preşedintele Putin? Care erau calităţile lui Putin pe care le găsea atât de atrăgătoare?

Orice jurnalist rus ştie că pentru a obţine un interviu cu un şef de guvern trebuie să se înarmeze cu răbdarea unui sfânt. În Moscova nu se petrec minuni – aceasta este natura Kremlinului –, dar în Londra, în dimineaţa de 30 aprilie, am primit o invitaţie personală la prânzul anual tradiţional al Clubului de Presă londonez (înfiinţat în 1882) cu prim-ministrul Marii Britanii. Uluitor este faptul că nu depusesem eforturi uriaşe pentru a căpăta invitaţia aceea. Mi-a fost înmânată pur şi simplu. La ora 12:30, la Claridge's, un vechi şi impunător hotel londonez. Atunci, de ce să nu mă duc?

Minunile nu s-au încheiat acolo, cel puţin din punctul de vedere al acestei cetăţene a Federaţiei Ruse. La ora 12:20, la intrarea în Claridge's nu se găsea decât un portar bătrân, cu uniformă groasă din lână gri şi joben înalt, desprins parcă din romanele lui Dickens. De regulă, portarii hotelurilor londoneze foarte scumpe sunt gentilomi în vârstă şi cărunţi, care în Rusia ar fi fost pensionaţi de mult.

Portarul mi-a deschis portiera taxiului şi, după ce a aflat că sosisem pentru prânzul cu prim-ministrul, mi-a sugerat că ar fi mult mai convenabil să intru în hotel prin altă uşă, din apropiere. Ştiam ce avea de gând. Mă îndrepta cu abilitate către o coadă unde serviciile secrete britanice îi filtrau pe invitaţi. La urma urmelor, au şi ei propriii lor terorişti, irlandezi.

De aceea am intrat pe uşa principală şi în scurt timp mi-am dat seama că greşisem. Bătrânul portar nu dorise decât să-mi indice o rută mai scurtă

şi mai convenabilă spre prim-ministru. M-am întors în mod special în punctul din care pornisem, pentru a verifica, şi, dacă tot eram acolo, am privit în jur, ca să văd pe ce acoperişuri erau lunetiştii.

Nu exista niciun lunetist. Tot aşa cum nu existau nici bodyguarzi din servicii de pază şi protecţie raşi în cap şi cu maxilare pătrate, rânjind sfredelitor, nici cadrele piuitoare, detectoare de metale, prin care, în Rusia, sunt obligaţi să treacă toţi cei care se vor afla, probabil, la mai puţin de un kilometru de locul prin care va trece preşedintele.

Tony Blair a sosit la ora 12:45. La 12:50 gongul a sunat, anunţând prânzul. La ora 13:00 ne-am ocupat locurile. Masa mea era chiar lângă cea a prim-ministrului. Am fost serviţi cu antreul: raţă în aspic cu sos de lapte. Nu era rău, totuşi nici ieşit din comun. Domnul Blair plimba raţa cu furculiţa prin farfuria sa mare, la fel ca mine.

Gentlemenii, toţi fiind ceea ce în Rusia am numi „directori mass-media", nu au făcut nicio încercare de a tulbura prânzul prim-ministrului. Nimeni nu s-a repezit la el să-i pună întrebări, în timp ce se prefăcea că savurează antreul.

La 13:19, Dennis Griffiths, preşedintele Clubului de Presă londonez, l-a prezentat pe Tony Blair oaspeţilor şi i-a dat cuvântul. Speech-ul prim-ministrului a constat în principal dintr-o declaraţie a dragostei sale faţă de presă şi o glumă făcută pe seama faptului că purta ochelari pentru prima dată în viaţă.

Un val de râsete a trecut prin sală şi participanţii au aplaudat.

La 13:35, pe când Blair încă vorbea de la pupitrul improvizat, şiruri aliniate de chelneri au lunecat în sală aducând platouri enorme. Era felul principal de mâncare: o bucăţică micuţă de somon roz foarte fraged, fiert înăbuşit, cu trei cartofiori minusculi, două firicele de bŭsuioc dulce şi o grămăjoară modestă de boabe de fasole.

Blair, căruia, aşa cum toţi ştiu, i s-a născut recent al patrulea copil, s-a aşezat şi a atacat somonul exact la fel cum ar fi făcut tatăl nevoiaş a patru copii din Rusia. Şi-a terminat infinitezimala bucată de peşte rapid şi cu o poftă evidentă.

Prim-ministrul era acum liber, aşa că mi-am pregătit atacul. Drumul spre el era în linie dreaptă, blocat doar de resturile antreului şi de secretarul de presă al lui Blair, Alistair Campbell, un fost editorialist popular al unui ziar londonez, care era însă preocupat să-şi mănânce peştele.

Răspunsul premierului Marii Britanii la întrebarea mea legată de natura afecţiunii sale pentru Putin a fost scurt, dar clar. El mi-a spus:

– Ca prim-ministru, sarcina mea este să-l plac pe domnul Putin.

Asta a fost tot. Ce ar fi putut spune mai mult? Sarcina bucătarului este să pregătească peştele; sarcina medicului este să scoată apendicele; sarcina unui şef de stat este să demonstreze cât de mult îi place pe alt şef de stat. Nimic mai simplu.

La 14:10, au început discursurile membrilor Clubului de Presă şi au continuat până la 14:45. Blair a ascultat politicos. La 14:50 a plecat discret, aşa cum fusese anunţat de altfel în program. Nimeni nu s-a ridicat în picioare să-l aplaude şi n-au existat saluturi elaborate de rămas-bun. Totul a fost foarte reţinut şi tipic britanic.

În momentul acela a fost adus desertul: ceai sau cafea la alegere, o felie de tort cu ciocolată şi praline, cu cremă de cafea. Prim-ministrul pleca, dar s-a întors spre mese pentru ultima oară. A privit cu tristeţe farfuriile inaccesibile cu tort pe care le aduceau chelnerii, aparent indiferenţi faţă de şeful guvernului lor.

Fiecare om are o sarcină de făcut şi nimeni n-ar trebui să încerce să-l oprească. Exact aceasta este atitudinea britanicilor. Dacă un chelner le duce meseniilor feliile de tort, te fereşti din calea lui, chiar dacă eşti prim-ministru.

CINE DIN EUROPA ÎŞI VA ASUMA RESPONSABILITATEA PENTRU UN RĂZBOI ÎN EUROPA?

16 august 2001

Aici ne aflăm aproape de capătul cel mai îndepărtat al Lumii Vechi. O faleză foarte înaltă deasupra unui fiord norvegian negru şi mohorât, şi un orăşel care suie pe faleza fiordului. Este mic, independent, frumos şi degajă un aer destins. Se numeşte Molde, un oraş care nu se încurcă cu lacuri sau mări, fiindcă aici domină însuşi măreţul Ocean Atlantic. Poţi să te îmbarci pe o navă şi să călătoreşti spre America – lumea întreagă este în pragul tău. Puţini oameni din Rusia au habar de existenţa lui Molde.

În acelaşi timp, însă, locul nu este pe de-a întregul ceea ce pare. În oraşul acesta există oameni ale căror vieţi au fost complet răsturnate de întâmplările din Rusia.

Hăt deasupra fiordului se află cimitirul orăşenesc, ordonat, tăcut, melancolic şi pe cât de demoralizator poate fi orice cimitir în care viaţa se întâlneşte

irevocabil cu moartea, lăsând doar o placă funerară în locul unui suflet omenesc cândva viu şi rebel. Aşez trandafirii roşii pe pământul din jurul unei lespezi scandinave cenuşii, severe, care priveşte spre ocean din punctul cel mai înalt al cimitirului. Cuvintele săpate în piatra îndreptată către infinitatea Atlanticului sunt: „Død Tsjetsjenia. 17.12.1996".

Asta înseamnă „Decedată în Cecenia". Ingeborg Foss, o infirmieră norvegiană de 42 de ani, care a trăit în Molde şi a părăsit pe 4 decembrie 1996 oraşul acesta tăcut de pe coasta Atlanticului, a murit pe 17 decembrie împreună cu cinci infirmiere şi medici, dintre care trei erau norvegieni, în satul cecen Starie Atagi. Îşi începuse de zece zile activitatea în misiunea Crucii Roşii, lucrând într-un spital care fusese ridicat acolo.

– Ingeborg m-a sunat de două ori din Cecenia, îmi povesteşte Sigrid Foss, mama în vârstă de 82 de ani a lui Ingeborg. Mi-a spus că era realmente înspăimântător.

– Nu i-aţi cerut să se întoarcă acasă? N-aţi încercat s-o convingeţi? N-aţi insistat, ca mamă?

– Nu, răspunde Sigrid. Acela i-a fost destinul.

Concis, la subiect, fără să trădeze vreo durere, totuşi ce avalanşă de emoţii se află în inima acestei femei cu chipul săpat de riduri! Iubire pentru fiica ei, durere faţă de moartea ei, dar şi mândrie pentru că Ingeborg s-a dovedit atât de temerară de dragul unor oameni pe care nu-i cunoştea, dar care erau bolnavi. Şi, desigur, suferinţa pierderii iremediabile.

Ingeborg se dedicase muncii pentru Crucea Roşie cu mult înainte de Cecenia. Lucrase în Nicaragua şi Pakistan, dar când îi fusese oferit un contract în Bosnia, ea refuzase, spunând:

– Am o mamă în vârstă. Nu pot.

A decis totuşi să meargă în Cecenia. Crucea Roşie a asigurat-o că nu erau condiţii atât de rele pe cât se spunea şi că totul va fi în regulă.

Sigrid îşi netezeşte întruna şuviţele sure de păr, suflate de vântul puternic care bate în cimitir, mult deasupra fiordului. De-abia îşi poate stăvili lacrimile. Ochii i s-au înroşit, strânge puternic din pleoape, apoi se lasă pe vine şi aşază o mână pe pământul cafeniu-închis de lângă mormântul lui Ingeborg. Rămâne nemişcată câteva momente, înainte de a-şi prinde iarăşi părul sur. Îndepărtează şuviţele din ochi, cu un gest de sfidare adresat vântului, care pare s-o ajute să-şi mobilizeze forţele rămase. Se spune că bătrânele din Norvegia nu plâng. Nu le stă în fire. Ele sunt puternice, îndârjite, obişnuite cu suferinţa şi de obicei nu cedează înaintea lacrimilor. Au trecut prin al Doilea

Război Mondial, când Norvegia a suferit de pe urma unei ocupații brutale, cu partizani, mișcare de rezistență, lupte și mulți morți. După terminarea războiului, majoritatea au suferit de sărăcie și foamete; abia când ajunseseră foarte bătrâne, țara a devenit bogată și le-a putut oferi bătrânilor aziluri decente și pensii bune.

Sigrid este o asemenea norvegiancă. Poți spune că are o fire dură, ca toți cei care trăiesc în prezența vântului și a mării și care sunt obișnuiți să-și vadă membrii familiei plecând pe apă, pentru totdeauna. Sigrid înțelege perfect ce poate gândi cineva care stă lângă ea în cimitir.

– Da, pierderea fiicei mele m-a îmbătrânit cu zece ani, încuviințează și înghite un nod, apoi continuă povestea simplă a familiei ei.

Sigrid a predat norvegiana și engleza și, desigur, și-a crescut copiii. Soțul ei a fost medic; l-a pierdut mai întâi pe el, apoi pe fata care decisese să urmeze meseria tatălui.

Îmi arată mândră un document, Ordinul nr. 589 din 11 decembrie 1997, emis de președintele Aslan Mashadov, prin care-i acorda lui Ingeborg cea mai înaltă decorație a Republicii Cecenia. Decorația aceea și un mormânt sunt tot ce i-a mai rămas mamei după moartea fiicei ei.

– Credeți că Rusia este de vină pentru nenorocirea aceasta?

– Nu. Ranchiuna mea se îndreaptă împotriva Crucii Roșii.

Sigrid Foss este de părere că organizația pentru a cărei cauză a murit fata ei a fost excesiv de ambițioasă.

– La momentul acela, între cele două războaie cecene, Crucea Roșie dorea cu tot dinadinsul să ridice un spital, de parcă ar fi vrut să proclame: „Uitați-vă la noi! Noi putem face ceva de care nimeni n-a fost în stare! Rușii sunt prea speriați, iar cecenii nu au mijloacele financiare." Mânată de ambiție, Crucea Roșie a asigurat-o pe Ingeborg că nu existau pericole majore, deși moartea amenința la tot pasul.

Toate acestea i-au fost povestite lui Sigrid de către medicul norvegian care a supraviețuit printr-un miracol și care a însoțit până la Molde targa cu corpul lui Ingeborg.

– Targă? N-a fost un sicriu?

– Nu, o targă.

Pentru Sigrid, anii 1997 și 1998 au trecut sub șocul inițial al jelirii, după care a dorit să stabilească adevărul. Treptat însă, lucrurile au luat o întorsătură bizară, nemiloasă. Și ca și cum n-ar fi fost îndeajuns că viața lui Ingeborg fusese curmată, Sigrid a descoperit că, din cauza evenimentelor din Cecenia

şi Rusia, nu dispunea de nicio cale de a afla cine anume era răspunzător pentru moartea prematură a fiicei ei.

Ce-i mai rămâne unui părinte căruia îi moare copilul? Ţinând seama de faptul că este imposibil de îndreptat răul teribil care s-a petrecut, el doreşte să ştie măcar cum s-a întâmplat totul. Din păcate, până în prezent Sigrid Foss nu ştie nici măcar dacă s-a deschis vreo anchetă în privinţa uciderii fiicei ei în Starie Atagi, cu atât mai puţin dacă investigaţiile au înregistrat vreun progres.

Toţi au dat-o uitării: Rusia, întrucât fata ei îi ajuta pe ceceni să supravieţuiască, iar actualmente aşa ceva nu este la modă în Rusia; Cecenia, întrucât pur şi simplu nu are timp pentru altceva în afara încercării să supravieţuiască în sine.

– Acum doi ani am primit un telefon de la cei din Ministerul de Externe norvegian. Mi s-a spus că ei nu aveau niciun fel de informaţii. Nu ştiau nici măcar dacă în Rusia se derula vreo investigaţie. N-am putut afla cu cine din Moscova discuta ministerul nostru de externe despre omorurile din Starie Atagi. Nici Crucea Roşie nu ştia mai multe. Acum un an mi-au trimis o scrisoare în care spuneau că n-au nicio veste. În cinci ani câţi au trecut de atunci, dumneata eşti prima persoană din Rusia care şi-a amintit de Ingeborg şi a venit să-i viziteze mormântul.

– Dar norvegienii?

– N-a venit niciunul.

„Død Tsjetsjenia." Norvegia, Molde, Rusia. Îmi iau rămas-bun de la Sigfrid Foss. Mai continuaţi să credeţi că lumea este vastă? Mai continuaţi să credeţi că o conflagraţie care izbucneşte într-un loc nu are niciun efect asupra altor locuri şi că puteţi sta în pace pe balconul dvs., admirându-vă petuniile?

Problema noastră principală este că acest adevăr esenţial şi de mult timp cunoscut trebuie reiterat, ca şi cum abia ar fi fost descoperit. Nici mormântul modest din Molde, nici miile de morminte din toată Cecenia n-au acţionat ca un semnal de deşteptare pentru Europa, care continuă să moţăie de parcă războiul care se duce totuşi între graniţele ei n-ar fi intrat în a douăzeci şi treia lună consecutivă, ca şi cum Cecenia ar fi la fel de îndepărtată de Norvegia pe cât este de Antarctica.

Cecenia este însă o parte din Lumea Veche în aceeaşi măsură ca oricare dintre celelalte teritorii ale acesteia. Domnul Kruse, corespondent pentru televiziunea naţională norvegiană, care a lucrat mulţi ani în Rusia, a exclamat surprins în decursul conversaţiei noastre despre acest subiect, afirmând:

– Bine, dar Rusia este o parte diferită a Europei. Nu-i poți aplica aceleași criterii. Până și criminalii de război din Rusia nu sunt de fapt criminali de război. Ținând seama de măreața moștenire spirituală și de scara geografică uriașă a Rusiei, nu-i poți învinui de soarta actuală a lui Miloșevici pe conducătorii ei.

Din păcate, aceasta este o atitudine europeană extrem de răspândită. În prezent, Rusia a fost clasificată ca un teritoriu disident, în care, cu acordul tacit al șefilor statelor europene, al Parlamentului European, al Consiliului Europei și al OSCE se pare că este acceptabil pentru cetățeni să trăiască în conformitate cu legi destul de diferite de cele care se aplică pe restul continentului european, legi potrivit cărora restul Europei nu și-ar putea închipui că ar putea trăi nici în cele mai rele coșmaruri ale sale.

De aceea nu l-am cruțat pe domnul Kruse. L-am întrebat de ce i se părea normal ca o femeie cecenă să poată fi omorâtă fără motiv, numai pentru că soldații care treceau pe lângă ea erau nervoși, dar anormal ca o femeie norvegiană, suedeză sau belgiană să aibă aceeași soartă? Prin ce diferea o franțuzoaică de o cecenă sau de o rusoaică ce se întâmpla să aparțină unei „puteri măreț"?

Nu este corect, desigur, totuși mulți norvegieni sunt surprinși de asemenea întrebări. Este evident că femeile cecene nu diferă cu nimic de cele europene, însă asta nu se potrivește cu dorința contradictorie a Europei de a nu strica prietenia cu Putin și în același timp de a păstra aparența unor valori de civilizație.

Toate conversațiile, întâlnirile și interviurile mele – în Ministerul de Externe norvegian, cu reporteri, la Institutul Nobel din Oslo, cu viitorul prim-ministru Kjell Magne Bondevik, chiar și în Human Rights Centre norvegian (există într-adevăr o asemenea clădire în Oslo, în care sub același acoperiș sunt adunate majoritatea organizațiilor pentru drepturile omului care activează în Norvegia) – n-au slujit decât la a mă convinge și mai mult de ceea ce știam deja: Europa nu vrea să se opună războiului din Cecenia. Când se ajunge la problema drepturilor omului, Europa este împotmolită în standarde duble. Un standard se aplică majorității Europei; este splendid, civilizat și ordonat. Pentru Rusia, unde democrația s-a născut abia acum un deceniu, există alt standard, în mod evident mai puțin pur. Iar pentru enclava rebelă din Cecenia nu există absolut niciun standard, ci doar un vid. Europa ignoră efectiv existența unui teritoriu în care atrocitățile nu sunt pedepsite și pretinde că războiul de acolo nu-i privește pe europeni. Protestele sunt puține, asupra oficialilor

ruşi nu sunt impuse niciun fel de sancţiuni, iar delictele care n-ar fi tolerate niciodată în restul Europei – omoruri, persecuţii şi execuţii extrajudiciare – nu sunt considerate că ar ridica probleme în Rusia şi Cecenia. Ba chiar există acceptarea tacită a ideii monstruoase că o naţiune ar trebui să poarte răspundere colectivă pentru acţiunile câtorva dintre membrii ei.

Aplicarea standardelor duble este un joc periculos în care Europa s-a mai implicat în trecut, cu consecinţe monstruoase. În anul 1933 a fost ales tot în mod „democratic" Führerul unei noii Germanii. Europa a fost speriată de discursurile sale, dar nu le-a băgat în seamă până n-au mai putut fi realmente ignorate, preferând să-şi privească propria prosperitate şi cafeluţa de dimineaţă. Sub ochii închişi ai Europei, două naţionalităţi – evreii şi ţiganii – au fost trase la răspundere în mod colectiv pentru faptele unor membri ai lor. Care a fost urmarea? Urmarea s-a văzut în anul 1945, cu milioane de morţi, milioane de incineraţi în crematorii şi Europa în ruine.

Totul a început cât se poate de simplu. Unui domn anume cu probleme psihologice i-a intrat în cap că o naţiune era măreaţă şi că restul erau inferioare, ba chiar că unele dintre acelea ar trebui eliminate. Putem afirma cu tărie că situaţia diferă acum? Kremlinul le acordă uneori cecenilor onoruri şi medalii, ba chiar îi promovează în poziţii de vârf şi face câte ceva pentru ei. Hitler a procedat la fel, ca un paravan de fum în beneficiul Europei. Existau evrei „buni", ţigani „cinstiţi" erau scoşi la răstimpuri să defileze, ba uneori erau descoperiţi până şi slavi „civilizaţi", astfel încât Europa să nu fie neliniştită, să nu se alarmeze prea curând. Europa a pretins că a înghiţit toată propaganda aceea, dar asta n-a salvat nenumăraţi bărbaţi, femei şi copii, care au murit după aceea de mâna acelei naţiuni „măreţe".

Să revenim în prezent. Standardele duble pe care Europa le aplică Ceceniei se infiltrează treptat în Europa. Pentru ce şi-a dat viaţa Ingeborg Foss? De ce nimeni din Europa, nici chiar din Norvegia, din OSCE sau din Parlamentul European nu crede că-i important ca o mamă norvegiană bătrână să ştie ceva despre felul în care sau motivele pentru care a murit fiica ei, ori să afle de ce ancheta asupra uciderii a şase medici şi infirmiere în Starie Atagi s-a oprit? (Faptul că nu se întreprinde nimic a fost confirmat de Procuratura Generală a Federaţiei Ruse.)

Prin urmare, ce este codul moral al Europei moderne? O prefăcătorie? O autoamăgire pentru unii şi o ficţiune convenabilă pentru alţii care nu doresc ca el să stea în calea fraternizării paneuropene între puterile majore care-i strivesc pe cei mai slabi?

Rusia este prinsă în febra războiului, Europa reacționează greoi și iată rezultatul: Ingeborg Foss, o norvegiană tânără, a murit în Cecenia, iar acum mama ei bătrână, Sigrid Foss, a rămas singură pe lume. La fel ca Aișat Geabrailova din Gudermes, care și-a pierdut soțul și fiii în al Doilea Măcel Cecen. La fel ca Liudmila Siusueva din regiunea Tiumen, care a primit o înștiințare oficială a morții unicului ei băiat, urmată la scurt timp după aceea de un sicriu din zinc închis etanș, și care nu știe cui să se adreseze. Suntem foarte aproape unii de ceilalți: avionul face numai două ore de la Oslo la Moscova, iar în alte două ore ajungeți de la Moscova în Cecenia. Europa este micuță.

Generația aceasta de politicieni, căreia îi acordăm dreptul de a conduce, ne-a înșelat așteptările. Ei acționează în propriile lor interese, nu în interesul Europei.

Când ne-am despărțit, Sigrid mi-a spus:

– Faptul că ți-ai amintit de Ingeborg mi-a mai dat niște ani de viață.

În spatele nostru, Atlanticul mugea și pescărușii țipau.

– Oamenii, a adăugat ea, au nevoie cât timp sunt vii de răspunsuri la întrebările care-i preocupă cel mai mult. Acesta poate fi lucrul cel mai important pe care-l pot face cei care dețin autoritatea.

JOSPIN „LIGHT": CORESPONDENTA SPECIALĂ A *NOVAIA GAZETA* PETRECE O ZI ÎN PREAJMA PRIM-MINISTRULUI FRANCEZ

15 aprilie 2002

La alegerile prezidențiale franceze din 2002 s-au înregistrat șaptesprezece candidați, un record național. Printre cei care nutresc speranțe se numără: Lionel Jospin, actualul prim-ministru și șeful Partidului Socialist („stânga moderată"), Jacques Chirac, actualul președinte al republicii („de dreapta", liberal), Arlette Laguiller („extrema stângă"), Jean-Marie Le Pen („extrema dreaptă", naționalist înrăit și amicul propriului nostru extremist de dreapta Vladimir Jirinovski), Alain Madelin (șeful Partidului Democrația Liberală) și Noël Mamère (șeful Partidului Ecologist).

Cititorii noștri se pot întreba pe bună dreptate ce caută *Novaia gazeta* în Franța, când subiectele din Rusia sunt arhisuficiente. Intenția noastră

a fost simplă: întrucât ideile preşedintelui Putin pentru încheierea celui de-al Doilea Război Cecen n-au fost deloc clare, am decis să încercăm să le aflăm, întrebând unii lideri europeni cu care Putin, în virtutea poziţiei sale, are relaţii strânse de lucru. În favoarea alegerii Franţei a fost faptul că intelectualii şi politicienii de acolo, inclusiv prim-ministrul Lionel Jospin, au fost în mod tradiţional mai radicali în privinţa problemei cecene decât elita altor ţări. Ei s-au opus în mod declarat războiului şi au ajutat un număr mare de refugiaţi ceceni să se stabilească în Franţa.

După negocieri cu Biroul de Presă al lui Lionel Jospin, lui *Novaia gazeta* i-a fost alocată o zi în care, în decursul unei vizite la Lorient, un sat pescăresc de pe coasta Atlanticului, prim-ministrul Franţei va răspunde întrebărilor pe care i le-am expediat în prealabil. Potrivit acordului încheiat, noi urma să publicăm un articol despre campania sa electorală în Lorient. Ni s-a părut un schimb echitabil.

Toate campaniile electorale seamănă între ele, aidoma piuliţelor fabricate pe bandă rulantă. La fel ca în Rusia, şi în Franţa există Candidatul, a cărui privire rătăceşte peste capetele Cetăţenilor. Candidatul este obosit şi, bineînţeles, preocupat de problemele statului. El pretinde că înţelege tot ce i se spune. Pe de altă parte, există Cetăţenii, îmbrăcaţi în salopete de muncă noi şi cu căşti curate, special distribuite de şefii lor în onoarea vizitei de la capitală. La acestea se adaugă bliţurile şi clicurile mass-media, şi un alai complet de la primărie.

Totul s-a desfăşurat potrivit planului în portul Lorient, unde a început vizita domnului Jospin. În docul uscat i-a fost arătată o navă nouă de pescuit, a încuviinţat în tăcere, la sincron cu explicaţiile, a dat mâna cu un inginer tânăr în faţa Cetăţenilor şi, cu o manieră ce denota experienţă, şi-a ocupat poziţia pentru o fotografie comemorativă cu primarul. După aceea a venit rândul nostru. Biroul de Presă ne-a şoptit la ureche:

– Menţineţi-vă strict la întrebările stabilite!

– Domnule prim-ministru, ce părere aveţi despre operaţiunea antiteroristă din Rusia – războiul din Cecenia? Despre încălcarea masivă a drepturilor omului? Aţi discutat cu preşedintele Putin despre încheierea războiului? Despre stabilirea unor termene finale?

În mod clar, premierul Franţei a fost luat prin surprindere. O tăcere derutată a atârnat în aer până ce privirea lipsită de emoţie dindărătul ochelarilor săi a devenit ţâfnoasă. Ce se-ntâmpla?

– Oh, nu, despre asta nu! Doamne, asta era tot ce ne mai trebuia! spune Jospin uitându-se la mulțimea care-l înconjura.

– De ce n-ați făcut-o?

– De ce mă întrebați despre toate lucrurile acestea în Lorient?

– Sunt o jurnalistă din Rusia și am fost invitată aici de Biroul dumneavoastră de Presă în mod special pentru a vă pune întrebările acestea.

Jospin este îngrozit. Ataşatul lui de presă face fețe-fețe.

– Nu, nu şi încă o dată, nu! Totul este foarte complicat.

– Domnule prim-ministru, vă rog totuși să ne spuneți cum vor diferi relațiile dintre Jospin şi Putin față de relațiile dintre Chirac şi Putin, dacă veți deveni preşedinte? La ce s-ar putea aştepta Rusia din partea Franței în cazul acesta?

– Oh, ce-ntrebări! Putin... Doamne! Nu, nu, nu asta. Azi trebuie să vorbesc doar despre ocean. Întreabă-mă ceva despre ocean!

– De ce este atât de evaziv? îi întreb pe cei care asistă perplecşi la scena aceasta stranie. Se teme de Putin?

Jurnaliştii din anturajul de presă al prim-ministrului, inginerii şi muncitorii din port îmi explică pe cât pot de bine. Nu are nicio legătură cu vreo teamă față de Putin. Atâta doar că unul dintre obicelurile politicienilor francezi contemporani este de a nu se pronunța niciodată precis. Ei se exprimă într-o manieră obscură, astfel încât după aceea să nu poată fi traşi la răspundere pentru spusele lor. Politicieni „light", cu politici europene necomplicate, care nu-i angajează cu nimic. Politici de scop general, nimic specific.

În mod evident, comportamentul acesta este tipic mai cu seamă pentru socialişti, partidul condus actualmente de Jospin. În Franța, socialiştii fac parte dintr-o ligă aparte. Printre susținătorii lor moderați se numără multe persoane cu conduită netradițională, dar lucrul acesta nu este văzut în niciun caz ca un minus politic pentru partid. Dimpotrivă, în Franța este văzut ca un plus, care le oferă, inclusiv lui Jospin „Light", o şansă bună de câştigare a alegerilor.

O să vă ofer un exemplu, care ilustrează o dată în plus străvechiul adagio „spune-mi ce prieteni ai, ca să-ți spun cine eşti". Un alt personaj major din extrema stângă, şi camarad ideologic al lui Jospin, este Bertrand Delanoë, actualul primar al Parisului. El este faimos ca politician gay, cu orientarea sexuală declarată în public, iar asta i-a îngăduit recent să câştige alegerile pentru primărie, ceea ce a dus la existența unui întreg cartier gay în Paris. În decursul alegerilor, Delanoë s-a comportat precaut, dar acum, după ce

a ajuns la putere, duce o politică destul de agresivă, în concordanță cu propriile lui idei radicale. Deoarece se consideră ecologist, circulația în Paris este reorganizată, spre inconvenientul șoferilor, pentru a-i încuraja, ca să-l citez pe Delanoë, „să-și scoată bicicletele". Nu glumesc! Vorbitul în generalități, urmat de reforme și micro-reglementări, definește foarte bine stânga franceză contemporană.

Am fost prevenită să nu iau prea literal răspunsul nonșalant al lui Jospin: „Oh, nu, despre asta nu! Doamne, asta era tot ce ne mai trebuia!" Mi s-a spus că, în idiomul politic mai degrabă convolut al Franței moderne, asta înseamnă de fapt că, actualmente, Jospin este de partea metodei totale pe care Putin o aplică în Cecenia, dar preferă să n-o declare deschis, pentru că nu așa se procedează.

Backgroundul politic al lui Jospin este extrema troțkistă. Timp de aproape 20 de ani, între 30 și 50 de ani, el a aparținut unei celule troțkiste ilegale și clandestine, ale cărei idei principale erau revoluția permanentă, egalitarismul total și confiscarea integrală a averilor bogaților pentru a fi redistribuite săracilor, câte puțin pentru fiecare. În actuala cursă electorală, Jospin dorește să se detașeze de dogmatismul acela. Când este întrebat despre trecutul său troțkist, el minte, susținând că n-a fost niciodată membru al celulei, că, de fapt, pe lista membrilor figura fratele lui și că toată confuzia a fost generată de faptul că ei au același prenume.

Să fie acesta un șiretlic sau s-ar putea să fie realmente adevărul? Am discutat problema cu André Glucksmann, un însemnat filozof francez contemporan. Timp de mulți ani el a fost unul dintre cei mai strălucitori stângiști ai Franței și ar fi inutil să căutați pe cineva mai bine informat despre această secțiune a spectrului politic francez.

– Bineînțeles că Lionel Jospin este troțkistul, mi-a spus el, și nu fratele lui. Organizația despre care vorbim a avut o existență secretă, a fost foarte conspirativă, aproape ca o sectă. În același timp, nimeni nu știe cu certitudine dacă a fost sau nu desființată. Este perfect posibil să existe și azi în ilegalitate și ca Jospin să fie un membru care-i duce pur și simplu programul la îndeplinire.

– Așadar, ceva similar francmasoneriei?

– Da. Organizația în care a fost formată personalitatea politică a lui Jospin este în esență o versiune troțkistă a francmasoneriei. Țelul ei este infiltrarea în instituțiile și managementul statului în concordanță cu principiile lui Troțki. Nimeni nu știe cu certitudine dacă Jospin mai este sau nu membru.

Poate că ambițiile lui prezidențiale nu sunt decât un proiect al acestei secte trotkiste.

Este momentul să revenim la portul din Lorient. Prim-ministrul Franței se eschivează de întrebările la care nu dorește să răspundă și se îndreaptă către adăpostul limuzinei sale. La scurt timp după aceea, Candidatul ajunge la Palatul Națiunilor din centrul localității, unde urmează să-și destăinuie ideile despre ocean.

Înaintarea lui Jospin spre tribună este împiedicată de o mulțime alcătuită din foștii săi camarazi de gândire, comuniști și reprezentanți ai celui mai puternic sindicat comunist din Franța, CGT (Confédération Générale du Travail – Confederația generală a muncii). Steaguri roșii, uniforme, lozinci clamate prin portavoce, scandări de „Jos mâinile de pe fabrica Alcatel!". Jospin pare din nou iritat. Coborând din limuzină, el privește ostil mulțimea de stângiști și, dovedind o bună viteză, intră fără niciun cuvânt în Palatul Națiunilor, unde, vai!, nu există izolație fonică. Din sală se poate auzi tot ce se petrece afară: strigătele și zbieretele demonstranților, cântecele comuniste. Jospin pretinde că nu se întâmplă nimic. Soseşte momentul pentru ideile sale despre ocean.

– Oceanul ne unește și ne aduce laolaltă. El poartă în sine valorile solidarității... Oceanul joacă un rol major în libertatea pe care socialiștii o aduc lumii în numele dezvoltării multilaterale a omului... Oceanul este nezăgăzuit. El este deschis tuturor vânturilor liberalismului ferm, de la resturile și gunoaiele aduse pe țărm, până la marinarii lăsați să-și poarte singuri de grijă... A duce o politică impregnată de spiritul oceanului înseamnă a respinge abaterile liberale... Noi dorim să evităm stâncile submarine ale liberalizării excesive.

Și finalmente:

– Să salvăm oceanul de fluxul și refluxul liberalismului!

Fraza aceasta sintetizează gândurile lui despre ocean. Este miezul politicii sale și dacă ar exista o *Carte a recordurilor Guinness* pentru demagogie politică, Jospin ar figura neîndoios acolo.

Trebuie să traducem toate cuvintele acelea din idiomul politic francez în ceva mai inteligibil. Despre ce naiba a vorbit Jospin? Ce a vrut să spună prin referirile la „liberalismul ferm" și „respingerea abaterilor liberale"? A fost un mod specific și unic francez de a azvârli o piatră în grădina politică a lui Jacques Chirac, președintele liberal și rivalul principal al lui Jospin. Criticându-l în modul acela metaforic, Jospin a evitat orice menționare a numelui

său. Potrivit regulilor locale, a fost considerat foarte abil. Iar noi crezuserăm că va vorbi despre Cecenia!

Finalul a fost simplu şi a urmat scenariul tuturor finalurilor de campanii electorale. Ultimele fluxuri şi refluxuri dinspre tribună au fost salutate cu ovaţii. „Jospin – preşedinte! Jospin – preşedinte!" au scandat primele rânduri pe ritmul lui „Spartak – campioană!". După un minut, Candidatul, pentru a evita orice contact neplăcut cu Cetăţenii de afară, a fost condus prin uşa din spate.

Întoarcerea la Paris în aceeaşi seară în avionul lui Jospin, pus la dispoziţie de compania privată Darta, s-a desfăşurat într-o atmosferă pozitivă, ca după o zi de muncă bună. S-a servit un vin pe deplin acceptabil şi echipa PR a lui Jospin a început să cânte cu patos cântecele favorite. Mai întâi, de multe ori, „Comandante Che Guevara". După aceea un cântec al partizanilor italieni. Al treilea, „Motivé", un cântec al comuniştilor francezi, care transmite conceptul că „sunt o persoană cu motivaţie". Solistul era tânărul secretar de presă al lui Jospin. O oră întreagă, până am ajuns pe aeroportul privat Le Bourget de lângă Paris, el a menţinut echipa în alternarea „Che Guevara", „Bella Ciao", „Motivé", „Che Guevara", „Bella Ciao"...

[În alegerile prezidenţiale din 2002, Lionel Jospin a ajuns până în runda a doua, unde a pierdut înaintea lui Jacques Chirac şi Jean-Marie Le Pen, liderul naţionaliştilor.]

„VALURILE" DE EMIGRARE POLITICĂ DIN RUSIA

După asprimea Moscovei, viaţa ordonată şi liniştită din Londra te transformă rapid într-o fiinţă umană normală, o persoană cu comportamentul unui cetăţean liber.

Bănuiesc că mulţi dintre compatrioţii noştri care, pentru moment şi împotriva voinţei lor, se găsesc în Marea Britanie încearcă sentimente similare. Aici ei au parte în cele din urmă de un mod obişnuit de viaţă, care le este refuzat în Rusia. Nu mai tresar la orice sunet care aduce cu o împuşcătură, ba chiar iau metroul londonez fără să fie însoţiţi de bodyguarzi.

Aerul Londrei este înviorător. Dovada n-a întârziat să apară; am mers la teatru – pur şi simplu pentru satisfacţia spectacolului în sine, nu pentru a fi văzută în societate –, la un muzical autohton, care rula neîntrerupt de mulţi ani şi unde, ca atare, niciun Rus Nou care se respectă n-ar fi fost văzut

în ruptul capului în Rusia. Londra este diferită. Stăteam lângă Ahmed Zakaev, reprezentantul special al preşedintelui cecen Aslan Mashadov, care aşteaptă verdictul unui tribunal britanic faţă de solicitarea Federaţiei Ruse, pe de-a întregul politică, de a-l extrăda, când cineva din rândul din faţă s-a întors spre noi şi a spus voios:

– Salut, oameni buni!

Era nimeni altul decât Iuli Dubov, autorul senzaţionalului roman *Oligarhul,* el însuşi un oligarh. Procuratura Generală a Rusiei a emis un mandat de arestare pe numele său pentru delapidări implicând automobile Lada Jiguli, dar în primul rând pentru prietenia lui cu alt oligarh aflat în exil, Boris Berezovski, care trăieşte tot în Londra. Într-o sală de teatru londoneză, Iuli Dubov era fermecător, pe când în Moscova n-ai fi putut trece prin cordonul lui oligarhic de pază şi protecţie, indiferent dacă ai fi recurs la sentimente sau la bani. S-a dovedit a avea o soţie superbă, iar la pauză a fugit la bar, fără mare ceremonial, ca să ne aducă de băut la toţi. Ne-a spus chiar câte staţii de metrou erau de la teatru până la locuinţa sa.

Am simţit cum mi se încălzeşte inima, văzând cât de uimitor este felul în care caractèrul neieşit din comun al Londrei îi tămăduieşte spiritual pe oameni, însă urma să fac o descoperire încă şi mai incredibilă. Am aflat că Boris Berezovski însuşi îşi revine din punct de vedere psihic aici. El participă la şedinţele cu părinţii de la şcoală, ca o persoană absolut obişnuită. Trebuie să recunoaşteţi că asta spune enorm de multe despre capacitatea Marii Britanii de a readuce un cetăţean rus la normalitate şi confirmă că, la ora actuală, Marea Britanie este cea mai atractivă ţară din Europa pentru cei care sunt siliţi să emigreze din Rusia. Pe lângă Berezovski, Dubov şi Zakaev, Londra este căminul lui Aleksandr Litvinenko [asasinat în Londra de FSB în noiembrie 2006], fostul ofiţer FSB care a intrat în conflict ireconciliabil cu ministerul său pentru că a refuzat să-l asasineze pe Berezovski fără instrucţiuni scrise din partea superiorilor, după care s-a refugiat în Marea Britanie, fugind cu un paşaport fals prin Ucraina.

Toţi aceştia sunt oameni de care trebuie să se ţină seama şi care au greutate în propriile lor cercuri, în ciuda faptului că Procuratura Generală a emis mandate de arestare pe numele tuturor. Desigur, sunt indivizi foarte diferiţi, totuşi au unele lucruri în comun. Aici toţi sunt prieteni, nu numai între ei, ci şi cu Vladimir Bukovski, care este respectat ca patriarh al disidenţilor şi emigranţilor politici ruşi din Marea Britanie, care-l recunosc ca lider al adunării neorganizate de noi exilaţi politici.

PATRIARHUL

Atunci când cineva nu mai pronunță scurt numele prim-ministrului britanic – „Bler" – , ci rostește un „Blai-er" lung, tărăgănat și diftongat, așa cum fac britanicii, este destul de clar că nu mai este întipărit în societatea rusească. Berezovski, Zakaev și Litvinenko continuă să spună scurt „Bler", dar Bukovski rostește acum „Blai-er". Pronunția străină nu diminuează în niciun fel atractivitatea imensă a acestui bărbat cu totul aparte, cu o libertate interioară palpabilă. Emigranții politici de toate convingerile sunt atrași de el.

Locuința lui Bukovski este o casă specific englezească, destul de mică și destul de umedă și rece, în orașul universitar Cambridge. Proprietarul ei a avut parte de experiențe neplăcute într-un fel pe care cu greu ni-l putem imagina. A petrecut zece ani în lagăre de muncă și spitale psihiatrice speciale în fosta lui patrie, apoi decenii în exil. Trăiește aici incredibil de modest, dar foarte strict, așa cum este potrivit unui disident, fără luxuri evidente și cu un singur șemineu care încălzește odaia. Aceasta este încălzită cu un munte de dopuri de vin, îngrămădite în partea din stânga, care indică abateri frecvente și scuzabile ale proprietarului de la ascetism. Plictisit de conversația adulților, Tolea, fiul de opt ani al lui Aleksandr Litvinenko, care amestecă deja cuvinte ruseşti și englezeşti și scrie poezii în engleză, își găsește de lucru cu aprinderea dopurilor.

Bukovski nu este tânăr. Când spune „noi", se referă la „britanici". Ca întotdeauna, își întâmpină musafirii în tradiționalul lui trening sovietic albastru, cu genunchii lăbărțați, și ne tratează în mod disonant cu coniac Courvoisier datând din 1942, anul nașterii sale. După ce ne-am încălzit cu coniacul, stăm de vorbă.

De ce credeți că persoanele care au probleme cu Rusia se strâng în Marea Britanie? Este o coincidență sau există o explicație?

În privința aceasta există două aspecte. Desigur, șansa joacă rolul preponderent. Ahmed a naufragiat aici din simplul motiv că a fost invitat în Anglia de către Vanessa Redgrave și, potrivit legilor noastre europene, o persoană este readusă în locul de plecare. (În octombrie 2002, Zakaev a plecat din Marea Britanie la Congresul Mondial Cecen din Copenhaga, unde a fost arestat după ce Rusia i-a cerut extrădarea. A fost judecat de un tribunal danez, eliberat pe 3 decembrie și a revenit în Marea Britanie.)

Mai puțin aleatoriu a fost cazul lui Boris [Berezovski]. El este finanțist şi în general se ştie că noi oferim cea mai mare libertate din lume operațiilor financiare. În plus, i-am spus lui Boris: „Tu ceri azil politic, pe care Marea Britanie i l-a acordat deja lui Saşa Litvinenko. Cazul tău este legat în mod direct de al lui. Prin precedent legal, cazul Litvinenko va fi comasat cu al tău, iar el a primit deja azil. Asta înseamnă că în cazul tău nu este posibil niciun alt verdict: dacă i-au acordat lui azil pentru că a refuzat să te asasineze, este aproape sigur că ți-l vor acorda şi ție, fiindcă pe tine doreau să te omoare autoritățile statului rus. Ăsta-i un fapt stabilit."

Cu alte cuvinte, se poate vorbi atât despre coincidență, cât şi despre motive întemeiate pentru care ruşii se strâng aici. Dintre membrii actualei Uniuni Europene (şi accentuez asta, pentru că Norvegia şi Elveția nu sunt membre UE, iar ele sunt chiar şi mai libere), Marea Britanie este țara optimă pentru a întreprinde ceva. Ea îşi păstrează distanța față de Uniunea Europeană şi în mod evident aici continuă să existe un grad însemnat de libertate.

Credeți că această concentrare de refugiați politici aici ar putea impieta în mod serios asupra relațiilor dintre Marea Britanie şi Rusia, ori dintre Europa şi Rusia?

Din punctul de vedere al Marii Britanii, în niciun caz! Blair va continua să-l iubească pe Putin în ciuda lui Zakaev, pur şi simplu ca oportunitate politică. Indiferent câți emigranți s-ar aduna aici, Marea Britanie nu-şi va altera niciodată relațiile cu nimeni. Asta este tradiția. Pentru noi, în Marea Britanie, acordarea azilului nu-i un act politic, ci o decizie legală, indiferent ce ar putea crede sovieticii – scuză-mă, ruşii – din Ministerul Afacerilor Externe şi Kremlin. Deciziile de acordare a azilului politic nu sunt luate de guvern, ci de tribunale. Guvernul poate să ia doar o decizie inițială şi orice persoană are dreptul la apel, care este judecat în tribunal. Ca atare, guvernul nu uită niciodată că decizia sa poate fi anulată în tribunal şi încearcă să estimeze ce va pronunța acesta. În felul acesta se oferă o garanție de protecție judiciară.

N-am putut să nu zâmbesc înaintea protestului domnului Ivanov, ministrul rus al afacerilor externe, față de faptul că un polițist englez l-a eliberat pe Zakaev de pe aeroportul Heathrow vineri noaptea. [...] Demonstrează cât de incompetent este din punct de vedere profesional – pur şi simplu nu înțelege cum merg lucrurile aici. Polițistul englez nu l-a întrebat pe prim-ministru

ce trebuie să facă în privința lui Zakaev. El s-a gândit pur şi simplu că ar provoca mai puține necazuri dacă, întrucât oricum îi confiscase paşaportul, l-ar lăsa să intre în Anglia. Fără paşaport, Zakaev nu putea părăsi țara, şi dacă superiorii polițistului doreau să modifice decizia respectivă, o puteau face ei înşişi în ziua următoare. Cu alte cuvinte, în calitate de polițist în tura de noapte, el nu făcea nimic care ar fi putut afecta negativ Marea Britanie, ceea ce era de altfel grija sa principală. A fost decizia sa, nu a guvernului britanic. Punând tunurile în mod cu totul inutil pe guvernul britanic, ministrul Ivanov n-a făcut decât să ofenseze şi să sporească improbabilitatea extrădării lui Zakaev în Rusia.

Cu toate acestea, climatul european general se înrăutățeşte în mod clar din cauza cazului Zakaev. Delegației Parlamentului European nu i s-a permis intrarea în Cecenia, iar refuzul acela a fost asociat în mod explicit cu Zakaev.

Da, însă n-a avut absolut nicio legătură cu poziția Marii Britanii. A avut însă cu poziția europeană, în sensul că începe să-i irite pe cei din Europa, dar ceea ce-i irită pe ei nu este insolubilitatea fundamentală a problemei cecene, ci felul în care o tratează Rusia. Parlamentul European este o organizație realmente neutră. Dacă nu este orwellian, atunci cu certitudine aparține şablonului întrevăzut de Huxley. Cu toate acestea, a luat inițiativa promulgării unei rezoluții speciale care a aprobat acțiunea Danemarcei de a-l elibera pe Zakaev, pe care l-a descris ca fiind „un remarcabil politician cecen" şi căruia i-a acordat un aşa-zis „paşaport al libertății" pentru Europa. Asta este foarte semnificativ.

A promulgat rezoluția, dar a fost pus să plătească pentru ea.

Am mulți prieteni în Parlamentul European şi ei râd pur şi simplu. Parlamentul European nu are vreo nevoie presantă de a călători în Rusia. Rusia are nevoia respectivă.

Totuşi, vizita acestei comisii a fost aşteptată cu nerăbdare în Cecenia de oameni care n-au alte speranțe. Poate că în Bruxelles se râde, dar Europa nu are acum ochi şi urechi în Cecenia.

Asta-i cu totul altceva. Refuzând să-i acorde prezența în Cecenia, Rusia n-a afectat câtuşi de puțin Parlamentul European. Prezența lui este importantă pentru Cecenia şi pentru Rusia, nu pentru Parlamentul European. Autoritățile ruseşti nu par să înțeleagă asta.

Sunteți bine-cunoscut ca un Nostradamus politic contemporan. Ce credeți, va decide Kremlinul asasinarea lui Mashadov?

Bineînțeles. Îl caută chiar acum și vrea să-l omoare. Europa n-ar reacționa nici chiar față de un asemenea asasinat. Prin prisma rezolvării viitoare a crizei cecene, asasinarea lui Mashadov va face practic imposibilă obținerea unui acord de încetare a focului, iar toate eforturile cecenilor de a-și înființa propriul stat vor eșua. Pentru Rusia asta va însemna o rană mereu purulentă în sud, pe care n-o va putea vindeca nimeni. O persoană inteligentă n-ar îngădui dezvoltarea unor situații de acest fel, ci ar încerca să impună o măsură de control, pentru a limita un conflict între granițe cel puțin cu un minimum de civilitate. Rusia nu se gândește la asta și acționează într-o manieră complet absurdă. Este o politică nebunească, dusă pentru obținerea de avantaje pe termen scurt, dar care eșuează complet în a ține seama de interesele vastei majorități a populației țării. Este o politică criminală. Ar trebui să negociezi cu oamenii care doresc să negocieze, nu să-i ucizi.

De ce credeți că Europa, care nu caută doar avantaje pe termen scurt, nu este atât de preocupată să încerce să-i păstreze în viață pe martorii crimelor de război din Cecenia? În eventualitatea înființării unui tribunal internațional, așa cum a fost cel care l-a judecat pe Miloșevici, mărturiile lor sunt esențiale.

Prezența lui Miloșevici în Haga este ilegală. Poate că, într-adevăr, el merită spânzurătoarea, însă acuzațiile care i se aduc sunt grotești. Totul a fost opera mișcării Noua Stângă din Europa, care tocmai atunci își încorda mușchii. Acțiunea NATO împotriva Serbiei a fost o crimă și un act de agresiune, potrivit definițiilor ONU. N-a avut niciun fundament și a fost un act politic ticălos de autoafirmare a noii elite europene. Nimeni nu se lupta să-l trimită pe Miloșevici la închisoare, ori să demaște crime de război. Crimele au fost pur și simplu inventate. Ni s-a spus că dacă nu vom interveni și dacă Miloșevici va rămâne la putere, vor muri minimum 500.000 de oameni. De fapt, după ce colbul s-a așezat și mormintele au fost deschise, ele conțineau 6.000 de cadavre, care făceau parte din ambele tabere, incluzând și victimele bombardamentelor NATO. N-a fost decât o operațiune polițienească. S-a făcut însă un tărăboi uriaș, comparând situația cu Holocaustul – abuzând în mod criminal de exemplul acela istoric. Așa ceva se numește managementul știrilor. Lumea înnebunise de-a dreptul, ca un cap de ciocan care a zburat pe neașteptate din coadă. Avem idioți și aici, și acolo. Să nu-ți imaginezi că situația din prezent este în alb și negru. În alb și negru era în tinerețea mea,

pe vremea când existau comuniști și democrați și era limpede cine era inamicul mondial.

Și atunci, cum este situația din prezent – universal cenușie?

Totul are culoarea rahatului. În prezent, avem de-a face cu diverse nuanțe de rahat.

Cum credeți că se va sfârși al Doilea Război Cecen?

Dacă se va sfârși vreodată... Una dintre variantele cele mai posibile este că nu va exista un sfârșit în sine, ci că totul va continua decenii la rând. Grupuri noi de tineri disperați vor continua să înfăptuiască acte de terorism lipsite de rațiune, sacrificându-și viețile pentru cine știe ce cauză, dar fără să realizeze de fapt nimic. O variantă mai bună ar fi stoparea imediată a operațiunilor militare. Pur și simplu să fie stopate, indiferent dacă în prezent nu putem soluționa problemele politice. Să fie stopate și să înceapă măcar căutarea de soluții locale pentru cele mai mici probleme sociale locale.

Totuși, de ce este Europa atât de inactivă în Cecenia? Numărul de organizații umanitariste care acționează în zonă nu se compară, nici pe departe, cu cel care a existat, de pildă, în Balcani.

Contextul mondial este că Europa îi vede pe musulmani ca fiind teroriști. Există națiuni prietene și națiuni inamice. Tot ce contează este „războiul global împotriva terorismului", un concept idiot, însă în contextul respectiv niciun politician nu poate să facă nimic pe moment: doar să-și acopere urechile și să aștepte.

Mi se pare straniu să vă aud spunând asta. La urma urmelor, într-o epocă trecută mult mai nefastă nu v-ați acoperit în niciun caz urechile, așteptând să se întâmple ceva.

Nu vorbesc despre mine, ci despre planetă. Eu nu-mi acopăr urechile. În momentul de față, sunt în conflict cu puterea din Europa. Sunt unul dintre cei care s-au opus Uniunii Europene și încerc să organizez o coaliție largă care să-i pună capăt. Din punctul meu de vedere, Uniunea Europeană diferă prea puțin de Uniunea Sovietică; nu are deocamdată un Gulag, dar există deja semne și în privința aceasta. Au fost întreprinse primele arestări pentru glume politice. De exemplu, în Marea Britanie, un bine-cunoscut prezentator de televiziune a glumit la o serbare populară, spunând că i-ar plăcea să aibă

aceleaşi drepturi cu o negresă oloagă de un picior, gravidă şi narcomană. Corectitudinea politică a atins cote absurde; el a fost arestat. Cel puţin, parlamentul a respins o lege referitoare la discursurile care incită la ură („hate speech"), deoarece comedianţii au protestat, spunând că vor rămâne fără slujbe dacă nu vor mai putea face glume. Însă Uniunea Europeană intenţionează să impună legea aceasta în toată Europa! Intrăm într-o perioadă totalitaristă. Mulţi dintre vechii mei prieteni râd şi spun că am stat prea mult timp locului şi că m-au apucat iar mâncărimile, dar eu am decis să pun mâna din nou pe ciomag. Crede-mă, nu doresc defel să fac asta. Sunt un om bătrân. Mi-ar plăcea să-mi trăiesc viaţa cu pisica mea, în grădina mea. Am făcut tot ce am dorit să fac, dar nu poţi să trăieşti în felul în care ni se cere să trăim.

În opinia dumneavoastră, cum ar trebui să trăiască o persoană cu bun simţ în Rusia contemporană?

Pentru o persoană cu bun simţ este imposibil să trăiască în Rusia contemporană. Toate persoanele cu bun simţ fac tot ce pot pentru a pleca de acolo cât mai repede. Rămân doar cele care nu pot să plece. Mai sunt totuşi câteva capabile să protesteze: Andrei Dereviankin se află în închisoare şi a fost uitat, însă el a mers la unitatea militară din oraşul lui natal Engels, din provincia Saratov, şi a defilat cu o pancartă pe care scria „Puneţi capăt războiului din Cecenia!". Pentru asta a fost trimis câţiva ani la închisoare. Îl înţeleg. Şi eu am recunoscut, pe vremea când am trăit în Rusia, că locul meu era în închisoare. De aceea, când m-au arestat, am fost fericit.

BEREZOVSKI

20 ianuarie 2003

Alături de Bukovski, Boris Berezovski este celălalt pol magnetic al noii comunităţi de emigranţi politici ruşi din Marea Britanie. Aici el este direct şi prietenos cu toţi, pe când în Rusia reputaţia îi rămâne cea a unui geniu diabolic. Nu şi în Londra. În sacoul lui crem, Boris seamănă perfect cu o vrăbiuţă vioaie.

Este uşor să insulţi un oligarh aflat în exil, dar este mult mai greu să-l înţelegi. Nu uitaţi ce a fost el în trecut. Omul care l-a manipulat pe Elţîn, „domnul aranjează-tot" în Cecenia, cel care a făcut o avere din petrol, automobile Jiguli şi Aeroflot. După care a venit rândul lui Vladimir Vladimirovici

Putin, proiectul cel mai ambiţios al lui Berezovski. El l-a susţinut pe Putin, declarându-l viitorul Rusiei, şi deocamdată a pierdut investiţia, ceea ce, trebuie să recunoaştem, îi mai toceşte din poleiala imaginii de geniu diabolic. Îl face, totodată, să pară ceva mai uman, iar în timp ce creatura proiectului său „Al doilea preşedinte al Rusiei" este instalată confortabil în Kremlin, Berezovski este exilat în hotelul Lanesborough. Sigur că da, vorbim despre un hotel luxos, pe ferestrele căruia se vede Hyde Park, într-o metropolă de clasă mondială. În plus, el nu este singur, fiindcă în Lanesborough locuieşte *crème de la crème* pe are o puteţi întâlni în foaier, fără bodyguarzi. Oligarhii Deripaska, desculţ şi în blugi dimineaţa, Potanin şi Berezovski cu nevestele şi copiii. Apoi există Library Bar, cel mai bun loc de pe planetă în care să se relaxeze Puterea din trecut şi din prezent. Fotoliile din bibliotecă sunt exact precum cele pe care n-ai voie să te aşezi în Ermitaj, atâta doar că aici poţi să te instalezi în ele, ba chiar să-ţi ridici picioarele pe ele, dacă ai chef. Sunt splendide, totuşi Lanesborough nu este Kremlinul.

De ce aţi ales Marea Britanie ca loc de exil?

Aşa s-a întâmplat să fie. Pur şi simplu aici mă găseam în octombrie 2002, când am aflat că Procuratura Generală dorea să mă aresteze pentru o presupusă acuzaţie de delapidare a fondurilor Aeroflotului. Atunci am decis să rămân, dar acela n-a fost singurul motiv. Locuisem un an în sudul Franţei, dar în ciuda climei minunate, îmi fusese greu să lucrez acolo. Mediul mă secătuia. Marea Britanie este cu totul altfel. Clima de aici mi se pare fenomenală şi mi se potriveşte foarte bine. Nu duc dorul decât zăpezii, dar săptămâna trecută am avut parte până şi de ceva ninsoare. A nins pentru prima dată după 15 luni... şi m-am simţit realmente ca acasă. Am locuit în Franţa, Germania şi America şi pot spune fără ezitare că dacă ar fi aleg altă ţară decât Rusia în care să trăiesc, atunci aici mă simt cel mai confortabil. Alt factor în decizia mea este Londra în sine. Oraşul este super-cosmopolit. Eşti lăsat complet în pace, deşi în acelaşi timp nu ţi se îngăduie să-i deranjezi pe alţii. În ciuda tuturor dificultăţilor situaţiei mele – şi sunt un ghimpe în coasta guvernului rus – , nimeni nici măcar nu mi-a sugerat că s-ar putea să nu fiu dorit aici.

Statutul meu în Marea Britanie este destul de neclar. Deocamdată nu mi s-a acordat rezidenţă permanentă şi aştept de peste un an decizia Ministerului de Interne britanic (Home Office), ceea ce este nitel neliniştitor. Îmi imaginez însă situaţia aceasta şi în sens invers: să presupunem că aş fi

cetățean britanic şi un oponent îndârjit al lui Blair (şi nu ascund defel faptul că desfăşor de aici o campanie împotriva autorităților ruseşti) şi că aş locui în Rusia; să mai presupunem că Putin ar fi în relații bune cu Blair şi Blair i-ar zice: „Volodea, în țara ta locuieşte acest individ, care-i ca un ghimpe pentru noi. Vrei, te rog, să-l trimiți în Marea Britanie?" N-am nicio îndoială că a doua zi aş fi cu cătuşele la mâini într-un avion cu destinația Londra, deoarece în Rusia nu există nici justiție, şi nici protejarea drepturilor, iar asta nu-i valabil numai pentru cetățenii străini, ci, pentru Dumnezeu!, chiar şi pentru cetățenii ruşi. Pe de altă parte, Marea Britanie este o țară în care legea este foarte respectată. Alt aspect semnificativ este faptul că nimeni dintre cei care stau aici – Zakaev, Litvinenko – n-a făcut-o din propria-i voință. Toți ar vrea să revină în Rusia. America se află la 10 ore de zbor de Rusia, ceea ce este mult şi comunicațiile sunt dificile, pe când aici trăieşti în acelaşi mediu informațional ca în Rusia. În America emigrează cei care nu mai vor să revină vreodată acasă.

Cum vedeți poziția actuală a Europei față de criza din Cecenia, după ce cazul Zakaev a pus capăt procesului de pace care se derula prin intermediul său în Europa? De fapt, Europa doreşte realmente stoparea acelui război?

Să examinăm în primul rând locul pe care evenimentele din Cecenia îl ocupă printre problemele politice şi sociale care îngrijorează Occidentul. Trebuie să recunoaştem că Cecenia nu are o prioritate atât de însemnată. Britanicii au destule probleme de-ale lor. Pe primul loc se află Irakul şi întrebarea dacă acolo va fi război. Totuşi, privind dintr-o perspectivă mai generală, aş zice că atitudinile s-au schimbat radical, şi nu în favoarea Rusiei. În privința aceasta au jucat un rol chestiuni serioase, ca arestarea lui Zakaev, dar şi altele efemere, aşa cum a fost remarca neinspirată a lui Putin la o conferință de presă din Bruxelles despre circumcizia unui jurnalist care l-a întrebat despre Cecenia. Este trist că soarta unui om, ca Zakaev, şi o remarcă stupidă făcută de un individ needucat par să atârne aici aproximativ la fel de greu în balanța opiniei publice. Răbufnirea de la Bruxelles a fost pur şi simplu primitivă, iar britanicii reacționează intens față de un asemenea comportament. Occidentalii întrebau de mult timp „Cine sunteți dumneavoastră, domnule Putin?", iar acum ei cred că au răspunsul.

Lucrurile acestea au coincis. Cazul Zakaev l-a înfuriat pe Putin, care a pierdut disputa. Decizia Danemarcei l-a scos din minți. În principalele ziare occidentale au început să apară titluri care au pus semnul egalității între

Putin şi Miloşevici. „De ce ar trebui să-l acceptăm pe Putin şi să-i întindem covorul roşu, când este un criminal de stat?" Înainte de cazul Zakaev, nu auzeai genul acesta de remarci. Deşi guvernele europene încearcă întruna să menţină relaţii bune cu Rusia, ceea ce este de înţeles din punct de vedere pragmatic, pentru că au nevoie de susţinerea Rusiei în inevitabilul război din Irak, s-a căscat brusc un hău între comportamentul logic al eşaloanelor superioare din guvernele europene şi politicienii din opoziţie care au început să critice aspru Rusia şi pe Putin. De asemenea, acum există o delimitare clară între eşaloanele superioare şi opinia publică, al cărei glas se face auzit, de regulă, în mass-media. Rezultatul este o schimbare a atitudinii faţă de războiul din Cecenia, care poate fi importantă, deşi nu decisivă, pentru stoparea sa. Decizia respectivă aparţine numai guvernului rus. Eu vreau doar să citez ce a spus cândva Zakaev: „Rusia are dreptul să înceapă un război cu Cecenia şi are dreptul să-l stopeze."

Ce vreţi să spuneţi prin „importantă, deşi nu decisivă"?

Noua poziţie a Europei va irita în mod serios guvernul rus şi-l va împinge spre o soluţie, care nu va face altceva decât să-i reamintească constant de această iritare. Putin este foarte sensibil la atacurile personale, iar terminologia adoptată de Occident îl macină psihologic. El nu înţelege adevărata natură a obiecţiilor şi le consideră atacuri la adresa persoanei sale. Felul în care Occidentul reacţionează faţă de Putin ca individ şi poziţia lui personală în ochii publicului rus reprezintă principalele surse ale puterii sale. După episoadele Bruxelles şi Zakaev, Occidentul nu-l va mai considera niciodată ca pe un prieten, deoarece s-a văzut că el nu împărtăşeşte idei fundamentale pentru societatea occidentală. Putin nu crede în ele şi de aceea Occidentul îl consideră actualmente un ipocrit.

Cazul Zakaev a fost un fiasco. Zakaev este unul dintre personajele cele mai admirate în Cecenia. Nu şovăi deloc în afirmaţia asta. Îl ştiu nu numai din auzite. Am condus negocieri foarte dificile în Cecenia şi n-am avut niciodată vreo îndoială că Zakaev n-ar dori pacea sau că n-ar fi constructiv în această privinţă. Rolul lui poate fi văzut clar de către toţi occidentalii. Nimic nu sugerează că el doreşte prelungirea războiului şi numeroase persoane afirmă că el a susţinut în mod consecvent ideea unei ieşiri paşnice din măcelul acesta.

Sunt de părere că din 1991 încoace, de după prăbuşirea Uniunii Sovietice, 2002 a fost anul cel mai păgubos pentru Rusia. Nu ajung degetele de la

o singură mână pentru a enumera înfrângerile. Punctul de referință cel mai important este o schimbare calitativă în situația din Cecenia. Dacă înainte de 2002 eram sigur că puteam să găsim o soluție noi înșine, să negociem o pace între taberele beligerante, acum sunt de părere că așa ceva este imposibil. Anul 2002 a fost un moment hotărâtor: ura de ambele părți a atins asemenea cote, încât fără o mediere internațională – care să includă implicarea țărilor din afara fostului bloc sovietic și utilizarea forței – noi nu mai putem rezolva conflictul. Acesta este principalul obstacol din calea Rusiei. Țara și-a pierdut suveranitatea în sensul că, fără intervenția forțelor externe, este incapabilă de a-și soluționa conflictul intern. În al Doilea Război Cecen, Rusia a suferit o înfrângere devastatoare, considerabil mai serioasă decât cea din Primul Război, care constă în faptul că ne-am pierdut suveranitatea.

A doua înfrângere politică a Rusiei a fost Kaliningrad [enclava rusă dintre Polonia și Lituania]. N-ar fi trebuit să ne aventurăm atât de prosteşte și atât de insistent, încercând să oprim totul: culoare de zbor, coridoare de acces și căi ferate de mare viteză. Ar fi trebuit să abordăm problema în termenii integrării în Europa. Ar fi trebuit să fi spus, da, acceptăm opțiunea care implică vizele, dar numai pentru a avea garanții că toată Rusia va deveni parte din zona Schengen fără granițe a Europei într-un număr specificat de ani. Discuția aceasta n-a avut loc niciodată din simplul motiv că, de multe secole, elita politică rusă a fost foarte neîncrezătoare în privința propriilor sale puteri. Rusia nu se crede capabilă să parieze pe ce anume se va întâmpla în următorii cinci sau zece ani. Rusia nu crede în propria-i putere. Vrem să fim în Europa, dar ne este frică de ea.

Am suferit de asemenea o înfrângere completă în teritoriile postsovietice. Comunitatea Statelor Independente nu mai există ca bloc politic și economic unificat, și acesta este un *fait accompli*. În Asia Centrală și Georgia există trupe americane, iar Regiunea Baltică a intrat în NATO. Relațiile cu Belarus s-au înrăutățit. Iar în privința granițelor mai îndepărtate, exemplul cel mai grăitor este Irakul. Îl pierdem. Ne-am îndepărtat cu un pas mare de Irak și am pierdut influența politică și economică în regiune. Îmi amintesc că în 2002 manipulam acorduri de cooperare în valoare de 40 de miliarde de dolari ca și cum ar fi fost jocuri de-a „alba-neagra". Kremlinul este ocupat de un grup de escroci iuți de mână, care cred că, dacă vor anula un contract de 40 de miliarde de dolari, americanii nu vor mai invada Irakul sau ne vor plăti după aceea.

În plus, Rusia a suferit o uriașă lovitură morală. Tot mai mulți occidentali ajung la părerea că Rusia nu este o țară democratică. Ea nu urmează o

potecă liberală, ci exact drumul opus, distrugând mecanismele fundamentale ale statului democratic.

Postfață

Asta a fost tot. Atunci mi s-a terminat banda reportofonului. A sosit vremea să revin la Moscova. Se poate întâmpla ca până şi geniile diabolice să facă greşeli, iar dacă greşesc o dată, ce garanție există că nu vor greşi din nou? Trebuie spus totuşi că, indiferent ce s-ar petrece până la urmă, oamenii gândesc al naibii de liber în Londra. Nu acelaşi lucru se poate spune despre Kremlin.

NEBUNIA TRIBALISMULUI SAU LEGEA CONSERVĂRII RĂULUI

18 martie 2004

Informații recent primite: mai întâi, o scrisoare livrată prin poşta terestră la cabinetul prim-ministrului Franței amenință cu acte de terorism şi este semnată de Movsar Baraev, conducătorul teroriştilor care i-au luat ostatici pe spectatorii muzicalului *Nord-Ost*. În scrisoare, el se descrie ca fiind liderul organizației „Slujitorii lui Allah".

După aceea, o referire la surse nedezvăluite din cadrul FSB-ului. FSB-ul este implicat în atentatele proiectate din Franța, pentru care 200 de kilograme de explozibili au fost transportate cu ceva timp în urmă cu servieta diplomatică la ambasada Federației Ruse din Paris, unde sunt depozitate actualmente.

Atâta doar că Baraev este mort, în ciuda numeroaselor istorii care susțin că „i s-a îngăduit să scape" de la *Nord-Ost*. La fel de cert este faptul că servieta diplomatică nu poate fi utilizată pentru transportul a 200 de kilograme de substanțe explozive, pe care toți câinii grăniceri din lume au fost antrenați să le adulmece.

Aceasta este nebunia tribalismului. Este o maladie modernă, virulentă, care determină tot mai mulți oameni să dorească să comită acte de terorism ca represalii împotriva unor persoane sau instituții. Pronosticul pentru eliminarea maladiei nu este bun. Nebunia tribalismului se va extinde.

Islamofobia este sporită şi musulmanii sunt văzuți ca proscrişi, iar cu fiecare ocazie se exercită presiuni asupra lumii islamice, atât pe plan general,

cât şi la nivel local. „Totul se întâmplă din vina lor", deoarece cu cât îi persecutăm mai mult, cu atât ne vor răspunde în acelaşi fel. Aceasta este de mult familiara Lege a Conservării Răului.

Incompetența, ineficiența şi perfidia serviciilor secrete ruseşti devin tot mai evidente. Ele sunt partenere într-o coaliție internațională pe care o cultivă şi, aşa cum am văzut, cu cât numărul actelor de terorism creşte, cu atât serviciile secrete solicită mai multe resurse financiare şi de putere, inclusiv dreptul de a lua măsuri cu caracter extrajudiciar. Scuza lor este necesitatea de a captura încă o celulă Al-Qaida, dar în privința aceasta dau de obicei greş, se petrece alt act de terorism şi totul se repetă. Cei care solicitaseră resursele şi puterile suplimentare nu sunt demişi pentru că nu şi-au îndeplinit sarcinile. Din contră, în Rusia, ei se aşteaptă la medalii. Continuă să-şi încrunte sprâncenele şi pretind că fac o treabă excelentă.

Şi totuşi, este redus numărul celor care vor să comită atentate? Nu. Numărul acela creşte. Foarte puțini mai cred în legenda potrivit căreia ar fi suficient să-l prindem pe bin Laden pentru a trăi în pace. Într-o măsură tot mai mare, oamenii înțeleg că serviciile secrete găsesc foarte profitabilă tulburarea asociată terorismului internațional şi că serviciile secrete în sine fac parte integrantă din ceea ce este uneori război împotriva terorismului, iar alteori doar terorism pur şi simplu.

Trăim într-o epocă în care terorismul non-statal este strâns legat de terorismul exercitat de stat; cele două se completează reciproc şi ambele sunt ațintite împotriva noastră. Nu avem unde ne ascunde. Suntem la fel de lipsiți de apărare împotriva propriilor noastre servicii secrete, ca şi împotriva numărului crescător al celor care caută răzbunare – în numele lor personal, al religiei, al țării, al credințelor. Cauze se găsesc întotdeauna.

Ne învârtim în cerc. Teama generală de acte teroriste încurajează o reducere a controlului asupra serviciilor secrete care ar trebui să întreprindă acțiunile necesare, dar care, de fapt, fac exact aşa cum le place şi de aceea nimic util. În cine se mai poate avea încredere în asemenea circumstanțe? În nimeni. Lipsa totală de încredere în autoritățile statului nu face decât să întărească nebunia tribalismului.

Judecați şi singuri: nebunia ideii că FSB-ul ar putea fi implicat în anticipatele acte teroriste din Franța şi în transportul de substanțe explozive cu servieta diplomatică la Paris pare clară. Putem fi tentați să râdem de această ultimă aiureală postată de cineva pe internet. Dar între prostiile de pe internet şi noi se află evenimentele recente din Qatar. În Doha, agenți din serviciile

secrete ruseşti l-au aruncat în aer pe duşmanul Rusiei, Zelimhan Iandarbiev [fost preşedinte al Republicii Cecene a Icikeriei]. Agenţii n-au reuşit să-şi acopere urmele, au fost prinşi şi au mărturisit asasinatul.

Ce mai trebuie adăugat? Bomba din Doha dovedeşte, complet separat de orice altceva, că Rusia a revenit la perioada sovietică în sensul că practică terorismul politic în interiorul propriilor sale frontiere, în Cecenia, şi în acelaşi timp exterminã oameni oriunde are ea chef. După asasinarea lui Iandarbiev, nu mai rădem cu atâta uşurinţă faţă de ideea unor substanţe explozive transportate în servieta diplomatică.

Acum ştim că detonarea unei bombe în Franţa este pentru „ai noştri" doar o chestiune de tehnică, în niciun caz de acceptabilitate. Unii cetăţeni ruşi susţin tactica terorismului politic care a sosit odată cu Putin, pe când alţii i se opun în mod categoric. Indiferent de acest aspect, tribalismul FSB-ului (sau al GRU-ului) este real. Totul este permis.

Ne confruntăm din nou cu întrebarea: în cine să credem? În cine poţi avea încredere când cobori în metrou, când îţi ocupi locul într-un tren suburban, pe un feribot, într-un avion, sau pur şi simplu când adormi în propria-ţi casă?

În nimeni! Această lipsă totală de încredere va mătura înseşi guvernele care au sădit-o – să fiţi siguri de asta! Dar, aşa cum ştim deja, este o cale excelentă spre radicalismul ideologic în care unii indivizi, pentru a uita totul, se alătură rasiştilor, alţii sunt fanaticii musulmani *murizi*[20] care caută iluminarea sau *jihadiştii*, iar alţii pot fi cu totul altceva. Este imposibil de prezis ce va visa mâine un creier infectat cu nebunia tribalismului.

Lumea trebuie să înceapă să se pună de acord în privinţa supravieţuirii noastre colective, nu să-şi continue coaliţiile pentru exterminare şi distrugere. Cursa dintre diversele tipuri de nebunie la care asistăm va impune desigur, mai devreme sau mai târziu, concordia aceasta planetară. Singura întrebare este: care va fi costul în victime?

[20] *Murid* este un termen sufi care înseamnă „dedicat" şi se referă la persoana dedicată unui învăţător în calea spirituală a sufismului. (*n. trad.*)

BANI NEGRI LA BAZA SUSȚINERII DE CĂTRE KREMLIN A HAOSULUI DIN GEORGIA

20 septembrie 2004

Așa cum știm, în zilele imediat următoare coșmarului din Beslan, domnii Putin și Ivanov (ministrul apărării) nu au izbutit să producă nimic mai original decât o copie a lui Bush – și a domnilor din cercul său cel mai apropiat – și au promis să desfășoare atacuri preventive împotriva bazelor de teroriști și a teroriștilor înșiși, indiferent unde ar fi aceștia. A fost clar pentru toți că cei doi făceau referire la Georgia, care, fără Eduard Șevardnadze[21], lunecă tot mai mult de sub controlul Kremlinului. Încă și mai precis, se refereau la defileul Pankisi, teriforiu învecinat cu Cecenia.

De ce ar trebui Kremlinul să urască Georgia în asemenea măsură? De ce se împotrivește Georgia cu atâta vehemență controlului Kremlinului? Și de ce reacționează Kremlinul atât de iritat față de opoziția Georgiei? Ce anume în privința acestei țări și a reprezentanților ei cei mai de seamă determină Kremlinul să creadă că poate înainta, bombardând, prin teritoriul ei? Războiul Rusiei împotriva Georgiei este oare un rezultat previzibil al politicii noastre externe sau are o justificare de moment, generată de imperativele politice ale Kremlinului? Un sindrom de stres posttraumatic, post-Beslan?

Pentru a căuta răspunsuri la întrebările acestea, vom merge de la simplu spre complex, neuitând că motivele de la baza multor cataclisme interstatale (iar un război între Rusia și Georgia ar fi exact un asemenea cataclism) trebuie căutate în aspecte elementare, care se află chiar la suprafață.

Mihail Saakașvili este, desigur, un băiat foarte inteligent. În plus, este arătos și un favorit al jurnaliștilor din toată lumea. Băieții inteligenți, bărbații arătoși și favoriții altora au fost de multă vreme eliminați în mod sistematic de către Putin din anturajul său. Ce se poate spune însă despre „Curtea" georgienilor? Ce văd și aud Putin și anturajul său, atunci când se întâlnesc cu Saakașvili?

Apropierea noastră de președintele Georgiei începe azi cu unul dintre consilierii săi principali.

---

[21] Ministrul de externe sovietic în timpul lui Gorbaciov, ulterior președinte al Georgiei, până la răsturnarea în urma Revoluției Trandafirilor din noiembrie 2003. (*n. ed. engl.*)

– Daniel Kunin, se prezintă el în engleză şi zâmbetul îi este sută la sută american, ca şi cum ţi-ar fi prietenul cel mai bun.

Este foarte plăcut şi foarte tânăr, nu poartă sacou, iar cravata îi este strâmbă. Mânecile cămăşii îi sunt suflecate. Daniel nu vorbeşte rusa, deşi se dovedeşte că este un descendent al anarhistului Mihail Bakunin. O delicioasă ironie a sorţii: după ce a emigrat, familia lui Bakunin şi-a îndepărtat prima silabă a patronimului pentru a nu fi identificaţi cu ruda lor revoluţionară, iar acum Kunin, care este cetăţean american, îl consiliază pe preşedintele georgian, dar este plătit de Departamentul de Stat al SUA. Sursa salariului nu este secretă. Daniel însuşi îmi povesteşte despre ea şi o face foarte amuzant. Când „Mişa" l-a invitat să-i devină consilier, el a acceptat în principiu şi a pus imediat la punct toate detaliile. Salariul de mizerie pe care i-l putea oferi Georgia nu era îndeajuns, aşa încât Mişa i-a aranjat un salariu în SUA.

Daniel este un personaj foarte influent în serviciile de stat civile georgiene, unde acum toţi vorbesc engleza. Este *comme il faut* aici, aşa cum în timpul regimului ţarist era *comme il faut* să vorbeşti franţuzeşte. Până şi preşedintele Mihail Saakaşvili, prim-ministrul Zurab Jvania, preşedintele parlamentului Nino Burjhanadze, ministrul adjunct al apărării Vasil Siharulidze şi, desigur, ministrul afacerilor externe, Salome Zurabişvili, acceptă să fie intervievaţi în engleză. Bineînţeles, este dreptul lor, dacă li se pare mai convenabil.

Vă puteţi imagina felul în care trebuie să se simtă în atmosfera aceasta de occidentalizare membrii administraţiei Putin, care sunt învăţaţi să-i vadă la picioarele lor pe toţi din Comunitatea Statelor Independente.

– În ce limbă vorbeşti de obicei cu şeful tău? îl întreb pe descendentul lui Bakunin.

– În cele mai multe cazuri în engleză, răspunde vesel Daniel. Vorbim în georgiană doar în timpul negocierilor, când este important să nu ne înţeleagă alţii. Am luat lecţii particulare şi am lucrat în Georgia într-o ONG.

„ONG" este denumirea lor pentru organizaţiile de voluntari.

– Şi de la ONG ai trecut direct în poziţia de consilier principal al preşedintelui Georgiei?

– Da, spune Daniel şi izbucneşte în râs. În prezent, toată administraţia guvernamentală este formată din oameni care au lucrat în ONG-uri.

Un aparat birocratic compus din foşti lucrători voluntari? Ne putem imagina ce simte preşedintele nostru etatist, care urăşte toate ONG-urile, când este silit să aibă de-a face cu noile oficialităţi georgiene. Şi, de asemenea, când acest american extravertit, Kunin-Bakunin, îi dă sfaturi recalcitrantului Saakaşvili în dialectul său anglo-georgian în prezenţa lui Putin.

– Ce înseamnă să fii consilierul american al preşedintelui georgian? îl întreb pe Daniel, care-mi răspunde:

– Să oferi idei noi 24 de ore din 24, dimineaţă, prânz şi seară. Să ai zeci de opţiuni şi propuneri pentru fiecare subiect care-l interesează pe Mişa.

Diagnosticul meu asupra actualelor oficialităţi din Tbilisi este că au adoptat caracteristicile managementului american obsedat de muncă, exact aşa cum este prezentat în filmele americane: hamburgeri, fără deferenţă, veselie, optimism şi vitalitate. Managerii ţării sunt complet orientaţi spre Occident, fără nicio nuanţă. Niciun cârmaci spre nord-vest, nimic din imprevizibilitatea politică în care este împotmolită actualmente „Curtea" de la Kremlin. Sub Saakaşvili, Georgia este făţiş antibizantină, antibirocratică, antiierarhică. Este o anticolonie care respinge prezenţa unei metropole guvernatoare. Pe de altă parte, Kremlinul este exact opusul: bizantinism neosovietic, ultraierarhizare, nostalgie după un imperiu care se transpune în acţiuni practice de subordonare şi corupere a fostelor colonii, dintre care cel mai recent exemplu este cadoul de 800 de milioane de dolari în taxe acordat Ucrainei şi Belarusului pentru susţinerea unui statu-quo semisovietic. Şi politica provocărilor.

* * *

Mihail Saakaşvili este realmente fermecător şi zâmbeşte mult. Este direct şi precis în tot ce spune:

– I-am întrebat pe ruşi: „Cu ce am greşit noi? De ce ne detestaţi în halul ăsta?" Am promis că vom plăti pensii şi salarii oficialilor statului în Osetia de Sud. Ce-i rău în asta? Ruşii n-au răspuns şi au început schimburi de focuri provocatoare. Noi avem aici trupe americane, dar am lăsat-o moale. Noi spunem „Nu dorim un conflict armat" şi ruşii sporesc presiunea. Nu vom îngădui totuşi să se repete ceea ce s-a întâmplat aici în 1992 [când puterea a fost preluată de un consiliu militar format din patru persoane, printre care Şevardnadze]. Situaţia aceea a blocat reforma. Noi dorim să facem Georgia atractivă. Ce-i greşit în asta? Sincer însă, este foarte greu de precizat ce vrea Rusia de la noi. Toate acţiunile ei în Georgia sunt lipsite de raţiune. Am solicitat comunităţii internaţionale să organizeze o conferinţă despre Osetia de Sud, despre statutul ei, pentru a sugera o soluţie politică. ONU, OSCE şi Uniunea Europeană au susţinut ideea. Ruşii au respins-o.

Când aţi discutat ultima dată cu Putin?

Când îi telefonez, nu mi se face legătura. I-am trimis două scrisori. N-am primit niciun răspuns. (O întâlnire scurtă, nepregătită, a avut loc

abia pe 16 septembrie în Astan, Kazahstan, la un summit al Comunității Statelor Independente.)

Cum ați reacționat față de declarația lui Ramzan Kadîrov, favoritul cecen al lui Putin, potrivit căreia va trimite mii de soldați ai săi în Osetia de Sud și va „rezolva problema"?

Dă-l dracului!

Am încheiat în nota aceea voioasă. Atmosfera din cabinetul președintelui georgian este impresionantă. Saakașvili își iubește realmente poporul. El vorbește despre moartea soldaților georgieni ca despre o catastrofă:

– Când au fost omorâți 16 oameni, a trebuit să iau o decizie.

Și a luat-o: să retragă diviziile georgiene la o distanță sigură, astfel încât să nu mai moară și alți soldați georgieni[22].

Am plecat de acolo simțindu-mă copleșită de contrast: În Rusia pot să moară nu 16, ci 16.000 de soldați, și nimic nu-l va determina pe președinte să-i salveze pe ceilalți, deplasând trupele la o distanță sigură. De vină nu este mărimea Rusiei, nici milioanele ei de locuitori, ci cruzimea. Iubirea lui Saakașvili față de poporul său trebuie să fie, presupun, complet de neînțeles pentru Putin, care s-a autoconvins că el renaște un imperiu și nu trebuie să șovăie când se pune problema de a irosi vieți omenești. După ce s-a pornit pe calea presupusă spre imperiu, coloniile trebuie să se prosterneze și oricine care nu este cu noi înseamnă că este împotriva noastră. Acestea sunt cauzele irațională ale conflictului dintre Kremlin și Tbilisi, dar conflictul are și alte cauze, pe de-a întregul rațională, financiare și economice.

[22] În vara anului 2004, guvernul georgian a încercat să pună capăt contrabandei prin tunelul Roki aflat pe granița dintre Rusia și Georgia. Mai întâi a preluat controlul asupra tunelului, însă imediat din Osetia de Sud au răsunat lozinci naționaliste, care revendicau independența. Guvernul georgian a continuat să atace și a închis piața Ergneti. Mafia tunelului Roki a suferit un atac de cord. Unde avea să-și mai vândă mărfurile introduse prin contrabandă? În clipa aceea a devenit foarte convenabil „dreptul națiunilor la autodeterminare" și Osetia de Sud a început să facă tărăboi în privința respectivă, susținută în mod deschis de Rusia. A început un război care a durat între 12 și 21 august 2004, iar când 16 soldați georgieni au fost uciși, președintele Saakașvili și-a retras trupele de pe înălțimile dominatoare pe care le ocupase în prealabil pentru a apăra satele georgiene de bombardamente. [Nota aceasta este preluată dintr-un articol pe care Anna l-a scris după ce fusese în Țhinhvali, Suhumi și Tbilisi. (*n. ed. engl.*)]

* * *

Care sunt interesele Rusiei moderne în teritoriile aflate dincolo de munții Caucaz? Pentru ce anume din regiunea aceea luptă birocrația lui Putin? În primul rând, Rusia dorește să întărească așa-numita „axă creștină (osetiană)" din Caucaz, ca o contrapondere la „pântecul ei musulman moale" (Cecenia, Inguşetia, Karacevo-Cerkezia, Kabardino-Balkaria, Daghestan şi Adigeea). Axele acestea au o istorie îndelungată şi sunt cât se poate de reale. Acolo există în mod autentic un imperativ teritorial care face perfect logică focalizarea Rusiei asupra Osetiei de Sud, un petic de țară aflat dincolo de munți față de Osetia de Nord.

În al doilea rând, Rusia are interese în Abhazia, o fâşie de teren de pe coasta Mării Negre, de care are nevoie dacă dorește acces pe uscat la Armenia, singurul partener ce i-a rămas Kremlinului în regiunea aceea (toți ceilalți au dezertat de la Rusia) în care SUA nu are deocamdată o prezență strategică.

Scopurile Osetiei de Sud şi Abhaziei sunt, de asemenea, lesne de înțeles. Ele n-au altă direcție spre care să se îndrepte. Osetia de Sud nu ascunde că ar dori să se unească cu Osetia de Nord, ceea ce este imposibil fără implicarea Moscovei. La rândul ei, Abhazia nu vede nicio posibilitate de a reveni la sânul Georgiei şi, întrucât are nevoie de cineva pe lângă care să se aciueze, se întoarce spre Moscova.

Practic, însă, aceste două conflicte, care înghețaseră în era sovietică, s-au transformat acum în găuri negre şi, deşi harta politică a lumii arată că cele două teritorii fac parte din Georgia independentă, atât Abhazia, cât şi Osetia de Sud sunt de fapt zone lipsite de taxe, fără bugete transparente, fără instituții statale legitime, fără resurse bugetare şi toate celelalte aspecte care diferențiază în mod fundamental un teritoriu guvernat de legi de unul anarhic.

De ce are nevoie Kremlinul de găuri negre? În primul rând, pentru scopuri interne; pentru o cale directă de injectare a fondurilor secrete acolo unde sunt necesare şi pentru a facilita diverse manevre. Afirmațiile Rusiei de susținere a aplicării legilor sunt tot atâtea gogoşi. În realitate, continuă să existe politica de susținere a unor teritorii ce pot fi utilizate pentru injectarea sau extragerea de fonduri mari, pentru care nu trebuie dată socoteală. Asemenea zone sunt necesare pentru operațiuni şi misiuni secrete, în care nimeni nu răspunde în fața nimănui, ba chiar nici nu trebuie să semneze vreun document.

Politica rusă continuă să fie una a banilor trecuți pe sub masă. Fără ei nu se întâmplă nimic. Banii trecuți pe sub masă sunt o piatră unghiulară

a tuturor instituțiilor și filialelor guvernului. Pentru ca asemenea jocuri să aibă succes este esențială domnia haosului susținut din exterior în locul ordinii și al normelor definite.

Este foarte convenabil să ai găuri negre dincolo de propriile-ți frontiere, chiar mai convenabil decât fondurile offshore, unde poți fi adulmecat oricând de cineva și unde este necesar să concepi structuri elaborate pe multe niveluri în scopul tăinuirii, ceea ce nu face decât să crească probabilitatea scurgerilor de informații. În Abhazia și Osetia de Sud nu este nevoie de așa ceva.

În epoca sovietică, rolul acesta era jucat de unele regimuri din Africa. Biroul Politic le prezenta drept centre ale „eliberării naționale", pompa în ele fonduri ale partidului și-și vedea de operațiunile sale financiare necurate. În Rusia, Cecenia a oferit o vreme o gaură neagră locală. Eșecul dezvoltării unui sistem bancar normal acolo a fost pe de-a întregul deliberat și Cecenia nu are nici în prezent așa ceva. Pe de altă parte, Cecenia se găsește în interiorul Federației Ruse, ceea ce constituia un obstacol. Exista întotdeauna riscul unor inspecții oficiale, al comisiilor de audit, ba chiar și apariția vreunui procuror cinstit. În tot cazul, apetitul lui Ramzan Kadîrov și al camarazilor săi continuă să crească.

Abhazia și Osetia de Sud au operat până acum impecabil, deoarece acolo poți face multe lucruri imposibile altundeva. Acolo poți trimite bani, armament și droguri – și așa se și întâmplă. De asemenea, le poți retrage oricând. Nu există inventare sau bilanțuri; pur și simplu trebuie să alimentezi regimurile locale lipsite de pretenții și să răspândești un pic de propagandă despre „apărarea cetățenilor ruși". Nimic complicat.

În primul său mandat, Putin l-a supus cu succes presiunilor pe Șevardnadze, până ce acesta, un oligarh sovietic care știa cu exactitate cum și de ce sunt necesare astfel de găuri negre, a cedat și i-a dat pe tavă o treime din teritoriul Georgiei ca zonă pentru afacerile Rusiei în care să nu se pună întrebări. Sub noul președinte, afacerile acelea s-au prăbușit; aproape imediat, Saakașvili a anunțat o politică de dezghețare a conflictelor încremenite – de exemplu, între Georgia și Abhazia, Georgia și Osetia de Sud – și a devenit astfel inamicul numărul 1 al Rusiei. Putin i-a îngăduit lui Saakașvili să reintegreze Adjara fără mare scandal, deoarece funcționa oricum mai mult în interesul propriului său prinț Abașidze decât în al Moscovei, dar a decis să lupte pentru găurile negre din Abhazia și Osetia de Sud.

Jocul transcaucazian al Rusiei cere pedepsirea severă a președintelui occidentalizat Saakașvili, de exemplu prin bombardarea sa, deoarece el se

aliniază fățiș cu SUA și-i spune vechii puteri coloniale să „se ducă dracului". Drept urmare, cu fiecare oră și zi care trec, noi, rușii, pierdem Georgia ca bun vecin, tocmai când este evident și vital că ar trebui să ne bucurăm de relații apropiate și prietenești cu ea.

Politica actuală a regimului Putin de a încerca să anexeze două teritorii georgiene este complet opusă intereselor strategice sau de orice altă natură sensibilă pe care Rusia le are în Caucaz.

În cele din urmă, o remarcă despre iubire. În secolul al XXI-lea, conducătorii inteligenți nu incită la vărsare de sânge pe cetățenii pe care-i iubesc și-i respectă. Problema începe dacă cetățenii nu sunt iubiți, iar conducătorii sunt o ceată de nătângi lipsiți de speranțe.

CHINA SE MIȘCĂ

4 iulie 2005

În luna iunie, la o conferință internațională pe teme de securitate care a avut loc la Paris, bine-cunoscutul sinolog rus, profesorul Vilia Gelbras, a dat citirii un raport senzațional despre migrarea chinezilor în Rusia. După terminarea lucrărilor conferinței, el a avut amabilitatea să răspundă întrebărilor puse de *Novaia gazeta.*

Vilia Gelbras, profesor de economie, doctor în științe istorice și unul dintre principalii sinologi ruși, predă la Institutul de Studii Asiatice și Africane din cadrul Universității de Stat Moscova. El desfășoară, de asemenea, cercetări la Institutul de Economie Mondială și Relații Internaționale din cadrul Academiei de Științe a Rusiei.

În ultimii ani ați scris două cărți fundamentale despre migrarea chinezilor în Rusia. Care este tema lor principală?

Se vorbește de multă vreme despre migrarea chinezilor, în sensul că China încearcă practic să preia controlul întregii Rusii. Cu ajutorul studenților mei, am desfășurat cercetări pe scară largă în această direcție. Primul studiu a fost în 2001, pentru care am selectat Moscova, Vladivostok, Habarovsk și Ussurisk, unde coboară din trenuri cei mai mulți chinezi navetiști și de unde pornesc către piețele lor lucrative. Materialele acelea au oferit baza pentru prima carte.

Pentru a doua carte am selectat Irkuțk şi din nou Moscova, Vladivostok şi Habarovsk. Irkuțk ne-a interesat pentru că migranții se stabiliseră deja acolo. În plus, în posesia noastră a intrat un plan chinezesc care fusese considerat demn de atenția Biroului Politic al Comitetului Central al Partidului Comunist Chinez şi în care pentru Irkuțk se aloca un rol special. Planul propunea stabilirea chinezilor în mod organizat pe teritoriul Rusiei, via provincia Amur. Păstrându-şi controlul mărfurilor, ei urmau să se concentreze în nodurile căii ferate transsiberiene, până la Moscova, şi astfel să-şi extindă influența radial spre exterior. Irkuțk este important pentru chinezi, fiind situat într-un loc central pentru deplasarea bunurilor şi oamenilor din Kazahstan în Altai, inclusiv în Buriatia. La momentul studiilor noastre, un consulat chinezesc fusese deja deschis în Irkuțk.

Cartea rezultată a zugrăvit un tablou interesant. Noi am prezentat o panoramă a activității antreprenoriale a chinezilor în Rusia: ce făceau cu banii, cum îi transferau în China, cum soseau mărfurile din China şi cum erau transformate în bani pe teritoriul rusesc. De asemenea, am întocmit un raport mult mai substanțial, special pentru ONU.

Câți bani ați calculat că transferăm în prezent în China în felul acesta şi câți cheltuim pe mărfuri chinezeşti?

Nu cred că putem spune foarte precis cât cumpărăm şi cât vindem. Există o piață neagră masivă, iar corupția este strigătoare la cer.

Din partea chinezilor?

Nu, este vorba despre corupția rusească din jurul comerțului chinezilor. De exemplu, recent, delegații chinezeşti au apărut în Rusia europeană, căutând contracte pentru cherestea. Nu mai există lemn în Siberia? Am descoperit că li s-a permis chinezilor să facă tăieri atât de masive în lungul căilor ferate siberiene, încât ne găsim în pericol de a pierde complet zada.

Chinezii prețuiesc în mod aparte zada?

Este o esență foarte prețioasă şi interesantă prin aroma specială pe care o emite. Este o încântare să trăieşti într-o casă construită din zadă.

Nu-mi vine totuşi să cred că chinezii taie arborii de zadă de aici doar pentru aroma aceea.

Ei folosesc aproape integral arborii: răşina, semințele, conurile – totul este prelucrat. Chinezii nu-şi mai taie pădurile lor. Din punct de vedere eco-

logic, dezastrele naturale sunt inevitabile pe un teritoriu cu acoperire forestieră sub 12%. China abia dacă are 13% şi de aceea rareori trece un an fără ploi torenţiale urmate de inundaţii. Este rezultatul despăduririlor masive din trecut.

Planul despre care vorbeaţi a fost aprobat de Biroul Politic?

Nu este clar. Multe date din China sunt clasificate „strict secret". Prietenii mei de acolo au încercat să mă convingă să nu spun nimic despre subiect. Ei se temeau de scurgeri de informaţii, dar acum este clar că există un al doilea plan similar de avansare via Heihe spre Blagoveşcensk şi via Suifenhe spre provincia Amur şi mai departe. Heihe şi Suifenhe sunt centre majore de populaţie. Planul prevede flux atât de migratori, cât şi de mărfuri. Dacă în 1998-1999, ba chiar şi în 2000 fluxurile acelea au fost spontane, în prezent au apărut companii chinezeşti mari care le dau oamenilor instrucţiuni precise pentru a vinde mărfuri specifice.

Spuneţi, aşadar, că este deja un act politic?

A fost politic din capul locului. Sursele mele din China îmi spun acum că dacă un bărbat chinez se însoară cu o rusoaică în Rusia, capătă bani pentru căsătoria respectivă.

Cine îl plăteşte?

Guvernul chinez, pentru că fixează rădăcini pe teritoriul nostru. Prin politica lor asupra controlului naşterilor (cuplurilor li se permite un singur copil, şi preferabil băiat), chinezii au dezechilibrat proporţia naturală dintre sexe. În unele provincii, numărul bărbaţilor îl depăşeşte cu mult pe cel al femeilor. Patruzeci până la cincizeci de milioane de bărbaţi nu au absolut nicio şansă de a-şi găsi neveste, iar acum conducătorii lor caută paliative.

Care a fost creşterea numărului de chinezi care locuiesc permanent în Rusia între anii 2001 şi 2004?

Este imposibil de spus, deoarece imigraţia chinezilor se află în flux şi reflux permanent. În prezent, vorbim despre o jumătate de milion sau mai mult. Cei mai înfierbântaţi spun două până la trei milioane, dar încă nu este cazul de aşa ceva.

Ce fel de persoane sunt chinezii moderni care se stabilesc în Rusia?

În principal sunt orăşeni, deoarece aceştia sunt mai alfabetizaţi.

Ce înțeleg chinezii prin „alfabetizat"?

Majoritatea chinezilor care vin în Rusia își pot semna numele. Pot să citească și să numere și sunt șireți, capabili să gândească iute în piață. Țăranii sunt doar câțiva, care au fost invitați în mod special, de exemplu pentru culturi de legume și zarzavat.

Sunt complet analfabeți?

Este greu de spus. În lumea chineză, șeful de echipă vorbește în numele tuturor.

Și cine este șeful de echipă?

Persoana care alcătuiește brigada. Nimeni nu-ți va vorbi fără acceptul lui. De cele mai multe ori, a trebuit să depunem eforturi însemnate pentru a-i determina pe oameni să completeze ei înșiși chestionarele. Primele sondaje au fost inutile, întrucât toate chestionarele fuseseră completate de șeful brigăzii, așa că erau identice. În agricultură și construcții, șeful brigăzii deține controlul total. Lucrurile stau altfel în comerț, unde el joacă mai degrabă rolul de supraveghetor. La ora actuală, în Moscova și Nijni Novgorod, un șef de brigadă va angaja frecvent comercianți ucraineni și ruși. Dacă mărfurile sunt de calitate slabă, vei găsi ucraineni, dacă sunt ceva mai bune, ruși, dar toți lucrează sub supravegherea unui chinez.

Personajele acestea de la vârf sunt mafioți?

Ar fi greșit să spunem că toți sunt mafioți. Mulți sunt oameni care trudesc din greu, care-și câștigă existența cu sudoarea frunții. Pe de altă parte, despre mafioți nu se poate spune că muncesc. Potrivit unei străvechi tradiții chinezești, ei îi protejează pe comercianți în schimbul unei sume de bani.

Un fel de taxă de racketi?

Ei negociază cu milițienii noștri și cu vameșii. Au sarcina de a trece mărfurile peste graniță.

Chinezii folosesc ruși pentru „patronaj"?

Bineînțeles. Chinezii n-au nimic împotriva milițienilor. Am văzut asta cu ochii mei. Să-ți ofer un exemplu elocvent: presa rusă publică mereu cifre despre volumul comerțului dintre Rusia și China, bazate pe... statistici chinezești. Noi nu avem statisticile noastre? Evident că avem, dar cifrele chinezilor

sunt mai mari. Imediat ce mărfurile trec granița, ele sunt mai multe, cu multe miliarde de dolari în fiecare an. Iar asta continuă fără oprire.

De unde provine diferența aceasta?

De pe piața neagră. Economia noastră este coruptă. Domnul Vanin, şeful vămilor noastre, începe acum să spună că ar trebui să impunem ordine. Nu-i vorba atât de mafioții chinezi care sunt activi, cât de ai noştri, şi de aceea este mai bine să se utilizeze statistici chinezeşti. Cifrele chinezilor includ atât economia gri, cât şi piața neagră. Al doilea factor care justifică diferențele este faptul că în Rusia chinezii se angajează în forme de comerț la care noi nu ne-am gândit niciodată. De exemplu, colectează icre de broaşte. Sunt foarte prețioase, iar ei le adună cu kilogramele.

De unde se obține autorizația pentru colectarea icrelor de broaşte?

Doamne fereşte, dar despre ce autorizații vorbeşti?

Bun, atunci ce documente prezintă chinezii la graniță?

Habar n-am, dar în pădurile din taiga chinezii trăiesc în general independent, foarte secretos, ocupându-se intens de „mulsul" broaştelor. Este o formă istovitoare de braconaj şi în cele din urmă va avea efecte asupra noastră.

Cherestea, broaşte, căsătorii cu rusoaice – acestea sunt rezultatele noii politici pe care China o numeşte „ieşirea spre exterior"?

Da. Politica aceasta a început în 1996-1997 şi China a ajuns la ea, întrebându-se în ce fel poate cuceri piața mondială. Au fost puse la treabă toate instituțiile academice, inclusiv cele de ştiințe ale naturii. S-a convenit că descoperirile geologice indigene ar necesita un efort îndelungat şi foarte costisitor, iar chinezii doreau ceva rapid care să schimbe situația din țară. Au decis să pătrundă pe pieţele mondiale, producând mărfuri ieftine în cantități de ordinul miliardelor de bucăți. Şi au avut succes.

De ce au nevoie chinezii să „iasă spre exterior"?

Majoritatea chinezilor din China sunt țărani. De-a lungul istoriei, ei au slujit ca sursă de venituri, totuşi în prezent nu este nevoie de 500 de milioane de țărani chinezi. După Congresul al XVI-lea al Partidului din anul 2000, când s-a schimbat conducerea Chinei, s-a ajuns la concluzia că economia nu avea mecanisme interne care să încurajeze creşterea producției. În China

trăieşte 20% din populaţia Pământului, dar în acelaşi timp din punctul de vedere al producţiei reprezintă foarte puţin; 80% dintre ţărani nu câştigă nici măcar un dolar pe zi, iar 60% nu câştigă nici măcar o jumătate de dolar pe zi. La ce poate să aspire pe piaţă o ţară aflată în situaţia aceasta? Ce interes are faţă de inovare? Nu, s-a calculat că trebuiau să păstreze 150–170 de milioane de ţărani în economia rurală şi să scoată 250–300 de milioane din sate. Unde să-i ducă? Aşa a apărut epoca expansiunii Chinei, „ieşirea spre exterior". Ţăranilor li s-a îngăduit să-şi părăsească satele. Pentru China asta a însemnat o revoluţie. Toate oraşele şi provinciile care produc bunuri pentru export au acum minicomune unde locuiesc şi muncesc ţăranii. De aceea bunurile sunt atât de ieftine. A apărut un nou fenomen migrator şi China a început să se împartă în două: o parte se deplasează către graniţa noastră, către Xinjiang, iar cealaltă parte spre coastă.

Şi se mişcă fizic?

Da, acolo găsesc de muncă şi bani, totuşi chinezii nu-şi pot abandona pe deplin pământurile ancestrale. Particularitatea situaţiei este că un procentaj rămâne pe loc, iar cei care pleacă revin mai târziu. Noi ştim încă foarte puţine despre bazele relaţiilor de familie şi sociale în China. Există familii care au emigrat în Occident, în America, acum 100–150 de ani, dar care se întorc la fiecare An Nou; în Rusia, legăturile de rudenie au fost rapid distruse după revoluţie, ceea ce nu s-a întâmplat şi în China.

Unde sunt aceste 250–300 de milioane de ţărani care trebuie scoşi din mediul rural?

Peste tot şi nicăieri. Pe-aici şi pe-acolo. Majoritatea nu s-au stabilit într-un loc. Unii „mulg" broaşte în Rusia.

8. Cealaltă Anna

[Anna Politkovskaia a fost descrisă ca o femeie „de oțel". N-a fost așa; a fost realistă. Următoarele articole îi arată omenia, conștiința sensibilă, dorința de a aborda subiecte neobișnuite și regretul că patria ei nu era un loc mai plăcut în care să trăiască.]

PASIUNEA ÎN POANTE CARE TE FACE SĂ TREMURI: MIȘCAREA CA O ALOTROPIE A IUBIRII

30 martie 2000

Reprezentațiile companiei Tango Por Dos din Buenos Aires, renumită pe plan internațional, condusă invariabil de fondatorul și prim-solistul ei, Miguel Angel Zotto, un dansator care-ți taie răsuflarea, s-au desfășurat permanent cu casa închisă în Londra, smulgând suspine și icnete unei audiențe în general rezervate. În teatrul Peacock de pe Kingsway, compania a prezentat spectacolul în două acte, *Tango Argentina*. Aproape trei ore de acțiune scenică fascinantă în care nu s-a rostit nici măcar un singur cuvânt, ci au existat doar muzică, dans și emoție. Până la final, excesiv de echilibratul, flegmaticul, ba chiar apaticul public britanic a fost adus la un apogeu de entuziasm frenetic, dorind încă mai mult. Dacă știi cum să trăiești, te poți bucura de viață!

Pe scenă este pasiune pură, nimic altceva, prezentată de șase perechi. Evident, nu există relații sexuale, detaliu pe care-l menționez pentru ignorantul rus care încă n-a învățat deosebirea dintre pasiune și pat. Toți dansatorii sunt de vârstă mijlocie, nu puștoaice sau adolescenți, care exprimă mai mult decât un simplu extaz voluptuos. Sunt adulți care știu totul despre pierdere,

câştig şi speranţă. Intensitatea trăirii lor este magnifică şi şocantă. Niciun scrâşnet de dinţi, nicio smulgere de haine, nici măcar vreun strigăt. Este o prezentare de pasiune care provoacă uitarea. Spectacolul generează atâta înfocare, încât la răstimpuri vezi perechi care se furişează afară din sală. Obişnuiţii teatrului te asigură că ies pentru a face dragoste. Prin Londra circulă zvonurile că aşa se întâmplă de fiecare dată în timpul reprezentaţiilor cu *Tango Argentina*; bărbaţii şi femeile care privesc dansurile, în care nimeni nu este topless, în care nu există scene de striptease şi nicio urmă de aţâţare în stil *Playboy*, nu mai pot rezista până la final. Doresc s-o facă ei înşişi, să perceapă în mod direct această realitate eternă. Dinspre scenă se revarsă un asemenea torent de libido, încât, cu excepţia cazului în care eşti făcut din piatră, cedezi în faţa lui. Dacă ai venit singur, te vei simţi îndrăgostit de spectatorul lângă care stai. Fie şi numai pentru două ore, te poţi imagina în postura unui amant sclipitor de inventiv, capabil de orice.

Să nu credeţi că acesta este un spectacol sofisticat, care se adresează exclusiv experţilor, sau măcar acelora obişnuiţi cu sorbirea cocteilurilor de pasiune. Nici pe departe! Totul este foarte simplu, ba chiar primitiv. Şase perechi demonstrează toate tipurile şi varietăţile de tangou, aşa cum se pot vedea într-o sală de bal măreaţă, la un iarmaroc rural (în Argentina, desigur) ori într-o cafenea de pe malul mării în acompaniamentul unei formaţii mici, simple. Şi cam asta este de fapt totul. Remarcabil în privinţa spectacolului nu este faptul că perechile dansează, ci felul în care o fac: fiecare celulă feminină respiră dorinţă, totuşi nu este genul de dorinţă strivită în metrou, în troleibuz sau în cafenelele şi localurile cu beţivani din Rusia. Este o dorinţă antrenată să atragă într-o stare de fericire – posibil o fericire tranzitorie şi efemeră – toţi atomii bărbatului de lângă tine.

Tango Por Dos este atât numele spectacolului, cât şi al companiei, care a fost înfiinţată în 1989 de către Zotto şi Milena Plebs, cei mai buni dansatori de tangou din Argentina. La momentul respectiv, ei erau îndrăgostiţi unul de celălalt şi, vreme de aproape zece ani în care au fost întruna în turnee, şi-au proiectat cu o putere incredibilă emoţiile personale de pe scenele lumii în paşi şi figuri de dans.

În Argentina, perechea a fost cunoscută ca „Romeo şi Julieta ai noştri". Cei doi se cunoscuseră în 1985, când Milena era o balerină deja faimoasă şi, mai mult chiar, fiica bine educată a unei familii de vază. Zotto îi era inferior din toate punctele de vedere, fiind fiul complet necunoscut al unui actor amator. Cine îl antrenase? Doar „viaţa însăşi" şi tangoul dansat pe străzi şi în cluburile de noapte din Buenos Aires.

Milena a decis că Zotto era irezistibil şi că ar fi fost magnific în tangou. Ea şi-a abandonat cariera în balet şi, de dragul lui, şi-a sfidat familia şi prietenii, ajungând chiar să rupă relaţiile cu mulţi dintre ei, doar ca să fie cu Zotto şi să facă turnee prin lume. Cu timpul, trăindu-şi propria idilă pe scenă, în faţa audienţei, ei au fost transformaţi într-un cuplu legendar în sine şi au fost încoronaţi ca regele şi regina genului. Oamenii care i-au văzut dansând pe Milena şi Miguel susţin că scânteile pe care le declanşau de fiecare dată când dansau tangou puteau da atacuri de cord spectatorilor.

Din păcate, Zotto şi Plebs s-au despărţit acum trei ani. Zotto a anunţat că dorea să fie singur, iar Milena a declarat că nu va mai dansa niciodată, în ciuda abundenţei de oferte. Sfârşitul acestui *pas de deux* al lor a venit când Zotto a refuzat să-i facă un copil Milenei, pe atunci în vârstă de 36 de ani, din motive atât profesionale, cât şi personale. El nu dorea să fie împovărat cu o familie şi copii.

Au existat şi alte motive. În 1992, el îşi pierduse tatăl, care decedase în chinuri cumplite în urma unui cancer. Ulterior, Plebs a spus că simţise că acela era începutul ultimului lor act. Ea a continuat să aibă grijă de Miguel, care era îndurerat, dar a descoperit pe neaşteptate că altcineva îi ştergea lacrimile inconsolabilului ei partener. În 1995, Milena a fost nevoită să admită că ei doi nu mai aveau nimic în comun, cu excepţia tangoului.

Milena Plebs este o persoană uimitoare. Ea susţine că tangoul este un dans al pasiunii, care poate fi dansat numai de o pereche care se iubeşte. Orice altceva este o profanare care nu va captiva spectatorii. „Tangoul", a spus Milena, „este atunci când iubeşti un bărbat. Tangoul înseamnă a fi împreună, sperând la un copil. Când toate acestea aparţin trecutului pentru Zotto şi pentru mine, nu mai doresc să dansez." Ea locuieşte în Buenos Aires şi predă coregrafia, iar uneori regizează câte un spectacol. Însă n-a mai dansat şi nici n-a avut vreun copil.

Zotto se descrie cu încăpăţânare ca fiind un romantic incurabil, în timp ce continuă să danseze fără Milena, şi o face absolut remarcabil. El nu trebuie să-şi iubească partenera pe care o răsuceşte în tangou. Ei, da – ăştia sunt bărbaţii. Pe de altă parte, Milena... aşa sunt femeile, nu?

Spectacolul acesta a avut turnee prin toată lumea, dar n-a ajuns niciodată în Rusia. Bănuiesc că motivele pentru asta sunt perfect întemeiate. Zotto a dat practic ocol Pământului cu dansurile lui, ba chiar de mai multe ori. A avut reprezentaţii în ţări care nu manifestă înclinaţie spre afişarea deschisă a pasiunii, precum China, Thailanda şi Dumnezeu mai ştie ce alte locuri

îndepărtate de cultura hispanică, de saloanele Europei, de cafenelele Argentinei şi de realităţile Americii Latine. Şi atunci, de ce i-a fost refuzată Rusiei oportunitatea de a sorbi din această cupă cu mirodenii?

Desigur, iubirea este înrădăcinată şi aici, ba chiar adesea, însă nouă ne lipseşte complet cultura pasiunii. Bineînţeles, ea figurează proeminent în operele lui Dostoievski, Leontiev sau Tolstoi, atât dragoste, cât şi lacrimi, dar, vai!, aproape că nu există în vieţile cotidiene ale oamenilor din secolul al XXI-lea. Noi ne-am obişnuit cu iubirea tăcută, cu înţelegerea profunzimii sufletului altei persoane. Îi compătimim pe nefericiţi şi pe alcoolicii care beau până mor, fiindcă sufletele lor au fost mânjite. Avem tradiţia de a ne mulţumi cu puţină iubire, de a trăi nutrind speranţe, pe măsură ce anii trec, de a-l spăla pe bărbat pe picioare şi de a bea apa murdară. Cât despre pasiunea ca o văpaie de scurtă durată şi atotconsumatoare – uitaţi de aşa ceva! Suntem incapabili de o lună de pasiune (măcar una, dar dulce, devastatoare şi care să ne ademenească spre nebunie) sau chiar de o despărţire pasională care să ne zguduie întreaga făptură până în străfunduri, deşi este evident că acela e sfârşitul, aşa că măcar să sfârşim cu o explozie de pasiune. Ca simplu experiment, încercaţi să-i sugeraţi domnului cu care sunteţi prietenă să vă despărţiţi la apogeul relaţiilor voastre amoroase. Se va trage îndărăt, cu o expresie de ororare pe chip. Pentru noi, despărţirea înseamnă divorţ şi plecarea cu toate bunurile care ne aparţin şi tot colbul vechi care s-a depus pe ele.

Iubirea noastră prosovietică nu este altceva decât scotocire prin propria noastră fiinţă, nu dorinţa de a lua de la partener până şi ultima picătură de fericire pe care ne-o poate oferi, chiar dacă este vorba despre ultimele noastre ore împreună, şi de a-i dărui acelaşi lucru, deşi ştim că pema va fi goală mâine. Pasiunea în stil rusesc este o călătorie din punctul A în punctul B. În A ne sărutăm, iar în B retezăm patul cu fierăstrăul. Este un noroc neasemuit dacă acea călătorie este directă, dar îngrozitor dacă poteca este întortocheată, adică aşa cum se întâmplă de cele mai multe ori. Dar de ce să mai continuăm, de parcă n-am şti prea bine toate astea?

Poate că lipsa de locuinţe a pus punct disponibilităţii noastre pentru pasiune. Este foarte clar că poate să aibă acest efect, dar pasiunea nu înseamnă numai metri pătraţi de apartament şi este vital să nu speculăm despre cum ar putea fi ei partajaţi dacă ceva nu merge bine. Pasiunea necesită în mod incontestabil bani, iar bărbaţii noştri s-au veştejit deceniu după deceniu pentru că au fost săraci lipiţi. Chiar şi atunci când, recent, unii dintre ei s-au îmbogăţit, au fugit de lângă neveste, la prostituate sau alte femei imediat

disponibile, în cluburi de striptease şi saloane de masaj – oriunde atâta timp cât nu trebuiau să dovedească nimic.

Ultimii ani au însemnat un dezastru complet pentru pasiune. Călcând pe urmele adolescenţilor şi racheţilor, restul societăţii a adoptat până şi terminologia „regulatului". Oricine are o relaţie se „regulează" şi aşa se referă la ea atât cei implicaţi în relaţie, cât şi cei din jur. [Poetul] Serghei Esenin pretindea elegiac „nu regret, nu mă jelesc, nu strig". În Rusia n-o fac nici cuplurile moderne – în loc de aşa ceva, ele se regulează. Bancherii se regulează, copiii lor se regulează, inginerii pensionari se regulează, homeless se regulează, şi la fel fac muzicienii şi poeţii. Putem noi fi deranjaţi de furtuni de pasiune, de paroxismele unei despărţiri finale, de genunchii tremurători la o întâlnire întâmplătoare? Ei bine, nu, de fapt nu putem. Tot ce ne trebuie este un regulat rapid. Dacă în mod regretabil vă veţi trezi cuprinse de pasiune, replica tăioasă a bărbatului rus, de mult timp adept al regulatului, va fi ca o găleată cu apă rece. „Nu mă pune-ntr-o situaţie dificilă. Pentru numele lui Dumnezeu, suntem adulţi!"

În cultura noastră trebuie fie să-ţi controlezi pasiunea, fie să ţi-o ascunzi, şi atunci oamenii îşi vor găsi drumul spre tine. Te apucă greaţa! Se aşteaptă din partea ta să fii modest, să nu ai pretenţii, să nu-ţi dai aere, să nu fii diferit... şi atunci vei fi binecuvântat cu fericire „exact când te aşteptai mai puţin". Ce aiureală! Ce mizerie! Ce scuză jalnică pentru promiscuitate! Ar trebui să fii sincer cu sentimentele tale numai acasă şi atunci numai dacă eşti îndeajuns de norocos ca să ai pe cineva care apreciază asta!

Nici noi, doamnele, nu suntem cu mult mai bine. Ne aşteptăm la puţin şi, aşa cum se ştie de multă vreme, femeile îşi reflectă soţii, niciodată invers.

Atunci, de ce naiba am avea nevoie de un tangou argentinian pentru doi în Rusia? N-ar face altceva decât să provoace o mulţime de probleme în mod inutil.

„Dumnezeu a pornit să afle iubirea oamenilor", a scris Esenin, care cunoştea înţelesul pasiunii. Versul lui aparţine acestui articol, fie şi numai pentru faptul că apare cu litere mari în programul pentru Tango Por Dos, citat de Isadora Duncan, care a dansat tangou şi a fost iubita lui Esenin. Din păcate, spiritul ei nu ni s-a transmis.

Dacă ajungeţi în Londra, evadaţi de Rusia în teatrul Peacock. Dacă rataţi spectacolul de acolo şi totuşi doriţi să fiţi biciuiţi de pasiunea iraţională a altcuiva, îl puteţi viziona în Milano, Torino şi Lyon, unde Tango Por Dos va ajunge în turneu în luna aprilie. Nu însă şi în Moscova.

FERICIREA PARISULUI

1 iunie 2000

Despre Paris s-au spus atât de multe, încât este stingheritor să te alături corului. Dar n-am ce face, doresc realmente să spun şi eu ceva; oraşul acesta are atâta putere magică, încât limba, mizerabila aceea care-ţi trădează sentimentele cele mai intime, se dezleagă şi închide gura raţiunii care protestează. Vrei să strigi că şi tu ai fost fericit aici. Chiar dacă este banal şi încărcat de clişee, chiar dacă a fost deja spus până la refuz de către toţi, inclusiv de oamenii cei mai de seamă şi mai sclipitori de pe planetă, tot vrei s-o zici în felul tău, chiar dacă recunoşti inutilitatea acţiunii.

Aşadar, mă aflu în Paris, este sfârşitul lunii mai şi castanii sunt înfloriţi. Următoarele cinci zile îmi aparţin, sunt numai ale mele.

Motivul prezenţei mele aici este faptul că o selecţie de reportaje din Cecenia şi Inguşetia, apărute în *Novaia gazeta* între septembrie 1999 şi aprilie 2000, sunt publicate aici. Este foarte plăcut, deoarece îi plasează pe cititorii noştri fideli, din Ciukotka până la Kaliningrad, înaintea parizienilor, acei legislatori în toate aspectele modei. Editura care a revărsat atâta atenţie iubitoare asupra lui *Novaia gazeta* (cu ajutorul îndemnurilor lui Aleksandr Ginsburg, fost deţinut politic şi disident, actualmente apărător al drepturilor omului, prieten cu Soljeniţîn şi parizian) nu este doar foarte mare, populară şi bine-cunoscută în Paris, ci se laudă şi cu numele plăcut de Robert Laffont. În acele două cuvinte, acele patru silabe care curg una în cealaltă, Franţa este transpusă în sunet. Trilul vibrant al literei „r", de două ori. Mărgăritărelul lui „la", în care gingaşa „l" se contopeşte cu un sărut de pe buze, formând litera specială „a", ce produce un sunet apropiat de gânguritul unui prunc ştirb.

Voi întâlni însă impozanta Robert Laffont abia mâine dimineaţă. Prima mea seară în Paris va fi petrecută într-o cafenea. Unde altundeva? Dar cum să culegi perla cea mai fină dintr-un asemenea morman scânteietor? În Paris, o metropolă a libertăţii şi a unei oarecare frivolităţi, unica metodă este să înaintezi îndrăzneţ şi să vezi ce se întâmplă. Prima cafenea pariziană pe care am reuşit s-o selectăm absolut la întâmplare („Să intrăm aici?" „Nu, nu, e prea aglomerat!" „Bine atunci, mai departe pe stradă, la dreapta?" „Ce zici de asta?" „Haide să căutăm două locuri.") se numea, ca o coincidenţă, „Le Select".

Era perfect. Ne aflam în centrul Montparnasse-ului, atât arondismentul, cât şi bulevardul, aşadar într-un refugiu în care elita artistică din lumea întreagă venea pentru a alterna resuscitarea cu inspiraţia. Aşa cum urma să descoperim în scurt timp.

Dacă am fi ştiut încotro ne îndreptaserăm, poate că am fi fost mai circumspecţi. La masa de alături era o petrecere gălăgioasă de parizieni şablon: cvasiactori, cvasiartişti plastici, de vârste diferite, dar toţi cu sugerarea eternului student la tâmplele sure. Se distrau copios, indiferenţi la bucuriile sau tristeţile celor din jur. Între mese exista foarte puţin spaţiu, încăperile erau foarte strâmte şi mobilierul vechi. Interioarele erau perfect conservate de la începutul anilor 1920. Orice schimbări în aspectul istoric al cafenelelor pariziene sunt interzise cu strictețe. Ele sunt muzee ale spiritului Parisului.

Atmosfera a fost şi ea păstrată. O tânără artistă, foarte mândră de sine – ca toate pariziencele – şi rapid ameţită de alcool, doritoare să găsească fericirea cu un tânăr artist aflat la oarece distanţă, s-a îndreptat rapid spre el printr-un spaţiu istoric strâmt şi a răsturnat o sticlă de pe masa noastră. Apa a zburat peste tot, în poşeta mea, pe hainele noastre, în pantofi. Cum a reacţionat această puştoaică selectă şi impulsivă din Montparnasse?

Păi... în niciun fel. Pariziencele sunt foarte mândre şi umblă cu nasul pe sus, reuşind în acelaşi timp să pară pe deplin abordabile. Madmoazela noastră artistă a gângurit politicos, dar nu exagerat de politicos – „Pardon" – şi a găsit iute fericirea pentru care alergase în compania lui Pierre al ei, care era poate un Derain sau un Matisse încă nedescoperit.

Evident, numele sunt alese în mod deliberat. Derain, Matisse, ba chiar şi Picasso, Cocteau, Max Jacob, Henry Miller, Scott Fitzgerald şi Hemingway au stat la aceleaşi măsuţe unde am fost udaţi zdravăn de avangarda începutului de secol al XXI-lea din Montparnasse.

Ce şi-ar putea dori mai mult o fostă cetăţeană sovietică pentru a fi fericită? În acel moment din viaţă, nimic, doar să se rezeme din nou pe spătarul fotoliului uzat care a fost tocit de pantalonii jerpeliţi ai tânărului Hemingway, în timp ce sorbea acelaşi cocteil ca ea. El era select, şi ea este selectă.

Întâmplător, chelnerii din Le Select sunt destul de vârstnici, dacă nu de-a dreptul bătrâni. Cu toate acestea, sunt foarte mândri, ieşind în evidenţă chiar şi în sânul mândrei mulţimi pariziene. Degeaba vei căuta să le atragi atenţia, pentru că nu eşti o Picasso. În acelaşi timp însă, nu doreşti să te ridici iritată de pe scaun şi să pleci scandalizată, fiindcă ţi-ai pierdut răbdarea cu arogantul *garçon*. Cumva înţelegi şi ierţi, deoarece te afli abia la poale.

Chelnerul catadicseşte până la urmă să vină la tine, o debutantă aici, încă departe de a cuceri Montparnasse-ul. Îţi aduce apa pe care ai comandat-o cu mult timp în urmă, evident într-o carafă din anii 1920. Sticla este groasă şi grosolană, fără urmă de eleganţă şi-şi proclamă în mod deschis funcţia primară: de a nu se sparge prea devreme. Clienţii au fost dintotdeauna niţel zurbagii. Dă-le pahare doar pe jumătate decente şi ai fi permanent înglodat în datorii, chiar dacă unii dintre ei ar ajunge laureaţi ai Premiului Nobel, *crème de la crème*, campionii lumii.

Trebuie să compătimeşti paharele. Când îl trânteşte pe al meu pe masă, chelnerul nu-i acordă nici măcar o privire clientului care nu face parte dintre cei „ai casei". Cei de la petrecerea de alături sunt „de-ai casei". El şi ei aparţin locului acestuia, râzând în hohote, flirtând, îngemănându-se între ei, chiar dacă unul aduce cafeaua şi celălalt o plăteşte. Evident, *garçon* nu poate decât să mă privească de sus.

Este arogant, totuşi nu nepoliticos. Ba chiar pare, parţial, să mă ierte fiindcă sunt o nimeni în Montparnasse. Un sentiment straniu se degajă din contemplarea în tăcere a jocului acestui bătrân profesionist parizian. Te surprinzi încercând să fii observată de el, chiar dacă privirea îi este îngâmfată, şi te bucuri când vezi că te-a iertat. Vrei să sari imediat de pe scaun şi să urmăreşti „pasărea albastră a fericirii", să ieşi din mulţime, fie şi numai pentru o oră, dar cu certitudine să fii o eroină. Se spune că acestea sunt reacţiile provocate de Montparnasse. Poate că nu suntem cei mai măreţi de pe pantele sale, dar nici nu vom fi cei din urmă.

Acum, însă, adio, mândru Le Select! Poate că n-ai ştiut-o, dar de fapt noi nu suntem chiar non-entităţi. Mâine, noi înşine vom începe cucerirea Parisului. „Marketingul dinainte de publicare" al cărţii noastre era pe punctul de a începe. Ceea ce în Rusia am fi numit „publicitate". Cum a fost? Îngrozitor. Firmele ruseşti de relaţii publice nu au habar: de la micul dejun timpuriu, până la cina târzie din noapte, au existat conferinţe de presă, interviuri, dineuri, prezentări, conversaţii. Până seara, răguşisem, iar în dimineaţa următoare am luat-o de la capăt. Un vârtej de jurnalişti care erau interesaţi, dintr-un motiv sau altul, de cartea aceasta, iar unii dintre ei îşi făcuseră chiar timp s-o citească. Programul a fost respectat în mod riguros: am fost purtată de la un interviu la următorul, fără abateri de la programul convenit. Între întâlnirile cu jurnalişti a existat o discuţie de orientare cu editoarea mea, Malcy Ozonna, despre lucruri pe care nu trebuia în niciun caz să uit să le spun. Mariei Gigault

de la *Le Monde* urma să i se spună una, lui Thierry Brandt de la ziarul franco-elvețian *Le Matin* altceva, revistei *Elle* cu totul altceva.

În ciuda ritmului frenetic, încărcătura emoțională n-a fost disipată. De peste tot s-au revărsat cuvinte bune, dragoste, căldură, admirație, respect – un tsunami pozitiv. Viața a devenit brusc ceva dē care să te bucuri, înconjurată de persoane interesate. Acelea erau sentimente de mult nefamiliare în Rusia, unde oamenii nu te iubesc pentru articolele tale. Dimpotrivă, majoritatea te urăsc pentru ele.

Intelectualii francezi implicați în promovarea cărții au fost în mod evident derutați de stânjeneala mea tot mai evidentă pe măsură ce a continuat acel carusel de bunătate.

– Când cineva scrie şi publică o carte în Rusia, nu se petrece la fel?

– Deloc.

– Ce veți să spuneți? Cartea nu v-a fost publicată în Rusia?

– Bineînțeles că nu!

Erau uimiți. Strângeau din umeri. La început m-au privit cu îndoială, nu le venea să creadă. N-am încercat să explic. Ce rost ar fi avut? Acelea erau detalii minore. M-am uitat în schimb în jurul meu, absorbind ceea ce conta de fapt – cum erau îmbrăcați parizienii.

Ajunge să stai zece minute în aglomerația din Place de la Madeleine, pentru a înțelege că întrebarea aceasta nu are un răspuns. Esența Parisului este că femeile se îmbracă aşa cum le place. Şi bărbații la fel. Toți o fac aşa cum aleg, iar dimineața femeile îşi aplică fardurile după cum li se pare potrivit. Genul acesta de viață se numeşte libertate. Trăieşti aşa cum îți place, oricum ți-ar plăcea.

Moscova nu fusese decât o escală în zborul meu spre Paris. Punctul de pornire a călătoriei care mă adusese în capitala Franței fusese Inguşetia şi Cecenia: taberele de refugiați, poalele munților, pădurile, soldații disperați să meargă acasă, oamenii flămânzi care plângeau, oroarea devenită rutină a vieții din patria noastră unde toți trăiesc cum pot, încercând doar să supraviețuiască. De aceea Parisul „meu" părea un asemenea praznic ceresc, dulce. Era ca gustul pe care-l simți după pelin, când o singură bucățică de ciocolată are impactul mai multor kilograme de miere.

„De ce nu dormi?" „Parisul nu mă lasă să dorm." Uneori fredonăm cântecul acela, în timp ce ne străduim să găsim calea spre lumină prin austeritatea rutinieră a vieții din Rusia. Şi ştiți ceva? Nu este adevărat! Am dormit neîntoarsă în Paris, pentru prima dată în toate lunile de război, fără să iau

somnifere, fără să tremur. Nimeni nu ţipa la mine, nu mă-mbrâncea, nu-mi spunea că sunt trădătoare. Toţi mă plăceau. Toţi mă admirau. Fie ca şi voi să vă bucuraţi de aceeaşi experienţă!

Aceea a fost fericirea Parisului, proprietatea privată a unei jurnaliste rusoaice care se încumetă să depună mărturie în această privinţă. O fericire cu atât mai pătrunzătoare, cu cât imediat înainte de ea a trebuit să îndrăznesc să fac lucruri destul de diferite. Cartea mea va fi pusă în vânzare în librăriile din Paris pe 4 iunie 2000. Editura a decis să poarte titlul *Călătorie în iad: jurnal cecen. Mărturia curajoasă a unei jurnaliste ruse*.

Un postscript mai „uşurel"

Simultan cu culegerea de articole din *Novaia gazeta* despre Rusia în timpul Războiului Cecen, altă carte cu acelaşi subiect va fi publicată în Franţa la începutul lunii iunie.

Are titlul atrăgător *Chienne de Guerre* (*O căţea de război*) şi autoarea ei este jurnalista pariziană Anne Nivat. Cărţile noastre nu sunt considerate prea similare, deşi spun aceeaşi poveste. Să examinăm însă unele paralele. Poate fi o simplă întâmplare faptul că cele două cărţi apar împreună? Francezii m-au asigurat, plini de emoţie, că era o coincidenţă reală. Poate părea greu de crezut, dar pentru a o confirma, iată o poveste.

Anne Nivat nu este doar o bravă jurnalistă franceză, ci şi fiica lui Georges Nivat, profesor la Universitatea din Geneva şi slavist faimos în Franţa. Georges Nivat nu este doar un slavist faimos, ci şi aceeaşi persoană care a sosit ca *exchange student* la Moscova la începutul anilor 1960 şi foarte repede s-a pomenit tocmai în casa Olgăi Ivinskaia, ultima iubire a lui Boris Pasternak. Georges nu doar că a băut ceşti de ceai în casa Olgăi, ci s-a şi îndrăgostit de fiica ei, Irina. El s-a mutat acolo, iar căsătoria iminentă a fost binecuvântată de Pasternak însuşi. Mai mult chiar, Pasternak şi Georges au discutat mult împreună. Pasternak l-a ajutat să înţeleagă viaţa rusească, cu toate mâhnirile ei. Ulterior, Georges a fost izgonit din Rusia, mulţumită eforturilor instituţiilor relevante, iar Irina a sfârşit într-un lagăr de muncă din Mordovia.

Treptat, totul s-a destrămat între cei doi. Mai întâi, Georges s-a însurat în Franţa şi a început să-şi crească copiii în spiritul ascetic al protestantismului. Micuţa Anne Nivat a mers de-a buşilea prin munţi cu *Papa* al ei. Aşa a fost crescută, învăţând să strângă din dinţi. Peste nici 30 de ani, lecţiile acelea de supravieţuire au fost foarte utile, când Cecenia luase foc şi Anne s-a târât

prin munții Ceceniei, capabilă să strângă din dinți. Să revenim totuși la povestea de iubire de la mijlocul secolului trecut. După ce a aflat că Georges s-a însurat în Franța, Irina s-a îndrăgostit la rândul ei de un deținut din lagărul pentru bărbați din apropiere.

Căsătoria dintre Georges și Irina, căreia Pasternak îi dăduse binecuvântarea, n-a mai ajuns să se împlinească vreodată, însă iubirea pe care el o încurajase înflorise într-o casă chiar de pe strada unde se află redacția *Novaia gazeta*. Casa dăinuie și acum.

Toți suntem mult mai aproape unii de ceilalți decât o știm. Lumea noastră este un loc ciudat și mai complex conectat decât ne putem imagina în visele cele mai nebunești. Parisul și Moscova sunt aproape la fel.

ADUS DE ARIPILE VÂNTULUI: SUSȚINĂTORII MOSCOVIȚI AI UNEI RUSII MAI BUNE SE ÎNTÂLNESC CU GEORGE W. BUSH (LA CEREREA ACESTUIA)

25 mai 2002

Nu numai Kremlinul ajunge să se bucure de compania lui Bush. Peste 100 de ruși, clasificați în mod oficial ca „formatori de opinii sociale, parlamentare și religioase" și foarte diferiți din punctul de vedere al orientărilor sociopolitice, au fost de asemenea invitați să se întâlnească cu președintele Statelor Unite. Pe 24 mai 2002, de la 14:15, ora Moscovei, imediat după prânzul prezidențial care avea să se țină într-una dintre sălile de banchete din Kremlin. Locul întâlnirii: Casa Spaso de pe Arbatul Vechi, faimoasa reședință a ambasadorului american.

Un eveniment monden este excelent, deoarece nimeni nu răspunde pentru nimic în fața nimănui. Este divertisment pur. În timp ce soții Bush întârziau catastrofic de mult la Kremlin, noi ne simțeam minunat în Casa Spaso. Mai întâi, toți am fost binedispuși de Boris Nemțov de la Uniunea Forțelor de Dreapta, care a apărut cu un bronz ciocolatiu atât de uimitor, încât a eclipsat-o până și pe Valentina Matvienko. Doamna Matvienko este viceprim-ministru în guvernul rus și, în ultima vreme, a depus eforturi tot mai susținute de a se transforma într-o leoaică mondenă. Oricum, și ea a fost remarcabilă în mulțimea din Casa Spaso, etalând un bronz demn de Caraibe și Seychelles.

– Eu l-am căpătat pe al meu în Soci, s-a apărat Nemțov. Întotdeauna merg acolo primăvara.

O oră și jumătate s-a scurs în dezbateri și consum de sandviciuri ireproșabile din punct de vedere estetic. Bush tot n-a apărut, însă printre invitați nu se observa niciun fel de nervozitate anticipativă.

Câțiva administratori evrei, de-a pururi îndatorați Americii, se foiau de colo-colo, iar șefii musulmanilor din Rusia, în costume exotice, le surâdeau dulce. Și-a făcut apariția și echipa de șoc din Departamentul Relațiilor Externe al Patriarhatului moscovit, în efectiv complet, părând extrem de încântată de sine. Printre ultimii sosiți s-a numărat Gleb Pavlovski, principalul consilier prezidențial, cu un aer morocănos.

Apariția lui a iscat o ușoară agitație. „Ce caută *el* aici?", s-a auzit în jurul sălii cu mese încărcate. În mod evident, majoritatea celor prezenți simțeau că definiția lui Bush asupra formatorilor de opinii sociale, parlamentare și religioase nu-i va include și pe „susținătorii lui Putin", ca să folosesc un eufemism.

– Probabil că a cumpărat invitația, a decis mulțimea, șoptind această explicație de la o ureche la alta.

– Pentru cât crezi? au șușotit novicii la urechile cunoscătorilor dedesubturilor lumii politice.

– În jur de 5.000 de dolari, au murmurat în colțul gurii cei versați în asemenea probleme.

Adunați în jurul unui platou uriaș cu fructe, cei mai cunoscuți activiști ruși în domeniul drepturilor civile, Oleg Orlov, Tatiana Kasatkina (de la „Memorial") și Svetlana Gannușkina (de la „Ajutorul Cetățeanului"), modest îmbrăcați, discutau cu ton sumbru despre desfășurarea celei de-a Doua Campanii Cecene. La nici trei pași de ei, același subiect era discutat de către „reprezentanții oficiali ai poporului rus": Mihail Marghelov și Dmitri Rogozin, președinții Comitetului pentru Relații Externe, respectiv al Sovietului Federației și Dumei, splendid îmbrăcați după cea mai recentă modă pariziană. În mod deliberat, se prefăceau că nu-i observaseră pe activiștii pentru drepturile omului și discutau despre necesitatea de a reveni în Strasbourg pentru a apăra Rusia de alt atac al taberei drepturilor omului.

În cele din urmă, am fost chemați în sala de conferințe somptuos decorată, în acordurile muzicii simfonice solemne și pline de bravură care se revărsa din difuzoare, similară celei care-i însoțește pe cosmonauții care se îmbarcă în rachete.

În mod limpede, preşedintele Statelor Unite ale Americii nu se găsea la o sută de kilometri depărtare. Era momentul discursului său. Am fost îndrumaţi spre locurile noastre. Democratul Grigori Iavlinski a analizat principiile repartizării: „Cei aflaţi cel mai aproape de Bush sunt cei mai persecutaţi." Într-adevăr, Pavlovski a căpătat un loc chiar în spate, în timp ce *Novaia gazeta* a fost trimisă pe rândul 10 din cele aproape 30, între Iavlinski şi şeful mormonilor ruşi. În faţa mea se afla spinarea lată a lui Evgheni Kiselev, directorul demis al postului suspendat de televiziune NTV; evrei, musulmani şi catolici ocupau primele rânduri, fiind prin urmare cei despre care se aprecia că sufereau cel mai mult în actualul regim.

S-a auzit o comandă scurtă – „Strângeţi cordonul!" – şi am fost înconjuraţi pe perimetru. Am fost anunţaţi că nu aveam voie să ieşim, nici măcar la toaletă sau pentru a fuma, decât după plecarea coloanei prezidenţiale de la Casa Spaso. Cu spatele la podium, un tânăr din serviciile secrete americane îi privea pe liderii sociali, politici şi religioşi ai Rusiei, uitându-se parcă simultan în toate direcţiile.

– Îi caută pe membrii Al-Qaida, a chicotit Iavlinski.

A mai trecut încă o jumătate de oră până ce, finalmente, s-a auzit un foşnet în spatele cortinei şi câţiva bărbaţi în costume negre au apărut simultan, purtând „serviete cu codurile nucleare" identice. Era se pare manevra tradiţională pentru derutarea posibililor inamici, care nu puteau şti care era *adevărata* servietă.

Condoleezza Rice se găsea în acelaşi grup. Atotputernicul consilier în probleme de securitate naţională purta pantaloni negri care nu-i veneau chiar perfect şi sacou galben destul de formal, cu garnituri negre în lungul buzunarelor imaginare. Părul nu-i era coafat permanent, spre deosebire de Matvienko, care n-ar apărea niciodată aşa în public.

– Uite-o şi pe Condo-Liza Petrovna, a chicotit undeva în spate Sovietul Federaţiei în concordanţă cu simţul umorului din şedinţele de acolo.

În continuare au fost anunţaţi Laura Bush, secretarul de stat Colin Powell şi cuplul de ambasadori Lisa şi Aleksandr Vershbow. Semeaţă şi senină, fără poşetă, Laura purta un taior gri cu nasturi albi şi sandale negre decupate în faţă. Powell s-a aşezat şi şi-a încrucişat picioarele. Slavă cerului, nu s-a făcut de râs: spre deosebire de şosetele ruşilor care sunt în mod invariabil prea scurte, ale lui Powell erau magnific de lungi. Din păcate, ceva părea să-l irite şi-i privea încruntat pe formatorii ruşi de opinii, ca şi cum făcuseră

ceva care-l nemulțumise. Spre deosebire de el, Lisa Vershbow radia fermecător, iar ambasadorul ne privea cu bunăvoință pe toți pe sub sprâncene.

A sosit şi clipa cea mare. Mai întâi s-a materializat un afro-american cu adevărat superb, în costum maro-ciocolatiu din trei piese, bodyguardul personal al preşedintelui, urmat aproape imediat de Bush însuşi, relaxat, zâmbitor şi îmbujorat. S-a aşezat pe scaun, şi-a asumat postura unui cetățean al celei mai mari puteri de pe glob şi şi-a încrucişat nepăsător picioarele. (Bravo, Laura: şi el purta şosete foarte lungi.) În scurt timp, a fost invitat să vorbească şi a început nu prin a-şi cere scuze pentru o întârziere de peste două ore, ci cu un paragraf în care şi-a elogiat soția, fostă bibliotecară la o şcoală rurală, care nu fusese câtuşi de puțin interesată de politică, dar care acum se trezise măritată cu un asemenea personaj politic important.

A vorbit preț de aproape o jumătate de oră despre libertate şi valorile umane universale. Powell s-a încruntat periodic, Condoleezza a fost inexpresivă, servietele negre au şuşotit despre probleme evident practice, iar prima-doamnă şi-a ascultat soțul cu ținuta exersată a tuturor primelor-doamne ale Americii: spatele drept, capul uşor ridicat cu mândrie, întors pe trei sferturi spre el. Fața ei exprima o iubire statornică şi calmă, care rezistase testului timpului, şi o admirație de nezdruncinat. Pe toată durata jumătății de oră.

Şi-a îngăduit doar câte o ocazională legănare nervoasă a piciorului drept, aparent atunci când spusele soțului n-o impresionau.

Lui Bush i-a plăcut să fie la pupitru. S-a uitat cu totul întâmplător la hârtiile pregătite de autorii discursului său şi a lăsat impresia că vorbea complet liber. După ce a terminat, s-a îndreptat direct spre noi, ca să strângă mâini. Avea un stil uşor ciudat de a schimba câteva cuvinte scurte cu o persoană în timp ce întindea deja brațul drept spre următoarea, cu un gest care sugera că ar trebui să i-l prinzi. Este un om simplu.

Strânsoarea mâinii îi era însă fermă şi palma nu era umedă şi lipicioasă. Liderii Rusiei s-au topit, aproape toți, stând cu mâinile întinse în anticipare.

Ceremonia strânsului mâinilor a durat încă o jumătate de oră înainte ca preşedintele şi alaiul lui să părăsească sala. Am fost ținuți „pe poziții" încă 15 minute, după care am fost lăsați să plecăm pe aripile vântului.

UN CÂINE BOLNAV ÎN MAREA METROPOLĂ

Septembrie 2005

Vara trecută a murit câinele nostru. Era foarte, foarte bătrân. Martin, credinciosul nostru doberman, avea 15 ani, o vârstă excepțional de înaintată pentru rasa lui. A fost un câine remarcabil, care ne-a protejat credincios în perioada lungă a haosului perestroikăi, a gangsterismului total din cei trei ani de „acumulare primară de capital" și a disoluției actuale a libertăților, când viața a redevenit riscantă. Apărați de Martin, ne-am simțit mai în siguranță decât am fi fost îndărătul unui grup de bodyguarzi. Ne adora pe noi și pe prietenii noștri, pe care-i identifica infailibil, și-i alunga nemilos pe toți cei rău-intenționați. Dar n-a muşcat niciodată pe nimeni. În prezența lui ne-am certat și nu întotdeauna am reușit să ne împăcăm, ne-am întâlnit și ne-am despărțit și în tot acel timp el ne-a iubit fără rezerve, ba chiar, o dată, ne-a copleșit cu iubire. Doar în ultimele 45 de minute ale vieții sale, Martin nu ne-a mai slujit, fiindcă s-a întins pe jos și nu și-a mai recăpătat cunoștința. Atunci, noi am fost cei care l-am slujit, ținându-ne palmele sub inima lui până a încetat să mai bată.

După șase luni continuam să-i simțim teribil lipsa. Viața fără Martin era ca și cum am fi trăit fără o perfuzie de iubire. Ne-am dat seama că el fusese un drog puternic, un perpetuum mobile care generase fericire și o proiectase către noi. Chiar pe când murea, Martin n-a uitat, deschizând ocazional pleoapele, să mişte din ciotul cozii și să zâmbească. După ce a murit, în casa noastră s-au mutat două pisici și un papagal minunat, așa că n-am prea avut motive să ne plângem. În fiecare seară, totuși, eram conștienți de faptul că, deși animalele acelea erau încântătoare, noi sufeream de privațiune emoțională acută fără un câine.

După aceea copiii au găsit o ofertă remarcabilă pe internet: un cățel care nu semăna deloc cu Martin, ceea ce fusese obligatoriu. Nu avea blana cu fir lung, ceea ce a fost de asemenea important, fiindcă eram obișnuiți cu așa ceva. Din câte ne-am putut da seama din informațiile postate, era prietenos. Un copoi, un soi de baset cu picioare înalte, cu ochi veșnic triști și urechi lungi.

Am mers să-l vedem. Vânzătoarea ne-a repetat:

– Este pur și simplu un cățel minunat, cel mai bun dintre frații lui.

Poate că aşa era, dar făcea pipi întruna, de fiecare dată când se uita la noi. Pe de altă parte, revărsa un ocean de afecţiune. Flirta practic cu noi: luaţi-mă, vă rog! Asta ne-a convins. Ne dorea realmente.

– N-are decât patru luni. Încă are tot dreptul să facă pipi, a insistat vânzătoarea.

Când am ajuns acasă l-am rebotezat „van Gogh", în locul numelui idiot „Hagard" pe care i-l pusese vânzătoarea, şi ne-am pregătit să trăim împreună. În foarte scurt timp, a devenit clar că van Gogh nu doar făcea pipi întruna, ci era o maşinărie de urinat non-stop, iar ciudat era faptul că ajungea să vadă un bărbat ca sub el să se lăţească o băltoacă. N-am mai lăsat bărbaţii să intre în casa noastră, presupunând că era o etapă prin care trecea căţelul. Nici prin cap nu ne trecuse să ţipăm la el – bineînţeles că nu, Doamne fereşte! – şi în acelaşi timp nici măcar nu cutezam să ridicăm vreun pic tonul glasului, de teama unui potop. Imediat ce făcea pipi, fugea disperat, ca să se ascundă, sau, şi mai groaznic, încerca să lingă balta, ca să n-o vedem. În scurt timp, am constatat şi că detesta să iasă la plimbare, afară din casă. Nu-i plăcea absolut deloc şi momentul lui cel mai fericit era când ajungeam înapoi la intrarea blocului, suiam în lift şi intram în apartament. Codiţa i se ridica fericită imediat ce deschideam uşa casei. În mod limpede, locuinţa noastră devenise castelul lui pe care ar fi preferat să nu-l părăsească niciodată.

La veterinar ne-au spus imediat că nici vorbă să fi avut numai patru luni. Era în vârstă de cel puţin cinci luni şi ne-au invitat să ghicim motivul pentru care vânzătoarea îi ascunsese vârsta reală.

– Nu ştiu, spuneţi-mi dumneavoastră – de ce?

– Ca să vă convingă să-l luaţi. În general, oamenilor nu le place să ia câini mai vârstnici, fiindcă cineva i-a dresat deja şi nu există nicio garanţie că a făcut-o corect.

S-a dovedit că acela era adevărul şi, în plus, veterinarii i-au găsit nisip în vezica urinară. Descoperirea nisipului a costat peste 25.000 de ruble, iar antibioticul alte 2.000 de ruble, fiindcă avea o inflamaţie acută. Leziuni permanente. Acela a fost primul nostru indiciu, pe măsură ce a devenit tot mai clar că van Gogh se agăţa realmente de noi ca şi cum am fi fost ultima lui speranţă. A devenit încă şi mai agitat la apariţia vizitatorilor. Teama lui de alţi oameni a crescut odată cu înaintarea în vârstă şi înclinaţia de a se ascunde îndărătul nostru, al familiei sale, a devenit nebunească. Imaginaţi-vă scena: cineva se apropie de noi pe stradă şi câinele acesta mare şi voinic, cu labe uriaşe,

tremura în spatele meu. Nici nu lătra, nici nu mârâia, ci-l privea pur şi simplu pe străin cu atâta teroare jalnică, încât ne simţeam noi înşine speriaţi.

În cele din urmă, am înţeles că se temea că cineva îl va lua de la noi. Aşa se întâmplase cu primii lui proprietari. Din păcate, bărbaţii deveniseră inamicii lui pe viaţă.

În mod clar, ne aleseserăm cu un câine cu probleme psihologice serioase. El n-avea să ne protejeze, ci noi trebuia să-l protejăm. Nici pe departe ceea ce ne doriserăm.

Am sunat-o pe vânzătoare şi am întrebat-o: ce se întâmplase cu câinele în trecut? Nu i-am telefonat ca să mă plâng, ci doream doar să ştiu dacă îl puteam ajuta pe câine, dar şi pe mine însămi. Vânzătoarea a cedat. Van Gogh fusese respins de două ori până la noi, deşi cele întâmplate nu avuseseră nicio legătură cu ea. Însă cătelul fusese bătut, de nişte bărbaţi, care îi mai făcuseră şi altceva ca să-l sperie, apoi îl scoseseră în şuturi afară din casă.

Asta părea credibil. Trebuia să găsim un psiholog de animale şi un dresor. Am descoperit că psihologii pentru animale aveau tariful de 50 de dolari/vizită... dacă aveai noroc. Pentru cei 50 de dolari erai sfătuit să-ţi iei vacanţă, să duci câinele la ţară, să-l laşi să se odihnească, să-ţi schimbi apartamentul, mediul, oraşul, ţara. Toate informaţiile acelea nu erau împărtăşite într-o singură consultaţie. Fiecare informaţie separată costa alţi 50 de dolari.

Era imposibil să ne putem permite aşa ceva.

Ca atare, ne-am grăbit să-i găsim un dresor personal. Pentru suma de 500 de ruble/oră, Katia, de la o firmă care se numea „Câinele inteligent" sau poate „Prietenul credincios", ne-a informat că ea lucra doar cu câini de elită (nu câini din rase de elită, ci câini care aparţineau bogaţilor) şi că avea tot programul rezervat. Până la urmă şi-a găsit totuşi timp şi pentru noi. Katia a sosit la ora 7:00. Şi-a vârât mâinile în buzunare şi a început să-mi dea comenzi:

– Du-te acolo! Fă asta! Fă aia!

În comportamentul ei nu exista nimic de elită.

Cu cincisprezece minute înainte de sfârşitul şedinţei, în ciuda hainelor ei antiglobaliste – pulover negru, bocanci şi bandana –, Katia ne-a cerut în mod cât se poate de capitalist 500 de ruble. N-am mai chemat-o a doua oară. Al doilea şi al treilea dresor au fost identici din punctul de vedere al calităţii exerciţiilor, dar s-au dovedit încă şi mai scumpi, cerând 700, respectiv 900 de ruble pentru aceeaşi oră incompletă.

Am decis să încetăm să mai aruncăm banii pe apa sâmbetei, cu atât mai mult cu cât vezica lui van Gogh continua să necesite mii de ruble. Viața a continuat ca şi înainte. El era teribil de speriat de orice şi de oricine, iar eu stăteam între el şi necunoscut – uşi de garaj ce zornăiau, roți de automobile ce scârțâiau şi bărbați ce treceau pe lângă noi.

Pe măsură ce a îmbătrânit, problemele s-au intensificat. Pentru a ajunge într-o zonă din cartierul nostru destinată câinilor, trebuia să traversăm o stradă principală pe o zebră fără semafor. Asta implica să ne strecurăm printre maşini care n-aveau obiceiul să reducă viteza. Când ne apropiam de ea, van Gogh se prăbuşea şi se ghemuia de frică. Trebuia pe jumătate să-l port în brațe, pe jumătate să-l târăsc ca pe o sanie, 40–50 de kilograme de câine care se împotrivea, printre vehicule. Un drum dus-întors pe zebra aceea îți creştea, garantat, tensiunea arterială. Era limpede însă că un câine cu metabolism disfuncțional, cu nisip în vezică şi probleme de interacțiune socială trebuia dus la plimbare în tovărăşia semenilor săi.

Până la urmă, am început să-l pun în automobilul meu Lada pentru a traversa strada. În zona specială, el aleargă neliniştit printre ceilalți câini, fără să se joace adesea cu ei, ci doar ocazional. Face mişcare, adulmecă, se obişnuieşte cu ei. Principala lui ocupație însă este să stea lângă gard şi să se uite cu dor la Lada. În clipa în care deschid portiera, van Gogh sare pe bancheta din spate. El adoră cu adevărat să se plimbe cu automobilul sau doar să stea înăuntru. Un spațiu mic şi închis, izolat de restul lumii, doar el şi stăpâna lui, acela este locul cel mai bun de pe Pământ pentru van Gogh. Se calmează imediat, se uită pe fereastră la lume, cu plăcere, şi privirea îi devine relaxată. Poate să şi adoarmă aşa, uitându-şi toate temerile. Sare jos din maşină şi se îndreaptă direct către intrarea blocului, fuge la lift şi abia aşteaptă să se întoarcă în apartament.

De acum tensiunea arterială mi-a revenit la normal, dar ce mă va aştepta în continuare? Veterinarii îmi spun fără ambiguitate că ar trebui să-l eutanasiez. Prietenii şi colegii sunt de aceeaşi părere. De ce te chinuieşti atâta? Un câine nu-i un om. Renunță la el. Acela este doar modul lor politicos de a spune acelaşi lucru: eutanasiază-l. Cine s-ar chinui cu el? Nimeni, doar cei care sunt deja ataşați cu toată inima de făptura aceasta cu urechi lungi şi ochi triști, care nu-i vinovată de nimic.

Nimeni. Aceasta este soarta câinilor bolnavi din marea metropolă: de a fi eutanasiați, dacă proprietarii nu dispun de sume mari de bani pentru tratamentul şi întreținerea lor. O lume care devenise nemiloasă față de oamenii

nefericiți (handicapați, orfani, bolnavi) a devenit la fel de nemiloasă față de animale. Evident. La ce altceva ne-am putea aştepta? Dacă aveți un câine bolnav, puteți înțelege măsura sălbăticiei pe care ne-o conferă banii. Nu mă număr printre cei care iubesc câinii cu patimă – o categorie de oameni la fel de mare ca şi cea a celor care urăsc câinii cu patimă. Cei care iubesc câinii cu patimă se deosebesc de noi ceilalți prin faptul că-i iubesc pe câini mai mult decât pe oameni. Trăgând linie finală, eu îi iubesc pe oameni mai mult decât pe câini.

Nu-mi stă totuşi în fire să-l abandonez pe van Gogh, o creatură care nu va supraviețui la încă o respingere. El va muri fără mine. Este complet dependent de mine, până la ultimul firicel de păr al urechilor lui lungi şi mătăsoase, şi va fi la fel de supus puterii oricărui alt om în mâinile căruia se va pomeni. Lumea bogaților a produs o asemenea castă, tot mai numeroasă, de câini abandonați, frații lui van Gogh. Oamenii aceia îi cumpără ca pe nişte jucării, se joacă cu ei, se plictisesc de ei şi-i scot în şuturi afară din casă. Dacă sunt norocoase, animalele sunt returnate crescătorului care le-a vândut şi nu se trezesc pur şi simplu pe stradă. Ele nu au valoare bănească şi nimeni nu prețuieşte un sufletel care îți este devotat până peste cap.

Ştiu că nu toți cei care au bani sunt oameni răi. Nu toți proprietarii de pet-shopuri sunt negustori puşi pe jecmăneală. Bineînțeles că nu. Atunci de ce există haite de câini cu pedigri abandonați care ne adulmecă porțile?

Este din nou seară. Întorc cheia în broască şi van Gogh se grăbeşte să-mi iasă în întâmpinare din locul unde stătuse, ca de fiecare dată. Indiferent cât de rău îl poate durea stomacul, indiferent cât de adânc dormea, indiferent ce anume ar fi mâncat chiar în clipa aceea. Este o maşinărie radiantă de iubire, aflată în mişcare perpetuă. Poți să fii abandonat de toți, poți să fii jignit şi batjocorit de toți, dar un câine nu va-nceta niciodată să te iubească.

Îl iau, îl duc la maşină, traversez strada. Sar alături de el, ca să-l fac să sară cu ceilalți câini din parculeț. Îi arăt cum ar trebui să se joace cu ei. Fug alături de el prin parcursul cu obstacole, ca să-l ajut să-şi învingă spaima şi-l duc la alți bărbați. Iau palmele lor, mângâi cu ele urechile lui van Gogh şi încerc să-l conving că ei nu sunt periculoşi.

CE VEZI LA CAPĂTUL LUMII

Iunie 2006

Recent, am fost în Australia la Festivalul anual al Scriitorilor din Sydney şi n-am putut rezista să nu fac şi turism. Pentru că tot n-am putut rezista, nu pot nici să tac din gură şi să nu spun ce am văzut. Urmează însemnările simple ale unei turiste.

Nu văzusem niciodată o capelă sau o bază navală ca acestea, deşi am văzut destule din ambele categorii. Mi se spusese că trebuie neapărat să vizitez un lăcaş de cult realmente interesant, care se afla însă într-o bază navală. De acord, era o bază australiană veche, totuşi... Ca atare, am ajuns la punctul de control de la intrarea în bază cu genunchii tremurând, întrucât mi s-a întipărit de mult timp ideea că punctele de control sunt lucruri rele. Nu treci prin ele sau, dacă totuşi treci, o faci numai escortată.

În ghereta din sticlă ca un acvariu stătea un soldat vesel şi bronzat, care s-a uitat într-o doară la paşapoartele noastre şi nu ne-a înfipt o armă în spate, spunându-ne să ne cărăm imediat. A fost încântat că cineva era interesat să-i viziteze baza.

– Aţi venit pentru capelă? ne-a întrebat. Ştiţi cum să ajungeţi la ea? Vreţi să mergeţi cu maşina până acolo? Sigur că da. Nicio problemă.

A acţionat ceva dindărătul său şi ne-a lăsat să trecem. Creierul unei cetăţene sovietice recent democratizate a avut dificultăţi în receptarea unui comportament atât de degajat şi liber: cum puteam fi lăsaţi într-o bază navală fără ca automobilul să fie inspectat, fără ca măcar o privire să fie aruncată în portbagaj? Dacă era ticsit cu substanţe explozive? În ziua de azi, eşti controlat şi când intri cu maşina în complexul sportiv Lujniki din Moscova, doar pentru a te relaxa şi a mirosi florile. Soldatul australian care dăduse dovadă de o atât de jalnică lipsă de vigilenţă continua să fredoneze în surdină o melodie, tolănit în scaun, cu un limbaj corporal cu totul în dezacord faţă de aşteptările mele.

În cele din urmă, am ajuns la capelă. Imaginaţi-vă: Australia se găseşte la capătul lumii – mai departe de acolo nu puteţi merge – şi baza aceasta navală se află chiar la capătul capătului lumii, pe un promontoriu înalt şi maiestuos, care se avântă în Oceanul Pacific. Parcă ar pluti deasupra apelor. Capela se găseşte la capătul acestui capăt al capătului. Când intri în ea, eşti suspendat deasupra oceanului. Mai mult încă, peretele îndepărtat al capelei,

din spatele altarului, este făcut din sticlă. Când priveşti altarul, parcă te-ai ruga întinderii oceanului şi cerului înalt şi uimitor de albastru de deasupra valurilor. Rugăciunea ta se adresează acelui măreţ Ocean al Păcii, de a te apăra şi ocroti. Dar, desigur, capela dintr-o bază navală nu este construită pentru turiştii cu gurile căscate, ci pentru cei care pornesc pe ocean şi care câteodată nu se mai întorc.

Aceasta este o capelă care nu face deosebire între credinţe, tot aşa cum nu face deosebire între valuri, care sunt complet indiferente faţă de convingerile religioase ale celor pe care-i înghit. Roşcaţi, blonzi, creţi sau coroiaţi, Pacificul îi îmbrăţişează pe toţi la fel de imparţial.

Fără îndoială, capela are o afiliere nominală şi probabil că pot ghici care este, dar când stai înaintea altarului şi priveşti către capătul lumii, ai senzaţia că locul acesta este păgân. Toate intervenţiile ingenioase introduse între om şi natură, sectele, crucile sau absenţa completă a crucilor se dizolvă şi devin lipsite de înţeles. Eşti în comuniune cu oceanul, chiar dacă, din obişnuinţă, îl numeşti Atotputernicul. Îl rogi să nu te ia la el, iar îndărătul rugii acelea nu există nicio filozofie, niciun indiciu al erorii omeneşti universale din vremurile recente: credinţa că noi suntem conducătorii atotcuceritori ai Pământului.

Altfel, capela este simplă, ca o cabană banală. Nu numai peretele din spate este din sticlă, ci şi faţada, iar dacă te roteşti simţi că atât tu, cât şi stânca aceasta care se avântă în ocean plutiţi în văzduh. Capela este mobilată cu strane, ale căror pernuţe sunt brodate cu însemne navale, iar pe pereţi sunt liste cu numele celor care n-au mai revenit de pe ocean şi un crucifix. Intenţionam să-l întreb pe soldatul din punctul de control asupra confesiunii capelei, dar m-am răzgândit. Ce contează detaliile credinţei?

Santinela veselă ne-a fluturat braţul în semn de rămas-bun şi incursiunea noastră pe teritoriul unei baze militare s-a încheiat. Nu sunt o admiratoare necritică a Occidentului, care-şi imaginează că totul de acolo este mai bun şi mai pur decât în Rusia, dar trebuie să recunosc că acolo este mult mai uzual să întâlneşti ceva cald şi uman.

Sydney este un oraş amalgamat, ceea ce-l face să pară straniu prin comparaţie cu oricare alte aşezări. Centrul pare să fie pe de o parte Londra şi pe de altă parte New Yorkul. Cu acea minune a lumii moderne, Opera din Sydney, orientată spre port precum cochilia deschisă a unei scoici, zona centrală aduce cu New Yorkul; cu excepţia clădirii ei, este o junglă de beton din zgârie-nori, cu artere înguste. Destul de lipsită de confort, foarte urbană şi pe cât de lineară şi-ar putea dori cineva.

Însă aduce doar superficial cu New Yorkul. Când începi să citeşti numele străzilor, rămâi uimit: totul este exact ca în Londra: Hyde Park, King's Cross, gara şi cartierul ei. Există o gară Paddington, ba chiar şi Oxford Street, care este de asemenea foarte lungă. Numele străzilor şi locurilor din Londra au fost transplantate, cu numai un mic adaos de exotism local. De exemplu, gara King's Cross din Sydney se găseşte în Woolloomooloo, un nume aborigen pe care londonezii nu şi l-ar putea imagina nici în coşmarurile lor cele mai rele.

De acord, aborigenii sunt puțini. Woolloomooloo există, dar nu şi aborigenii, locuitorii indigeni ai Australiei. Puteți căuta cât doriți, pentru că nu veți găsi niciunul pe străzile din Sydney.

* * *

Australia s-a născut în lacrimi şi nu oferea posibilitatea unei vieți uşoare. La sfârşitul secolului al XVIII-lea, criminalitatea crescuse enorm în Londra, şi englezii, nemaiavând loc în închisori, au avut ideea să caute o insulă de cealaltă parte a Pământului, unde să-şi trimită infractorii, statul suportând doar costurile transportului. După ce erau debarcați acolo, criminalii aveau să supraviețuiască după cum puteau – un mod de gândire similar cu opinia regimului țarist despre insula Sahalin.

Căpitanul Cook a primit sarcina respectivă din partea guvernului său şi a dus-o la îndeplinire conştiincios. În scurtă vreme, corăbii cu condamnați navigau spre tărâmul îndepărtat descoperit de el, unde deținuții erau debarcați pentru ca după aceea supraviețuirea să depindă aproape exclusiv de ei. Pe insula aceea existau deja locuitori, care semănau prea puțin cu căpitanul Cook – erau bizari, cu piele neagră şi vorbeau un grai de neînțeles. Englezii i-au numit „aborigeni" şi au început să-i extermine cu brutalitate, considerându-i doar cu puțin peste nivelul unor animale. Ulterior, pe insula aceea britanică au început să fie trimişi fiii cei mai tineri ai lorzilor, ce căpătau teritorii imense în Australia pe care să le cultive practic fără costuri. Unii aborigeni considerau că teritoriile acelea le aparțineau lor, prin mila Mamei Natură şi nu a minorității aristocratice.

De aceea vlăstarele claselor superioare britanice au început să-i distrugă pe toți cei care încercau să-şi apere pământurile. Ocazional, au existat şi armistiții, care au fost respectate o vreme, iar femeile aborigene au născut prunci fiilor lorzilor şi personalului britanic care-i slujea. S-a acceptat ca metişii respectivi să fie luați de la aborigene şi să fie crescuți şi educați ca britanici.

Desigur, vremurile acelea au apus de mult, iar australienii actuali se străduiesc din răsputeri să îndrepte greşelile istorice ale strămoşilor cuceritori,

dar dacă au reuşit s-o facă, nu este foarte vizibil: eu n-am zărit nici măcar un singur aborigen în Sydney. Mi s-a spus să aştept, fiindcă un aborigen bătrân cântă câteodată la *didjeridu*[23] în portul central.

– Unul?

– Da, unul.

Pe toată durata vizitei mele acolo, acel unic aborigen nu şi-a făcut apariţia. Pe chei, muzicanţi chinezi cântau muzică latino-americană pasională, care pătrundea unduitor în magazinele pentru turişti ticsite cu obiecte aborigene de toate felurile: bumeranguri, bibelouri din piele de cangur, picturi în culori şi motive tradiţionale, realizate pe o mare varietate de suprafeţe. Alături se aflau fotografiile artiştilor: aborigeni surâzători. O sumedenie de fotografii... foarte puţini aborigeni vii. Te întrebi în mod firesc dacă nu cumva au murit toţi.

În Galeria Naţională de Artă din New South Wales din Sydney există o expoziţie permanentă de artă aborigenă, în care figurează vreo 200 de lucrări datând din anii 1950 până în prezent, o perioadă în care nu mai există cuceritori, iar descendenţii oamenilor acelora cruzi încearcă să le ispăşească păcatele. Cu toate acestea, subiectul cel mai comun al picturilor aborigene este uciderea aborigenilor de către cuceritori. Alt subiect frecvent îl reprezintă arborii genealogici ai triburilor aborigene, care le certifică dreptul la pământurile lor. Aborigenii pictează într-o manieră unică: totul pare să fie văzut de deasupra şi dă impresia existenţei mai multor planuri vizuale. Cangurii sunt reprezentaţi de asemenea turtiţi, de parcă sunt morţi şi au fost disecaţi. Acelaşi lucru este valabil pentru şopârle şi koala, dar şi pentru aborigenii înşişi.

Dacă veţi sta în port, aşteptând ca aborigenul să cânte la *didjeridu*, veţi observa o scenă remarcabilă. Funcţionari şi businessmeni care lucrează în centrul oraşului se revarsă într-acolo de pe feriboturile care amarează la cheiurile din port. Oamenii vin dimineaţa la lucru şi seara pleacă pe aceleaşi feriboturi mici şi vaporaşe cu aburi. Un feribot amarează dimineaţa la Cheiul Central şi cei care lucrează în oraş, în costume închise la culoare şi ţinând laptopurile la piept, coboară de pe el aşa cum în alte metropole coboară din metrouri. Oraşul este construit în jurul portului, iar oamenii locuiesc pe ţărm şi lucrează în centru. Străzile din jurul portului sunt înguste şi suferă de pe urma ambuteiajelor, dar, pe de altă parte, nimeni n-a găsit până acum vreun

[23] Instrument de suflat al australienilor indigeni, descris ca o trompetă din lemn. (*n. trad.*)

mod de a determina ambuteiaje în Oceanul Pacific. În plus, biletul pentru feribot este ieftin şi vaporul nu întârzie niciodată.

Evident, m-am îmbarcat pe feribot şi am pornit. Prima escală, încă în centrul oraşului, a fost Rocks: locul unde a debarcat căpitanul Cook şi în acelaşi timp numele districtului în care se află. Cook se găseşte şi azi acolo, sub forma unei statui lângă propria sa casă, ca de păpuşi, construită din gresia locală bej-roşiatică, tipică.

Feribotul ne duce mai departe, spre cheiurile din suburbiile rezidenţiale. Strada nu-ştiu-cum, atât doar că este un chei. Strada Trandafirilor, numai că este un ponton. Există indicatoare aşa cum avem noi în staţiile de autobuze şi un adăpost în caz de ploaie. În jurul cheiului, case scunde se ridică direct din stâncă, alături de prăvălioare şi terenuri complet sălbatice. În numai zece minute, dimineaţa, feribotul te poartă la New Yorkul cu ritm distrugător de suflete, dar când revii spre casă poţi medita privind apa care goneşte pe lângă bordul vaporaşului, crestele valurilor, pescăruşii, surful şi deja trebuie să te simţi mai bine. Cred că psihoterapeuţii nu sunt foarte căutaţi în Sydney, fiindcă cetăţenii au oceanul pe care se întind principalele artere de transport urban. Nimic nu trebuie construit şi nimic nu trebuie permanent întreţinut. Ce ar face Lujkov al Moscovei, dacă ar fi primar în Sydney?

Tot cu feribotul puteţi merge la teatru, la muzeu, ori la reşedinţa în stil colonialist a guvernatorului.

Feribotul vă duce de asemenea la grădina zoologică, care în Sydney se numeşte Taronga Zoo. Cine sau ce a fost Taronga? Niciun localnic nu mi-a putut răspunde. Destul de firesc, la urma urmelor. Principalul este că am văzut o echidnă, un animal micuţ şi curios, discret şi sfios, cu bot lung şi ţepi. Poate că nu-i cel mai frumos animal din lume, aşa cum nu toţi bărbaţii sunt Apollo din Belvedere, dar oare de ce spun ruşii pe un ton critic „Tu nu eşti o mamă – eşti o echidnă!"? Am privit mult timp obiceiurile echidnei australiene, dar n-am putut înţelege paralela. Se mulţumea pur şi simplu să adulmece totul cu botul ei lung şi nu făcea nimănui niciun rău.

Desigur, în Taronga există mulţi koala. Seamănă cu nişte ursuleţi pufoşi, aproape complet suri, dar cu o strălucire bej, şi, potrivit plăcuţei cu informaţii, dorm 20 de ore din 24 în arbori în postúri inconfortabile: cu ceafa îmblănită lipită de o ramură, cu spinarea lipită de alta şi cu restul corpului atârnând în jos. Par fericiţi în somn, deci poate că aşa le place să stea. Este foarte important să nu le impunem altora propriile noastre idei asupra confortului personal.

Apoi, desigur, cangurii. Cum ai putea vizita Australia, fără să vezi un cangur? Din păcate, cangurii păreau destul de neprietenoşi. Poate că se temeau. Se uită la oameni, însă sunt foarte neliniştiţi. Poţi să intri în ţarcul lor şi ei ţopăie înăuntru – nu ca nişte bipede agile, ci pe cele două labe posterioare. Şi nu prea aproape. Alături de canguri, Taronga găzduieşte o frumuseţe insolentă: emu. S-a apropiat cu graţie şi m-a ciugulit pe neaşteptate de ceafă, care se găsea exact la nivelul cuvenit, cu un cioc de mărimea unui hârleţ mai mic. În mod clar cerea de mâncare, dar toate indicatoarele din Taronga răcnesc: Nu hrăniţi animalele! Aşa că ne-am despărţit de emu, nu în cei mai prietenoşi termeni.

Papagalii cockatoo din grădina zoologică Sydney sunt foarte frumoşi, ba chiar remarcabili, multicolori şi prietenoşi. Ating aproape mărimea vulturilor, dar cei mai frumoşi trăiesc pe digul central din Sydney, sunt enormi, colorați în alb cu petice negr, şi se deplasează în pâlcuri pe distanţe scurte între copacii enormi care înconjoară clădirea Operei, certându-se gălăgios între ei, aidoma ciorilor noastre, şi ignorându-i complet pe oameni.

* * *

Ei bine, asta a fost! După grădina zoologică a trebuit să zbor 22 de ore, în majoritate peste mări şi oceane, cu două escale, în Singapore şi Dubai. În total, am avut nevoie de peste 24 de ore ca să revin la Moscova. N-a fost extraordinar de plăcut, dar nu regret. A fost foarte tonifiant să ajung la capătul pământului, despre care am ştiut întotdeauna că există, şi în acelaşi timp o inoculare zdravănă împotriva mentalităţii de superputere care ne este repetată cu insistenţă în Rusia. Cum poţi să fii epicentrul lumii, când zbori 24 de ore de la Moscova şi constaţi că tot n-ai văzut toată lumea?

9. Ultimele articole

[Ultimele articole ale Annei Politkovskaia au continuat protestul ei împotriva brutalităților declanşate de Eltîn şi Putin, când au fost de acord să reaprindă Războiul Cecen. În „Un pact între ucigaşi", ea a transmis unei audienţe mai largi un reportaj pe care-l considera important şi edificator.]

UN PACT ÎNTRE UCIGAȘI

28 septembrie 2006

În Stockholm s-a desfăşurat recent o conferinţă consacrată, printre altele, problemelor din Caucazul de Nord. Au fost invitaţi analişti politici, jurnalişti şi activişti pentru drepturile omului. Reproducem în continuare extrase dintr-o lucrare prezentată cu această ocazie.

Vaha Ibrahimov, cercetător, Cecenia:

Un număr semnificativ de mare de localnici priveşte acţiunile grupărilor cecene ca fiind mult mai rele decât cele care i-au caracterizat pe federalii dinaintea lor. „Ăia erau ruşi, dar ăştia sunt de-ai noştri. Cum de ne pot trata în halul ăsta?" Aceasta este întrebarea pe jumătate retorică pe care o aud în mod repetat. Cu toate acestea, aceia care-i critică pe kadîroviţi, aceia care-i urăsc nu ar dori să se întoarcă trei-patru ani în timp, pe vremea când republica se găsea totalmente sub controlul soldaţilor ruşi şi al serviciilor de informaţii.

De ce? Pur şi simplu pentru că, fiind ei înşişi ceceni, membrii detaşamentelor promoscovite nu-i tratează într-o manieră rasistă pe alţi locuitori ai republicii. Inamicii lor nu sunt „toţi cecenii fără excepţie" şi nici chiar separa-

tiştii autentici, ci familii şi oameni cu care au de rezolvat dispute personale. Pentru o majoritate de kadîroviţi, iamadaeviţi, kakieviţi şi adepţi ai altor lideri militari, decizia de a lupta de partea trupelor federale nu este motivată politic, ci un mijloc convenabil de a-şi soluţiona propriile probleme cu susţinerea unui stat care le asigură securitatea şi, pentru o vreme, bunăstarea materială.

Membrii acestor detaşamente sunt implicaţi exact în aceleaşi răpiri, crime şi torturi, iar în privinţa brutalităţilor au ajuns de mult din urmă grupele morţii ofiţerilor de carieră din agenţiile de informaţii ruseşti, dar cel puţin acţiunile le sunt selective. Civilii care nu li se împotrivesc, lor sau autorităţilor federale (care ocupă locul al doilea la mare distanţă), scapă de obicei nemolestaţi.

Cine face parte din aceste detaşamente? Încurajată de guvern, presa îi prezintă pe membrii lor ca fiind foşti luptători de gherilă care, „recunoscând inutilitatea continuării rezistenţei", s-au alăturat taberei ruşilor. Adevărul nu este nici pe departe acesta.

Unul dintre stâlpii politicii ruseşti în regiune o constituie vendeta. Tradiţia aceasta continuă să fie respectată în societatea cecenă şi, până recent, a avut chiar o funcţie stabilizatoare. Comiterea unei crime nu era un act care să fie privit cu superficialitate de către făptaş, deoarece un ucigaş care nu izbutea să obţină iertarea era sortit morţii. Unica lui opţiune era fuga. În perioadele în care statul cecen fusese slab, asemenea indivizi se alăturaseră în mod frecvent grupurilor înarmate şi exercitaseră presiuni asupra urmăritorilor lor de pe o poziţie de putere. Unele dintre grupurile înarmate cele mai periculoase din perioada când Mashadov s-a aflat la putere erau formate tot din indivizi care se făcuseră vinovaţi de vărsare de sânge.

Liderii politici ruşi au văzut însă oportunitatea de a-şi baza politica pe ei. Un număr foarte mare din aşa-zisele agenţii de securitate actuale din Cecenia se află sub comanda unor indivizi vinovaţi de omoruri cu premeditare şi răpiri. Imediat după ocuparea republicii, de exemplu, grupul lui Movladi Baisarov s-a alăturat armatei ruse. Conducătorul său era membrul unei bande conduse de criminalul recidivist Ruslan Labazanov, care fusese înfrântă de forţele de securitate cecene în vara anului 1994. Între cele două războaie, Baisarov şi locotenenţii săi se specializaseră în răpiri pentru răscumpărări.

Unul dintre primii care şi-a transferat loialitatea către autorităţile federale a fost Suleiman Iamadaev. Potrivit datelor furnizate de procuratură, grupul lui s-a angajat de asemenea în răpiri, dar a fost în cele din urmă trecut în legalitate sub titulatura de „companie specială", ataşată Comandamentului Militar al raionului Gudermes. Batalionul Vostok (Est) fusese creat pe această

bază, ca parte din Divizia 42 Infanterie Motorizată a Ministerului Apărării Federației Ruse. Detașamentul lui Said-Mahomed Kakiev fusese încorporat în aceeași divizie, ca Batalionul Zapad (Vest). Kakiev era de asemenea membru al bandei lui Ruslan Labazanov și era acuzat de comiterea mai multor acțiuni criminale și teroriste.

Cele mai serioase reclamații ale civililor se referă la activitatea kadîroviților. Detașamentele identificate în mod nominal ca atare s-au dezvoltat din serviciul de pază și protecție al lui Kadîrov și sunt conduse și în prezent de foștii lui bodyguarzi. Indivizii aceștia ocupă actualmente toate pozițiile-cheie din Cecenia. Ruslan Alhanov, de exemplu, este ministrul de interne, iar Adam Demilhanov este viceprim-ministru în relația cu agențiile de securitate.

Inițial, câteva zeci de indivizi au făcut parte din serviciul acela și în general erau rude apropiate sau consăteni ai fostului muftiu al republicii (Kadîrov senior). Pe măsură ce numărul lor a sporit, membri ai unor bande criminale au ieșit din clandestinitate și li s-au alăturat. Acestea au fost inițial „centre antiteroriste", care recent s-au transformat în batalioanele Nord și Sud, al Doilea Regiment al Serviciului de Patrulare și Verificare al Miliției și altele similare. Ele au fost cooptate și acum se numără printre agențiile de securitate ale Federației Ruse. Atât în trecut, cât și în prezent, indivizi care au comis crime și răpiri formează coloana vertebrală a grupărilor kadîrovite. Ei sunt numiți în calitate de comandanți și sunt responsabili pentru recrutarea de noi membri.

Istoria lui Lema Salmanov este tipică în aceste privințe. Născut în noiembrie 2002 în satul Mairtup, el a împușcat în propria sa curte doi consăteni care sosiseră, așa cum se stabilise anterior, pentru a primi banii pentru un camion pe care Lema îl cumpărase de la ei. Rudele morților au declarat vendeta împotriva lui Salmanov, dar autoritățile au intervenit de partea sa. El a fost numit comandant al unui detașament de kadîroviți din sat, iar după aceea al unui centru antiterorist care se înființa în raionul Kurcealoi. Deținând acum puteri practic nelimitate, criminalul a început să-i persecute pe inamicii care-i juraseră răzbunare, pe rudele lor imediate și pe oricare alții care ar fi putut, fie și numai ipotetic, să se răzbune pe el în viitor. Unii dintre aceia au fugit și s-au alăturat luptătorilor de gherilă, alții s-au ascuns la prieteni. Prietenii au fost de asemenea supuși represaliilor fiindcă le oferiseră refugiu: au fost bătuți, torturați și uciși. Câteva familii au fost atrase în conflict; unele episoade au fost prezentate în presă ca făcând parte din lupta împotriva terorismului.

În anul 2005, de Ziua Miliției, Lema Salmanov, care cu șase luni în urmă își împușcase un unchi mai vârstnic pentru că încercase să-l convingă să-și schimbe comportamentul, a fost recompensat de guvern cu o medalie.

Și în prezent individul acesta rămâne unul dintre cei mai puternici comandanți kadîroviți, deși ne putem întreba care i-a fost utilitatea pentru autoritățile ruse, întrucât activitățile lui au dus la omorârea inamicilor săi personali, nu ai statului, iar zeci de oameni au preferat să fugă și să se alăture luptătorilor de gherilă.

S-ar părea că exact acesta este și obiectivul cecenizării și că a fost conceput din capul locului ca o modalitate de a-i stârni pe ceceni unii împotriva altora, neîngăduind stingerea conflictelor, ci atâțarea lor până nivelul războiului civil. În mod clar, dacă se intenționează implementarea unei asemenea politici, este preferabil să se caute susținerea celor care, după ce au comis o crimă, nu vor ezita să repete gestul în viitor. Nu există planuri pentru a combate tradiția vendetei în Cecenia și, ținând seama de faptul că răzbunarea se poate abate asupra vinovatului și după mulți ani, ea îi leagă pe oamenii respectivi de autoritățile ruseşti mult mai ferm decât opiniile ideologice.

Politica aceasta servește de asemenea sarcinii – de pură propagandă – de a arăta lumii întregi că localnicii luptă de partea federalilor și astfel subminează ideea că conflictul ar avea rădăcini separatiste.

Au existat dintotdeauna ceceni care au susținut menținerea republicii în cadrul Rusiei, organizând mișcări și detașamente înarmate; de exemplu, sute de oameni s-au opus separatiștilor la începutul anilor 1990 sub comanda lui Bislan Gantamirov. La începutul celui de-al Doilea Război Cecen, chiar înainte de crearea serviciului de pază și protecție al lui Ahmed Kadîrov, în mai multe raioane au apărut detașamente de „vigilenți" (cetățeni membri ai comitetelor de vigilență publică), care au îngăduit trupelor ruseşti să preia controlul părții muntoase a republicii fără pierderi serioase.

Membrii acestor detașamente și comandanții lor au refuzat totuși să participe la raziile de securitate, luarea de ostatici și execuțiile extrajudiciare. Subliniind loialitatea lor față de autoritățile ruseşti, aceste detașamente au demonstrat totuși hotărârea de a proteja populația civilă, chiar și împotriva armatei ruse dacă avea să fie necesar.

De la începutul verii anului 2000, ruşii au început să se descotorosească de aceşti aliați „nesiguri". Grupul de vigilenți din raionul Vedeno a fost primul desființat și, ulterior, majoritatea membrilor săi au fost fie răpiți, fie uciși. A fost de asemenea desființată Compania de Puşcaşi a Comandamentului

raionului Şatoi. Aceasta consta în principal din bărbaţi care se raliaseră stindardului rus pe temeiuri intelectuale şi ulterior refuzaseră să se contopească cu Batalionul Vest, care era format în mare parte din criminali.

Cu alte cuvinte, cecenizarea nu înseamnă pur şi simplu transferul puterii spre instituţii formate din localnici, ci o încurajare şi o legalizare a activităţilor celor care sunt dispuşi să participe la operaţii punitive împotriva propriilor lor concetăţeni. Cecenizarea este o politică pentru extinderea sferei de cuprindere a războiului, iar rezultatul ei a fost înlocuirea genocidului practicat în mod direct de agenţiile ruseşti în etapele iniţiale ale conflictului cu domnia actuală a terorii bandelor criminale şi semicriminale susţinute şi conduse de Moscova.

POST-SCRIPTUM: FRAGMENTE DIN DOUĂ ARTICOLE LA CARE LUCRA ANNA ÎNAINTE DE A MURI

Notă editorială

Oamenii ne întreabă dacă credem că asasinarea Annei Politkovskaia a fost asociată unui articol despre tortură pe care ea îl pregătea şi pe care-l anunţase la Radio Libertatea în ziua de joi 5 octombrie, cu două zile înaintea morţii sale. Publicăm în continuare fragmente din două articole pe care editorialista noastră nu le-a mai terminat.

Primul conţine relatări ale unor martori oculari despre folosirea torturii, care este confirmată de rapoartele medicale. Al doilea constă dintr-un material video care ar fi format baza unui articol ce n-a fost scris niciodată. Înregistrarea aflată în posesia Annei Politkovskaia (şi rugăm pe această cale persoana care i-a transmis-o să ne contacteze) arată torturarea unor cetăţeni neidentificaţi. Scenele respective au fost filmate chiar de către torţionari, care se pare că ar face parte dintr-o agenţie cecenă de securitate.

TE ETICHETĂM TERORIST

Novaia gazeta nr. 78 (12 octombrie) 2006

Zilnic primesc zeci de dosare ce conţin cópii de materiale din cazuri penale deschise împotriva unor persoane care sunt închise sau anchetate în Rusia pentru „terorism".

De ce am pus „terorism" între ghilimele? Fiindcă majoritatea copleşitoare a acestor suspecţi au fost etichetaţi teroriştі. Astăzi, în 2006, obiceiul acesta de a eticheta oamenii ca teroriştі nu numai că a înlocuit orice tentative autentice de combatere a terorismului, ci produce în sine potenţiali teroriştі însetaţi de răzbunare. Când Procuratura Generală şi tribunalele nu izbutesc să susţină legea şi să-i pedepsească pe cei vinovaţi, ci acţionează doar pe baza instrucţiunilor politice şi convin în mod tacit la producerea de statistici antiteroriste care să încânte Kremlinul, dosarele penale se prepară în serie ca plăcintele.

O bandă rulantă pentru producerea în masă de „mărturisiri voluntare" funcţionează fără greşeală pentru a se asigura de atingerea obiectivelor în aşa-numita luptă împotriva terorismului din Caucazul de Nord.

Iată ce mi-a scris un grup de mame ale mai multor tineri ceceni, găsiţi vinovaţi de tribunale:

„Pentru cecenii condamnaţi, coloniile de muncă au devenit efectiv lagăre de concentrare. Ei sunt supuşi discriminărilor rasiale şi ţinuţi permanent în celule de izolare sau de pedeapsă. Aproape toţi au fost condamnaţi pe baza unor dosare fabricate de tribunal, fără dovezi credibile. Închişi în condiţii crude, demnitatea umană le este violată şi ei învaţă să urască totul. Aceasta este o întreagă armată de oameni care ne vor fi returnaţi cu vieţile distruse şi cu o viziune deformată asupra vieţii."

Ura lor mă înspăimântă. Mă înspăimântă pentru că, mai devreme sau mai târziu, fluviul va ieşi din matcă şi toţi vor deveni extremişti, nu numai anchetatorii care i-au torturat. Cazurile acestea de teroriştі etichetaţi constituie un câmp de bătălie pe care se confruntă două atitudini ideologice faţă de faptele săvârşite în „zona operaţiunilor antiteroriste din Caucazul de Nord". Combatem nelegiuirea prin lege? Sau încercăm să zdrobim fărădelegile lor cu ale noastre?

Aceste două forme de absenţă a legii se ciocnesc şi declanşează scântei periculoase atât în prezent, cât şi în viitor. Rezultatul final al acestui proces de etichetare este un număr tot mai mare de oameni care nu sunt pregătiţi să-l tolereze.

Recent, Ucraina l-a extrădat în Rusia pe Beslan Gadaev, un cecen arestat la începutul lunii august în urma unui control al actelor de identitate în Crimeea, unde locuia ca persoană strămutată. Rândurile următoare fac parte dintr-o scrisoare a sa, datată 29 august 2006:

„Când am fost extrădat din Ucraina în Groznîi, am fost dus imediat la o secție și întrebat dacă am ucis un membru al familiei Salihov, pe Anzor, și pe prietenul acestuia, un camionagiu rus. Am jurat că nu vărsasem sângele nimănui, fie el rus, fie cecen. Mi s-a spus ca un fapt incontestabil: «Nu, tu i-ai omorât.» Am început să neg iarăși, iar când am repetat că nu omorâsem niciodată pe nimeni, au început imediat să mă bată. Mai întâi m-au lovit de două ori în ochiul drept. Pe când îmi recăpătam cunoștința, m-au trântit jos și mi-au pus cătușe. Mi-au împins o țeavă prin spatele picioarelor, astfel ca să nu pot mișca mâinile, deși eram deja încătușat. După aceea m-au luat, mai exact au luat țeava de care eram atașat, și m-au suspendat de două fișete din apropiere, care erau înalte de aproximativ un metru.

Mi-au fixat apoi sârme de degetele mici de la ambele mâini. După două secunde au declanșat curentul electric și au început să mă bată cu un baston de cauciuc peste tot corpul. N-am mai putut suporta durerea și am început să urlu, strigând numele Atotputernicului și implorându-i să se oprească. Drept răspuns, ca și cum nu doreau să fie nevoiți să-mi asculte țipetele, mi-au tras o glugă neagră peste cap. Nu-mi pot aminti cu exactitate cât au continuat așa, dar am început să-mi pierd cunoștința din cauza durerii. Când au văzut asta, au înlăturat gluga și m-au întrebat dacă acum aveam de gând să vorbesc. Am încuviințat, deși nu știam ce să le spun. Am zis c-o să fac orice doresc, doar ca să evit torturile cel puțin pentru un timp.

M-au dezlegat, au scos țeava și mi-au dat drumul să cad pe podea. Mi-au spus: «Vorbește.» Le-am spus că nu aveam nimic ce să le zic. Atunci m-au lovit din nou peste ochiul drept cu țeava de care mă atârnaseră. Am căzut într-o parte și, aproape inconștient, i-am simțit lovindu-mă iarăși peste tot. M-au atârnat încă o dată și au repetat ceea ce făcuseră mai devreme. Nu-mi amintesc cât a durat. Aruncau întruna găleți cu apă peste mine.

În ziua următoare m-au îmbăiat și m-au frecat cu ceva pe față și pe corp. În jurul cinei, în celulă a intrat un ofițer în haine civile care mi-a spus că veniseră niște jurnaliști și că trebuia să recunosc trei omoruri și tâlhărie cu uz de forță. M-a amenințat că, dacă n-o voi face, vor repeta tortura și în același timp mă vor batjocori, degradându-mă într-o manieră sexuală. Am fost de acord. După ce le-am acordat jurnaliștilor interviul, m-au amenințat cu același tratament degradant dacă nu mărturiseam că toate bătăile pe care le încasasem, pe care ei mi le administraseră, avuseseră loc în timpul unei presupuse tentative de evadare."

Zaur Zakriev, avocatul care l-a apărat pe Beslan Gadaev, a informat membrii organizației Memorial Human Rights Centre despre aceste violențe fizice și psihologice la care fusese supus clientul său în Biroul Districtual Rural Groznîi al Ministerului de Interne. Potrivit avocatului, acuzatul recunoscuse într-adevăr că comisese tâlhărie cu uz de forță în anul 2004 împotriva unor membri ai organelor de drept, dar anchetatorii deciseseră să obțină și alte mărturisiri asociate mai multor delicte pe care el nu le comisese în satul Starie Atagi din raionul lor.

Avocatul afirmă că violența brutală aplicată acuzatului i-a lăsat pe corp urme vizibile de răni fizice. Infirmeria Închisorii Preventive nr. 1 din Groznîi unde este deținut în prezent Gadaev potrivit articolului 209 al Codului penal rus, sub acuzația de tâlhărie cu uz de forță, a eliberat un certificat medical oficial, care enumeră dovezi de bătăi sistematice, răni fizice sub formă de tăieturi, zgârieturi, vânătăi, coaste rupte și leziuni ale organelor interne.

Avocatul apărării a depus la procuratura Republicii Cecene o plângere oficială în legătură cu aceste grave încălcări ale drepturilor omului. [...]

Textul Annei Politkovskaia se oprește aici, incomplet. Redacția încearcă să stabilească ce alte episoade urmau să fie incluse.

* * *

Înregistrarea video arată bărbați ce par a fi membri ai unei agenții cecene de securitate care au reținut doi bărbați tineri pe care-i torturează. Unul dintre aceia stă într-un automobil, sângerând. În regiunea urechii victimei se poate zări înfipt un cuțit. Celălalt tânăr pare să fi fost aruncat din mașină pe carosabil. Torționarii înșiși nu sunt vizibili și se poate auzi doar limba cecenă (dialectul melkhi), presărată de înjurături.

Transcrierea textului:

– Putin a zis-o. „S-o arătați din toate unghiurile", așa a zis.

– El ar trebui să știe! (Se adresează insultător victimei.) Jigodia asta pur și simplu nu vrea să moară, [...] al naibii țap, nenorocit... poponar nenorocit. Nu c-arată frumușel? N-aș putea trăi fără tine.

– Crapă, gagiule, crapă, rahatule! Pentru Dumnezeu, tu n-auzi ce-ți spun? Haide-odată...

– S-a dus? Gata, s-a dus?

– Da.

– Perfect, plecăm. Aici!

– Hei, mișcați-vă cururile, ocupați pozițiile, ocupați pozițiile. Ochii-n patru la terenul din jur.

10. După 7 octombrie

EXTRASE DIN PRESA STRĂINĂ

ABC, Spania

Există un singur mod prin care pot fi înlăturate suspiciunile că asasinarea ei ar fi fost comandată: stabilirea circumstanțelor crimei, arestarea persoanelor responsabile şi aducerea lor în fața justiției. Dacă societatea rusă nu cere pedeapsa maximă pentru cei care au fost implicați intelectual şi material în crima aceasta, se poate spune clar că Rusia se află în pericol serios.

Omorând-o pe Anna Politkovskaia, nu numai că au furat viața unei femei, ci au trimis un mesaj întregii țări, amenințând pe oricine s-ar gândi să facă ceea ce a făcut ea. Politkovskaia a plătit cu viața, dar societatea rusă va plăti cu libertatea, dacă nu izbuteşte acum să reacționeze în mod curajos.

The Chicago Tribune

Mai mult decât oricare alt reporter rus, ea a prezentat condiția civililor ceceni alungați din casele lor, torturați şi uneori executați sumar de soldații ruşi şi de forțele cecene promoscovite.

De-a lungul activității ei, Politkovskaia a primit amenințări din toate taberele implicate în conflict – atât luptători ceceni, cât şi soldați ruşi. În anul 2001, s-a refugiat în Viena, după ce primise amenințări din partea unui ofițer rus care se înfuriase când i-a dezvăluit implicarea în crime de război.

În anul 2004, pe când se găsea în drum spre Beslan pentru a trimite reportaje despre criza ostaticilor din şcoala de acolo, s-a îmbolnăvit grav după ce a băut un ceai în avion. Ea şi mulți colegi au crezut că fusese otrăvită cu premeditare.

Igor Iakovenko, secretar general al Uniunii Ziariştilor Ruşi, a numit asasinarea ei „un tip de pagină nouă şi foarte neagră în istoria rusă". „Pentru prima dată după câțiva ani, jurnalismul rus a fost lovit drept în inimă", a declarat el pentru Interfax. „În profesiunea noastră s-a petrecut o tragedie care este imposibil de compensat, deoarece nu există şi nu va exista nimeni ca Anna Politkovskaia."

El Correo, Spania

Instituțiile ruseşti ar trebui să acorde o prioritate absolută investigațiilor privind asasinarea Annei Politkovskaia, dacă doresc să demonstreze comunității internaționale, care solicită elucidarea circumstanțelor crimei, că justiția rusă este capabilă să se ridice la nivelul democrației pe care susține că o apără. Trebuie să fie stabilit cine şi de ce a împuşcat-o pe această apărătoare a drepturilor omului şi a presei independente, la intrarea în propria-i locuință, după ce fusese avertizată asupra amenințărilor la adresa vieții ei şi când se ştia că pregătea publicarea unui articol despre torturile din Cecenia.

Le Figaro

Anna Politkovskaia a fost asasinată. Să însemne asta că a avut dreptate faimoasa jurnalistă, al cărei pesimism a fost considerat exagerat de mulți dintre experții noştri, ținând seama de ritmul creşterii economice a Rusiei? S-ar părea că foarte importantul partener strategic Vladimir Putin nu a reuşit să readucă această „țară măreață" la o viață normală. O dată în plus constatăm că ne-am înşelat despre ceea ce am fi dorit să credem că era realitatea.

The Guardian

Temerea acum este că presa independentă, deja fragilă, din Rusia s-ar putea nărui fără talismanul său...

Ani de zile, Politkovskaia, mamă a doi copii, a fost o eroină pentru opoziția liberală...

Însă principalul ei inamic a fost Putin, bărbatul care a câştigat capital politic pe seama celui de-al doilea asalt sângeros al armatei ruse în Groznîi la sfârşitul anului 1999 şi despre care Politkovskaia a spus că-l ura „pentru cinism, pentru rasism, pentru minciuni, pentru masacrarea nevinovaților din timpul primului său mandat prezidențial...".

Ziua de ieri a adus un aparent paradox: în timp ce moartea lui Politkovskaia a slujit ca un avertisment sumbru la adresa presei independente, anunțând că prețul disidenței este moartea, ziarele au atins un vârf al revoltei din ultimele luni. În mod previzibil, cotidienele opoziției, între care *Kommersant* şi *Novaia gazeta*, au clocotit de mânie față de crimă. Dar şi presa pro-Kremlin şi-a manifestat iritarea. *Rossiiskaia gazeta*, oficiosul guvernului rus, a omagiat-o pe Politkovskaia pentru că „s-a împotrivit războiului, corupției, demagogiei şi inegalităților sociale". Până şi tabloidul de mare tiraj *Komsomolskaia Pravda*, de obicei loial guvernului, a fost încântat să publice o teorie a conspirației, sugerând că Politkovskaia a fost ucisă ca parte dintr-un plan complex de a-l menține pe Putin la preşedinție pentru un al treilea mandat neconstituțional.

The Independent

Anna a avut mai mult curaj decât putem măcar să ne imaginăm cei mai mulți dintre noi, iar moartea ei este un memento al stării de violență pe care a expus-o atât de viu în *Rusia lui Putin*[24].

International, Franța

Anna Politkovskaia a fost conştiința Rusiei. Într-o țară înrobită într-o măsură tot mai mare de frică, autocenzură şi cinism, ziarista aceasta a reuşit să-şi păstreze curajul civic. Într-un moment în care majoritatea mass-mediei ruseşti preferă să rămână tăcută, *Novaia gazeta* a devenit, mulțumită ei, unul dintre ultimele bastioane ale cuvântului liber. Poziția principială pe care şi-a menținut-o până în ultima clipă o ridică în rândurile disidenților sovietici ca Aleksandr Soljenițîn şi Andrei Saharov.

Libération, Franța

Impunitatea de care se bucură ucigaşii jurnaliştilor şi protecția extinsă asupra torționarilor cecenilor au drept scop învățarea poporului rus o dată în plus care sunt căile tăcerii şi fricii.

Anna Politkovskaia a dorit să-i oblige să gândească pe oamenii a căror dorință de cunoaştere era mai mare decât frica lor. Este momentul să-i întrebăm pe politicienii europeni ce mesaje sunt pregătiți să asculte: pe cele ale lui Vladimir Putin sau pe cele ale Annei Politkovskaia?

---

[24] Editura Meditații, 2008. (*n. trad.*)

The New York Times

Asasinarea ei a transformat-o într-un simbol a ceea ce devenise Rusia, dar n-a fost decât cea mai recentă dintr-o serie de asemenea crime. Avea 48 de ani; libertățile de care se folosise pentru a-şi realiza cariera postsovietică, pentru a scrie în mod deschis şi critic despre faptele noii puteri ruseşti sunt mult mai tinere. Şi, s-ar părea, la fel de fragile...

Funeraliile doamnei Politkovskaia au etalat de fapt dezbinările profunde care există în Rusia contemporană între cei aflați la putere şi ceilalți. Alături de familie şi prieteni, la înmormântare au participat colegi şi politicieni, deşi aproape toți din exteriorul centrului de putere, şi câțiva diplomați străini, printre care ambasadorul William J. Burns al Statelor Unite, ale căror guverne i-au denunțat asasinarea mult mai violent decât a făcut-o domnul Putin sau oricare alt lider guvernamental rus.

Nouvel Observateur

Poziția ei caustică n-a plăcut niciodată Kremlinului, însă Politkovskaia a fost unul dintre ziariştii cei mai respectați din țară şi, în plus, a fost răsplătită cu nenumărate premii străine.

Oleg Panfilov, directorul Centrului pentru Jurnalism în Situații Extreme: „De fiecare dată când oamenii m-au întrebat dacă în Rusia există un ziarist onest, primul nume care mi-a venit în minte a fost invariabil al lui Politkovskaia."

The Observer

În vârstă de 48 de ani, Politkovskaia a fost un critic constant al Kremlinului, iar asasinarea ei va proiecta suspiciuni asupra serviciilor secrete şi a regimului promoscovit din Cecenia...

În antologia *Alt cer*, care urmează să fie publicată anul viitor de filiala engleză a asociației PEN, care desfăşoară o campanie împotriva oprimărilor politice, Politkovskaia a prezis în mod teribil evenimentele de ieri: „Cu ceva timp în urmă, Vladimir Surkov, director adjunct al administrației prezidențiale a Rusiei, a explicat că există persoane care sunt inamici, dar cu care poți discuta şi pe care le poți convinge rațional, şi că există inamici incorigibili, pe care nu-i poți convinge folosind rațiunea şi care trebuie pur şi simplu să fie «epurați» din arena politică. Aşadar ei încearcă să o epureze de mine şi de alții ca mine."

Într-o vizită făcută în Cecenia, Politkovskaia a afirmat că fostul președinte al Republicii Cecene, Ahmed Kadîrov, a jurat s-o asasineze...

A rămas sfidătoare în fața amenințărilor repetate, dar a recunoscut că s-a simțit zguduită de ceea ce a fost convinsă că fusese o otrăvire în timpul unui curse aeriene efectuate pentru a prezenta criza ostaticilor din școala Beslan în 2004...

Toby Eady, agentul ei literar londonez, a declarat pentru *The Observer* că, recent, încercase s-o convingă să părăsească Rusia din cauza amenințărilor. „A spus că nu va părăsi Rusia până nu va pleca Putin. Ba chiar a replicat, cu profund umor negru, că dacă va fi ucisă nu va mai putea progresa."

Este aproape sigur că a fost omorâtă pentru reportajele ei critice din Cecenia...

El Pais, Spania

Ca toți jurnaliștii din Rusia care critică guvernul (și au mai rămas foarte puțini), Anna Politkovskaia a fost supusă intimidărilor sosite din partea tuturor instituțiilor statului, oficiale și semioficiale, și a fost numită în mod constant un inamic, mai ales de guvernul-marionetă impus de Putin în Cecenia. Pentru asasinarea ei există doar două explicații credibile: fie că a fost comisă la ordinele autorităților statului rus, în ipostazele lor centrale sau cecene, ori prin intermediul serviciilor de securitate (ceea ce este cel mai probabil), fie că a fost comisă de persoane contaminate de discursul naționalist încurajat de autoritățile statului.

Putin a căutat legitimitate prin sângele vărsat în Cecenia, pe baza căruia și-a clădit regimul neoautoritarist, iar acum toate firele puterii (executivă, juridică, legislativă, dar și economică și mediatică) se strâng mănunchi nu doar în Kremlin, ci direct în cabinetul prezidențial.

Aceasta este Rusia pe care Putin o clădește cu ajutorul petrolului ca armă strategică, pentru a impune respect pentru țara lui enormă, cu complicitatea liderilor occidentali care-i acoperă toate crimele în schimbul livrărilor de energie...

Cauza pe care personaje politice europene, atât de stânga, cât și de dreapta, mi-au menționat-o în conversații private este destul de obiectivă: teama de Rusia. Uniunea Sovietică a fost o bombă cu ceas, care, dacă ar fi explodat, ar fi putut răsturna întreaga lume cu susul în jos. Putin s-a dovedit capabil să aducă ordine și să evite haosul.

... Ce este însă mai periculos pentru Occident – haosul despre care se spune că Putin ar fi reuşit să-l evite sau regimul autoritarist pe care l-a construit şi care, aşa cum lumea o ştie deja, dispune de petrol şi de arme de distrugere în masă?

Iar rezultatele sunt acestea: execuţia persoanelor incomode, în beneficiul ţarului şi al patriei.

... Când indiferenţa şi frica sunt inculcate, când totul este justificat ca parte a luptei împotriva inamicului, când politica, puterea juridică şi banii se acumulează în mâinile unei singure persoane, democraţia este slăbită, iar corupţia este puternică şi liberă. Iar când lumea flirtează, aşa cum se întâmplă în prezent, cu doctrine de omogenitate etnică şi o apologie a unitarianismului general, orice abatere este considerată o ameninţare pentru toţi. Politkovskaia ne-a reamintit adevărul acesta, tuturor, de un milion de ori, şi nimeni n-a privit-o cu seriozitate. Ea a murit, iar Rusia este profund bolnavă.

Die Tageszeitung

A revenit instantaneu: imaginea unei Rusii imprevizibile şi incomprehensibile. Anna Politkovskaia, o ziaristă de neîmblânzit, a fost împuşcată în plină zi la intrarea în propria-i locuinţă. Lumea întreagă se freacă neîncrezător la ochi. Ce se întâmplă în Rusia, unde devine tot mai clar că jurnaliştii cu opinii critice sunt simple victime, urmărite pentru a fi vânate? Ţara aceea nu este de fapt bastionul de stabilitate, dezvoltare democratică şi prosperitate economică pe care emisarii Kremlinului şi reprezentanţii costisitoarelor agenţii PR o proclamă întregii lumi?

CONDOLEANŢE ŞI REACŢII DIN PARTEA CETĂŢENILOR ŞI OFICIALITĂŢILOR

Novaia gazeta, 23 octombrie 2006

Alu Alhanov, preşedintele Republicii Cecenia

Jurnalismul rus a suferit o pierdere grea. Moartea tragică a Annei Politkovskaia a fost nu numai un şoc pentru societatea rusă, ci şi o lovitură la adresa proceselor democratice aflate în plină desfăşurare în Rusia, printre care se numără glasnost, una dintre cele mai importante realizări ale

schimbărilor din țară. Nu am fost întotdeauna de acord cu punctul de vedere al Annei Politkovskaia despre situația din Republica Cecenia, dar înțelegem cu toții că critica reprezintă o parte importantă a vieții și este o contrapondere pentru totalitarism și dezvoltarea unui cult al personalității la cârma puterii. Respectăm profesionalismul Annei Stepanovna, curajul civic al unui ziarist, poziția principială pe care a exprimat-o remarcabil în articolele ei. Îmi exprim sincerele condoleanțe rudelor, prietenilor și colegilor Annei Politkovskaia.

Anna, o studentă din Moscova

Duminică, la nouă zile după uciderea Annei Stepanovna, am aprins o lumânare și am stins luminile. O văzusem doar de două ori, la mitinguri, dar, brusc, Anna Politkovskaia mi-a devenit o persoană foarte apropiată.

Artiom, Moscova

Am văzut-o o dată într-un magazin de pe Miasnitskaia. Crezusem că era o persoană cunoscută mie și abia apoi mi-am dat seama că era Politkovskaia. Pur și simplu, dintr-un motiv necunoscut, am simțit că era o prietenă. Iar când a fost omorâtă, am simțit lovitura foarte acut. Anna, nu te voi uita niciodată. Putin, nu voi uita niciodată ce ai făcut, indiferent ce minciuni ai spune.

Ruslan Auşev, Erou al Uniunii Sovietice, președintele Comitetului pentru Problemele Ostașilor Internaționaliști

O ziaristă talentată a fost smulsă prematur dintre noi, o persoană extraordinară și remarcabilă, o luptătoare intransigentă pentru adevăr și dreptate, ale cărei reportaje excepționale au fost extrem de importante și curajoase. Este o pierdere ireparabilă.

Karl Bildt, Ministrul de Externe al Suediei

Bătălia ei pentru drepturile și libertățile omului a reprezentat o parte importantă din munca pentru o Rusie mai bună și o Europă mai bună. Sper din toată inima că autoritățile ruse vor depune toate eforturile pentru a-i aresta pe vinovați și pentru a afla adevărul despre această crimă.

Vladimir Bukovski, disident, Cambridge

A fost o persoană curajoasă care a scris mult despre război şi victimele lui. Era bine cunoscut în Occident. Motivele morţii sale sunt evidente. Nu putem pretinde că s-au datorat intereselor sale financiare ori de afaceri, fiindcă nu avea aşa ceva. Unicul său inamic a fost sistemul rusesc corupt, care probabil l-a şi omorât.

George W. Bush, Preşedintele SUA

Ca mulţi ruşi, americanii au fost şocaţi şi întristaţi de asasinarea brutală a Annei Politkovskaia, o ziaristă de investigaţii curajoasă, extrem de respectată atât în Rusia, cât şi în Statele Unite. Ne exprimăm condoleanţele şi simpatia pentru familia şi prietenii ei.

Născută în Statele Unite din părinţi sovietici diplomaţi, Anna Politkovskaia a ţinut enorm la ţara ei. Prin eforturile pe care le-a depus pentru a arunca o lumină asupra corupţiei şi încălcărilor drepturilor omului, mai ales în Cecenia, ea şi-a provocat conaţionalii ruşi – şi de fapt pe noi toţi – să-şi adune curajul şi voinţa, ca indivizi şi ca societate, pentru a lupta împotriva răului şi a repara nedreptăţile.

Solicităm guvernului rus să întreprindă o anchetă energică şi amănunţită pentru a-i aduce în faţa justiţiei pe cei responsabili de asasinarea ei.

Jacques Chirac, Preşedintele Franţei

Scrisoare de condoleanţe către domnişoara Vera Politkovskaia şi domnul Ilia Politkovski [fiica şi fiul Annei]

Dragă domnişoară Politkovskaia,

Dragă domnule Politkovski,

Asasinarea josnică a Annei Politkovskaia m-a şocat, la fel cum i-a şocat pe toţi francezii şi pe toţi cei care apără libertatea presei. Ca prieten al Rusiei şi al poporului rus, ştiu cât de revoltată a fost ţara voastră din cauza acestei asasinări ruşinoase a unei ziariste pasionate, ale cărei profesionalism şi curaj au fost universal recunoscute, mai ales în privinţa investigaţiilor ei în situaţia din Cecenia.

Franţa apreciază că este extrem de important de a se întreprinde tot ce este necesar pentru a se asigura aplicarea justiţiei şi găsirea şi pedepsirea ucigaşilor mamei voastre.

În încercarea tragică ce s-a abătut asupra voastră, vă exprim cele mai profunde şi mai sincere condoleanţe şi aduc tributul profundului meu respect pentru memoria Annei Politkovskaia.

Vă rog să acceptaţi, dragă domnişoară Politkovskaia şi domnule Politkovski, această asigurare a simpatiei mele pentru voi şi pentru familia voastră. Cu profundă emoţie şi compătimire în aceste momente ale tragicei voastre nefericiri, Jacques Chirac.

Terry Davis, Secretar General al Consiliului Europei

Sunt şocat de vestea că Anna Politkovskaia a fost găsită moartă, azi, în Moscova, şi sunt profund tulburat de circumstanţele în care şi-a pierdut viaţa. A fost o ziaristă cu un curaj şi o determinare excepţionale, iar reportajele ei despre conflictul din Republica Cecenă au oferit publicului rus şi lumii întregi o imagine independentă asupra destinului oamenilor obişnuiţi, prinşi în conflictul acela. Am pierdut cu toţii un glas puternic dintre cele care sunt indispensabile în orice democraţie autentică. Este esenţială o clarificare rapidă şi într-o manieră convingătoare a circumstanţelor morţii ei.

Bertrand Delanoë, Primarul Parisului

Am fost profund şocat să aud despre nelegiuita asasinare a Annei Politkovskaia. O femeie furioasă, aşa cum s-a descris singură cândva, ea ştia că era ameninţată, dar, ca ziaristă dedicată, n-a cedat niciodată în faţa intimidărilor, păstrându-şi revolta şi decizia de a informa şi a dezvălui adevărul.

Nicola Duckworth, director al Programului pentru Europa şi Asia Centrală al Amnesty International

Amnesty International este consternată de asasinarea Annei Politkovskaia. Credem că a fost vizată din cauza activităţii ei ca jurnalist care a publicat reportaje despre abuzurile privind drepturile omului în Cecenia şi alte regiuni din Federaţia Rusă. Rusia a pierdut o apărătoare curajoasă şi devotată a drepturilor omului, care s-a pronunţat neînfricat împotriva violenţelor şi injustiţiei şi a dus o campanie neobosită pentru aplicarea dreptăţii. Amnesty International cere autorităţilor ruseşti să investigheze asasinatul amănunţit şi imparţial, să facă publice rezultatele anchetei şi să aducă înaintea tribunalului făptaşii suspectaţi, în concordanţă cu legile internaţionale.

Zainap Gaşaeva

Anna mi-a fost foarte apropiată şi dragă. Ne-am întâlnit frecvent în timpul Războiului Cecen şi ne-am înţeles bine. Eram împreună când ea fost reţinută de soldaţi ruşi în satul Hotuni. A lăsat o impresie profundă în amintirile şi inimile numeroaselor persoane cu care a intrat în contact în toţi anii aceştia. Iartă-ne, Anna, este foarte dureros şi dificil să credem că nu mai exişti, dar nimeni nu ne poate interzice să continuăm să te iubim.

Thomas Hammarberg, Comisar pentru Drepturile Omului din Consiliul Europei

Anna Politkovskaia a fost unul dintre cei mai importanţi apărători ai drepturilor omului din Rusia contemporană. Activitatea ei devotată a demascat grave încălcări ale drepturilor omului în regiunea Caucazului de Nord, îngăduind astfel întregii lumi să înţeleagă ungherul acela ascuns al globului. Întrucât am cunoscut-o bine şi am respectat-o enorm, vestea morţii ei m-a întristat şi mâniat în acelaşi timp. Moartea ei este o pierdere însemnată pentru Rusia şi o pierdere însemnată pentru cauza drepturilor omului... Deşi nu toţi erau de acord cu opiniile ei, nimeni nu i-a pus sub semnul întrebării profesionalismul, curajul şi devotamentul personal pentru dezvăluirea adevărului în privinţa unor subiecte politice controversate. Asasinarea Annei Politkovskaia semnalează o criză majoră a exprimării libere şi siguranţei jurnaliştilor în Rusia. Autorităţile ruse au eşuat deja în anchetarea anterioarelor tentative de asasinare şi ameninţări cu moartea. Acum, ele nu mai au nicio scuză de a nu investiga amănunţit circumstanţele morţii lui Politkovskaia şi de a nu-i pedepsi pe cei care au comis această crimă deplorabilă.

Ramzan Kadîrov, Prim-Ministrul Ceceniei

Nu am fost deranjat câtuşi de puţin de articolele lui Politkovskaia. Ele nu mi-au influenţat niciodată activitatea sau acţiunile, ci, dimpotrivă, m-au ajutat şi n-am avut niciun motiv pentru a dori s-o persecut. Era femeie şi nu m-am înjosit niciodată să mă răfuiesc cu o femeie. Ajungea ca o canistră cu benzină să explodeze undeva, pentru ca toţi să caute implicarea cecenilor, „amprentele cecenilor". Suntem obişnuiţi cu situaţia aceasta, dar cred că ar trebui să depăşim practica aducerii de acuzaţii nefondate.

Gary Kasparov

Unul dintre puținele glasuri libere care au fost auzite în presa rusă, Anna a fost o ziaristă neînfricată, bine-cunoscută pentru reportajele ei despre atrocitățile guvernului în Cecenia. Cei care au cunoscut-o i-au ştiut sensibilitatea. A manifestat o empatie profundă față de suferințele altor oameni şi a abordat aceeaşi atitudine în activitatea ei. A strâns documente despre crimele securității ruse în Caucazul de Nord, despre brutalitățile săvârşite de Ramzan Kadîrov şi alte marionete ale Kremlinului din regiune. A investigat neobosită ceea ce ascundea guvernul despre acțiunile teroriste din Beslan şi de la *Nord-Ost*, unde au murit sute de civili. A abordat poveştile cele mai sensibile, subiectele cele mai dificile. Prin exemplul personal, i-a inspirat pe alții, deoarece era imposibil să fie intimidată. N-a scris niciodată măcar un singur rând în care să nu creadă implicit. Iar sâmbătă, la a 54-a aniversare a preşedintelui Vladimir Putin, Anna Politkovskaia a fost omorâtă. Asasinii n-au făcut nicio încercare de a tăinui natura crimei, n-au făcut nicio încercare de a o reprezenta ca fiind altceva decât un asasinat politic. Până şi acei politicieni ruşi care s-au pronunțat întotdeauna împotriva reportajelor lui Politkovskaia şi au încercat să le diminueze importanța afirmă că s-a petrecut un „asasinat politic".

Nadejda Kevorkova, corespondent special al publicației *Novaia gazeta*: *Trăind ca un soldat*

Cea mai faimoasă ziaristă rusă din lume a fost omorâtă. De fapt, singura ziaristă faimoasă a celui mai faimos ziar rus actual. Tinerii străini interesați de țara noastră ştiu despre Rusia prin intermediul cărților Annei Politkovskaia, şi nu de la Mihail Leontiev, Iulia Latinina, Serghei Dorenko sau Oksana Robski. Au fost deja rostite cuvinte superbe despre o lovitură ațintită în inima jurnalismului rus, despre faptul că profesiunea, discursul liber, ba chiar înseşi viețile oamenilor decenți sunt acum amenințate. Toate sunt minciuni.

Trebuie să câştigi o astfel de moarte. Observatorii vieții din Kremlin, cronicarii întâlnirilor preşedintelui, criticii intransigenți ai guvernului, aceia care demască fără milă politicile economice, editorialiştii mondeni – toți aparțin aceleiaşi bresle, dar au destine diferite.

„Ea a trăit şi a murit ca un soldat", a spus unul dintre colegii ei. Nici mai mult, nici mai puțin.

Cei care au respectat-o, au iubit-o şi au protejat-o nu au nimic de spus, deoarece muşchii lor faciali nu-i ajută. La toți ceilalți, muşchii funcționează

perfect. Unii au utilizat muşchii pentru a lipi afişe, alţii pentru a vorbi despre „pierderea ireparabilă".

Novaia gazeta n-a respins niciodată vreun articol al lui Politkovskaia, cu două excepţii, o dată pe 1 aprilie şi o dată într-un număr aniversar.

Vreme de şapte ani, redactorul-şef, Dmitri Muratov, a publicat tot ce a scris editorialista lui încăpăţânată şi incomodă. Colegii din breaslă o scuipau pe la spate, o împroşcau cu mizerii, dezbăteau dacă nu cumva are o înclinaţie psihologică spre descrierea atrocităţilor. Nu le plăcea stilul ei, întorsăturile de frază pe care le folosea erau discutabile şi se simţea evident o oarecare lipsă de umor.

A fost un musafir rar chiar şi la posturile de televiziune TV-6 şi NTV, înainte să fie preluat de stat, şi la postul de radio Ecoul Moscovei. Nu-i plăceau generalizările şi discuţiile lungi şi întortocheate despre Internaţionala Wahhabi sau fondurile Al-Qaida. În prezenţa ei nu le puteai spune „brute" cecenilor sau federalilor, nu puteai numi Cecenia „groapă de gunoi", ori Rusia „curvă".

Muratov a fost susţinătorul ei nezdruncinat, care a apărat-o atât de prieteni, cât şi de duşmani.

De ce? Fiindcă femeia aceasta depusese muncă de teren reală pentru toate reportajele ei; fiindcă oamenii veneau zilnic s-o vadă; fiindcă oficialităţile se temeau de ea; fiindcă oficialităţile o credeau chiar în timp ce o flagelau; fiindcă gropile pentru pedepsire *zindan* pe care le descoperise existau realmente; fiindcă nu putea fi mituită sau intimidată, deşi îi putea fi frică şi i-a fost nu doar o dată; fiindcă a mers în Cecenia nu doar în timpul Primului Război, când doar cei mai leneşi jurnalişti moscoviţi n-au ajuns acolo. Anna a mers acolo şi în al Doilea Război Cecen, al cărui început a fost descris de politicienii liberali Ciubais şi Nemţov ca fiind momentul care a marcat reunificarea societăţii ruse şi renaşterea armatei.

Oamenii i-au adus fotografii şi filme ale atrocităţilor, care i-au îngrozit pe mulţi bărbaţi. A fost întrebată de ce continua să scrie când nu trezea nicio reacţie şi a răspuns că datoria ei era să scrie şi că asta făcea.

A fost de partea celor umiliţi. A detestat grupurile de putere, indiferent de care parte ar fi fost acestea. N-a fost sedusă de interesul pe care i l-a acordat Zbigniew Brzezinski sau cei din Departamentul de Stat american, iar reportajul ei despre recepţia pentru „stimaţii democraţi ai Rusiei" oferită de Bush şi Rice la reşedinţa ambasadorului american a fost scris în stilul satirei politice.

Nu este adevărat că n-au existat reacții față de articolele ei. Pe vremea lui Kadîrov senior, unul dintre acoliții săi a răcnit indignat spre jurnaliștii locali și moscoviți: „Politkovskaia scrie într-un fel care-i face pe oameni să creadă în ea, pe când voi...". După care i-a concediat disprețuitor.

Mihail Hodorkovski

Prieteni și familia Annei! Vă rog să acceptați profundele mele condoleanțe.

Marina Kostenețkaia, fost Deputat URSS al Poporului din Letonia (1989–1991), Riga

Nu știu dacă Biserica Ortodoxă o va canoniza pe Anna Politkovskaia și nici nu-mi pasă. Pentru mine, a fost o sfântă. Pentru mine, ea continuă să trăiască, fiindcă vizitez adesea site-ul web care i-a fost dedicat și întâlnesc oameni care gândesc și simt la fel ca mine. Anna continuă cu generozitate să-mi facă cunoștință cu ei. Ei m-au ajutat să supraviețuiesc și, ca atare, Anna este cea care mă ajută să trăiesc cu demnitate fragmentul din poteca vieții ce mi-a fost destinat de soartă.

Îți mulțumesc, Anna, pentru că ai fost printre noi. Nici Putin, nici slugoii lui ticăloși, și nici colegii tăi ziariști pro-Kremlin n-au izbutit să te omoare. În acest război nedeclarat al onoarei împotriva dezonoarei, tu ai ieșit învingătoare pentru eternitate. Fie ca numele să-ți rămână venerat!

Vitautas Landsbergis, membru al Parlamentului European pentru Lituania

Au ucis-o pe Anna Politkovskaia.

Ea a stat altruistă, verticală și a privit drept în ochi noul, sau poate doar reînviatul, fascism rusesc. Au încercat s-o ucidă și mai devreme. Ea a luat partea celor umiliți și insultați, împotriva neadevărurilor și a despotismului. Cu cât rămân mai puțini aceşti apărători, cu atât mai puternic strălucește exemplul lor în noapte și cu atât mai clar li se aud vocile, atât de detestate de urechile mojicilor. Nu poți trece cu vederea nici slăbiciunea democraților ruși, nici indiferența democraților occidentali, care sunt toți deopotrivă complici la moartea ei. Dar cine va umple pentru Rusia această nouă breșă care s-a căscat?

Cândva, Galina Starovoitova le-a spus camarazilor ei de arme ruși democrați: „Dacă bărbații sunt lași, atunci va conduce o femeie." În ianuarie 1991, în ciuda avertismentelor forțelor armate, ea a condus în Moscova

o demonstrație de 100.000 de oameni sub lozinca „Libertate pentru Lituania!". Ulterior a fost omorâtă exact în același fel, în casa scării locuinței, iar asasinii n-au mai fost găsiți, la fel ca acum. Vor fi însă capabili oamenii să apere steaua fermecătoare a decenței și libertății? Acela ar fi un răspuns meritoriu.

Din Lituania, condoleanțe familiei acestei femei care a murit pentru adevăr și pentru ultimii democrați ruși.

Evghenia Liozina, studentă

Anna Politkovskaia... Am văzut-o doar de câteva ori și n-am făcut niciodată cunoștință. O femeie tânără, frumoasă. Născută în 1958, în același an cu mama mea. Foarte stăpână pe sine și încrezătoare. Este imposibil să-i uiți pe cei ca ea, fiindcă prima ta impresie atunci când îi întâlnești este că sunt oameni adevărați și așa ți-i vei reaminti. Ca mulți alții, pot înțelege că asasinatul acesta a fost comis pentru că activitatea ei îi neliniștea pe cei din țara noastră care violează toate legile adevărului.

Nu sunt încă o femeie în vârstă și, privind exemplul acestei femei curajoase, doresc să-mi trăiesc viața în mod onorabil, așa cum a făcut ea. Pentru aceasta, așa.cum înțeleg eu lucrurile, trebuie să fiu mereu sigură că voi rămâne aproape de adevăr. Cât despre Anna Politkovskaia, adevărul a fost, neîndoios și întotdeauna, de partea ei.

Oamenii îi omoară sau, mai precis, comandă asasinarea celor de care se tem. Cei care se îndreaptă spre putere în țara noastră bătând șaua pe șovinismul anticecen, pe dorința lor de a „năvăli în latrine și a-i lichida" pe presupușii lor inamici, se tem cel mai mult de posibilitatea aflării adevărului despre așa-zisul lor curaj. Se tem de aflarea adevărului despre Beslan și *Nord-Ost*, despre morțile civililor, torturi, razii de securitate, despre un război care durează de mulți ani. Noi toți știm, așa cum ei înșiși o știu, că în ultimii ani Anna Politkovskaia a fost principala voce care a spus adevărul în aceste privințe în *Novaia gazeta*. Ea vorbea inteligent și profesional, ceea ce era important pentru ca mesajul să-i fie auzit. A fost auzit în Rusia, ca întotdeauna, însă doar de aceia care aveau urechi să audă și de cei aflați în afara granițelor țării. În decursul vizitei mele recente la Londra am rămas uimită să văd cărțile Annei Politkovskaia pe rafturile tuturor librăriilor. Ele sunt bestselleruri acolo, oamenii le-au citit! Și, bineînțeles, asta i-a iritat pe „ei". I-a iritat pe aceia care au dezlănțuit și au susținut războiul din Cecenia. Adevărul spus de Anna a fost o palmă pe obrazul celor care ne mint în mod constant, încercând să ne trateze ca pe niște idioți utili.

În ultima vreme, fiecare zi a însemnat o sporire a sentimentului meu de ruşine faţă de Rusia şi faţă de noi toţi, cetăţenii ei. Îmi este ruşine să trăiesc într-o ţară în care cei aflaţi la putere nu au nici conştiinţă, nici inteligenţă. Aceasta se datorează, cred, în principal faptului că un popor capătă conducătorii pe care-i merită.

Pe de altă parte, speranţa îmi creşte când îmi amintesc că în Rusia mai există oameni ca Anna Politkovskaia. Asemenea stele strălucesc aparent imprevizibil, poate o dată în decursul unei vieţi, dar în bezna înconjurătoare eşti ameţit de lumina neaşteptată radiată de ei. Ştiu în mod sigur că, odată ce ai întâlnit o astfel de stea şi i-ai înţeles semnificaţia, este imposibil să mai continui să trăieşti la fel cum o făcuseşi până atunci. Întâlnirea face ca bezna să fie deprimant de evidentă, iar lumina din partea unei asemenea stele este întipărită în memorie şi asigură călăuzire eternă. Poate chiar produce un sentiment de invidie.

Liuba, Nord-Ost

Anna a fost legată ombilical de tragedia *Nord-Ost*. În ultimii patru ani ea a fost purtătorul de cuvânt pentru *Nord-Ost*, susţinându-ne pe noi, cei care ne-am pierdut prietenii şi rudele în camera aceea de gazare. Ea ne-a ajutat să triumfăm în bătălia inegală cu un guvern mincinos. Nu i s-a îngăduit să participe la audierile tribunalului în cazul *Nord-Ost*; anchetatorii şi judecătorii din tribunalul Basmanni se temeau de ea. Se temeau de adevărul şi de caracterul ei ireconciliabil. Cât de teribil trebuie să fie adevărul despre crime şi cât de periculos pentru aceia care au fost implicaţi în ele, dacă, pentru a o reduce la tăcere, au trebuit să recurgă la armă! „Ce vreţi, să-i lăsăm să scape nepedepsiţi?" spunea Anna, când ne adunam la comemorările tragediei. Din păcate, am întârziat o dată în plus. Le-am îngăduit s-o omoare pe Anna, poate prietenul cel mai loial al celor pe care a încercat să-i salveze, cea care i-a convins pe teroriştii s-o lase să le aducă de băut copiilor şi adulţilor pe care guvernul îi condamnase deja la o moarte monstruoasă. Ea nu va mai fi la comemorarea de pe 26 octombrie. Am rămas orfani.

Memorial Human Rights Centre

Este aproape imposibil să credem ce s-a întâmplat. Toţi simţim că am pierdut pe cineva foarte apropiat. Anna Politkovskaia a fost o susţinătoare a drepturilor omului mai importantă decât mulţi dintre cei care-şi însuşesc

singuri descrierea aceasta. Ea a pus la inimă problemele celor care lucrează în Cecenia, tot atât de personal şi de pasionat pe cât ar fi făcut-o cu propriile ei probleme. Acum putem dezvălui că, în Caucaz, Anna Politkovskaia a lucrat în mod constant cu membri ai Memorialului, a călătorit împreună cu ei prin republică, a locuit în casele lor. A utilizat în mod constant materiale de la Memorial, făcând uneori referire la sursă, alteori nu, pentru a nu face rău nimănui. Ea însăşi a părut să aibă o viaţă norocoasă, dar unul dintre principiile după care s-a călăuzit a fost să publice totul, indiferent de consecinţele posibile. Doar gloanţele o puteau opri. Gloanţele acelea îi vor opri cauza? Asta depinde acum de cei rămaşi în viaţă.

Angela Merkel, Cancelarul Germaniei

Este esenţială găsirea vinovaţilor, dacă se doreşte posibilitatea de a trăi în condiţii democratice.

Niotkuda

O senzaţie complet stranie de pustietate, de pierdere şi de secătuire. Este oribil să trăieşti într-o ţară în care domneşte cruzimea şi barbaria. Este oribil că nimic nu poate fi schimbat. Am 20 de ani. Studiez pentru a deveni jurnalistă. Citesc adesea articolele lui Politkovskaia. De fapt, ea a fost motivul pentru care am cumpărat *Novaia gazeta*. Nu ştiu ce fel de jurnalistă voi ajunge, dar aproape cu certitudine vor urma exemplul Annei. Onorată fie-i amintirea!

Ursula Plassnik, Ministrul federal al Afacerilor Externe, Austria

O crimă josnică şi ruşinoasă! Prea mulţi jurnalişti au fost asasinaţi în Rusia, fără să se fi găsit vreodată vinovaţii! Dacă Rusia doreşte să fie un stat democrat guvernat de lege, atunci nu-i poate intimida sau reduce la tăcere pe jurnaliştii independenţi. Sistemul de valori democratice nu poate exista fără libertatea şi criticile presei.

Polina, Anglia

Dumnezeule, cât de copleşită de tristeţe mă simt! Ce grozăvie! Studiez jurnalistica în Anglia. Am citit cartea Annei; *Rusia lui Putin*. Este ruşinos că n-a fost publicată şi acasă, în Rusia, deoarece familia mea nu ştie engleza foarte bine. Când am auzit ştirea, mulţi dintre prietenii mei străini au încercat

să mă consoleze, spunând că ea se sacrificase, că prin moartea ei va sili opinia publică mondială să acționeze, că acum toate ziarele vor exercita presiune asupra Rusiei, dar cum pot explica unor oameni care n-au trăit acolo că țării noastre nu-i pasă de opinia mondială? Sper cu toată sinceritatea ca prietenii mei să aibă dreptate. Cum pot exprima durerea și teama, și cum vom trăi de-acum fără jurnaliști ca Anna Stepanovna? Fie să te odihnești în pace!

Un preot din Biserica rusă

Este un mare păcat că în Rusia contemporană există atât de puțin loc pentru o persoană onestă. Nu am manifestat prea mult interes față de politică, apreciind că nu era treaba mea, dar acum înțeleg că Anna a făcut tot ce i-a stat în putere ca să oprească triumful răului în țara noastră. Îi mulțumesc fiindcă mi-a deschis ochii asupra multor lucruri și mă rog pentru odihna sufletului ei.

Vladimir Putin, Președintele Federației Ruse

[Dresda, 10 octombrie 2006, la o conferință comună de presă cu cancelarul Germaniei, Angela Merkel]

Exact, dacă-mi veți permite voi spune de asemenea câteva cuvinte despre acest subiect. În primul rând aș dori să observ că, indiferent cine ar fi comis această crimă și indiferent de motivele pe care le-ar fi avut persoanele respective, trebuie să confirmăm că este o faptă de o brutalitate josnică. Și, desigur, nu ar trebui să fie... nu ar trebui să rămână nepedepsită. Motivele pot fi foarte diverse. Da, într-adevăr, ziarista aceasta a fost un critic acerb al actualelor autorități din Rusia, dar cred că jurnaliștii ar trebui să afle, cei puțin experții sunt perfect conștienți de acest lucru, că dimensiunile influenței ei asupra vieții politice din țară, din Rusia, au fost cu totul nesemnificative. Ea era cunoscută în cercurile jurnaliștilor, în cercurile drepturilor omului, în Occident. Repet: influența ei asupra vieții politice din Rusia a fost minimă. Iar asasinarea unei astfel de persoane, uciderea brutală a unei femei, a unei mame, a fost îndreptată de asemenea împotriva țării noastre, împotriva Rusiei, împotriva actualelor autorități guvernamentale din Rusia. Iar această crimă în sine afectează mult Rusia, ca și actualele autorități guvernamentale, atât din Rusia, cât și din Republica Cecenă, unde ziarista a activat recent în calitate profesională, afectează actualele autorități guvernamentale într-o

măsură mult mai mare decât reportajele ei. Aspectul acesta este absolut evident pentru toți cei din Rusia. Repet însă: indiferent cine ar fi comis această crimă şi indiferent de motivele care le-au împins s-o facă, persoanele respective sunt nişte criminali, care trebuie găsiți, demascați şi pedepsiți. Vom face tot ce este necesar în această privință.

Condoleezza Rice, Secretarul de Stat al Statelor Unite, intervievată de *Novaia gazeta*

Condoleezza Rice: Mulțumesc foarte mult. Dați-mi voie să încep prin a spune că sunt extrem de tristă, de altfel ca întreaga lume, de asasinarea brutală a Annei Politkovskaia. A fost o adevărată eroină pentru mulți oameni.

A simbolizat tot ceea ce este mai bun în jurnalismul independent, dorința de a încerca să ajungi la adevăr, indiferent care ar fi prețul. Şi mă adresez acum doar ție, Ilia – ştiu că în timp ce lumea a pierdut pe cineva care a fost un simbol, tu ți-ai pierdut mama şi suntem foarte triști pentru asta. Însă munca ei continuă şi *Novaia gazeta* este o publicație excelentă, despre care cred că reprezintă un glas independent excelent aici, în Rusia.

Rolul presei independente este foarte important în societate, mai ales pentru dezvoltarea democrației. Şi este important nu numai pentru că existența unei prese independente este în sine un lucru valoros, una dintre valorile cele mai de seamă ale democrației, ci este de asemenea important pentru funcționarea corespunzătoare a unui guvern democrat.

Oamenii au nevoie de informații pentru a-şi trage guvernul la răspundere. Iar informațiile respective pot fi dezvoltate şi comunicate doar prin intermediul unei prese independente. Indiferent dacă este vorba despre lupta împotriva corupției, despre punerea sub semnul întrebării a politicilor guvernamentale sau despre transmiterea problemelor cetățenilor către guvern, o presă independentă joacă un rol foarte important.

Doresc să vă încurajez să vă continuați munca. Este extrem de importantă şi noi susținem rolul mass-mediei independente în Rusia. Ştim că n-a fost uşor, dar este o cale importantă, un drum important, chiar dacă nu lesnicios...

Dmitri Muratov: Doamnă Secretar de Stat, ne vom continua desigur munca, dar aceasta este a treia pierdere teribilă pentru ziarul nostru în ultimii şase ani. În anul 2000, Igor Domnikov a fost ucis de asasini plătiți, care sunt actualmente judecați. A fost omorât din cauza activității sale profesionale, iar ordinul de asasinare a fost dat de un oficial corupt care este

guvernatorul adjunct al unei provincii ruseşti. Acum trei ani, redactorul-şef adjunct al lui *Novaia gazeta*, Iuri Şcekocihin, deputat în Duma şi preşedinte al Comisiei Dumei pentru lupta împotriva corupţiei, a murit de asemenea în circumstanţe misterioase. Dosarul este încă pe rol. Acum a fost omorâtă Anna. Nu este un preţ prea mare pentru dreptul de a-ţi face meseria?

Condoleezza Rice: Ne-aţi reamintit o istorie foarte tristă din ultimii şase ani, cu care de altfel sunt familiarizată. *Novaia gazeta* a fost încercată de multe tragedii pe care, desigur, le simţiţi foarte personal. Noi am transmis guvernului rus că aceste crime şi uciderea altor ziarişti trebuie investigate amănunţit, iar oamenii trebuie să ştie că autorii lor vor plăti.

Îmi este greu să vă răspund la întrebare, deoarece ştiu că acestea au fost pierderi personale importante. Este greu să te retragi un pas şi să oferi un răspuns abstract la o întrebare personală legată de oameni. Cred totuşi că dacă priviţi istoria şi eforturile depuse în multe ţări şi în diverse circumstanţe istorice, veţi vedea că au existat oameni care s-au sacrificat pentru principii, care s-au sacrificat pentru o cauză şi ale căror sacrificii nu sunt niciodată în van, deoarece, finalmente, libertatea va învinge.

În mod particular, jurnaliştii de investigaţie se găsesc frecvent în pericol, deoarece, prin însăşi natura profesiunii lor, ei dezvăluie adevărul. Foarte adesea sunt urâţi de cei pentru care miza este foarte importantă şi care au de pierdut dacă adevărul iese la iveală. Recunosc că este o meserie foarte periculoasă, dar fără jurnaliştii de investigaţie care sunt dispuşi să caute adevărul, funcţionarea unei democraţii este foarte dificilă.

Dacă există vreo consolare la nivel profesional – la nivel personal sunt sigură că nu există –, mai exact dacă se poate rosti cuvântul „consolare", trebuie să ştiţi că aceste crime au primit atenţia întregii lumi. Oamenii privesc. Oamenii exercită presiuni pentru o anchetă completă şi pentru pedepsirea criminalilor. Nu sunteţi singuri în strădania voastră.

Novaia gazeta: Cât de important este pentru un politician să aibă emoţii intense? Prin acestea mă refer la bunătate şi sinceritate.

Condoleezza Rice: Este important ca oamenii angajaţi în politică să aibă emoţii omeneşti, compasiune şi, cel mai important, să aibă principii. Urmăresc cu mare atenţie influenţa şi efectul enorm pe care liderii politici le pot avea asupra vieţilor indivizilor obişnuiţi, iar ei trebuie să înţeleagă impactul acela.

Este foarte important ca politicienii, mai ales în societăţile democratice, să nu piardă contactul cu oamenii pe care-i reprezintă. Până şi preşedintele

Statelor Unite părăseşte Casa Albă şi vizitează şcoli sau merge în aziluri, pentru a vedea efectele politicilor noastre asupra persoanelor vârstnice. Cred că este foarte important pentru politicieni şi ştiu că există un efect major asupra preşedintelui atunci când procedează aşa.

Finalmente, cred că un politician trebuie să-i conducă pe oameni, nu să se lase condus de ei, şi de foarte multe ori asta înseamnă să ia decizii dificile, uneori nepopulare. Oamenii se aşteaptă exact la aşa ceva din partea conducătorilor lor. Dacă funcţia aceea ar implica doar luarea de decizii uşoare, atunci ar putea fi ocupată de oricine. Întrucât, adesea, sunt decizii dificile, cred că pentru a fi politician într-o democraţie trebuie să fii o persoană cu adevărat specială. Îi admir foarte mult pe oamenii noştri care au intrat în viaţa politică. Îi admir pe cei care doresc să-şi slujească ţara în felul acesta. Nu este uşor, deoarece foarte frecvent iei decizii dificile, nepopulare, pentru binele unui număr mare de oameni.

Novaia gazeta: Prin urmare, politica nu este doar o formă de business?

Condoleezza Rice: Nu, nu este. Este o formă de servicii. [Politicienii au] valori diferite decât cei cu alte profesiuni.

Dmitri Muratov: Ieri am citit un raport al Reporterilor fără Frontiere [*The Worldwide Press Freedom Index for 2005*], care plasează Rusia pe locul al 138-lea în lume din punctul de vedere al libertăţii cuvântului, dar Statele Unite ocupă locul al 137-lea din cauza reportajelor despre evenimentele din Irak. Ce credeţi că este aceasta: autocenzura jurnaliştilor sau politică de stat? Teamă sau patriotism?

Condoleezza Rice: În niciun caz nu este politică guvernamentală. Să vă spun însă ceva. Eu urmăresc zilnic reportajele noastre despre Irak, iar reporterii noştri din Irak se pronunţă foarte dur la adresa guvernului SUA. Mass-media americană a fost cea care a demascat lucrurile foarte rele din Abu Ghraib. Ele au fost prezentate prima dată în presa americană. Nu ştiu despre ce raport vorbiţi, dar presa americană spune exact ceea ce gândeşte şi încearcă s-o facă corect. Reportajele presei – libertatea presei – înseamnă responsabilitate. Nu este o simplă reproducere a orice ai auzit, sau a orice ţi-a spus altcineva. Presa americană încearcă să fie corectă în ceea ce prezintă, dar reportajele sale sunt făcute în circumstanţe foarte dure.

Există totuşi o circumstanţă în care, uneori, presa americană nu va prezenta reportaje: dacă îi poate pune în pericol pe soldaţii noştri. Reporterii pot decide să nu prezinte ceva care ar putea costa vieţi de soldaţi americani. Aceasta este altă parte din responsabilitatea presei. Guvernul nu poate sili

New York Times să nu publice ceva, dar *New York Times* poate să decidă dacă un reportaj este potențial periculos pentru viețile soldaților americani și să nu-l publice.

Zoia Ieroşok, Andrei Lipski, Dmitri Muratov, Ilia Politkovski

Elena Romanovna, filolog, translator

De la un aparat de radio aflat într-un magazin am auzit frânturi dintr-un reportaj: „Miliția și ambulanțe în fața intrării... jurnaliștii așteaptă să fie scos trupul Annei Politkovskaia...". M-am oprit și m-am uitat în jurul meu, la fețele oamenilor. Parcă nu se întâmplase nimic. Nu auziseră? Am alergat acasă, am dat pe postul de radio Ecoul Moscovei și am rămas lângă ușă, încremenită de șoc. Acum opt ani simțisem aceeași lovitură când auzisem că fusese asasinată Galina Starovoitova și aavusesem ceeași senzație de pustietate, atât doar că acum se simțea mai mult ca un vid, care făcea imposibilă respirația sau continuarea vieții.

M-am dus la stația de metrou ca să cumpăr *Novaia gazeta*. În fața mea erau alți câțiva oameni, care cumpărau de asemenea ziare și reviste. M-am uitat plină de speranțe peste umerii lor, dar în van. O revistă de cuvinte încrucișate pe hârtie lucioasă, *Sport*, *Vedomosti*, *Lumea crimei*. M-am gârbovit înaintea frigului, simțindu-mă singură și stingheră în propriul meu oraș. În plus, acum, înspăimântată. M-am uitat la mamele care mergeau, liniștit, cu cărucioarele lor. Nu le era frică? Se părea că nu. Probabil că ele cred într-adevăr că viața în Rusia s-a îmbunătățit, că venitul pe cap de locuitor crește inexorabil și că suntem cea mai bună și mai puternică supraputere din lume. Probabil că ele cred că democrația Rusiei este excelentă, atâta doar că a noastră este de un tip special, democrația „suverană", care diferă complet de ceea ce există în Occident. De la socialismul multilateral dezvoltat, la democrația suverană! Dintr-o clipă în alta vor sufla colbul de pe vechile manuale de școală, elevii vor cânta la orele de educație patriotică o versiune ușor adaptată a imnului național sovietic, sub portretul micului Volodea (însă acum nu mai este Ulianov, ci Putin), și vor jura solemn că-și vor face datoria față de Patria-Mamă și vor învăța să fie informatori.

Unde sunt acum toți cei care se strângeau în jurul aparatelor de radio pentru a asculta cu răsuflarea întretăiată discursurile democraților la Primul Congres al Deputaților, cei care au strâns semnături pentru Constituția Saharov și s-au veselit la prăbușirea Zidului Berlinului? Anii tinereții mele

au fost anii perestroikăi. Cu câtă aviditate citeam *Doctor Jivago*, *Arhipelagul Gulag* şi *Straiele albe* a lui Dudintsev! Mi-aş fi imaginat pe atunci că foarte curând vom regresa, că vom reveni la regimul sovietic, dar cosmetizat acum cu valorile dubioase ale consumerismului, pseudo-religiei şi fascismului? Pe timpurile acelea procesul democratizării părea ireversibil, dar ce mult ne-am înşelat! Ce scurtă ne este memoria! Iată-ne acum dorind să revenim sub jugul acela, dorind o revenire la represalii, dorind Gulagul. Istoria nu ne învaţă nimic.

În ziua de azi îmi este ruşine că sunt rusoaică, din cauza Ceceniei, a campaniilor anti-Georgia şi a procesiunilor naţionaliste ruse. Îmi este ruşine că sunt rusoaică ortodoxă, pentru că Biserica n-a făcut nicio încercare de a-şi proteja fraţii georgieni şi pentru că n-o va canoniza niciodată pe Anna Politkovskaia, care, în felul ei, a intervenit de partea celor neajutoraţi şi a încercat să-i aline. Îmi este ruşine că sunt cetăţeană a Sankt Petersburgului, fiindcă cei 200 de oameni care au venit la mitingul ţinut în memoria Annei Politkovskaia au fost chiar mai puţini decât numărul jurnaliştilor omorâţi în perioada postsovietică şi de asemenea pentru că tribunalele din Petersburg i-au achitat pe ucigaşii „non-ruşilor". Cu ce mai rămân atunci? Mai rămân cu un singur lucru: să continui să fiu o fiinţă umană. „Nu să te pleci înaintea vremurilor, ci să fii creierul epocii tale, să fii un Om", aşa cum a scris poeta Sofia Parnok într-o perioadă la fel de lipsită de speranţe din secolul trecut.

Azi se împlinesc 40 de zile de când Anna a murit şi voi aprinde din nou lumânări. Anna Politkovskaia a avut forţa şi curajul de a fi Om. Fie ca şi eu să pot face la fel!

Vladimir Rîjkov, Deputat în Duma de Stat

Sunt şocat. Pare incredibil. În momentul acesta Politkovskaia era probabil unul dintre ziariştii cel mai bine cunoscuţi nu doar în Rusia, ci în toată lumea, care a primit numeroase premii internaţionale pentru munca sa. Prin repercusiunile sale, asasinatul acesta este comparabil cu uciderea lui Iuri Şekocihin şi a lui Vlad Listiev.

Consider că motivele sunt cât se poate de evidente. În toţi anii aceştia Anna Politkovskaia s-a concentrat în principal asupra subiectelor Cecenia, Beslan şi *Nord-Ost*, adică cele mai neplăcute pentru conducătorii Rusiei, FSB şi armată. Oricare dintre instituţiile acelea pot să-i fi comandat asasinatul. Cred cu toată sinceritatea că nu va fi soluţionat, întrucât cei interesaţi

de moartea ei sunt exact oamenii care vor conduce ancheta. În același timp însă, sper că se va înfăptui un miracol și că ucigașii vor fi găsiți.

Rusia devine o țară tot mai periculoasă pentru jurnaliștii independenți și politicienii din opoziție. Niciunul dintre noi nu este ferit de o soartă similară.

Mihail Saakașvili, Președintele Georgiei

A fost unul dintre prietenii cei mai de seamă ai țării noastre. În ultimii ani a scris articole excelente despre Georgia. În Rusia, mulți oameni decenți au protestat deschis față de asasinarea ei, prima manifestare de acest fel la o asemenea scară. Sunt plin de admirație și le mulțumesc.

Ghenadi Selezniov, Deputat în Duma de Stat

Deplâng alături de *Novaia gazeta* moartea Annei Politkovskaia. Pentru noi a fost o jurnalistă de mare profesionalism, o persoană onestă și o colegă excelentă. Am avut privilegiul de a o cunoaște îndeaproape și știu că a fost un cetățean adevărat al țării noastre. Este cât se poate de evident că a fost ucisă pentru că spunea adevărul, din cauza conștiinței ei și a dorinței de a ne schimba viața în mai bine.

Liza Umarova [cântăreață cecenă], cu profundă tristețe, din partea cecenilor și ingușilor

Pe 7 octombrie, un glonț rușinos, cinic și tras cu lașitate de după colț a pus capăt vieții unei femei din ale cărei articole am aflat adevărul, Anna Politkovskaia! Noi, cecenii și ingușii, am pronunțat întotdeauna numele acesta frumos și mândru cu mai mult respect și admirație decât orice alt nume pe care l-am rostit în ultimii 50 de ani. Ea a reprezentat onoarea și conștiința Rusiei și probabil că nimeni nu va ști niciodată sursa curajului ei fanatic și a dragostei față de munca pe care o depunea. A fost o ziaristă așa cum nu mai este nimeni dintre cei care activează în prezent. A iubit Rusia atât de mult, încât a refuzat oportunitatea de a merge să trăiască și să lucreze în America, în securitate, pace și liniște. „*Novaia gazeta* mai are nevoie de mine", spunea ea. În această sfântă sărbătoare musulmană a Ramazanului, noi, cecenii și ingușii, ne rugăm pentru tine și pentru sufletul tău. Ne vom dedica viețile cauzei pe care ai început-o. Nimeni nu te poate înlocui, dar vom încerca să luptăm așa cum ai făcut tu, pentru a le îngădui oamenilor să trăiască onorabil în Rusia.

Uniunea Ziariştilor din Rusia

A supraviețuit la zeci de misiuni în Caucazul de Nord, pentru ca acum, la intrarea în propria ei locuință, în lift... O persoană cu un curaj extraordinar şi voință inflexibilă, ea a fost şi a rămas până la sfârşit un exemplu al faptului că în toate circumstanțele un jurnalist poate (şi trebuie, aşa cum ea însăşi a crezut şi le-a cerut colegilor) să scrie doar aşa cum îi dictează conştiința, fără să se încline înaintea condițiilor prevalente, ori măcar să le salute cu deferență. Ca şi colegul ei, Şcekocihin, „a fost nepăsătoare în privința inamicilor pe care şi i-a făcut", iar cu cât inamicii aceia s-au dovedit mai puternici, mai infami şi mai răzbunători, cu atât i-a atacat mai furios şi mai fără griji. N-a făcut niciun compromis în lupta pentru ceea ce considera a fi adevărul şi s-a străduit să demonstreze adevărul acela tuturor celor care o citeau sau o auzeau. De aceea a fost detestată, amenințată şi vânată, ba chiar o dată în sensul cel mai literal al termenului.

Astăzi, când trebuie să încercăm să ne asigurăm că asasinii şi aceia care au comandat asasinatul vor fi găsiți şi pedepsiți, să ne amintim despre ce a scris Politkovskaia: *Nord-Ost*, Beslan, răpirile şi torturile din Cecenia, încălcarea drepturilor omului, despotismul şi delictele guvernamentale. S-o afirmăm răspicat: nu poate să fi existat alt motiv pentru care să fie asasinată. De aceea este atât de important ca răspunsul la întrebarea „cine a făcut-o?" să fie obținut de societate, pentru a-i permite să decidă cum să reacționeze.

Serghei Uralski, consilier juridic al Tribunalului Suprem al Federației Ruse şi fost judecător federal

Îmi exprim condoleanțele profunde în legătură cu uciderea Annei Politkovskaia... Pierdem foarte mulți oameni. Autoritățile statului promit să descopere, să urmărească, să aducă înaintea tribunalului, să dea sentința cuvenită, dar pe chipurile lor nu vedem durere reală, ci doar o mască. Există foarte multe asemenea măşti. Acum, din nou, o oficialitate importantă, ca procurorul general al Federației Ruse, a trecut ancheta sub controlul său absolut şi personal. În acest context, ce înseamnă „personal"? De ce „control" şi nu „urmărire"? De ce nu individual, colectiv, corporativ sau alt tip de „control" absurd? Care a fost ajutorul pe care l-a dat în trecut? Care va fi ajutorul pe care-l va da acum? De ce ar trebui domnul Iuri Ceaika să simtă nevoia de a controla, de a se implica în detaliile conducerii anchetei unei crime? El nu trebuie să „controleze" ancheta, ci să-i găsească pe ucigaşi. Nu prea există

speranțe în privința aceasta. De fapt, înseamnă mult prea multă bătaie de cap pentru ei.

Tortura.

Fără tortură, ei nu mai sunt capabili să facă nimic. Fără tortură cum ar putea desfășura o anchetă sau aduce un caz înaintea tribunalului? Iar când acuzații protestează că au fost torturați – fizic, prin frig, foame și forme abjecte de degradare –, ei răspund că nu sunt decât infractori care ne defăimează instituțiile, care încearcă, mână în mână cu jurnaliștii, să discrediteze sistemul.

Ei n-au putut crede că femeia aceasta fragilă va ieși în față și va susține că tortura lor este inacceptabilă. Ei n-au putut concepe că în Rusia mai există încă oameni cărora să le pese de așa ceva! De aceea au ucis-o.

Vocea Asociației Beslan

Este dificil, este intolerabil să fim nevoiți să spunem despre ea că este moartă. Plângem alături de lumea întreagă. Viața unei scriitoare a fost retezată, a unei jurnaliste aflate la apogeul talentului. Curajoasă, neînfricată, Anna a trăit o viață specială, fără compromisuri, oferind speranțe oamenilor din Caucaz. Fragilă și aparent lipsită de apărare, prin însăși puterea curajului ei nelimitat, Anna a reprezentat speranța multora care locuiesc aici, oameni obișnuiți care doreau să trăiască în pace. A fost o purtătoare de cuvânt, de la care societatea a aflat despre comportamentul monstruos al autorităților statului față de propriii săi cetățeni.

Anna n-a fost numai o ziaristă faimoasă, ci și o apărătoare a drepturilor omului și mândria întregii societăți ruseşti. Cauzele acestei crime au fost curajul și puritatea de cristal a conștiinței ei. În Rusia, apărătorii drepturilor omului sunt cei care plătesc pentru politica huliganică a autorităților.

Nu există nicio îndoială că acesta a fost un martiriu politic. Anna pur și simplu nu putea să țină partea cuiva din interes, deși știa, cu siguranță mai bine ca oricine, că nici pentru ea nu va exista milă. Ea nu s-a retras, ci s-a repezit să încerce să salveze copiii din Beslan și ar fi salvat pe mulți dintre ei dacă n-ar fi fost otrăvită. În Beslan s-au temut de neînfricarea ei.

A participat la investigarea tragediilor din Beslan și de la *Nord-Ost*, a demascat crimele din Cecenia, Inguşetia și Daghestan. Autoritățile, indiferent de orientare, s-au temut de aceste demascări, întrucât le era pur și simplu imposibil s-o reducă la tăcere.

Cine a cutezat să comită actul acesta oribil, infam?

Într-un fel sau altul, asasinarea Annei Politkovskaia este o consecință a nelegiuirilor autorităților guvernamentale şi a politicilor lor imorale, care le trădează într-o măsură tot mai mare adevărata natură. Pentru instituțiile care se ocupă cu aplicarea legii este o chestiune de onoare de a investiga amănunțit această ticăloşie şi de a divulga numele criminalilor.

Dar dacă asasinatul acesta nu va fi soluționat, dacă nu va fi investigat aşa cum se cuvine şi dacă ucigaşii nu vor fi aduşi în fața tribunalului, va fi clar în ale căror interese a fost comis. În spatele invariabilelor eşecuri de a investiga şi rezolva asemenea crime majore se află autoritățile, a căror iresponsabilitate nelimitată le-a dat naştere.

Vocea Beslanului transmite condoleanțe familiei şi prietenilor Annei Politkovskaia, tuturor celor care au cunoscut-o şi au lucrat alături de ea, inclusiv echipei *Novaia gazeta*.

Anna a fost şi va rămâne mereu pentru noi un exemplu de uimitoare puritate şi curaj.

Lech Walesa, întemeietorul Solidarității, laureat al Premiului Nobel pentru Pace, 1983, Preşedintele Poloniei, 1992–1995

Nu am cunoscut-o personal pe Anna Politkovskaia, dar am auzit despre activitatea ei, activitatea unei jurnaliste care a apărat neobosit drepturile celor lipsiți de libertate şi care a fost o adevărată santinelă pentru adevăr şi libertatea cuvântului, deşi ştia că riscă să plătească prețul cel mai mare pentru activitatea pe care o desfăşura. Asasinarea ei este o crimă detestabilă şi o încălcare a libertății cuvântului. Este o pată pe onoarea reprezentanților lumii libere şi de asemenea pe propria mea onoare.

Atunci când vorbesc cu autoritățile guvernamentale ruseşti, oamenii din lumea liberă n-ar trebui să se refere exclusiv la țiței, gaze naturale sau la cucerirea spațiului cosmic. Ar trebui să discutăm de asemenea şi despre problemele garantării libertății, toleranței şi respectului pentru opiniile altora. Trebuie să procedăm aşa fie şi numai pentru a împiedica repetarea pe viitor a unor asemenea crime.

Din partea mea, mă rog pentru Anna Politkovskaia prin cuvintele unei vechi rugăciuni poloneze: „Trimite-i, Doamne, pacea Ta eternă". Într-o bună zi ne vom întâlni în altă lume, mai bună.

Grigori Iavlinski, conducătorul partidului Iabloko

Partidul Iabloko consideră că asasinarea Annei Politkovskaia a fost un act politic. Responsabilitatea politică directă pentru uciderea ei le revine celor care conduc țara aceasta, care absolvă exterminarea fizică a oponenților lor politici. Jurnalismul ei a fost o profesiune nu de vorbe, ci de fapte, de acțiune. Pentru publicarea dovezilor crimelor comise de către autoritățile guvernamentale și în numele lor, a fost detestată de oameni care nu s-au obosit să-și ascundă ura. Năzuința ei de a fi în situațiile cele mai dificile pentru a interveni, a ajuta, a spune adevărul, a declanșat contramăsuri active. În septembrie 2004, a fost împiedicată să ajungă la Beslan. Acum nu mai știm unde a fost împiedicată să ajungă. A fost o jurnalistă politică bine-cunoscută, renumită pe plan internațional. Pentru un asasinat de acest gen, președintele poartă responsabilitatea personală. Pentru asasinarea unei ziariste politice reputate și remarcabile, care s-a aflat sistematic în opoziție, autoritățile statului poartă responsabilitatea deplină. Prin pierderea unui jurnalist de asemenea calibru, Rusia a fost sărăcită de o altă personalitate majoră.

Igor Ieremeiev, Omsk

Din partea studenților de la Facultatea de Fizică a Universității de Stat Omsk, transmit condoleanțe familiei, colegilor și tuturor celor care au cunoscut-o pe Anna Politkovskaia. Apelez la colegii Annei și-i rog din tot sufletul să continue să lucreze, să scrie și să spună adevărul despre viețile noastre.

Victor Iușcenko, Președintele Ucrainei

Vestea asasinării Annei Politkovskaia, bine-cunoscută ca jurnalistă și apărătoare a drepturilor omului, a fost primită cu multă tristețe și neliniște în Ucraina. Vă rog să primiți sincerele mele condoleanțe ocazionate de această pierdere ireparabilă. Poporul Ucrainei și-o va reaminti pe Anna Politkovskaia ca pe o persoană curajoasă și profesionistă, care a apărat înaltele idealuri ale democrației și libertății cuvântului. Sper că aceia care s-au făcut vinovați de comiterea acestei crime teribile vor fi găsiți și pedepsiți așa cum se cuvine.

Ahmed Zakaev, Ministrul Afacerilor Externe al Republicii Cecene Icikeria

Poporul cecen a fost revoltat la auzul actului criminal de asasinare a Annei Politkovskaia, care în ultimii ani a fost o martoră neînfricată a suferințelor

sale. Motivată de compătimire omenească şi de simţul datoriei profesionale, Anna n-a cedat niciodată înaintea fricii sau a isteriei oficiale anticecene. A fost unul dintre puţinii ziarişti ruşi care în mod sistematic, an după an, au demascat crimele împotriva umanităţii pe care maşina militară rusă le-a abătut asupra populaţiei civile lipsite de apărare din Republica Cecenă.

Amintirea acestei rusoaice remarcabile, care a împărtăşit tragedia poporului cecen şi a făcut tot ce i-a stat în putinţă pentru a transmite comunităţii mondiale adevărul despre ea, va rămâne de-a pururi în inimile noastre şi va fi păstrată peste ani în Republica Cecenă.

OMAGII ŞI AMINTIRI ALE COLEGILOR DE LA *NOVAIA GAZETA*, FAMILIEI ŞI PRIETENILOR

Mama Annei a fost externată din spital

Novaia gazeta, 16 noiembrie 2006

[Mama Annei, Raisa Mazepa, a fost internată în spital cu puţin înainte de moartea soţului ei. Ea s-a aflat în Clinica pentru Consiliul Managerial prezidenţial, în vederea efectuării unei operaţii.]

– Timp de două zile nu i-am spus despre moartea soţului ei, îşi aminteşte Aleksandr Altunin, şeful Departamentului Chirurgie. Apoi am decis s-o anunţăm, după ce în prealabil i-am administrat un sedativ. A reacţionat cu multă demnitate înaintea veştii, ba chiar a fost de acord să rămână în spital. A fost supusă unei operaţii majore. Raisa Aleksandrovna era anemică şi a trebuit să fie supusă multor perfuzii cu medicamente, soluţii nutritive şi plasmă. Le-a acceptat cu stoicism. Fiicele ei au vizitat-o constant. Dar să se întâmple o tragedie atât de neaşteptată...

Când s-a aflat despre asasinat şi a început să fie difuzată ştirea, televizorul şi telefonul au fost decuplate în salonul Raisei. În prima zi, membrii familiei i-au ascuns moartea Annei, totuşi şi-au dat seama că nu puteau continua s-o facă mult timp: reportajele despre crimă figurau în toate ediţiile ştirilor. În orice clipă Raisa putea să iasă pe coridor şi să vadă un televizor ori să stea de vorbă cu alt pacient.

– Iuri şi Lena mi-au telefonat şi au zis că era probabil mai bine să i se spună, îşi aminteşte Aleksandr Altunin. I-am telefonat cardiologului, Raisei

i s-a făcut o cardiogramă şi am ajuns la concluzia că inima funcţiona bine. Dimineaţă i s-a dat un sedativ, apoi a sosit fiica ei, Lena, cu soţul. Din punct de vedere fizic, Raisa a trecut rezonabil de bine peste şocul veştii, neîndoios mulţumită sedativului. Am stat de vorbă cu ea în ziua următoare. Era foarte stoică, mi-a povestit despre activitatea ei în SUA, după care a spus că moartea fiicei era ca un pumnal înfipt în spate.

Când a fost externată, Raisa se simţea şi mergea bine, iar familia a trimis-o în convalescenţă. Acum se reface rapid după operaţie.

– În tot timpul cât a stat în spital, Raisa Aleksandrovna nu şi-a trădat niciodată durerea. Este o persoană foarte rezervată şi foarte bravă.

Contact prin rugăciune

Aleksandr Politkovski

Doamne, fă-mă instrumentul păcii tale.
Acolo unde există ură, lasă-mă să sădesc iubire.
Unde există rănire, iertare.
Unde există dezbinare, armonie.
Unde există greşeală, adevăr
Unde există îndoială, credinţă.
Unde există disperare, speranţă.
Unde există întuneric, lumină.
Unde există tristeţe, bucurie.

Totul a început cu *Scrisorile nepublicate ale Marinei Ţvetaeva*. Pe când eram student la Facultatea de Jurnalism, am stat în bucătăria din apartamentul Annei. Era elevă pe atunci şi, în timp ce colegii mei de facultate luau notiţe, noi doi disecam pânza de păianjen a punctuaţiei excentrice a poetei. Profesorul Rosenthal nu prezenta aspectele acelea în cursul său. Cartea interzisă a Ţvetaevei fusese adusă din America de tatăl Annei, care lucra la ONU.

Apoi ea însăşi a devenit studentă la aceeaşi facultate, călcând pe urmele Elenei, sora ei mai mare. Eu eram un mitocan moscovit; în copilărie, câştigasem primii bani muncind ocazional, între vizitele făcute împreună cu mama la Conservator, după care absolvisem Şcoala pentru Tineri Muncitori. Anna absolvise o instituţie de învăţământ de specialitate şi trăia potrivit principiilor literaturii clasice. O idilă furtunoasă, urmată imediat de o relaţie loială. O vară petrecută într-o tabără de instruire, scriind epistole. Aroma uşor amăruie

a parfumului ei de santal, o căsătorie studențească într-o garsonieră din epoca lui Hruşciov. O floare la şapca mea şi o sticlă de votcă Moskovskaia într-o plasă de aţă, alături de pâine neagră, acela a fost stilul în care mirele şi-a peţit mireasa. Familia ei de diplomaţi n-a apreciat umorul. După aceea, sărăcia socialistă şi bucuria creării unei vieţi noi.

Fiul meu a intrat în lume şi prietenii studenţi m-au felicitat: „Bine-ai făcut! Acum ai pe cine trimite să cumpere bere dimineaţa." Îmi amintesc însă cum fugeam prin Moscova de la o farmacie la alta, căutând ulei de fenicul ca să-i alinăm colicile.

După aceea, o fiică. Ura! A fost botezată Vera.

Ulterior, un profesor idiot cu obsesii naţionaliste şi barbişon zbârlit i-a făcut fiicei mele necazuri la orele de desen din cauza prenumelui aceluia, despre care credea că era evreu. Am vrut să-i tratez gratuit dantura, dar Anna a fost de părere că era o politică greşită şi l-a protejat cu fermitate. Stilul ei mai uman a triumfat. I-am explicat pe îndelete Verei că profesorul ei nimerise alături cu drumul, dar că ea nu trebuia să se înjosească şi să-l corecteze, ci să surâdă şi să meargă mai departe.

Anna şi-a obţinut diploma. Bineînţeles, teza ei a fost despre Ţvetaeva şi a prezentat-o scânteietor. Panaşul idilei noastre studenţeşti s-a destrămat şi contururile relaţiei au fost fin reglate, atât matrimonial, cât şi profesional. Primul meu reportaj TV în Rustavi. Agonia primului meu scenariu. În seara aceea Anna le-a citit copiilor o poveste pe care şi-o amintea din propria ei copilărie, despre un brav soldăţel de plumb, sau din a mea, despre Gavroche din *Mizerabilii*. După ce a culcat copiii, a venit să mă ajute. „...şi astfel mitul ciubotelor care săreau şapte leghe a ajuns să fie parţial întrupat în ideea motorului cu ardere internă." Asta a fost Anna scriind despre cursele de motociclete. Suna groaznic, dar a fost folosit în emisiune. Peste ani de zile, am râs de noi înşine în bucătăria de pe strada Herzen.

De acum apartamentul era al nostru şi ni s-a alăturat Solly Zeus Smile sau, mai simplu, dobermanul Martin. Nu se comporta defel ca un doberman. În apartamentul nostru nebun aveam un câine care lătra înfricoşător, dar era la fel de afectuos ca un pisoiaş. Avea un al şaselea simţ câinesc pentru identificarea inamicilor (rari). Anna i-a salvat viaţa, când a avut un an şi jumătate, făcându-i injecţii la fiecare două ore. Prietenii mei s-au oferit să-l ducă la spitalul pentru copii unde lucrau, să-i pună perfuzie şi să ne scutească de multe necazuri. Anna a fost oripilată: „N-am putea face aşa ceva! Aleksandr şi cu mine ne vom scula pe rând."

Relaţiile cu mama mea erau dificile. Bineînţeles, am avut multe certuri, în principal despre felul cum trebuie crescuţi copiii. Biblia Annei era dr. Spock: „Învăţaţi-i să înoate înainte de a putea merge" şi toate sfaturile acelea. Principalul subiect de discordie era găsirea unei creşe bune pentru copii. A fost imposibil să-i înscriem într-o asemenea instituţie. Eu eram redactor stagiar la o editură sportivă. Am găsit o slujbă în care să predau arte marţiale asiatice, dar la începutul anilor 1980 genul acela de sporturi a fost interzis. Nu aveam bani pentru ghete de iarnă. Dimineţile alergam desculţ prin zăpada din curte, astfel încât picioarele mele să nu simtă gerul până la locul de muncă din Ostankino. Copiii veneau după mine, smârcâind din nasuri, tuşind şi bosumflându-se. Certuri.

După seri destul de agitate, scriam nopţile în bucătărie. Anna dorea de asemenea foarte mult să scrie. La numai 100 de metri de casă se afla redacţia gazetei sindicatului feroviar, *Sirena*. S-a dus acolo, dar a revenit consternată. Directorul sugerase să-şi înceapă articolul cu cuvintele: „Cum merge treaba, lucrători feroviari?" Nu poţi scrie în felul ăsta! Serile plângea, pomenind păienjenişul sur al rutinei zilnice.

Era surprinsă că eu scriam doar pentru serviciu, niciodată pentru mine. I-am povestit cum, pe când făcusem armata, sergentul îmi scosese jurnalul din dulap. Citise din el cu glas tare în faţa întregii unităţi. Acum, i-am explicat, îmi ţin toate gândurile în cap, unde niciun bufon cu epoleţi nu-şi poate vârî labele prin ele. După aceea n-am mai văzut-o ţinând un jurnal. Jurnalul Annei era alcătuit din articolele ei. A scrie ceea ce gândeşti şi nu ceea ce se plăteşte este ca şi cum ai ţine un jurnal.

Aveam adesea musafiri, iar în apropiere se găseau teatre şi Conservatorul. „Eu sunt propria mea unitate creativă independentă!", îmi spunea, niţel tristă, dar zâmbind, o expresie pe care o adoptase dintr-un manual de jurnalism. Toţi cei care veneau să ne viziteze pe strada Herzen şi-o amintesc, însă nimeni nu şi-a dat seama de măsura în care vorbele acelea aveau să devină principiul ei călăuzitor.

Investiga în mod sistematic teatrele din jur. Toţi prietenii şi vecinii ei ştiau pe dinafară piesa *Lunin sau moartea lui Jacques*[25] de la teatrul de pe Malaia Bronnaia. Ideile revoluţionarilor decembrişti din 1825, şi mai ales ale nevestelor lor, erau discutate cu înflăcărare în casa noastră.

---

[25] Piesă de Eduard Stanislavovici Radzinski (n. 1936), scriitor şi scenarist rus. (*n. trad.*)

Marina Goldovskaia, lectora mea de la Jurnalism, a făcut pentru americani un film despre familia noastră. Filmul este în principal despre Anna. De mai multe ori, Marina ne-a cerut permisiunea să-l difuzeze în Rusia, dar Anna s-a opus de fiecare dată. Prietenii noştri au propriile lor idei despre film. Eu parcă aş fi Vasili Ceapaev, comandantul Roşiilor din Războiul Civil, însă pe baricadele perestroikăi, salvând patria-mumă. Anna este Anka, servantul mitralierei care mă alimenta cu gloanţe şi-mi păzea spatele. A fost exact ceea ce dorea publicul american, dar în Rusia era stânjenitor din cauza susţinerii neintenţionate pe care o acorda creării de mituri despre reformatori. În filmul acesta, *Gustul libertăţii*, servantul mitralierei, nemulţumit de soarta sa, vorbeşte pentru prima dată în mod public despre divorţ. Scena noastră favorită din *Ceapaev* este atacul sinucigaş. Gărzile Albe înaintează şi sunt împroşcate cu foc de mitraliere. „Frumos atac", urmat de disprețuitoarea replică plebee: „Inteligheņţia!"

Ne vizitează eroii mei. Antreprenorul Artiom Tarasov ne povesteşte despre reziduuri de distilare. Nu-i înţelegem prea bine diagramele, dar seara discutăm despre Rusia şi despre o supraproducţie de petrol care va întoarce totul pe dos. Este clar că aşa-numiţii democraţi îşi târăsc deja oasele obosite spre Strada Milionarilor de pe Şoseaua Rubliovskoe, tot mai aproape de locurile favorite ale lui Stalin. Oficialităţile corupte primesc premii de stat şi Anna este şocată când îl vede pe fiul lui Vladimir Vîsoţki, un simbol al anilor 1960, înmânând un premiu care poartă numele tatălui său lui Nikolai Aksenenko, Ministrul Poştei şi Telecomunicaţiilor. FSB-ul, Ministerul de Interne şi Ministerul Apărării nici n-ar visa să-şi sărbătorească aniversările altundeva decât la Kremlin. În toiul unul val de infracţiuni, poliţiştii, utilizând banii electoratului care se teme să iasă seara din case, produc emisiuni TV despre activitatea lor strălucitoare în lupta împotriva infracţionalităţii. Răul este pentru unii, binele pentru alţii. Poate că o supraproducţie de petrol ne va oferi nişte clipe de răgaz; în caz contrar, portretele iubitului nostru conducător ar atârna deja nu numai în fiecare birou oficial, ci şi în fiecare locuinţă. Anna spune: „Noroc că lui Martin i-a fost tăiată coada de când era căţeluş. Nu fuge după ea, ca noi." Discutăm despre „afacerile suverane" derulate de nevestele oficialilor care ţin discursuri despre lupta împotriva corupţiei.

Prima victorie reală a Annei a fost în emisiunea *Vzgliad* („Punct de vedere"). Volodea Mukusev şi cu mine reveniserăm de la Minsk unde câştigam bani din organizarea de întâlniri cu spectatorii. Înainte de a-mi pune hanoracul în maşina de spălat, Anna i-a golit buzunarele.

– Ai citit asta? m-a întrebat.

Era un apel urgent pentru ajutor, scris cu cerneală roşie şi caligrafie feminină, despre Centrul Hematologic pentru Copii din Belarus.

– Asta îţi este adresată, a exclamat Anna, în urma reportajelor tale din Cernobîl. Trebuie să telefonăm imediat!

După o săptămână, am revenit la Minsk. Filmări tremurate cu o videocameră de amatori, care poate fi dusă oriunde fără să bată la ochi. Adevărul este ascuns. Scotocim după informaţii. Lacrimile părinţilor.

Eram plecat în altă parte a Rusiei când Andrei Razbaş a montat reportajul, care a măturat Europa. În scurtă vreme, pentru clinică au fost strânse milioane. Anna a insistat să mă întorc la Minsk pentru o călătorie de „inspectare", iar după aceea să merg în Germania, unde erau instruiţi medicii ruşi. Raisa Gorbaciova a vizitat spitalul pentru copii. În câţiva ani, medicii nu mai erau ruşi, iar Centrul Hematologic devenise cel mai bun din Europa de Est. Anna a fost încântată să vadă o modificare atât de radicală a situaţiei. Înainte ca programul să fi fost cunoscut, peste 80% dintre copiii de acolo mureau. După numai câţiva ani, aproximativ acelaşi procentaj erau vindecaţi, iar restul erau în remisiune.

Ea a stat tulburată şi încremenită în automobilul meu, lângă casa în care tocmai fusese asasinat jurnalistul Vlad Listiev. Nu fuseserăm niciodată foarte apropiaţi, dar cu un an în urmă Anna organizase o petrecere senzaţională în locuinţa noastră. Fusese arhiplin, altă încercare de a lega laolaltă ceva ce se destrăma.

Ziua Femeii, 8 martie 1995, n-a fost alegerea cea mai bună. Vlad n-a băut, a plecat ca să adreseze saluturile sale în direct pentru femeile din toată lumea, apoi a revenit la petrecere. Toţi mâncaseră şi băuseră din plin şi erau bine dispuşi. Anna a simţit un iz uşor de bani.

– Nu l-ai pomenit nici măcar o dată pe Ivan Kivelidi, deşi el ţi-a dat capitalul cu care ai pornit compania de televiziune. În stilul ăsta, n-o să rezişti mult.

În acelaşi an fermecătorul Ivan Kivelidi a fost otrăvit în mod misterios[26].

Stând în automobilul acela, niciunul dintre noi nu-şi dădea încă seama că o producţie mare de petrol îi va trimite pe toţi în hibernare morală, că mass-media va deceda fermecător şi costisitor în mâinile „monopolurilor

[26] Ivan Kivelidi (1949–1995) a fost preşedintele Consiliului de administraţie al Rosbiznesbank. Pe 1 august 1995, o otravă rară a fost pulverizată în receptorul telefonului din biroul său şi el a murit în spital pe 5 august. (*n. ed. engl.*)

naturale", a căror naturalețe nu era evidentă. În decursul reportajelor mele, auzeam frecvent: „Ce reputație de neînfricare aveți, fiindcă lucrați la *Novaia gazeta!*" Eram încântat că oamenii puteau vedea asta și că erau conștienți de dedicația Annei față de principiile ei călăuzitoare. Au existat semne de amenințare. În fața ușii apartamentului nostru au fost lăsate pachete în care se aflau pistoale. Altă dată, hidrantul pentru incendii din podul de deasupra noastră a fost deschis și lăsat să curgă. Toate au fost direcționate în mod neambiguu spre Anna.

Până în 1996 izul de bani devenise o duhoare. Misterioasa „cutie de hârtie Xerox" care conținea o jumătate de milion de dolari pentru campania electorală a lui Elțîn... Persoane bogate care-și ridicaseră vile în afara granițelor Rusiei și care susțineau că Rusia continua să fie căminul lor... Anna era ocupată cu încercarea de a salva bătrâni dintr-un cămin din Groznîi și, când a revenit de acolo, mi-a povestit despre un fost prieten de-al meu, de acum o oficialitate importantă, care așteptase la nesfârșit lângă coridorul pe care urmau să iasă bătrânii, ținându-se cât mai departe de focul armelor ca un laș ce era, dar în același timp în plină vedere a obiectivelor camerelor TV, pentru a fi filmat în calitate de salvator al lor și prezentat ca atare întregii Rusii. Spre marea ei satisfacție, individul eșuase, însă era simptomatic pentru extinderea unui păienjeniș de comportament infam. Anna i-a dat întotdeauna dreptate lui Dostoievski, că la adevăr nu se ajunge prin minciuni și violențe, nici chiar ca expedient temporar, așa cum a dovedit-o istoria noastră recentă.

O perioadă am lucrat ca echipă soț-soție. Anna a fost prima jurnalistă din Rusia care a prezentat subiectul sectelor totalitariste și a pus mâna pe o înregistrare video unică. Eu am urmat-o cu un episod despre același subiect în emisiunea *Politburo*. Amândoi am ajuns la concluzia descurajantă că statul rus era secta cea mai mare dintre toate, care folosea banii poporului pentru a-i „spăla creierii". Foarte puțini erau imuni la influența gunoaielor acelora. Am discutat în contradictoriu. „Piața" rusă era alt nume pentru lăcomia individuală. Anna era convinsă că lăcomia putea fi gestionată și că oamenii constituiau un scop în sine. Ei puteau fi unități creative independente. Eu consideram că individul va putea fi întotdeauna controlat. Memoria genetică de sclav există în tine indiferent dacă ai bodyguard și girofar pe capota mașinii tale scumpe, ori dacă ești ultimul sărăntoc de pe lume. Anna s-a înfuriat, dar a trebuit să fie de acord. Studiase prea îndeaproape experiența sectelor totalitariste. Prin definiție însă, ziariștii pătrund în subiectele lor mai adânc decât reporterii de televiziune, așa că eu nu învingeam întotdeauna.

Prezentatorii de televiziune celebri şi leneşi îi plagiau adesea textele, fără să se mai sinchisească măcar să le parafrazeze. Locuinţa noastră era un centru de presă cu o fascinantă trecere în revistă săptămânală a emisiunilor de ştiri pe care le comparam cu articolele ei.

Anna m-a însoţit atunci când am decis să-mi vizitez iubita provincie Kamceatka. Am lucrat în paralel, examinând rezultatele triste ale privatizării. Ea s-a întors cu avionul de ziua ei de naştere. Înainte de plecare, prieteni localnici au organizat o petrecere aniversară chiar în aeroport şi i-au urat sărbători fericite şi cele mai lungi din viaţă, întrucât urma să zboare spre vest, odată cu soarele.

Uneori Anna părea că se mişcă mai repede decât ceasul. În august 1991 am fost cu toată familia în Svetlogorsk. Serile beam cu Iuri Şevciuk[27], care ne cânta noile lui compoziţii. Dimineţile încercam să le convingem pe femei să se alăture unui partid nou, intitulat „Mahmurii". Anna a inventat un titlu pentru cadrele superioare de partid: „Mahmurii de ziua a şaptea". Vacanţa a trecut vesel. Pe 17 august, stagiunea de teatru moscovită urma să se deschidă în sala Lenkom cu piesa *Rugăciune de reamintire* de Grigori Gorin, în a cărui ultimă scenă cânta la vioară fiul nostru Ilia. Am revenit cu avionul la Moscova însoţit de Ilia şi ne-am trezit în toiul puciului anti-Gorbaciov. M-am simţit uşurat că Anna şi Vera erau departe, şi că Ilia stătea cu părinţii Annei, ferit de orice rău. Peste încă o zi am fost uluit să aud de la socrii mei că Anna se găsea deja la Moscova şi se pregătea să meargă pe baricade în apărarea democraţiei. Peste tot auzeai „Ultima toamnă" a lui Şevciuk. S-a dovedit a nu fi ultima toamnă, ci doar începutul degradării situaţiei. Totul avea să devină o afacere: managementul statului, războiul, moralitatea, alegerile, medicina, educaţia. Adevăraţii „Mahmuri de ziua a şaptea", poliţia secretă, abia începeau lucrul în beciurile Casei Albe din Moscova.

Au trecut doi ani şi, după alt puci, un înalt funcţionar m-a rugat să trec pe la minister. Ministrul personal a ieşit din clădire, mi-a înmânat documentele şi m-a avertizat: „Ai grijă! Te-ai pronunţat împotriva bombardării Casei Albe[28]? Totul abia începe." Revenit acasă, am încercat s-o conving pe Anna să accepte cetăţenia americană la care avea dreptul, deoarece se născuse în

[27] Iuri Iulianovici Şevciuk (n. 1957), cântăreţ şi compozitor rus, conducătorul formaţiei rock DDT. (*n. trad.*)

[28] Este vorba despre incidentele din octombrie 1993, când tancurile ruse au tras în Casa Albă moscovită, clădirea Dumei. (*n. trad.*)

SUA. Ea a obiectat vehement față de toate sugestiile mele. Nu-i plăcuse America după excursia pe care o făcuserăm împreună acolo în 1991, totuşi a fost de acord până la urmă, după ce fiica noastră a revenit de la şcoală şi ne-a povestit că unele prietene nu mai stăteau de vorbă cu ea. Societatea se împărțise în cei care erau de partea conducerii şi ceilalți. Abia ulterior, când patimile s-au domolit, oamenii au reînceput să-şi utilizeze creierele şi să înțeleagă că fuseseră manipulați. Mie nu mi s-a mai permis să realizez emisiuni. Anna a fost cuprinsă de furie, dar, aşa cum se întâmplă în general în Rusia, telefonul nostru a sunat de atunci mult mai rar. Am încercat să le explic copiilor că numele lor de familie le-ar putea cauza probleme. Ei n-au înțeles, ci, dimpotrivă, erau mai degrabă mândri de situație. Au priceput abia mai târziu, atunci când s-au ciocnit prima dată de polițiştii „noştri". Când au amintit mamei lor episodul acela, pe Anna au apucat-o pandaliile.

Nici în cele mai rele coşmaruri ale mele nu-mi putusem imagina vreodată că cetățenia dublă va fi utilizată împotriva Annei de către „patrioții" noştri şi că va fi fluturată ca amenințare de brigada „Rusiei suverane". Cărțile ei, ca *Scrisorile nepublicate ale Marinei Țvetaeva*, scrisă cu atâta timp în urmă, sunt bine-cunoscute în lumea civilizată, dar nu pot fi găsite pe rafturile librăriilor ruseşti.

Principala investitoare, receptoare şi alocatoare de favoruri în Rusia este din nou fortăreața bine păzită din centrul Moscovei. Anna îmi povesteşte cum cei foarte bogați şi privilegiați se luptă pentru dreptul de a avea girofaruri pe maşini şi cum, dacă decid să renunțe la ele, fac o tevatură „democratică" majoră despre mărinimia lor. Creierele celebrităților nu funcționează până ce nu sunt lovite în cap de un milițian renăscut din trupele de operațiuni speciale.

Căsătoria noastră a durat 21 de ani. Am izbutit să pierd. Ne-am separat. Viața sub un permanent front de furtună s-a terminat. Ne-am despărțit, însă n-am divorțat, astfel încât colegii noştri care muncesc pentru a încasa bani de la şefi să nu capete o ştire de pagina întâi. Existau destui inamici. Ei nu acționau prea des în judecată, deoarece ştiau că Anna scria adevărul, dar o împroşcau cu noroi.

A fost invitată la un forum organizat în Eilat şi dedicat sfârşitului secolului. A fost ultima noastră călătorie. Am însoțit-o. În autobuz, ghidul, un fost sovietic, a insistat că Iuda n-a făcut decât să joace un rol într-o piesă care fusese deja scrisă. „Asta-i culmea!", a exclamat Anna şi a izbucnit în râs. N-am mai recurs la serviciile lui.

Am călătorit prin Țara Sfântă. Crăciun ortodox. Ploaie în Betleem. Anna și cu mine stăteam în apropierea Templului. Toți au fost împinși în lături. Automobile moscovite cu girofaruri. Îmi imaginam oare? Am intrat, aproape striviți, în clădire și, într-adevăr, în mijlocul Templului stăteau, așezați pe scaune ca la teatru, Elțîn, Ciubais și Arafat. Slujba se ținea în fața lor ca o reprezentație. Veniseră să ceară iertare pentru păcatele lor? Era monstruos. Oripilați, am ieșit și, în burnița respingătoare, am auzit un glas dulce. În piață am fost martorii altei scene extraordinare. Desprins din tinerețea noastră, aidoma bravului soldățel de plumb, ud leoarcă, Demis Roussos cânta pe o scenă în piața aproape pustie. Nu se zărea nici măcar un singur Nou Rus, doar câțiva israelieni, și nimeni nu strângea bani cu tava, așa cum ar fi făcut în Rusia. „Goodbye, my love, goodbye." „Își bat joc de el", a șoptit Anna. În beznă am fost înconjurați de emigranți cu umbrele care doreau să ne întrebe despre perestroika.

Ar fi fost bine să vorbim cu ei pur și simplu, nu despre *perestroika*. Noi aveam de lucrat la perestroika relațiilor noastre familiale. Constatam că era la fel de dificil de a ne dezobișnui unul de celălalt, pe cât ne era de a conviețui în același apartament.

Peste câteva zile, reunirea intimă din nou în biserică, la funeralii, vălul disipat de tămâie cu iz amărui. Preotul a rostit ultimul cuvânt. Am încercat brusc sentimentul că Anna se contrazicea din nou cu mine și m-a năpădit o nefericire atât de profundă, amintindu-mi lacrimile pe care i le provocasem, încât nu m-am putut apropia de sicriu pentru a îndeplini gesturile ritualului. Nu știu dacă de vină a fost jurnalul bravului soldățel de plumb sau Gavroche care-și urma drumul și era silit să petreacă nopțile în interiorul dărăpănat al statuii uriașe a unui elefant... O unitate creativă independentă. Cursa Țvetaevei. Seara mi-am amintit primele cuvinte uimitoare ale rugăciunii: „Fă-mă instrumentul păcii tale". Patronimicul ei era al meu; cât de semnificativ era faptul că învățasem o școlăriță cuvintele rugăciunii acelea.

O entitate creativă independentă

Elena Morozova

MLAN (Maşa–Lena–Anna): o asociație remarcabilă, care a durat destul de mult pentru a-și sărbători a patruzecea aniversare, dar care s-a sfârșit pe 7 octombrie 2006. Gloanțele trase dintr-un pistol Makarov și-au atins ținta: inima asociației, Ania.

Am fost prietene încă din copilărie şi a fost o prietenie nedirecţionată împotriva nimănui, aşa cum adesea par să stea lucrurile în ziua de azi: ne-am bucurat pur şi simplu una de tovărăşia celeilalte şi de tot ce atrăgea aceasta după sine. Prietenia, mai ales dacă durează mulţi ani, este un organism viu. Aidoma moleculelor dintr-o celulă, uneori eram atrase una de cealaltă, alteori respinse. Uneori trăiam destul de autonom, înainte de a ne apropia din nou. O rugam întruna pe Anna să scrie despre noi, pentru că se întâmplau multe lucruri interesante; viaţa aducea situaţii pe care scenariştii de telenovele le-ar fi invidiat. Ea nu privea sugestia cu seriozitate şi spunea că se va gândi la asta când va fi bătrână şi va sta acasă cu nepoţii. În ultimul deceniu însă n-a mai avut timp să stea nicăieri. Dispărea periodic din viaţa noastră tihnită şi bine ordonată din centrul Moscovei, pentru a reveni, iarăşi şi iarăşi, la o viaţă diferită, terifiantă, în care se purta un război şi în care oamenii mureau, o viaţă de dureri şi suferinţe. Ea zbura într-acolo ca să ofere ajutor şi speranţă, să salveze oameni şi să restabilească adevărul. Protejându-ne pacea familiilor, noi evitam în mod instinctiv să îngăduim războiului aceluia să ne pătrundă în inimi. Îi spuneam că n-avea decât o viaţă, că ar trebui să se gândească la copiii şi la părinţii ei, că n-ar trebui să-şi asume asemenea riscuri. Anna nici măcar nu încerca să ne contrazică. Se considera legată de misiunea de a uşura suferinţele altora. În fotografiile tradiţionale făcute în decursul întâlnirilor noastre vesele din anii recenţi, ochii îi sunt mereu trişti. A doua viaţă a ei n-a eliberat-o niciodată în mod complet pentru a reveni la viaţa noastră din Moscova.

Anna a fost absolut convinsă de corectitudinea opţiunii ei de a lupta pentru justiţie şi de a-i apăra pe cei slabi şi persecutaţi. Este felul în care trăiesc sfinţii, dar, aşa cum ştim din istorie, din păcate vieţile lor sunt adesea scurte. Acum ea nu mai poate scrie. Acum este rândul nostru să scriem despre ea.

Ideea înfiinţării asociaţiei ne-a venit atunci când, ţinându-ne de mâini, am sărit de pe acoperişul unui garaj într-un troian adânc de omăt. Mă îndoiesc că mai există proprietari de garaje care să fie atât de amabili faţă de copii. Cu câteva luni în urmă, toate intraserăm la şcoală în clasa I B. Toate eram conducătoare înnăscute, iar intuiţia unei copilării fericite ne sugerase probabil că ar fi fost mai bine să ne alăturăm forţele, să formăm un nucleu care să ne atragă colegele de clasă, nu să luptăm între noi pentru şefia acestui grup nou. Eram decise să facem bine, întrucât crescuserăm cu nuvelele edificatoare ale Valentinei Oseieva şi ale lui Arkadi Gaidar, şi cu poveştile despre eroica Tânără Gardă.

Prima noastră faptă bună a fost să-l ajutăm pe prostovanul clasei, Volodea, să se pregătească pentru o serie de extemporale şi să-şi îmbunătăţească spectaculos notele jalnice. Ne-am întâlnit la Anna acasă. Ea a propus un stimulent original: pentru fiecare greşeală pe care o făcea în exerciţiile de matematică, Volodea trebuia să mănânce câteva afine tăvălite în zahăr. În scurtă vreme dulciurile s-au terminat, dar greşelile au persistat. Volodea n-a venit a doua zi la şcoală. Nu reacţiona bine la dulciuri şi a suferit o urticarie care s-a vindecat abia după mult timp.

Înclinarea noastră spre fapte bune a evoluat în decizia de a prinde infractori. În fiecare zi când mergeam spre şcoală, treceam pe lângă un stand stradal unde erau afişate fotografiile indivizilor căutaţi de miliţie. Ele ne-au inspirat la noi isprăvi. Câteva zile am urmărit îndeaproape un individ suspect care locuia în apropiere. Poate că avea într-adevăr un trecut infracţional. Îşi petrecea zilele mai ales în compania alcoolicilor din cartier sau învârtindu-se pur şi simplu fără rost de colo-colo. Am fost convinşi că descoperiserăm un sabotor teribil şi că patria va fi mândră de noi. Nu-i vom uita niciodată pe miliţienii care ne-au aşezat în ataşul unei motociclete şi, cu ochii scânteind şi cravatele de pioniere fluturând în vânt, am fost duse prin diverse curţi în căutarea suspectului nostru. Nici până azi nu ştim ce au vorbit miliţienii cu el, dar ani buni după aceea ipoteticul nostru infractor traversa pe cealaltă parte a străzii de câte ori ne zărea.

Eram eleve capabile, organizam întotdeauna concertul clasei, redactam gazeta de perete, cumpăram cadouri pentru băieţi pe 23 februarie, de Ziua Armatei Sovietice, şi participam la spectacolele de teatru şi dans amator. Ţelul vieţii noastre era să dejucăm planurile inamicilor şi să ne facem mamele să ne privească cu mândrie. În toţi cei 10 ani, Anna a fost foarte bună la toate materiile. Înainte de extemporale şi teze, colegii se înghesuiau să stea cât mai aproape de banca ei, ceea ce le aducea posibilitatea unei note mai bune. Dacă intra dimineaţa în clasă şi spunea că nu reuşise să facă tema pentru acasă, ştiam cu certitudine că fusese într-adevăr imposibilă. Ea a studiat de asemenea cu succes muzica şi avea mult mai puţin timp liber decât ceilalţi copii pentru a se juca afară. Încă din copilărie a cunoscut înţelesul disciplinei şi muncii susţinute.

În adolescenţă au devenit evidente calităţile ce aveau să fie fundamentale pentru personalitatea ei. Anna era practic incapabilă să ierte nedreptăţile. Nu recunoştea nicio autoritate absolută şi întotdeauna le spunea oamenilor adevărul în faţă, indiferent de consecinţe. Era în stare să-şi arunce caietul

de exerciții pe catedră, sub nasul profesorului, dacă aprecia că o nedreptățise. Îl înfrunta până și pe director, de care se temeau profesorii înșiși, dacă simțea că alt elev fusese tratat incorect. Respingea compromisurile. Când argumenta, devenea lividă și putea fi foarte tăioasă. „Ostap nu mai ținea cont de nimic", glumeam noi, amintindu-ne de eroul din *Douăsprezece scaune* de Ilf și Petrov. Inițial i-am considerat dificilă natura inflexibilă, dar după aceea am învățat s-o ignorăm și am încercat să n-o aducem la punctul de clocot, fie cedând în dispute, fie schimbând subiectul. Am păstrat obiceiul acela și în anii care au urmat.

În scurt timp activismul civic al prietenei noastre a suit o treaptă. Anna a început să se îndoiască de corectitudinea „socialismului multilateral dezvoltat", așa cum era caracterizată societatea în epoca Brejnev. Era foarte sensibilă față de valorile false de la baza ei. Pe noi ne nedumerea motivul pentru care voia să schimbe regulile și nu se mulțumea să trăiască potrivit lor, ca alții. Era în mod evident o cauză pierdută, însă Anna nu ne putea pricepe cu adevărat indiferența și lipsa dorinței de a îmbunătăți societatea. Primul ei articol de ziar a fost provocator și de actualitate. Ea considera că principalul motiv pentru a lucra ca jurnalist era de a îndrepta situația pe care o descria, de a-i identifica și eticheta pe cei răspunzători.

Am crescut. Anna s-a măritat prima și a născut prima, pe când era încă foarte tânără. Părinții ei au fost nemulțumiți că se împovărase de la o vârstă așa de timpurie cu problemele vieții de familie. N-o voi uita niciodată cum a venit odată la dacea mea, ținându-l de mână pe fiul ei de trei ani, ținând-o în brațe pe fiica ei de trei ani și manipulând simultan un cărucior pliant, o oliță, schimburi de haine, mâncare pentru copii și cărți. Iar toate acestea fără să aibă automobil, călătorind mai întâi cu metroul și apoi cu autobuzul, după aceea cu trenul suburban și mergând finalmente pe jos până la dacea. Nu era tocmai o excursie pe care s-o fi făcut toate mamele tinere, însă Anna nu s-a temut niciodată de dificultăți. Pentru a strânge bani ca să cumpere un pian pentru copii, și-a mai luat o slujbă, ca femeie de serviciu la un studio de la parterul blocului ei. În scurtă vreme a fost cumpărat un instrument vechi, care a slujit nu numai pentru a se cânta la el, ci și ca raft pentru cărți, birou de scris, planșetă de călcat rufe și suport pentru colivia papagalului. În vremea aceea ziariștii debutanți trăiau într-adevăr foarte modest. Pregătind nesfârșite dejunuri, prânzuri și cine, spălând rufe murdare și dereticând, învățându-i pe copii muzică, desen și cunoștințe generale, Anna obișnuia să exclame periodic: „Sunt o unitate creativă independentă." În realitate dispunea de

foarte puțin timp pentru creativitate și reușea să scrie doar seara târziu, după ce culcase copiii și făcuse treburile casnice.

Glumeam mereu, spunând că pe măsură ce viața îi devenea mai dificilă, ea arăta din ce în ce mai bine. Era drăguță în mod natural și părea să confirme maxima șovină a bărbaților potrivit căreia „greutățile înfrumusețează femeia". N-a fost pusă niciodată în dificultatea de a nu ști ce să răspundă, ci era capabilă să-și apeleze instantaneu voința, să se concentreze aidoma unei sportive care se pregătește pentru o săritură și apoi să se arunce în luptă împotriva celei mai recente vicisitudini.

De-a lungul vieții Anna a fost prea puțin pretențioasă. N-a avut nici timpul, nici banii necesari pentru a-și mobila apartamentul nou de pe strada Lesnaia, o adresă care acum, din nefericire, a devenit atât de faimoasă. Se îmbrăca simplu, dar cu gust, și n-o interesau bijuteriile sau hainele scumpe. Mânerul poșetei ei negre favorite, care a însoțit-o în Cecenia în numeroase ocazii, era lipit de jur împrejur cu bandă adezivă și au fost necesare eforturi imense pentru a o convinge să-și cumpere alta nouă. În caroseria laterală a iubitului ei automobil Jiguli exista o gaură de proveniență necunoscută, însă Anna n-a vrut să-și schimbe mașina. Îi plăcea să învețe să gătească mâncăruri noi și urma, scrupulos, pas cu pas, toate instrucțiunile rețetelor. Din păcate, nu avea timp și nu se deranja să gătească doar pentru ea. Singurele alimente care puteau fi găsite în mod invariabil în casa ei erau mierea, brânza, chiflele și ceaiul.

Ne-am petrecut toată viața aproape una de cealaltă, dar pentru noi avea să rămână un mister felul în care ea izbutea să existe în două lumi paralele: în viața noastră familiară, viața pe care o duc majoritatea femeilor, și în viața unei jurnaliste de investigație, care scria în general despre chestiuni sensibile din punct de vedere politic, despre imperfecțiunile societății, și care reacționa la suferințele altora ca și cum ar fi fost ale ei și depunea toate eforturile pentru a îmbunătăți viața măcar unei singure persoane. În viața ei „civilă", și-a devotat mult timp copiilor, cărora le-a fost un adevărat prieten și sfătuitor. Adesea trecea pe la mine la taifas și stăteam în bucătărie, beam nenumărate cești cu ceai și discutam despre toate de pe lume, însă încercam să evit menționarea „celeilalte vieți". Anna era un cozeur minunat. Putea relata cu însuflețire o istorie și era o ascultătoare atentă. Întotdeauna puteai apela la ajutorul ei. Când s-a născut fiul meu, și-a părăsit musafirii veniți la petrecerea ei aniversară ca să dea o fugă la maternitate și să-mi lase un bilet de felicitare. (Asta se întâmpla înainte de epoca telefoanelor mobile.) Anna nu suferea

nehotărârea şi lipsa de verticalitate. Iubea enorm libertatea personală. A fost o persoană complexă, dar am ştiut mereu că trăiam cu un simbol.

Ania a fost... Este imposibil să ne împăcăm cu acest timp trecut. Încă nu ne-am obişnuit cu durerea pierderii. Deocamdată avem impresia că Anna a plecat din nou pentru un reportaj şi că în curând robotul telefonic ne va transmite mesajul ei favorit: „Salut, sunt Anna Politkovskaia. Locuiesc chiar vizavi. Daţi-mi un telefon."

Din păcate, acum n-o mai putem găsi la telefon, însă ea rămâne constant în gândurile noastre. Ne lipseşti tare mult, Anna.

O femeie integră

Zoia Ieroşok, editorialist pentru *Novaia gazeta*

N-am fost prietene apropiate, dar, când ne întâlneam, discutam pe îndelete, de obicei după ce Anna revenea dintr-o misiune. Îmi povestea atunci despre oamenii pe care-i descria în reportaj. Îi prezenta foarte amănunţit, dar complet lipsit de emoţii.

Biroul ei era o sală de primiri pentru toată Rusia şi în mod inevitabil permanent se afla acolo cineva venit cu o problemă. Anna îi asculta pe toţi ore la rând, le punea întrebări şi-i salva din dificultăţi, le reda viaţa. În redacţia *Novaia gazeta*, eu am văzut-o doar lucrând, niciodată bând pur şi simplu cafea la bufet sau pălăvrăgind în dorul lelei.

A fost o ziaristă pură, onestă şi neînfricată, absolut altruistă şi originală. În cei şapte ani cât a lucrat pentru *Novaia gazeta*, a publicat mai bine de 500 de articole, dintre care peste 40 au dus la redeschiderea de procese sau la deschiderea de dosare penale.

Cuvintele ei aveau o gravitate specifică, diferită până şi de cele mai bune fraze, înşiruite în cele mai bune formulări. Aveau însă puterea de a salva ori de a acuza. În cele mai multe rânduri mântuiau, în ciuda numeroaselor ei articole critice, fiindcă Anna îşi reamintea întotdeauna pentru cine scria şi despre ce scria. N-o făcea niciodată doar de dragul de a scrie.

A fost o jurnalistă devotată meseriei, pentru care nimic nu era simplu sau uşor – totul era serios şi responsabil. Era o foarte clară şi inteligibilă, şi nu se angaja niciodată într-o luptă doar de dragul luptei în sine. Avea mai degrabă o inevitabilă conştiinţă a tragismului. Anna a scris mult despre Cecenia, dar adevărata ei preocupare o reprezentau oamenii simpli şi vieţile lor. În iubita noastră patrie, cecenii nu fuseseră priviţi nici măcar ca nişte vite

(fiindcă vitele au totuşi simţire), ci ca obiecte lipsite de viaţă, materii brute. Mulţi ajunseseră să accepte atitudinea aceea.

Poetul Naum Korjavin scrisese: „Oare legea este cu adevărat o competiţie dementă pentru a vedea cine pe cine poate sacrifica pentru binele celor mulţi?" Într-adevăr, o asemenea competiţie fusese organizată în Rusia pe timpul lui Stalin şi fusese un abuz. Exact cum descrie Pasternak: „Simţeam afinitate cu sărmanii... dar a pierit, deoarece vremurile erau blestemate şi tristeţea ajunsese să fie defăimată, iar filistinii şi optimiştii deveniseră perplecşi". „Optimiştii care devin perplecşi" se referă la cei care sunt în mod invariabil voioşi şi plini de încredere în faţa nefericirilor altora, cei care n-au probleme în a accepta situaţia. Ei cred că o astfel de viaţă înseamnă că sunt în ton cu timpurile, deşi până şi cei mai complecşi şi uluitori oameni sunt foarte, foarte banali în ochii Domnului.

Anna n-a făcut niciodată caz de propriul ei caracter excepţional, n-a subliniat niciodată faptul că a rămas credincioasă propriei ei firi. A fost o persoană sinceră, fără sentimentalitate ieftină, fără dulcegării mişcătoare, dar n-a putut pur şi simplu accepta ideea că puteau exista persoane pentru care să nu poţi simţi compătimire, care să fie „consumabile". Atunci când autorităţile statului ucideau oameni în numele Poporului, Anna n-a făcut parte din mulţimea care, în tăcere, şi-a ferit privirea. Rezistenţa ei faţă de rău a îmbrăcat forma cinstei. A urât în mod deschis răul şi a iubit în mod deschis binele. Niciodată, absolut niciodată, n-a bătut palma cu canibalii.

A fost îndurerată că legăturile reale între oameni fuseseră distruse, că oamenii erau clasificaţi în funcţie de naţionalitate sau de avuţia personală.

A purtat pe umeri şi în interiorul ei o povară mai presus de puterea a sute de jurnalişti. Viaţa a făcut-o încăpăţânată şi a învăţat-o să muncească competent şi eficient, şi numai de partea oamenilor obişnuiţi, cei mai vulnerabili şi cei mai daţi uitării.

N-a fost un idol pentru inteligenţia, pe care de altfel n-a adulat-o. Anna n-a învinuit autorităţile statului pentru faptul că oamenii obişnuiţi care duceau existenţe obişnuite nu aveau niciun loc în viaţa Noii Rusii a bogăţaşilor, ci pe aceia „care nu trebuie să facă altceva decât să promoveze solidaritatea". Aproape toţi oamenii obişnuiţi n-au văzut încă din partea inteligenţiei nici măcar simpla solidaritate. Oamenii „obişnuiţi" au fost trecuţi cu vederea, ei se află „dincolo de graniţele simpatiei noastre", aşa cum a declarat cândva Korjavin cu atâta fermitate.

Anna a luptat împotriva demagogiei justiției sociale. Ştia că justiția nu este un simplu obiectiv la care ajungi, pe care-l atingi şi apoi treci mai departe, ci asupra ei trebuie să acționezi permanent. Ea a acționat, uneori absolut singură. („Mă zbat între elitele sătuilor şi scrobiților, croindu-mi propriul drum şi încercând să nu devin parte din vreuna.")

Anna a lucrat în interiorul propriului ei teritoriu, pe care-l cucerise. A fost separată de toți ceilalți, dar a căutat înțelegere şi, neavând parte de ea, a căutat măcar înțelegere parțială.

N-a încercat să acopere glasul nimănui cu propria-i voce, ci doar i-a invitat pe oameni să se audă şi să se vadă reciproc. A încercat cu disperare să găsească un minimum de respect permanent în societate pentru public şi pentru individ.

Anna a fost o jurnalistă cu adevărat rusoaică. Actualmente, pseudopatrioții scuipă venin spre cetățenia ei americană şi nu pot accepta faptul că a fost fiică de diplomați şi că s-a născut în America. N-au decât – mult noroc! Eu voi spune doar că Anna a iubit Rusia. Rusia a fost viața ei, iar patriotismul înseamnă dragoste, nu egocentrism național sau o cale de autopromovare. Când a fost invitată să emigreze, Anna a spus: „*Novaia gazeta* mai are încă nevoie de mine."

Mi-a povestit odată despre un articol scurt pe care-l publicase. Într-o noapte, bărbați îmbrăcați în uniforme au intrat în casa unei familii din Cecenia şi l-au luat pe fiul în vârstă de 16 ani. Părinții l-au căutat mult timp, însă nu l-au găsit. După aceea locuința le-a fost bombardată şi ei au plecat de acolo. Au rătăcit prin Rusia Centrală, trăind prin beciuri. Nu le mai rămăsese absolut nimic, nici măcar fotografiile de familie.

Într-o bună zi au venit la Anna pentru a-i povesti despre fiul lor, ce fel de băiat era, ce-i plăcea, ce cărți citea, ce fel de zâmbet avea.

Anna a scris despre toate acelea. Ulterior, ei au vizitat-o din nou, ca să-i mulțumească. Unicul lucru care le mai rămăsese de la fiul lor era articolul publicat de Anna în ziar, iar acum îl atârnaseră pe perete, înrămat. „Este important să ai ceva de care să te agăți, chiar dacă-i vorba doar de nişte cuvinte tipărite pe hârtie", i-au spus părinții.

Ea şi-a făcut mai mult decât datoria.

Cine şi de ce a ucis-o pe Anna?

Viaceslav Izmailov, corespondent militar pentru *Novaia gazeta*

În Cecenia mii de oameni au fost omorâți extrajudiciar. Nu în bătălii: mulți dintre cei uciși nu au avut absolut nicio legătură cu luptătorii de gherilă.

Victimele maiorului Lapin şi ale complicilor săi din unitatea combinată de miliție Hanti-Mansiisk repartizată în Biroul Temporar al Afacerilor Interne din raionul Octombrie, Groznîi, au murit sub tortură; agenții GRU din banda căpitanului Ulman au împuşcat şi ars profesori din satul cecen Dai; colonelul Budanov, comandantul Regimentului 160 Tancuri, a violat şi omorât o cecenă de 17 ani.

Acuzațiile penale aduse împotriva acestor ticăloşi în uniformă s-au datorat nu atât faptelor dezvăluite de reportajele Annei Politkovskaia, cât în principal publicității pe care le-a creat-o, scriind despre ele în *Novaia gazeta*. Nu am nicio îndoială că, dacă li s-ar fi oferit ocazia, toți acei Lapin, Budanov şi Ulman, ca şi unii dintre susținătorii lor, s-ar fi răfuit cu Anna Politkovskaia. Însă numai dacă li s-ar fi ivit oportunitatea şi nu cred că aceasta a apărut. N-ar trebui totuşi ignorate aceste posibilități, deşi ele au fost examinate într-o oarecare măsură de investigațiile făcute de *Novaia gazeta*.

Anna a scris despre torturi, crime şi răpiri în Cecenia. Faptele acelea monstruoase au fost înfăptuite de reprezentanți ai tuturor agențiilor de securitate: Ministerul de Interne, FSB, Serviciul de Informații al Armatei (GRU), ca şi de kadîroviți, baisaroviți (oamenii lui Movladi Baisarov au operat sub comanda FSB-ului), iamadaeviți (Suleiman Iamadaev este comandantul Batalionului Est de operațiuni speciale al Serviciului de Informații al Armatei), kakieviți (Said-Mohamed Kakiev este comandantul Batalionului Vest) şi luptători de gherilă.

Mai mult încă, pentru a abate suspiciunile îndreptate asupra lor, oricare dintre organizațiile acestea putea să fi folosit metodele rivalilor, ba chiar şi ale inamicilor lor. Toți răpitorii şi ucigaşii şi-au acoperit atât de bine urmele şi s-au imitat atât de bine între ei, încât uneori ei înşişi n-au putut preciza cine răpise sau omorâse o anumită persoană.

Uneori însă dezvăluirile Annei au fost complet exclusive şi prezentate în plus sub forma unui jurnalism scânteietor. Ele i-au discreditat pe nou-proclamații „Eroi ai Rusiei" şi au lovit în mod direct un „Erou" viu, pe Ramzan Kadîrov, care făcea bani frumoşi din afaceri ilegale bazându-se pe amintirea

răposatului „Erou", deificatul lui tată, izbindu-l, aşa cum se spune, nu în frunte, ci drept în ochi.

Până la 9 mai 2004, oportunităţile de autoîmbogăţire ale familiei Kadîrov au fost relativ limitate. Pe atunci anturajul imediat al lui Ramzan nu umbla în Mercedesuri şi Ferrariuri, ca în ziua de azi, ci în mult mai modestele Jiguli-99 şi Jiguli-10.

După moartea lui Ahmat-Hadji Kadîrov, fiul său Ramzan a descoperit că el avea considerabil mai multe posibilităţi. În primul rând a fost promovat imediat în funcţia de prim viceprim-ministru, practic strivindu-l pe prim-ministrul Serghei Abramov. În al doilea rând, a înfiinţat Fundaţia Ahmat-Hadji Kadîrov, o organizaţie pentru „spălarea" şi exploatarea fără inhibiţii a resurselor, în valoare de multe milioane de dolari. Kadîrov junior şi acoliţii săi au impus tribut întregii populaţii cecene, de la cel mai umil curăţitor de haznale, până la oficialităţile cele mai înalte ale statului, incluzând miniştri, ofiţeri superiori de miliţie şi din Ministerul de Interne cecen.

În articolul ei „Ramzan Kadîrov, mândria Ceceniei" (*Novaia gazeta* nr. 42, 5 iunie 2006), Anna a dovedit că Fundaţia A. Kadîrov şi-a obţinut fondurile în principal prin extorcarea poporului cecen. Oricine refuza să plătească era, în cazul fericit, demis. Ca urmare a practicii sale de extorcare aprobate, Kadîrov junior a devenit omul cel mai bogat din Cecenia. În prezent el şi apropiaţii săi se deplasează cu automobile străine luxoase, îşi construiesc palate în Cecenia şi dincolo de graniţele ţării şi-şi cumpără apartamente scumpe în Moscova.

Anna a explicat în ce fel jurnaliştii care lucrau asupra imaginii lui Kadîrov generau în Cecenia o legendă potrivit căreia restaurarea republicii se desfăşura pe cheltuiala personală a lui Ramzan Kadîrov şi a fundaţiei sale. Ea a arătat că din 27 de proiecte numai şase fuseseră finanţate din resurse non-bugetare. Celelalte proiecte, în valoare de miliarde, fuseseră finanţate de la bugetul Federaţiei Ruse.

După ce în primăvara anului 2000 a devenit prim-ministru în guvernul Ceceniei, Ramzan Kadîrov a supt de la două mame: bugetul federal rus şi beneficiile ilegale ale propriei sale fundaţii.

Descriind concursul de Miss Cecenia ţinut pe cheltuiala fundaţiei, Anna a scris: „După ce juriul a anunţat numele câştigătoarei şi multe fete au fost premiate cu automobile, a fost oferit un dineu festiv într-un restaurant din Gudermes. A sosit şi Kadîrov junior, însoţit de câteva zeci de bodyguarzi. Câştigătoarelor li s-a ordonat să danseze pentru el şi anturajul lui şi, în timp

ce dansau, Kadîrov le-a poruncit bodyguarzilor să arunce spre domnişoare cu bancnote de 100 şi de 1.000 de ruble [...].

Anii vor trece, toate vor trece şi nimeni nu va avea dorinţa de a rememora vreun detaliu al acestei O Sută de Zile cu jurămintele ei de loialitate adresate cauzei Kadîrov. Ce se poate spune însă despre fetele care în luna mai 2006 s-au târât în patru labe pe podeaua restaurantului? Ce se poate spune despre tinerii ziarişti care şi-au pus semnăturile în publicaţia intitulată *Kadîrov, făuritorul păcii*, într-un moment în care sute de oameni fuseseră torturaţi în Ţentoroi? Cum se vor împăca ei cu propriile lor fapte? Nu-mi pot imagina."

Mafia nu iartă asemenea destăinuiri.

Îmi amintesc cum vorbeam cu Anna...

Galina Mursalieva, editorialistă la *Novaia gazeta*

Îmi amintesc cum vorbeam cu Anna despre eroii vremurilor noastre. Tocmai se petrecuseră două incidente tragice: soldatul Andrei Şîcev fusese mutilat cu brutalitate în armată, iar alt tânăr de 20 de ani din Moscova, Aleksandr Kopţev, fusese el însuşi autorul unor mutilări, intrând cu un cuţit într-o sinagogă şi rănindu-i pe cei aflaţi la rugăciune. Anna a investigat cu multă scrupulozitate circumstanţele primei tragedii, iar eu am examinat soarta dramatică a celui de-al doilea tânăr. Împreună am identificat un fenomen; ea mi-a spus că din diverse părţi ale ţării se trimiteau bani către mama soldatului Şîcev, iar eu am anunţat-o că şi mama lui Kopţev primea bani. Anna a fost extrem de interesată de întorsătura aceea. Cei care au cunoscut-o bine şi-au amintit abilitatea ei de a atinge esenţa subiectelor pe care le aborda, de a pătrunde în interiorul lor prin empatie. Puteai percepe aproape fizic reacţia aceea. Se apleca mult în faţă, uşor gârbovită, cu o mână sprijinindu-i bărbia şi cu cealaltă la frunte precum cozorocul unei şepci – aşa arăta când stătea la birou, gândindu-se şi concentrându-se.

– Aşadar aceia sunt noii eroi pe care şi i-a ales Rusia, a spus ea.

– Cred că da, am încuviinţat. Dacă dăm la o parte bogăţaşii, celebrităţile mondene şi personalităţile din showbiz, rămânem practic doar cu aceşti doi băieţi, care simbolizează două dintre ororile Rusiei: domnia „bunicilor" în armată şi xenofobia. În mintea populară se pare că nu mai există loc pentru alţi eroi.

Anna a căzut pe gânduri, apoi a rostit brusc:

– Cu alte cuvinte, nu avem niciunul.

A trebuit să fiu de acord.

Îmi amintesc de asemenea că i-am spus că nici o minune nu durează mai mult de trei zile. A fluturat concediator din mână:

– Nu durează nici măcar o zi.

O persoană oficială mi-a spus chiar azi:

– Vrei să spui că i-ai zis Annei Politkovskaia, a cărei activitate a fost minunea cu durata cea mai lungă din istoria recentă, care a fost ea însăşi un simbol al jurnalismului independent, liber şi, neîndoios, o eroină, că n-ar mai putea exista nicio minune de durată? Că i-ai zis că singurii eroi pot fi oamenii care trezesc fie milă, fie agresiune? Că i-ai zis astea toate unei sfinte al cărei nume urmează să fie atribuit unei străzi?

Ei bine, da.

Cuvintele acestea îi erau pur şi simplu inaplicabile Annei. În funcţie de starea în care se afla, fie că izbucnea în râs în faţa oricui ar fi vorbit atât de pompos despre ea, fie că-i întorcea spatele, pierzând orice interes faţă de el.

Ştiam ce realizase ea, ştiam despre casetele din bronz de la ceremoniile de decernare a premiilor şi mai ştiam că destinatara lor nu le deschisese niciodată. Nu numai că n-a purtat vreodată mantia din cuvinte frumoase care fuseseră spuse despre ea, dar nici măcar n-a încercat-o, deoarece nu-i stătea în fire.

Bineînţeles că ştiam cu cine vorbeam. Nu eram oarbă. Văzusem fluxul de oameni care soseau din toate părţile Rusiei, văzând în ea ultima lor speranţă de justiţie. Înţelegeam ce făcea, riscul pe care-l înfrunta în mod constant. Dar, aşa cum se întâmplă de atâtea ori când eşti în toiul unei conversaţii profesionale, nu poţi începe să vezi persoana cu care vorbeşti ca pe un simbol, cu atât mai mult cu cât simbolul în sine nu-şi foloseşte niciodată „privirea sanctificată". Vorbeşti cu un coleg, în condiţii de muncă directe, zilnice, prozaice, fireşti. Eu am stat pur şi simplu prea aproape de ea: timp de şapte ani, birourile noastre au fost alăturate.

Mi-o amintesc revenind după ce primise un premiu uluitor de prestigios. N-a existat nicio sărbătorire, nicio bucurie, ci doar dezamăgire. Stătea la birou, îşi ţinea articolul foarte aproape şi-şi citea propriul text. Eu am intrat şi i-am spus în trecere:

– Felicitări, Anna. Asta chiar că-i super.

– Ei însă nu vor să-nţeleagă nimic. Nu vor s-asculte! Sunt complet neinteresaţi. Nu-i deloc super, Galia.

– Nu-i o victorie?

– Nu.

La început n-am înțeles. De ce mai acordau premiile acelea, cum puteau selecta şi evalua, dacă nu doreau să înțeleagă? Perfect, poate că nu era o victorie, dar cu certitudine un premiu reprezenta măcar o dovadă de susținere.

– Da, însă susținere doar pentru jurnalistul respectiv, nu pentru ceea ce face el. Ei nu numai că nu doresc să se implice în ceea ce fac eu, dar nu vor nici măcar să încerce să-nțeleagă!

Dacă în locul ei ar fi fost oricine altcineva, l-aş fi suspectat că joacă teatru, dar Anna era cu adevărat deziluzionată, obosită, cu aşteptările în mod clar înşelate. Cei de care depindea soarta oamenilor, cei care ar fi putut aduce o schimbare a situației, nu doreau să ridice nici măcar un deget în ajutor. Nu era vorba doar de Rusia, ci de întreaga lume. Ei doreau numai s-o mituiască pe Anna.

Era lăsată singură cu o povară pe care abia o mai putea duce. O sărbătoriseră şi binecuvântaseră pe calea pe care pornise şi cu ocazia aceea se spălaseră, psihologic vorbind, pe mâini. Aşa am înțeles eu situația.

Existau totuşi şi alții, dintre care mulți în interiorul Rusiei, care păreau să fie de partea ei. Nu mă refer la cei care o urau – poziția lor era destul de clară şi ce altceva aş putea spune despre ei? Nu mă refer nici la cei care n-o plăceau, fiindcă nici asta nu-i aşa de important. Existau totuşi şi alții care n-o iubeau îndeajuns. Aceia se nelinişteau de fiecare dată când i se întâmpla ceva rău: când a fost luată prizonieră în Cecenia sau când a fost otrăvită în drum spre Beslan. Da, erau îngrijorați, însă când totul se termina cu bine, apreciau că nu fusese cine ştie ce situație gravă. Într-un fel erau alături de ea şi asta le dădea dreptul s-o critice. Stăteau umăr la umăr cu ea, dar fără să se implice, şi priveau o persoană ce-şi asumase o povară care, fără exagerare, ar fi făcut o mie de oameni să geamă sub apăsarea ei. Iar ei decideau că nu fusese cine ştie ce scofală.

– Parcă ar trăi într-o morgă, mi-a declarat doct un bine-cunoscut expert. O persoană normală nu poate să fie expusă la un torent permanent de morți şi să-l descrie la nesfârşit.

– O persoană normală, i-am replicat, nu poate să nu simtă că o parte din țară este transformată într-o morgă sub ochii ei şi nu poate să nu dorească să facă tot ce poate pentru a împiedica asta. Nu se poate adapta complet la o viață petrecută într-o morgă, tot aşa cum nu te-ai putea adapta complet la o viață în care să mănânci numai cozonac. Iar despre subiectul acesta se poate discuta într-adevăr la nesfârşit. Cine este mai normală, persoana care

strigă de durere, sau cea care pretinde că nu există nicio problemă? „Aah, ai avut perfectă dreptate să mă calci pe picior. Nu mă doare deloc, ba chiar îmi face plăcere! Te rog, haide, calcă-mă şi pe celălalt picior, fiindcă..."

Fiindcă, în felul acela, chiar dacă eşti neajutorat, tot pari să deţii un soi de control.

Dar de fapt nu ai niciun control, iar asta nu-i normal! Lumea este întoarsă cu susul în jos şi, întorcându-te la fel, îţi doreşti enorm să fii inclus în societatea celor decenţi din punct de vedere moral. N-ar fi decent s-o urăşti pe Anna, totuşi n-o poţi iubi îndeajuns fără să-ţi ştirbeşti reputaţia. Ceva se ascunde însă în spatele acelui „îndeajuns" – poate felul în care oamenii simt despre ei înşişi, sentimentul profund că viţile pe care le duc în societatea rusă sub măştile de oameni decenţi nu sunt suficient de aproape de a fi realmente vii. Ei au încercat din răsputeri să trăiască precum nişte oameni buni, dar, cumva, n-au reuşit pe de-a-ntregul; pe când, o dată ca niciodată, Anna a reuşit să trăiască aşa, iar acela n-a fost un basm.

Îmi amintesc că odată comentam cu ea un film, ceva despre operaţiuni speciale. Era una dintre conversaţiile acelea care se desfăşurau în timp ce amândouă eram ocupate cu alte lucruri. Eram cu ochii atenţi la monitoarele calculatoarelor şi în acelaşi timp schimbam comentarii despre cât de dezgustător era genul acela de fals romantism, condimentat din abundenţă cu rasism şi violenţă. Enumeram scene pe care nu mi le mai reamintesc şi ne întrebam ce obţineau de pe urma lor realizatorii filmului.

– Păi, mai nimic, presupun, decât o grămadă de bani şi nişte premii, am spus fără să-mi desprind ochii de la monitor.

– O să abată ruşinea asupra lor, a rostit Anna cu atâta convingere, încât m-am întors şi am privit-o, nesigură şi, la început, cu un semi-surâs.

Ce fusese asta? Chiar vorbise serios?

– O să abată ruşinea asupra lor! a repetat ea încinsă.

Beneficiase de o creştere şi o educaţie foarte decente; asta era explicaţia. Bineînţeles, tuturor ni s-a explicat în copilărie ce este bun şi ce este rău. Toţi ştim asta. Atâta doar că, pe măsură ce creştem, avem tendinţa de a abandona chestiile serioase, pe unele într-o măsură mai mare, pe altele într-o măsură mai mică. Unii le aruncă în lada de gunoi, alţii le trimit pur şi simplu în pivniţa sau podul conştiinţei lor, deoarece este greu să trăieşti purtând lanţurile acestea penitente de moralitate, mai ales când majoritatea oamenilor a ales de multă vreme calea mai uşoară. În tot cazul există atributele de „merit" – cum sunt cinismul, sau scepticismul, sau acea câştigătoare garantată,

inteligența –, care sunt lipsite practic de greutate. Prin inteligență, ești primit în societatea oamenilor decenți moral, arunci o frază caustică și, chiar dacă îndărătul vorbelor tale nu există nicio acțiune, subiectul este închis. Ești isteț. Ești cool.

Impasul a fost formulat cu multă vreme în urmă: „A fi sau a părea?" Dacă alegeți varianta a doua, veți trăi mult. Anna a ales însă prima variantă și a fost ucisă.

Îmi amintesc momentul când am auzit vestea asasinării ei și până în ziua de azi este ca și cum aș avea un corp străin înfipt în creier: „Anna a fost omorâtă." Este ca și cum o rachetă roșie de semnalizare îmi detonează în minte, mă doare, nu-mi dă pace, taie în mine și mă oprimă. „Anna a fost omorâtă." „Au omorât-o pe Anna." „Anna..." A fost exact ca și cum un foc ar fi cuprins un spațiu virtual necesar pur și simplu pentru a înțelege informația aceea. Îmi amintesc primele ore, prietenii noștri pământii la chip, anchetatorii cu aer profesionist, camerele TV. În timp ce le răspunzi la întrebări, simți că alergi de colo-colo ținând în mână o stropitoare, că stingi unele flăcărui, că încerci să salvezi ceea ce n-a fost deja transformat în tăciuni, măcar câte ceva... Deplasezi indicatoarele pe care ei le instalează deja într-un fel care te face să te ridici revoltat și să strigi: „Nu!" Întrebi: „Despre ce tot vorbiți? Ce fel de «doamnă de fier» a fost ea? Nici măcar nu i-ați citit articolele! «Soldat neobosit» – la cine vă referiți? La Anna? Pentru Dumnezeu, în clipa în care intra în redacție, putea să-mi spună ce parfum purtam. Ce fel de soldat face așa ceva? Se îmbrăca elegant, la modă. Era o mamă uimitor de devotată față de copiii ei."

Copiii noștri au crescut împreună, nu sub ochii noștri, ci fiindcă vorbeam despre ei. Când stai timp de șapte ani lângă cineva într-o cameră mică, cunoști toate obsesiile, bucuriile și tristețile, toate aspirațiile și realizările copiilor colegei tale, și ea știe totul despre copiii tăi.

Anna își trata copiii cu grijă și respect, iar în glasul ei apărea o tandrețe rezervată. Poate că n-o auzeai pronunțându-le numele, dar din tonul vocii îți dădeai seama imediat că vorbea cu unul dintre ei. Când ceva nu mergea bine, durerea era evidentă, dar când existau motive de sărbătoare, încântarea și mândria ei nu puteau trece neobservate. „Galia, fiul meu câștigă acum mai mult decât mine!"

Tonul îi era ușor nepăsător, ca și cum ar fi spus: „Uite, am ajuns să trăim și ziua asta!" Însă semnele de exclamare îi dansau în ochi: „Am trăit să-mi

văd fiul ajuns la maturitate. Acum nu mai trebuie să-mi fac griji pentru el. Totul merge bine!"

Şi iată-ne acum.

Îmi amintesc cât de mult îi plăcea cafeaua şi cum a adus o cafetieră la redacţie. După ce a fost otrăvită în drum spre Beslan, nu i s-a mai îngăduit să mănânce ori să bea orice i-ar fi plăcut. Părea să subziste cu aer şi muncă. Nu cred că oamenii devin brusc muritori. Nu există nimic „brusc" în aşa ceva. Pur şi simplu nouă ne vine mai uşor să credem asta. Dacă cineva n-a murit, înseamnă că totul este destul de bine. Noi ne folosiserăm toate rezervele de îngrijorare pentru ea şi aşa se petrece întotdeauna: imediat ce încetezi să te mai îngrijorezi, se întâmplă ceva rău.

Anna era iritabilă şi extenuată, şi adesea înlăcrimată, totuşi era uimitor de uşor s-o alini. Cu mult timp în urmă descoperisem întâmplător o metodă şi după aceea o utilizasem fără ruşine. Ea putea fi alinată ca un copil, distrăgându-i-se atenţia. Era inutil să începi să te contrazici cu ea ori să-i oferi sfaturi când era în starea aceea. Trebuia s-o asculţi şi apoi, aparent întâmplător, să-i spui ceva amuzant. Lacrimile continuau să curgă, dar apărea deja un surâs, deschis şi autentic. Urmat de râsul acela molipsitor. Toţi care o cunoşteau îşi amintesc felul în care putea să râdă.

Anna a fost extrem de plină de viaţă, un om adevărat.

„A fost"? Îmi amintesc cuvintele: „El este un laş. Va ucide pe cineva, dacă se teme de el." Dacă Anna ura faptele cuiva, le aducea la lumina zilei, pentru a fi judecate. Ei însă au ucis-o hoţeşte, furişându-se în lungul unui zid, înăuntrul unui lift.

Nu sunt de fapt chiar atât de interesată de ce se va întâmpla cu laşii aceia, pentru că o ştiu deja. Eu cred teoria potrivit căreia trăim mai multe vieţi şi am citit undeva, nu mai ţin minte unde anume, o explicaţie care m-a atras foarte mult. Ideea era că în viaţa aceasta conştiinţa ne îngreunează existenţa. Este adevărat, nu? Conştiinţa stă la temelia tuturor problemelor noastre. Este aidoma lanţurilor unui sihastru, de ce să nu recunoaştem? Dar, de fapt, ea nu pare să slujească vreunui scop util. Ca exemplu, să ne imaginăm că uterul unei mame ar fi o lume diferită în care trăieşte embrionul uman; se ştie că acolo el îşi dezvoltă foarte devreme mânuţele şi picioruşele, şi ne-am putea întreba la fel de bine pentru ce are nevoie de ele, în viaţa respectivă? Nu slujesc niciunui scop. Până în momentul naşterii, rolul lor este complet de neînţeles, însă dacă ne-am naşte fără ele, ar fi un dezastru. Am fi schilozi. Poate că în mod similar, conştiinţa este un organ de genul acela pentru noi, embrionii legaţi de pământ.

În lumea aceea diferită, Anna s-a născut absolut normală şi perfectă. Asasinii ei s-au născut tot acolo, dar ei vor fi monştri.
Îmi amintesc...

Un câine sănătos în marea metropolă

Câinele Van Gogh s-a alăturat familiei Politkovskaia acum mai puţin de doi ani. Căţelul avea probleme, dar nevoia lui nu era într-atât pentru mâncare şi injecţii (care erau totuşi foarte importante), cât pentru iubire altruistă şi totală. El înflorea în iubire şi oferea tot atâta câtă primea de la stăpânii săi.

Anna a relatat povestea aceasta extraordinară a unui câine, care spune tot atât de multe despre ea ca jurnalist şi om, pe cât au spus-o reportajele şi investigaţiile ei, în primul număr color din *Novaia gazeta*, în septembrie 2005. Am retipărit articolul (*Novaia gazeta*, nr. 77, „Un câine bolnav în marea metropolă") la două zile după tragedia de pe strada Lesnaia. Cititorii au răspuns cu un potop de apeluri telefonice, întrebând ce s-a întâmplat cu van Gogh. La solicitarea noastră, Vera, fiica Annei Politkovskaia, ne aduce la zi în privinţa câinelui.

Van Gogh este bine. Starea lui pare să fi revenit la normal. Bineînţeles, la început părea destul de debusolat, dar acum se simte mult mai bine. În prima săptămână după 7 octombrie, parcă aştepta mereu pe cineva. Nu se atingea de mâncare şi nici nu-l mai interesau jucăriile lui. Oricine a avut sau are un câine va recunoaşte simptomele.

Acum van Gogh are o viaţă normală de câine. Îl ducem cu regularitate la veterinar, dar s-a însănătoşit şi nu mai are nevoie de tratament special. Mama l-a salvat pur şi simplu dintr-o situaţie teribilă, când era căţelandru. Eram disperaţi şi nu ştiam ce să facem, dar ea l-a îngrijit până s-a însănătoşit, iar acum a depăşit problemele respective şi se comportă destul de normal, atâta doar că se teme în continuare de oameni, şi îndeosebi de bărbaţi.

Van Gogh locuieşte cu noi şi se bucură de toate binecuvântările unei vieţi normale. Noi doi suntem prieteni de mult timp: când mama pleca pentru reportaje, mă lăsa să am grijă de el, aşa că ne-am iubit de ani de zile. Nimeni nu-l cunoştea mai bine ca mama şi cu mine.

Van Gogh nu dă vreun semn că ar renunţa la obiceiurile vechi. Poţi să-ţi iei adio de la orice pantofi sau cizme lăsate neglijent pe hol. Preferinţele lui se îndreaptă spre pantofii din piele, dar recent, în absenţa unor asemenea delicatese, şi-a ronţăit jucăria favorită. Obişnuia s-o aducă tuturor celor care

veneau în casă, dacă nu se temea de ei. Era modul lui tradițional de a arăta că se încredea în cineva şi, fiindcă tradițiile trebuie respectate, îi vom găsi altă jucărie în locul ei.

Are un dresor care ne ajută când un aspect anume al dezvoltării lui ne depăşeşte, însă nu mai prezintă oricum problemele anterioare. Este un copoi, bineînțeles, un câine de vânătoare, dar acum doi ani am achiziționat un cățeluş cu unicul scop de a avea un prieten care să locuiască cu familia noastră.

PREMIILE ANNEI POLITKOVSKAIA

2000

Ianuarie. Moscova. Premiul „Penița de aur" decernat de Uniunea Ziariştilor din Rusia pentru reportaje despre lupta împotriva corupției.

2001

Ianuarie. Moscova. Premiul „Jurnaliştii împotriva corupției", Uniunea Ziariştilor din Rusia cu sprijinul Fundației Soros.

Premiul special al Uniunii Ziariştilor din Rusia, „O faptă bună şi o inimă omenoasă". Pentru ajutorul acordat unui azil de bătrâni din Groznîi. În timpul bombardamentelor, Anna a izbutit să organizeze evacuarea în regiuni sigure a persoanelor bătrâne şi uitate.

Februarie. Moscova. Diploma câştigătorului în competiția „Gongul de aur" şi o statuetă din bronz a zeiței Iris. Pentru o serie de articole din Cecenia.

Aprilie. Washington. Cel dintâi câştigător al premiului Artiom Borovik pentru „Jurnalism de investigație", înființat în SUA de CBS şi Overseas Press Club şi acordat de Comitetul Pulitzer. Pentru relatarea detaliată a războiului cecen.

Iulie. Londra. Premiul Global pentru „Jurnalism în sprijinul drepturilor omului", cel mai înalt trofeu decernat de Amnesty International. Pentru o serie de articole despre tortură în Cecenia şi pentru mulți ani de reportaje din republică.

2002

Londra. Premiul „Cea mai curajoasă apărare a exprimării libere" decernat de *Index on Censorship*.

Octombrie. Los Angeles. Premiul „Curaj în jurnalism" decernat de Fundația International Women's Media şi „Pasărea de cristal", care simbolizează

libertatea. [Decernat *in absentia*, întrucât Anna a fost silită să revină la Moscova pentru criza ostaticilor de la *Nord-Ost*.] Pentru activitate în condiții periculoase și dificile și reportaje despre războiul din Cecenia.

Decembrie. Moscova. Câștigătoarea premiului Andrei Saharov pentru „Jurnalism ca acțiune". Pentru apărarea cu consecvență a drepturilor și libertăților locuitorilor Ceceniei și pentru curaj în demascarea crimelor de război.

2003

SUA. Nominalizare făcută de revista *Time* la „Eroii Europei".

Februarie. Viena. Premiul pentru „Jurnalism și democrație" decernat de Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa. Pentru activitate profesională curajoasă în sprijinul drepturilor omului și libertății mass-mediei, pentru articole despre situația drepturilor omului în Cecenia.

Octombrie. Berlin. Premiul Lettre Ulysses pentru „Arta reportajului", decernat de revista *Lettre International*, Fundația Aventis și Institutul Goethe, pentru cartea ei *Tchétchénie, le déshonneur russe* (*Cecenia, dezonoarea rusă*), publicată în Franța.

Noiembrie. Darmstadt. Premiul Centrului PEN german și medalia Hermann Kesten. Pentru reportajele pline de curaj despre evenimentele din Cecenia.

2005

Ianuarie. Stockholm. Premiul Olof Palme, decernat de Fundația Olof Palme. „Pentru curaj și calm în situații dificile și periculoase", împărțit cu Liudmila Alekseeva și Serghei Kovaliov.

Aprilie. Leipzig. Premiul pentru „Libertatea și viitorul mass-mediei" decernat de Fundația Media Sparkasse Leipzig. Pentru contribuția adusă la dezvoltarea libertății presei.

Octombrie. New York. Premiul „Curaj civic" decernat de Fondul Northcote Parkinson [actualmente Fundația Train]. Pentru rezistență neclintită înaintea răului, prin asumarea de riscuri personale însemnate. [John Train este socrul jurnalistului american Paul Klebnikov, care a fost ucis în Moscova.]

2006

Octombrie [post-mortem]. Premiul literar internațional Tiziano Terzani. Pentru a marca rarul curaj moral al Annei Politkovskaia, care a plătit cu viața criticile aduse abuzurilor de putere.

Decembrie. „Reporterul anului" decernat de Uniunea Națională a Reporterilor Italieni Annei Politkovskaia, care „a murit, apărându-și dreptul

de a aduce adevărul în fața publicului, ca și dreptul publicului de a obține informații libere și adevărate".

„Nesocotiri ale legii", premiul anual pentru jurnalism decernat de Fundația Rusia Deschisă.

„Pentru valoare", premiu special acordat de comitetul Premiului Artiom Borovik.

2007

Paris. Premiul UNESCO/Guillermo Cano World Press Freedom. „Anna Politkovskaia a dat dovadă de curaj incredibil și încăpățânare în relatarea evenimentelor din Cecenia după ce lumea întreagă abandonase subiectul respectiv. Dedicația ei și căutarea neînfricată a adevărului au ridicat la cota cea mai de sus stacheta jurnalismului, nu numai pentru Rusia, ci și pentru restul lumii. Curajul și dedicația Annei au fost într-adevăr atât de remarcabile, încât am decis, pentru prima dată, să acordăm premiul UNESCO/Guillermo Cano World Press Freedom post-mortem."

Iulie. Washington, DC. Premiul John Aubuchon „Libertatea presei" decernat de National Press Club. „Anna Politkóvskaia, care n-a îngăduit niciodată ca amenințările cu moartea s-o împiedice de la publicarea de reportaje absolut remarcabile despre conflictul din Cecenia, merită să fie reamintită și onorată pentru curajul și devotamentul ei față de jurnalism."

Septembrie. Washington, DC. Premiul „Democracy to Spotlight Press Freedom" decernat de National Endowment for Democracy. „Pe tot parcursul carierei ei remarcabile ca jurnalistă rusă, Anna a fost o susținătoare deschisă a drepturilor omului și a încheierii războiului devastator din Cecenia."

7 octombrie. Primul Premiu Anna Politkovskaia, „Pentru recunoașterea valorii femeilor care apără drepturile omului în zonele de război și conflicte", a fost acordat Nataliei Estemirova, „prietenă apropiată și colegă a Annei, o curajoasă apărătoare a drepturilor omului și jurnalistă liber-profesionistă, care lucrează în Cecenia la organizația pentru drepturile omului Memorial".

Premiul a fost instituit de organizația Reach All Women in War, cu sprijinul laureaților Premiului Nobel pentru Pace Mairead Maguire, Betty Williams, Jody Williams, Shirin Ebadi, Wangari Maathai, Rigoberta Menchú Tum și arhiepiscopul Desmond Tutu, ca și al lui Elena Bonner, Tatiana Iankelevici, președintele Václav Havel, Harold Pinter, Zbigniew Brzezinski, André Glucksmann, Gloria Steinem, Serghei Kovaliov, Terry Waite, comandor al Imperiului

Britanic, Susan Sarandon, Alexei Simonov, Gillian Slovo, Bernard-Henri Lévy, Marek Edelman (ultimul lider supraviețuitor al răscoalei din Ghetoul din Varşovia), Elisabeth Rehn, Mariane Pearl, Adam Michnik, Asma Jahangir, sora Helen Prejean, Ariel Dorfman, Vanessa Redgrave, Michael Cunningham, Eve Ensler, John Sweeney, Jonathan Schell, Noam Chomsky, Marina Litvinenko, Liudmila Alekseeva, Desmond O'Malley, Anne Nivat, Victor Fainberg, lordul Frank Judd, lordul Nicolas Rea, lordul Anthony Giddens, lordul Nazir Ahmed, baroneasa Shirley Williams, baroneasa Molly Meacher, sir Nigel Rodley, profesorul Yakin Erturk, Elena Kudimova sora Annei, Nataşa Kandic, Caroline McCormick, sora Marya Grathwohl, Heidi Bradner, Meglena Kuneva, Elizabeth Kostova, Esther Chavez, John D. Panitza, Dubravka Ugresic, Katrina van den Heuvel, Victor Navasky, Aidan White, Holly Near, Elizabeth Frank şi mulți alții.

Natalia Estemirova a spus:

„Sunt mândră să primesc un premiu în numele Annei şi să onorez tot ce a însemnat Anna. Premiul acesta este extrem de important pentru mine şi colegii mei, întrucât ne va îngădui să ne continuăm activitatea pentru drepturile omului în Cecenia şi să ajutăm victimele acestui război.

Libertatea nu este un lucru care se dăruieşte unei persoane. Libertatea contează doar dacă te simți liber în sinea ta. Anna a fost o persoană absolut liberă.

Aş dori să mă adresez popoarelor Europei şi să le spun: vă rog, nu uitați că Cecenia se află în Europa. Vă rog, aflați că suntem oameni la fel ca voi, că dorim acelaşi lucruri ca şi voi. Şi nu ne ignorați suferințele în schimbul petrolului şi gazelor naturale ieftine. Nu există o suferință care să poată fi zăgăzuită îndărătul uşilor închise fără ca, finalmente, să ne afecteze pe toți. Vă rog, ridicați-vă pentru a ne apăra viețile şi a ne apăra demnitatea umană, pentru că procedând astfel, ajutați la păstrarea propriei voastre demnități."

[Natalia Estemirova a fost răpită şi ucisă în Cecenia pe 15 iulie 2009.]

Glosar

Personalități:

Alhanov Alu: președintele ales al Ceceniei în urma unei campanii mult disputate în august 2004. A fost demis de Putin în februarie 2007.

Basaev Şamil: unul dintre comandanții luptătorilor de gherilă ceceni după invazia Rusiei în Cecenia în 1994. Bombardamentele ruseşti au ucis 11 membri ai familiei sale, după care Basaev a devenit un combatant nemilos. Acuzat de organizarea acțiunilor de luare de ostatici de la *Nord-Ost* şi de la Şcoala nr. 1 din Beslan, care au fost înecate în sânge de guvernul rus. Ucis printr-o explozie în 2006.

Berezovski Boris: a devenit oligarh în perioada președinției lui Elțîn şi a construit un imperiu mass-media care a contribuit la realegerea lui Elțîn, dar a căzut în dizgrația lui Putin din cauza opoziției față de războiul cecen şi a susținerii cauzelor liberale şi democrate în Rusia. Trăieşte actualmente la Londra. L-a acuzat pe Putin de asasinarea lui Aleksandr Litvinenko, unul dintre asociații săi apropiați, în 2006.

Dudaev Djohar: politician local, care s-a ridicat la putere în urma unui referendum şi a devenit președintele Republicii Cecene Icikeria în 1991, după care a declarat, unilateral, independența față de Uniunea Sovietică. A coordonat trupele Ceceniei în timpul Primului Război Cecen şi a încurajat operațiunile de gherilă care i-au urmat. Ahmat-Hadji Kadîrov, pe care el l-a numit muftiu al Icikeriei, a declarat *jihad* împotriva Rusiei. Dudaev a fost ucis în aprilie 1996 de rachete ruseşti, după ce-i fusese interceptat telefonul mobil.

Elțîn Boris: a fost primul președinte al Federației Ruse (1991–1999). A reuşit să interzică activitatea Partidului Comunist pe teritoriul Republicii Ruse şi să dezmembreze fosta URSS, pentru a forma Comunitatea Statelor Independente. Se consideră că ar fi declanşat Primul Război Cecen cu susținerea armatei, pentru a-şi menține puterea personală, şi că i-ar fi predat puterea lui Vladimir Putin în anul 1999, pentru a-i învinge pe rivalii săi la președinție în anul 2000.

Fridinski Serghei: procurorul adjunct al Districtului Federal Sudic, însărcinat cu extrădarea eşuată a lui Ahmed Zakaev din Marea Britanie în Rusia.

Gorbaciov Mihail: ultimul secretar general al Partidului Comunist Sovietic (1984–1990) şi primul preşedinte executiv al URSS (1990–1991). Încercările sale de a democratiza regimul comunist au dus la prăbuşirea acestuia.

Grîzlov Boris: aliat apropiat al lui Putin şi ministru de interne (2001–2003), după care a devenit preşedintele Dumei.

Hodorkovski Mihail: cândva cel mai bogat oligarh din Rusia şi fondatorul băncii Menatep şi al companiei petroliere Iukos. A susţinut partidele democratice din opoziţie şi a propus introducerea practicilor transparente de afaceri de tip occidental. Căzut în dizgraţia regimului Putin, a fost arestat în anul 2003 pentru presupuse nereguli de plată a impozitului şi a fost condamnat la nouă ani de închisoare.

Iavlinski Grigori: în 1990 a fost autorul unui program eşuat de transformare a economiei comuniste a Rusiei în economie de piaţă în decurs de doi ani. În 1995 s-a numărat printre cofondatorii partidului politic Iabloko, care ulterior a încercat să-l aducă pe preşedintele Elţîn înaintea tribunalului. A refuzat să candideze la alegerile prezidenţiale din anul 2004 pe motivul că Putin fraudase alegerile parlamentare din 2003 pentru a se asigura că Iabloko nu va avea reprezentanţi în Duma.

Jirinovski Vladimir: politician populist şi ultranaţionalist vehement, liderul Partidului Liberal Democrat din Rusia. La auzul otrăvirii fostului agent KGB Aleksandr Litvinenko, la Londra, în 2006, a comentat: „Trădătorii trebuie eliminaţi prin orice metode."

Kadîrov Ahmed: muftiu cecen promoscovit, ulterior „preşedinte" al Ceceniei, asasinat la o zi după participarea la inaugurarea celui de-al doilea mandat al lui Putin la Kremlin.

Kadîrov Ramzan: a luptat împotriva Rusiei în Primul Război Cecen (1994–1996), după care a devenit susţinătorul Rusiei în al Doilea Război Cecen (1999–2009). Numit prim-ministru după asasinarea tatălui său, Ahmed Kadîrov. Este conducătorul unei forţe paramilitare.

Mashadov Aslan: cel mai prestigios comandant militar cecen în Primul Război Cecen; ales preşedinte în 1997, a semnat un tratat de pace cu Elţîn

la Kremlin, dar n-a izbutit să prevină ruptura dintre naționaliștii seculari și fundamentaliștii islamici. A fost ucis de FSB în 2005, se pare că în timp ce încerca să negocieze o soluționare pașnică a conflictului. Trupul său nu a fost înapoiat familiei pentru a fi înhumat.

Mironov Serghei: din anul 2001 este președintele Sovietului Federației, camera superioară a parlamentului rus. Din anul 2003 este președintele Partidului Vieții din Rusia, care a fuzionat în anul 2006 cu Rodina și cu Partidul Pensionarilor, formând partidul Rusia Justă, pe care-l conduce. Este susținător al lui Putin.

Pamfilova Ella: deputată în cadrul Dumei în anii 1990 și candidată la președinție în 2000. Președinta Comisiei Prezidențiale pentru Dezvoltarea Societății Civile și Drepturile Omului.

Putin Vladimir: a demisionat din KGB în anul 1991 cu gradul de locotenent-colonel. Director al FSB (1998–1999), i-a succedat lui Boris Eltîn ca președinte al Federației Ruse în anul 2000. Reales în anul 2004. Mandatul de președinte i-a expirat în anul 2008 și acum ocupă funcția de prim-ministru.

Saakașvili Mihail: conducătorul nesângeroasei Revoluții a Trandafirilor din anul 2003 din Georgia, care l-a obligat pe Eduard Șevardnadze să renunțe la președinție după alegerile ce fuseseră considerate fraudate. A devenit președintele Georgiei în anul 2004. A dezamorsat cu succes confruntările separatiștilor din Adjara și Abhazia, dar continuă să întâmpine dificultăți serioase în Osetia de Sud.

Surkov Vladislav: principalul ideolog și strateg al Kremlinului, care a deținut poziții de conducere în băncile Menatep și Alfa în anii 1990. Director de relații publice în compania de televiziune ORT (1998–1999). Șef adjunct al administrației prezidențiale a lui Putin. Fiind el însuși pe jumătate cecen, Surkov este văzut ca principalul susținător de la Kremlin al lui Ramzan Kadîrov și al politicii de cecenizare a războiului din Cecenia.

Zakaev Ahmed: prim-ministrul guvernului separatist al Republicii Cecene Icikeria, erou al Rezistenței în Primul Război Cecen, reprezentant al Ceceniei la tratativele de pace din 1996 care au dus la retragerea Rusiei, apoi viceprim-ministru, ulterior ministru de externe și prim-ministru. Rănit la începutul celui de-al Doilea Război Cecen (1999–2009), Zakaev a

părăsit Cecenia în anul 2000 şi a devenit cel mai de seamă reprezentant al guvernului Mashadov în Europa Occidentală. În anul 2003 Marea Britanie i-a acordat azil politic şi de atunci trăieşte la Londra.

Ziazikov Murat: preşedintele Inguşetiei, una dintre republicile vecine Ceceniei, cu care are strânse legături etnice. A fost membru KGB în anii 1980, iar în anul 2004 a fost ales preşedinte (cu implicarea masivă a FSB-ului).

Organizaţii:

Comunitatea Statelor Independente (CSI): a fost înfiinţată în anul 1991, reunind toate fostele republici ale Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, cu excepţia Georgiei şi a statelor baltice: Estonia, Letonia şi Lituania.

Duma: Parlamentul rus, care, în conformitate cu Constituţia adoptată în perioada Elţîn, a înlocuit Sovietul Suprem în anul 1993. Este formată din 450 de deputaţi aleşi prin vot public.

Federaţia Rusă: statul succesor, din anul 1991, al URSS, dar care nu include fostele ei republici autonome.

FSB (Serviciul Federal de Securitate): actuala instituţie care veghează la asigurarea securităţii naţionale interne; succesoarea Serviciului Federal de Contraspionaj.

Iabloko: partid liberal înfiinţat în 1995 în urma conflictelor interne din tabăra democraţilor; militează împotriva restricţiilor impuse libertăţii presei şi practicilor politice democrate, susţine integrarea Rusiei în Uniunea Europeană, se pronunţă împotriva războiului din Cecenia şi a cerut înlăturarea regimului Putin prin „mijloace constituţionale".

KGB (Comitetul Securităţii Statului): poliţia secretă sovietică, înlocuită în anul 1991 de Serviciul Federal de Contraspionaj, după implicarea sa în tentativa de răsturnare de la putere a lui Gorbaciov.

OMON (Detaşamentele de operaţiuni speciale ale miliţiei): înfiinţate în anul 1979, pentru protejarea Olimpiadei de Vară din Moscova din 1980 împotriva atacurilor teroriste. Ulterior au fost utilizate ca unităţi de miliţie de reacţie rapidă, în caz de violenţe şi tulburări ale ordinii publice; câte un asemenea detaşament există pe teritoriul fiecărei subdiviziuni administrative din cadrul Federaţiei Ruse.

OSCE (Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa): cea mai mare organizație mondială interguvernamentală orientată spre probleme de securitate, care a cerut în anul 1999 o reglementare politică în Cecenia, după care a fost privită cu tot mai multă suspiciune de Rusia.

PACE (Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei): cea mai veche adunare parlamentară internațională, alcătuită din membri aleși în mod democratic și funcționând pe bazele unui tratat interguvernamental; în special recomandările ei în problemele legate de drepturile omului au mare influență în Europa.

Partidul Liberal-Democrat: primul partid de opoziție care a fost înregistrat la tribunal în 1989, după desființarea monopolului Partidului Comunist. Partid naționalist și vehement, cu denumire confuză, condus de Vladimir Jirinovski, despre care se crede că ar fi fost subvenționat de către Elțîn pentru a diminua forțele Partidului Comunist.

Rusia Unită: partid creat în anul 2001 de Kremlin pentru susținerea lui Vladimir Putin; deține majoritatea constituțională în cadrul Dumei.

Uniunea Forțelor de Dreapta: partid liberal înființat în anul 1999 prin fuziunea mai multor partide mici, dedicat introducerii reformelor pentru o economie de piață și foarte critic la adresa restrângerilor libertăților democrate practicate de Putin. La alegerile parlamentare din 2003 a obținut în mod oficial doar 4% din voturi, pierzând astfel reprezentarea în Dumă, care necesită pragul electoral de 5%, ceea ce a declanșat suspiciuni generalizate cu privire la fraudarea alegerilor de către Kremlin.

Altele:

Cecenia: situată în partea estică a Caucazului de Nord și locuită predominant de musulmani sunniți. Cea mai mare parte a potențialului său economic a fost distrusă în cele două războaie cecene, laolaltă cu pierderi uriașe de vieți atât din rândul militarilor, cât și din al civililor. Potrivit afirmațiilor guvernului rus, pentru reconstrucția țării au fost cheltuite începând cu anul 2000 peste 2 miliarde de dolari, deși agenția rusă de monitorizare a economiei consideră că cel mult 350 de milioane de dolari au fost cheltuiți în scopurile pentru care au fost destinate.

Daghestan: localizată în extremitatea sudică a Rusiei, în munții Caucazului de Nord. Populația este caracterizată printr-o mare diversitate etnică.

Georgia: prima dintre republicile ex-sovietice care și-a declarat independența față de Rusia, cu puțin timp înainte de destrămarea URSS. Problemele separatiste cu Abhazia și în special cu Osetia de Sud sunt alimentate de Rusia. Bogată în resurse naturale, atractivă pentru turiști și faimoasă pentru vinurile sale, Georgia luptă împotriva corupției care îi frânează economia.

Inguşetia: este locuită în principal de musulmani sunniți care aparțin diferitelor ordine sufite. Adăpostește mulți refugiați ai războiului din Cecenia. Populația sa de o jumătate de milion de locuitori este alcătuită din 77% inguși, 20% ceceni și 1,2% ruși.

Revoluția Trandafirilor: o serie de proteste desfășurate în Georgia la sfârșitul anului 2003 și începutul anului 2004, ca reacție față de fraudarea masivă a alegerilor parlamentare din noiembrie 2003. Incapacitatea președintelui Eduard Șevardnadze de a soluționa problemele separatiste și corupția generalizată l-au făcut să piardă alegerile în favoarea lui Mihail Saakașvili. Șevardnadze a revendicat victoria electorală, dar a fost nevoit să accepte înfrângerea după ce susținătorii lui Saakașvili au ocupat clădirea Parlamentului, purtând trandafiri ca simbol al nonviolenței; unitățile militare de elită au fraternizat cu protestatarii. Alegerile s-au desfășurat din nou în ianuarie 2004 și partidul lui Saakașvili a câștigat cu o majoritate zdrobitoare.

Ucraina: în 1991 și-a declarat independența față de Moscova, dar implementarea reformelor economiei de piață s-a derulat lent; depinde în măsură foarte mare de Rusia în privința alimentării cu energie, pe care Rusia încercase s-o exploateze în scopuri politice. Populația de 46 de milioane de locuitori este formată în proporție de 78% din ucraineni și 17% ruși.

Wahhabism: forma dominantă a islamismului în Arabia Saudită, Qatar și vestul Irakului, care susține o poziție puritană și legalistă în materie de credință și practică religioasă. Arabii wahhabi vorbitori de limbă rusă au invadat Cecenia la sfârșitul Primului Război Cecen, îngăduind guvernului rus să prezinte ulterior Cecenia ca fiind un cap de pod al fundamentalismului islamic.

Index

A

Abalaeva, 198
Abaşidze, prinţ, 314
ABC, 354
Abdullaev, Iaragi, 57
Abdurahmanov, Dukvaha, 137, 150
Abdurzakova, Zulai, 122, 124
Abhazia, 255, 313, 314
Ablaev, Said Mahomed, 125
Ablaev-Dauthajiev familia, 121-123
aborigeni, 342-343
Abramov, Serghei, 399
Abramovna, Galina, 27
Abu Dzeit, 250
Abu Ghraib, 204, 373
Acihoi-Martan, 45, 266
Adigeea, 313
Adjara, 314
administraţia prezidenţială, 9-10, 64, 224, 227
Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei (APCE), 60, 64, 66, 85, 227
Ahmadov, Demilhan, 35
Ahmadov, Ilias, 208, 214
Ahmadov, Nasuha-hagi, 110
Ahmed (conducător din raionul Şali), 136
Akaev, Adlan, 35
Aksenenko, Nikolai, 385
Aldi, 32, 38-39
Alekseeva, Liudmila, 264, 408
Aleksei al II-lea, patriarh, 93, 130
Alfa, trupe de operaţiuni speciale, 228, 229
Alhan-Iurt, 46
Alhanov, Alu, 64, 137, 144, 150, 153, 155, 236, 238-239, 242, 359
Alhanov, Ruslan, 156, 348
Alhasti, 161, 162
Aliev, Timur, 55
Alleroi, 89
Al-Qaida, 50, 249, 307
Alsultanov, Hogeahmed, 89
Alsultanov, Islam, 90
Alsultanov, Saidahmet, 89
Alt cer, 357
Altai, 316
Altunin, Aleksandr, 381
Amnesty International, 204-205, 362
premiul acordat Annei Politkovskaia, 407
Amur, provincia, 316-317
Andreev, Valerii, 252
Andrianovna, Anna, 215
Ani (gardiană daneză de închisoare), 275-277
Anisimov, Vladimir Gavrilovici, 251, 253
Annan, Kofi, 79-82
AP în, 218-219,326-330
Arabia Saudită, 110, 249, 416
Arafat, Yasser, 50, 390
Ardisson, Thiérry, 218
Armenia, 313
Arsanov, Vaha, 128, 224
Arsanukaev, Mahomed-Başir-hagi, 111
Aslahanov, Aslambek, 220
Aslan (luptător cecen), 153-154
Australia, 340-345
Auşev, Mahomet Sali, 146
Auşev, Ruslan, 239, 248, 252-253, 360

Avilov, Anatoli, 272
Avtorhanov, Alihan şi Madina, 45
Avturi, 67, 89, 134
Azerbaidjan, 153
Azizaeva, Roza, 42

B

Babakov, 272
Babiţki, Andrei, 235, 246
Bachi-Iurt, 120-124
Badaev, Adam, 142
Bahtin, Ivan, 259
Baibekov, Rauf, 192
Baimuradova, Şahidat, 122, 124
Baisarov, Movladi, 127, 128, 150, 347, 398
Baitaev, anchetator, 197
Bakar (terorist cecen), 211-215
Baku, 153, 226-227, 231-232
Bakunin, Mihail, 310
Baltică, regiune, 305
Baraev, Movsar, 219, 222, 227, 228, 230, 232, 306
Bardukaev, familia, 83
Basaev, Şamil
  cariera, 254-256
  la Tolstoi-Iurt, 66, 68
  moartea, 152, 155, 254-257
  şi Kadîrov senior, 111
  şi Mashadov, 66-67
  şi Terkibaev, 231
  alte referinţe, 18, 47-49, 55, 63, 70-73, 113-114, 128, 136, 149, 231, 248, 269
Basmanni, tribunal, 271-272, 368
Belarus, 305, 311, 386
Berezovski, Boris, 295-297, 301-302
Berlin, 374, 408
Beslan, 66-67, 145, 234-257, 309, 354, 358, 364, 368, 375, 377, 378-380, 402, 405
Bessarabov, Iuri, 105
Betleem, 390
Bildt, Karl, 360
Bişaev, familia, 32-33
Bitarov, Bitar, 145
Blagoveşcensk, 317
Blair, Tony, 281-283, 297, 303
Bolund, Sten, 277, 279
Bondevik, Kjell Magne, 287
Brandt, Thierry, 329
Brejnev, epoca, 79, 159, 237, 393
Bruxelles, 66, 298, 303-304
Brzezinski, Zbigniew, 208, 365, 409
Budanov, colonel, 85, 87, 187, 200, 204, 398
Budionnovsk, 225-226, 255
Buenos Aires, 321-323
Buinaksk, 25, 255
Bukovski, Vladimir, 295-296, 301, 361
Buldakov, Aleksei, 259
Buriatia, 316
Burjhanadze, Nino, 310
Burns, William J., 357
Bush, George W., 331-334, 361, 365
Bush, Laura, 333, 334

C

„Cadetul" (Serghei Lapin), 6, 163-206, 398
Cambridge, 296, 361
Campbell, Alistair, 282
Carter, 208
Casa Spaso, întâlnirea cu preşedintele Bush, 331-334
Călătorie în iad, 330
Ceaika, Iuri, 144, 377
Cecenia/războiul cecen
  premiile primite de AP pentru reportaje despre, 407, 408

articolele lui AP despre:
„*Cadet*", 163-206
atacuri ale teroriştilor – *vezi* Beslan; *Nord-Ost*
Basaev, moartea, 254-257
bătrâne homeless, 260-264
cartea lui Nivat despre, 330
cazul Citaev, 265-269
emigranţii ruşi, 294-295, 306
kadîroviţii, 109-162
lucrarea lui Ibrahimov despre, 346-350
misiunea în Şatoi, 18-23
moartea lui Ingebord Foss, 284-289
propuneri pentru soluţionarea crizei, 240-243
protagoniştii, 79-108
publicate în volum la Paris, 326-330
reînceperea războiului, 31
reportaje de pe linia frontului, 32-78
şi Europa, 286-294, 298-300, 303-304
Terkibaev, moartea, 230-232
tortură, 350-353
alte referinţe, 15, 16, 208, 218-221, 250-254, 313-314
cecenizare, 11, 76, 137, 349, 350
Cecenskoie obşcestvo, 55, 56, 160
Cernokozovo, 82-83, 267
Cernorecie, Frontul, 93, 99
Cernov, Vsevolod, 164, 173, 175, 177
Chicago Tribune, 354-355
China/chinezii, 315-320
Chirac, Jacques, 289, 293-294, 361
CIA, 232
Cimaev, Adam, 80, 84
Cistusov, Anatoli, părintele, 90
Citaev, fraţii, 265-268
Ciubais, Anatoli, 365, 390
Ciurikov, V. A., 185
Claridge's, Londra: prânzul de la Clubul de Presă londonez, 281-283
Codul de procedură penală, 28, 97-100, 102
Codul penal, 63-64, 196, 199, 250, 353
Colonia Penală 14/10, atacul plănuit asupra, 269-273
Comisia Prezidenţială pentru Drepturile Omului, 51, 54, 57, 264
Comitetul European pentru Prevenirea Torturii, 102
Comunitatea Statelor Independente, 305, 310, 312, 411, 414
Congresul Mondial Cecen, 106, 219, 296
Consiliul Europei, 33, 36, 80, 208, 227, 274-275, 287, 362
Convenţia de la Geneva, 104
Convenţia Europeană de Extrădare, 106
Copenhaga, 91, 219, 220, 296
Crucea Roşie, 80, 284-286
Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 265, 268

D

Dacinoie, gropile comune de la, 80, 83
Daghestan, 10, 31, 94, 112, 144-145, 162, 255, 257, 313, 378, 416
Dahiev, Buvadi, 72-78
Dalaev, 183, 202
Danemarca, 94, 98, 105, 275-280, 298, 303
Darmstadt, 408
Dauthajieva, Zinaida, 121-124
Davis, Terry, 362
Degtiarev, Grigori, 198
Delanoë, Bertrand, 291, 292, 362
Demilhanov, Adam, 348
Deniev, Adam, 89
Deniev, Iakub, 110-111

Dereviankin, Andrei, 301
Deripaska, Oleg Vladimirovici, 302
Die Tageszeitung, 359
Dikaev, Turko, 118
Djabrailova, Larisa, 37
Doha, 307
Doldaeva, Fatima, 33
Domnikov, Igor, 171, 371
Dubai, 226
Dubov, Iuli, 295
Dubrovka, complexul teatral, luarea ostaticilor, *vezi Nord-Ost*
Duckworth, Nicola, 362
Dudaev, Djohar, 55, 65, 72, 73, 110, 111, 117, 119, 147, 253, 256, 411
Duncan, Isadora, 325
Duşaev, Hoj-Ahmed, 142, 143
Duşuev, Duk-Vaha, 90, 91, 95, 97-102
Duşuev, Rahman, 226
Dzasohov, preşedinte, 236, 243, 248, 252-253

E

Eady, Toby, 358
Ecoul Moscovei, post de radio, 365
Edilov, Roman, 123, 125
Eilat, 389
Ekajevo, 254, 256
El Correo, 355
El Pais, 358
Elţîn, Boris, 56, 99, 126, 229, 237, 253, 301, 347, 387, 390, 411-415
Esbjerg, „Casa de corecţie", 275, 277-280
Esenin, Serghei, 325
Essentuki, 181-184
Estemirova, Natalia, 409, 410
Evenki, districtul autonom, 258-259

F

Fedulova, Maria, 58
Filip, părinte (părintele Sergius Jigulin), 91, 106
„Filmul din baie", 138-140
Fitzgerald, Edward, 92, 99, 100, 102, 106
Fondul Federal de Dezvoltare Regională, 157
Foss, Ingeborg, 284-289
France 2, postul de televiziune, 218
Franţa, 289-294, 302, 306-308, 326-331
Fridinski, Serghei, 90, 99, 101-107, 124, 143, 189, 195, 412
FSB – *vezi* Serviciul Federal de Securitate
Fundaţia Kadîrov (Fundaţia Ahmat-Hadji Kadîrov), 159, 399
Fundaţia Pentru o Politică Eficientă, 15

G

Gadaev, Beslan, 351, 353
Gaibov, Adam şi Idris, 143
Gajaev (deţinut în Groznîi), 202
Galaşkino, spital, 43
Gannuşkina, Svetlana, 264, 332
Gantamirov, Bislan, 220, 255, 349
Garsiev, Ibrahim, 126, 128
Gaşaeva, Zainap, 363
Gelaev, Ruslan, comandant cecen, 87, 257
Gelbras, Vilia, 315-320
Gemal, Geidar, 248
Georgia, 255, 257, 305, 309-315, 375, 376, 413
Gerishanov, 87
Germania, 40, 288, 302, 369, 370, 386
Gigault, Marie, 328

Gil-Robles, Alvaro, 80
Ginsburg, Aleksandr, 326
Glucksmann, André, 292
Goldovskaia, Marina, 385
Golubev, Ivan, 181
Gorbaciov, Mihail, 229, 309, 388, 412
Gorbaciova, Raisa, 386
Gorni, aeroport, 259
Graciov, Pavel, 253
Gref, German, 149
Griffiths, Dennis, 282
Grîzlov, Boris, 174, 176, 178-180, 246, 254, 412
  scrisoarea către, 171
Gross, Andreas, 60, 64-66
Groznîi
  interviul lui AP cu oficialul cecen în, 10-11
  întâlnirea lui AP cu Buvadi Dahiev în, 73-78
  atrocități în, 32-40
  bombardarea, 104
  cazul „Cadetul", 163-206
  mărturia lui Duşuev obținută în, 91-92, 94, 98
  bătrâne rusoaice refugiate din, 260-264
  Gadaev torturat în, 351-353
  şedința despre finanțarea reconstruirii Ceceniei, 149-150
  ocuparea clădirii KGB-ului în, 255
  Biroul Ministerului de Interne din raionul Octombrie, 165, 166, 172, 179, 181, 192, 197, 202, 203, 398
  tabăra de refugiați Okrujnaia, la periferia, 51, 53
  ocuparea de către luptătorii de gherilă, 238
  procesul celor aflați cu Mashadov la momentul asasinării sale, 63-71
  alte referințe, 10, 16, 71, 113, 118, 133, 134, 139, 164, 242, 265, 355, 387
GRU – *vezi* Serviciul de Informații al Armatei
Grupul Moscova Helsinki, 264
Gudermes, 109, 115, 121, 124, 139, 149, 289, 347, 399
Gustul libertății, 385

H

Habarovsk, 315
Hadaev, K.D., 202
Haga, 299
Hagimuratov, Vishan, 63, 68, 71, 72
Haidarov familia, 38
Haiharoev, Rizvan şi Ruslan, 160
Haisumov, Şamhan şi Şarip, 192
Hajiev, Salambek, 220
Hambiev, Mahomed, 64, 153
Hammarberg, Thomas, 363
Hankala, 18, 19, 21, 22, 80, 93, 98, 100, 131, 141, 164, 167, 172
Hanti-Mansiisk, unitatea combinată de miliție, 165-170, 172-182, 185, 190, 201, 203, 206, 398
Haratian, Dmitri, 258
Hasaviurt, 91, 122
Hattab, Emir (nume real: Samir Saleh Abdullah Al-Suwailem) , 18-20, 24, 255
Hazimahomadov, Mussa, 76
Hedegger, Nils, 278
Heihe, 317
Helsinki, 65
Hitler, Adolf, 288
Hodorkovski, Mihail, 133, 269-272, 366
Holmski, I., colonel, 131
Hotuni, 211, 363
Hruşciov, Nikita, 72, 383

Hubalkova, Eva, 170
Hucibarov, Ruslan Tagirovici, 250
Hugeand, 270
Human Rights Centre norvegian, 287
Human Rights Watch, raport, 79-83

I

Iabloko, partid, 380
Iagofarov, Raşid, 192
Iakovenko, Igor, 355
Iamadaev, Hanid, 65
Iamadaev, Suleiman, 115, 347, 398
iamadaeviţi, 398
Iandarbiev, preşedinte Zelimhan, 111, 308
Iastrjembski, Serghei, 23, 212, 222-224, 227, 233
Iavlinski, Grigori, 235, 333, 380
Ibrahimov, Vaha: lucrare, 346-350
Idrisov, Umar, 110
Ieremeiev, Igor, 380
Ieroşok, Zoia, 374, 395
Ignatenko, Vladimir, 175-177, 198
Ilashan-Iurt, 121-124, 132
Iliasov, Muslim, 150
Iliasov, Stanislav, 52, 105
Ilum, Jørgen, 277, 279
Inguşetia
atacată în iunie 2004, 237-238, 251, 256
şi amnistia din 2006, 144-146
şi kadîroviţii, 161
refugiaţi siliţi să revină în Cecenia din, 51-55
alte referinţe, 10, 14, 33, 35, 36, 40, 46, 55, 313, 326, 329, 378
Interfax, 15, 17, 20, 224, 355
International, 356
Irak, 81, 82, 303, 304, 305, 373, 416
Irishanov, Ilias, 63, 71
Irkuţk, 265, 316
Isakov, familia, 130-132
Isigov, Apti, 164, 165
islamofobie, 306
Iug (Sud), batalion, 143, 148, 150, 154, 348
Iugoslavia, 81-82
Iusupov, Musa, 63, 66, 69, 71
Iuşcenko, Victor, 380
Ivanov, Igor (ministrul afacerilor externe), 297, 298
Ivanov, Iuri Pavlovici, 245
Ivanov, Serghei (ministrul apărării), 309
Ivanteiev, anchetator, 182
Ivinskaia, Irina, 330, 331
Ivinskaia, Olga, 330
Izmailov, Viaceslav, 16, 398-400

J

Jamalhanov, Budruddin, 110
Jirinovski, Vladimir, 272, 289, 412, 415
Jospin, Lionel, 289-294
Judd, lordul, 60, 208, 213
Jukova, Natalia, 58
Juravliov, anchetator, 166-167, 173, 192, 201
Juravliova, Antonina, 191, 193-195
Jvania, Zurab, 310

K

Kabardino-Balkaria, 11, 313
Kadîrov, Ahmat-Hadji (Kadîrov senior)
şi atacul de la Ilashan-Iurt, 121
şi *Nord-Ost*, 220, 239
aniversarea naşterii, 157-159
articolele lui AP despre, 109-120, 130-135
colectarea de fonduri pentru campania electorală, 126

moartea, 157
alte referințe, 50, 52,90,127,136, 147, 154, 156, 224, 348, 358, 366, 399
Kadîrov, Ramzan (Kadîrov junior)
și Beslan, 238, 239
și Buvadi, 76
și Eșiev, 147, 148
și Garsiev, 128-129
și Taus, 137
AP despre Cecenia sub conducerea lui, 149-152, 155-160, 398-399
vendeta declarată împotriva lui, 120-121
colectarea de fonduri pentru campania electorală a tatălui său, 126-127
reacția la moartea lui AP, 363
înregistrări video, 138-142
alte referințe, 11, 64, 75, 77, 113, 125, 127, 136, 153, 154, 161, 162, 240, 242, 312, 314, 364
kadîroviți („serviciul de pază și protecție" al lui Kadîrov), 68, 112-119, 124-128, 130-132, 135-154, 161-162, 346, 348-349, 398
Kakiev, Said-Mahomed, 348, 398
kakieviți, 347, 398
Kalamanov, Vladimir, 164, 169
Kalciuk, Vladimir, 233
Kalinin, Iuri, 105
Kaliningrad, 305
Kamceatka, provincia, 388
Karabulak, 33
Karacevo-Cerkezia, 313
Karat, compania aeriană, 235
Karelia, 12, 162
Karpenko, Andrei, 192
Kasatkina, Tatiana, 332
Kasianov, Mihail, 134
Kasparov, Gary, 364
Kazahstan, 312, 316
Kazanțev, Victor, 23, 87
Keriev, Ali-bek, 44
Kesaev, Stanislav, 243, 247, 248, 251
Kevorkova, Nadejda, 364-366
Kiselev, Evgheni, 333
Kivelidi, Ivan, 386
Komarov, Mihail, tentativa de asasinare, 24-30
Komarova, Valentina, 24, 29
Kommersant, 356
Komsomolskaia Pravda, 356
Kondakov, Valerii, colonel, 167, 174, 204
Kondopoga, 11, 162
Kopțev, Aleksandr, 400
Korjakov, Aleksandr, 126
Korjavin, Naum, 396
Kostenețkaia, Marina, 366
Koșman, Nikolai, 43, 110, 152
Kovaliov, Serghei, 409
Krasnokamensk: atacul plănuit asupra Coloniei Penale 14/10, 269-271
Kremlin, 11-12, 46, 50, 61, 79, 81, 89, 103, 109, 112, 115, 119-120, 129, 133, 134, 141, 151, 183, 219, 223-224, 229, 236, 244, 249, 270, 299, 302, 306, 309, 331
Kriuhov, Vladimir, 245
Krivorotov, Konstantin, 92, 97-103, 105, 145, 146, 192
Krîmov, Dmitri, 258
Kruse (reporter al televiziunii norvegiene), 286, 287
Kudrin, Aleksei, 149
Kuklina, Ida, 57-59
Kuloiev, Alihan, 73
Kunin, Daniel, 310
Kurcealoi, 89, 118, 123, 142-144, 348

Kuznețov, Serghei, 26-28
Kuznețova, Valentina şi Aleksandra, 262, 263
Kvaşnin, general, 87

L
Labazanov, Ruslan, 255, 347, 348
Laffont, Robert, 326
Laguiller, Arlette, 289
Landsbergis, Vitautas, 60, 366
Lanesborough Hotel, Londra, 302
Lapin, Serghei („Cadetul"), 6, 163-206, 398
Le Figaro, 355
Le Pen, Jean-Marie, 289, 294
Lebedev, Serghei Ivanovici, 249
Leipzig, 408
Leontiev, Mihail, 55
Leuşin, Aleksandr, 184, 199
Lewis, James, 98, 100
Libération, 356
Liozina, Evghenia, 367
Lipski, Andrei, 374
Lisak, Ilia, 233
Listiev, Vlad, 375, 386
Litvinenko, Aleksandr, 207, 295-297, 411, 412
Londra
  AP la prânzul Clubului de Presă londonez, 281-283
  AP la spectacolul Tango Por Dos, 321-322
  întâlnirea care a dus la Memorandumul de la Londra, 56-62
  ruşii în, 294-295, 302
  cazul Zakaev în, 90, 107
  alte referințe, 65, 66, 108, 306, 342, 367, 407
Los Angeles, 407
Ludford, Sarah, baroneasa, 60, 61
Lurie, Oleg, 171

M
Madelin, Alain, 289
Mahauri, Heiedi, 36
Mahomadov, Sultan, 20
Mahomet (prieten al lui AP în Gudermes), 135
Mairtup, 348
Maiskoie, 46
Malciukov, Victor, 19, 21
Maliukin, N. G., 202
Mamele Soldaților, asociația, 56-62, 65-66
Mamère, Noël, 289
Mamsurov, Taimuraz, 243
Manko, Aleksandr, 8
Marea Britanie
  sistemul legal, 95-96, 98-99, 104,106
  ruşii în, 294-303
  vezi şi Londra
Marghelov, Mihail, 332
Markarianț, Zoia, 264
Markelov, Stanislav, 191, 193, 198, 204
Martan Ciu, 41-44
Martin (câine), 335, 383
Mashadov, Aslan
  şi Beslan, 235, 238, 243, 248, 251
  şi Ingeborg Foss, 285
  şi Kadîrov senior, 111, 115, 117, 119
  şi Hanpaş Terkibaev, 223-226, 230
  întâlnirea între Mamele Soldaților şi reprezentanții lui, 57, 58
  AP îl întreabă pe Bukovski despre posibila asasinare a lui, 299
  interviul lui AP cu, 83-90
  AP propune negocieri cu, 240-242
  asasinarea lui, 63-71

procesul celor prezenți la asasinarea lui, 63, 71
alte referințe, 50, 52, 55, 73, 99, 113, 119, 138, 147, 153, 154, 214, 215, 217, 239, 253, 347
Matvienko, Valentina, 331
Mazaev, Mataşa, 38
Mazepa, Raisa, 8, 381
Mecca, 110, 130
Mednik, Igor, 90
Mejidov, Maierbek, judecător, 190-196, 198-203, 205
Melnikova, Valentina, 57-59
Memorial Human Rights Centre, 142, 143, 176, 179, 353, 368
mercenari arabi, 249
Merkel, Angela, 369, 370
Miloşevici, Slobodan, 287, 299, 304
Mineralnie Vodî, aeroport, 255
Minin, Valeri, lt.-col., 205
Ministerul Apărării, 22
Ministerul de Externe, 208,209
Ministerul de Interne, 16, 52, 68,142-144, 148, 156, 160, 161, 216, 220, 229, 236, 239, 246, 252, 398
şi cazul „Cadetul", 174, 176, 178, 182, 196, 197, 201
Ministerul pentru Situații de Urgență, 150, 177, 263
Minsk, 385, 386
Mironov, Oleg, 274
Mironov, Serghei, 245, 246, 254, 413
Mjavanadze, Djansug, colonel, 26, 28
Molde, 283-286
Moltenskoi, general, 179
Montparnasse, 327-328
Moroz, procuror, 197-199
Morozova, Elena, 390
Moscova
bătrânele rusoaice refugiate în, 260-264
preşedintele Bush în, 331-334
luarea de ostatici a publicului din teatrul Dubrovka – *vezi Nord-Ost*
alte referințe, 11, 25, 79, 82, 108, 133, 235, 255, 271, 315, 318, 388, 389, 391
Moskovskaia Pravda, 215
Moş Balu (Said Mahomed-hagi Isakov), 130-132, 135
Mozdok, 47
Mukusev, Volodea, 385
Muratov, Dmitri, 234, 365, 371, 373, 374
Murdalov, Astemir, 166, 168, 173, 191, 195, 197-199, 202-203
Murdalov, Zelimhan, 164-169, 173-174, 178-179, 181, 183, 190, 197, 203-205
Murdalova, Rukiiat, 166, 168, 173, 179
Murdaşev, Vahid, 63, 67-69, 71
Mursalieva, Galina, 400
Musaev, familia, 39
Musaeva, Taisa, 164

N

Naidionov, Aleksandr, 26
NATO, 299, 305
Nazran, 44, 47, 237, 256
Nemțov, Boris, 88-89, 213, 331-332, 365
Nesterovskaia, 36-37, 160
Nevmerjițki, Vitali, maior: scrisoarea lui AP către, 18-20
Nevzlin, Leonid, 270, 272
New York, 341-342, 344, 408
New York Times, 357, 374
Nijnevartovsk, 167, 169, 174, 182, 185, 188-190, 196, 198-199, 206
Nijni Novgorod, 318

Nijniaia Tunguskaia, râu, 259
Nikitin, Ivan, 124
Nivat, Anne, 330
Nivat, Georges, 330
Nobel, Institutul, 287
Nohci-Keloi, 19-20
Nojai-Iurt, 111
Nord-Ost, 207-233, 239, 255, 257, 306, 364, 367, 368, 375, 377-378, 408
Norilsk, 260-261
Norvegia, 284-288, 297
Nouvel Observateur, 357
Novaia gazeta
tentative de asasinare a jurnaliştilor de la, 24-30
cópii ale documentelor dispărute în cazul „Cadetul" aflate la,182
tăieturi în interviul lui AP cu Mashadov, 84-85
mesaje e-mail şi ameninţări asociate cu cazul „Cadetul", 169-171, 182, 184-185
operaţiunea FSB împotriva, 15-18
informată de atacul plănuit împotriva coloniei penale, 269-272
deţinând file de dosar asociate cu asasinarea lui Mashadov, 63-64
interviul cu Condoleezza Rice, 371-374
şi întâlnirea dintre Mamele Soldaţilor şi reprezentanţii rezistenţei cecene, 58-60
despre dificultăţile lui AP de a reveni la Moscova pentru negocierile de la *Nord-Ost*, 207-208
despre otrăvirea lui AP în timpul crizei din Beslan, 234-236
amplasează monument în centrul Rusiei, 258-259
şi căutarea lui AP, 23
omagii şi amintiri despre AP din partea colegilor de la, 395-406
şi ONU, 80-81
înregistrări video aflate în posesia, 138-142
Novaia Kataiama, 34-35
Novi Şaroi, 42, 45
Novosibirsk, 272
NTV, 95, 98, 333
Nurgaliev, Raşid, 252

O

Ogniov, Victor, 28-29
Okrujnaia, 51, 53
OMON, 72-73, 76, 150, 414
Ordjonikidze, 37
Organizaţia Naţiunilor Unite, 79, 81, 82, 299, 311, 316
Organizaţia pentru Securitate şi Cooperare în Europa (OSCE), 80, 85, 287, 288, 311
Orlov, Oleg, 332
Osetia de Nord, 63, 234, 243, 252, 313 – *vezi şi* Beslan
Osetia de Sud, 311-314, 413, 416
Oşurkov, Vladimir, 208-209
Ozonna, Malcy, 328

P

Pamfilova, Ella, 51-52, 54, 264
Pancenko, Vasili, 144
Panfilov, Oleg, 357
Pankisi, defileul, 309
Pankov, Mihail, 252
Paris, 291, 294, 306, 307, 315, 409
Parlamentul European, 62,66, 80, 231, 287, 288, 298
Parnok, Sofia, 375

Pasternak, Boris, 330-331, 396
Patruşev, Nikolai, 18, 86, 146-148, 155, 192, 247, 251-253
Pavlovski, Gleb, 332-333
Pedersen, Eric, 280
Piatigorsk, 180, 186, 188, 199
Plassnik, Ursula, 369
Plebs, Milena, 322-323
Plievo, 46
Podkamennaia, râu, 259
Politkovskaia, Anna
  premiul acordat în memoria, 409-410
  premii primite de, 407-409
  condoleanţe şi reacţii ale cetăţenilor şi oficialităţilor după moartea lui, 359-381
  dificultăţi în revenirea la Moscova pentru negocierile *Nord-Ost*, 207-208
  extrase din presa străină despre, 354-359
  şi operaţiunea FSB-ului împotriva *Novaia gazeta*, 15-18
  scrisoarea către Nevmerjiţki, 18-20
  împiedicată de otrăvire să ajungă la Beslan, 234-236
  răspunsuri la chestionarul pentru proiectul „Teritoriul glasnost", 13-14
  ameninţări din partea „Ţadetului", 169-171, 182, 184-185
  omagii şi amintiri din partea colegilor, familiei şi prietenilor, 381-406
  reportaje:
    despre misiunea în Şatoi, 20-23
    despre tentativa de asasinare a lui Komarov, 24-30
    despre Beslan, 236-257
    despre Cadet, 163-206
    despre războiul cecen, 31-162
    despre *Nord-Ost*, 207-233
    despre Rusia, 258-273
    despre tortură, 350-353
    despre lumea dinafara Rusiei, 274-320
    evidenţiind o altă latură a personalităţii ei, 321-345
    „De ce mă fac vinovată?", 9-12
Politkovskaia, Vera, 361, 383, 388, 406
Politkovski, Aleksandr, 382-390
Politkovski, Ilia, 233, 361, 374, 383, 388
Popkov, Evgheni, 26
Porşnev, Igor, 222
Potanin, Vladimir, 264, 302
Powell, Colin, 333, 334
  premiul acordat lui AP, 408
Premiul Anna Politkovskaia, 409-410
Prilepin, Aleksandr, maior, 166, 173, 179, 202-203, 205-206
Procuratura Generală
  şi cazul „Cadetul", 164, 177, 180, 182, 189
  Consiliul Regional din Caucazul de Nord, 180, 182-183
  şi cazul Zakaev, 90-92, 95-96, 99, 103, 104, 107-108
  alte referinţe, 28, 63, 142, 145, 288, 295, 302, 351
procuraturi
  şi cazul „Cadetul", 164, 166-168, 173-177, 179, 181, 188-189, 191-198, 202-205
  şi atacul terorist Ilashan-Iurt, 122-124
  şi cazul Zakaev, 97-102
  alte referinţe, 63, 110, 116, 122, 132, 141, 144, 150, 153, 155, 353
procurori militari, 16, 21
Programul pentru Protecţia Jurnaliştilor, 185
Pronicev, Vladimir, 251, 253

Protas, Iosif, 263
Pumane, Aleksandr, 246
Putin, Vladimir
şi Beslan, 247-249, 251, 253
şi Premiul Războiului, decernat de *Cecenskoie obşcestvo*, 55
şi Georgia, 309-312, 314-315
şi Kadîrov junior, 11, 141-142, 151
şi Kadîrov senior, 109, 114, 116, 133-134, 239
şi Lionel Jospin, 290-291
şi Mashadov, 63, 66, 248-249, 251
şi alegerile prezidenţiale în 2000, 31
şi Piramida Puterii, 9
şi refugiaţii, 51, 54-55
şi revenirea unităţii Hanti-Mansiisk în Groznîi, 181
şi Tony Blair, 281-283, 297
susţinut de Berezovski, 302
comentariile presei străine despre, 355, 358-359
administraţia prezidenţială, 9-10, 64, 224, 227
Comisia prezidenţială pentru Drepturile Omului, 51, 54, 57, 264
reacţia faţă de moartea lui AP, 370
alte referinţe, 18, 86, 120, 130, 145, 165, 187, 205, 212, 220, 237, 239, 287, 346, 356, 360

Q

Qatar, 307

R

Radio Libertatea, 59, 235, 246, 350
Raduev, Salman, 49
Razbaş, Andrei, 386
Redgrave, Vanessa, 296
Renbæk, închisoarea regională deschisă, 279, 280
Reporteri fără Frontiere, 373
Rice, Condoleezza, 333, 365, 371-374
Rijaia, Tania, 39
Rîjkov, Vladimir, 375
Rodionov, G., 188
Rogozin, Dmitri, 227, 332
Roki, tunel, 314
Romanovna, Elena, 374
Rossiiskaia gazeta, 222, 231, 356
Rostov, 7, 235
Roşal, Leonid, dr., 209, 210, 216, 253
Roussos, Demis, 390
Rozetov, Vladimir, 198-199, 201
Rusia Unită, partidul, 12, 122, 137, 415
Ruţkoi, Aleksandr, 245

S

Saakaşvili, Mihail, 309-312, 314, 376, 413
Sadikov, Alaudin, 192
Sadulaev, Abdul Halim, 68, 70, 152
Sadulaeva, Zarema, 43
Saharov, Andrei, 356
Saidulaev, Malik, 126, 128-129, 220, 223
Saidulaev, Rustam, 126, 129
Saiev, Amina, 57
Salmaniev, Arbi, 123, 125
Salmanov, Lema, 348-349
Samaşki, 45
Sambaev, Supian, 51
Sankt Petersburg, 375
Satsit, 54
Satuev, Idris, 46
Satuev, Said Ali, 255
Savenko, Iuri, 193
„Scrisoarea celor 12", 109
„Scrisoarea celor 44", 110
Seit-Selim, 34

Selezniov, Ghenadi, 376
Serbia, 299
Sergheev, mareşal, 86
Sernovodsk, 164-165
Serviciul de Informaţii al Armatei (GRU), 18, 20, 76, 116, 150, 229, 255, 308, 398
Serviciul de Informaţii Externe, 248
Serviciul Federal de Securitate
  Biroul din Argun, 225
  şi Duşuev, 93, 95, 97, 98, 100, 101
  explozibili plasaţi de, 25
  şi asasinarea lui Mashadov, 69
  şi *Nord-Ost*, 207, 216, 229
  operaţiuni speciale împotriva *Novaia gazeta*, 15-18
  Centrul de Operaţiuni Speciale, 69, 76
  alte referinţe, 10, 21, 22, 26, 86, 117, 237, 244, 246, 247, 251, 252, 255, 256, 306-308, 398
Serviciul Migrări, 41, 52, 263
Sever (Nord), batalion, 148, 150, 154, 348
Siberia, 174, 268, 316
Siharulidze, Vasil, 310
Siusueva, Ludmila, 289
Skærbæk, 279
Skrinnikov, Riazan, anchetator, 28
Sliska, Liubov, 254
socialiştii francezi, 291
Soiuz jurnalistov, 12
Sokolov, Serghei, 234
Soljeniţîn, Aleksandr, 326, 356
Soros, Fundaţia, 15-17, 407
  Institutul pentru o Societate Deschisă, 15
Staes, Bart, 60
Starie Atagi, 22, 172, 284, 286, 288, 353
Starovoitova, Galina, 366, 374
Statele Unite, 80, 81, 207-208, 250, 315, 357 373, 389, 407, 408
Stavropol, baroul, 191
Stockholm, 346, 408
Strasbourg, 60, 226, 227, 265-269, 280, 332
Sugaipov, Avalu, 38
Surkov, Vladislav, 137, 151, 223, 357, 413
Svetlogorsk, 388
Sydney, 340-345

Ş

Şabalkin, Ilia, 15-19
Şali, 43-45
Şamanov, general, 85
Şamsudinov, familia, 40-44
Şatoi, 16, 18-23, 350
Şcekocihin, Iuri, 372, 375, 377
  scrisoarea adresată lui Grîzlov, 170-171
Şcinov, E. N., 189
Şevardnadze, Eduard, 309, 311, 314, 413, 416
Şevciuk, Iuri, 388
Şîcev, Andrei, soldat, 400
Şleinov, Roman, 216
Şuaipov, Sultan, 33, 34, 36

T

Tadjikistan, 109, 270, 272
Taimashanov, Salim, 199
Tangi Ciu, 126
Tango Por Dos, 321-325
Tarasov, Artiom, 385
Tataev, Aisa, 100
„Tăcuţii", 116
Tbilisi, 311
Teffi, Nadejda, 8

Temirov, Isa, 224
Temirov, Sultan, 38
Temirsultanov, Ahmat, cadiu, 123, 124
Terkibaev, Hanpaş Nurdievici, 222-223, 225-231
The Guardian, 355
The Independent, 356
The Observer, 357
Tiumen, provincia, 289
Tolstoi-Iurt, 63-70
Tolstova, Taisia, 260
Torşin, Aleksandr, 243-246, 249-250, 254
Tovzeni, 211
Tribunalul Suprem al Rusiei, 190, 201, 204
Türkmenbaşi, 133, 134, 137
Tunguska, meteoritul, 258-260
Turkmenistan, 133, 137

Ţ

Ţara Sfântă, 390
Ţentoroi, 112, 114-117, 122, 128, 133, 135-137, 151-152, 160
Ţvetaeva, Marina, 384-385

U

Ucraina, 22, 295, 311, 351, 352, 380, 416
Ulman, Eduard, căpitan, 398
Umarhagiev, Şamhan şi Şahid, 90
Umarov, Doku, 67, 147, 255, 257
Umarov, Mahomed, 168
Umarova, Liza, 4, 376
Umhanov, Zelimhan, 164, 165
Uniunea Europeană, 62, 80, 297, 300, 301, 311
Uniunea Ziariştilor din Rusia, 377, 407
Uralski, Serghei, 377
Urus Martan, raion, 41, 83, 91, 92, 110, 126, 128, 147
Ussurisk, 315
Ust-Ilimsk, 265
Ustinov, Vladimir, 181, 189

V

van Gogh (câine), 336-339, 406
Vanin, Igor, 192
Vanin, Mihail, 319
Vedeno, raion, 111, 130-131, 141, 148-149, 211, 213, 214, 349
Vedomosti, 17
Vershbow, Lisa şi Alexander, 333
Verşinin, Andrei, colonel, 21
Viazkov, Vitali, 25
Viena, 354, 408
Visaev, familia, 122, 124-125
Viteaz, trupe de operaţiuni speciale, 228-229
Vîsoţki, Vladimir, 385
Vladikavkaz, 65, 147, 235, 244, 256
Vladivostok, 315
Vnukovo, aeroport, 234-235, 246
Vocea Beslanului, asociaţie, 379
Voiţehovskaia, Wanda, 262
Volgodonsk, 25, 255
Voloşin, Aleksandr, 133
Vostok (Est), batalion, 150, 347

W

wahhabi, 22, 46, 74-76, 112, 117, 128, 130, 143, 152, 161, 247, 248-249, 416
Walesa, Lech, 379
Washington, 207, 208, 407, 409
Workman, Timothy, judecător, 90, 96-98, 102-104

X
Xinjiang, 320

Z
Zaharov, Pavel, 135
Zakaev, Ahmed
arestarea în Copenhaga, 91, 219, 296
şi Beslan, 235, 243, 248, 253
în interviurile lui AP cu emigranţi ruşi, 296-298, 303-304
cazul de extrădare în Marea Britanie, 91-107, 295
întâlnirea cu Mamele Soldaţilor în Londra, 57-60, 66
omagiu adus lui AP, 380
alte referinţe, 214, 225, 295
Zakaev, Eduard, 136
Zakriev, Zaur, 353
Zapad (Vest), batalion, 150, 348
Zaurbekov, Abdulkasim şi Aindi, 168
Zavgaev, Ahmed, 105
Zelenski, Vladimir, 271-273
Ziazikov, Murat, preşedinte, 236-239, 252-253, 414
Znamenka, 49
Znamenskoe, 168
Zotov, Mihail, 26, 28
Zotto, Miguel Angel, 321-315
Zubaev, familia, 34-35
Zurabişvili, Salome, 310

Până în octombrie 2006, când a fost asasinată, Anna Politkovskaia dobândise o faimă internațională pentru reportajele din războaiele cecene și pentru curajoasa demascare a corupției la nivel de stat din Rusia. *Doar adevărul* este o culegere a celor mai bune articole publicate de ea în Novaia gazeta între 1999 și 2006.

Cartea ilustrează spectrul larg al reportajelor sale, dar cuprinde și articole despre politicieni, oligarhi și cetățeni obișnuiți. O secțiune aparte o constituie interviurile și întâlnirile cu lideri occidentali, printre care Lionel Jospin, Tony Blair, George W. Bush, sau cu exilați ruși ca Boris Berezovski, Ahmed Zakaev și Vladimir Bukovski. Câteva dintre scrierile sale non-politice îi dezvăluie personalitatea încântătoare.

Doar adevărul s-a dorit a fi un tribut adus integrității și curajului Annei Politkovskaia. Pericolele pe care le-a înfruntat și amenințările la care a fost supusă în decursul activității sale au fost deseori omise sau minimalizate. Spiritul autoarei va dăinui prin forța sa inspiratoare, trezind la realitate conștiința civică pentru apărarea drepturilor sacre ale omului.

1000000527452
DOAR ADEVARUL
32 Lei

Cunoscută de mu
pierdută a Rusiei",
pondent special pentru ziarul rus *Novaia gazeta*, fiind răsplătită cu multe premii pentru articolele ei. Este autoarea cărților *Un război murdar*, *Rusia lui Putin* (apărută la Editura Meditații în 2008) și *Jurnal rusesc* (Editura Meteor Press, 2010).

METEOR PRESS

Distribuție la:
comenzi@meteorpress.ro
www.meteorpress.ro

ISBN 978-973-728-508-9
9 789737 285089